

שבוע פרשת צו - שבת הגדול

(18 - 24 March 18)

ב' - ח' ניסן תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשִׁמּוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְמִטְפֶּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּל
לְבַבְכֶם וְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִפֹּא יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִתָּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְמִטְפֶּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

כנחן לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא וחיך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִפָּהּ אֲזֶנּוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצָּרִי שְׂאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אִמָּצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִהּ יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלֶיךָ: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוֹי פֶּלֶא־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקָּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אֲנִהּ יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי־עֹבֵדְךָ בְּן־אֲמֹתָךְ פִּתְחָתָ לְמוֹסְרִי:
יז לֵךְ אֲזַבַּח וְכַח תֹּדֶה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֱמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עָנְנִי בְּמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאֵי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטַח בַּגִּדִּים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יא סְבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יב סְבּוֹנִי כְּדַבְרִים דַּעֲכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יג דַּחַח
דַּחֲתִנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה יְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת כִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִנִּי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ וְהִתְשַׁעַר לַיהוָה

המשך בעמוד קלא

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) משניות – מסכת יבמות
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז, קיח	כ) ביאור קהתי
ג) מאמר ד"ה עבדים היינו לפרעה במצרים כו'	כו) עין יעקב מסכת תענית
ה) שבת פרשת צו, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשמ"ח	כז) מסכת עבודה זרה עם ביאורים
ד) משיחת יום א' פ' צו, ב' ניסן ה'תשמ"ח	רכ) מדף סב עד דף סח
ה) משיחות שבת פרשת צו, שבת הגדול ה'תשמ"ח	
ו) שיחות (ליל ומוצאי) י"א ניסן ה'תשמ"ח	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ז) שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשס"י	כח) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ח) משיחות לילות חג הפסח ה'תשמ"ח	אדמו"ר הזקן
ט) שיחת יום ה' דחג הפסח, ה'תשמ"ח	כט) שולחן ערוך הלכות יום הכיפורים
י) שיחת אחרון של פסח ה'תשס"י	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן
יא) משיחות אחרון של פסח ה'תשמ"ח	ל) תורה אור
יב) לקוטי-שיחות פרשת צו כרך יז	אדמו"ר הזקן
יג) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	לא) שערי תשובה
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	אדמו"ר האמצעי
יד) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו	לב) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
טו) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת צו	אדמו"ר ה"צמח צדק"
טז) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו	לג) תורת שמואל תרל"ב
יז) שיעורים בספר התניא (מוגה)	אדמו"ר מוהר"ש
לשבוע פרשת צו	לד) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
יח) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	אדמו"ר מוהרש"ב
יט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו	לה) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)
כ) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	אדמו"ר מוהרי"צ
	לו) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק
	אדמו"ר מוהרי"צ
	לז) אגרות קודש
	אדמו"ר מוהרי"צ
שיעורי רמב"ם	
כא) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת צו	לח) חומש לקריאה בציבור
כב) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו	לט) קריאה התורה למנחת שבת-קודש
כג) – ספר המצוות לשבוע פרשת צו	מ) לוח זמנים לשבוע פרשת צו
כד) נביאים וכתובים	מא) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש
ישעיה פרק נט, איוב פרק מ	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בהגדה של פסח אומרים:

בס"ד. שבת פרשת צו, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תשמ"ח. (הנחה בלתי מוגה)

עבדים היינו לפרעה במצרים כו' ¹ [דמנהגנו] ²
אשר ב'שבת הגדול' אחרי מנחה
אומרים ³ "עבדים היינו" עד "לכפר על כל
עונותינו" ⁴, כמו שספר כ"ק
היה מנהג אביו כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן,
ומובן מזה שפך היתה הנהגת הנשיאים שלפניו,
עד לרבנו הזקן, ולמעלה בקדש לפני-זה, וידוע
הדרוש על זה ב'סידור עם דברי-אלקים-חיים'
ל'אדמו"ר האמצעי' ⁵, והוא דרוש אדמו"ר הזקן
שנכתב על-ידי אדמו"ר האמצעי (פמבאר
בהקדמת ה'סידור'), ויש עליו גם באורים
והערות מאדמו"ר ה'צמח צדק' (שפכר נדפסו
בספרו הנקרא בשם 'אור התורה') ⁶, ונמצא
שדרוש זה נאמר על-ידי שלשת אבות
החסידות: אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי
ואדמו"ר ה'צמח צדק' (פידוע פתגם חסידים
הראשונים בזה, ששלשת הנשיאים הראשונים
נקראים בשם 'שלשת אבות החסידות' ⁷, וכמוכן
גם מהשם 'אדמו"ר האמצעי', הינו שהוא
ה'אמצעי' מהשלשה, ועל-דרך-זה בדרושי
רבותינו נשיאינו שלאחר-זה, שהרי נוסף לזה
שכל אחד מהם חזר על ה'דרוש' של קודמו,
שגם מטעם זה נקראת ה'תורה' על שמו שספר נפשו על הענין, ולכן נקראת
על שמו ⁸, הרי כל אחד גם הוסיף משלו. ובפירוש שאין זה סתם ענין פירטי
בתורה אלא ענין כללי בכל התורה כלה, שהרי הפסוק "עבדים היינו" הוא תירוץ על
שאלת (ובלשון העולם קושית) "בנה" ⁹, הן החכם ¹⁰, שזה שנקרא

1) נוסח ההגדה של פסח, פסקא עבדים היינו – מואתחנן ו, כא. 2) ראה גם הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים, מנהגים
וביאורים בתחילתו (ד"ה שבת הגדול). 3) דרכי משה, רמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סת"ל ס"ב. 4) הגש"פ סוף פסקא על
אחת כמה וכמה. 5) סדר הגדה – רצא, ג ואילך. 6) סידור ע' שעד-שעה. 7) ראה לקוטי לוי"צ אגרות ס"ע שעג ואילך. ס'
הערכים חב"ד ערך אור מים רקיע ע' תלג ואילך. וש"נ. 8) ראה מדרש תהילים א, ב. מכילתא בשלח טו. א. שמו"ר פ"ל,
ד. ועוד. 9) ראה ואתחנן שם, כ"א. 10) ראה פירש"י בא יג, יד. וראה הגש"פ פסקא חכם מה הוא אומר.

חסידים הראשונים בזה, ששלשת הנשיאים אדמו"רי חב"ד ⁴¹
הראשונים נקראים בשם 'שלשת אבות החסידות' ⁴²,
וכמוכן גם מהשם 'אדמו"ר האמצעי', הינו שהוא ⁴³
ה'אמצעי' מהשלשה הראשונים, ולכן ממשיכים לקרוא לו בתואר זה ⁴⁴
אף שלאחר מכן היו אדמו"רים נוספים ⁴⁵
והוא אינו 'אמצעי' בכל השושלת אלא
'אמצעי' בין השלושה הראשונים, ⁴⁶
ועל-דרך-זה כשם שמאמר זה ⁴⁷
נמצא מאת שלוש הראשונים ⁴⁸
בשושלת אדמו"רי חב"ד, מצינו ⁴⁹
ביאורים במאמר זה גם בדרושי ⁵⁰
רבותינו נשיאינו שלאחר- ⁵¹
זה, במאמרי החסידות של ⁵²
האדמו"רים ברורות הבאים, שהרי ⁵³
נוסף לזה שכל אחד מהם ⁵⁴
חזר על ה'דרוש' של קודמו, ⁵⁵
שגם מטעם זה שחזר על דברי ⁵⁶
קודמו, אפילו אם לא היה מוסיף שום ⁵⁷
דבר משלו, נקראת ה'תורה' על ⁵⁸
שמו כיוון שספר נפשו על ⁵⁹
הענין, ולכן נקראת על ⁶⁰
שמו ⁶¹, כמאמר חכמינו ז"ל שהתורה ⁶²
נקראת 'תורת משה' כי משה רבנו נתן ⁶³
את נפשו על התורה, הרי כל אחד ⁶⁴
מהאדמו"רים גם הוסיף משלו ⁶⁵
ובכך מרגשת עוד יותר השייכות שלו ⁶⁶
למאמר. ובפירוש שאין התוכן של ⁶⁷
מאמר זה סתם ענין פירטי ⁶⁸
בתורה אלא ענין כללי בכל ⁶⁹
התורה כלה, שהרי הפסוק ⁷⁰
"עבדים היינו" הוא תירוץ על ⁷¹
שאלת (ובלשון העולם קושית) ⁷²
קושית) "בנה" ⁷³, הן ⁷⁴

1 מההגדה של פסח, מהקטע המתחיל
2 "עבדים היינו" עד סוף הקטע
3 המסתיים במילים "לכפר על כל
4 עונותינו" ⁴, כמו שספר כ"ק
5 מו"ח אדמו"ר מורי וחמי הרבי
6 הרי"צ שפך היה מנהג אביו
7 כ"ק אדמו"ר הרבי הרשב"ב
8 נשמתו-עדן, ומובן מזה שפך
9 היתה הנהגת הנשיאים
10 אדמו"רי חב"ד שלפניו, שקדמו
11 לרבי הרשב"ב עד לרבנו הזקן,
12 ולמעלה בקדש לפני-זה וגם
13 לפני האדמו"ר הזקן נהגו במנהג זה
14 של אמירת חלק מההגדה לאחר תפלת
15 מנחה ב'שבת הגדול', וידוע
16 הדרוש מאמר חסידות על זה
17 בהתחלה זו של 'עבדים היינו'
18 ב'סידור עם דברי-אלקים-
19 חיים' סידור ובו מאמרי חסידות על
20 התפילה ל'אדמו"ר האמצעי' ⁵,
21 והוא דרוש מאמר חסידות של
22 אדמו"ר הזקן שנכתב על-ידי
23 אדמו"ר האמצעי בנו של
24 האדמו"ר הזקן (פמבאר בהקדמת
25 ה'סידור' לגבי מאמרי החסידות
26 שבספר זה), ויש עליו על מאמר
27 זה גם באורים והערות
28 מאדמו"ר ה'צמח צדק' חתנו
29 של אדמו"ר האמצעי (שפכר
30 נדפסו בספרו הנקרא בשם
31 'אור התורה') ⁶, ונמצא
32 שדרוש מאמר חסידות זה נאמר
33 על-ידי שלשת אבות
34 החסידות: אדמו"ר הזקן,
35 אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר
36 ה'צמח צדק' (פידוע פתגם

עבדים היינו לפרעה במצרים כו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מדובר בהגדה, שְׁנֵה שְׁנֵהרָא בְּשֵׁם 'בֶּן חָכָם' אֵינוֹ מוֹרָה שֶׁהוּא
 - 2 בֶּן חָכָם סתם, במובן הרגיל והפשוט של הביטוי 'חכם', וְגַם הביטוי 'בן'
 - 3 אֵינוֹ מוֹרָה עַל קִטְנוּתוֹ (בֶּן קֶטָן), כפי המובן הרגיל והפשוט של
 - 4 הביטוי 'בן' אֲלֹא הוּא עַל-דֶּרֶךְ הַלְשׁוֹן 'בֶּן-חֹרִין', שפירושו
 - 5 ומשמעותו שְׁמִיציאוּתוֹ וכל ההגדרה
 - 6 של מהותו של היבן חורין היא
 - 7 מְצִיאוֹת שֶׁל חֲרוֹת אֲמִתִּית
 - 8 (וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הַלְשׁוֹן "בֶּן
 - 9 מֵאָה" (וְכִיּוּצָא בְּזֶה)¹¹
 - 10 שֶׁהַפְּרוּשׁ בְּזֶה הוּא, שֶׁהוּא בֶּן
 - 11 אָדָם שְׂגִיל שְׁלוֹ הוּא מֵאָה
 - 12 שְׁנָה, וזו המציאות והמהות שלו,
 - 13 וְעַד שֶׁמִּבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר
 - 14 הַפְּרוּשׁ בְּזֶה, שֶׁהִגִּיעַ לִשְׁלֹמֹת
 - 15 עֲנִין מִסְפֵּר מֵאָה וּכְעַתָּה זֶה הַהֲגָדָה
 - 16 של מהותו), וּלְפִי-זֶה 'בֶּן חָכָם'
 - 17 הֵינִי שֶׁהוּא לֹא רַק חָכָם סֵתָם אֲלֹא כְּלוֹ חֲדוּר
 - 18 'חכם' במובן הרגיל אֲלֹא כְּלוֹ
 - 19 חֲדוּר בְּמִצִּיאוֹת הַחֲכָמָה
 - 20 וְהַחֲכָמָה הִיא כֹּל מֵהוּתוֹ, וְכִמְבֹאֵר
 - 21 בְּחִסְדוֹת¹² בְּבֹאֵר שֶׁאֵלֶּת
 - 22 הַבֶּן הַחֲכָם, בְּלִשׁוֹן הַחֲבֹת, "מֵה
 - 23 הַעֲדוֹת וְהַחֲקוּקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צוּה
 - 24 ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם" שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
 - 25 וּמִפִּיר אֶת הַחֲלֹק בֵּין עֲדוֹת
 - 26 מִצְוֹת כְּמוֹ הַשֵּׁבֶת וְהַמְּוֹעֵדִים שֶׁשָּׁכַל
 - 27 הָאָדָם לֹא הִיָּה חוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם מַעֲצָמוֹ
 - 28 אֲבֵל הֵן מִתְקַבְּלוֹת בִּשְׁכָל, חֲקִים
 - 29 מִצְוֹת שֶׁהֵן 'חוק' ו'גזירה' לְמַעַלָּה
 - 30 מֵהַשְּׁכָל כְּמוֹ שֶׁעֲטָנוּ וּפְרָה אֲדוּמָה
 - 31 וּמִשְׁפָּטִים מִצְוֹת שְׁמוּכּוֹת
 - 32 וּמִתְקַבְּלוֹת בִּשְׁכָל גַּם אִילוֹ לֹא הִיָּה
 - 33 צִיּוּר עֲלֵיהֶן כְּמוֹ כִּיבוֹד אֵב וְאֵם, לֹא
 - 34 תִּגְנוּב וְכֹד, וְיִדְעָה וְהִכָּרָה בְּהַבְדִּילִים
 - 35 הַלֵּלוֹ הִיא סִימָן וְהוֹכָחָה לְחַכְמָתוֹ וְעַל
 - 36 יִסּוֹד זֶה הִיא שֶׁאֵלֶּתוֹ שֶׁל הַבֶּן
 - 37 הַחֲכָם "מֵה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים"
 - 38 גו'¹³, שֶׁלֹּכֵן מֵאֲחֵר שֶׁהִשְׁאֵלָה
 - 39 מִבּוֹסֶסֶת עַל הַבְּנָה וְהִכָּרָה רֵאיוּיָה שֶׁל
 - 40 הַבֶּן הַחֲכָם בְּמִצְוֹת, הַמִּנְעָנָה
 - 41 לִשְׁאֵלָה זֶה הוּא בְּתוֹרָה, שֶׁהִיא הַחֲכָמָה הָאֲמִתִּית, חֲקִמָתוֹ
- וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶץ" שֶׁהִיא חֲכָמָה תְּהוֹרָה¹⁴. שְׁמִכָּל זֶה מוֹכֵן, שֶׁעֲנִין זֶה ("עֲבָדִים הֵיינו" כו') שֶׁהוּא מֵהַמַּעֲשֶׂה לְשֵׁאלָה הַבֶּן הַחֲכָם, כְּאִמּוֹר) הוּא עֲנִין עֲקָרִי וְכִלְלִי וְכִפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר וּמִפְּרֹשִׁים¹⁵ הַמֵּאֲמִירִים הַנוֹכְרִים, שֶׁמֵּה שְׁכָתוֹב "עֲבָדִים הֵיינו לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם" פְּרוּשׁוֹ, שֶׁמֵּה שֶׁהִיָּה יָכוֹל לְהִיָּת עֲנִין הַעֲבָדוֹת וְהַשְׁעָבֹד, כְּלוֹמֵר, הַאֲפֻשְׁרוֹת לִכְךָ שְׁכֵנִי יִשְׂרָאֵל הֵיוּ עֲבָדִים וּמִשְׁעָבָדִים בְּמִצְרַיִם הָרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֻתָּה שְׁעָה מִצָּב רִוְחָנִי שֶׁבְּבַחֲנִית 'פְּרָעָה', כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. דְּהֵנָּה 'פְּרָעָה' הוּא אוֹתִיּוֹת זֵהוּת לְאוֹתִיּוֹת מֵהֶם מוֹרֻכְכָּת הַמִּילָה הַעֲרָף¹⁶, וּמֵהָ מוֹכֵן, דְּעִנִּין 'פְּרָעָה' לְמַעַלָּה בְּרוּחָנִיּוֹת, יוֹכֵן מַעֲנִינוֹ שֶׁל עֲרָף בְּאָדָם הַתְּחַתּוֹן (הַנִּקְרָא 'אָדָם' עַל שֵׁם "אָדָמָה לְעֵלְיוֹן"¹⁷ וּמֵאֲחֵר שֶׁהָאָדָם הַגִּשְׁמִי הַתְּחַתּוֹן נִקְרָא 'אָדָם' בְּגִלְל הַדְּמִיוֹן שֶׁלֹּא לֵאמֹר, הַעֲלִיין, הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא, כְּכֹתוֹב לְגַבִּי בְּרִיאַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן נִעֲשָׂה אָדָם בְּצִלְמִנוֹ כְּדִמּוּתֵנוּ, עֲנִין הָעוֹרֵף בְּאָדָם הַתְּחַתּוֹן מִלְּמַד עַל מֵהוּתוֹ וְעִנִּינוֹ שֶׁל הָעוֹרֵף לְמַעַלָּה בְּרוּחָנִיּוֹת). שֶׁהַהֲפָרֵשׁ הַהֲבֵדֵל בֵּין עֲרָף לְפָנִים בְּאָדָם הַתְּחַתּוֹן הוּא¹⁸ אֲשֶׁר בְּפָנָיו שֶׁל אָדָם בָּהֶם נִמְצָאִים הַחוּשִׁים הַעִיֻקִּיִּים שֶׁלֹּא כְּחוֹשׁ הָרֵאיוּיָה וְחוֹשׁ הַרְיֹב מִתְגַּלָּה בְּאִמְצָעוֹת הַמִּבְטָה שֶׁלֹּא הַרְיֹב שֶׁלֹּא הַהֲבָעָה שֶׁל פָּנָיו עָקֵר פְּנִימִיּוֹת הַחִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם וּרְצוֹנוֹ הַפְּנִימִי, מֵה-שְׁאִין-בֶּן בְּעָרְפוֹ שָׁבוּ לֹא נִמְצָאִים הָאֲבִירִים וְהַחוּשִׁים הַנִּמְצָאִים בְּפָנִים אֵין רֹאִים אֶת גִּלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַחִיּוֹת וּרְצוֹנוֹ אֲלֹא רֹאִים רַק אֶת חִיצוֹנִיּוֹת הַחִיּוֹת וְהַרְצוֹן. וְכִן גַּם בְּנִמְשָׁל, לְמַעַלָּה בְּרוּחָנִיּוֹת, בַּחֲנִית 'פָּנִים' הִיא כְּאִשֶּׁר יֵשׁ הַתְּגִלּוֹת

(11) אבות ספ"ה. (12) ד"ה כי ישאלך, וד"ה עדות ה' ש"ת. (13) ואתחנן שם, כ. (14) ראה תניא פ"ד. (15) סידור, שם. (16) ל"ת להאריז"ל ר"פ וישב ור"פ שמות, ובכ"מ. וראה תו"א שמות נח, ב. (17) ס' עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. שא, ב. ובכ"מ. (18) סידור, שם רצד, סע"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יכולה להשתלשל מציאות של 'פרעה' ובוודאי לא מציאות של פרעה
2 המשעבד את בני ישראל.
3 וזהו הטעם הפנימי על מה שנתבאר לעיל ש'פרעה' ('ערף') מצב
4 של גילוי חיצוניות הרצון בלבד ש'דוקא' 'במצרים', כי מצד
5 ענין המצר והצמצום שדרכו
6 האור האלוקי יורד מדרגה לדרגה
7 נעשה בדרגות הנמוכות
8 ההתחלקות בין פנימיות
9 הרצון לחיצוניות הרצון,
10 ובדרגות הללו יכול להיות מצב
11 שהפנימיות היא בהעלם והסתור ורק
12 החיצוניות היא בגילוי, אבל בדרגות
13 העליונות לפני המצר
14 והצמצום, לפני שהאור האלוקי
15 האין סוף ובלי גבול יורד ונעשה מוגבל
16 ומצומצם, אלא בהתגלות בחינת
17 מרחב י"ה²¹, 'מרחב' בלי גבול,
18 ההיפך המוחלט מ'מצר' ו'צמצום',
19 הרי מצד בחינה זו שהיא בחינת
20 אין סוף ובלי גבול אין הפרש בין
21 פנימיות הרצון לחיצוניות
22 הרצון, כי פנימיות הרצון היא
23 בהתגלות ומאירה כל כך שאין מקום
24 להארה וחסת על פנימיות הרצון כך
25 שתהיה התגלות של חיצוניות הרצון
26 בלבד הוא בבחינה בדרגה כזו
27 באלוקות שיש בה התחלקות
28 חלוקה והבדל בין חיצוניות
29 הרצון לפנימיות הרצון, ואז
30 באותה בחינה ודרגה יתכן אשר
31 לפעמים התגלה רק חיצוניות
32 הרצון ולא הפנימיות, ואילו
33 הפנימיות תישאר בהעלם והסתור,
34 אשר מצד זה בגלל ההסתור של
35 הפנימיות אפשר יכול ועלול
36 להיות מצב בו בני ישראל הם
37 'עבדים לפרעה', אבל
38 בבחינה ודרגה נעלית יותר למעלה באלוקות שאין בה התחלקות
39 בין פנימיות הרצון לחיצוניות הרצון וכלו פנים, דרגה כל
40 כך נעלית וכל כך פנימית שבה הפנימיות מאירה לחלוטין ואין שום גילוי
41 וביטוי של אור חיצוני מצומצם, כמו אדם שאין בו 'עורף' אלא 'כולו פנים'
42 הרי אין מקום כלל לבחינת הערף²⁰ ומבחינה ודרגה נעלית זו לא

1 והארה של פנימיות הרצון העליון וכאשר פנימיות הרצון שלמעלה
2 אינה בהתגלות, ויש התגלות והארה של חיצוניות הרצון בלבד, הרי
3 מזה אפשר עלול שיהיה צמצום והסתור ההתגלות של פנימיות הרצון
4 העליון ועלול להשתלשל בעולם הזה התחתון ענין של 'פרעה' מלך
5 רשע כפשוטו, ועד כדי כך
6 שנעשה דבר חמור עוד יותר מעצם
7 המציאות של פרעה, שעבוד של בני
8 ישראל לפרעה, ובלשון ההגדה שבו
9 פותח המאמר, 'עבדים היינו
10 לפרעה'.
11 ויש להוסיף בזה, דזה גופא
12 זה עצמו שישנו ענין הערף,
13 חיצוניות הרצון, עצם המציאות
14 של חיצוניות הרצון (והעדר הארה
15 והתגלות של פנימיות הרצון) הרי זה
16 - כמו שממשיך בכתוב -
17 'במצרים', דהינו שהוא על-
18 ידי ענין של מצר וצמצום¹⁹
19 הגבלה והסתור של האור האלוקי וכפי
20 שממשיך ומבאר.
21 והענין הוא, דענין זה שיכול
22 להיות ענין הערף, חיצוניות
23 הרצון, כלומר, עצם האפשרות
24 להעלם והסתור על פנימיות הרצון כך
25 שתהיה התגלות של חיצוניות הרצון
26 בלבד הוא בבחינה בדרגה כזו
27 באלוקות שיש בה התחלקות
28 חלוקה והבדל בין חיצוניות
29 הרצון לפנימיות הרצון, ואז
30 באותה בחינה ודרגה יתכן אשר
31 לפעמים התגלה רק חיצוניות
32 הרצון ולא הפנימיות, ואילו
33 הפנימיות תישאר בהעלם והסתור,
34 אשר מצד זה בגלל ההסתור של
35 הפנימיות אפשר יכול ועלול
36 להיות מצב בו בני ישראל הם
37 'עבדים לפרעה', אבל
38 בבחינה ודרגה נעלית יותר למעלה באלוקות שאין בה התחלקות
39 בין פנימיות הרצון לחיצוניות הרצון וכלו פנים, דרגה כל
40 כך נעלית וכל כך פנימית שבה הפנימיות מאירה לחלוטין ואין שום גילוי
41 וביטוי של אור חיצוני מצומצם, כמו אדם שאין בו 'עורף' אלא 'כולו פנים'
42 הרי אין מקום כלל לבחינת הערף²⁰ ומבחינה ודרגה נעלית זו לא

(19) ראה סידור, שם רצה, א ואילך. אוה"ת סידור, שם ע' שעה. וראה גם תניא פמ"ז. תו"א עא, ג ואילך. ובכ"מ. (20) ראה סידור, שם רצד, סע"ג. (21) ל' הכתוב - תהלים קיח, ה. (22) דש"פ בשלח, י"א שבט - סעיף ו ואילך. (23) זח"ג קכט, א (באד"ר).

עבדים היינו לפרעה במצרים כו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (בלשון הכתוב בדניאל) 'עתיק יומין' או 'עתיקא קדישא', עתיק קדוש (דרגה
2 נעלית של אור אלוך 'עתק' ונבדל מגילוי לעולמות) וב'עתק' עצמו יש
3 'פנימיות עתיק' ו'חיצוניות עתיק', ועל כך מבואר במאמר דיבור-המתחיל
4 'באתי לגני' תשמ"ח (מיסוד על המבואר ב'המשך' באתי לגני תש"י לאדמו"ר
5 הרי"צ), על הכתוב "נצח ישראל לא
6 יסקר כי לא אדם הוא להנחם" 1
7 שהמושג חרטה ושינוי שיך רק
8 בבחינות הנקראות 'אדם', הם השכל
9 והמידות, כמו בנפש האדם שכאשר
10 הוא משנה את דעתו חל שינוי גם
11 ברגשות שלו, ולכן יכול להיות שינוי
12 אפילו ברצון שלמעלה מהשכל כי גם
13 מעל הרצון יש 'טעם כמס' וכאשר יש
14 שינוי ב'טעם כמס', יש שינוי גם
15 ברצון, אבל הדברים אמורים רק
16 בחיצוניות הרצון ולא בפנימיות הרצון
17 בו אין שינוי וחרטה. וכך גם למעלה,
18 כביכול, שינוי וחרטה יכול להיות
19 בחיצוניות הכתר אבל לא ב'פנימיות
20 הכתר', שאין מעליה 'טעם כמס' לא
21 ייתכן שינוי מ'מין' ל'שמאל', כדברי
22 הוזהר 'לית שמאלא באאי עתיקא', אין
23 שמאל ב'עתיק' הזה, (שגלוי
24 'פנימיות עתיק' יהיה לעתיד-
25 לבא²⁴ בימות המשיח), ולכן לא
26 שיש 'שיהיה אז לעתיד לבוא,
27 כאשר יהיה גילוי 'פנימיות עתיק'
28 ענין העבדות. כי כאשר מאיר
29 האין סוף והבלי גבול, לא שיך כל
30 המושג 'פרעה' ושעבוד לפרעה,
31 כמבואר לעיל, ורק כאשר היה
32 ענין של מצר וצמצום, שמקורו
33 בענין הדין שמה נעשה
34 ההתחלקות בין פנימיות הרצון לחיצוניות הרצון, דברים
35 שלא שייכים כלל ב'פנימיות עתיק' בו מאירה פנימיות הרצון, הרי כאשר
36 מתגלה רק בחינת חיצוניות הרצון - נעשה אחרי צמצומים
37 רבים והגבלות רבות ענין העבדות של בני ישראל לפרעה, כמבואר לעיל.
38 וזהו מה שממשך בנוסח ההגדה לאחר 'עבדים היינו לפרעה במצרים',
39 "ויוציאנו ה' אלקינו ממש", דמפנין שישנו עדין כאשר עדיין
40 נמצאים בזמן הגלות, מציאות של "מצרים", מצר הגבלות וצמצום
- בהארת והתגלות האור האלוך, שמצד זה כתוצאה מ'מצרים' ישנה
ההתחלקות בין חיצוניות הרצון לפנימיות הרצון, ולכן ייתכן
מצב בו רק חיצוניות הרצון מאירה ואילו פנימיות הרצון נעלמת, הנה
כאשר מתגלה רק חיצוניות הרצון, הרי כדי שתהיה היציאה
ממצרים צריכה להיות המשכה
מבחינה נעלית ביותר, אלקינו
"ויוציאנו ה' אלקינו ממש", כמבאר ענינה של דרגת
האלוקות שבאה לידי גילוי ביציאת
מצרים בדרושים²⁵ במאמרי
חסידות, ויתרה מזו, שהצריך
להיות כדי לפעול את היציאה
ממצרים למרות שבאותה שעה עדיין
היתה המציאות של 'מצרים', גלוי
הקב"ה בכבודו ובעצמו²⁶,
עד לבחינת "כבודו ובעצמו"
שלפני הצמצום (כמבאר
בדרושי אדמו"ר הרבי הרש"ב
נשמתו-עדין²⁷ אודות ענין 'כבוד'
של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, וזה
קטע מהביאור: "וזהו לכבודי
בראתיו... על זה הוא בריאת האדם
להמשיך בחינת כבודי יתברך שלפני
הצמצום שיאיר בגילוי בעולם...
ושרש ההמשכה היא מבחינת פנימיות
ועצמות אין סוף... וזהו ולכבודי
בראתיו להמשיך בחינת כבודו
העצמי..."), עד לגילוי עצמותו
ומהותו העצם והמהות של הקדוש-
ברוך-הוא בעצמו ויתברך, ששני
זה של התגלות העצמות' היה
בפעם הראשונה ביציאת
מצרים, ועל-דרך-זה הוא בחג
הפסח בכל שנה וישנה, ובפסח כליל הפסח, שאז ישנו קיום
מצות זכר ליציאת מצרים המצווה להזכיר את יציאת מצרים ולספר
ביציאת מצרים לא רק בדרור²⁸ (כמו בכל יום²⁹, שמה
להזכיר יציאת מצרים בכל יום³⁰) אלא גם במעשה בפעל,
"בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך"³¹ כמבואר בדברי
חכמינו ז"ל ובהלכה למעשה שהמצווה לספר ביציאת מצרים בפסח היא כליל
החג, כאשר מקיימים את מצוות אכילת מצה ואת מצוות אכילת מרור.

(24) פע"ח שער הק"ש פט"ו. הובא בלקו"ת שה"ש בסופו. (25) סידור, שם רצה, ג. רצו, ב. (26) הגש"פ פיסקא ויוציאנו.
(27) המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד. סה"מ אעת"ר ע' עה. תער"ב-תער"ו ע' סז. (28) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' ע'
טו. אנציקלופדי' תלמודית ערך הגדה ע' קעה. וש"נ. (29) ראה הנסמן בהגש"פ שם. אנציקלופדי' תלמודית ערך הרהור
כדיבור, ע' תקצט. (30) ברכות יב, ב. רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס סז. (31) הגש"פ פיסקא יכול מראש
חודש - ממכילתא בא יג, ח.

- 1 וְהָיָה כְּדִי שֶׁהַמִּשְׁכָּה נַעֲלִית זֹו שֶׁל הַתְּגָלוֹת הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא
2 בַּכְּבוֹד וּבַעֲצָמוֹ תִּמְשָׁךְ לְמִטָּה, מִבְּאֵר בְּדִרוּשׁ²⁵ הַנוֹכַח לַעֲלֹ
3 (בְּסִידוּר עִם דַּ"ח, דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים) שֶׁזֶהוּ עַל-יְדֵי הַהִתְלַבְּשׁוֹת
4 שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי הָאֵין סוֹף בְּסִפְּרִיּוֹת, עֶשֶׂר הַסִּפְּרִיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁהֵן עֶשֶׂר
5 כּוֹחוֹת בְּאַלְקוֹת שְׂבָאֲמַעֲצוֹת הַקְדוּשָׁה
6 בְּרוּךְ-הוּא פּוֹעֵל וּמַאֲרִי בְּעוֹלָמוֹת, 1
7 וְזֶהוּ מַה שֶׁכְּתוּב! בַּהֲמִשְׁךְ נֹסַח 2
8 הַהִגְדָּה שִׁיעֵצָא מִצְרִים הֵייתָ בְּיָד 3
9 חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה, שֶׁזֶהוּ 4
10 עֲנִין הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּסִפְּרִיּוֹת 5
11 שֶׁנִּמְשְׁלוּ לִיד' רִזְרוּעַ' שֶׁל הָאֱלֹקוֹת.
12 וְזֶהוּ גַם-כֵּן עֲנִין "וַיִּצְיָאֵנוּ" 6
13 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּסִפְּרִיּוֹת, שֶׁגַם 7
14 בְּסִפְּרִיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת יֵשׁ, כְּבִיכּוֹל, 8
15 "יִצְיָא" דְּקָאֵי וְהַכּוֹנֵה עַל לִידָת 9
16 יִצְיָאָה מֵהַעֲלָם אֶל הַגִּילּוֹי שְׁהִיא כְּמוֹ
17 לִידָה שֶׁל מִצְיָאוֹת חֲדָשָׁה, שֶׁל
18 סִפְּרִיּוֹת "זְעִיר-אַנְפִּין" 10
19 שֶׁלְמַעֲלָה, הֵינּוּ הַמִּדּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת
20 (חֲסֵד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת וְכו') – הַנִּקְרָאוֹת
21 'פְּנִים זְעִירוֹת, כִּי בִיחֹס לְגִילּוֹי שֶׁבַחֲלֵק
22 הַמוֹחִין שֶׁבְּסִפְּרִיּוֹת, חֲכָמָה, בִּינָה וְדַעַת,
23 הָאוֹר וְהַגִּילּוֹי שֶׁבְּמִדּוֹת הוּא מוֹעֵט
24 (רַקְטָן) שֶׁבְּהִיּוֹתָן בְּגָלוֹת מִצְרִים
25 כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּגָלוֹת מִצְרִים,
26 גַם הַמִּדּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת הָיוּ בְּגָלוֹת
27 כְּבִיכּוֹל וּבֹאוֹתָה שַׁעַת גַּם הַמִּדּוֹת הָיוּ
28 בְּכַחֲנִית עֲבוּר, כְּמוֹ עוֹבֵר בְּרֹחַם
29 אֲמוֹ שֶׁמִּצְיָאוֹתָיו נַעֲלָמָה וְאֵינָה נֹרְאִית
30 וְעֲנִין "וַיִּצְיָאֵנוּ" הוּא הַלִּידָה
31 וְהַהִתְגַּלּוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת שִׁתְחִילוּ
32 לַהֲאִיר.
33 וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵה זֶה אֶת עֲנִין הַלִּידָה/
34 שֶׁל הַמִּדּוֹת שֶׁבְּסִפְּרִיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, עִם
35 עֲנִין יִצְיָאָה מִצְרִים בְּפִשְׁטוּת,
36 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³² בְּתוֹרָה לְגַבִּי יִצְיָאָה
37 מִצְרִים שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא הוֹצִיאָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לְקַחַת לֹו גּוֹי
38 עִם (יִשְׂרָאֵל) מִקְרָב גּוֹי מִתּוֹךְ עַם אַחֵר (הָעַם הַמִּצְרִי), וְאַמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
39 ז"ל³³ בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ עֲנִין הַלִּידָה וְדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ
40 בִּילְקוּט שְׁמוֹנִי' עַל פֶּסוּק זֶה, "וְכַעֲבוֹר שְׁהוּא נִתּוֹן בְּתוֹךְ מַעֲיָה שֶׁל הַכְּהֵנָה
41 וְהוֹרְעָה נֹתָן יָדוֹ וְשׁוֹמְטָה, כִּךְ הֵנִיסָה אֱלֹקִים לְבָא לְקַחַת לֹו גּוֹי מִקְרָב גּוֹי",
- וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּסִפְּרֵי יִחְזָקְאֵל³⁴ בְּפֶרֶק טז, בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל פֶּסוּקִים רַבִּים, 42
שֶׁהִי צִיָּאָה מִמִּצְרַיִם נִמְשָׁלָה לְלִידָה, שֶׁאֵז הֵייתָ לִידָת עִם 43
יִשְׂרָאֵל (וְשֵׁם נֶאֱמַר, "בְּיוֹם הוֹלֶדֶת אֹתָךְ", וְהַכְּתוּב מִמְּשִׁיךְ בְּפֶסוּק שְׁנֵאוֹמֵר 44
גַּם בַּהִגְדָּה שֶׁל פֶּסֶח "וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה מַתְּבוֹסֶסֶת בְּדִמְךָ וְאוֹמֵר לָךְ בְּדִמְךָ 45
חַי וְאוֹמֵר לָךְ בְּדִמְךָ חַי..."), וּמִבְּאֵר 46
בְּדִרוּשׁ³⁵, בַּהֲמִשְׁךְ הַמֵּאֲמָר הַנוֹכַח 47
בְּסִידוּר, דְּכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב! בְּמִטָּה 48
הָרִי לְאַחֵר הַלִּידָה בְּגִשְׁמִיּוֹת 49
צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנִין הַצְּמִיחָה 50
מִקְטָנוֹת לְגִדּוּלוֹת, כֵּן הָיָה גַם 51
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁלֹּאֲחֵר הַלִּידָה 52
הָרוּחָנִית שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל הֵייתָ צְרִיכָה 53
לְהִיּוֹת צְמִיחָה רּוּחָנִית מִקְטָנוֹת לְגִדּוּלוֹת 54
וְהַגִּדּוּלוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי 55
יִצְיָאָה מִצְרַיִם הִיא בְּמִתְּנִי-תוֹרָה, 56
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³⁶ בְּדִבְרֵי הַקְדוּשָׁה 57
בְּרוּךְ-הוּא לְמַשֶּׁה רַבִּינוֹ לִפְנֵי יִצְיָאָה 58
מִצְרַיִם אֲדוֹרֹת הַמִּטְרָה וְהַתְּכִילִית שֶׁל 59
הַיִּצְיָאָה מִמִּצְרַיִם בְּהוֹצִיאָךְ אֶת 60
הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת 61
הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה, הֵרָ סִינִי 62
שֶׁעָלָיו הַתְּגָלָה ה' אֶל מֹשֶׁה בְּאוֹתָהּ 63
שַׁעַת, הֵינּוּ שֶׁשְׁלָמוֹת יִצְיָאָה 64
מִצְרַיִם הִיא מִתְּנִי-תוֹרָה, 65
וְהַצְּמִיחָה הָרוּחָנִית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 66
מִקְטָנוֹת לְגִדּוּלוֹת מִמִּצְרַיִם ה'קֶטֶף 67
בְּגָלוֹת מִצְרַיִם לְמַצֵּב הַגְּדוֹל' בְּמִתְּנִי 68
תוֹרָה, הִיא עַל-יְדֵי עֲבוּדָת 69
סִפְּרִיּוֹת הָעֵמֶר שֶׁבִּינְתָּיִם³⁷ שְׁבִין 70
הַיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁל חֹג הַפֶּסַח לַיּוֹם מִתְּנִי 71
תוֹרָה. 72
וְכִמּוֹ שֶׁהָיָה אֵז, בִּיצִיאַת מִצְרַיִם 73
בְּשָׁנָה הַהִיא, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא 74
בְּעֲבוּדַת הָאָדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, 75
שֶׁצְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּעֲבוּדַת ה' שֶׁל 76
כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּכָל יוֹם וְיוֹם, פְּרָטִי 77
עֲבוּדָה אֵלּוֹ שְׁהִי בִיצִיאַת מִצְרַיִם, קֶדֶם בְּשֶׁלֶב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל עֲבוּדַת ה' 78
בְּכָל יוֹם, צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַיִּצְיָאָה מִמִּצְרַיִם דִּהְיִנּוּ הַלִּידָה, יִצְיָאָה 79
מִמִּצְרַיִם וְהַגְּבֻלוֹת רּוּחָנִיּוֹת וְהַלִּידָה' וְהַהִתְחַדְּשׁוֹת בְּעֲבוּדַת ה' וְאַחֲרֵי-כֵן 80
הַצְּמִיחָה וְהַהֲתַעֲלוֹת מִקְטָנוֹת לְגִדּוּלוֹת וְכו'. 81
וְהָיָה בְּכָל³⁸ דּוֹר וָדּוֹר כְּמֵאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִשְׁנָה וְכָל יוֹם וְיוֹם³⁹ 82

(32) וְאַתְחַנֵּן ד, לר. (33) מְכִילָתָא בְּשַׁלַּח יד, ל. מִדְרָשׁ תַּהֲלִילִים קז, ד. יל"ש וְאַתְחַנֵּן שֶׁם. וְרָאָה שֶׁעַר הַפֶּסוּקִים (לַהֲאִרִּיזוֹל) ר"פ שְׁמוֹת. (34) קָאֲפִיטֵל טז. וְרָאָה תו"א ר"פ וָאֵרָא. תו"ח וָאֵרָא צו, ב וָאֵילֵךְ. סה"מ צ' לַהֲצ' צ' מִצְוֹת קֶרֶבֶן פֶּסַח פ"ב וָאֵילֵךְ, וּבִכ"מ. מִכְתָּב ער"ח נִסָּן שְׁנֵה-זו. (35) סִידוּר, שֶׁם רָצָה, א וָאֵילֵךְ. (36) שְׁמוֹת ג, יב. (37) רָאָה לְקוֹת' בְּמִדְבַר יו"ד ד. יא, ד. וְרָאָה שֶׁם אֲמֹר לו, ב. צו טז, גִּיד וְעוֹד. (38) פֶּסַחִים קטז, ב בְּמִשְׁנָה. (39) תַּנִּיא רַפ"ז.

עבדים היינו לפרעה במצרים כו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כפי שמוסיף רבנו הוקן בתניא, חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ
2 יציאת מצרים איננה משהו שהיה בעבר הרוחק אלא כאילו הוא עצמו יצא
3 היום³⁹ ממצרים, שְׂזוּהִי הוֹרָאָה בְּ"תוֹרַת חַיִּים", התורה
4 שנקראת 'תורת חיים' ונותנת ליהודי הוראות איך לחיות הִינּוּ הוֹרָאָה
5 בַּחַיִּים הַשְּׂכִיכָה לְכָל אָחָד
6 וְאָחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְיִחַד עִם זֶה 1 אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא הַיּוֹם³⁹
7 "תוֹרַת אֱמֶת", ואין סתירה בין 2 ממצרים, שְׂזוּהִי הוֹרָאָה בְּ"תוֹרַת חַיִּים", הִינּוּ
8 העובדה שהתורה היא 'תורת חיים' 3 הוֹרָאָה בַּחַיִּים הַשְּׂכִיכָה לְכָל אָחָד וְאָחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
9 לכך שהיא 'תורת אמת' דְּמָנָה 4 וְיִחַד עִם זֶה "תוֹרַת אֱמֶת", דְּמָנָה מוֹבֵן שֶׁפֶן הוּא
10 שהתורה נקראת 'תורת אמת' מוֹבֵן 5 בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹם יֵשְׁנוּ עֵנִין יְצִיאת
11 שֶׁפֶן הוּא בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, ואם 6 מְצָרִים בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, שְׂזוּהִי עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
12 יש הוראה בתורה שבכל דור ודור 7 בַּבְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים⁴⁰, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה מְבֻטְלִים
13 ובכל יום ויום, האדם צריך להיות 8 אֶת בַּחֲבִינַת הָעֶרְף (אֲחוּרִיִּים) דְּ"פִרְעָה". וְעַבְדוּת
14 כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, הרי 9 הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ, בְּכָל מַאֲדָךְ⁴¹, עַבְדוּת שֶׁלֹּמַעְלָה
15 האמת היא שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹם יֵשְׁנוּ 10 מְמִידָה וְהַגְבָּלָה, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה מְבֻטְלִים אֶת
16 עֵנִין יְצִיאת מְצָרִים בַּעֲבוּדַת 11 הַמְּמִידָה וְהַגְבָּלָה וּמְצָר וּגְבוּל דְּ"מְצָרִים",
17 הָאָדָם, שְׂזוּהִי עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה 12 וְאֲחֵר-כֵּךְ מִתְחִיל בַּעֲבוּדָה פְּנִימִית שֶׁבָּזֶה יֵשְׁנוּ
18 בַּבְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים⁴⁰, עבדות 13 סֵדֶר הַצְּמִיחָה מִקְטָנוֹת לְגִדּוּלָה, וְעַד שְׂעַל-יְדֵי-
19 ה' המחברת את הפנימיות של נשמת 14 זֶה בָּאִים בְּקִרְוֹב מִמָּשׁ לְגִלּוֹי בַּחֲבִינַת 'פְּנִימִיּוֹת
20 האדם עם פנימיות האלוקות, כמו 15 עֵתִיק' שִׁהְיָה לְעֵתִיד-לְבָא פֶּנ"ל. וְעֵנִין זֶה הוּא
21 שהיה במתן-תורה ככתוב 'פנים בפנים' 16 בַּתְּכִלִּית הַזְּרִיזוֹת, כְּשֶׁשׁ שֶׁהַעֲבוּדָה בְּכָל זֶה הִיא
22 דיבר ה' עמכם, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה 17 בַּתְּכִלִּית הַזְּרִיזוֹת (וְכַמְבָּאָר ב'אֲגָרַת הַקֹּדֶשׁ'⁴²
23 באמצעות ההתחברות והתקשרות של 18 שְׁעֵנִין הַזְּרִיזוֹת "היא שְׁעֵמָדָה לָנוּ" כו'),
24 ה'פנים' והפנימיות של האדם עם 19 שֶׁהַגָּאֻלָּה דְּלְעֵתִיד-לְבָא תִּהְיֶה בְּאֶפֶן שֶׁל זְרִיזוֹת
25 ה'פנים' והפנימיות שלמעלה, 20 וְחַפְזוֹן (עַל-דֶּרֶךְ הַחֲפְזוֹן שֶׁהִיא בִּיצִיאת
26 מְבֻטְלִים אֶת בַּחֲבִינַת הָעֶרְף 21 מְצָרִים⁴³, חֲפְזוֹן דִּישְׂרָאֵל וְחַפְזוֹן דְּמְצָרִים
27 (אֲחוּרִיִּים, הִפֵּךְ הַפָּנִים) 22 וְחַפְזוֹן דְּשִׁכְנָה⁴⁴, פְּמַבָּאָר עֵנִינִם בְּמָקוֹם
28 דְּ"פִרְעָה". וכן יציאת מצרים 23 אַחֲרָי⁴⁵, וְכַמְבָּאָר בְּאֶרְכָּה בְּהִמְשָׁךְ "וְכִכָּה"
29 ברוחניות היא גם על ידי וְעַבְדוּת 24 לְאֲדָמוֹר מְהֵרָ⁴⁶ (בְּעַל הַפִּתְגָּם "לְכַתְּחִלָּה
30 הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ, עליה נאמר 25 אַרְיֵבֶעֶר"⁴⁷), אִיךְ שָׁאִין זֶה סִתְיָה לְמָה
31 בקריאת שמע בְּכָל מַאֲדָךְ⁴¹, 26 שְׁכָתוּב⁴⁸ לֹא בַּחֲפְזוֹן תִּצָּאוּ כִּי-אִם בְּשׁוּבָה וְנַחַת
32 ר'מאוד' משמעו בלי גבול, היינו 27 וּגְבוּל דְּ"מְצָרִים" וּמִתְבַּטֵּלַת הַאֲפִשּׁוּת לַמִּצִּיאוֹת שֶׁל פִּרְעָה אוֹתִיּוֹת
33 עַבְדוּת שהאדם עובד את ה' 28 ה'עֶרְף', וְאֲחֵר-כֵּךְ לאחר השלב הראשון בעבדות ה' שהוא יציאת מצרים
34 שֶׁלֹּמַעְלָה מְמִידָה וְהַגְבָּלָה, 29 (בשני האופנים האמורים, היינו 'פנים בפנים' ומסירות-נפש) מִתְחִיל
35 שְׂעַל-יְדֵי-זֶה מְבֻטְלִים אֶת 30
36 הַמְּמִידָה וְהַגְבָּלָה וּמְצָר

(40) ראה סידור, שם רצה, ג. וראה לקו"ת ר"פ ראה ובכ"מ. (41) ואתחנן ו, ה. וראה תו"א לט, ג. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. וראה ס' הערכים-חב"ד ערך אהבת ה' – בכל לבבך, נפשך ומאדך ס"ד. וש"נ. (42) סכ"א. (43) ראה טז, ג. (44) ברכות ט, א. מכילתא בא יב, יא. ספרי, ראה, שם. שמו"ר פ"ט, ו. יל"ש ישע"י רמז תעו. (45) ד"ה וככה באוה"ת בא (כרך א) ע' רחצ ואילך. (כרך ח) ע' ב'תתקד ואילך. המשך וככה תרל"ז בתחילתו ובסופו. (46) שם – בסופו. וראה אוה"ת שם ע' שה. ס"ע ב'תתקמא ואילך. (47) אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח א' ע' תריו. (48) ישע"י נב, יב.

ביאור בדרך אפשר

(49) שם ל, טו. 50) סנהדרין צז, ב. 51) "קול קורא" ב"הקריאה והקדושה" סיון-תמוז תש"א (נדפס גם באגרות קודש אדמו"ר מהור"י"צ ח"ה ע' שסא ואילך. ע' שעז ואילך. ע' תח ואילך). 52) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עבדי דאחשורוש אָנן⁵³, עדיין, גם לאחר ההצלה הניסית מגזירת המן,
2 עדיין עבדי אחשורוש אנחנו, ועדיין עם ישראל נמצא בגלות, שָׁזָה שִׁיף
3 לַעֲנִינּוּ שֶׁל פּוֹרִים, שהיה בזמן הגלות, כדברי הגמרא "אֶסְתֵּר מִן
4 הַתּוֹרָה מִזֵּן, היכן נרמז עניינה של אסתר המלכה בתורה שבכתב
5 דְּכֵתִיב⁵⁴ שְׁנֵאמֹר וְאֶנְכִי הִסְתֵּר
6 אֶסְתִּיר"⁵⁵, כלומר, הקדוש-ברוך-
7 הוא אומר לבני ישראל שבדורות
8 הבאים הם יחטאו ואז הוא יסתיר פניו
9 מהם, וכאמור נס פורים היה כאשר בני
10 ישראל היו בגלות, מצב של הסתר
11 פנים, וְאֶחָד־כֶּף אַחֲרֵי עֲנִינּוּ שֶׁל
12 פורים שהוא בחודש אדר, בָּא חֹדֶשׁ
13 נִסָּן שֶׁהוּא חֹדֶשׁ שֶׁל
14 גְּאוּלָּה⁵⁶ כדברי המדרש 'בניסן
15 נגאלו ובניסן עתידין להגאלי' וְיֵשׁ בּוֹ
16 בִּשְׁם הַחֹדֶשׁ 'נִסָּן' שְׁנֵי נוֹנִינָן,
17 רמז על נְסִי נְסִים⁵⁷ כדברי הגמרא
18 שהרואה בחלום חנינא, חנינא, יוחנן,
19 נסי נסים נעשו לו, לַמַּעֲלָה
20 מִמִּדְּיָהּ וְהַגְּבֻלָּה שֶׁל הַטֹּבֵעַ.
21 וסדר זה של מעבר הדרגתי מאדר (זמן
22 של גלות והסתר) לניסן (זמן של גילוי
23 וניסים וגאולה) הוא סדר העבודה של
24 'תמידין כסדרן', הליכה מדרגה לדרגה
25 וְיִשְׁנָה הָעֲבוּדָה ד' מוֹסְפִין
26 כְּהִלְכָתָם", שְׁמַצֵּד סֵדֶר
27 עֲבוּדָה זו שאינו בהדרגה הוא
28 כְּכֹר מוֹכֵן לְגֻאֲלָה הָעֵתִידִי.
29 אָמֵן זֶה גּוֹפֵא עֲצָמוּ שְׁקִימִים
30 שני סדרי עבודה שונים אינו מוֹכֵן
31 בְּשֻׁכָּל הַפְּשׁוּט, כִּי בִּפְעַל
32 למעשה הָרִי הֵן שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת
33 הַפְּכִיּוֹת, כִּי הָעֲבוּדָה עַל פִּי סֵדֶר
34 והדרגה 'תמידין כסדרן' והעבודה
35 שלא על פי הסדר 'מוספין כהלכתן',
36 הן שתי 'תנועות' נפשיות שונות
37 לחלוטין והפכיות זו מזו, וְאִיךָ יָכוֹל
38 הָאָדָם שֶׁהוּא נִשְׁמָה בְּגוּף,
39 והוא מוגבל, לַעֲבֹד עֲבוּדָתוֹ
40 בְּשְׁתֵּי תְּנוּעוֹת הַפְּכִיּוֹת. דָּאף
41 שְׁבִדְבוֹר אֶפְשָׁר לֹאמַר שֵׁשׁ
42 שְׁנֵי סִדְרֵי עֲבוּדָה, וְאֶפְשָׁר
43 לֹאמַר זֹאת כְּמָה וְכְמָה
- פְּעָמִים, עַד לְמֵאָה פְּעָמִים וְאַחַת, מְכַל־מְקוֹם אֵין זֶה מְשָׁנָה
אֶת הַמַּצִּיאוֹת כְּפֹעֵל, שֶׁהֵם שְׁנֵי הַפְּכִים וּלְמַעֲשֵׂה בִלְתִּי אֶפְשָׁרִי
לְעִבּוֹד בִּשְׁתֵּי הָעֲבוּדוֹת גַּם יַחַד, וְלֹא־חֲרִי כָּל זֶה וּלְמִרְוֵת הַקּוֹשִׁי וְהַתְּמִיּהָ
וְהַתְּחִירָה - אֵין אִישׁ שֶׁם עַל לֵב.
וְהִנֵּה בְּהָאִמּוֹר לַעֲלִי, שָׁזָה גּוֹפֵא שְׁעָנִין זֶה ל'א
גּוֹפֵא זֶה עֲצָמוּ שְׁעָנִין זֶה ל'א
נָגַע וְלֹא פָּגַע' לא אכפת לאף
אחד, הוּא דְּכָר תְּמוּהָ, לפי
הַתְּמִיּהָ הוּא יֵשׁ לְכָאֵר בְּדֶרֶךְ
הַצַּחֲוֹת, מָה שְׁמִסְיָמִים אֶת
אֲמִירַת חֵלֶק הַהֲגָדָה ב'שִׁבְת
הַגְּדוֹל' בַּתְּבוֹת בְּמִלִּים "לְכָפֵר
עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ". דְּלְכָאֲדָרָה,
לְאַחֲרֵי שְׁנִתְבָּאֲרוּ כָּל הַמַּעֲלּוֹת
שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם שְׁבִהֲגָדָה, עַד
לְכָל הַמַּעֲלּוֹת הַטּוֹבוֹת⁵⁸,
כְּנוֹסַח הַהֲגָרָה (בַּתְּחִלָּת קֹטֵעַ זֶה
הַמַּסְתִּיִּים בְּמִלִּים "לְכָפֵר עַל כָּל
עֲוֹנוֹתֵינוּ"), "כְּמָה מַעֲלּוֹת טוֹבוֹת
לְמִקּוֹם עֲלִינוּ" אִם-כֵּן מָהוּ עֲנִין
"לְכָפֵר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ", כִּי
מָה עֲנִין עֲוֹנוֹת לְכָאֵן כַּשְּׁמִדּוֹבֵר
עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁעָשָׂה לָנוּ
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא?
וְעַל-פִּי הַנ"ל יֵשׁ לֹאמַר, שָׁזָה
עֲצָמוּ הוּא הַחֲסִירוֹן מִעֵין 'עוֹן'
שֶׁלִּיו צְרִיכִים לְכָפֵר, שְׁאֲחֲרֵי
שְׁנִתְבָּאֲרוּ כָּל הַמַּעֲלּוֹת
שְׁבִהֲגָדָה, וּבְכָל זֹאת ל'א נָגַע
וְלֹא פָּגַע', וְלֹא מִתְעוֹרְרִים כְּרָאוּ
וְלֹא שְׁמִים לֵב כְּרָאוּ, הִנֵּה עַל זֶה
עֲצָמוּ צְרִיף בְּפִרְהָ, וְלָכֵן
מְסִימִים "לְכָפֵר עַל כָּל
עֲוֹנוֹתֵינוּ".
וְיִהִי-רָצוֹן, שְׁעַל-יְדֵי הַדְּבָר
בְּכָל עֲנִינִים אֱלֹהִים, נְבוֹא בְּקִרּוֹב
מִמֶּשׁ לְקִיּוֹם הַיְעוֹד בְּנִבּוֹאֹת
מִיכָה "כִּימִי צִאתְךָ מִצִּיּוֹן
מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת"⁵⁹,
וּבְכָאֵן שֶׁל זְרִיזוֹת, בְּעֻגְלָה
דִּידֵן בְּמַהֲרָת (מָהֵר לִפִּי הַמוֹשְׁגִים)
שֶׁלִּנוּ מִמֶּשׁ, וּבְמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
מִמֶּשׁ.

(53) מגילה יד, א. (54) וילך לא, יח. (55) חולין קלט, ב. (56) שמו"ר פט"ו, יא. (57) ברכות נו, רע"א ובפירש"י וחדא"ג מהרש"א. (58) נוסח ההגדה, פסקא כמה מעלות טובות. (59) מיכה ז, טו.

בס"ד. משיחת יום א' פ' צו, ב' ניסן ה'תשמ"ח

24 ב. ויש להוסיף ולבאר הקשר והשייכות להענין
25 ד"והחי יתן אל לבו" – הוספה בענין החיים:
26 אודות נשיא ומלך – פוסק הרמב"ם¹¹ שהוא
27 "לב כל קהל ישראל"¹². והרי ענינו של הלב הוא
28 – שבו משכן "הדם הוא הנפש"¹³ המחיה את כל
29 הגוף.

ובפרטיות יותר:

30
31 "מלך" – ר"ת מוח לב כבד¹⁴, "תלת שליטין
32 אינון – מוחא לבא וכבדא"¹⁵.

והחילוק שביניהם¹⁶:

34 המוח – הוא הראש דחיות הגוף, כי "עיקר
35 משכנה והשראתה (של הנשמה) היא במוחו (של
36 אדם) ומהמוח מתפשטת לכל האברים, וכל אבר
37 מקבל ממנה חיות וכח הראוי לו לפי מזגו
38 ותכונתו"¹⁷, ולכן, המוח מושל ושולט על אברי
39 הגוף להנהיגם כרצונו.

הכבד – כולו דם (קרוש)¹⁸.

41 ואילו הלב – הוא חיות הגוף עצמו, להיותו מקום
42 משכן "הדם הוא הנפש", ועל ידו נעשה
43 "התפשטות והילוך החיות.. המלוכשת בדם הנפש
44 היוצא מהלב אל כל האברים, וסובב סובב הולך
45 ה'רוח חיים' והדם תוך תוך כל האברים והגידים
46 המובלעים בהם וחוזר אל הלב כו'" (כפי שמבאר
47 רבינו הזקן באגה"ק¹⁹).

1 א. בהמשך להמדובר לאחרונה אודות הענין
2 ד"והחי יתן אל לבו"¹ – מובן, שכל תאריך שאירע
3 בו ענין מיוחד בחיי האדם, כשחזור ונשנה מידי
4 שנה בשנה, צריך להביא לידי הוספה בענין החיים,
5 כמדובר לעיל² בנוגע ליום הולדת, ועד"ז מובן גם
6 בנוגע ליום נישואין³, וכיו"ב.

7 ואם הדברים אמורים בנוגע לחייו הפרטיים
8 דכאו"א מישראל – בנוגע לנשיאי ישראל ("הנשיא
9 הוא הכל"⁴) על-אחת-כמה-וכמה שמאורעות
10 מיוחדים בחייהם מביאים הוספה בענין החיים
11 ("והחי יתן אל לבו"), הן בנוגע להנשיאים עצמם
12 (שיתוסף אצלם שלימות נעלית יותר לגבי
13 השלימות שלפנ"ז⁵), והן בנוגע לפעולת השפעתם
14 בכל ישראל, צאן מרעיתם.

15 ועד"ז בנדו"ד – ב' ניסן – יום ההסתלקות-
16 הילולא דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב⁶, ויום התחלת
17 הנשיאות⁷ דכ"ק מו"ח אדמו"ר⁸ נשיא דורנו, אשר
18 יום זה (ב' ניסן) הוא יום מיוחד בחיי הנשיא, ויום
19 מיוחד בענין הנשיאות – התחלת הנשיאות של נשיא
20 דורנו, הכוללת את כל המשך הנשיאות? עד ביאת
21 גואל צדק.

22 ועפ"ז מובן, שבבוא יום ב' ניסן בכל שנה
23 ושנה, ניתוסף עליו גדול יותר¹⁰ בענין הנשיאות.

(1) לשון הכתוב – קהלת ז, ב.

(2) שיחות: כ"ה אדר ס"ב. ש"פ ויקרא ר"ח ניסן ס"ד.

(3) להעיר מהשקו"ט הידועה אם נישואין הו"ע חד-פעמי
שהוא פעולה נמשכת, או שבכל יום הוה קנין חדש (ראה מפענח
צפונות ע' קלה. וש"נ).

(4) פרש"י חוקת כא, כא.

(5) שהרי כאו"א מישראל הוא בחזקת כשרות (רמב"ם הל'
קידוה"ח (שיעור דימים הסמוכים) פ"ב ה"ב. ועוד), ועאכ"כ –
נשיאי ישראל, שכל עניניהם בשלימות כו'.

(6) להעיר, שביום ההילולא מתעלים "כל מעשיו ותורתו
ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" (אגה"ק סי' ז"ך וכו'). סידור
עם דא"ח שער הלי"ג בעומר. ובכ"מ, ונמצא, שיום זה כולל כל
(ששים) שנות חייו דכ"ק אדנ"ע (תרכ"א – פר"ת).

(7) כמארז"ל על הפסוק (קהלת א, ה) "וזרח השמש ובא
השמש", "עד שלא תשקע שמשו של צדיק זה הוא מזריח שמשו
של צדיק אחר" (קה"ר עה"פ. יומא לח, ב).

(8) בנו יחידו: בנו – שיעור המלכות והנשיאות (ראה רמב"ם
הל' מלכים פ"א ה"ז), ואינו צריך משיחה (שם ה"ב), ויחידו –
שאינו מקום למחלוקת כו' (שם), ונעשה מלך ונשיא תיכף ומיד.
(9) נוסף לכך שלהיותו ממלא מקוםם של הנשיאים שלפניו,
ה"ז כולל גם כל משך הנשיאות דקדמיו.

(10) כציווי והוראת חז"ל "מעלין בקודש" (ברכות כח, א.

וש"נ). ולהעיר מהמבואר באגה"ק (ס"ד) בנוגע לראש השנה*,
ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר.. אור חדש עליון יותר שלא הי'
מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה".

(11) הל' מלכים פ"ג ה"ו.

(12) נוסף לכך שהוא "ראש" (ש"א טו, יז. ועוד). "ראש הדור"
(תנחומא חוקת כג. במדב"ר פ"ט, כח). וראה תניא פ"ב: ראשי
אלפי ישראל שנשמותיהם הם בבחי' ראש ומוח כו' ראשי בני
ישראל שבדורם.

(13) ראה יב, כג.

(14) מגן אבות להרשב"ץ פ"ה מ"ט. ערכי הכינויים (לבעל
סח"ד) בערכו. ניצוצי אורות וניצוצי זהר לזח"ב קנ"ג, א.

(15) זח"ב שם.

(16) ראה גם לקו"ת שה"ש לג, ד. ובכ"מ.

(17) תניא פנ"א.

(18) פרש"י ד"ה הכבד – חולין קט, ב.

(19) סימן לא.

(*) ראש בזמן, ודוגמתו בנפש – נשיא ישראל, הראש דבנ"י.

27 נתבאר במק"א²⁸ ששלושים שנות נשיאותו של
28 כ"ק מו"ח אדמו"ר בחיים חיותו בעלמא דין (פר"ת
29 – תש"י) נחלקות (בכללות) לג' תקופות של עשר
30 שנים²⁹: עשר שנים ראשונות – במדינה ההיא,
31 עשר שנים שניות – במדינות פולין וכו', ועשר
32 שנים האחרונות – במדינה זו, בחצי כדור התחתון.
ועפ"ז י"ל, שב' היו"דין ד"חיים" רומזים
לעשור הראשון והשני דנשיאותו, והאותיות מ"ח
34 ("חיים") רומזים למ"ח³⁰ שנות הנשיאות במדינה
35 זו, עשר שנים בחיים חיותו בעלמא דין (ת"ש –
36 תש"י), ול"ח שנים (תש"י – תשמ"ח) דפעולה
37 נמשכת, הוספה בהפצה דתומ"צ בכלל והמעיינות
38 בכללם, ע"פ דרכיו אשר הורנו³¹.

40 ולהעיר, שמ"ח בגימטריא "חיל", ובגימטריא
41 ב"פ כ"ד, ענין ד"ושמתי כדכד שמשותף³² –
42 כמבואר הענין ד"כדכד" בלקו"ת³³, וכן בדרושי
43 הצ"צ³⁴, ועד"ז בנוגע ל"חיל", וכן "חיים" –
44 שענינים אלו נתבארו בדרושי חסידות, וחלקם
45 נלקטו בספר הליקוטים לדרושי הצ"צ (שבהם נכלל
46 גם מדרושי אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן), והם
47 גם היסוד³⁵ לדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז, עד
48 לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר ע"י העיון

1 ונמצא, שעיקר ענין החיות דכל אברי הגוף
2 קשור עם הלב, כי הדם ("הוא הנפש") שבלב (לא
3 רק גילוי והמשכה ממנו) מתפשט בכל אברי הגוף
4 ממש²⁰.

5 זאת ועוד:

6 חיות – קשורה עם תנועה²¹. וענין התנועה הוא
7 בלב דוקא, שנמצא תמיד בתנועה של רצוא ושוב,
8 "דפיקו דלבא"²², והדם שבו – בתנועה תמידית,
9 סיבוב והילוך בכל אברי הגוף (כמבואר
10 באגה"ק¹⁹), משא"כ הכבד והמוח שאינם בתנועה.
11 ועד"ז בנשיא ומלך, "לב כל קהל ישראל" –
12 "אשר יוציאם ואשר יביאם"²³, שעל ידו נעשה
13 (גם)²⁴ המשכת חיות לבני.

14 ובבוא יום התחלת הנשיאות (ב' ניסן) מידי
15 שנה בשנה, ניתוסף עוד יותר בענין ה"לב", היינו,
16 הוספה בענין החיים – "והחי יתן אל לבו", ועד
17 שנמשך מבחינת "מחי" חיים יתן לך חיים"²⁵, עד
18 לחיים גשמיים כפשוטם.

19 ג. האמור לעיל (הוספה בענין החיים) מודגש
20 ביותר בב' ניסן דשנה זו – ס"ח שנה (פר"ת –
21 תשמ"ח) לנשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
22 ס"ח²⁶ בגימטריא "חיים".

23 ויש להוסיף, ע"פ סגנון ולימוד אדמו"ר ע"ד
24 הרמז – שמספר ס"ח העולה מצירוף האותיות
25 ד"חיים" (ב' יו"דין ומ"ח)²⁷ מכוון לחילוקי
26 התקופות במשך ס"ח שנות הנשיאות דנשיא דורנו:

(20) ולכן, המשכת החיות מהמוח לכל האברים היא גם באופן
של התחלקות, ש"כל אבר מקבל ממנה חיות וכח הראוי לו לפי
מזגו ותכונתו", משא"כ המשכת החיות מהלב היא לכל האברים
בשווה, שכולם מקבלים את הדם שבלב, עצם החיות (וראה גם
קונטרס משיחות ש"פ בא ס"ב. וש"נ).

(21) כידוע ש"תנועה" היא סימן על ה"חיות" – כל חי
מתנועע.

(22) ראה לקו"ת שה"ש שם. ועוד.

(23) פינחס כז, יז.

(24) נוסף על פעולת הראש ומוח – מורה דרך ומנהיג לכל
ישראל, "אשר יוציאם ואשר יביאם" (וראה רמב"ם הל' מלכים
ספ"ד).

(25) יומא עא, א.

(26) ולהעיר, שענין הגימטריא – מספר, שייך לכל, אפילו
לפשוט שבפשוטים וקטן שבקטנים.

(27) להעיר מביאורי הענין דלולב (בגימט' חיים) מנענעו
ש"יגע לחזה שלו ממש" (סידור אדה"ז קודם הלל). ולהעיר
מביאורי אדמו"ר בענין (רבי) "חייא" ו"חיים" (ע"פ הנסמן בס'
המפתחות).

(28) לקו"ש ח"ח ע' 303 ואילך. וראה לקו"ש חט"ז ע' 142.

(29) להעיר, שבחיי האדם נחשבות כל עשר שנים לתקופה
בפ"ע – ראה אבות ספ"ה.

(30) ועד ברמז בפרטיות יותר: מ' – ארבעים* שנות פעולה
בהפצת המעיינות חוצה גם בחצי כדור התחתון, וח' – שמונה
שנים של הוספה גם לגבי השלימות דארבעים שנה, הוספה
במספר הקשור עם ענין הגאולה (ראה ערכין יג, ב. ובכ"מ).

(31) אגה"ק סכ"ו.

(32) ישע"י נד, יב.

(33) ראה כד, ד ואילך. כו, ג ואילך.

(34) אוה"ת ראה ע' תשעא ואילך. ועוד.

(35) ועל יסוד זה – בני ההמשך שלאח"ז. – ופשוט שיש
בכאור"א דהנשיאים ענין בפ"ע (שהרי כל נשיא הוא "מאור"
בפ"ע), ובאופן של חידוש, עד לחידוש שלא בערך, לגבי הנשיאים
שלפניו, כולל ובמיוחד – חידוש בתורתם, פנימיות התורה
(הקשורה ומאוחדת עם נגלה דתורה**).

(*) להעיר ממאור"ל (ע"ז ה, ב) "לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד
ארבעים שני'".

(**) החל מרבינו הזקן. כמודגש בשמו – "שניאור", חיבור ב' האורות
דנגלה דתורה ופנימיות התורה (לקו"ד ח"א פג, א. וראה לקו"ש חט"ז
ע' 38 ואילך. וש"נ). ועד"ז אצל רבותינו נשיאינו שלאח"ז (אף
שבפרטיות מצינו בזה חילוקי אופנים ושינויים בין נשיא לנשיא).
ולהעיר גם מהידוע שרבותינו נשיאינו דייקו לקבל "סמיכה" לפני
הנישואין (ראה לקו"ש ח"א ע' 53. ועוד).

30 שבוה מודגש גם שפעולת העם היא בחיי המלך,
31 חיים של מלך⁴⁵.

32 ה. עפ"ז מובן גם בנדר"ד – "חיים" שנה
33 לנשיאותו של נשיא דורנו:

34 נוסף על האמור לעיל ע"ד ההוספה בענין
35 החיים (מידי שנה בשנה, ועאכו"כ בשנה זו
36 שסימנה "חיים") לכל אנשי הדור ע"י נשיא הדור
37 – הרי, גם אנשי הדור פועלים הוספה בענין החיים
38 אצל נשיא הדור, כאמור לעיל בענין ההכרזה "יחי
39 המלך".

40 ובאותיות פשוטות:

41 לאחר שישנה השלימות ד"חיים" שנה
42 לנשיאותו (פעולתו ועבודתו) דנשיא דורנו – צ"ל
43 הוספה עיקרית בענין החיים (גם) ע"י פעולת העם
44 שמכריזים "יחי המלך", שתוכנה של הכרזה זו –
45 שכבר הגיע הזמן דהקיצו ורננו שוכני עפר – כ"ק
46 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועד דהקיצו ורננו דוד
47 מלכא משיחא!

48 וזהו גם מה שמרעישים בעקבתא דמשיחא ע"ד
49 הצורך להכריז "עוד מתי", שע"ז מקרבים ומזרזים
50 את הגאולה⁴⁶ – די"ל, שנוסף על הדגשת הצפי,
51 הבקשה והדרישה על הגאולה [שיבוא משיח צדקנו
52 בפועל ממש, באופן דמראה באצבעו ואומר זה⁴⁷,
53 הנה המלך המשיח, בשר ודם, כפס"ד הרמב"ם⁴⁸
54 "יעמוד מלך מבית דוד וכו' ויקבץ נדחי ישראל"],
55 יש בהכרזה זו גם התוכן דענין ההכתרה – "יחי
56 המלך", שע"ז פועלים ביאת דוד מלכא משיחא.

57 ו. ויש להוסיף, שאצל מלך המשיח מודגשת
58 יותר שייכותו לכאו"א מישראל (נוסף לכך שכל
59 מלך הוא "לב כל קהל ישראל") – שלכן, בכחו
60 וביכולתו דכאו"א מישראל לפעול הענין ד"יחי
61 המלך":

62 על הפסוק⁴⁹ "דרך כוכב מיעקב" מצינו ב'

1 במקומות אלו יתוסף ביאור בהאמור לעיל ע"ד
2 העילוי המיוחד דשנה זו, בבחינת "תן לחכם ויחכם
3 עוד"³⁶.

4 ד. ויש להוסיף בכהנ"ל – בעומק יותר.
5 ובהקדמה, שביחס שבין העם לנשיא ומלך –
6 ב' קצוות:

7 מחד גיסא – תנועה של רוממות והבדלה,
8 "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"³⁷, "עם" דייקא,
9 "מלשון עוממות, שהם דברים נפרדים וזרים
10 ורחוקים ממעלת המלך"³⁸. וכמודגש בענין היראה
11 והביטול – "שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו
12 עליך"³⁹.

13 ולאידך גיסא – תכלית הקירוב, כאמור, שהמלך
14 הוא "לב כל קהל ישראל", והרי אין לך קירוב גדול
15 יותר מקירוב הלב⁴⁰ לאברי הגוף, כאמור, שהדם
16 שבלב עצמו נמצא בתמידות בכל האברים,
17 "התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האברים..
18 כהלכתו תמידי כסדרו.. (ש)כל האברים מקושרים
19 יחד ומקבלים חיותם.. מהלב".

20 ויתירה מזה:
21 הקירוב שבין המלך להעם הוא לא רק ביחס
22 להמשכת החיות לכל העם, שמקבלים חיותם
23 מהמלך, אלא גם לאידך גיסא – שמציאותו של
24 המלך תלוי בהעם, "אין מלך בלא עם"⁴¹, כלומר,
25 אע"פ שנקראים "עם, מלשון עוממות.. רחוקים
26 ממעלת המלך", הרי, ביחד עם זה (ואדרבה –
27 בגלל זה⁴²) פועלים הם את המלכות – המלך.

28 וכמודגש גם בהכתרת המלך – שהעם מכריזים
29 "יחי המלך" (כפי שמצינו גם במלכות⁴³ בית דוד⁴⁴),

(36) לשון הכתוב – משלי ט, ט.

(37) שמואל א ט, ב. נתבאר באוה"ת וירא כרך ד תשסד, ב.

שה"ש כרך ב ע' תידתטו. ועוד.

(38) שעהיה"א פ"ז (פא, ב).

(39) שופטים יז, טו. סנהדרין כב, א (במשנה).

(40) יותר מהמוח, ראש החיות, וגם הנהגתו אברי הגוף היא בדרך של ציווי ופקודה כו' (היפך תנועת הקירוב).

(41) שעהיה"א שם. וראה בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח ע' ר"ה (ב). ספר החיים פ' גאולה פ"ב. עמה"מ שער שעשועי המלך רפ"א.

(42) "כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד, לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק ברוב עם דוקא הדרת מלך" (שעהיה"א שם).

(43) ראה מ"א א, לד-לט – בנוגע לשלמה.

(44) ועד"ז ברוד (שם, לא) – אבל לא בנוגע לענין ההכתרה.

(45) ובזה גופא – "יצלח מלכא.. כי התפלה על החיים וההצלחה" (רד"ק עה"פ שם, לד).

(46) ראה שיחת אחש"פ תרצ"ט (הועתקה בחוברת "כרם חב"ד" – ניסן תשמ"ד ע' 65). וראה שיחת ד' מרחשון תשמ"ו. לקו"ש וישב תשמ"ז בסופו. ובכ"מ.

(47) ע"ד מחז"ל – שמו"ר ספ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(48) ה' מלכים ספ"א.

(49) בלק כד, יז.

24 וחודש ניסן קשור גם עם ענין הנשיאות⁶⁰ –
25 "בא' בניסן התחילו הנשיאים להקריב את קרבניהם
26 לחנוכת המזבח נשיא א' ליום⁶¹, שלכן, "נוהגין
27 מר"ח ואילך לקרות פ' הנשיא שהקריב בו ביום⁶².
28 וצירוף שניהם יחד (ענין הגאולה ודהנשיאות)
29 הוא – נשיאותו של דוד מלכא משיחא בגאולה
30 העתידה.

31 ח. ובפרטיות יותר – ב' ניסן – "ביום השני
32 הקריב נתנאל בן צוער נשיא ישכר"⁶³:

33 "צוער" – הוא גם מלשון צער⁶⁴, אשר הצער
34 הכי גדול הוא – צער הגלות.

35 ולאחר צער הגלות נשכבר יצאנו י"ח "די
36 והותר", כפי שמאריך אדמו"ר האמצעי⁶⁵ בנוגע
37 לצרות שהיו עד ימיו, ועאכו"כ לאחר כל מה
38 שעברו בדורות שלאח"ז עד לדורנו זה, "לא תקום
39 פעמיים צרה"⁶⁶ – נולד "בן צוער"⁶⁷, השכר
40 שנולד ומתגלה ("בן") ע"י הצער ("צוער") –
41 "לפום צערא אגרא"⁶⁸, ולא רק "אגרא", שכר לפ"ע
42 העבודה, אלא יתירה מזה – באופן של מציאה,
43 "מצאתי דוד עבדי"⁶⁹.

44 ומרומז גם בשם "נתנאל (בן צוער)" –
45 שהתוצאה דצער הגלות ("בן צוער") היא "נתנאל",
46 "נתן א-ל"⁷⁰:

(60) "באחד בניסן ראש השנה למלכים" (ר"ה בתחלתה).
ולחעיר ממארו"ל (שמו"ר פט"ו, כו) "אין המלכות באה להם
(לישראל) עד ל' דור, שנאמר החודש הזה לכם ראש חדשים,
החודש ל' יום ומלכות שלכם ל' דור כו" (עד לחידוש המלכות
לעתיד לבוא).

(61) שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט ס"ט.

(62) שם סט"ו. וראה בארוכה לקו"ש ניסן תשמ"ז.

(63) נשא ז, יח.

(64) אוה"ת נשא ע' רפ"פא. וראה דרושים שבהערות 68-70.

(65) שערי תשובה ח"א ספ"ה (ה, ב). וראה גם מאמרי
אדהאמ"צ במדבר ח"ב ס"ע תשעו ואילך.

(66) לשון הכתוב – נחום א, ט (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306
הערה 55 ובשוה"ג).

(67) וכמשנת"ל (קונטרס משיחות ש"פ ויק"פ ס"ח) שע"י
קושי הגלות כו' זכו ישראל להעילוי ד"וירבו ויעצמו במאד מאד
(ראה רמב"ן במדבר ג, ד). ובלשון הזהר (ח"ב קצח, סע"א ואילך)
– שע"י "שברו" (בשי"ן ימנית) נעשה הענין ד"אשרי שאל יקרב
בעזרו שברו גו" (בשי"ן שמאלית), "זכאין אתון למעבד לכו נטין
ופורקניו" (קונטרס הנ"ל הערה 74).

(68) אבות פ"ה מכ"א. וראה גם אוה"ת שבהערה 64. סד"ה
ביום השני עטר"ת. ה"ש"ה.

(69) תהלים פט, כא. וראה סנהדרין צז, א.

(70) בכ"ז – ראה אוה"ת שם. סד"ה ביום השני תרכ"ט.

עטר"ת. ד"ה הנ"ל דב' ניסן תרפ"ה.

1 דרשות בחז"ל: (א) "כוכב" קאי על כאו"א
2 מישראל⁵⁰, (ב) "כוכב" קאי על מלך המשיח⁵¹.

3 ונתבאר במק"א⁵² שאין סתירה בדבר⁵³
4 (ואדרבה, ב' המאמרים מסייעים זה לזה) – ע"פ
5 הידוע⁵⁴ שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת
6 משיח, היא בחי' היחידה שבנפש כאו"א, שהיא
7 ניצוץ מהיחידה הכללית, נשמתו של משיח צדקנו⁵⁵.

8 ונמצא, שבנוגע למלך המשיח מודגש ביותר
9 הקשר והשייכות לכל ישראל – שעצם נשמתם,
10 בחי' היחידה⁵⁶, היא ניצוץ מנשמתו של משיח,
11 ולכן, גם הענין ד"אין מלך בלא עם" (תוכן הכרות
12 העם "יחי המלך") הוא בהדגשה יתירה אצל מלך
13 המשיח – "דרך כוכב מיעקב", כוכב דכללות
14 ישראל, הקשור עם גילוי "דרך כוכב מיעקב" אצל
15 כאו"א מישראל, התגלות בחי' היחידה שלו.

*

16 ז. ויש לקשר כל האמור לעיל לזמן התחלת
17 נשיאותו של נשיא דורנו – בחודש ניסן:

18 חודש ניסן קשור עם ענין הגאולה – כמארו"ל⁵⁷
19 "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים
20 ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו⁵⁸ ראש חודש
21 של גאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין
22 ליגאל, שנאמר⁵⁹ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
23 נפלאות".

(50) ירושלמי מעשר שני פ"ד ה"ו.

(51) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. רמב"ן עה"פ. ועוד.

(52) לקו"ש ח"ב ע' 599. שם ע' 692 בהערה. ובכ"מ.

(53) ובפרט ע"פ הידוע שכל הפירושים בפסוק אחד שייכים
זל"ז (ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ).

(54) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע' ע.

(55) רמ"ז לוח"ג רס, ב. אוה"ת נצבים ע' א'רעו. סה"מ תרכ"ז

ע' טז. ד"ה והניף תרח"ץ. סה"מ תרצ"ט ע' 207. ועוד.

(56) להעיר, שמקום משכן בחי' היחידה הוא בלב (ראה המשך
תערי"ב ח"א ע' נט), די"ל דוגמתו בכללות ישראל, יחידה הכללית
דמשיח – מלך המשיח, "לב כל קהל ישראל".

(57) שמו"ר פט"ו, יא.

(58) "כו" דייקא, היינו, שנקבע בעולם סדר של הנהגה נסית
(גאולה) שלמעלה מהנהגה טבעית, שעיי"ז נתגלה גם האלקות
שבהנהגה טבעית (ראה גם ד"ה החודש הזה לכם דש"פ ויקרא,
ר"ח ניסן, שנה זו).

וענין זה מרומז גם בשמו של החודש – "ניסן", "נסי נסים"
(ראה ברכות נו, רע"א ובחזק"ג מהרש"א) – די"ל הפירוש ד"נסי
נסיח", נוסף על הנהגה נסית, גילוי אלקות (נס) גם בהנהגה
הטבעית גופא.

(59) מיכה ז, טו.

י. ובכל זה ניתוסף (רמז) בקביעות שנה זו, 26
 ב"והחי יתן אל לבו" בנוגע לחיי יום-יום, ועד 27
 למעשה בפועל – שב' ניסן חל ביום ראשון דפ' 28
 צו: 29

בהתחלת פ' צו מפרש רש"י⁸¹ – "אין צו אלא 30
 לשון זירח, מיד ולדורות". 31

שבזה מודגש שכל האמור לעיל אודות ענין 32
 הגאולה, והנשיאות דדוד מלכא משיחא – צ"ל 33
 באופן של זירוח. 34

ובפשטות – שבעמדנו בחודש ניסן, "חודש של 35
 גאולה", לאחר שכבר עבר ר"ח ניסן⁸², ונכנסים 36
 ליום המעשה⁸³, ב' ניסן (ובפרט בשנה זו, "חיים" 37
 שנה לנשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – 38
 בא מלך המשיח ("יחי המלך") בזריות הכי 39
 גדולה, תיכף ומיד ממש. 40

יא. ויש להוסיף בלימוד והוראה בעבודת האדם 41
 לקונו – בענין הזריות, "אין צו אלא לשון זירוח": 42
 תוכן הפרשה – שעלי' נאמר "צו את אהרן", 43
 "אין צו אלא לשון זירוח" – הוא בנוגע לתרומת 44
 הדשן ("והרים את הדשן גו"⁸⁴) וסידור המערכות 45
 ("ריבה כאן יקידות הרבה, על מוקדה, ואש המזבח 46
 תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד 47
 תוקד על המזבח, כולן נדרשו במס' יומא, שנחלקו 48
 רבותינו במנין המערכות שהיו שם"⁸⁵). 49

כלומר, אע"פ שפרשה זו אין עיקרה אודות 50
 הקרבת התמיד, כ"א, ע"ד העבודות שלפנ"ז, 51
 שהם בגדר דהכשר, והכשר דהכשר כו' להקרבת 52
 התמיד [החל מתרומת הדשן, ואח"כ סידור 53
 המערכות, העלאת שני גזרי עצים, הכנת כלי 54

1 "נתן" – כל הנותן בעין יפה הוא נותן⁷¹, ולא
 2 עוד, אלא שהנתינה היא מבחי' "א"ל" – התחלת
 3 "י"ג מדה"ר (לכמה דעות⁷²), "א-ל הוי' ויאר לנו"⁷³,
 4 גילוי והמשכת חסדו של הקב"ה, חסד שלמעלה
 5 מהשתלשלות, עד להחסד העיקרי – גאולה
 6 האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.

7 ט. ויש להוסיף ולבאר גם השייכות לג' ניסן
 8 (שהרי נמצאים כבר במוצאי ב' ניסן, לאחר תפלת
 9 ערבית דליל ג' ניסן) – "ביום השלישי נשיא לבני
 10 זבולון"⁷⁴:

11 החילוק שבין ישכר לזבולון הוא – "שמח
 12 זבולון בצאתך וישכר באוהלך"⁷⁵, היינו, שישכר
 13 ענינו לימוד התורה⁷⁶, כמ"ש⁷⁷ "ומבני ישכר יודעי
 14 בינה לעתים גו"⁷⁸, וזבולון עיקר ענינו יציאה
 15 לפרקמטיא (אלא שצריך גם לקבוע עתים לתורה).

16 וי"ל דוגמתו בתורה גופא – החילוק שבין
 17 לימוד התורה בזמן הזה לגבי לימוד התורה
 18 דלעתיד לבוא, שהוא ע"ד ובדוגמת⁷⁹ החילוק שבין
 19 קביעת עתים לתורה (זבולון) לגבי תורתו אומנותו
 20 (ישכר).

21 ועפ"ז מובן הקשר וההמשך דישכר וזבולון
 22 בנוגע לענין הגאולה – שלאחרי הגאולה ("נתנאל
 23 בן צוער") רואים ש"מעשינו ועבודתנו" בלימוד
 24 התורה בזמן הזה הוא בבחינת "זבולון" לגבי לימוד
 25 התורה דלעת"ל⁸⁰.

(71) ב"ב נג, א. ויש"ג.

(72) זח"ג קלא, ב. עץ חיים שער יג (שער אריך אנפין) פי"א.
 וראה בכ"ז מכתב כ' מנ"א תש"ח (נדפס באגרות-קודש אדמו"ר
 שליט"א ח"ב ע' שסט). ויש"ג.

(73) תהלים קיח, כז.

(74) נשא ז, כד.

(75) ברכה לג, יח ובפרש"י.

(76) להעיר שדוקא בקרבן נתנאל בן צוער נשיא ישכר מרמז
 על ענין התורה – במדב"ר פי"ג, ט"ז. נת' בד"ה ביום השני
 שבערות 70-68.

(77) דה"א יב, לב.

(78) ובהדגשה יתירה – בנוגע לקידוש חדשים ועיבור שנים
 (ראה במדב"ר פי"ג, ט"ז), "החודש הזה לכם גו'", משיעורי
 הרמב"ם דימים אלה.

(79) ויתירה מזה – "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני
 תורתו של משיח" (קה"ר פי"א, ח).

(80) ו"הקדים זבולון לישכר, שתורתו של ישכר על ידי זבולון
 היתה" (פרש"י ברכה שם) – ע"ד מארז"ל (פסחים נ, א) "אשרי
 מי שבא לכאן ותלמודו בידו", היינו, שע"י לימוד התורה בזמן
 הזה זוכים ללימוד התורה דלעתיד לבוא (ואז תתגלה גם המעלה

זבולון (קדימה גם במעלה) – ה"סיבה" שמביאה לשלימות
 דלעת"ל).

(81) שפירושו – פשוטו של מקרא ("אני לא באתי אלא
 לפשוטו של מקרא" – פרש"י בראשית ג, ח. ועוד), וביחד עם זה
 – כולל גם "ענינים מופלאים" (של"ה במס' שבועות שלו קפא,
 א), "יינה של תורה" ("היום יום" כ"ט שבט).

(82) כולל גם – הנתינת כח ד"אותו יום נטל עשר עטרות"
 (פרש"י ר"פ שמיני), כמשנ"ל לעיל בארוכה (ראה קונטרס
 משיחת ש"פ ויקרא, ר"ח ניסן).

(83) משא"כ ר"ח שאינו "יום המעשה" (ראה לקו"ת ברכה צו,
 ד. ויש"ג), ובפרט בשנה זו שחל בש"ק.

(84) פרשתנו ו, ג.

(85) פרש"י שם, ה.

אצל הקב"ה⁹⁵ – "אלקיכם כהן הוא"⁹⁶, ו"כהנים
זריזין הם"⁹⁷ – לגאול את בני בוריות הכי גדולה,
תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁹⁸.
זאת ועוד:

כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו פסק⁹⁹ – בשעתו
אז – שכבר נסתיימה העבודה, ולא נותר אלא
לצחצח את הכפתורים. ומכיון שכבר עברו
עשרות שנים (יותר מל"ח שנה) שבהם מצחצחים
את הכפתורים – הרי בודאי שבימינו אלו נסתיימה
גם העבודה דצחצוח הכפתורים.

ולהעיר, שאין לצחצח את הכפתורים יתר על
המדה¹⁰⁰ – כפי שרואים במוחש שצחצוח יתר,
מחסר מן הכפתור ומקלקל יפיו!

ומכיון שכן, הרי בודאי ובודאי שעכשיו צריכה
להיות ומוכרחת כביכול הזריזות של הקב"ה להביא
את הגאולה תיכף ומיד ממש.

ותיכף ומיד – מקיימים הציווי "זאת¹⁰¹ תורת
העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל
הלילה גו' ובער עלי' הכהן עצים בבוקר
בבוקר"¹⁰², בביהמ"ק השלישי, אשר להיותו
"מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁰³, "בנינא דקב"ה"¹⁰⁴,
ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים"¹⁰⁵, יכול

השרת, ורק לאח"ז מתחילין להכין את התמיד⁸⁶,
לא לפני ש"האיר פני המזרח עד שבחברון"⁸⁷ –
הרי, (גם) ההכשר וההכנה צ"ל באופן של זריזות,
"אין צו אלא לשון זירוז".

ומכאן למדים הוראה בעבודת האדם – שהענין
ד"זריזין מקדימים למצוות⁸⁸ הוא לא רק בנוגע
לעשיית המצוה עצמה, אלא גם בנוגע להכנה
והכשר דהכשר כו'.

ולדוגמא: בנוגע למצות הצדקה (ובפרט בענין
שהזמן גרמא, "מעות חטים") – מצוה כללית
השקולה כנגד כל המצוות⁸⁹ – שצ"ל זריזות לא רק
בהנתינה לצדקה בפועל ממש, אלא גם בהכנה
למצוה, החל מהשקו"ט ע"ד קבלת החלטה טובה
(גם) כאשר הקיום בפועל א"א להיות רק לאחר
זמן).

ויש להוסיף ולהעיר, שגם ענין הזריזות קשור
עם הגאולה – כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק⁹⁰
ש"זריזותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד
לנו ולבנינו עד עולם", "ובפרט (הזריזות ב)מעשה
הצדקה העולה על כולנה.. גדולה צדקה שמקרכת
את הגאולה"⁹¹. עד כי יבוא שילה".

יב. והמעשה הוא העיקר⁹²:

יש לסיים ולהשלים את "מעשינו ועבודתנו"⁹³
– כולל גם הבקשה והדרישה "עד מתי", וההכרזה
י"חי המלך דוד מלכא משיחא – בוריות הכי
גדולה, הקשורה עם שמחה וחיות,

– אשר, ענינים אלו (שמחה וחיות) מודגשים
ביותר בשנה זו: שנת תשמח (תְּשַׁמַּח וְתִשְׁמַח),
ו"חיים" שנה לנשיאותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו –

שעי"ז פועלים כביכול ה"אחישה"⁹⁴ דהזריזות

(95) ואדרבה – "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל",
מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" (תהלים קמו, יט.
שמו"ר פ"ל, ט), היינו, שהזריזות דהקב"ה צ"ל לפני וקודם
זריזותן של ישראל.

(96) סנהדרין לט, סע"א.

(97) שבת כ, א.

(98) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(99) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(100) להעיר, שגם בחנוכת המזבח בחודש ניסן מודגש הענין
ש"לא פחתו ולא הותירו" (במדב"ר פ"ד, יד), "לא ריבה ולא
מיעט" (פרש"י ס"פ נשא).

(101) פרשתנו ו, ב.

(102) להעיר מפ"י אוה"ח עה"פ: "ובדרך רמז תרמו כל
הפרשה על גלות האחרון שאנו בו לנחמנו מעצבון נפשנו כי כל
איש ישראל מאנה הנחם נפשו בראות אורך הגלות.. וביאר עד
מתי יהיו ישראל בגדר ב' דברים אלו (על מוקדה על המזבח) –
כל הלילה, שהיא זמן הגלות הנמשל ללילה.. עד הבוקר שהוא
זמן שיריק עלינו כבודו ואתא בוקר, והזמן הוא אחר עבור ת"ק
לאלף הששי.. ואומרו בבוקר בבוקר.. כי זמן הגאולה הי' ראוי
להיות בבוקר ראשון של שנת הת"ק לאלף החמישי, ולסיבת העון
מתעכב עד בוקר הב' כו", עיי"ש בארוכה.

(103) בשלח טו, יז ובפרש"י.

(104) זח"ג רכא, א. זח"א כט, א.

(105) פרש"י ו'תוס' סוכה מא, א. ועוד.

(86) ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין רפ"ו.

(87) תמיד ל, א. רמב"ם שם פ"א ה"ב.

(88) פסחים ד, א.

(89) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה גם תניא פל"ז

(מח, ב ואילך).

(90) סימן כא.

(91) ב"ב י"ד, א. וראה גם תניא שם.

(92) אבות פ"א מ"ז.

(93) ראה תניא רפ"ז.

(94) ישעי' ס, כב. סנהדרין צח, א.

ויה"ר שההחלטה ע"ד נתינת הצדקה תביא
 תיכף את השכר¹¹⁴ "שמקרכת את הגאולה", ע"י
 דוד מלכא משיחא.

ובפשטות – "הנה זה בא"¹¹⁵, משיח צדקנו,
 ויגאלנו, כולנו יחדיו, בתוככי כלל ישראל,
 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁶, ובפרט
 בשנה זו, שנת הקהל, "הקהל את העם, האנשים
 והנשים והטף"¹¹⁷, "קהל גדול ישובו הנה"¹¹⁸,
 כולל גם כל הדורות שלפנינו – "הקיצו ורננו
 שוכני עפר"¹¹⁹.

ובפרט – בזכותן של נשים צדקניות שבדורנו,
 אשר, ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל¹²⁰ שדורנו זה
 (דור האחרון של הגלות, ובמילא, דור הראשון של
 הגאולה) הוא גלגול של הדור שיצאו ממצרים,
 הרי, כשם שיצי"מ היתה בזכותן של נשים צדקניות
 שהיו באותו הדור¹²¹, כמו כן תהי' גאולתנו מגלות
 זה האחרון בזכות נשים צדקניות שבדורנו¹²²,
 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹²³.

וכל ענינים אלו – בפשטות ממש, גאולה
 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

(114) ע"ד הפס"ד בשו"ע או"ח סתקע"א ס"ג (מתענית ח, ב).

(115) שה"ש ב, ח.

(116) בא יו"ד, ט.

(117) וילך לא, יב.

(118) ירמי' לא, ז.

(119) ישעי' כו, יט.

(120) שער הגלגולים הקדמה כ. ל"ח וספר הליקוטים

להאריז"ל שמות ג, ד.

(121) סוטה יא, ב. שמו"ר פ"א, יב. במדב"ר פ"ג, ו.

(122) ראה גם יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות):

אין הדורות נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור.

(123) ויתירה מזה – "נפלאות" אפילו בערך ליצי"מ (זח"א

רסא, ב. אוה"ת נ"ך ע' תפז).

1 (ובמילא צריך) לירד ולהתגלות למטה אפילו
 2 בלילה¹⁰⁵, בלילה זה ממש!

3 ובאופן ש"תחזינה עינינו" – עיני בשר בגוף
 4 של בשר, נשמות בגופים, כולל גם (קיום ההבטחה
 5 ברורה) "ונתתי¹⁰⁶ לכם לב בשר"¹⁰⁷, "לב חדש
 6 ורוח חדשה"¹⁰⁶.

7 יג. כרגיל – יש לסיים ב"נתינת" שליחות-מצוה
 8 לצדקה (המקרכת את הגאולה), בהוספה לנתינת
 9 שליחות-מצוה לצדקה בהתחלת היום.

10 ולהעיר, שי"ל שהתחלת וסיום היום בענין
 11 הצדקה, הוא ע"ד ובדוגמת התחלת וסיום היום
 12 בקרבן התמיד – כמ"ש¹⁰⁸ "וערך עלי' העולה גו'",
 13 "עולת תמיד היא תקדים"¹⁰⁹, וכן "עלי', על עולת
 14 הבוקר השלם כל הקרבנות כולם, מכאן שלא יהא
 15 דבר מאוחר לתמיד של בין הערביים"¹⁰⁹ (מלבד
 16 הקטר חלבים ואברים שכשר כל הלילה¹¹⁰),
 17 ודוגמתם בזמן הזה – "תפלות במקום תמידין
 18 תקנום"¹¹¹, תפלת שחרית כנגד תמיד של שחר,
 19 ותפלת מנחה כנגד תמיד של בין הערביים (ותפלת
 20 ערבית כנגד אברים ופדרים¹¹²), ופס"ד השו"ע¹¹³
 21 יהיב פרוטה לעני והדר מצלי.

(106) יחזקאל לו, כו.

(107) לאחר ש"והסירותי את לב האבן מבשרכם" (שם) –
 די"ל, שההסרה כו' נעשתה כבר ע"י מעשינו ועבודתינו במשך
 הנשיאות דכ"ק מו"ח אדמו"ר (החל מב' ניסן), ע"ד האמור בנוגע
 לצחצוח הכפתורים כו'.

(108) פרשתנו ו, ה.

(109) פרש"י עה"פ.

(110) פרש"י ריש פרשתנו – ממגילה כא, א.

(111) ברכות כו, ב.

(112) ברכות שם. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס פט.

(113) או"ח סו"ס צב. שו"ע אדה"ז שם – מב"ב יו"ד, א.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

9 זאת אף אם רוצה בקיומו עד הביעור מהעולם, ולכן לא אסור לו
 10 את שכרו. אמר רב נחמן הפועל ישבור את החבית וְתִבָּא עָלָיו
 11 בְּרָקָה, כלומר שכרו מותר בהנאה.
 12 מסייעת הגמרא מברייטא לדין זה: לִימָא מְסִייעָ לִיה – האם נאמר
 13 שיש ראייה לרב נחמן מברייטא, שכך שנינו בה, אֵין עוֹדְרִין – אסור
 14 לפועל ישראל לחפור עם העובד פּוֹכְבִים בְּכֻלָּם כדי להטיב את
 15 צמיחתם. וטעם האיסור, שכשם שאסור לזרוע כלאים כך אסור
 16 לעשות פעולות שהכלאים הזרועים כבר, יצמחו היטב.

1 ישבו רב נחמן ועולא ואבביי בר פפי, ויתבי רבי חייא בר אמי גְּפִיָּהוּ
 2 – אצלם, ויתבי וְקָא מִיבְעִיא לָהּ – וישבו והסתפקו, שָׁכְרוּ לְשִׁבּוֹר
 3 גְּיִין נֶכֶךְ – עובד כוכבים ששכר פועל ישראל לשבור חבית של יין
 4 נסך ולשפוך את היין, מהו, האם השכר מותר בהנאה. וצדדי הספק
 5 הם, מִי אֲמַרְיָנָה, בֵּינָן דְּהַפּוּעַל רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ של היין עד שהוא
 6 ישבור את החבית, כדי שיקבל את שכרו, קנסתו חכמים ושכרו
 7 אֲסוּר, או דְּלִמָּא – או שמא נאמר שכל לְמַעוּפֵי תִּפְלָה שְׁפִיר דְּמִי –
 8 שכין שאנו מצוים לבער את העבודה זרה מהעולם, נכון לעשות

בס"ד. משיחות שבת פרשת צו, שבת הגדול ה'תשמ"ח.

20 "לתקן הדעות וליישר כל המעשים"⁸), למעשה
21 בפועל.

22 ובפרטיות יותר - לימוד והוראה מתוכנו של
23 ה"נס גדול" (הטעם והסיבה לקריאת השם 'שבת
24 הגדול'), וגם לימוד מזה ש"שבת שלפני הפסח
25 קורין אותו שבת הגדול", היינו, שה"נס גדול" פועל
26 ענין של גדלות ב"שבת שלפני הפסח", כדלקמן.

27 ב. בביאור תוכנו של ה"נס גדול", כותב רבינו
28 הזקן:

29 "פסח מצרים הי' מקחו מבעשור לחודש..
30 ואותו היום שבת הי'.. וכשלקחו ישראל פסחיהם
31 באותו שבת, נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל,
32 ושאלום למה זה הם עושין כך, אמרו להם זבח
33 פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים, הלכו
34 בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם
35 שישלחו את ישראל ולא רצו, ועשו הבכורות
36 עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם, וז"ש למכה
37 מצרים בבכוריהם. וקבעו נס זה לזכרון לדורות
38 בשבת, וקראוהו שבת הגדול".

39 וצריך להבין:

40 א) בקשת בכורי מצרים מפרעה לשלח את
41 ישראל ממצרים, ועד לעשיית מלחמה עם פרעה
42 בגלל סירובו למלא בקשתם - הו"ע טבעי, שהרי
43 לאחרי שראו שאזהרותיו של משה בכל תשע
44 המכות נתקיימו בפועל, היו בטוחים שתתקיים גם
45 אזהרתו ע"ד מכת בכורות, וא"כ, הענין ד"למכה
46 מצרים בבכוריהם" הוא תוצאה טבעית, ולא ענין
47 של נס, ועאכ"כ שאין זה "נס גדול"?

48 ב) נס זה, לכאורה, אינו קשור עם (גאולתם
49 של) ישראל¹⁰, שאצלם לא נעשה שינוי כתוצאה
50 מהנס ד"למכה מצרים בבכוריהם" - כי:

כלל ע"ד המנהג דאמירת עבדים היינו (וניתוסף בהגהת הרמ"א),
וכל הסימן אינו אלא ע"ד קריאת השם "שבת הגדול".

(8) לשון הרמב"ם בסוף הל' תמורה.

(9) תהלים קלז, י. וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצוד"ד שם.

(10) משא"כ להטעם שהובא בטור - "היו שיניהם קהות על
ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם (לישראל) דבר"
[וראה גם דעת זקנים לבעלי התוספות (בא, יג, ג): "כשראו
המצרים שלוקחין הפסחים לשחוט נתקבצו עליהם להרגן, כי
יראתן של מצרים היו בהמות, ועשה להם הקב"ה נס וניצולו".

1 א. אודות ענינו של 'שבת הגדול' יש סימן שלם
2 ב'שולחן ערוך' דה'בית-יוסף² - "שבת שלפני
3 הפסח קורין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה
4 בו".

5 ובפרטיות יותר ב'שולחן ערוך' של רבינו הזקן
6 - "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי
7 שנעשה בו נס גדול"³, וממשיך לבאר⁴ תוכנו של
8 ה"נס גדול", כדלקמן.

9 ומכיון שזה דין (עד ל'סימן' שלם) ב'שולחן
10 ערוך', אשר כשמו כן הוא - "שולחן ערוך ומוכן
11 לאכול לפני האדם"⁵, ובלשון ה'בית-יוסף'
12 בהקדמתו ל'שולחן ערוך' "קראתי שם ספר זה
13 'שולחן ערוך' כי בו ימצא ההוגה כל מיני מטעמים
14 ערוכים בכל, ושמורים סדורים וברורים", "בדרך
15 קצרה בלשון צח", "בלשון זך ונקי"⁶ - מובן, שגם
16 קריאת השם 'שבת הגדול' הוא ענין של הלכה
17 למעשה (מלבד המנהגים המיוחדים ב'שבת
18 הגדול'⁷), ועוד ועיקר - שיש בזה לימוד והוראה
19 בעבודת האדם לקונו (ככל דיני התורה שענינם

(1) או"ח סת"ל.

(2) להעיר, ששנה זו היא שנת החמש-מאות להולדתו של
הבית-יוסף (ראה בארוכה - שיחת ש"פ ויגש ס"ח ועוד). ומיום
הש"ק זה מתברר י"ג ניסן - יום הסתלקותו (שה"ג להחיד"א
בערכו), תכלית השלימות דכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד
כל ימי חייו. ולהעיר גם מהשייכות דיום ההסתלקות לפעולתו
בחיבור השו"ע - כידוע הפתגם שהסתלקותו של הב"י (וכן הצ"צ)
בי"ג ניסן מרומזת בכתוב (אסתר ג, יב) "ויקראו סופרי המלך
(ע"ש חיבור השו"ע) בחורש הראשון (ניסן) בשלשה עשר יום
בו".

(3) וכ"ה - "נס גדול" - בתוס' (ד"ה ואותו - שבת פז, ב) ובטור
(או"ח שם), אלא שתוכן הנס נתבאר בטור באו"א מהתוס'
(שהובא בשו"ע אדה"ז). וראה לקמן הערות 10 ; 31.

(4) כדרכו של רבינו הזקן בשו"ע שלו - לבאר גם טעמי
ההלכות (ראה הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז).
ועפ"ז יש לבאר גם החילוק בין לשון הב"י בשולחנו "מפני הנס
(סתם) שנעשה בו", ללשון אדה"ז "שנעשה בו נס גדול" - כי:
הב"י, מכיון שאין דרכו לבאר טעמי ההלכות, לכן גם בנדוד'
שמבאר מדוע "קורין אותו שבת הגדול", מסתפק בביאור כללי -
"מפני הנס שנעשה בו". משא"כ בשו"ע אדה"ז שמבאר גם טעמי
ההלכות, מוסיף ומדגיש "שנעשה בו נס גדול" (וראה לקו"ש
חי"ב ע' 33 הערה 5).

(5) לשון רש"י ר"פ משפטים.

(6) הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז.

(7) שהרי, רק בסעיף ב' כותב רבנו הזקן "נוהגין במדינות אלו
שבשבת הגדול במנחה א"א ברכי נפשי אלא אומרים עבדים היינו
כו". ומודגש יותר בשו"ע דהב"י (ובטור) - שהמחבר לא הזכיר

18 "לילה" כיום יאיר" 19, אשר עי"ז נשלמת הכוונה 25
לעשות לו ית' דירה בתחתונים" 20, היינו, שגם 26
מציאות ה"תחתונים", תחתון שאין למטה ממנו 21
(ארץ מצרים, "ערות הארץ" 22), נעשית דירה לו 28
ית'. 29
ד. ושלמות זו (ביטול והעברת הרע, עד 30
ל"אתהפכא חשוכא לנהורא") - התחילה ב"נס 31
גדול" ד"למכה מצרים בבכוריהם" 23: 32
החידוש ב"נס גדול" ד"למכה מצרים 33
בבכוריהם", הוא - ההכאה של מצרים ("למכה 34
מצרים") ע"י בכורי מצרים ("בבכוריהם") עצמם, 35
כלומר, לא זו בלבד ש"מצרים" אינו מנגד 36
לגאולתם של ישראל, אלא יתירה מזה - ש"בכורי 37
מצרים" עצמם דורשים מפרעה (ועד שעושים עמו 38
מלחמה כו') להוציא את ישראל ממצרים. 39
ובפרטיות יותר: 40
"בכורי מצרים" - מורה על התוקף של מצרים 24. 41
ובלשון הקבלה והחסידות 25 - כתר דלעו" 26. 42
ומובן, שמלבד התוקף ד"בכורי מצרים" ע"ד 43
הרגיל, צ"ל הוספה יתירה בתוקף שלהם לצורך 44
פעולת ההכאה ("למכה"). 45
וזוהי החידוש ד"למכה מצרים בבכוריהם" - 46
שהתוקף ד"בכורי מצרים", וכן התוקף המיוחד 47
שניתוסף לצורך פעולת ההכאה, מנוצל על-ידם 48
למטרה הפכית מזו של מצרים - לעשות מלחמה עם 49
פרעה ומצרים כדי שישלחו את ישראל ממצרים. 50

1 בנוגע לביטול שנבדד מצרים - הרי "בראש השנה 1
בטלה עבודה מאבותינו במצרים" 11, כמה חדשים 2
לפני הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם". 3
ואילו בנוגע ליציאה ממצרים - הרי גם הנס 4
ד"למכה מצרים בבכוריהם" לא הועיל שפרעה 5
ישלחם ממצרים, והוצרכו להמתין עד למכת 6
בכורות. 7
ומכיון שנס זה הו"ע צדדי (לכאורה) השיך 8
למצרים בינם לבין עצמם (מצרים ובכוריהם) - מה 9
ראו לקבוע נס זה "לזכרון לדורות" בשבת שלפני 10
הפסח בכל שנה ושנה. ולא עוד, אלא שעשאוהו 11
ענין עיקרי בשבת שלפני הפסח, עד כדי כך, שעל 12
שם זה נקרא השבת כולו" 12 - "שבת הגדול" ? ! 13
ג. וי"ל הביאור בזה: 14
מהענינים העיקריים דיציאת מצרים - כולל 15
ובמיוחד כפי שנעשית שורש לכל הגאולות 13, עד 16
לגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, 17
"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" 14 - 18
ביטול והעברת הרע, היינו, לא זו בלבד שישראל 19
נגאלים ממצרים, אלא עוד זאת, שנעשה גם 20
הביטול וההעברה דמצרים 15, ע"ד ובדוגמת מש"נ 21
בגאולה העתידה - "את רוח הטומאה אעביר מן 22
הארץ" 16. 23
ויתירה מזה - "אתהפכא חשוכא לנהורא" 17, 24

(18) תהלים קלט, יב. וראה ספר הערכים-חב"ד ח"ב ערך אור - ביחס לחושך, ע' תקצרתקצו. וש"נ.
(19) להעיר ממאדול (שמו"ר פ"ח, יא) "בעוה"ז עשה להם נס בלילה שהי' נס עובר, אבל לע"ל הלילה נעשה יום, שנאמר (ישעי' ל, כו) והי' אור הלבנה כאור החמה גו'" (וראה לקו"ת פרשתנו יו"ד, ג).
(20) נתחומא נשא טז. תניא פל"ו. ועוד.
(21) תניא שם.
(22) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד בסופו.
(23) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 35. ח"ז ע' 61.
לקו"ש חכ"ז ס"ע 45 ואילך. ועוד.
(24) ראה תרגום אונקלוס בפ"י "בכורי" (ויחי מט, ג) - "חילי וריש תקפיי".
(25) ראה רמ"ז לזח"ג קמט, א. אוה"ת בא כרך ח ע' ב'תתקנב.
(26) ומובן גם בפשטות - שהרי פרעה הי' מושל בכיפה (מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א), ולכן "בכורי מצרים", התוקף דפרעה, הוא - תכלית התוקף דכל אוה"ע, התוקף דכללות הלעו"ז.

ועד"ז בספר האורה לרש"י (ח"ב ס"ב): "כשראו כן המצריים היו רוצים לקום ולנקום מהם, והיו מעיהם מחותכין ובאש נדעכין, ונדונין ביסורים וחליים רעים ומרים, ולא הזיקו לישראל" - הרי זה נס לישראל.
(11) ר"ה יא, א.
(12) ובסגנון אחר - בעומק יותר: מה ענין הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם", ענין שאירע אצל אוה"ע - לשבת, שכל מציאותו אינו אלא לישראל דוקא (ועד שעכו"ם ששבת הו"ע דהיפך מציאותו (סנהדרין נח, סע"ב. וראה לקו"ש חט"ו ע' 49 ואילך)).
(13) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפ"ב. וראה גבורות ה' למהר"ל מפראג (פס"א. וראה שם פנ"ב) שבגאולת מצרים קבלו בני' מעלה עצמית דבני חורין, ואין המקרה דגלות שלאח"ז מבטל זה כלל. וראה זח"ב מ, א.
(14) מיכה ז, טו.
(15) כמ"ש בקריעת ים סוף - שלימות היציאה ממצרים - "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (בשלח יד, ל). די"ל, שנוסף לכך שע"ז בטלה אצל בני' אימת מצרים, הרי המיתה דמצרים הוא גם ענין ותכלית בפ"ע.
(16) זכרי' יג, ב.
(17) ראה זח"א ד, א.

ה. עפ"ז מובן שגם ה"נס גדול" ד"למכה מצרים¹⁹
בבכוריהם" שייך לישראל, ובשמים - (א) בנוגע²⁰
לסיבה שעל-ידה בא ה"נס גדול", (ב) ובנוגע²¹
למסובב שנעשה כתוצאה מה"נס גדול":²²

(א) בנוגע לסיבה שעל-ידה בא ה"נס גדול" -
פעולתם של ישראל בלקיחת הפסח, כפשטות²³
המאורע של הנס, ש"כשלקחו ישראל פסחיהם..²⁴
נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום וכו'",²⁵
וכתוצאה מזה נתגלגלו הדברים עד ש"עשו²⁶
הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם.. למכה²⁷
מצרים בבכוריהם". כלומר, כאשר בני עושים את²⁸
שלהם בהכנות ליצי"מ, ובאופן גלוי גם לעיני²⁹
אזה"ע, אזי פועלים בדרך ממילא³⁰ שלימות הבירור³¹
בעולם, ש"בכורי מצרים" ילחמו עם פרעה ומצרים³²
בשביל גאולתם של ישראל (אתהפכא חשוכא³³
לנהורא).³⁴

(ב) ובנוגע למסובב שנעשה כתוצאה מה"נס³⁵
גדול" - כאמור לעיל שע"י ביטול והעברת הלעו"ז³⁶
עד לאתהפכא חשוכא לנהורא, נעשית דירה לו ית'³⁷
בתחתונים, מעין "תכלית השלימות.. של ימות³⁸
המשיח.. גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי"³⁹.

ו. עפ"ז יש לבאר גם מה ש"קבעו נס זה לזכרון⁴⁰
לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול":⁴¹

ענינו של יום השבת הוא ש"מיני' מתברכין⁴²
כולהו יומין"⁴³, כל ימי השבוע, הן ששת ימי⁴⁴
המעשה, והן יום השבת שלאחריהם, אשר מלבד⁴⁵
הברכה שיש בו מצ"ע, ה"ה גם מתברך מיום⁴⁶
השבת שלפניו.

ועד"ז ב"שבת שלפני הפסח" - שממנו מתברך⁴⁷
חג הפסח, כולל גם בקביעות שנה-זו שיום ראשון⁴⁸
של פסח חל בשבת, שמתברך מהשבת שלפניו,⁴⁹
"שבת שלפני הפסח".⁵⁰

ש' ר"ת "נס גדול הי' שם" (ראה בני ישכר מאמרי חודש כסלו⁵¹
טבת מאמר ב' (מו, ב)) - כי גם בחנוכה מודגש הענין דבירור⁵²
החושך דוקא, "והוי' יגי' חשכי", עד ש"אתהפכא חשוכא⁵³
לנהורא", "לילה כיום יאיר" (כמבואר בדירושי חנוכה).

(33) שהרי לא נתכוונו לפעול על בכורי מצרים, כי-אם שעסקו⁵⁴
בעבודה שלהם בהכנה לפסח, אלא שעשו זה באופן גלוי לכל,⁵⁵
גם לבכורי מצרים, ועד כדי כך, שכאשר שאלום "למה זה הם⁵⁶
עושין כך", השיבו בגלוי - "זבח פסח הוא לה' שיהרג בכורי⁵⁷
מצרים".

(34) תניא רפ"ז.

(35) זח"ב סג, ב. פח, א.

ומצד החידוש המיוחד בנס זה (שלא מצינו¹
דוגמתו בשאר נסים)²⁷ - נקרא "נס גדול", כלומר,²
גדלות בענין הנסים:

נס סתם, פירוש, הנהגה שלמעלה מהטבע,⁴
שידור הטבע, אשר מציאותו וטבע העולם אינם⁵
יכולים לעכב הנהגה זו.

אמנם, "נס גדול" (גדלות בענין הנס) הוא - לא⁷
באופן של שידור הטבע, כי-אם באופן שחודר⁸
במציאות וטבע העולם גופא²⁸, אשר תמורת היותו⁹
"עולם" מלשון העלם²⁹, ובעולם גופא ה"ה "התחתון¹⁰
במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו¹¹
ית'²¹, ארץ מצרים, "ערות הארץ" עד ל"בכורי¹²
מצרים" (תכלית התוקף דלעו"ז) - משתנה הטבע¹³
גופא³⁰ באופן ש"בכורי מצרים" (תוקף דלעו"ז)¹⁴
נלחמים עם פרעה ומצרים בשביל גאולתם של¹⁵
ישראל ע"י תוקפם הם³¹, שזהו"ע ד"אתהפכא חשוכא¹⁶
לנהורא" בתכלית השלימות, מעין ודוגמא (והכנה)¹⁷
לשלימות דלעתיד-לבוא, ש"לילה כיום יאיר"³².

(27) כולל גם הנס דפורים, שאף ש"אותו הפה עצמו שאמר⁵⁸
והעם לעשות בו כטוב בעיניך, הוא עצמו אמר ואתם כתבו על⁵⁹
היהודים כטוב בעיניכם, שהו"ע אתהפכא חשוכא לנהורא" (תו"א⁶⁰
צד, ב*) - כי: ה"אתהפכא" דפורים (א) נעשית ע"י בקשתה של⁶¹
אסתר, (ב) ורק בנוגע לדיבורו של אחשוורוש למרדכי ואסתר,⁶²
"ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם" (אסתר ח, ז), משא"כ⁶³
ה"אתהפכא" ד"למכה מצרים בבכוריהם" (א) נעשית ע"י בכורי⁶⁴
מצרים מצד עצמם (שהרי בני" לא ביקשו מהם דבר), (ב) והם⁶⁵
עצמם (לא רק ע"פ דיבורם וכיו"ב) היכו והרגו במצרים.⁶⁶
(28) ועז"נ "כי לעולם חסדו" (כסיום הכתוב ד"למכה מצרים⁶⁷
בבכוריהם") - המשכת חסדו של הקב"ה (פסחים ק"ח, א - חסד⁶⁸
שלמעלה מהשתלשלות) "לעולם" (בטבע העולם גופא וראה⁶⁹
סד"ה לעושה נפלאות תש"ד).

(29) לקו"ת שלח לו, ד. ביאורו"ז להצ"צ ח"א ע' שנה. ועוד.⁷⁰
(30) משא"כ בפורים, שעם היותו נס מלובש בטבע, מ"מ⁷¹
נראה בחוש שכל הסיבות היו רק למעלה מהטבע" (תו"א שם⁷²
צג, ד. ק, א).

(31) ועפ"ז יש לבאר הטעם שאה"ז השמיט את הטעם שהובא⁷³
בטור (הנס שהמצרים לא יכלו למנוע מישראל להקריב הפסח),⁷⁴
והביא רק את הטעם ד"למכה מצרים בבכוריהם" (אף שהבאת ב'⁷⁵
טעמים, ב' נסים, מגדילה יותר מעלת היום (שבת הגדול) שנעשו⁷⁶
בו נסים אלו) - כי תוכן הנס שהמצרים לא יכלו למנוע מישראל⁷⁷
להקריב הפסח, הו"ע של נס סתם, שידור הטבע, ולא "נס גדול",⁷⁸
בטבע גופא, כבפנים.

(32) ולהעיר, שגם בחנוכה מודגש הענין ד"נס גדול (הי' שם)⁷⁹
- כידוע המנהג דבני' לכתוב על ה"סביבון" האותיות נ' ג' ה'

(* ומה"ש שם ש"למכה מצרים בבכוריהם" הו"ע דאתנפ"א בלבד (ונס⁸⁰
פורים הוא למעלה מזה, בחי' אתהפכא) - הרי זה מפני שנשם קאי⁸¹
להפירוש (מכילתא פרשה יג. ראב"ע לתהלים עה"פ) ש"למכה מצרים⁸²
בבכוריהם" קאי על מכת בכורות (כמפורש שם - צד, א).

המשכת גדלות ב"שבת שלפני (ומברך) הפסח",²⁸
שכל פרטי עבודתם של ישראל בענין הפסח יהיו²⁹
באופן של גדלות, שע"ז נעשית כללות הגאולה³⁰
של פסח באופן של גדלות ("נס גדול").³¹

ויש להוסיף, שב"שבת הגדול" כלולים שני³²
הענינים - הן הגדלות ד"נס גדול", והן הגדלות³³
בענין הפסח, כי: יום השבת קשור עם מציאות³⁴
העולם (שבעת ימי בראשית), שלימות הבריאה, והרי³⁵
שלימות הבריאה לאמיתתה היא - כשמתגלה³⁶
המציאות האמיתית של כל עניני הבריאה, עד³⁷
לענינים הכי תחתונים, שגם הם נעשים דירה לו³⁸
ית', שזהו"ע דאתהפכא חשוכא לנהורא - התוכן³⁹
ד"נס גדול", "למכה מצרים בכוריהם"⁴².

ונוסף לזה, יום השבת מורה גם על שלימות⁴¹
הגאולה - "מזמור"⁴³ שיר ליום השבת⁴⁴, ליום שכולו⁴²
שבת ומנוחה לחיי העולמים⁴⁵, וענין זה מודגש⁴³
ביותר ב"שבת הגדול", גדלות ושלימות בענין⁴⁴
הגאולה (שבת).⁴⁵

ז. ויש לקשר כל האמור לעיל עם פרשת השבוע⁴⁶
- פ' צו⁴⁷:

"צו" מורה על ענין הוריוות - "אין צו אלא לשון⁴⁸
זירוז, מיד ולדורות"⁴⁷.

והקשר לענין הפסח (שבת שלפני הפסח) -⁵⁰
שגם בו מודגש ענין הזריוות, כמ"ש⁴⁸ "ואכלתם⁵¹
אותו בחפזון" ("לשון בהלה"⁴⁹ ומהירות"⁵⁰) פסח הוא⁵²

ועפ"ז יש לומר שהשם "שבת הגדול" (ולא¹
"שבת של נס גדול") מדגיש (לא את גדלות הנס,²
אלא) את הגדלות של שבת שלפני הפסח (ש"קורין³
אותו שבת הגדול") לגבי הפסח (- שלכן, בכחו⁴
לברך את הפסח).⁵

ויומתק יותר ע"פ המבואר במק"א בטעם⁶
קריאת השם "שבת הגדול" - "כי התורה אמרה⁷
וספרתם לכם ממחרת השבת"³⁶. שבת האמור כאן⁸
אינו שבת בראשית כי"אם יום-טוב של פסח³⁷..
אשר לזה.. הנהיגו מימי עולם לקרוא לשבת שלפני¹⁰
הפסח שבת הגדול, להודיע לבני אדם כי יש יום¹¹
אחריו סמוך ונראה שנקרא שבת ואינו גדול כמוהו,¹²
והוא יום-טוב של פסח שנקרא גם-כן שבת³⁸,¹³
שבזה מודגשת הגדלות של שבת שלפני הפסח¹⁴
("שבת הגדול") לגבי פסח ("שבת" סתם).¹⁵

וע"פ האמור לעיל ששלימות הגאולה (אתהפכא¹⁶
חשוכא לנהורא, דירה לו ית' בתחתונים) התחיל¹⁷
בענין "למכה מצרים בכוריהם", יש לבאר את¹⁸
תוכן העילוי של שבת שלפני הפסח לגבי הפסח,¹⁹
"שבת הגדול" (למעלה מ'שבת' סתם של פסח)²⁰
שומברך את ימי הפסח - ש"שבת הגדול" פועל²¹
וממשיך גדלות ("נס גדול") גם בפסח³⁹, היינו,²²
שהגאולה של פסח תהי' לא באופן של נס סתם,²³
אלא באופן של "נס גדול"⁴⁰.

ובסגנון אחר: הפעולה ד"שבת הגדול" היא לא²⁵
רק בענין ה"נס גדול" ש"למכה מצרים בכוריהם"²⁶
27 (ביחס לבירור ואתהפכא דמצרים), אלא גם⁴¹

(42) ועפ"ז יומתק טעם קביעת ה"נס גדול" בשבת דוקא, ולא
בימי החודש (כדרך שנקבעו כל המועדים) - מכיון שתוכנו
שלימות הבריאה, הקשורה עם ימי השבוע, ולא עם ימי החודש
(ראה לקו"ש חכ"ז ע' 44 ואילך).

(43) תהלים צב, א.

(44) וקשור גם עם הענין דאתהפכא - כדרשת חז"ל עה"פ
"מזמור שיר ליום השבת", "למשבית מוזיקין מן העולם שלא
ידיקו" (תו"כ ויל"ש בחוקותי כו, ו), ובזה גופא - לא רק ביטול
מציאות המוזיקין (שבת סתם), אלא באופן שהמוזיקין עצמם
מתהפכים לטוב, "שבת הגדול" (ראה המשך מים רבים תרל"ו
פקס"א ואילך. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 59 ואילך).

(45) תמיד בסופה.

(46) ראה שו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד: לעולם קורין צו את אהרן
קודם פסח בפשטה.

(47) פירש"י צו ו, ב. וראה גם שיחת ב' ניסן ש.ז. סי"א.

(48) בא יב, יא.

(49) להעיר גם מנוסח ההגדה להרמב"ם - "מתחיל על כוס
שני ואומר בברזילו יצאנו ממצרים" (ע"פ תרגום אונקלוס עה"פ
(ראה טז, ג) "בחפזון יצאת מארץ מצרים", "בבהילו כו". וראה
הגדה שלמה רפ"ט).

(50) פירש"י בא שם.

(36) אמור כג, טו.

(37) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופירש"י אמור שם. רמב"ם
הל' תמידין ומוספין פ"ז הי"א.

(38) ספר אורים גדולים (לר' אברהם ישראל זאבי - אזמיר
תק"ח) למוד כד. הובא בשו"ת שמן המור (ליוורנו תקנ"ג) חיו"ד
סט"ו. וראה גם הגדה שלמה (להרב כשר) פ"ב ס"ד.

(39) וי"ל שמרומז גם בלשון אדה"ז (ס"ב) "שבשבת הגדול
היתה התחלת הגאולה והנסים" - התחלה לכללות הגאולה דפסח.

(40) וי"ל - גדלות גם לגבי "נסי נסים" (המרומז בב' נוסין
ד"ניסין" - ראה ברכות נז, רע"א ובחדא"ג מהרש"א). ולהעיר, שב'
נוסין בגימטריא מאה - ענין השלימות (כידוע בענין מאה ברכות
- ראה תו"א הוספות קכא, ד. ביאור"ז ר"פ חיי"ש. המשך חייב
אדם לברך תרל"ח. ועוד), והוספת הגדלות הוא באופן שלמעלה
מענין המספר, ועד - לגמרי.

(41) ואדרבה: בנוגע לעבודה בפועל - פעולת הגדלות היא
בעבודתם של ישראל בעניני הפסח, ועי"ז נעשה גם - בדרך
ממילא - הפעולה ד"למכה מצרים בכוריהם", אתהפכא חשוכא
לנהורא (כנ"ל בפנים).

ומזה באים להעילוי ד"ויהי ביום השמיני" 29
(שקורין תיכף, במנחת שבת זו, פ' צו) 56 - "שמיני
למילואים שנטל עשר עטרות.. מעין הבחי' הנקרא
שבעתיים כאור שבעת הימים דלע"ל" (למעלה גם
מאור שבעת הימים) 57, שלימות הגאולה.
ויש להוסיף ולקשר גם עם שיעור היומי
ברמב"ם - "האומר לאשה הרי את מקודשת לי
בכוס זה של יין.. של דבש" 58 - ע"פ המבואר
במדרשי חז"ל 59 שענין הנישואין דהקב"ה וכנס"י
("המקדש עמו ישראל") לאמיתתו ובשלימותו יהי'
לימות המשיח, "של העזה"ז היו אירוסין.. אבל
לימות המשיח יהיו נישואין" 60, ובפרטיות יותר -
"בכוס זה של יין.. של דבש", כידוע ש"יין" 61 וכן
"דבש" 62 קאי על רזין דתורה 63, שבזה מרומז ענין
הנישואין דלעתיד-לבוא - גילוי פנימיות התורה
(נוסף על מה שנתגלה ב"יום חתונתו זה מתן
תורה" 64 - נגלה דתורה) דלעתיד-לבוא 65.
ט. ע"פ כהנ"ל יש לבאר הלימוד וההוראה
("והחי יתן אל לבו" 66) מ'שבת הגדול' בנוגע
למעשה בפועל, בלשון צחה וברורה, "כשולחן
הערוך ומוכן לאכול לפני האדם", לכאור"א

1 לה", "על שם הדילוג והקפיצה" 50, כלומר, לא רק
2 מהירות סתם, אלא יתירה מזה, שהמהירות עצמה
3 היא (גם) באופן של קפיצה ודילוג.
4 ועפ"ז מובן הקשר והשייכות ד"שבת הגדול"
5 לפ' צו - מכיון שגם בפ' צו מודגש התוכן דעילוי
6 והוספה (גדלות) בעניני זריזות (כבשבת שלפני
7 הפסח, 'שבת הגדול'), שמלבד המהירות (דילוג
8 ופסיחה) של פסח מצ"ע, ניתוסף בו עוד יותר
9 בענין הזריזות מהשבת שלפני (ומברך) הפסח, שבו
10 (בקביעות ע"ד קביעות שנה זו) קורין פ' צו, "אין
11 צו אלא לשון זיזון" 51.
12 ועוד בהמשך להנ"ל:
13 בתחילת פ' צו נאמר 52 "אש תמיד תוקד על
14 המזבח, לא תכבה". וידועה 53 תורת המגיד לרבנו
15 הזקן בפירוש "לא תכבה" - שע"י האש דקדושה
16 מכבים את ה"לא", היינו, ביטול הענינים הבלתי-
17 רצויים, ועד שהשי"ת יהפוך את ה"לא" ל"הן",
18 היינו, אתהפכא השוכא לנהורא, תוכנו של ה"נס
19 גדול" ד"למכה מצרים בכבוריהם".
20 ח. וענין נוסף בפ' צו - הקשור עם שלימות
21 הבריאה ושלימות הגאולה:
22 בפ' צו 54 מסופר בארוכה ובפרטיות אודות
23 שבעת ימי המילואים. ומבואר בדרושי חסידות 55
24 שבשבעת ימי המילואים נעשה מילוי ושלימות
25 ("מילואים") בשבעת ימי בראשית (לאחרי הפגם
26 והחסרון ע"י ענין החטא כו'), היינו, שלימות
27 הבריאה, כולל גם השלימות דאתהפכא חשוכא
28 לנהורא ("למכה מצרים בכבוריהם").

(56) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - ששבת פ' צו (שבו מתחילין לקרוא "ויהי ביום השמיני") חל בשמיני בניסן, אשר נוסף לכך שכל הענינים ד"שמיני" שייכים זל"ז, הרי לדעה א' התחילו שבעת ימי המילואים בר"ח ניסן, ויום השמיני למילואים הוא - שמיני בניסן (ראב"ע פקודי מ, ב. ר"פ שמיני).
(57) לקו"ת שם יא, א.
(58) הל' אישות, ריש פרק שמיני.
(59) שמו"ר ספט"ו. נתבאר בלקו"ת שה"ש מח, ב.
(60) ולהעיר, שבזה כלולה גם שלימות הבריאה (ע"י תיקון החטא, באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא) - כמבואר בלקו"ת דפרשתנו (ח, ד ואילך) ששלימות ענין הנישואין הוא לאחר יסיקיים היעוד "והי' אור הלבנה כאור החמה", שהלבנה והחמה יהיו שוים בקומתן, שאז יהי' "משמח חתן עם הכלה", ע"ז שיתמלא פגמית הלבנה (לאחרי תיקון החטא) ולא יהי' בה שום מינוט, כאור שבעת ימי בראשית.

(61) ראה אמרי בינה ספכ"ג ואילך. ובכ"מ. וראה של"ה שער האותיות פד, ב.
(62) ראה חגיגה יג, א. לקו"ת תבוא מא, ג. ועוד.
(63) וי"ל שכאשר מדגישים שניהם ("יין" ו"דבש") - הרי זה כולל רזין דתורה, ורזין דרזין דתורה (ראה ביאור"ז לאדהאמ"צ סה, א ואילך. ביאור"ז להצ"צ ע' שכב ואילך).
(64) שה"ש ג, יא ובפירש"י שם. תענית כו, ב - במשנה. ועוד.
(65) ראה פירש"י שה"ש א, ב. לקו"ת שבעה עה 59. ובכ"מ.
(66) קהלת ז, ב.

(51) להעיר גם מאגה"ק סכ"א בביאור מעלת הזריזות בכל המצוות, ש"זריזות" דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם, ובפרט במצות הצדקה*, שע"ז נעשה גם קירוב הגאולה ("גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה") באופן של זריזות.
(52) ו, 1.
(53) "היום יום" כ' אדר שני. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' ע. וראה גם לקו"ת ח"א ע' 217 ואילך.
(54) ח, א ואילך.
(55) לקו"ת פרשתנו י, ד.

(* ראה פירש"י ריש פרשתנו: "אין צו אלא לשון זיזון כו, אר"ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס", והרי הענין ד"חסרון כיס" מודגש ביותר במצות הצדקה (נתבאר בארוכה בהתוועדות).

פרטי לקיחת הפסח - "משכו וקחו"⁷⁶, "משכו וידיכם מעבודה-זרה, וקחו לכם צאן של מצוה"⁷⁷, כלומר, למשוך עצמו, לסגת ולהתנער מכל דבר שהוא בבחינת "עבודה-זרה", זר לתורה ויהדות, "וקחו", לקחת עניני תורה ומצוות בריבוי יותר ובעומק יותר,

ופרטי הענינים הקשורים עם הקרבת הפסח - "צלי אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו"⁷⁸, שכל פרטי כחותיו, מהכח הנעלה ביותר (שכל), עד לכחות הנמוכים ביותר (מעשה), כולם נעשים "קרבת פסח לה", חדרים באש דקדושה, "אהבת ה' כאש בוערה בלבו כרשפי שלהבת כו"⁷⁹, שיוקדת ובושרת תוך כל כולו⁸⁰.

ועוד ועיקר⁸¹ - שמכריזים בגלוי לעין-כל (גם לעיני אוה"ע) שעומדים מוכנים להקריב קרבן פסח בפועל ממש בביהמ"ק השלישי, מכיון שתיכף ומיד ממש יוצאים מגלות (מצרים, שורש לכל הגלויות⁸², עד לגלות) זה האחרון, אל הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

וכאשר ישראל עושים עבודתם שלהם בעניני הפסח - אזי נעשה בדרך ממילא "למכה מצרים בבכוריהם" ("כימי צאתך מארץ מצרים"). כלומר, לא זו בלבד שמציאות העולם אינה מנגדת לגאולה, אלא אדרבה, שמציאות העולם גופא, עד לתוקף של העולם ("בכורי מצרים"), דורשת את גאולתם של ישראל, ונלחמת לבטל את המונעים ומעכבים ("מצרים") לגאולתם של ישראל⁸³.

(76) בא יב, כא.
(77) מכילתא ע"פ. מכילתא ופירש"י שם, ו.
(78) בא שם, ט.
(79) לשון אדה"ז בתניא פ"ט. ועוד.
(80) ע"ד מ"ש בפרשת השבוע "אש תמיד תוקד על המזבח" - אש דקדושה במזבח שכלב האדם (וראה לעיל ס"ז).
(81) שהרי, בנוגע לעניני עבודה (בעניני הפסח) - כבר נסתיימה הפעולה ד"מעשינו ועבודתינו", כולל גם צחצוח הכפתורים (וראה ד"ה עבדים היינו, שנאמר בהתועדות), ולכן בימינו אלו העיקר הוא - ההכרזה שעומדים מוכנים לגאולה (ראה גם שיחת ב' ניסן ס"ב).
(82) ראה ל"ת להאריז"ל פ' תצא. נתבאר בסה"מ תרס"ח ע' קא ואילך. תרפ"ד ע' רעט ואילך. תש"ט ע' 107 ואילך.
(83) להעיר גם מ"ש במזמור פ"ז בתהלים - שמתחילים לומר ב"א ניסן (שמתברך משבת זה) - "אזכיר רחב ובבל לידועי, הנה פלשת וצור עם כוש זה יולד שם" (פסוק ד'), "אזכיר את מצרים ואת בבל על יודעי להביאם מנחה, כענין שנאמר (ישעי' סו, כ) והביאו את כל אחיכם וגו' מנחה לה' וגו'", "הנה פלשת עם צור,

1 מישראל, האנשים והנשים והטף⁶⁷, וביחד ע"ז -
2 כאו"א לפי ענינו:
3 בעמדנו ב"שבת שלפני הפסח (ש)קורין אותו
4 שבת הגדול" - צריך לפעול "גדלות" בכל עניני
5 הפסח שמתברך משבת זה⁶⁸. כלומר, נוסף על
6 ההתעסקות בעניני הפסח "שלושים יום לפני
7 החג"⁶⁹, ומוסיף והולך החל מ"ח ניסן, "שתי
8 שבתות לפני החג" (כדעת רשב"ג)⁶⁹, הרי בבוא
9 "שבת הגדול" צ"ל הוספה באופן של גדלות בכל
10 עניני הפסח⁷⁰, ועי"ז נעשה גם - בדרך ממילא -
11 הפעולה ד"נס גדול", "למכה מצרים בבכוריהם",
12 ש"בכורי מצרים" (תוקף ה"עו"ז) עצמם דורשים
13 ונלחמים בשביל גאולתם של ישראל.
14 ובפרטיות יותר:
15 יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהכנות לפסח
16 - הן בנוגע ללימוד הלכות הפסח⁷¹, והן בנוגע
17 לנתינת מעות חטים⁷² (כולל כל צרכי החג),
18 "חטים" דייקא, המובחר שבדגן, "מן הטוב
19 והמתוק שבשולחנו.. כל⁷³ חלב לה"⁷⁴.
20 ועד"ז בנוגע לעבודה בנפש האדם, בתוכן ענין
21 קרבן פסח⁷⁵:

(67) ולהעיר, שבחג הפסח ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לטף - שעושים כו"כ דברים כדי שלא ישנו התינוקות, ומזה מובן גם בנוגע לשבת שלפני הפסח, שבת הגדול, שמסבירים להם וכו'. - וראה ראב"ה (סימן תכה): נהגו התינוקות להקדים ולקרות האגדה ביום שבת הגדול .. כדי להסדיר בפייהם ויבינו בפסח וישאלו. וכ"ה בגליק מהרי"ל (דף י"ד סע"ב): ואמר מהר"י סגל, דיש לחזור האגדה של פסח עם הנערים בשבת הגדול. - אבל לא ראיתי נוהגים כן, ואולי גם ע"ז אחז"ל דלא ראיתי אינו ראוי (עדיות פ"ב מ"ב. ועוד).

(68) וכן בעניני העבודה דיום השבת (שאינם שייכים לפסח) שגם הם צ"ל באופן של גדלות - "שבת הגדול" - ע"ד מארז"ל (זבחים צא, א) "אטו שבת למוספין אהנאי, לתמידין לא אהנאי" (בתמי), היינו, שהגדלות דשבת שלפני הפסח (בנוגע לעניני הפסח) פועלת גם בענינים התמידיים דשבת.

(69) פסחים ו, א.
(70) כולל - שההוספה היא לא רק באופן ד"לכנו מחיל אל חיל", אלא באופן של דילוג וקפיצה, "עשו כל עבודותי .. דרך דילוג וקפיצה" (פירש"י בא יב, יא), ובזה גופא - "מדלג (אפילו) על ההרים" (שה"ש א, ח).
(71) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס תכט. וש"נ.
(72) רמ"א אר"ח ר"ס תכט. שו"ע אדה"ז שם ס"ה.
(73) ויקרא ג, טז.
(74) רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח. הובא בשו"ע יו"ד סו"ס רמח.
(75) בהבא לקמן - ראה גם מכתב עש"ק ר"ח ניסן ש.ז.

ולכן, יש לנצל יום סגולה זה - שמזלו גובר - 24
מתוך "רעש" דקדושה בכל מקום ומקום, להוסיף 25
עוד יותר בכל עניני יהדות, תורה ומצוותי, כולל 26
ובמיוחד - בנוגע ללימוד תורתו של הרמב"ם 27
(בהוספה על שאר השיעורים בתורה), ע"י עריכת 28
"כינוסי הקהל" בזמן האפשרי (בערב פסח עצמו, או 29
בימים הסמוכים - כפי תנאי המקום כו'). 30
ויש להוסיף ולהעיר שיום הולדתו של הרמב"ם 31
בערב פסח (ולאחר חצות) מרמז ע"ד שייכותו 32
(ערב והכנה) לענין הגאולה (פסח), קיבוץ גלויות 33
- כי ספרו העיקרי של הרמב"ם, "משנה תורה", 34
"יד החזקה", הוא "מקבץ לתורה שבעל-פה 35
כולה", הלכות כל התורה כולה, "בלשון ברורה 36
ודרך קצרה.. עד שיהיו כל הדינים גלויין לקטן 37
ולגדול"⁹¹, שע"ז מקבץ ומלקט גם את כל ישראל 38
- "לקטן ולגדול" - ללימוד כל התורה כולה, אשר 39
זוהי גם ההכנה לקיום היעוד "ואתם תלוקטו לאחד 40
אחד בני ישראל"⁹², "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו 41
ובבנותינו"⁹³, "קהל" גדול ישובו הנה"⁹⁵, שאז 42
"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו 43
אותי למקטנם ועד גדולם"⁹⁶, ויתירה מזה - "כי⁹⁷
מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁹⁸. 45
יא. ויה"ר שקבלת החלטות טובות (ויתירה מזה 46
- תיכף להשקוט ע"ד הצורך בקבלת החלטות 47
טובות) בכל הענינים האמורים, הקשורים עם 48
ההכנות לפסח באופן של גדלות כו', אשר 49
"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"⁹⁹ - תפעל 50
תיכף¹⁰⁰ (עוד לפני "בעשור לחודש") את ה"נס 51
גדול" ד"למכה מצרים בבכוריהם", שתוקף הגלות 52
עצמו דורש (ולוחם בשביל) גאולתם של ישראל, 53

1 וכל זה - מתוך שמחה, כנתינת-כח מיום השבת
2 - "וביום שמחתכם אלו השבתות"⁸⁴, ובהדגשה
3 יתירה בשנה זו - (א) שנת תשמח, (ב) קביעות יום
4 ראשון של פסח (וכן ר"ח ניסן) ביום השבת, היינו,
5 שנוסף על כללות השמחה ד"מועדים לשמחה"
6 (ובפרט ב"ראשון לרגלים"⁸⁵), ניתוסף שמחה גם
7 מצד ענינו של יום השבת, "ביום שמחתכם אלו
8 השבתות".
9 ומחג הפסח נמשכים כל ענינים אלו על כל
10 השנה כולה - כידיע⁸⁶ שהארת כל המועדים
11 (ועאכו"כ "ראש לרגלים"⁸⁷) נמשכת על כל השנה
12 כולה.
13 י. ויש להוסיף ולהדגיש ענין מיוחד שיש
14 לעשותו לפני הפסח - בערב פסח:
15 ערב פסח, הוא יום הולדתו של הרמב"ם ז"ל⁸⁸.
16 ובהמשך להמדובר לעיל⁸⁹ ע"ד ההצעה בקשר
17 להנהגה ביום ההולדת דכאו"א מישראל, קבלת
18 החלטות טובות להוסיף בעניני יהדות, תורה
19 ומצוותי, מתוך התוועדות של שמחה - הרי
20 עאכו"כ שהנהגה זו צריכה להיות (ואדרבה - ביתר
21 שאת וביתר עוז) בימי הולדת של צדיקים ונשיאי
22 ישראל, כולל גם - יום הולדתו של הרמב"ם בערב
23 פסח, שאז "מזלו גובר"⁹⁰.

גם הם כמצרים ובכל יתנו לב לבקש ולזכור את כל אחד ואחד,
זה יולד שם, זה ה' ממשפחת הנולדים בציון, כענין שנאמר (שם
כו, יב) ואתם תלוקטו לאחד אחד" (פירש"י עה"פ), היינו,
שאוה"ע עצמם (מצרים, וכן שאר האומות, בכל צור וכוש,
שכולם נקראו ע"ש מצרים (ב"ר פט"ז, ה)) מסייעים בגאולתם של
ישראל.

(84) בהעלותך י, י. ובספרי עה"פ.

(85) ראה משנה, ריש מסכת ר"ה. גמרא שם ד, א.

(86) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(87) ויתירה מזה - שחג הפסח עצמו (לא רק הארה ממנו)
נמשך תמיד, שלכן אין אומרים "חסל סידור פסח" (שיחות חה"פ
תש"ג).

(88) "נולד ערב פסח, יום השבת, שעה ושליש אחר חצי היום"
(סדה"ד ד"א תתקכ"ז - מספר יוחסין מאמר ד (דורות
האחרונים)).

(89) שיחות: יום ב', כ"ה אדר. ש"פ ויקרא.

(90) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם. - ואף שמדובר
שם אודות אוה"ע, ואילו בנוגע לבניי "אין מזל לישראל" (שבת
קנו, א), הרי ידוע הפירוש הפנימי (אור"ת להה"מ מט, ג. סב, ב.
חנוך לנער ע' 48) שבחי' אין, הוא המזל דישאל - אין דיש
הנבוא, ויתירה מזה, האין דיש האמיתי (ראה דרושי פסח
לאדמו"ר האמצעי (ד"ה תפול עליהם, בתו"ח בשלח רסו, א
ואילך)), שהוא באופן של התגברות.

(91) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(92) ישע"י כו, יב.

(93) בא י, ט.

(94) ובפרט בשנה זו - "שנת הקהל", "קהל את העם, האנשים
והנשים והטף", שנעשים "קהל גדול".

(95) ירמ' לא, ז.

(96) שם, לג.

(97) ישע"י יא, ט.

(98) סיום וחותם ספר הרמב"ם. ולהעיר, שפסוק זה הובא גם
בסיום וחותם דרושי פרשתנו (פ' צו) בלקו"ת.

(99) קידושין מ, א. וידוע הפירוש בזה - "דאשר איש ישראל
חושב לעשות איזה דבר בלימוד התורה, בקיום המצוות ובמודות
טובות וחפץ בזה בכל לבו ומאודו, הנה הקב"ה מצרף כמה
ענינים בהשגחה פרטית שיבא לידי מעשה" (סה"מ תש"ב ע' 87).

(100) ע"ד פס"ד השו"ע - אור"ח סתקע"א ס"ג.

ובפשטות - שבעמדנו ב"שבת הגדול" נעשה 13
 "בוא" 111 יום ה' הגדול" 112, ובדרך ממילא, בבוא 14
 ערב פסח, מקריבין כל ישראל את הפסח בביהמ"ק 15
 השלישי, ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן 16
 השמים" 113, ו"נאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים.. 17
 ונודה לך שיר חדש" 114 על גאולתנו ועל פדות 18
 נפשנו" 115 - בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, 19
 נשמות בגופים, תיכף ומיד ממש. 20

(111) מלאכי ג, כג.

(112) להעיר ממטה משה (סימן תקמ"ב) בשם המהרש"ל: לך קורין אותו שבת הגדול, על שם ההפטרות שקורין בהיא שבת, דכתיב בה הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול. אבל, נוסף לכך ש"נוהגין במדינות אלו שכששבת הגדול הוא ערב פסח מפטירין בו במלאכי וערבה וגו'" (שו"ע אדה"ז אור"ח סת"ל ס"ג), הרי המהרש"ל עצמו דוחה טעם זה, משום שעפ"ז צריך "לקרותו שבת וערבה, על שם הותחלות ההפטרות, כמו.. שבת נחמ".

(113) פירש"י ותוס' סוכה מא, א. ועוד.

(114) להעיר גם מסיום וחזרת מזורז פ"ז בתהלים (ראה לעיל הערה 83) - "ושרים כחוללים כל מעייני כן", ופירש"י: "כחוללים לשון מחוללים", "כל מעייני, כל קרבי, כן, בישועתך". וראה רשימות הצ"צ (יהל אור) עה"פ: "מחוללים, היינו מנגנים והוא על הישועה ע"ש". ובהמשך הענין מביא ממדרש תהלים (עה"פ) "כשם שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה, כך ישראל אומרים שירה חדשה בכל שעה. הה"ד ושרים כחוללים כל מעייני כן". ומקשר עם הענין ד"שיר חדש", עיי"ש. ולהעיר מהשייכות המיוחדת לשנה זו - שנת תשמח.

ובהמשך המדרש (הובא ב"יהל אור"): "רבנן אמרי, כשם שאומרים האנשים שירה, כך אומרים הנשים שירה, שנאמר כל מעייני כן, ואומר (שה"ש ד, יב) גן נעול אחותי כלה, גל נעול מעין חתום" - שקשר עם מעלתן של נשי ישראל הצדקניות שבזכותם נגאלין ישראל (ראה יל"ש רות, רמז תרו בסופו). (115) נוסח ברכת אשר גאלנו - מפסחים קטז, ב במשנה.

1 ותיכף ומיד - הגאולה האמיתית והשלימה, "כימי
 2 צאתך מארץ מצרים" ש"נגלה עליהם מלך מלכי
 3 המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו" 101 וגאלם" 102.
 4 וכל זה - באופן של זריזות, חפזון 103
 5 דשכינה" 104, ובפרט ע"פ ההוראה מפ' צו - "מגיד
 6 דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" 105 - "אין
 7 צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות" 106, ועד ש"לא
 8 עיכבן המקום כהרף עין" 107,

9 ובאופן של דילוג וקפיצה, "קול דודי הנה זה
 10 בא, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" 108,
 11 ש"מדלג על החשבונות ועל הקיצים" 109, ובפרט
 12 לאחר שכתב "כלו כל הקיצין" 110.

(101) ראה סה"מ אעת"ר ע' עה ואילך. המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקכד.

(102) נוסח הגדה של פסח - פיסקא מצה זו, ולפנ"ז - פסקא ויוציאנו.

(103) דאף שבגאולה עצמה נאמר "לא בחפזון תצאו" (ישעי' נב, יב), אלא "בשובה ונחת תושעון" (שם ל, טו), מ"מ, ההכנה לגאולה, ביאת משיח צדקנו, צ"ל (ותהי') בתכלית הזריזות והחפזון, שהרי פס"ד רז"ל שמכבר (בזמן הש"ס) כלו כל הקיצין (סנהדרין צז, ב).

(104) מכילתא בא יב, יא. נתבאר באוה"ת בא ע' רצג. המשך וככה תרל"ז פק"ל.

(105) תהלים קמז, יט. שמו"ר פ"ל, ט.

(106) הגאולה נצחית עד סוף כל הדורות, כולל גם גאולה (תחי') מתחילת כל הדורות - "הקיצו ורגנו שוכני עפר" (ישעי' כו, יט).

(107) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(108) שה"ש א, ח.

(109) ראה שהש"ר עה"פ.

(110) סנהדרין צז, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ו' ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי ציבור וכו'

מוה"ר חיים שלמה שי

שלום וברכה!

היות אשר בקשר עם חג הפסח הממשמש ובא רבות הבקשות לעזרה המגיעות אלי, הן מנצרכים פה במדינה, הן מארצה"ק ת"ו וכן מאירופא, ובידעי אשר מדי שנה בשנה נתקבלו בהשתדלותו סכומים הגונים למעוה חטים ממוסדות שונים ויחידים,

הנני מקוה אשר בטח גם בשנה זו יחזיק במנהגו הטוב הזה, וכמובן אשר כל המרבה והמקדים הרי זה משובח.

בברכת חג כשר ושמח.

בס"ד. שיחות (ליל ומוצאי) י"א ניסן ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. הענין המיוחד של יום הולדת - נתגלה ונתפרסם על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
- 2 בדורות שלפני-זה - לא נתפרסמה ההנהגה ביום הולדת, גם לא בתור הנהגה מיוחדת לנשיאים,
- 3 ואף-על-פי-כן גילה כ"ק מו"ח אדמו"ר ההנהגה ביום הולדת כפי שהיה אצל הנשיאים. ולא עוד, אלא
- 4 שביקש וצוה לפרסם הדבר, כולל גם ציווי (או הסכמה) להדפיס ענין זה בלוח "היום יום" (י"א ניסן),
- 5 ומיני אז - נעשה הוראה לרבים.
- 6 ונקודת הדברים - ש"ביום ההולדת על האדם להתבודד ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים
- 7 תשובה ישוב ויתקנם".
- 8 וזהו גם כללות הענין ד"והחי יתן אל לבו"¹ (המדובר לאחרונה) בקשר ובשייכות לעניני שמחה:
- 9 עיקר הענין ד"והחי יתן אל לבו" הוא - בעניני שמחה. אלא, שניתוסף בזה שצריך לימוד והוראה גם
- 10 מענין שמצד-עצמו הוא בלתי-רצוי, שיש לנצלו באופן ד"והחי יתן אל לבו"², ועל-אחת-כמה-וכמה
- 11 כאשר הקב"ה מראה חסדו וטובו הנראה והנגלה לעיני בשר, הרי בוודאי שענין זה צריך לעורר הרגש
- 12 בלב האדם, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"³ (כפי שמאריך רבינו הזקן בספר התניא⁴ בנוגע
- 13 לאדם התחתון ואדם העליון), שעל-ידי-זה יתוסף בענין ד"והחי יתן אל לבו".
- 14 ועל-דרך-זה בנידון-דידן - שיום הולדת, הקשור עם ענין החיים, באופן של שמחה וטוב הנראה
- 15 והנגלה, צריך להביא לידי הוספה ב"החי יתן אל לבו".
- 16 ב. ויש לקשר זה עם כללות ענין חודש ניסן:
- 17 חודש ניסן קשור עם בחירתו של הקב"ה בישראל⁵ (התחלת המציאות, לידת עם ישראל) - כדאיתא
- 18 במדרש⁶ "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש-חודש של גאולה", "החודש הזה לכם גו"⁷.
- 19 וענין זה מעורר את הרגש לב האדם "כמים הפנים לפנים גו" - שלכן אומרים בכל יום בברכות
- 20 קריאת-שמע⁸ "ובנו בחרת מכל עם ולשון", כי על-ידי ההתבוננות בבחירתו של הקב"ה בישראל, בחירה
- 21 אמיתית, שאינה תלויה בטעם וסיבה כו', אלא מצד העצם (מהותו ועצמותו יתברך) ממש, יתעורר האדם
- 22 ברגש של אהבה להקב"ה, "כמים הפנים לפנים גו"⁹.
- 23 ויש להוסיף, שענין הבחירה קשור עם הגוף הגשמי של ישראל - שזהו הקשר והשייכות לענין הלידה
- 24 (יום הולדת), לידת הגוף הגשמי:
- 25 לכאורה אינו מובן מהו ענין הבחירה בישראל - דממה-נפשך: ביחס לענינים שישנם גם אצל "כל
- 26 עם ולשון" - אין צורך (לכאורה) לבחור בישראל דוקא. ואילו ביחס לענינים שישנם רק אצל ישראל,
- 27 "גוי אחד בארץ"¹⁰ - לא שייך ענין של בחירה, מכיון שאין מקום לאפשרות אחרת?!
- 28 והביאור בזה - כמו שכתב רבינו הזקן בספר התניא¹¹ ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון, הוא הגוף החומרי
- 29 הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", כלומר, ביחס לגוף יש דמיון וענין משותף (לכאורה) עם אומות
- 30 העולם, ולכן שייך בזה ענין של בחירה, לבחור בין שני דברים שבשניהם נמצא הדבר המבוקש,
- 31 ואף-על-פי-כן "ובנו בחרת מכל עם ולשון", מצד בחירת העצמות.

(6) שמו"ר פט"ו, יא.

(7) בא יב, ב.

(8) נוסף על מה שאמרו כבר בברכת התורה - "אשר בחר בנו מכל העמים".

(9) ראה תניא שם.

(10) ש"ב ז, כג. ועוד. וראה אגה"ק רס"ט: שגם בעניני ארץ כו'.

(11) זח"ג ע, רע"ב.

(1) קהלת ז, ב.

(2) ע"ד מ"ש הרמב"ם (ריש הל' תעניות) בענין הזעקה על הצרה ש"דבר זה מדרכי התשובה הוא".

(3) משלי כז, יט.

(4) פרק מט.

(5) להעיר גם מבמדב"ר פי"ד, יו"ד: "ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר .. הקריב קרבנו ע"ש הבחירה שבחר הקב"ה בישראל כו'".

ובזה מודגש יותר מעלת ויוקר הגוף של כל אחד ואחד מישראל, "גופא דילהון קדישא" - לא (רק) בגלל שעל-ידו ממלאת הנשמה את השליחות שבשבילה ירדה לעולם, אלא מצד עצם מציאותו של הגוף, עליו נאמר "ובנו בחרת מכל עם ולשון", היינו, שבחירת העצמות היא במציאות של הגוף מצד-עצמו. [ולמעשה, שענין זה מגדיל יותר את ה"שטורעם" של הקושיא - איך יתכן ענין של ירידה, עד להעדר כו', בגוף של ישראל?! בשלמא בגופי אומות העולם, הרי זה קשור עם חטא עץ הדעת וכיוצא בזה, אבל בנוגע לגוף של בני ישראל - מכיון שנתעלה שלא בערך לגמרי על-ידי-זה ש"ובנו בחרת", איך יתכן בו ענין של העדר?! אלא, שמצד ענין האמונה, שלמעלה גם מחכמה דקדושה - יודעים שהתורה אומרת שירידה זו היא צורך עליה, ולכן אף שאין זה מתרץ את השאלה כו', מכיון שאין זה מתקבל בחכמה דקדושה, הרי זה פועל העדר הבלבול כו', ואדרבה - "והחי יתן אל לבו", שהקב"ה רוצה שתהיה עליה גדולה כל כך, שבשביל זה כדאי לעשות ענין שהוא היפך, כביכול, מהבחירה שלו (בחירת העצמות) שבחר בגוף זה. ויש להאריך בכל זה, אבל צריכים לדבר בענינים של שמחה כו', כנ"ל].

ג. על-פי האמור שביום הולדת צריך להיות הענין ד"והחי יתן אל לבו" באופן של שמחה - מובן, שיש לקשר את יום ההולדת עם שמחה של מצוה.

ובפרטיות יותר:

יום הולדת הוא יום מיוחד¹² - שבו מזלו גובר¹³, היינו, שביום זה מאיר ומתגבר המזל, מקור ושורש הנשמה, בחינת און, כידוע¹⁴ (בפירוש מאמר רבותינו ז"ל¹⁵ "אין מזל לישראל") שבחינת 'אין' הוא המזל של ישראל.

ולכן, יש לנצל יום זה באופן שעל-ידו יתוסף בכל עניני תורה ומצוותיה, ומתוך שמחה, על-ידי התוועדות של שמחה במעמד כמה וכמה מישראל, אנשים נשים וטף (כמובן, עם מחיצה על-פי 'שולחן ערוך'¹⁶), שמחה של מצוה ושמחה של תורה, עד לשמחה גשמית הקשורה עם הגוף הגשמי¹⁷, על-ידי אכילה ושתייה, "לחם לבב אנוש יסעד"¹⁸, ובפרט מאכל המשמח ומשקה המשמח¹⁹.

וכאן המקום לעזור גם אודות יום הולדתו של הרמב"ם ("מורה הנבוכים"²⁰ בדורו, ובדורות שלאחר-יזה, עד סוף כל הדורות), בערב פסח²¹ - לערוך בו התוועדות של שמחה הקשורה עם עניני יהדות, תורה ומצוותיה, בהשתתפות רבים מישראל, אנשים נשים וטף, ובלשונו של הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו - "לקטן ולגדול". ומכיון שבערב פסח אין הזמן מתאים לעריכת התוועדות "ברוב עם הדרת מלך"²² - יעשו זאת בסמיכות לערב פסח, ואדרבה - כשנעשה שלא בזמנו צריך להיות באופן של פרסום עוד יותר²³.

הנהגה אחרת כו' ירגישו את שייכותם ל"שמחה של מצוה" ... שלא בערך מכפי שנצטוו ע"י זקני המשפיעים, עד לציווי של נשיא דורנו, בלשון צחה וברורה.

(20) וי"ל בדא"פ, שהספר "מורה נבוכים" הוא גם בשייכות לספקות בקדושה, ועד לתכלית העילוי, כדאיא בע"ח (שער עתיק) שאפילו בעתיק יש ענינים של ספקות, ולכן יש צורך ב"מורה נבוכים". וכידוע ע"ד סודות התורה שבספר "מורה נבוכים", אם כי יש צורך במדריך ומלמד הראוי, "מלמד להועיל" (ישעי' מח, יז), למצוא את התוכן המתאים לכוונת החיבור, ועאכ"כ - לכוונת המחבר, רבינו משה בן מיימון הספרדי.

(21) סדה"ד ד"א תתקנז, ועוד.

(22) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

(23) ע"ד שמצינו בקריאת המגילה (גאולת פורים), ש"בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד, שלא בזמנה בעשרה" (מגילה ה, א. רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ז).

(12) לא רק מצד פעולת האדם, מעשים טובים, וכיו"ב. אלא מצד עצם מעלת היום, ע"ד לשון חז"ל (פסחים סח, סע"ב) "האי יומא דקא גרים".

(13) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובהק"ע שם.

(14) ראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(15) שבת קנו, א. וש"נ.

(16) להעיר, שמחיצה דקדושה (ע"פ תורה) מדגישה את המעלה המיוחדת שבכל אחד משני הענינים, שיש בזה מה שאין בזה כו', ולהעיר גם משיעור חומש היומי "ולהבדיל גו" - ראה לקמן ס"ח.

(17) דמכיון שבחי' אין (המזל דישאל) גבוהה ביותר, לכן נמשכת ומתגלה עד למטה מטה ביותר, בעניני הגוף הגשמי.

(18) תהלים קד, טו.

(19) ופשיטא - בהגבלות הידועות (ד' כוסיות, וכוסיות קטנות, וגם זה - לאו כל מוחא סביל כו'), ואין להאריך בדבר הפשוט ומובן גם לקטנים בשכל, שמצד-עצמם עלולים לחשוב שע"י

- 1 ועל-דרך-זה בנוגע לכל אחד ואחד מישראל ביום ההולדת שלו, וכן ביום ההולדת של זוגתו, וגם –
 2 ועל-אחת-כמה-וכמה - ביום ההולדת של בניו ובנותיו הקטנים, מצד החיוב והזכות של חינוכם בכל
 3 עניני יהדות, תורה ומצוותיה (כמדובר כמה פעמים²⁴).

*

- 4 ד. ובהמשך לכל הנ"ל - גם בנוגע ליום הולדת זה, ובהקדמה - שמציאותו של הפרט והיחיד קשורה
 5 עם מציאות הכלל והציבור:
 6 על-פי ההלכה בתורה (שהיא לא רק "תורת חיים", הוראה בחיים, אלא גם "תורת אמת", היינו, שכן
 7 הוא האמת לאמיתו גם בעולם הזה הגשמי והחומרי²⁵) "אל תפרוש מן הציבור"²⁶ - מובן, שבכוחו
 8 וביכלתו של כל אחד ואחד מישראל להיות במעמד ומצב שנעשה חלק עד למציאות אחת עם הציבור.
 9 ויש להביא דוגמא לדבר מענין שהזמן גרמא - קרבן פסח - שעם היותו קרבן יחיד, ממונו של היחיד
 10 דוקא²⁷, מכל-מקום מכיון ש"אתי בכנופיא"²⁸, ביחד עם כל בני ישראל, יש לו דין וגדר של קרבן ציבור²⁹.
 11 וענין זה (אחדותו של הפרט עם הכלל) מודגש ביותר בשנה זו - 'שנת הקהל':
 12 בציווי "הקהל את העם גו"³⁰ - מודגשים שני קצוות: מחד גיסא - התחלקות פרטים, "האנשים
 13 והנשים והטף גו"³¹, ריבוי פרטים, "עד כי חדל לספור כי אין מספר"³², ולאידך גיסא - שכל הפרטים
 14 מתאחדים למציאות אחת של "קהל" (ציבור), "הקהל" לשון יחיד (לא "הקהילו", וכיצא בזה), היינו,
 15 שגם מציאותו של הפרט שבפרט, קשורה ומאוחדת עם נקודת הכלל שלמעלה מענין המספר כו'.
 16 ואחדות זו³³ נמשכת ומתגלה למטה מטה - במציאות העולם, בגדרי המקום והזמן, שהרי הענין
 17 ד"הקהל" היה בזמן מסויים ובמקום מסויים, בבית-המקדש, אשר גם בזמן הזה שבית-המקדש הגשמי
 18 אינו קיים, הרי הענינים הרוחניים ישנם בשלימות, ואדרבה - מצד החסרון בגשמיות צריכה להיות
 19 הרוחניות ביתר שאת וביתר עוז.
 20 ומזה מובן גם בנידון-דידן - יום ההולדת של איש פרטי, שמזלו גובר - שהמזל של איש פרטי
 21 (שורש נשמתו) מתאחד ונעשה מציאות אחת עם המזל הכללי של כלל ישראל, בחינת 'אין' (עד לבחינת
 22 'אין' העצמי).
 23 ועוד ענין בזה - הגילוי וההמשכה עד למטה:
 24 "מזל" הוא גם מלשון "נוזל"³⁴, שיוורד ונמשך למטה, כטבע כל דבר הנוזל שיוורד ממקום גבוה למקום
 25 נמוך, עד למטה מטה ביותר. ומזה מובן, שהמזל של ישראל, וכן שאר המזלות העליונים (י"ג מדות

הקדושה שבעולם שמתבררים ע"י "מעשינו ועבודתינו", כמבואר
 בדרושי אדמו"ר האמצעי (ביאור"ז ויגש קלו, א ואילך) בפ"י
 מארז"ל (פסחים פז, כ) "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין
 האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים".
 (32) מקץ מא, מט.

(33) החל מהמחשבה על האחדות - שהרי במקום שמשבתו
 של אדם, שם הוא נמצא (כש"ט הוספות סל"ח. ושי"ג), כידוע
 הראי' מהלכות עירובין, שבמקום שדעתו שם, שם הוא מקומו
 (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח).

ולעזער, שגדולה מזו מצינו בהלכות עירובין - עירוב
 הרשויות עצמם [כמבואר בדרושי אדמו"ר מהר"ש (המשך מצה
 זו תר"ם פמ"א ואילך) בענין העילוי דד"ס לגבי ד"ת - כמצות
 עירובין, אחת מז' מצוות שמד"ס - שעל-ידן נעשה דחיית
 החיצונים כו', בדוגמת העילוי דמל"ת לגבי מ"ע, היינו, פעולת
 אחדות אפילו בגדרי המקום.

(24) שיחת כ"ה אדר. ועוד

(25) ולהעיר, ש"הלכה" משנה את מציאות העולם (ראה
 ירושלמי כתובות פ"ב ה"ב. ושי"ג). וגם כשאין צורך בשינוי
 המציאות - פועלת ההלכה את תוקף המציאות (לא רק מצד
 הבריאה. אלא גם) ע"פ תורה, ובפרט ע"פ פנימיות התורה, ד"לית
 תמן לא קשיא מסטרא דרע בו" (זח"ג קכד, ב), אלא כולו טוב
 (הנראה והנגלה), כולו טהור, וכולו קודש, עד לבחי' קדש מלה
 בגרמ" (זח"ג צד, ב).

(26) אבות פ"ב מ"ד. תענית יא, א. שו"ע או"ח סו"ס תקעד.

(27) וכמ"ש (בא יב, כא) "משכו וקחו", "ימשוך משלו" או
 "יקח מן השוק" (פירש"י עה"פ).

(28) יומא נא, א. פירש"י פסחים סו, סע"ב.

(29) ראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 104 ואילך.

(30) וילך לא, יב.

(31) והמשך הכתוב - "וגרך אשר בשעריך", שכולל כל ניצוצי

הרחמים), ועל-אחת-כמה-ומזלות "נוצר" ו"נקה" שהם כללות המזלות³⁴ - "נוזל" ונמשך למקום נמוך, למטה מטה ביותר, וגם למטה ביחס לענין הזמן - עקבתא דמשיחא (לאחרי ש"כלו כל הקיצין)³⁵, ועל-ידי המשכתו למטה - "פועל ישועות בקרב הארץ"³⁶ (כביאור רבינו הזקן באגרת הקודש³⁷).

ה. וביאור ענין אחדות הפרט עם הכלל ופועלתו בעולם - בעומק יותר:

מציאותו העצמית של כל אחד ואחד מישראל היא - "חלק"³⁸ אלקה ממעל ממש³⁹ בחינת ה'יחידה', הקשורה ומאוחדת עם בחינת ה'יחידה' של כללות ישראל (נשמתו של משיח צדקנו)⁴⁰, שהרי "העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו"⁴¹. היינו, שמציאות ה"חלק" כפי שהוא "חלק", הרי הוא קשור עם העצם כולו, מהותו ועצמותו יתברך.

ובסגנון אחר קצת: תכלית בריאת כל אחד ואחד מישראל היא - "אני נבראתי לשמש את קוני"⁴², להיות "עבד מלך", אשר "עבד מלך - מלך"⁴³, ויתירה מזה - "אין מלך בלא עם"⁴⁴, כולל - שגם בהיותם במעמד ומצב ד"עם", "מלשון עוממות"⁴⁵, כמו גחלים עוממות (מצד חשכת הגלות כו'), נמצאת בהם בשלימות בחינת ה'יחידה', 'ניצוץ נברא', שבה מלוכש 'ניצוץ בורא'⁴⁶, ששניהם ניצוצים של אש, אשר על-ידי הניצוץ תופסים בעצם כולו.

וכללות עבודתם של ישראל ("לשמש את קוני") היא - לגלות את 'ניצוץ בורא', הן בנוגע לעצמם (שכל עניניהם חדורים באש הקדושה⁴⁷ של 'ניצוץ בורא'), והן בנוגע לחלקם בעולם, ועד לעולם כולו⁴⁸, שיתבטל ההעלם וההסתור של "עולם" (מלשון העלם)⁴⁹, ואדרבה - "לילה כיום יאיר"⁵⁰, שמאיר בו עוד יותר⁵¹ גילוי 'יחידו של עולם' באופן ש"לא יכנף עוד מוריך גו"⁵², "פירוש: שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש"⁵³, כי אף-על-פי שהמלך "אין רואים אותו כשהוא ערום"⁵⁴, "מלך ביפיו תחזינה עיניך"⁵⁵, הרי בדירתו מתגלה המלך בכל עצמותו, ללא לבושים, ובגאולה העתידה יהיה העולם כולו דידה לו יתברך, דירה לעצמותו ממש, ללא לבוש⁵⁶.

וענין זה שייך ונעשה על-ידי כל אחד ואחד מישראל - החל מהרגע שנולד ויצא לאויר העולם⁵⁷, שכבר אז "נבראתי לשמש את קוני", להיותו "חלק" מן העצם, חלק ממציאות ה"עם" ש"עושים"

34) ראה ע"ח שער הולדת או"א וזו"ן פ"ו, לקוטי לוי"צ אגרות ע' קמח.

35) סנהדרין צד, ב.

36) תהלים עד, יב.

37) סימן כח.

38) תניא רפ"ב.

39) להעיר מהדיוק בתיבת "ממש" - בב' הקצוות: "חלק אלקה" ממש, עצמותו ומהותו ית', ובאופן שנמשך גם בממשות הגוף הגשמי, עד לחלקו בעוה"ז הגשמי (ראה "היום יום" כ"ג מנ"א. ובכ"מ).

40) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב (מק"מ קמו, ב). לזח"ג רס, ב

(מק"מ קצ, ב). ועוד.

41) כש"ט הוספות סקט"ו. וש"נ.

42) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

43) פירש"י לך-לך טז, יח. בהעלותך יב, ח. דברים א, ד. וראה שבועות מז, ב.

44) ראה בחיי וישב לח, ל. ועוד. שעהיה"א רפ"ז. ובכ"מ.

45) שעהיה"א שם.

46) ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. הובא בלקו"ת ראה כו, א.

47) ומרומו גם בקרבן פסח - "ראשו על כרעיו ועל קרבו", שכל פרטי הענינים שבו, מהכח הנעלה ביותר עד לכחות הנמוכים ביותר, נעשים קרבן לה', שחדורים באש הקדושה (כמבואר במכתב הכללי דער"ח ניסן). וכל זה נמשך למטה - אכילה גשמית, ועד ש"לא בא מתחילתו אלא לאכילה" (פסחים עו,

סע"ב), וכמודגש גם בשאר המצוות לבילי הפסח - אכילת מצה, וכן שתיית ד' כוסות (שעם היותה מצוה מדברי סופרים, הרי חמורים וערבין ד"ס יותר מד"ת (סנהדרין פח, ב. ועוד) - ראה לעיל הערה 33).

48) ועי' "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" - דכמו שהבורא מהוה מציאות העולם כולו בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט, הרי גם ניצוץ נברא (שמתאחד עם ניצוץ בורא) פועל במציאות העולם כולו לגלות את הבורא.

49) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

50) תהלים קלט, יב.

51) עד כמה ששייך לומר כן בנוגע ליחיד האמיתי.

52) ישע"י ל, כ.

53) תניא פל"ו (מו, א).

54) סנהדרין כב, א - במשנה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ג.

55) ישע"י לג, יז. רמב"ם שם ה"ה.

56) וי"ל, שענין זה הוא בכלל "יציאת מצרים" - יציאה מכל ענין של מיצר וגבול, מדירה והגבלה, כולל גם "לבושים", שהם במדידה והגבלה לפ"ע מדת המלוכש כו'.

57) שאז יש לו דין "יורש", החל מירושת תכונות האב - חמשה הדברים שהאב זוכה לבן כו' (עדות פ"ב מ"ט). וכן יורש כל תורת משה ("תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"). כולל גם הענין ד"ויקרא אל משה", הן הענין ד"לשון חיבה" (פירש"י ר"פ ויקרא), והן הענין שלא נאמר מי הוא הקורא, מהותו ועצמותו ית', דלא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל (לקו"ת ר"פ ויקרא).

- 1 (כביכול) את מציאותו של המלך, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר שהולך וגדל משבוע לשבוע, מחודש
 2 לחודש, ומשנה לשנה, "בן חמש שנים למקרא וכו'", עד "בן מאה כאילו מת ובטל ועבר מן העולם"⁵⁸,
 3 שמבטל ומעביר את ההעלם והסתור של "עולם"⁵⁹, שיתגלה בו "יחידו של עולם".
- 4 ו. ויש להוסיף ולקשר כל הנ"ל גם עם פרטי הזמן, כלומר, נוסף על האמור לעיל (סעיף ד) בנוגע
 5 לכללות השנה, 'שנת הקהל' - גם בנוגע לחודש, וגם בנוגע לשבוע, הן ביחס למהלך החמה (ימי השבוע),
 6 הן ביחס למהלך הלבנה (ימי החודש), והן ביחס לחיבור חמה ולבנה (ימי החודש), אשר ענינם בעבודתם
 7 של ישראל הוא: מאור הגדול - משפיע, ומאור הקטן - מקבל⁶⁰, וחיבור שניהם יחד⁶¹.
- 8 בחדשים - חודש ניסן:
- 9 חודש ניסן הוא - "חודש של גאולה"⁶², "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"⁶², גאולה האמיתית
 10 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בחינת ה'יחידה' הכללית (הקשורה עם בחינת ה'יחידה' של כל אחד
 11 ואחת מישראל), שאז יהיה גילוי 'יחידו של העולם' באופן ש"לא יכנף עוד מוריך".
- 12 וכמרומו גם בשם החודש - "ניסן" - שיש בו שתי נוסחאות, "נסי נסים"⁶³, היינו, שגם בחושך כפול
 13 ומכופל של זמן הגלות - "נסי נסים נעשו לו", לכל אחד ואחת מישראל ולכלל ישראל, ועד שפועלים
 14 שגם בעולם כולו תהיה הנהגה נסית, "נסי נסים".
- 15 ולהעיר, ששתי נוסחאות (כמוזכר לעיל⁶⁴) - "מאה ברכות", תכלית השלימות בענין
 16 הברכה וההמשכה מלמעלה, כמבואר בארוכה ב'המשך חייב אדם לברך' לאדמו"ר מהר"ם⁶⁵ ("לכתחילה
 17 אריבער"⁶⁶), וביחד עם זה, נמשכת למטה בפרטים ופרטי פרטים (מאה - שלימות ענין המספר), על-דרך
 18 המבואר ב'שער היחוד' לאדמו"ר האמצעי⁶⁷ שלא מספיק עבודה כללית, אלא צריכה להיות עבודה פרטית
 19 דוקא, בכל הפרטים ופרטי פרטים, שמתאחדים עם מציאות הכלל⁶⁸.
- 20 ובחודש ניסן עצמו - "ביום נעשתי ענש יום, נשיא לבני אשר"⁶⁹, מלשון "אשריך ישראל"⁷⁰, שבו חתם משה
 21 רבינו, ובו התחיל דוד המלך, דוד מלכא משיחא, ספר תהלים⁷¹.
- 22 ובימי השבוע - יום השלישי בשבוע:
- 23 ענינו של יום השלישי - שהוכפל בו כי טוב⁷², טוב לשמים וטוב לבריות⁷³, כמדובר כמה פעמים
 24 שכל רגע ורגע שבו, כולל ומאחד שני הענינים ד"טוב לשמים וטוב לבריות" גם יחד, היינו, עם היותו
 25 רגע אחד, פרט אחד שאי-אפשר לחלקו (להיותו מופשט ('אין') מענין של חומריות, ואפילו מדידה
 26 והגבלה גשמית), הרי הוא כולל שני הענינים ד"טוב לשמים וטוב לבריות" גם יחד.
- 27 ז. ויש לקשר גם עם פרשת השבוע - פרשת שמייני:
- 28 ובהקדים השייכות ד"שמייני" לחודש ניסן - שהרי "ויהי ביום השמיני", "שמייני למילואים", "הוא
 29 ראש-חודש ניסן"⁷⁴, "ראש חודש" הכולל כל ימי החודש⁷⁵, ובפרט כפי שהענין ד"שמייני למילואים"

(65) דשנת תרל"ח.

(66) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.

(67) פ"ד ואילך.

(68) וי"ל - ע"ד הרמז - שענין זה נתבאר ב'שער היחוד', לרמז שצריך לחבר ולאחד כל הפרטים ולעשות מהם מציאות אחת, ליחידו של עולם.

(69) נשא ז, עב.

(70) ברכה לג, כט.

(71) ב"ר פ"ק, יב.

(72) פירש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(73) קידושין מא, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(74) פירש"י ר"פ שמייני.

(75) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה

בתחילתו. ובכ"מ.

(58) אבות ספ"ה.

(59) ראה אוה"ת בראשית קי, ב. בשלח ע' תקל. חוקת ע' תתיו.

(60) כולל - שיש בו שינויים ועלויות בקדושה מיום ליום, וגם בחציו השני של החודש (שהלבנה פוחתת והולכת) - הולך וניתוסף בענין הביטול, כהכנה למולד החדש, ועד"ז בישראל - "שהם עתידים להתחדש כמותה" (נוסח ברכת קידוש לבנה - מסנהדרין מב, א), והרי מחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה (ראה שד"ח מע' כללים כלל קסא. וש"נ).

(61) מצד בחי' העצם, שלמעלה מכל עניני שינויים (שנה מלשון שינוי), שלכן כולל ומאחד את כל השינויים ועושה מהם מציאות אחת.

(62) ר"ה יא, רע"א.

(63) ראה ברכות נו, רע"א ובחז"א ג מהרש"א שם.

(64) שיחת ש"פ צו, הערה 40.

(חנוכת המשכן) נמשך על-ידי קרבנות הנשיאים במשך י"ב הימים שלאחרי-זה, אשר כתוצאה מזה נפעל על כל ימי החודש, שבגלל זה אין אומרים תחנון⁷⁶ במשך כל חודש ניסן⁷⁷ (כמו שכתב רבינו הזקן ב'סידורו' השוה לכל נפש).

וביאור הענין ד"שמיני" על-פי פירוש המגיד⁷⁸ על "שמיני עצרת", ש"שמיני" הוא מלשון "שומן", "עסענץ", היינו, תמצית ועצמיות (ובמילא גם מהות) הדבר, בחינת החכמה (שמן) שבכל דבר, כמו שכתוב⁷⁹ "כולם בחכמה עשית".

וגילוי זה ("ויהי ביום השמיני") נמשך לכל ישראל, האנשים והנשים והטף, כמו שכתוב⁸⁰ "וירא כל העם", ובאופן שפעל עליהם "וירונם", ומפרש רש"י "כתרגומו", "שְׁפָחוּ", לרמוז שענין זה נמשך ונתגלה עד למטה מטה, גם בלשון תרגום.

ולא עוד, אלא שעל-ידי עבודתם של ישראל, ממשיכים ופועלים הגילוי ד"ויהי ביום השמיני" בכל העולם - לא רק בחינת האלקות השייכת לגדרי העולם שנברא בשבעת ימי בראשית, אלא גם בחינת "שמיני" שלמעלה מגדרי העולם⁸¹, כולל גם הגילוי ד"אותו יום נטל" עשר עטרות", ועד לתכלית השלימות - שכל אחת מעשר העטרות כלולה מעשר, ובצירוף כולם נעשה השלימות ד"מאה", מאה ברכות. ח. ובפרשת "שמיני" עצמה - חלק הפרשה השייך ליום זה, יום השלישי (כהוראת הבעל-שם-טוב, שנתפרסמה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ללמוד בכל יום חלק הפרשה השייך ליום זה⁸²). שסיומו וחזרתו ("הכל הולך אחר החיתום"⁸³) - הציווי⁸⁴ "להורות את בני ישראל את כל החוקים גו"⁸⁵, ובפרטיות יותר (בפסוק שלפני-זה) "להבדיל בין הקודש ובין החול".

וביאור הענין:

ענין ההבדלה - "להבדיל בין הקודש ובין החול" - אינו באופן ששוללים את מציאותו של החול, כי-אם שמבדילים בינו ובין הקודש, אשר על-ידי-זה ממשיכים את ה"קודש" גם ב"חול"⁸⁶, ויתירה מזה - "הבדלה" מדגישה את העילוי שבכל ענין בפני-עצמו, שיש בזה מה שאין בזה: המעלה ב"קודש" - עבודת הצדיקים באופן ד"תמידים כסדרם", והמעלה ב"חול" - עבודת התשובה באופן ד"מוספים כהלכתם", להשיב את ה"חול" למקורו ושרשו, ומכיון שירד למטה יותר - הרי שרשו למעלה יותר⁸⁷.

ונמצא, שעל-ידי ההבדלה בין הקודש ובין החול, שתוכנה בידור החול, ניתוסף עוד יותר בגילוי והמשכת הקדושה - על-דרך מאמר רבותינו ז"ל⁸⁸ "מקום שבעל-תשובה עומדין, צדיקים גמורין אינם עומדין" (ויתירה מזה: "אין יכולים לעמוד בו"⁸⁹), שלכן גם אצל צדיקים צריכה להיות עבודת התשובה - "לאתבא צדיקייא בתיובתא"⁹⁰.

ויש לומר, שענין זה הוא גם מהטעמים להתגלות ההנהגה ביום הולדת, בזמן האחרון דוקא (דאף שבמשך ריבוי זמן נהגו בזה רק יחידי סגולה, וגם הם שמרו הדבר בסוד, הרי אחר-כך היתה הנטיה לגלות

יותר, טוב יותר, ובשלימות נעלית יותר, היינו לא רק השלימות שמצד ה'נצוץ' נברא, אלא גם השלימות שנמשכת מלמעלה, עד לבחי' כזו שאינה נמשכת ע"י השלימות דלמטה, כי-אם שהשלימות דלמטה היא "כלי" להשראת בחי' זו, "קובה" לא שריא אלא באתר שלים" (כמבואר בלקו"ת שה"ש כד, א ואילך), ומה נעשית שלימות (מציאות) אחת.

(85) שמיני י"ד, יא.

(86) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ה (ח, א).

(87) ראה שערי אורה, שער הפורים, ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. פל"ב ואילך. ועוד.

(88) ברכות לד, ב.

(89) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(90) ראה זח"ג קנ"ג, ב. לקו"ת דרושים לשמע"צ צה, ב. ובכ"מ.

(76) דאף שענין אמירת תחנון (בתכלית השלימות) פועל המשכת י"ג מדה"ר - הרי זמן חודש ניסן מצד עצמו פועל (אצל נשמה בגוף הקשורה עם גדרי הזמן) המשכת י"ג מדה"ר, עד להמשכה נעלית יותר מ"ג מדה"ר כו'.

(77) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתכ"ט ס"ט.

(78) נסמן בלקו"ת ש"י"ז ס"ע 337.

(79) תהלים קד, כד.

(80) שמיני ט, כד.

(81) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. ד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח. תש"ד. תש"ה. ועוד.

(82) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' רסח.

(83) ברכות יב, א.

(84) וכולל גם הבטחה (עד לסגנון של סיפור, להדגיש שזהו דבר הכי פשוט), מכיון שישנה נתינת-כח שהעבודה תהי' בנקל

1 ולפרסם הדבר "מיטן גאנצן טראסק", רעש ואש דקדושה) - דמכיון שהגיע זמן סוף הגלות, בהכרח להשלים
2 את הבירורים האחרונים גם בענייני חול, דוגמת הענין ד"יום הולדת", לנצלו להוספה בענייני קדושה, תורה
3 ומצוותיה.

4 ט. ויש לקשר גם עם שיעור היומי ברמב"ם (כמנהג שהולך ומתפשט ללמוד ג' פרקים בכל יום) -
5 "אין דין קדימה במטלטלין"⁹¹ - בעבודת האדם:

6 כאשר יהודי הולך לפעול הענין ד"להבדיל בין הקודש ובין החול", בירור החול - יכול הצד שכנגד
7 לבוא ולומר ש"אקדמיה טעניתה"⁹².

8 והמענה לזה - "אין דין קדימה במטלטלין":

9 מכיון שפעולתו של יהודי בענייני העולם היא לטלטל מ'רשות הרבים' - טורי דפרודא⁹³, ל'רשות
10 היחיד' - ל'יחידו'⁹⁴ של עולם⁹⁵ (כמודגש בהלכות שבת⁹⁶) - נחשבים ענייני העולם כ"מטלטלין",
11 ובמטלטלין - "אין דין קדימה", היינו, שבטלה קדימת הצד שכנגד ("אקדמיה טעניתה"), ובמקומה באה
12 קדימת בחינת ה'אין', המזל של ישראל (כנ"ל סעיף ג).

*

13 י. והנה, נוסף על האמור לעיל אודות כללות ענין יום ההולדת, מעלת הזמן, ושיעורי היום בתורה -
14 יש להוסיף ולבאר גם את המזמור בתהלים (בספרו של "נעים זמירות ישראל"⁹⁶) השייך ליום ההולדת
15 הזה⁹⁷, מזמור פ"ו, שתחילתו "לבני קורח מזמור שיר, יסודתו בהררי קודש"⁹⁸.
16 "לבני קורח":

17 ענינם המיוחד של "בני קורח" - הוא ענין התשובה, כדרשת חכמינו ז"ל⁹⁹ "מקום נתבצר להם (לבני
18 קורח)¹⁰⁰ בגיהנם כו", מכיון ש"הרהרו תשובה בלבם"¹⁰¹.

19 ומוכן גודל החידוש שבדבר - דאף שהיו בדרגה הכי תחתונה, לא רק בעולם (שיש בו ריבוי דרגות,
20 מעליון שבעליון עד לתחתון שבתחתון), אלא למטה מן העולם, "גיהנם", ובזה גופא לא רק "פתחו של
21 גיהנם" ("רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה"¹⁰²), אלא "בגיהנם" ממש (למטה
22 מ"פתחו של גיהנם"), אף-על-פי-כן, מכיון ש"אין לך דבר העומד בפני התשובה"¹⁰³, הרי על-ידי-זה
23 ש"הרהרו תשובה בלבם", פעלו שאפילו ב"גיהנם" "מקום נתבצר להם", "מלשון עיר בצורה"¹⁰⁴.

24 וממשיך לבאר (אופן עבודת התשובה) בפרטיות יותר - מלמטה למעלה¹⁰⁵:

25 "מזמור שיר":

26 החילוק שבין "מזמור" ל"שיר" ש"הזמר והניגון שמזמר בכלי זמר . . נקרא.. קול זמרה (מזמור)
27 היוצא מן כלי זמר, ושיר הוא בפה, הקול היוצא מהפה שאינו מלוכש בכלי" (כמבואר ב'לקוטי תורה'¹⁰⁶).

לגבי ה"אבות", דור האחרון.

(101) פירש"י פינחס כו, יא.

(102) עירובין יט, א.

(103) ירושלמי פאה פ"א ה"א. רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

זח"ב קו, א. ועוד.

(104) פירש"י סנהדרין שם.

(105) להעיר, שבענין התשובה יש ריבוי דרגות - החל מהרהור

תשובה (מחשבה אחת) בלבד, שגם על-ידו נתהפך מתכלית

הירידה ל"צדיק גמור" (קידושין מט, ב - ע"פ גרסת ה'אור זרוע'

סקי"ב (וראה תניא בתחילתו. לקו"ת דברים א, ב). ועד לדרגה

הכי עליונה בתשובה, "תשובה שלימה", "תשובה עילאה", באופן

ד"אתדבקות רוחא ברוחא", בחי' נשיקין, עד ליחוד פנימי כו',

כמבואר בספר תניא קדישא (אגה"ת פ"ט), ובכ"מ.

(106) ברכה צח, ג.

(91) הל' אישות פ"ז ה"ב.

(92) זח"א קעט, א"ב.

(93) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(94) ראה גם שיחת ד' אדר (שנה זו) ס"ט.

(95) ולהעיר, של"ט מלאכות דחול (האסורות בשבת) הן

המלאכות שהיו במשכן. שבזה מודגש הענין ד"להבדיל בין

הקודש ובין החול", שלוקחים מלאכות דחול ועושים מהם משכן

להקב"ה, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

(96) ש"ב כג, א.

(97) על יסוד הכלל ד"אל תפרוש מן הציבור", שבזה מודגשת

שייכותו של הפרט אל הכלל, כנ"ל בארוכה.

(98) בהבא לקמן - ראה גם מכתב י"א ניסן בסופו.

(99) סנהדרין קי, סע"א. תנחומא קרח יא. זח"ג נו, ב.

(100) משא"כ קורח עצמו. ולהעיר גם מהענין ד"והשיב לב

אבות על-ידי (בני) (מלאכי בסופו ובפירש"י) - מעלת ה"בנים"

והענין בזה - שעבודת התשובה היא באופן ד"מזמור שיר" (מקום נתבצר להם כו' ואמרו שירה"107),
 היינו, שחודרת בכל עניניו של האדם, הן בנוגע ל"כלים" שלו, דקאי על כליו הגשמיים וחלקו בעולם
 ("מזמור" - בכלי), והן בנוגע להאדם עצמו ("שיר" - בפה), באופן ד"כל עצמותי תאמרנה"108.
 ולמעלה מזה - "יסודותו בהררי קודש":
 נוסף לכך שהתשובה היא באופן שחודרת ב"מזמור שיר", בכלי ובפה - הרי היא גם באופן שניכר
 ש"יסודותו בהררי קודש", היינו, שהיסוד ("יסודותו") שעליו עומד כל הבנין הוא "בהררי קודש", לא רק
 "קודש מלה בגרמיה"109, אלא יתירה מזה - "בהררי (לא סתם הר, אלא "הררי", הר על גבי הר) קודש",
 למעלה גם מבחינת "קודש מלה בגרמיה".
 וענין זה - "הררי קודש" - הוא היסוד ("יסודותו") שעליו בנוי כל ענין התשובה, כי הכח לענין
 התשובה (כירור התחתון שאין למטה ממנו), הוא לפי שנתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים,
 בתחתון שאין למטה ממנו, שבו נעשית דירה אמיתית לו יתברך, באופן ש"לא יכנף עוד מוריד" (כנ"ל
 סעיף ה).
 יא. כאן המקום להביע תודה על כל הברכות והאיחולים בקשר עם יום ההולדת.
 ובלשון חכמינו ז"ל110 - "כבר מילתייהו אמורה", שבוודאי תקויים הבטחתו של הקב"ה "ואברכה
 מברכך"111, ככל פרטי הברכות שנאמרו בתורה שבכתב, ועל-אחת-כמה-וכמה במדרשי חכמינו ז"ל.
 וביחד עם זה, אין הדבר פוטר את מקבל הברכה להביע את הערכתו על הברכות (אף שגם לולי זאת,
 ישנה הערכתו, כביכול, של הקב"ה, הבאה לידי ביטוי בהבטחה "ואברכה מברכך"), ולכן מנצלים
 ההזדמנות - בזמן זכאי, ביום עשתי-עשר (נשיא לבני אשר) לחודש הגאולה, ש"מזלו גובר" - להביע
 ברבים (ובוודאי ימסרו את תוכן הדברים גם לאלו שאינם נמצאים כאן) יישר-כח גדול, איחולים טובים,
 וברכות טובות, לכל אלו שהביעו112 ברכותיהם בכתב או בעל-פה (וגם במחשבה, שהקב"ה מצרפה
 למעשה113), ויחשב כמו מענה לכל אחד ואחת בפרטיות (ולא יצטרכו להמתין למענה פרטי בכתב כו'),
 ואדרבה, באופן נעלה יותר, מכיון שנעשה "ברוב עם"22, בפני כל עם ועדה, ובעניית "אמן" של כל
 הנמצאים כאן, שעל-ידי-זה נעשה ענין הנצחון114 - שמנצחים את הגלות, ובאה הגאולה האמיתית
 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 ועל-אחת-כמה-וכמה - אלו שקישרו הברכות כו' עם ענין של מעשה בפועל, כמו מעשה הצדקה,
 וכיוצא בזה בשאר פעולות שאין כאן המקום לפורטם.
 ועוד ענין עיקרי - הדפסת ספרי תניא בכמה וכמה מקומות שבהם דרים יהודים, אשר עד עתה לא
 הדפיסו בהם ספרי תניא (מאיזו סיבה שתהיה), ועשו זאת עתה בקשר עם יום ההולדת,
 הרי בוודאי שמגיע להם "יישר-כח" מיוחד - נוסף על ה"יישר-כח" מ"בעל התניא", שזהו "יישר-כח"
 מעצמותו ומהותו יתברך כפי שנמסר על-ידו, ובפרט על-פי הידוע (מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
 דורנו)115 שנשמתו של "בעל התניא" היא נשמה חדשה.
 והתקוה - שכאשר ישמעו שיש מקום נוסף שעדיין לא נדפס בו ספר התניא, אף-על-פי שדרים שם
 יהודים שחסרה אצלם הפעולה שנעשית על-ידי הדפסת ספר "תניא קדישא" במקומם הם - ישלימו זאת,
 גם מלשון שלימות, כולל גם דפוס נאה ונייר נאה כו', יופי חיצוני כפשוטו, ככל עניני קדושה שצריכים
 להיות באופן של יופי - "זה אלי ואנוהו"116, "התנאה לפניו במצוות"117.

(107) סנהדרין שם. וראה זח"ג שם.

(108) תהלים לה, י"ד.

(109) זח"ג צד, ב.

(110) ירושלמי ברכות ס"ט. הובא בתוד"ה ואברכה - חולין

מט, א.

(111) לך-לך יב, ג.

(112) כולל גם הברכות שיגיעו לאח"ז - ע"ד שתורמים על

העתיד לגבות (כתובות קח, א. רמב"ם הל' שקלים פ"ב ה"ט).

(113) קידושין מ, א.

(114) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(115) סה"מ תש"ז ע' 256. לקו"ד ח"ג תעח, א ואילך. סה"ש

תש"ה ע' 127 ואילך.

(116) בשלח טו, ב.

(117) שבת קלג, ב. וש"נ.

- 1 ועל-דרך-זה בנוגע להוספה בשאר הפעולות דוגמתן, כולל ובמיוחד – הוספה בפעולות "הקהל",
- 2 להקהיל כל יהודי וכלל ישראל באופן שיביא "ליראה את ה' גו' כל הימים"³⁰.
- 3 יב. ומענין לענין - בהמשך להאמור שאין צורך להמתין למענה פרטי בכתב - יש להזכיר עוד פעם
- 4 המדובר לעיל¹¹⁸ שמפני הצורך בזריזות בהכנות לקבלת פני משיח צדקנו, אין הזמן גרמא לענות על
- 5 שאלות, ובפרט שכבר ניתן 'מענה כללי' בלשון צחה וברורה בנוגע לרוב השאלות.
- 6 ונקודת הדברים: בנוגע לעניני מסחר ופרנסה - "תשועה ברוב יועץ"¹¹⁹. בנוגע לעניני בריאות - "ורפא
- 7 ירפא"¹²⁰, "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות"¹²¹ - כעצת רופא ידד, רופא מומחה, או שניהם יחד.
- 8 ובנוגע לעניני יראת שמים כו' - "עשה לך רב"¹²², כולל גם "עשה לך משפיע", ועד לענינים השייכים
- 9 לרב מורה הוראה, שענינו ותפקידו - כלשון הכתוב בסיום וחותם השיעור היומי - "ולהורות את בני
- 10 ישראל את כל החוקים אשר דיבר ה' אליהם ביד משה".
- 11 וכמוזכר לעיל, אשר במשך הזמן שעבר מפרסום הדברים הנ"ל, ראו שהיתה הצלחה רבה והצלחה
- 12 מרובה, הן בגשמיות והן ברוחניות - דבר המחזק יותר את הוודאות שזוהי הדרך שנלך בה, מתוך מנוחת
- 13 הנפש ומנוחת הגוף.
- 14 ופשוט, שתכליתה של מנוחה זו היא – שעל-ידי-זה יתוסף עוד יותר בעבודה בכל עניני טוב וקדושה
- 15 (ולא כדי לחסוך ענין של עבודה), שהרי "אדם לעמל יולד"¹²³ ("לעמל" דייקא, לא רק שעובד עבודתו
- 16 באמונה),
- 17 אלא, שה"עמל" הוא על-דרך-משל כמו נשיאת אבנים טובות ומרגליות מרשות הרבים לרשותו, שמצד
- 18 טבע בני-אדם, לא זו בלבד שאינו מצטער על שצריך להתעייף מנשיאת ליטרא של זהב¹²⁴, או ליטרא
- 19 של אבנים טובות ומרגליות, אלא אדרבה, שירצה בעמל גדול יותר כדי שיזכה באבנים טובות ומרגליות
- 20 בריבוי גדול יותר.
- 21 ועל-אחת-כמה-וכמה בנמשל - אבנים טובות ומרגליות האמיתיות, כל עניני התורה ומצוות¹²⁵ (כולל
- 22 גם "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעה"¹²⁶), אשר בעמדנו בסוף עבודת הבריורים, כשהנפש
- 23 האלקית היא בכל התוקף וה'שטורעם', פועלת היא שהאדם ירגיש את "האור כי טוב"¹²⁷, "אין טוב אלא
- 24 תורה"¹²⁸, ובמילא נרגש אצלו בגלוי שה"עמל" בעניני התורה ומצוות הוא "עמל" של נשיאת אבנים
- 25 טובות ומרגליות,
- 26 ועל-ידי-זה מקבל גם אבנים טובות ומרגליות כפשוטם - כי אצל יהודים, ש"נפשם עיקר וגופם
- 27 טפל"¹²⁹, הגשמיות נמשכת ובאה אחר הרוחניות – כדי שתהיה לו מנוחת הנפש ומנוחת הגוף להוסיף
- 28 "עמל" בעניני התורה ומצוות, כמו שכתב הרמב"ם¹³⁰ בנוגע ליעודים הגשמיים שבתורה, ש"הבטיחנו
- 29 בתורה שיסיר ממנו כל הדברים המונעים כו' (באופן שלא ישאר מהם רושם, אפילו לא "חרדא דדמא
- 30 על אפי מיא"¹³¹) וישפיע לנו כל הטובות (טוב גשמי וטוב רוחני, ושניהם גם יחד) כו' כדי.. (ש)נשב
- 31 פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כו'".

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לחג הפסח

125) ראה אבות פ"ו מ"ט.	118) שיחות כ"א אדר סי"א ב.
126) שם פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.	119) משלי יא, יד. שם כד, ו.
שור"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.	120) משפטים כא, יט.
127) בראשית א, ד.	121) ברכות ס, סע"א. וש"נ.
128) אבות פ"ו מ"ג.	122) אבות פ"א מ"ו. שם מט"ז.
129) ראה תניא רפ"ב.	123) איוב ז, ו. וראה סנהדרין צט, ב.
130) הל' תשובה רפ"ט.	124) להעיר מהשייכות ד"ליטרא של זהב" לתלמידי חכמים
131) ראה ויק"ר פכ"ד, ג.	(רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ג ה"הו).

בס"ד. שיחת* ליל ב' רחג הפסח, ה'תשח"ו.

- א. הגם אשר ה"הגדה" מתחילה, לכאורה, מהפיסקא "עבדים היינו" שאחרי שאלת "מה נשתנה", כי
 בזה מתחיל לקיים מצות "והגדת לבנך"¹, אבל מזה אשר מסדר ההגדה העמיד את הסימן "מגיד" קודם
 הפיסקא "הא לחמא עניא", מוכח, אשר פיסקא זו היא התחלת סדר ההגדה.
 ומטעם זה ראינו אשר הביאורים של הרבייט שהיו מבארים את ההגדה בליל פסח, שהוא מצד מצות
 סיפור יציאת מצרים², היו מתחילים לבאר מהפיסקא "הא לחמא עניא".
 ב. יש מקום לומר אשר ההגדה מתחילה מהקידוש. וכמו שכתבו כמה ראשונים³ הטעם על מה שאין
 מברכים על מצות הסיפור ביציאת מצרים, כי כבר יצא ידי חובת מצוה זו באמירת "זכר ליציאת מצרים"
 שבקידוש.
 [ואף⁴ שאין מסתפקים בהזכרת יציאת מצרים שבקידוש, שלכן תיקנו אמירת ההגדה כדי לספר ביציאת
 מצרים בפרטיות – הרי זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד יוצאים ידי חובת סיפור יציאת מצרים באמירת
 "זכר ליציאת מצרים" שבקידוש.]
 ולכן אין מברכים על סיפור יציאת מצרים כפי שמברכים על כל המצוות – כי: לאחר הקידוש –
 כיון שבדיעבד יצא כבר ידי חובת סיפור יציאת מצרים, אי אפשר לברך לאחר שכתב קיים המצוה; ולפני
 הקידוש – כיון שאמירת "זכר ליציאת מצרים" היא גם בנוסח הקידוש דכל שבת ויום טוב, הרי לא
 ניכר שכוונתו לקיים בכך מצות סיפור יציאת מצרים, ולכן אי אפשר לברך קודם הקידוש].
 אמנם רבינו הזקן נשמתו-עדן תירץ קושיא זו באופן אחר.
 – כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁵ אשר אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן שאל אותו בקטנותו,
 מפני מה אין מברכים על מצות סיפור יציאת מצרים. ולא ידע מה להשיב. וסיפר לו כ"ק אדמו"ר
 נשמתו-עדן אשר בקטנותו שאל אותו אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש שאלה זו, וגם הוא לא ידע מה להשיב.
 וסיפר לו אשר בקטנותו שאלהו אביו כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' אותה השאלה, וגם הוא לא ידע מה
 להשיב. וסיפר לו כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', אשר בקטנותו שאלהו זקנו כ"ק אדמו"ר הזקן אותה
 השאלה, וכאשר לא ידע מה להשיב, אמר לו כ"ק אדמו"ר הזקן שהוא על-דרך שאין מברכין על ברכת
 המזון "לברך על ברכת המזון".
 וכנראה הכוונה: ההגדה הוא דיבור של ברכה, ואין מתקנין ברכה לברכה. וכמו שלא תקנו ברכה לברכת
 המזון.
 אדמו"ר האמצעי הזכיר אז דעת הרי"ף⁶ שיוצאים בברכת הקידוש, ולהרשב"א⁷ מספיק זכירה כל דהו,
 ואדמו"ר הזקן הקשה על זה, שזהו בחיוב הזכירה שבכל יום, אבל מצות הסיפור ביציאת מצרים שבלייל
 פסח אינה בזכרון בעלמא, כי אם בסיפור דוקא.
 ועל-פי-זה מובן אשר לדעת אדמו"ר הזקן אין הקידוש מסדר ההגדה.
 ולכן התחלת הביאור של הרבייט על ההגדה היא מהפיסקא "הא לחמא" דוקא, ולא לפניה.

ולהסביר בזה כפי ידיעותיו וכפי הכחות שניתנו לו מלמעלה
 (מהנחה בלתי מוגה).

(3) ראה אנציק' תלמודית ערך הגדה ס"א (כרך ח ריש ע' קעט).
 וש"נ.

(4) המוסגר בחצאי ריבוע – מהנחה בלתי מוגה.

(5) שיחת ליל א' דחה"פ תרצ"ז בתחלתה (סה"ש תרצ"ז ריש
 ע' 219).

(6) הובא באבדורהם (בסדר ההגדה ופירושה).

(*) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה
 בהוספה ללקו"ש ח"ג בסופו (ע' 1016 ואילך). במהדורה זו
 ניתוספו עוד ציוני מ"מ, ועוד כמה ענינים (בחצאי ריבוע ובהערות
 בשוה"ג) מהנחה בלתי מוגה.

(1) בא יג, ח.

(2) שהרי "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את
 התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים" (הגש"פ), ולא רק
 באופן של סיפור בעלמא, אלא באופן שכל אחד צריך לבאר

- 1 ג. על-פי הנ"ל, אשר מהפיסקא "הא לחמא עניא" מתחיל סדר ההגדה, יובן מה שמסיימים בפיסקא,
2 "השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל. השתא עבדין, לשנה הבאה בני חורין"⁷.
3 דכפשוטו, אשר אין כל שייכות לפיסקא זו עם ההגדה, כי אם הוא ענין בפני עצמו, אשר בימי גלות
4 בבל תקנו לומר פיסקא זו בשביל העניים שאין להם צרכי הפסח – היה צריך לסיים בתיבות "ייתי
5 ויפסח", ומה שייך כאן הסיום "השתא הכא כו"?
6 ועל-פי הנ"ל, אשר פיסקא זו תקנו כחלק מההגדה, ולא בתור הקדמה בלבד להגדה, יובן בפשיטות.
7 כי משעת יציאת מצרים הותחלה הגאולה העתידה, וכמו שכתוב⁸ "כימי" (לשון רבים) צאתך מארץ מצרים
8 אראנו נפלאות".

* * *

- 9 [איתא⁴ בסידור האריז"ל ובסידור רבי שבתי מרשקוב (תלמידו של הבעל-שם-טוב), שאמירת ההגדה
10 צריכה להיות "בקול רם ובשמחה רבה", כיון שיציאת מצרים היתה על-ידי ספירת הבינה, שנקראת קלא
11 דלא פסיק.
12 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) אינני יודע מהו הטעם שמי שנתמנה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר לומר
13 את ההגדה, אמרה שלא בשמחה ובקול נמוך...
14 ולכן יש לתקן זאת עתה, על-ידי-זה שינגנו ניגון שמח בקול רם ובשמחה, באופן ד"קלא דלא
15 פסיק"¹⁰.
16 (כשהתחילו לנגן "והיא שעמדה", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
17 ידוע שגם סדר בתורה הוא תורה¹¹. ובנידון-דידן, אף שזהו ניגון שמח, ושייך לחג הפסח, אבל
18 אף-על-פי-כן, אין זה "סדר" שעוד לפני שאוחזים בביאור הפיסקא "הא לחמא עניא", ינגנו כבר "והיא
19 שעמדה".
20 (עוד אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
21 כאשר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן היה פעם בפעטרבורג, נערכה התוועדות, ואחד החסידים,
22 שהיה גביר, עם כל המעלות כו', לא בא להתוועדות. ושלח כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן לומר לו, שלא
23 יהיה... ויבוא להתוועדות].

* * *

- 24 ד. "טוב לעשות איזה דבר בסעודה ביום ב' (דפסח) לזכר לסעודת אסתר שהיתה ביום זה שבו ביום
25 נתלה המן"¹².
26 לכאורה אינו מובן:
27 [בשלמא⁴ באותה שנה שגאולת פורים היתה בפועל – היה לה חשיבות לגבי גאולת מצרים שהיתה
28 אז בדרך זכירה בלבד; אבל בשנים שלאחרי-זה, שהן גאולת פורים והן גאולת פסח אינם בפועל, כי אם
29 באופן ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"¹³, וכפירוש בכתבי האריז"ל¹⁴ שעל-ידי-זה ש"נזכרים" כדבעי,
30 מתוך התעוררות כו', אזי "נעשים" אותם הענינים ברוחניות – מה מקום להזכיר פורים בפסח].

(7) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ג ס"ג; תשט"ו ס"ח (תו"מ ח"ח ע' 71; חיד"ס ע' 8 ואילך).
(8) מיכה ז, טו.
(9) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159 ואילך).
(10) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשט"ז ס"ד (תו"מ חט"ז ע' 196 ואילך). וש"נ.
(11) ראה של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).
(12) שו"ע אדה"ז אר"ח סת"צ ס"ב. וש"נ.
(13) אסתר ט, כח.
(14) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

- הרי הנס דפורים הוא טפל ואינו תופס מקום לגבי הנס דפסח, כי גאולת פסח היתה גאולה שלימה, מה-שאינ-כן בפורים "אכתי עבדי דאחשורוש אנן"¹⁵.
- [ובפרטיות⁴ יותר: גאולת מצרים היתה גאולה שלימה ברוחניות – שביררו את כל ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, עד שעשאוה כמצולה שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן¹⁶, שלכן, איש ישראל אין לו מה לעשות עוד במצרים, כמו שכתוב¹⁷ "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", כיון שכבר נסתיימה שם כל העבודה¹⁸. ועל-ידי-זה היתה גם בגשמיות גאולה שלימה; מה-שאינ-כן בפורים – הרי לא ביררו את כל ניצוצות הקדושה שהיו במדינות המלך אחשורוש, ולכן נשאר בני ישראל לחיות בפרס ומדי כו', כדי לברר את ניצוצות הקדושה שנשארו שם. ולכן גם בגשמיות לא היתה זו גאולה שלימה, כי אם ביטול הגזירה בלבד. ונמצא, שפורים הוא טפל לגבי פסח].
- ואם כן, מה שיך להזכיר נס פורים בפסח?
- ה. אך הענין הוא, דכשם שמצינו מעלה בפורים על מתן תורה, וכמו שכתוב¹⁹ "קיימו וקבלו", ואמרו רבותינו ז"ל²⁰ "קיימו מה שקבלו כבר", במתן-תורה, כך יש מעלה בפורים גם על יציאת מצרים – שהרי היא הכנה והתחלת ענין מתן-תורה, כמו שכתוב²¹ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".
- יציאת מצרים ומתן-תורה היו בדרך אתערותא דלעילא, מלמעלה למטה. יציאת מצרים – "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"²². מתן תורה – "כפה²⁰ עליהם הר כגיגית"²³. מה-שאינ-כן נס פורים בא על-ידי עבודת בני ישראל מלמטה למעלה, שעמדו שנה שלימה בתנועה ד'מסירות נפש'²⁴.
- ואם כי גדלה מעלת אתערותא דלעילא על אתערותא דלתתא²⁵, כי עבודת הנבראים מוגבלת היא ואין בה שלימות²⁶, מה-שאינ-כן באתערותא דלעילא – מי מעכב בידו, מכל-מקום, יש מעלה באתערותא דלתתא על אתערותא דלעילא. כי אתערותא דלעילא – מצד עצמה אין לה קיום באדם, ואינה בפנימיות באדם, כי לא היתה הכנה לזה מצד המקבל, מה-שאינ-כן באתערותא דלתתא²⁷.
- ולכן מזכירים פורים בפסח – ב' המעלות: גם אור הנעלה ביותר הבלתי מוגבל, ושיהיה לו קיום ויומשך בפנימיות.
- [ועל-דרך⁴ המבואר במקום אחר²⁸ בענין מצה שקודם חצות ומצה שלאחרי חצות, שלאחרי מתן-תורה, הנה גם במצה שקודם חצות ישנו הגילוי דמצה שלאחרי חצות.
- והענין בזה:
- יש מעלה במצה שלאחרי חצות – שאז היה גילוי אור נעלה שנמשך בדרך מלמעלה למטה. ויש מעלה במצה שקודם חצות – מעלת העבודה, כמו שכתוב²⁹ "ושמרתם את המצות", שעל-ידי-זה נעשית ההמשכה בפנימיות.
- ועכשיו, לאחרי מתן-תורה, ישנן ב' המעלות – שגם מעלת המצה שלאחרי חצות נמשכת בפנימיות על-ידי הקדמת העבודה דמצה שקודם חצות].

(25) וכדמוכח מזה גופא שגאולת פסח (שהיתה בדרך אתערותא דלעילא) היתה גאולה שלימה, משא"כ גאולת פורים (שהיתה ע"י עבודת בני") לא היתה גאולה שלימה (מהנחה בלתי מוגה)

(26) שהרי אין שלם אלא אחד (מהנחה בלתי מוגה).

(27) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(28) ראה שיחת ליל ב' דחג"פ דאשתקד ס"ג (תו"מ ח"ט ע' 255). וש"נ.

(29) בא יב, יז.

(15) מגילה יד, א. וש"נ.

(16) ברכות ט, ב. וש"נ.

(17) בשלח יד, יג.

(18) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא.

(19) אסתר ט, כז.

(20) שבת פח, א.

(21) שמות ג, יב ובפרש"י. וראה שמו"ר פ"ג, ד.

(22) הגדה של פסח פסקא "מצה זו".

(23) ראה תו"א מג"א צח, ד. ובכ"מ.

(24) ראה תו"א שם צז, א. קכ, ד. ובכ"מ.

1 ו. שייכות ענין זה ליום ב' דפסח דוקא:

2 בלילות הפסח בא אליהו הנביא לבשר על הגאולה³⁰. ומזה מוכן שבעיקר הוא בליל ב' דפסח, יום
3 טוב' שני של גלויות, כי יתרון האור הוא מתוך החושך דוקא³¹, ולכן מזכירים נס פורים ביום ב' דפסח,
4 להמשיך את הגאולה העתידה, שיהיו בה שתי המעלות – "ושמתי כדכד גו"³², אמר הקב"ה "להוי כדין
5 וכדין"³³.

* * *

6 ז. "הא לחמא עניא"³⁴:

7 איתא³⁵ בסידור האריז"ל³⁶ אשר תיבת "הא" היא צרויה. כי אמירת "הא לחמא עניא" הוא תיקון על
8 מה שאמר יוסף, "הא לכם זרע"³⁷, שבזה נתן יניקה למצרים³⁸, ובאמירת "הא לחמא עניא" מתקנים זאת.
9 ולכן צריכים לומר "הא לחמא עניא" בצירי, דוגמת "הא לכם זרע".

10 אמנם כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר³⁹, אשר אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן היה רוב הפעמים
11 אומר בצירי, והוא ענין "הא לכם זרע" דיוסף, ולפעמים אמר הָא בקמץ, קמץ הוא בחינת כתר⁴⁰. והיה
12 מדגיש הה"א אף היותה אתא קלילא⁴¹. עד-כאן-לשוננו.

13 ביאור הדברים בדרך-אפשר:

14 בענין הברורים יש ב' אופנים⁴²: א) בדרך התלבשות, שהמברר צריך להתלבש בלבושי המתברר. ב)
15 בדרך ממילא, מצד גילוי אור נעלה. וכמו בימי שלמה דקיימא סיהרא באשלימותא⁴³, שאז הביאה מלכת
16 שבא בעצמה את הניצוצות לשלמה במקומו הוא⁴⁴.

17 ועל-פי-זה יש לבאר הטעם על מה שכ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן היה אומר לפעמים הָא בקמץ, כי
18 לפעמים צריך להיות הברור ממצרים על-ידי גילוי אור נעלה, בחינת הכתר שלמעלה מהשתלשלות.

19 וזוהי הוראה לכל אחד ואחד, אשר לפעמים צריך להיות אופן הברור לא על-ידי התלבשות בלבושי
20 המתברר, אלא על-ידי גילוי אור נעלה – אַוועקשטעלן זיך אין אַ העכערן מעמד ומצב [=להעמיד את
21 עצמו במעמד ומצב נעלה יותר], שעל-ידי-זה נעשה הברור בדרך ממילא.

22 וכפתגמו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נשמתו־עדן⁴⁵ (שהיתה הנהגתו בהרחבה⁴⁶): "די וועלט זאגט אַז
23 מ'קען ניט אַרונטער דאַרף מען אַריבער, און איך האַלט אַז מ'דאַרף לכתחילה אַריבער" [=העולם אומר
24 שאם אי-אפשר לעבור מלמטה, עוברים מלמעלה. ואני סובר שמלכתחילה צריך לעבור מלמעלה].

* * *

ע"פ), כמ"כ גם מה שצוה את המצריים למול את עצמם
(פרש"י מקץ מא, נה) היתה כוונתו לטובתם של ישראל,
כי, ע"י ענין המילה נחלש כח התאוה (כמ"ש הרמב"ם (מו"נ
ח"ג פל"ה ופמ"ט)), ועי"ז נתכוין יוסף להחליש את קליפת
מצרים, "ערות הארץ", ועי"ז – להחליש גם את הגלות דמצרים.
אבל אעפ"כ, עי"ז גרם בינתיים שתהי' יניקה למצרים, ולכן
צריכים לתקן זאת (מהנחה בלתי מוגה).

(39 שיחת ליל א' דחג"פ תרח"ץ ס"ד (סה"ש תרח"ץ ע' 261).

(40 פרדס שער הנקודות פ"ה).

(41 פיוט אקדמות הובא בתניא אגה"ת פ"ד (צד, ב).

(42 ראה גם שיחת ליל א' דחג"פ תש"ג בתחלתה (סה"ש

תש"ג ע' 52 ואילך).

(43 זח"א קנ, רע"א. ועוד.

(44 ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך.

(45 אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תריו.

(46 ראה סה"ש תרפ"ט ע' 38 הערה 13. וש"נ. וראה גם תו"מ

חכ"א ע' 274. וש"נ.

(30 ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סוסת"פ.

(31 ראה ספר הערכים חב"ד ערך אור ביחס לחושך ס"ח (כרך

ב' ס"ע תקעה ואילך). וש"נ.

(32 ישע"י נד, יב.

(33 ב"ב עה, א. וראה לקו"ת ראה עה"פ ושמתי כדכד (כד,

ד ואילך).

(34 ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ דאשתקד ס"ה ואילך (תו"מ

חי"ט ע' 256 ואילך). וש"נ.

(35 בהבא לקמן – ראה גם שיחות ליל ב' דחג"פ תשי"ג

ותשי"ד ס"ב ואילך (תו"מ ח"ח ע' 70 ואילך; חי"א ס"ע 187

ואילך). וש"נ.

(36 בהגש"פ (במקומו).

(37 ויגש מז, כג.

(38 כלומר: כוונתו של יוסף היתה אמנם טובה, והיינו, דכשם

שבפעולתו ש"את העם העביר אותו לערים מקצה גבול מצרים

ועד קצהו" (שם, כא) היתה כוונתו לטובתם של ישראל, "שנתכוין

להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורין אותם גולים" (פרש"י

ח. "הרי⁴⁷ אני כבן שבעים שנה":

אודות הלשון "הרי אני כבן שבעים שנה", בכ"ף הדמיון, איתא בגמרא⁴⁸ שבאמת היה רבי אלעזר בן עזריה צעיר הרבה יותר, אלא ש"אהדרו ליה תמני סרי דרי חיוורתא", והיה נראה כזקן, וזהו הדיוק "כבן שבעים שנה", בכ"ף הדמיון בלבד.

על-פי-זה אינו מובן מה שממשיך "ולא זכיתי כו'". על-פי פשטות הלשון, הרי הפלא ש"לא זכיתי" אינו מצד חכמה, אלא גם מצד היותו זקן כבן שבעים שנה, והקדיש לזה ריבוי זמן, ולכן היה צריך לנצח⁴⁹ שתהיה הלכה כמותו. אבל כיון שהיה רק נראה כזקן, בטלה הטענה שתהיה הלכה כמותו?

אלא, ידוע⁵⁰ שהמשלים והדוגמאות שבתורה אינם סתם משלים, אלא הם משתלשלים מהנמשל שלהם, ואם כן, הרי הא גופא שנראה כזקן – הוא לפי שברוחניות היה באמת זקן בן שבעים שנה, וכמו שכתוב בסידור האריז"ל⁵¹ שבצירוף שנותיו בגלגול הראשון היה אז בן שבעים שנה.

וזהו שמסיים בתמיה "ולא זכיתי כו'": מצד היותו זקן ברוחניות, היה צריך לזכות שתהיה הלכה כמותו.

ועל-ידי-זה שהזקנה ברוחניות נתקשרה בענין של תורה, הלכה כמותו, שהתורה שולטת על הגשמיות – התבטא הדבר גם בכך שהיה נראה כמו בן שבעים שנה, אפילו בעניניו החיצוניים (שערות – הטפל לבשרו⁵¹), ועל-פי מאמר הירושלמי⁵² על הפסוק⁵³ "לא-ל גומר עלי", שמציאות העולם נעשית על-פי פסק-דין התורה.

ט. ההוראה מזה בעבודה לכל אחד ואחד:

רוב הנשמות שבדורותינו אלה אינן נשמות חדשות, אלא היו כבר בגלגול. וכאשר בא ענין בעבודה שמצד כוחותיו ועניניו בגלגול זה אינו רואה שיוכל למלא זאת, צריך לדעת, שיכול להתגלות אצלו גם הטוב מהגלגול הקודם⁵⁴, וענין זה מסייע לו בעבודתו, לא רק בשכל ומדות – כחות פנימיים – אלא גם במחשבה דיבור ומעשה – ענינים חיצוניים (דוגמת השערות) בחיי היום יום⁵⁵.

* * *

י. "וחכמים ואומרים ימי חיין העולם הזה, כל ימי חיין להביא לימות המשיח"⁵⁶:

ב' פירוש נאמר בזה⁵⁷: א) חכמים מוסיפים על בן זומא, ולכולי-עלמא מזכירין יציאת מצרים בלילות⁵⁸. ב) חכמים חולקין על בן זומא וסבירא-להו דאין מזכירין יציאת מצרים בלילות⁵⁹. וכן כתוב גם בסידור האריז"ל ו'פרי עץ חיים'⁶⁰.

והנה, בכל מקום שיש ב' דיעות בגליא דתורה, יש מקום לב' הדיעות גם בפנימיות התורה. ובנידון-דין, הנה מה שהובא בפירוש בפנימיות התורה הוא הפירוש השני.

וצריך לומר שיש ב' בחינות ביציאת מצרים: יציאת מצרים על-פי נגלה ויציאת מצרים בפנימיות. ויציאת מצרים בבחינה זו היא רק בימים ולא בלילות. ולכן סתם בסידור האריז"ל ו'פרי עץ חיים' כפירוש השני דוקא, כי הוא מדבר אודות הענין הפנימי שביציאת מצרים, ואם-כן מובן אשר פנימיות התורה אינה סותרת למפרשים כפירוש הא' בגליא דתורה, כי הם מדברים אודות ענינים מחולקים.

(54) לשלימות הענין – ראה שיחת אחש"פ ס"ח ואילך (לקמן ע' 251 ואילך).

(55) ראה שער הגלגולים הקדמה ג' וסוף הקדמה ד'. ואכ"מ.

(56) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ג ס"ח (תו"מ ח"ח ע' 74 ואילך).

(57) ראה גם התועודיות תשנ"ב ח"ב ע' 97 בהערות. וש"נ.

(58) ז"פ, של"ה, צל"ח ועוד.

(59) ראה נ"כ המשנה.

(60) שער חהמ"צ פ"ו.

(47) מכאן עד סוס"ט – נדפס גם בלקו"ש ח"א ע' 246 ואילך (באידיש).

(48) ברכות כח, א.

(49) זכיתי – כפירוש הרע"ב שם.

(50) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 83 ואילך. תו"מ ח"ט ס"ע 226.

וש"נ.

(51) עירובין ד, ב.

(52) נדרים פ"ו ח"ח. וש"נ.

(53) תהלים נו, ג.

- 1 יא. יציאת מצרים כפשוטה (אין הכוונה כפשוטה ממש, כי גם זה הוא ענין של פנימיות התורה, כי
- 2 אם הכוונה לפשטות של הפנימיות) היא – לצאת מכל המצרים וגבולים המונעים ומעכבים על עבודת
- 3 השם.
- 4 אמנם יציאת מצרים בפנימיות יותר היא – לצאת גם מהמצרים וגבולים שבקדושה גופא, עד גם
- 5 מהמצרים וגבולים שבעולם האצילות. כי גם באצילות, הרי אף ש"איהו וחיהו וגרמוהי חר"61,
- 6 מכל-מקום, בכלל, עולם62 הוא63.
- 7 והנה היציאה ממצרים כפשוטה אפשרית גם בלילה. זאת אומרת גם בזמן שלא מאירה בחינת "שמש
- 8 הוי"64, גילוי אור בדרך מלמעלה למטה – גם אז אפשר לצאת מהמצרים המונעים לעבודה, על-ידי
- 9 עבודה בכח עצמו בדרך מלמטה למעלה.
- 10 אמנם היציאה מהמצרים וההגבלות שבקדושה, אפשרית בימים דוקא, כאשר מאירה בחינת "שמש
- 11 הוי" שלמעלה מהשתלשלות.
- 12 לבד מבן זומא, שהיה מהד' שנכנסו לפרדס65, ובהיותו בעולם היה יושב ותוהא66 – היה בכוחו לצאת
- 13 אף בלילות, גם מהמצרים שבקדושה. אבל חכמים, המדברים לרוב בני אדם, אומרים, שיציאת מצרים
- 14 בבחינה זו אפשרית בימים דוקא.
- 15 ולכן דורשים את היתור דתיבת "כל" על ימות המשיח – שבימות המשיח דוקא יהיה הכח גם
- 16 בלילות67 לצאת מהמצרים של כל ההשתלשלות.
- 17 יב. והנה, כל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות68. וידיעה זו אשר לעתיד
- 18 תהיה יציאת מצרים גם בלילות, פועלת תוספת כח ושמחה גם עכשיו,
- 19 – כי כל הענינים שיתגלו לעתיד ישנם גם עכשיו, אלא שהם בהעלם. ולכן כאשר יתבונן בעניני
- 20 הגילויים דלעתיד-לבא, ישמח לבו, כמשל69 אדם השמח מאבנים טובות ומרגליות שיש לו, אף שסגורות,
- 21 לעת-עתה, בתיבה חתומה70 –
- 22 אשר זה גופא הוא הכנה וכלי לקבל הגילויים דלעתיד-לבא שיתגלו בגאולה השלימה על-ידי משיח
- 23 צדקנו במהרה בימינו.

* * *

- 24 יג. "אחד חכם ואחד רשע"71:
- 25 כ"ק מו"ח אדמו"ר פירש טעם סמיכות החכם לרשע, לפי שצריך לתקן גם את הרשע, כי לא ידח
- 26 ממנו נדח72, ותיקונו דורש כח גדול, ולכן הוא על-ידי החכם דוקא.
- 27 ויש לפרש בדרך-אפשר73 על-פי המבואר במקום אחר:
- 28 גם שאלת החכם, מאחר אשר שאלה היא, אין זה כדבעי בתכלית השלימות74. כי בקדושה אין צריך

70) ויתירה מזה – שאם ירצה באמת, יתנו לו את המפתח כדי לפתוח את התיבה (מהנחה בלתי מוגה).
 71) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד ס"ז ואילך (תו"מ ח"ט ס"ע 258 ואילך). וש"נ.
 72) ע"פ ש"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.
 73) שהרי שבעים פנים לתורה (במדב"ר פ"ג, טז. ובכ"מ) – מהנחה בלתי מוגה.
 74) ויתירה מזה – שבפרט אחד גרועה שאלת החכם משאלת הרשע, כי, הרשע, אף ששאלתו היא בבחינת "כפר בעיקר", הרי הוא עומד מבחוץ לגבול הקדושה; ואילו החכם – מכניס שאלות בקדושה גופא (מהנחה בלתי מוגה).

61) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).
 62) כולל גם הפירוש (לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ) "עולם מלשון העלם (מהנחה בלתי מוגה).
 63) וכמו"כ בנוגע להספירות שבו – שאף שהם "בלי מ"ה" (ספר יצירה פ"א מ"ב ואילך), הרי הם במספר עשר דוקא (מהנחה בלתי מוגה).
 64) תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיה"א רפ"ד. ובכ"מ.
 65) חגיגה יד, סע"ב.
 66) ראה ב"ר פ"ב, ד.
 67) עיין בכתהאריז"ל שם.
 68) תניא רפ"ז.
 69) ראה תו"א ס"פ בראשית. לקו"ת דברים א, ב. ובכ"מ.

1 להיות שאלות⁷⁵, כי אם "תמים תהיה עם הוי' אלקיך"⁷⁶. וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁷ בשם זקני
2 החסידים: "פאָרוואָס" [=מדוע] איז אַ קליפה.

3 ואף ששאלת החכם היא מצד תשוקתו לקבל השפעה, מכל-מקום אין זו עבודה תמה בתכלית⁷⁸. ולכן
4 משאלת החכם, מכיון שבגדר שאלה היא, אפשר להסתעף ממנה בריבוי השתלשלות, שאלת הרשע.

5 וכמו שסיפר⁷⁹ כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר פעם היה כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן מבטל את החכם, שאף
6 ש"אחד חכם", הרי הוא עומד בסמוך לרשע. וה"תם", אמר, שהוא ענין התמימות. ושיבח ביותר את
7 ה"שאינו יודע לשאול". וביאר, כי הנשמה למעלה – האלקות בפשיטות אצלה, ובירידתה למטה נעשה
8 אצלה התחדשות ושאלה. ו"שאינו יודע לשאול" – שגם בהיותו למטה האלקות אצלו בפשיטות, ואינו
9 יודע משאלות.

10 [ועל-ידי-זה⁸⁰ ששאלת החכם נקבעה בתורה, ניתן הכח לתקן את שאלת החכם. וכאשר החכם נעשה
11 מתוקן, אזי ביכלתו לתקן גם את הרשע (כנ"ל שזהו טעם סמיכות החכם לרשע), ואז נעשה "כנגד ארבעה
12 בנים דברה תורה".

13 ועל-ידי-זה פועלים את הענין ד"ברוך המקום כו'" – שבתבת "מקום" יש ב' פירושים: (א) מקום
14 שהוא בגדר הגבלה, (ב) "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו"⁸⁰, שהוא ענין האור שלמעלה
15 מהשתלשלות. וב' ענינים אלו מתחברים יחד – שבזמן ומקום מאירה הבחינה שלמעלה מזמן ומקום,
16 וכמו שהיה בבית המקדש ש"מקום ארון אינו מן המדה"⁸¹].

* * *

17 יד. "ויאמר⁸² לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם גר ואחרי כן יצאו ברכוש
18 גדול":

19 איתא במדרש⁸³ אשר הקב"ה אמר לו לאברהם אבינו במה אתה רוצה שירדו בניך, בגיהנם או
20 במלכיות, בירר אברהם את המלכיות.

21 והקשה כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁴, הרי אברהם אבינו היה תכלית הטוב והחסד (עד שמצא זכות גם על
22 ישמעאל ואמר "לו ישמעאל יחיה לפניך"⁸⁵, וכהבנת אברהם אבינו בענין "יחיה" ובענין "לפניך"⁸⁶), ואיך
23 לא מצא זכות על ישראל. ובפרט שזה היה לפני מתן-תורה, ולא היה נוגע אז כל-כך ענין החטאים, והיה
24 לו לומר שלא ירדו לא לגיהנם ולא למלכיות?

25 ותירץ כ"ק מו"ח אדמו"ר, שזהו מה שאמר הכתוב "בארץ לא להם". דלכאורה, מאחר שאמר "כי גר
26 יהיה זרעך", הרי מובן במילא שיהיו בארץ נכריה (שזהו ענין הגירות), ולמה ליה לפרש "בארץ לא
27 להם"?

28 אך הענין הוא, שהקב"ה רמז (בכפל הענין) לאברהם אבינו, האב קיין מורא ניט[=אל תירא]. – מה
29 ש"גר יהיה זרעך" הוא – "לא להם", אין זה בשבילם (למרק חטאיהם), כי אם בשביל לברר את הניצוצות
30 שבמצרים.

ההשפעה לא ע"י שאלה, אלא ע"י ענין ההמתנה, שהיא תכלית
הביטול (מהנחה בלתי מוגה).

(79) שיחת ליל א' דחג"פ תרח"ן ס"י (סה"ש תרח"ן ס"ע 262 ואילך).

(80) ב"ר פס"ח, ט.

(81) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(82) לך לך טו, יג"ד.

(83) ב"ר פמ"ד, כא.

(84) ליל א' דחג"פ תרח"ן ס"ד (סה"ש תרח"ן ע' 220).

(85) לך לך יז, יח.

(86) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 155 ואילך.

(75) וכפי שאמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר, שענין השאלה שיך
אצל חכם דוקא, בחי' החכמה (ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ
תרח"ן ס"ג (סה"ש תרח"ן ע' 224)), משא"כ מצד הביטול דכתר
– אין שאלות (מהנחה בלתי מוגה).

(76) פ' שופטים יח, יג.

(77) סה"ש תרח"ן ע' 125.

(78) אילו הי' עובד את ה' בתמימות וקבלת-עול, לא הי' שואל
"מה העדות והחוקים והמשפטים וגו'" (ואתחנן ו, כ), כי, מצד
קב"ע – אין חילוקים בין "עדות" "חוקים" ו"משפטים", אלא כל
המצוות הם בשוה, להיותם רצון העליון.

ומה שרצונו לקבל השפעה – צריך לעורר את המשכת

- 1 וזהו "ועבדום וענו אותם גו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול": "ועבדום" – יעבדו את מצרים. "וענו
2 אותם" – יעשו את המצרים לעניים, כי יקחו מהם את כל הניצוצות, כמו שכתוב⁸⁷ "וינצלו את מצרים",
3 שעשאוה כמצולה שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן¹⁶. "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" – הוא רכוש
4 הניצוצות שיבררו במצרים.
- 5 טו. כמו שהוא בגלות מצרים כך הוא גם בגלות זה האחרון, אשר עיקר טעם הגלות אינו עונש על
6 החטאים, כי אם בשביל בירור הניצוצות.
- 7 [והפירוש⁴ ד"מפני חטאינו גלינו מארצנו" הוא – שלולי החטאים היה בכוחנו לברר את כל הניצוצות
8 שבעולם גם כאשר נמצאים בארץ ישראל, וכמו בימי שלמה, שישב במקומו, ומלכת שבא הביאה את
9 הניצוצות למקומו הוא (כנ"ל סעיף ז); אבל "מפני חטאינו", אין בכוחנו לברר את הניצוצות באופן כזה,
10 אלא מוכרחים לבוא למקום שבו נמצאים הניצוצות, ולכן "גלינו מארצנו"].
- 11 ובזה יובן מאמר רבותינו ז"ל⁸⁸ "אחד מכם גולה לברבריא ואחד מכם גולה לסמטריא דומה כמו
12 שגליתם כולכם". ולכאורה, איך יכולה גלותו של אחד למרק את חטאיהם של כל ישראל? ועל-פי
13 המבואר אשר עיקר טעם הגלות הוא לברר את הניצוצות, יובן, כי, גם כאשר רק אחד גולה למדינה,
14 ומייגע עצמו, והשם-יתברך מצליחו לברר את כל הניצוצות הנמצאים במקום זה, משלים הוא את כוונת
15 הגלות, ומכין הוא את המדינה ההיא לביאת המשיח, אשר יגלה את הרכוש "גדול" של הניצוצות –
16 "גדול הוי' ומהולל מאד"⁸⁹.
- 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "והיא שעמדה"].

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לחג הפסח

(89) תהלים מח, ב.

(87) בא יב, לו.

(88) שהש"ר פ"ב, ח.

אגרות קודש

ב"ה ד' ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ח אדר.

ובעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שכתב הבקשה כן יבשר טוב בכל האמור במכתבו, ובזה ג"כ בהנוגע לפעולות בהפצת המעיונות שאין לזה כל שייכות למאמר חז"ל דאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים כי אין כלל מצב של בית אסורים ח"ו ומכש"כ וק"ו ממדינתנו לפני שגם שם בענין זה לא הי' מצב כנ"ל עאכ"כ במדינות אלו, ואדרבה רואים במוחש שכשמשתדלים אפילו בפעולה קלה ביותר בהפצה האמורה, דוקא בשנים אלו מצליחה ביותר וביותר ואין הדבר תלוי אלא ברצון.

פשוט שאין הכתוב בא בתור מוסר ח"ו כי אם הבעת צער על שאין אנ"ש וביותר אלו שגזע צור מחצבתם מסייעתם, מנצלים כלל וכלל גודל האפשרויות שניתנה להם בהאמור, ובפרט שזהו מוסיף ג"כ בשמחה וטוב לבב ובמילא גם בבריאות הגוף כפשוטו, וק"ל.

ובעמדנו בחדש ניסן ומתקרבים לחג הפסח זמן חירותנו, יהי' בכל עניינים הכתובים במכתבו חירות מכל עניינים המבלבלים ויבשר טוב.

בברכה לחג הפסח כשר ושמח.

בס"ד. משיחות לילות חג הפסח ה'תשמ"ח – לאחרי תפילת ערבית –

בלתי מוגה

- א. בכל יום-טוב ישנו ענין כללי וענין פרטי - ענין כללי השווה בכל הימים-טובים, וענין פרטי השייך ליום-טוב זה. וביום-טוב זה עצמו – ענין כללי המשותף לכל הימים שביום-טוב זה¹, וענין פרטי השייך לכל יום בפני-עצמו².
- ונפקא-מינה גם להלכה: הענין הכללי שבכל הימים-טובים – חיוב השמחה, והענין הפרטי של כל יום-טוב - המצוות המיוחדות שבו. ועל-דרך-זה ביום-טוב זה עצמו - כידוע³ שיש ענינים שבהם נחשבים כל הימים שבו כהמשך אחד ונקודה אחת, ויש ענינים שבהם כל יום הוא ענין בפני-עצמו.
- ומהחילוק בהלכה, לחילוק באופני עבודת האדם לקונו⁴ - שגם עבודת האדם צריכה להיות בכל ענינים אלו: בענין הכללי של הימים-טובים, ובענינו הפרטי של כל יום-טוב: וכן בכל יום-טוב בפני-עצמו - בענין הכללי שבכל הימים שבו, ובענינו המיוחד של כל יום ויום.
- [ולהעיר, שכן הוא גם בנוגע לשאר חילוקי הזמנים (מלבד החילוקים של ימים-טובים), ולדוגמא: בשנה מיוחדת, כשנה זו, שהיא 'שנת הקהל' – ישנו הענין הכללי ד'הקהל', "הקהל⁵ את העם, האנשים והנשים והטף⁶ גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ליראה את ה' אלקיכם כל הימים"⁷. וכן הענין הפרטי שבכל זמן בפני-עצמו, בכל חודש, ובכל שבוע, ועד לענינו הפרטי של כל יום ויום - "כל יומא ויומא עביד עבדיתיא"⁸. ועל-דרך-זה בכל יום ויום גופא – כמה וכמה עבודות פרטיות במשך היום, וכן ענין כללי המודגש בתחילת וסוף היום⁹].
- ומובן, שכל ענינים אלו (הכללי והפרטי כו') צריכים להיות באופן שימשכו גם על כל הימים, על כל הימים-טובים, ועל כל השנה כולה - כמבואר ב'לקוטי תורה' פרשת ברכה¹⁰ בענין השפעת כל רגל ויום-טוב עד הרגל והיום-טוב שלאחריו, ומזה מובן גם בנוגע לענין הכללי של הימים-טובים, והענין הפרטי של כל יום שביום-טוב זה, שנמשכים ופועלים על שאר הימים, ועל כל השנה כולה.

כמ"ש "ויצונו ה' את כל החוקים האלה ליראה את ה' גו' כל הימים", וי"ל דוגמתו בהלכה - "העוסק במצוה פטור מן המצוה" (סוכה כה, סע"א. וש"נ), ושעם הדבר, מכיון שבכל מצוה ישנו הענין הכללי המשותף לכל המצוות, ולכן ע"י מצוה אחת "תופסים" בעצם של כל המצוות (ראה לקו"ש חכ"ו ע' 237 הערה 64. וש"נ).

(8) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

(9) ובפרטיות: התחלת היום - "מודה אני לפניך מלך", הודאה, ביטול ויראה (שזהר"ע המלכות, "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך" (סנהדרין כב, א במשנה. וש"נ), וסוף היום - "בידך אפקיד רוחי", עד לסיומה של ברכת המפיל, "המאיר לעולם כולו בכבודו", גילוי כבודו של הקב"ה ("המאיר כו' בכבודו") שמעורר רגש היראה והביטול, היינו, שגם בשכבו לישון חדור הוא ברגש הביטול. ואדרבה, מכיון שבשכבו לישון מתעלם כח השכל, הרי ענין הביטול והקב"ע הוא בהדגשה יתירה (ע"ד הידוע שנקל יותר לפעול ביטול וקב"ע אצל מי שאינו בעל שכל גדול - ראה סה"מ תרמ"ח ס"ע קפז ואילך. תרפ"ה ע' רס ואילך. ועוד).

ולהעיר מהשייכות לתג הפסח - ש"נגלה עליהם מ"ה הקב"ה בנבדודו ובעצמו וגאלם", גילוי כבודו של הקב"ה ("המאיר כו' בכבודו"), בהיותם במעמד ומצב של מיצרים וגבולים (דוגמת השינה, שאין לך מעמד ומצב של מיצר וגבול גדול מזה).

(10) צח, ב.

(1) שבעת (ובחור"ל - שמונת) ימי הפסח, ושמונת (ובחור"ל - תשעת) ימי הסוכות, שמע"צ ושמח"ת (וכן ב' הימים דחג השבועות - בחור"ל).

(2) נוסף לכך שמיום ליום צ"ל עילוי והוספה בענינו של היו"ט (וגם בענין הכללי שבכל הימים-טובים) - בהתאם לציווי והוראה "מעלין בקודש" (ברכות כח, א. וש"נ).

(3) ראה מפענח צפונות פ"ג ס"א. וש"נ.

(4) שהרי המטרה והתכלית דעניני ההלכה היא, בשביל עבודת האדם לקונו, כמ"ש הרמב"ם (סוף הל' תמורה) ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . . לתקן הדעות וליישר כל המעשים", וכמדובר כמ"פ שמקרא מלא דיבר הכתוב (ואתחנן ו, כד) "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו.. כל הימים". (5) וילך לא, יב"ג.

(6) להעיר, שגם בענין זה מודגש החילוק שבין פרט וכלל: "האנשים והנשים והטף" – ג' סוגים פרטיים, ועד להדגשת מציאותו הפרטית של כל אחד ואחת, ובמשך חז"ל (סנהדרין לז, סע"א במשנה) "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"; והתאחדותם למציאות אחת - "הקהל", עד שכל יחיד הוא חלק מכלל ישראל, אשר על-ידו 'תופסים' בכלל ישראל, שהרי העצם כשאתה תופס בחלקו (במקצתו) אתה תופס בכולו (כש"ט הוספות סקט"ו. וש"נ).

(7) להעיר, שזהו גם הענין הכללי המשותף לכל עניני העבודה

- 1 ב. הענין הכללי של ימים-טובים הוא - "מועדים לשמחה"¹¹, "ושמחת בחגך"¹², כולל גם
- 2 בחול-המועד, כפסק-דין רבינו הזקן ב'שולחן ערוך'¹³ ש"כל שבעת ימי הפסח, ושמנות ימי החג, וכן
- 3 שני ימים של עצרת, חייב אדם להיות שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו,
- 4 ושמחה זו היא מצות-עשה מן התורה, שנאמר ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך וגו'".
- 5 והענין הפרטי - תוכנו של היום-טוב, ובנידון-דין חג הפסח - "זמן חירותנו", ענין החירות והגאולה,
- 6 מעין ודוגמא והכנה לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו ("גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁴)
- 7 - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁵.
- 8 וענינו בעבודת האדם (גם לפני הגאולה) - שמחג הפסח "זמן חירותנו", לוקחים כח על כל השנה
- 9 כולה¹⁶ להיות במעמד ומצב של חירות וגאולה¹⁷ מכל הענינים המבלבלים ומצירים ("מצרים", על שם
- 10 ש"מצירים לישראל"¹⁸) ללימוד התורה¹⁹ וקיום המצוות, כולל גם ההנהגה ד"כל מעשיך יהיו לשם
- 11 שמים"²⁰ ו"בכל²¹ דרכיך דעה"²²,
- 12 ועד לחירות וגאולה מענינים של מדידה והגבלה ("מצרים" מלשון מיצר וגבול²³), שהרי מציאותו
- 13 האמיתית של כל אחד ואחד מישראל²⁴ היא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁵, בלי-גבול האמיתי, וכן מצד
- 14 עבודתו, ש"עבד מלך מלך"²⁶, היינו, שמציאותו היא מציאות המלך.
- 15 ובהדגשה יתירה - בעמדנו בסוף זמן הגלות, שאז צריך להיות סדר העבודה באופן ד"חטוף²⁷ ואכול
- 16 חטוף ושתי²⁸, לחטוף ולסיים את "מעשינו ועבודתינו"²⁹ שעל-ידם זוכים לחירות האמיתית, בגאולה
- 17 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

(19) להעיר ממארו"ל (אבות פ"ו מ"ב) "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", כולל ובמיוחד - פנימיות התורה, תורת החסידות, שעל-ידה מתקשר עם נשיאי החסידות* (ראה "היום יום" כ"ד סיון), אשר "הנשיא הוא הכל" (פירש"י חוקת כא, כא), "לכו (של המלך) הוא לב כל קהל ישראל" (רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו), ולכן נמצא במעמד ומצב של חירות אמיתית כמו "מלך"***.

(20) אבות פ"ב מ"ב.

(21) משלי ג, ו.

(22) להעיר גם מההוראה והלימוד מקרבן פסח - שכל מציאות האדם, "ראשו על כרעיו ועל קרבו", מהכח הנעלה ביותר (הראש, השכל) עד לכחות הנמוכים ביותר (המעשה), נעשה "קרבן פסח לה'", שחדור באותה אש דקדושה שיוקדת ובושרת תוך כל כולו.

(23) תו"א יתרו עא, ג. ובכ"מ.

(24) שזמן לידתו בחג הפסח - ראה יחזקאל טז (ובמפרשים).

תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

(25) תניא רפ"ב.

(26) ספרי ופירש"י דברים א, ז. ועוד. וראה שבועות מז, ב.

(27) ל' חז"ל - עירובין נד, א. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו. וש"נ.

(28) להעיר מהשייכות לחג הפסח, שהמצוות העיקריות שבו קשורות עם אכילה ושתי' - אכילת מצה ושתיית יין (ד' כוסות), שהם ענינים כלליים בעבודת האדם, כמובן גם ממספרם*** - ג' מצות וד' כוסות, כנגד ג' האבות וד' האמהות*** דכל בית ישראל (ראה לק"ש חכ"ו ע' 34 ואילך. וש"נ).

(29) ראה תניא רפ"ז.

(11) ועד שיש נוהגים ("אלו ואלו דברי אלקים חיים") לומר "זמן שמחתנו" בכל הימים-טובים ("א הובא במהרי"ל הל' פסח - הל' תפלה בהג"ה). ומה שמנהג זה לא נתקבל ברוב הקהילות - ה"ז רק מפני שיש צורך להדגיש ענינו הפרטי המיוחד דיו"ט זה, "זמן חירותנו" או "זמן מתן תורתנו" (ורק בחג הסוכות ענין השמחה הוא גם ענינו הפרטי המיוחד דיו"ט זה - "זמן שמחתנו"), אבל חייב השמחה הוא בכל התוקף.

(12) פ' ראה טז, יד.

(13) או"ח סתקכ"ט ס"ו.

(14) נסמן בלקו"ש ח"א ע' 8.

(15) מיכה ז, טו.

(16) להעיר, ש"אחד בניסן" הוא "ראש השנה למלכים ולרגלים" (ריש ר"ה), ובפרטיות יותר "רגל שבו (חמשה עשר בניסן) ראש השנה לרגלים" (שם ד, סע"א).

ויש לומר, שראש-חודש (מולד הלבנה) וחמשה-עשר בו (שלימות הלבנה) רומזים לב' התנועות שצ"ל בכל ענין שבעבודתם של ישראל (שדומין ללבנה ומונין ללבנה) - תחילת העבודה, דוגמת מולד הלבנה בר"ח, ושלימות העבודה, דוגמת קיימא סיהרא באשלמותא בט"ו לחודש.

(17) להעיר מפתגם רבותינו נשיאנו (לקו"ד ח"ד תרצב, א) שהנשמה מלכתחילה לא ירדה לגלות, וההסברה בזה - דמכין שאמרו חז"ל (ברכות לג, ב. וש"נ) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", הרי לא יתכן שהקב"ה יניח דבר שיפריע ליהודי לקיים תומ"צ, שהרי זה כמו ש"מתערכים" מלמעלה (כביכול) בעניני יראת שמים.

(18) ב"ר פט"ז, ה.

(*) ומה טוב - לכולל כל נשיאי החסידות, מתחילתם עד סופם (ובסגנון האמור (בהערה 16) מהתחלתם עד שלמותם), ולכן כדאי ונכון לקבוע בשיעורי החסידות לא רק מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אלא גם מתורתו של הנשיא הראשון דחסידות חב"ד, רבינו הזקן דרושי תו"א ולקו"ת, "הפרשה החסידית", וכיו"ב.

(**) להעיר מהענין ד"ראש השנה למלכים" (כ"ל הערה 16), דקאי על מלכי ישראל (ר"ה ג, טע"א. וש"נ).

(***) ואף שמספר הו"ע של מדידה והגבלה, י"ל שגרמו גם ענין שלמעלה ממדידה והגבלה - ב"שולחן ערוך", ש"אוכל ושותה כדי צרכו (ועד שצריך להשתדל בזה, כדי שיאכל האפיקומן על השובע), ויכול לשותת יין בין כוס ב' לג'".

(****) להעיר מעילוי האבות לגבי האמהות, שהאבות נמשלו ל"הרים" והאמהות ל"גבעות" (ר"ה יא, א ועוד), ודוגמתו במצה ויין - שאכילת מצה היא מצוה מן התורה, ושתיית ד' כוסות היא מצוה מדברגן.

- ג. ובשניהם - בענין השמחה (כללות הימים-טובים) ובענין החירות (ענינו של חג הפסח) - נוסף¹
עילוי מיוחד בשנה זו, שנת תשמח ו'שנת הקהל':²
- בנוגע לענין השמחה שביום-טוב - הרי זה בהדגשה יתירה בשנה שסימנה הוא ענין השמחה:³
תשמ"ח³⁰, תְּשֻׁמַּח וְתִשְׁמַח, הדגשה מיוחדת על ענין השמחה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לאחרים, ובאופן
ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף⁵,
- ובנוגע לענין החירות (גאולה) - הרי שמחה (שנת תשמח) קשורה עם גאולה, כמובן ממאמר רבותינו
ז"ל³¹ "ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח", אלא ש"אמרה מדת הדין לפני הקב"ה.. חזקיהו שעשית לו
כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך כו'": וגם 'שנת הקהל' קשורה עם גאולה - להיותה "מוצאי
שביעית", זמן המסוגל לביאת בן דוד³².
- ד. נוסף על כללות ענין "זמן חירותנו" (ענינו הפרטי של חג הפסח) - יש גם ענין פרטי בכל אחד
מימי הפסח, ולכן יש להתעכב ולדבר³³ בביאור ענינו הפרטי של כל יום ויום, ובלשון הידוע שאומרים
בתחילת ה'סדר' - "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות", כולל גם ענינו המיוחד של כל לילה (וכל יום)
לגבי שאר הלילות (והימים) בחג הפסח עצמו.
- ובפרטיות יותר: לכל-לראש - החילוק הכללי שבין יום-טוב לחול-המועד, וביום-טוב גופא - החילוק
שבין ימים ראשונים לימים אחרונים, כידוע³⁴ שימים ראשונים קשורים בעיקר עם גאולת יציאת מצרים,
וימים אחרונים קשורים בעיקר עם הגאולה העתידה.
- ובנוגע לימי חול-המועד - הרי על-פי הכלל "אסתכל באורייתא"³⁵, יש לעיין בקריאת התורה³⁶ של
ימי הפסח, קריאה מיוחדת לכל יום ויום³⁷, שבה מודגש ענינו המיוחד של יום זה (בכללותו³⁸) לגבי
שאר ימי הפסח, והעיקר - "החי יתן אל לבו"³⁹ - ללמוד ולקיים ההוראה בעבודה בפועל.
- והביאור בכל זה, צריך להיות באופן המובן לכל, גם לקטנים - שהרי בחג הפסח מודגש ביותר ענין
והגדת לבנו⁴⁰. ובזה גופא - "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה"⁴¹, הכוללים כל סוגי הבנים, ולכן אף
שישנו ביאור בכל ארבעה אופני הלימוד שבתורה, פשט רמז דרוש וסוד⁴², מכל-מקום יש לבאר
לכל-לראש בדרך הפשט, באופן המובן ושוה לכל נפש.

*

- ה. יום ראשון של חג הפסח:
יום ראשון של חג הפסח (החל מהלילה) הוא ההתחלה והפתיחה של כל ימי חג הפסח, שבו ישנם
ענינים מיוחדים לגבי כל שאר ימי הפסח - עריכת ה'סדר', אמירת ה'הגדה' וכו',

(37) משא"כ הקריאה ד"מפטיר" שהיא בכל הימים בשנה.
(38) ואף שהקריאה בתורה היא בזמן מסויים ביום, מ"מ,
פועלת היא על כל היום כולו, גם על הזמן שלפני הקריאה, ולא
רק מתחילת היום (עלות השחר), אלא גם מהרגע הראשון
דהתחלת הלילה (ובפרט לאחר תפילת ערבית*), התחלת המעט-
לעת.
(39) קהלת ז, ב.
(40) בא יג, ח.
(41) נוסח הגש"פ (ע"פ ירושלמי פסחים פ"י ה"ד. מכילתא
ס"פ בא).
(42) כנגד ד' עולמות אבי"ע. וכנגדם - גם ד' סוגי הבנים, ד'
הקשויות בליל הסדר (ראה פ"ח שכ"א פ"ז).

(30) ושמחה יתירה - מצד גודל החידוש שבדבר, שאין זה אלא
אחת לאלף שנים!
(31) סנהדרין צד. א.
(32) שם צז, א.
(33) להעיר, שבהג הפסח מודגש ענין הדיבור - "והגדת
לבנו", הגדה בדיבור דוקא, ולא עוד, אלא ש"כל המרבה לספר
כו' הרי זה משובח".
(34) ראה סה"ש הש"ת ע' 72. לקו"ש חכ"ב ע' 34 ואילך. שם
ס"ע 212 ואילך. וש"נ.
(35) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא. רע"ב. ח"ג קעח, א.
(36) כולל גם טעמי המקרא, שרומזים (קשורים ושייכים)
לטעמי תורה, פנימיות התורה.

(*) כולל גם קריאת שמע, שנחשבת גם כקריאה בתורה (ראה ברכות ט, ב במשנה. ירושלמי שם פ"א סה"ב. מנחות צט, ב). ולהעיר, שקרה"ת
(כפשוטה) היא (לא רק לאחר ק"ש של ערבית אלא) גם לאחר ק"ש של שחרית, היינו, שמקדימים הקריאה בתורה שבקריאת שמע שתי פעמים,
"כפלים לתושי", לפני הקריאה בתורה כפשוטה.

- 1 ובלשון ההגדה - "מה נשתנה הלילה הזה⁴³ מכל הלילות" (שינוי שניכר בגלוי גם לילדים קטנים⁴⁴),
- 2 כפי שהולך ומפרט ארבעה השינויים (הכלליים) בלילה זה, אודותם שואלים התינוקות.
- 3 ונתעכב עתה על הקושיא הראשונה והאחרונה (על-כל-פנים) - מפני קוצר הזמן, שהרי צריכים למהר
- 4 להתחיל הסדר שלא ישנו התינוקות.
- 5 ו. הקושיא הראשונה - "שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים":
- 6 לכאורה אינו מובן: מהו החידוש המיוחד שבענין הטיבול בליל הפסח, וכי במשך כל השנה כולה
- 7 אי-אפשר להטביל המאכל?! ואדרבה: מצינו שבזמן הש"ס היה מנהגם לטבול המאכל בעת הסעודה, ולא
- 8 רק פעם אחת, אלא אפילו כמה פעמים!?
- 9 ועל כן צריך לומר, שיש הפרש וחילוק שבאין-ערוך בין הטיבול של כל השנה כולה, לטיבול בליל
- 10 הפסח:
- 11 "טיבול" - אותיות ביטול⁴⁵.
- 12 ובפשטות: מכיון שעל-ידי הטיבול, נוסף במאכל עילוי ושלמות, הרי המאכל הוא בתנועה של ביטול
- 13 לגבי הדבר שבו נעשה הטיבול, שעל-ידו נוסף בו עילוי ושלמות.
- 14 אמנם, ביטול זה אינו אלא בנוגע למאכל, מה-שאינ-כן בנוגע להאדם - הרי אדרבה, הוא זה שיודע
- 15 ומבין שיש חסרון במאכל, ולכן מטבילו כדי לפעול בו שלמות, ואם-כן האדם המטביל נמצא בתנועה
- 16 של מציאות כו'.
- 17 וזהו החידוש בטיבול בליל הפסח - שנוסף לביטול של המאכל, תהיה תנועת הביטול גם באדם עצמו.
- 18 ויתירה מזה - "הלילה הזה (מטבילין) שתי פעמים", שתי דרגות בביטול זו למעלה מזו, ובלשון
- 19 החסידות - ביטול היש, וביטול במציאות.
- 20 ז. והקושיא הרביעית - "שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסובין, הלילה הזה כולנו
- 21 מסובין":
- 22 "מסובין" - הוא ענין החירות. ובפרט על-פי הידוע שקאי על עולם האצילות, "עלמא דחירו"⁴⁶, ומה
- 23 שאומרים "הלילה הזה כולנו מסובין" - שבלי (ראשון) הפסח נמצאים בדרגה ומצב של חירות אמיתית,
- 24 למעלה מכל מדידה והגבלה.
- 25 ונקודת הביאור - הקשר והשייכות שבין הקושיא הראשונה והאחרונה - שעל-ידי ענין הביטול
- 26 ("מטבילין") נעשה במעמד ומצב של חירות אמיתית ("מסובין"), כי הביטול הוא שאינו מציאות לעצמו
- 27 כלל⁴⁷, וכל מציאותו אינה אלא המציאות דאלקות, ובלשון חכמינו ז"ל⁴⁸ - "עבד מלך מלך", היינו,
- 28 להיותו בתכלית הביטול למלך, שכל מציאותו היא מציאות המלך, נעשה אצלו התוקף של המלך, חירות
- 29 אמיתית.
- 30 ח. נוסף על האמור לעיל, ששייך ליום (ולילה) ראשון של פסח בכל שנה - יש עילוי מיוחד בקביעות
- 31 שנה זו, שיום ראשון של פסח חל בשבת:
- 32 ביום השבת מודגש ענין השמחה - "וביום שמחתכם אלו השבתות"⁴⁸, וגם ענין הגאולה - "מזמור שיר
- 33 ליום השבת.. ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁴⁹.

(46) סידור האריז"ל במקומו. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ.

(47) כולל גם - ביטול הגוף אל הנשמה, ומכיון שהנשמה מלכתחילה לא ירדה לגלות (כנ"ל הערה 17), נעשה כן גם בגוף.

(48) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

(49) תמיד בסופה.

(43) שהוא התחלת היום כולו - "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד".

(44) ובהדגשה יתירה בנוגע לקטנים - מכיון שעושים כמה שינויים כדי להתמי' התינוקות, נוסף לכך שמשתדלים למהר בעריכת הסדר שלא ישנו התינוקות (שו"ע ואדה"ז או"ח סתע"ב).

(45) ראה סידור (עם דא"ח) שער כוונת המקוה בסופו.

1 ונמצא, שבקביעות כזו, נוסף בכל ימי הפסח (שבאים בהמשך ולאחרי הפתיחה ביום הראשון) - הן
2 בענין הכללי של היום-טוב, ענין השמחה, והן בענינו הפרטי של חג הפסח, ענין הגאולה (נוסף על
3 הדגשתם מצד כללות השנה, שנת תשמח ו'שנת הקהל', כנ"ל סעיף א).
4 זאת ועוד: בנוגע לפרשת השבוע, פרשת שמיני - הרי, כשיום הראשון של פסח חל ביום השבת,
5 קוראין "ויהי ביום השמיני" שמונה פעמים. ועל-פי הידוע⁵⁰ שמספר שמונה שייך לגאולה העתידה, מובן
6 שבקביעות כזו מודגש יותר ענין החירות (גאולה) בתכלית השלימות⁵¹.

*

7 ט. יום שני של חג הפסח:
8 נוסף על כל עניני ה"סדר" שישנם (בחוץ-לארץ) גם בלילה השני, ואדרבה, באופן ד"מעלין בקודש"⁵²,
9 ישנו חידוש מיוחד בלילה השני - שבו מתחילה⁵³ מצות ספירת העומר בשנה זו⁵⁴. ולכן, יש להתעכב על
10 החידוש המיוחד שבליילה זה - ספירת העומר - לבאר ענינו באופן המובן גם לתינוקות.
11 ספירת העומר קשורה עם הקרבת העומר - "וספרתם לכם גו' מיום הביאכם את עומר התנופה"⁵⁵,
12 אשר החידוש המיוחד של העומר הוא - שבא מן השעורים⁵⁶.
13 וכאן מתעוררת שאלה פשוטה - גם אצל תינוקות:
14 החילוק שבין שעורים לחיטים הוא - לא רק שחיטים משובחות משעורים (על-דרך שבחיטים עצמם
15 יש חילוק בין סולת, המשובח ביותר, לקמח סתם), אלא יתירה מזה - חילוק מן הקצה אל הקצה -
16 שחיטים הם מאכל אדם, ואילו שעורים הם מאכל בהמה.
17 ומכיון שכן, היתכן שמקריבים את העומר מן השעורים דוקא - היפך לגמרי ממה שכתוב "כל חלב
18 לה"⁵⁷, "כל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב"⁵⁸, ובוודאי לא בקצה ההפכי לגמרי
19 - מאכל בהמה? !
20 וענין זה מודגש עוד יותר - כשמשווים את העומר (החידוש בלילה השני) ביחס למצה (החידוש בלילה
21 הראשון):
22 מצות אכילת מצה - יוצאים ידי-חובה בכל חמשת מיני דגן⁵⁹, ואף-על-פי-כן "מצוה מן המובחר
23 לכתחילה ליקח חיטים למצת מצוה.. וכן המנהג"⁶⁰ (ובפרט מצה שמורה), המשובח מכל חמשת מיני דגן.
24 ואילו בנוגע להקרבת העומר - מודגש להיפך, שצריך להיות מן השעורים דוקא. כלומר, לא רק דבר
25 שאינו משובח כל כך, אלא בקצה השני - מאכל בהמה? !
26 י. ונקודת הביאור בזה על-פי המבואר בדרושי חסידות⁶¹:
27 (מאכל) בהמה - קאי על הבהמה שבאדם, נפש הבהמית, כי "אדם", על שם אדמה לעליון⁶², קאי על
28 נפש האלקית. ואילו "בהמה" קאי על הנפש הבהמית, שהיא בדוגמת "בהמה" לגבי "אדם".

ע"פ המבואר באגה"ק (סי"ד) ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר.. אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה".
(55) אמור כג, טו.

(56) פירש"י שם, טז. סוטה רפ"ב. רמב"ם הל' מעה"ק פ"ב ה"ב. הל' תמידין ומוספים פ"ו ה"א.

(57) ויקרא ג, טז.

(58) רמב"ם הל' איסור"מ בסופן. שו"ע יו"ד סו"ס רמח.

(59) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ד. טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תנג.

(60) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

(61) לקו"ת אמור לה, ד ואילך. במדבר יו"ד, א ואילך. ובכ"מ.

(62) ראה עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג. של"ה ג, רע"א. ועוד.

(50) ראה ערכין יג, ב.

(51) ראה בארוכה שיחות: אחש"פ ס"ח ואילך, קונטרס משיחות ש"פ שמיני.

(52) כבכל עניני קדושה (כנ"ל הערה 2), ועאכו"כ בענין הקשור עם דרגה נעלית ביותר בקדושה - "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם", כפירוש כ"ק אדנ"ע דקאי על גילוי עצמות ומהות שלפני הצמצום כו' (סה"מ אעת"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכז) - הרי בוודאי שמודגש בו ביותר הענין ד"מעלין בקודש".

(53) התחלה הכוללת את כל המשך הספירה, "שבע שבתות תמימות תהינה", עד להעילוי והשלימות ד"תספרו חמישים יום" (ראה לקו"ת במדבר יו"ד, ד ואילך. ובכ"מ).

(54) באופן של עליו והוספה לגבי השנים שלפנ"ז - כמובן

- 1 וזהו ענין ספירת העומר - מן השעורים, מאכל בהמה - לפעול בירור וזיכוך ("וספרתם" מלשון
- 2 בהירות⁶³) גם בבחינת ה"בהמה" שבאדם, הנפש הבהמית.
- 3 וזהו החידוש בלילה השני (שבו מתחילים ספירת העומר) לגבי הלילה הראשון - שבליילה הראשון
- 4 של פסח נעשה ענין יציאת מצרים ("נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם")
- 5 רק ביחס לנפש האלקית, בחינת אדם. ואילו בלילה השני - שבו מתחילה עבודת ספירת העומר, מן
- 6 השעורים, "מאכל בהמה", היינו, בירור וזיכוך הנפש הבהמית - נמשך ונעשה ענין יציאת מצרים כו' גם
- 7 ביחס לנפש הבהמית, ה"בהמה" שבאדם.
- 8 ואף-על-פי-כן אכילת המצה היא (גם בלילה השני של פסח) מחיטים דוקא - "מאכל אדם", ולא
- 9 משעורים - "מאכל בהמה", כי ענין האכילה הוא באופן שנעשה דם ובשר כבשרו, והרי מובן ש"מאכל
- 10 בהמה" אינו צריך להעשות דם ובשר כבשרו (ומה גם שעל-ידי-זה יומשך גם תוספת השפעה בבחינת
- 11 'לעומת-זה' כו'), אלא אדרבה - שאכילת החיטים, "מאכל אדם", פועלת גם בבחינת ה"בהמה" שבו,
- 12 להעלותה, לבררה ולזככה כו'.
- 13 יא. על-פי-זה מובן גם העילוי המיוחד שנוסף בכל עניני ה"סדר" בלילה השני של פסח⁶⁴:
- 14 מכיון שנמצאים לאחר עבודת ספירת העומר, שעיקרה בבחינת ה"בהמה" שבאדם - אזי גם כל עניני
- 15 ה"סדר"⁶⁵ נמשכים ופועלים (לא רק בנוגע לנפש האלקית, בחינת "אדם", אלא גם) בנוגע לבחינת
- 16 ה"בהמה" שבאדם.
- 17 ועל-פי הידוע⁶⁶ שעל-ידי בירור הנפש הבהמית נוסף עילוי התוקף והרעש שבטבע הנפש הבהמית,
- 18 שנתהפך לקדושה - נמצא, שכל עניני ה"סדר" בלילה השני נעשים ביתר תוקף ורעש דקדושה, עד לרעש
- 19 גדול כל-כך שעל-ידו "פקע איגרא" (כדאיתא בגמרא⁶⁷ "כזיתא פסחא והלילא - פקע⁶⁸ איגרא"), למעלה
- 20 מכל מדידה והגבלה.
- 21 ויש להוסיף ולקשר זה עם נוסח ההגדה (בסידורים הישנים) לפני "מה נשתנה" - "הב"ן שואל מ"ה":
- 22 החילוק שבין "אדם" ו"בהמה" הוא על-דרך החילוק שבין השמות מ"ה וב"ן, כי "אדם" בגימטריא
- 23 מ"ה, ו"בהמה" בגימטריא ב"ן⁶⁹.
- 24 ועל-פי המבואר לעיל שבליילה הראשון נעשה ענין יציאת מצרים רק ביחס לנפש האלקית, בחינת
- 25 "אדם" בגימטריא מ"ה, ורק על-ידי ספירת העומר (בלילה השני) נעשית הפעולה גם בנפש הבהמית,
- 26 בחינת "בהמה" בגימטריא ב"ן⁷⁰ - נמצא, שבליילה השני מודגש יותר החידוש ד"הב"ן שואל מ"ה", היינו,
- 27 שהגילוי שמאיר לנפש האלקית, בחינת "אדם" (מ"ה), חודר ונמשך גם לנפש הבהמית, בחינת "בהמה"
- 28 (ב"ן), על-ידי-זה ש"הב"ן שואל", גם מלשון שאלה ובקשה, על-דרך מה שכתוב ביציאת מצרים⁷¹
- 29 "ושאלה אשה משכנתה גוי", ולא רק באופן של "שאלה", אלא גם באופן שמקבל במתנה, "כל הנותן
- 30 בעין יפה הוא נותן"⁷², ועד שעל-ידו נוסף גם במשפיע (בחינת מ"ה) - "אשת חיל עטרת בעלה"⁷³.

שבגג רואים את השמים ושמי השמים כו', עד לבחי' מהותו ועצמותו ית', ללא כל הפסק בינתיים!

ועד"ז בנדר"ד, שביחד עם גודל הרעש דקדושה עי"ז שנוסף גם התוקף דנה"ב כתוצאה מהענין דספה"ע, בירור בחי' הבהמה שבאדם - הרי זה חודר ונמשך למטה דוקא, עד לבחי' הבהמה שבאדם (בדוגמת הענין ד"פקע איגרא", פקע בלבד, מכיון שצריך להמשיך כל זה במציאות הבית והגג דוקא).

(69) ראה לקו"ת אמור לה, ד ואילך. וראה גם לקו"ת ויקרא ג, א ואילך.

(70) ראה לקו"ת אמור לו, ב.

(71) שמות ג, כב.

(72) ראה ב"ב נג, רע"א, וש"ג.

(73) משלי יב, ד.

(63) לקו"ת אמור שם, ב - ע"פ פרס (ש"ח פ"ב) וזהוהר (ח"ב קלו, ב).

(64) נוסף לכללות העילוי ד"מעלין בקודש" - להיותו הסדר השני, לאחר הסדר הראשון, כנ"ל ס"ט.

(65) עד לסיומו וחזרתו - "לשנה הבאה בירושלים". ולהעיר, שזהו גם תוכן התפילה שאומרים תיכף ומיד לאחר ספה"ע - "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה כו'".

(66) ראה לקו"ת האזינו עה, ב. ובכ"מ.

(67) פסחים פה, סע"ב.

(68) להעיר מדיוק הלשון "פקע איגרא": "גג" - הו"ע של מדידה והגבלה. ואעפ"כ, אין מבטלים את מציאות הגג (שאו בטל מתורת בית, ופטור ממזוזה), אלא "פקע איגרא" בלבד, היינו שעושים בו דקדוק, שאז ישנה מעלת הגג שמגין על האדם הנמצא בתוך הבית, וביחד עם זה, בטלה הגבלתו, כי באמצעות הסדק

- יב. החידוש בלילה השני של פסח (ספירת העומר, בירור בחינת ה"בהמה" שבאדם) מודגש גם בקריאת התורה ביום שני של פסח - "שור או כשב או עז גו"⁷⁴, שכולם מבחינת הבהמה.
- יש לומר בעומק יותר - על-פי המבואר במדרשי רבותינו ז"ל⁷⁵ "שור או כשב או עז" הם כנגד שלושת האבות, אברהם יצחק ויעקב.
- ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן, היתכן לקרוא לאבות בשם "שור או כשב או עז", שהם למטה אפילו מדרגת "אדם" סתם?
- והביאור בזה - על-דרך שמצינו במדרשי רבותינו ז"ל⁷⁶ שמה שכתוב⁷⁷ "פתי יאמין לכל דבר", קאי על משה, כלומר, משה הוא בחינת חכמה וקדושה⁷⁸, אבל אף-על-פי-כן, יש בו ענין נעלה יותר - "פתי יאמין", בחינת האמונה שלמעלה מהשכל.
- ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע להאבות - שהטעם שנקראים בשם "שור או כשב או עז" הוא, להיותם מבחינת המדות⁷⁹, אשר בהתגלותן הם למטה מהשכל, ועד שנקראים בשם "בהמה" (שעיקרה מדות) לגבי "אדם" (שעיקרו שכל), אבל מצד שרשן הרי הן למעלה מהשכל⁸⁰.
- וזהו גם הקשר עם ענין ספירת העומר - בירור ה"בהמה" שבאדם שתתעלה לבחינת הבהמה שלמעלה, "המרכבה העליונה"⁸¹.
- יג. נוסף על האמור לעיל אודות החידוש המיוחד בלילה השני של פסח (הן מצד ספירת העומר, והן מצד הקריאה בתורה), חידוש שישנו בכל שנה ושנה - ישנו חידוש נוסף בקביעות שנה זו:
- כשיום ראשון של פסח חל בשבת - מתחילה ספירת העומר במוצאי שבת⁸², יום ראשון בשבוע (וכן במשך כל ימי הספירה, שבכל יום ראשון מתחיל שבוע חדש), שעל-ידי-זה נוסף עילוי מיוחד בכללות ענין ספירת העומר - "שבע שבתות תמימות תהיינה"⁸³, גם ביחס לימי השבוע, כדאייתא במדרש⁸⁴ "כתיב שבע שבתות תמימות תהיינה, אימתי (הן תמימות) בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם", היינו, "כשבא.. פסח בשבת ויתחילו לספור במוצאי שבת, ואז הן השבתות תמימות כששת ימי בראשית"⁸⁴ (ומה שכתוב "בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם - לסימן נקט", שהמשמרות "ישוע ושכניה" לא עבדו בבית-המקדש בין פסח לעצרת כשחל פסח בשבת⁸⁵).
- כלומר: אף-על-פי שהפירוש "ממחרת השבת"⁸⁵ הוא "ממחרת יום-טוב"⁸⁵, ובכל שנה ושנה מקיימים את מצות ספירת העומר באופן ד"שבע שבתות תמימות תהיינה", מכל-מקום יש עילוי מיוחד בקביעות כזו, שה"תמימות" הן גם מצד ימי השבוע⁸⁶.
- יד. יום שלישי של חג הפסח:
- יום שלישי של חג הפסח הוא יום ראשון ד"חול המועד" (בחוץ לארץ), וקביעותו בימי החודש - ביום י"ז בחודש, בגימטריא "טוב".
- ולהעיר, ש"חול המועד" ישנו שתי פעמים בשנה, בחג הפסח ובחג הסוכות, ובשניהם חל יום הראשון ד"חול המועד" (יום השלישי של היום-טוב) ביום י"ז בחודש (ניסן או תשרי), בגימטריא "טוב".

(82) ועילוי נוסף במוצאי ש"ק - בנוגע לאכילת הפסח (כשיום א' דפסח חל ביום ראשון, שאז אוכלים הפסח במוצאי שבת) - ש"מתעכבים עם פסחיהם בהר הבית" עד חשכה, ורק לאחר ז"י יצאו וצלו פסחיהם" (סידור אדה"ז ב"סדר קרבן פסח").

(83) קה"ר פ"א, ג.

(84) מתנות-כהונה שם.

(85) תו"כ ופירש"י עה"פ. מנחות סה, ב ואילך.

(86) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ב ע' 143 ואילך.

(74) אמור כב, כז.

(75) ראה תנחומא אמור יב. ויק"ר פכ"ז, ט.

(76) ראה שמור רפ"ג.

(77) משלי יד, טו.

(78) לקו"ת עקב יז, א. אוה"ת שמות ריש ע' קלג. ועוד.

(79) תו"א יתרו עג, א. אוה"ת שם.

(80) תו"א שם.

(81) לקו"ת אמור לה, ד.

- 1 והענין בזה: יש עילוי (בפרט אחד) בחול-המועד לגבי יום-טוב עצמו - שיהודי יכול לעסוק ולפעול
2 גם בעניני חול, בדבר האבד⁸⁷, וכיחד עם זה, בהיותו במעמד ומצב שעוסק ופועל בעניני חול, יש אצל⁸⁸
3 גם העילוי של יום-טוב, חיוב השמחה (כנ"ל סעיף ב), ועד ש"קרוי מקרא קודש (לענין קרבנות)⁸⁹.
- 4 ולהעיר גם מדיוק הלשון "דבר האבד" - שלולי המלאכה יאבד הדבר, היפך הענין ד"כל מה שברא
5 הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"⁹⁰, ומכיון שדבר זה נמצא ברשותו, צריך להשתדל שהדבר לא
6 יאבד חסו-שלו, ויתירה מזה, לפעול בו תיקון ושלמות. כמו שכתוב⁹¹ "אשר ברא אלקים לעשות",
7 "לתקן"⁹².
- 8 ולכן, כשיהודי מתחיל לעסוק בעניני "חול" בהיותו במעמד ומצב של "מועד" - הרי זה יום-טוב
9 ("יז"), ועד שזהו ה"טוב" של כל החודש - חודש ניסן או חודש תשרי, כלומר, ביחס לשני אופני העבודה
10 ד"תמידים כסדרם" (חודש תשרי, הנהגה טבעית) ו"מוספים כהלכתם" (חודש ניסן, הנהגה נסית).
- 11 ויש להוסיף, שהאמור לעיל (העילוי של חול-המועד בגלל הפעולה בעניני חול) שייך גם לאלו
12 המהדרים שלא לעשות מלאכה כלל בחול-המועד, אפילו בדבר האבד⁹³ (מפני שהנהגתם היא לפני
13 משורת הדין, במדת חסידות⁹⁴) - שהרי גם אצלם אינה דומה חול-המועד ליום-טוב, שעושים כמה וכמה
14 פעולות שאמנם אינן בגדר מלאכה ממש, אבל אין זה באופן של שביתה כמו שבת או אפילו כמו
15 יום-טוב, כ"אם "חול המועד".
- 16 טו. נוסף על הענין הכללי של חול-המועד (הפעולה בעניני חול) השייך גם לכל ימי חול-המועד,
17 כולל גם הענין המיוחד של יום הראשון דחול-המועד, יום י"ז בחודש, בגימטריא "טוב", השייך גם ליום
18 ראשון דחול-המועד סוכות - ישנו גם הענין המיוחד של יום ראשון דחול-המועד פסח, כמודגש בקריאת
19 התורה המיוחדת ליום זה.
- 20 קריאת התורה ביום שלישי של חג הפסח היא - "קדש"⁹⁵ לי כל בכור, פטר כל רחם בבני ישראל
21 וגו'":
- 22 "בכור" - קשור ושייך לחג הפסח, כי: (א) חג הפסח הוא "ראש לרגלים"⁹⁶, היינו, שהוא בבחינת
23 "בכור" ביחס לימים-טובים. (ב) ועיקר: ידוע⁹⁷ שהגלות נמשל לעיבור והגאולה ללידה, ונמצא ש"פטר
24 רחם", פתיחת הרחם, מורה על פתיחת סתימת הגלות⁹⁸, שעל-ידי-זה נעשית לידת "בני בכורי ישראל"⁹⁹,
25 החל מגאולת יציאת מצרים, ועד לגאולה האמיתית והשלמה.
- 26 ויש להוסיף בזה - ש"בכור נוטל פי שנים"¹⁰⁰, כפליים, וידוע¹⁰¹ ש"כפל" שייך ורומז על הגאולה.
27 וענינו בעבודת האדם: כל עניני האדם והעולם נחלקים לשני סוגים כלליים - ענינים מובחרים -
28 "בכור", וענינים פשוטים. ועל זה נאמר "קדש לי כל בכור" - שהענינים הכי מובחרים צריך האדם ליתן
29 ולהקדיש להקב"ה.
- 30 ובפרטיות יותר: "קדש לי" - "לי" דייקא, "לשמי"¹⁰², "קדש לי כל בכור" - שצריך ליתן ולהקדיש
31 להקב"ה את כל הענינים שהם בבחינת "בכור".

(87) רמב"ם הל' יר"ט פ"ז ואילך. טרשו"ע או"ח סתק"ל ואילך.
(88) ובמילא פועל גם בעניני החול שעוסק בהם.
(89) שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב בהגה"ה.
(90) אבות ספ"ו.
(91) בראשית ב, ג.
(92) ראה ב"ר פ"א, ו. ובפירש"י.
(93) ראה ס' "חול המועד כהלכתו" (ירושלים תשמ"ז) פ"ב סק"ב. וש"נ.
(94) להעיר גם ממארו"ל "חסיד שורפן", "שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו" (נדה יז, א ובתוס' שם. וראה גם לקו"ד ח"א סח, א), ודוגמתו בנדוד - שמוותה על העילוי שנעשה ע"י המלאכה בדבר האבד (ע"ד "שמזיק לו") כדי להתנהג לפני

משורת הדין.
(95) בא יג, ב.
(96) ראה לעיל הערה 16.
(97) ראה תו"א ותו"ח ר"פ וארא, ובכ"מ.
(98) ויש לומר, שמרומז (גם) ב"פטר חמור" (שם, יג) - "חמור" מלשון "חומר", דקאי על שעבוד מצרים "בחומר ובלבנים גו'" (שמות א, יד).
(99) שם ד, כב.
(100) תצא כא, יז ובפירש"י. ב"ב קטז, סע"ב - במשנה.
(101) ראה יל"ש לך-לך רמז סד. סה"מ תרכ"ז ע' טו ואילך. תר"ל ע' ט ואילך. ועוד.
(102) פירש"י יתרו כ, כא. ר"פ תרומה.

1 וכפי שממשיך בכתוב "באדם ובבהמה" - הן עניני "בכור" אצל
 2 בעל-חיים, כולל גם באדם עצמו - ה"אדם" שבו וה"בהמה" שבו, עניני הנשמה ועניני הגוף.
 3 ואפילו "פטר חמור תפדה"¹⁰³ - בעל-חי שאינו טהור, שגם אותו יש לנצל לעבודת ה', ובלשון חכמינו
 4 ז"ל¹⁰⁴ "לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה, כשור לעול וכחמור למשאו", כולל גם - בירור חומר
 5 הגוף, כתורת הבעל-שם-טוב¹⁰⁵ על הפסוק¹⁰⁶ "כי תראה חמור שונאך", דקאי על חומר הגוף, שצריך
 6 לבררו ולזככו באופן ד"עזוב תעזוב עמו", ועל-ידי העבודה ד"קדש לי כל בכור, פטר כל רחם וגו'" -
 7 ממהרים ומזרזים את לידת "בני בכורי ישראל", כאמור, גאולה האמיתית והשלימה.

*

8 טז. יום רביעי של חג הפסח:
 9 יום רביעי של חג הפסח חל ביום ח"י ניסן - שבזה מודגשת ההוספה בענין החיות, "החי יתן אל
 10 לבו"³⁹, בכל עניני חודש ניסן, שנקודתו העיקרית - חג הפסח.
 11 וענין נוסף ביום זה השייך במיוחד אלי - בנו בכורו של אמו"ר ז"ל, שנולד בח"י ניסן לפני מאה
 12 ועשר שנים (תרל"ח - תשמ"ח).
 13 והרי לאחרונה הרעישו אודות עריכת התוועדות ביום ההולדת של כל אחד ואחת מישראל¹⁰⁷,
 14 ועל-אחת-כמה-וכמה יום הולדתו של יהודי שמסר נפשו על תורה ומצוות, עד כדי כך, שנשאר במאסר
 15 ובגלות עד סוף ימיו בחיים חיותו בעלמא-דין, ולא עוד, אלא שגם לאחר הסתלקותו נטמן ונשאר במקום
 16 גלותו, ואין כאן המקום להאריך בענין שאינו גורם לשמחה גדולה, כי-אם להדגיש ענין "ירידה צורך
 17 עליה", היינו, שירידה עצומה זו היא אך ורק כדי שעל-ידי-זה תהיה עליה הכי עצומה, ובמילא, גם תוספת
 18 חיות.
 19 יז. קריאת התורה ביום הרביעי של חג הפסח - התחלתה "אם כסף תלוה את עמי"¹⁰⁸, וסיומה "שלש
 20 רגלים תחוג לי בשנה, את חג המצות וגו'"¹⁰⁹
 21 והענין בזה: על הפסוק "אם כסף תלוה את עמי", דרשו חכמינו ז"ל¹¹⁰ "אתה נְעִמִי", היינו, שעל-ידי-זה
 22 נמצא יחד עם הקב"ה.
 23 ויש לקשר זה עם סיום וחותרם שיעור תהלים של יום שלפני-זה, י"ז (טוב) ניסן, שנעשה הכנה והקדמה
 24 ליום ח"י ניסן - "ושרים כחוללים כל מעייני בך"¹¹¹.
 25 ובהקדמה - שסיום המזמור ("ושרים כחוללים כל מעייני בך") קשור עם התחלת המזמור (נעוץ סופן
 26 בתחילתן¹¹²), "לבני קורח מזמור שיר, יסודתו בהררי קודש"¹¹³:
 27 בתחילת המזמור - "מזמור שיר", ש"מזמור" הוא בכלי ו"שיר" הוא בפה¹¹⁴. ושניהם בתכלית
 28 השלימות¹¹⁵ - "יסודתו בהררי קודש", שגם "קודש" בפני-עצמו הוא ענין נעלה ביותר, "קודש מילה
 29 בגרמיה"¹¹⁶, ועל-אחת-כמה-וכמה "הררי קודש".
 30 ובסיום המזמור - "שרים כחוללים", ש"חוללים" הוא בכלי ("שם כלי ניגון כמו תוף וחליל",
 31 "המנגנים בחלילים"¹¹⁷), ו"שרים" הוא בפה. ועד לתכלית השלימות - "כל מעייני בך", היינו, לא רק

(112) ספר יצירה פ"א מ"ז.
 (113) שם, א. וראה מכתב י"א ניסן בסופו. שיחות י"א ניסן
 ס"י.
 (114) לקו"ת ברכה צח, ג.
 (115) נוסף לכך שזהו "מזמור שיר" של בני קורח, שמכיון
 שהרהרו תשובה בלבם, לכן מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו
 עליו ואמרו שירה (סנהדרין קי, סע"א. ועוד).
 (116) זח"ג צד, ב.
 (117) מצו"צ ומצו"ד עה"פ.

(103) בא יג, יג.
 (104) ע"ז ה, ב.
 (105) "היום יום" כ"ח שבט. כש"ט הוספות ס"ז. וש"נ,
 משפטים כג, ה.
 (106) קונטרס משיחת כ"ה אדר.
 (107) משפטים כב, כד.
 (108) שם כג, יד-טו.
 (109) שמו"ר ספל"א. וראה אוה"ת משפטים ע' א'קסא ואילך.
 (110) ועוד.
 (111) פז, ז.

- 1 היסוד ("יסודתו"), אלא כל מציאותו, "כל מעייני", ולא רק "בהררי קודש", אלא "כל מעייני" בך,
- 2 בעצמותך ממש (כמבואר בארוכה בדרושי אדמו"ר האמצעי¹¹⁸).
- 3 וזוהי ההכנה וההקדמה ליום ח"י ניסן¹¹⁹ שבו קורין "את עמי", "אתה עמי" - לא רק "כל מעייני
- 4 בך", אלא "אתה עמי" ממש.
- 5 יח. והמשך וסיום הקריאה - "שלש רגלים תחוג לי בשנה, את חג המצות גו' למועד חודש האביב
- 6 גו' וחג הקציר גו' וחג האסיף גו'":
- 7 שלש הרגלים קשורים עם צמיחת התבואה: חג המצות - "למועד חודש האביב", "שהתבואה מתמלאת
- 8 בו באביה, "אביב" לשון אב, בכור וראשון לבשל פירות"¹²⁰, "חג הקציר כיכורי מעשיך", "זמן הבאת
- 9 כיכורים"¹²¹, "וחג האסיף באספך את מעשיך", "כל ימות החמה התבואה מתייבשת בשדות, ובחג אוספים
- 10 אותה אל הבית"¹²¹.
- 11 ובענין זה ישנם כמה רמזים ודרשות כו', וכידוע גם הדרוש של אדמו"ר מהר"ש¹²¹ ("לכתחילה
- 12 אריבער"¹²²) בביאור ענין התבואה בעבודה הרוחנית כו'. אמנם, לכל-לראש ישנו הרמז, הלימוד וההוראה
- 13 מכללות ענין הצמיחה:
- 14 יהודי צריך להיות תמיד במעמד ומצב של צמיחה. כלומר, לא להסתפק במעמדו ומצבו בהווה, גם
- 15 אם הוא בשלימות הראויה, אלא להוסיף ולצמוח בעילוי אחר עילוי במשך כל ימי חייו (לא רק בהיותו
- 16 בגיל הצמיחה והגידול, אלא גם בהיותו בגיל העמידה), כמודגש במין הצומח (הן בתבואה והן באילן)
- 17 שתמיד הוא בתנועה של צמיחה.
- 18 ולא עוד, אלא שהצמיחה היא באופן שמצמיח פירות¹²³, שיש בהם גרעין וזרע שמהם יצמחו עוד
- 19 אילנות עושי פירות, וכן הלאה, עד אין סוף - מצד גילוי כח האין-סוף שבארץ¹²⁴.
- 20 יט. ועוד ענין בזה - שקוראין אודות כל שלש הרגלים ביחד¹²⁵:
- 21 אף-על-פי שנמצאים בחג הפסח, בחודש האביב, התחלת בישול התבואה - קוראין בתורה גם אודות
- 22 חג הקציר וחג האסיף, שלימות בישול התבואה, עד לאסיפתה והכנסתה לתוך הבית (לרשות היחיד¹²⁶).
- 23 ונקודת הענין - שמצד העבודה בעולם, במדידה והגבלה, ישנו חילוק הזמנים כו', וצריך לעלות בסדר
- 24 מסודר מדרגה לדרגה, תחילה חודש האביב, ואחר-כך חג הקציר, עד שמגיע לחג האסיף. אבל ישנו סדר
- 25 עבודה שיהודי נעמד למעלה מהמדידה וההגבלה של העולם - על-ידי לימוד וקריאה בתורה במעמד ומצב
- 26 של חירות - שכבר בתחילת העבודה הקשורה עם חודש האביב, יש לו גם את השלימות של חג הקציר,
- 27 ועד לשלימות של חג האסיף¹²⁷, כולם יחד.

(125) ועד"ז בקריאת יום חמישי - שסיומה בכל ג' הרגלים. משא"כ בקריאת יום שלישי (קדש לי כל בכור) ויום ששי (פרשת פסח שני), שבהם נזכר רק ענינו של חג הפסח. (126) משא"כ בהיותה בשדה - שדין השדה ככרמלית כו' (רמב"ם הל' שבת פ"ד. טושו"ע ואדה"ז או"ח סש"ה). (127) להעיר, שאף שיש חילוק בין חג הפסח לחג הסוכות בכ"כ ענינים - הרי, נוסף לכך שקביעות שניהם ביום ט"ו לחודש (קיימא סיהרא באשלמותא), היו"ט דסוכות הוא - "למען ידעו" דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בחוצאי אותם מארץ מצרים" (אמור כג, מג) עניי הכבוד (תו"כ ופירש"י עה"פ. ועוד). ומודגש יותר בתושב"ע פ - שכמה דיני יו"ט למדים מיו"ט אחד על חבריו - חג הפסח מחג הסוכות וחג השבועות**, וכיו"ב.

(118) שער האמונה ספנ"ו. תו"ח שמות קעח, א ואילך. ועוד. (119) ועד"ז בחדשים שלאח"ז, החל מחודש אייר - שאמירת "כל מעייני בך" בשיעור תהלים די"ז אייר, נעשית הכנה לח"י אייר. העילוי דל"ג בעומר כו', (120) פירש"י עה"פ. (121) רד"ה כי תבואו גו' ושבתה, ורד"ה קדש ישראל לה' תר"ל (סה"מ תר"ל ע' קלב. שם ע' רה"רו). וראה גם אוה"ת משפטים ע' א'קעח ואילך. (122) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. ועוד. (123) כי מצד הבריאה כפי שהיא כתיקונה ובשלימותה (כולל גם בחג הפסח, "זמן חירותנו" חירות מכל הענינים הבלתי-רצויים) - כל האילנות עושים פירות (רמב"ן בראשית א, יא. ועוד). (124) אגה"ק ס"כ (קלב, א ואילך).

(*) וידיעה זו היא (לא רק כוונת המצוה, אלא גם) חלק מקיום המצוה (ב"ח או"ח ר"ס תרכה).
 (**) נוסף לכך שחג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו", שכולל כל עניני התורה ומצוותיו.

ויהי-רצון - והוא העיקר - שמהדיבור אודות חודש האביב, חג הקציר וחג האסיף, נזכה לחגוג אותם גם כפשוטם, אביב קציר ואסיף של תבואת ארץ ישראל כפשוטה¹²⁸, כפי שארץ ישראל תהיה בשלימותה, ועד ש"ירחיב¹²⁹ ה' אלקיך את גבולך"¹³⁰ כולל גם השלימות של בני-ישראל על אדמתם, בארץ ישראל ובירושלים עיר הקודש, ובלשון הכתוב במזמור האחרון בשיעור תהלים ביום שלפני-זה (הכנה ליום זה, כנ"ל סעיף יז) - "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה"¹³¹, "זה היה ממשפחת הנולדים מציון"¹³².

*

כ. יום חמישי של חג הפסח:

סיום הקריאה הוא אמנם בענין המועדים - "את חג המצות תשמור וגו'"¹³³, אבל בנוגע לתחילת הקריאה, "פסל-לך שני לוחות אבנים כראשונים וגו'"¹³⁴, צריך להבין: מה ענין לוחות שניות - התיקון על שבירת הלוחות (כמו שכתוב בהמשך הפסוק "אשר שברת") - לחג הפסח?

ובפרט על-פי המבואר בדרושי חסידות¹³⁵ שבזמן יציאת מצרים היו ישראל בדרגת צדיקים, ורק לאחר שבירת הלוחות היה ענין התשובה והתיקון על-ידי לוחות שניות שניתנו ביום הכיפורים¹³⁶, ולכן עבודת התשובה שייכת לחודש תשרי, ואילו חודש ניסן קשור עם עבודת הצדיקים, ועל-פי-זה אינו מובן: מהי השייכות של לוחות שניות - עבודת התשובה - לחג הפסח שענינו עבודת הצדיקים?!

כא. והביאור בזה: יציאת מצרים היא שורש לכל הגאולות¹³⁷, עד לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, עליה נאמר¹³⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ומכיון שהגאולה העתידה באה על-ידי עבודת התשובה דוקא (דלא כביציאת מצרים שהיתה על-ידי גילוי מלמעלה, "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם"¹³⁸), כפסק-דין הרמב"ם¹³⁹ "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין" - לכן נרמז הדבר גם בחג הפסח, שקוראין בתורה גם אודות ענין התשובה, "פסל-לך גו'", לוחות שניות.

והטעם שהקריאה בענין התשובה היא ביום רביעי של חג הפסח - יש לומר, שלאחרי העבודה בעניני חג הפסח, עבודת הצדיקים, במשך שלושה ימים, "תלתא זימני הוי חזקה"¹⁴⁰, נמצאים כבר במעלת הצדיקים¹⁴¹, ולכן יכולים וצריכים להתעלות לדרגה נעלית יותר - שיתוסף אצלם גם מעלת בעלי תשובה, שעל-ידי-זה זוכים לגאולה האמיתית והשלימה, כאמור, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

כב. ויש להוסיף, שבקריאה בתורה בחג הפסח אודות ענין התשובה, נרמזת (לא רק העבודה שמביאה לימות המשיח, אלא) גם השלימות של ימות המשיח.

ובהקדמה: מובן וגם פשוט, שכאשר קוראין ביום הרביעי של פסח אודות ענין התשובה, אין הכוונה לתשובה על חטא כפשוטו חס-ושלום, דמכיון שנמצאים בדרגת צדיקים, בוודאי לא שייך ענין של חטא כפשוטו¹⁴², כי-אם שלפני-ערך גודל מעלתו הרי זה מצב של חטא מלשון חסרון¹⁴³, ובלשון חכמינו ז"ל¹⁴⁴ "כדבעי ליה למיעבד - לא עבד".

(128) נוסף על העבודה הרוחנית - "עשה כאן (בחו"ל) ארץ

(138) ראה לעיל הערה 52.

(139) הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(140) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(141) דמכיון ש"כל ישראל בחזקת כשרות", הרי בוודאי

שיהודי "חיי" את היר"ט דחג הפסח - הקשור עם עבודת צדיקים

- עי"ז שמשתדל ועושה כל התלוי בו שהנהגתו תהי' בהתאם

לאופן עבודת צדיקים.

(142) במכ"ש וק"ו מדרגת הבינוני ש"לא עבר עבירה מימיו

ולא יעבור לעולם" (תניא רפי"ב. וראה ליקוט פירושים לתניא

(שם), ועאכו"כ בדרגת צדיק.

(143) פירש"י ויצא לא, לט. וראה לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

(144) כתובות סז, רע"א.

(128) נוסף על העבודה הרוחנית - "עשה כאן (בחו"ל) ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תפה).

(129) להעיר שהרחבה היא גם ענין של חירות. שופטים יט, ח ובפירש"י.

(131) פז, ה.

(132) פירש"י שם, ד.

(133) תשא לד, יח.

(134) שם, א.

(135) ראה לקו"ש ח"ח ע' 118 ואילך. וש"נ.

(136) תענית כו, ב - במשנה ובפירש"י.

(137) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב (סה"מ תש"ח ע' 164).

1 ועל־דרך המבואר בדרושי חסידות¹⁴⁵ בענין אמירת תחנון לאחר תפילת העמידה (ועל־דרך־זה בנוגע
2 לברכת "סלח לנו" שבתפילת העמידה, שאומרים גם בחול־המועד, אף שאין אומרים תחנון) - שדווקא
3 לאחר השלימות בתפילת העמידה (ועל־דרך־זה בתפילת העמידה עצמה - לאחר שמבקש "חננו מאתך
4 חכמה בינה ודעת", ומברך "ברוך אתה ה' חונן הדעת", שנותן לו תוספת דעת "מידו המלאה הפתוחה
5 הקדושה והרחבה") מגיע למסקנא שהוא במעמד ומצב של "חטא" מלשון חסרון, ולכן צריך להיות אצלו
6 ענין התשובה, גם על אותם ענינים שבערך לדרגתו הקודמת היו באופן של שלימות¹⁴⁶, ובלשון רבינו
7 הזקן בתניא¹⁴⁷ ש"עיקר התשובה בלב, והלב יש בו בחינות ומדריגות רבות כו".

8 כג. וענין זה נרמז גם בקריאת התורה בחול־המועד - שקוראין באווירה חגיגית של יום־טוב, וקוראין
9 חלק מסויים זה בתור ענין בפני־עצמו (לא כפי שקוראין אותו בהמשך לענינים שלפני־זה) - שמודגש
10 בה (לא הענין הבלתי־רצוי שבגללו צריך להיות ענין התשובה, ואפילו לא התיקון על הענין הבלתי־רצוי,
11 אלא בעיקר) הטוב והעילוי שבתשובה:

12 (א) תוכן התחלת הקריאה - לוחות שניות (ולא שבירת לוחות הראשונות¹⁴⁸), שיש בהם עילוי לגבי
13 לוחות ראשונות, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁴⁹ "אמר לו הקב"ה (למשה): אל תצטער בלוחות הראשונות שלא
14 היו אלא עשרת הדברות בלבד¹⁵⁰, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות..
15 כפליים לתושיה".

16 [ויש להוסיף בזה גם בנוגע ללוחות עצמן: הנחמה ש"אני נותן לך.. כפליים לתושיה" אינה אלא
17 בנוגע לאותיות (תורה) שבלוחות, אבל בנוגע ללוחות עצמן, הרי הראשונות היו "מעשה אלקים"¹⁵¹,
18 ואילו השניות לא היו אלא מעשה ידי משה, "פסל־לך", ומהי הנחמה בנוגע ללוחות עצמן?

19 ויש לומר הביאור בזה - על־פי דרשת חכמינו ז"ל¹⁵² "פסל־לך" ("פסל" מלשון "פסולת"),
20 "הפסולת¹⁵³ (של הלוחות) יהיה שלך", ו"משם נתעשר משה הרבה"¹⁵⁴, ועל־ידי־זה זכה להשראת
21 השכינה, שהרי "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר וכו'"¹⁵⁵. ונמצא, שיש עילוי גם בלוחות
22 עצמן - מכיון שעל־ידם נוסף עילוי אצל משה רבינו].

23 (ב) תוכן המשך הקריאה - י"ג מדות הרחמים, "הוי' הוי' אל־רחום וחנון וגו'"¹⁵⁶, שגדלה מעלתן ביותר
24 עד ש"אינן חוזרות ריקם"¹⁵⁷, אשר התגלותן לא היתה בעת שניתנו לוחות ראשונות, כשבני־ישראל היו
25 בדרגה של צדיקים¹⁵⁸, אלא רק בעת שניתנו לוחות שניות, לאחר שנוסף אצלם העילוי של בעלי־תשובה.

26 כד. על־פי־זה יש לומר, שבקריאה בתורה בחג הפסח אודות ענין התשובה - שמודגש בה רק הטוב
27 והעילוי - נרמזת גם השלימות של ימות המשיח:

(145) ראה לקו"ש חכ"ע ע' 15. וש"נ.
(146) כולל גם - עבודת התשובה דאמירת תחנון לאחר התשובה שבברכת "סלח לנו" שבתפילת העמידה, היינו, שגם לאחר התשובה שבאמירת "סלח לנו" שבוודאי נתקבלה תשובתו (ראה אגה"ת פ"א), ו"אין לך דבר שעומד בפני התשובה" (רמב"ם הל' תשובה ספ"ו) - נדרשת ממנו דרגה נעלית יותר בתשובה. ולהעיר גם שהאריכות בענין התשובה היא - באמירת תחנון שלאחרי ברכת סלח לנו, שבוה מודגש עוד יותר שעשוי נדרשת דרגה נעלית יותר בתשובה.
(147) פכ"ט (לו, ב).
(148) ומש"נ "אשר שברת" (וכן בהמשך הקריאה "וסלחת לעוננו") - ה"ז רק כדי להדגיש את מעלת בעל־תשובה לגבי צדיק מפני ש"טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו" (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד), היינו, שבא לידי נסיון כו', ועד שנעשה בעל־תשובה*, משא"כ הצדיק שלא בא מעולם לידי נסיון ולא יודעים אם יעמוד בו כו', כפי שמאריך הרמב"ם בשמונה פרקים

(פ"ו).
(149) שמו"ר רפמ"ו.
(150) ובמק"א איתא "חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד" (נדרים כב, ב).
(151) תשא לב, טז.
(152) נדרים לח, א. הובא בפירש"י עה"פ.
(153) "פסולת" - רק בערך להאבנים שעליהם נכתבו עשה"ד, אבל בוודאי שיש בהם עילוי וחשיבות כו' להיותן פסולתן של לוחות.
(154) פירש"י, שם.
(155) נדרים, שם.
(156) לד, ו.
(157) ר"ה יז, ב. הובא בפירש"י שם לג, יט.
(158) ועד שבטל כל ענין חטא עה"ד, כדאיתא בגמרא (שבת קמו, רע"א) שבעת מתן תורה "פסקה זוהמתן" (הזוהמא שנעשית ע"י חטא עה"ד).

מהחידושים שהיו בימות המשיח - ש"משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא" ¹⁵⁹, היינו, שגם אצל
צדיקים (שלא שייך אצלם ענינים בלתי-רצויים, ובפרט על-פי המבואר בתניא ¹⁶⁰ במעלת הצדיק, שלא זו
בלבד שאין לו רע, אלא יתירה מזה, שמואס ברע כו') יתוסף עליו התשובה.
ויש לומר, שההכנה לזה מעין זה (בחג הפסח, הקשור עם הגאולה העתידה) היא בקריאה של יום
הרביעי של פסח בענין התשובה - כאמור, שלאחרי שלושה ימים ראשונים של חג הפסח, שבהם עוסק
יהודי באופן עבודת הצדיקים, אזי נוסף אצלו גם עליו עבודת התשובה, מעין ודוגמת השלימות של
ימות המשיח, "לאתבא צדיקיא בתיובתא".
ויש להוסיף, שחיבור עבודת הצדיקים ועבודת בעלי-תשובה נרמז (לא רק בקריאה של יום הרביעי
של פסח בענין התשובה, ביחס לכללות חג הפסח שהוא ענין עבודת הצדיקים, אלא) גם בקריאה של
יום הרביעי של פסח (בענין התשובה) גופא - כי ב"ג מדות הרחמים נאמר "הוי' הוי'" שתי פעמים,
ודרשו חכמינו ז"ל ¹⁶¹ "אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב", היינו, שבי"ג מדות הרחמים
שעיקרן הוא ענין התשובה, נכללת גם עבודת הצדיקים - שם הוי' הראשון, "קודם שיחטא".
כה. ויהי-רצון - והוא העיקר - שהקריאה בתורה (בברכה לפני ולאחריה) בענין התשובה, והתגלות
י"ג מדות הרחמים שאינן חוזרות ריקם, תוסיף עוד יותר בעבודת התשובה המביאה את הגאולה (ובפרט
לאחרי ש"כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה" ¹⁶²), ובוודאי ש"מיד הן נגאלין", תיכף ומיד
ממש, "לא עיכבן כהרף עין" ¹⁶³, וזוכים גם לשלימות התשובה - "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא".
וממשיכים לחגוג את חג הפסח (ראשון לרגלים ⁹⁷), ושאר המועדים שלאחרי-זה (מועדים לשמחה) -
שבהם מסיימים קריאת התורה - מתוך שמחה וטוב לבב, ובמיוחד בשנה זו שסימנה תְּשׁוּמָה וְתִשְׁמָחָה, עד
לשלימות השמחה - "שמחת עולם על ראשם" ¹⁶⁴, בגאולה האמיתית והשלימה.
ו"כן תהיה לנו" - בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, באופן ד"מראה באצבעו ואומר זה" ¹⁶⁵, ושתי
פעמים "זה", כמו שכתוב ¹⁶⁶ "ואמר ביום ההוא, הנה אלקיני זה גו' זה ה' קויני לו", וסיימא דקרא -
"נגילה ונשמחה בישועתו",
ויתירה מזה - "כל מעייני בך", "בישועתך" ¹⁶⁷, היינו, לא רק "נגילה ונשמחה" סתם, אלא באופן
ד"כל מעייני", ולא רק "בישועתו" סתם, אלא "בישועתך", "בך" (בעצמותך) דוקא (כנ"ל סעיף יז).

*

כו. יום ששי של חג הפסח:
התחלת הקריאה ביום ששי של פסח היא - אודות הפסח שעשו ישראל בשנה השנית לצאתם מארץ
מצרים, "וידבר ה' אל משה במדבר סיני גו' ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וגו'" ¹⁶⁸, וסיימא -
אודות חיוב הגר בפסח, "וכי יגור אתכם גר גו' חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ" ¹⁶⁹.
אמנם, אמצע ורוב הקריאה היא - אודות פסח שני: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ¹⁷⁰ ולא
יכלו לעשות הפסח ביום ההוא גו'" ¹⁷¹, ועל-ידי טענתם "למה נגרע" ¹⁷², זכו שנתגלתה על-ידם ¹⁷³ פרשה

(159) הובא בלקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. (169) שם, יד.
ובכ"מ. וראה זח"ג קנ"ג, ב. (170) מישאל ואלצפן שהיו עוסקין בנדב ואביהוא (סוכה כה,
160) פרק יו"ד. רע"ב. ספרי עה"פ) - כמסופר בפרשת השבוע (שמיני יו"ד, א
ואילך). (161) ר"ה שם. הובא בפירש"י עה"פ.
(162) סנהדרין צז, ב. (171) שם, ו.
(163) מכילתא ופירש"י בא יב, מא. (172) שם, ז.
(164) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא. (173) "ראוי" היתה פרשה זו להאמר ע"י משה כשאר כל
(165) ראה הנסמן לקמן הערות 270-272. התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן" (פירש"י עה"פ).
(166) ישע"י כה, ט. ועד"ז מצינו בפרשת נחלות - "ראוי" היתה פרשה זו להכתב
(167) תהלים פז, ז ובפירש"י. על-ידי משה*, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" (פירש"י
(168) בהעלותך ט, א"ב. פינחס כז, ה).

- 1 חדשה בתורה - "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם כו' ועשה פסח לה', בחודש השני
- 2 בארבעה עשר יום וגו'"174.
- 3 וצריך להבין: קריאת התורה היא - מענינא דיומא, ואילו בנידון-דידן קוראין ב(אחד מימי) פסח ראשון
- 4 אודות "פסח שני", דבר והיפוכו?!
- 5 כז. ויובן בהקדים תוכן הלימוד וההוראה מ"פסח שני" בעבודת האדם:
- 6 ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹⁷⁵: ענינו של "פסח שני" - שאף פעם לא אבוד ("עם איז
- 7 ניטא קיין פארפאלן"), יכולים תמיד לתקן, אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו "לכם",
- 8 שהיה ברצונו, מכל-מקום יכולים תמיד לתקן.
- 9 ובפרטיות יותר: התיקון ב"פסח שני" הוא באופן שמשלימים כל עניני "פסח ראשון" שיהיו בכל
- 10 התוקף והשלימות - כמודגש בכתוב¹⁷⁶ "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", ועד שמשדלים ככל האפשרי
- 11 שיהיה דומה בכל הפרטים ל"פסח ראשון" - ("בחודש השני) בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו אותו,
- 12 על מצות ומרורים יאכלוהו וגו'"177.
- 13 ויתירה מזה: מכיון שמדובר אודות תיקון החסרון - לא יכולים להסתפק בכך שמשלימים כמו שהיה
- 14 תחילה, אלא צריכים להוסיף עוד יותר, ועד - "כפליים לתושיה", כפי שמביא רבינו הזקן ב'אגרת
- 15 התשובה'¹⁷⁸ מה שכתוב ב'תנא דבי אליהו'¹⁷⁹ "אם היה רגיל לקרות דף אחד, יקרא שני דפים כו'".
- 16 ויש לומר, שכן הוא גם ב"פסח שני" - שלא זו בלבד שמשלימים את ענין "פסח ראשון", אלא עוד
- 17 זאת, שנוסף עליו לגבי "פסח ראשון" - כמבואר במקום אחר¹⁸⁰ הטעם ש"פסח שני - חמץ ומצה עמו
- 18 בבית"¹⁸¹ (שלא כ"פסח ראשון" שחמץ איסורו בכל יראה ובל ימצא, איסורו במשהו, ואפילו תערובת
- 19 חמץ וכו'), שמצד גודל עליו "פסח שני", באופן נעלה יותר מ"פסח ראשון", יכולה להיות פעולתו גם
- 20 בבית שיש בו חמץ (ועד שפועל גם בעניני החמץ¹⁸²) - על-דרך ובדוגמת עליו בעלי-תשובה לגבי
- 21 צדיקים, "מקום שבעלי-תשובה עומדין, אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"¹⁸³.
- 22 כח. על-פי-זה יש לבאר הלימוד וההוראה מ"פסח שני" בנוגע לענינא דיומא - "פסח ראשון":
- 23 אף-על-פי שבנוגע להקרבת הפסח כפשוטו, צריכים להמתין (אם לא הקריבו ב"פסח ראשון") עד
- 24 ל"פסח שני" - הרי, בנוגע לעניני העבודה של פסח, אין צורך להמתין ריבוי זמן (חודש שלם) עד שיוכל
- 25 לתקן ולהשלים ענין של חסרון, אלא יכול (וצריך) לתקן ולהשלים החסרון בהקדם הכי אפשרי.
- 26 ועל-אחת-כמה-וכמה כשנמצאים בימי סגולה, ובהם גופא - ימים המסוגלים לעניני העבודה של פסח
- 27 - ימי הפסח עצמם, ואדרבה - לא רק "פסח שני", שבו צריך להשתדל ככל האפשרי שיהיה דומה ל"פסח
- 28 ראשון" (כנ"ל), אלא ימי הפסח של "פסח ראשון" עצמו!

179) בתדב"א שלפנינו - ליתא, והוא - בויק"ר רפכ"ה (וראה התוועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2156).

180) ראה אוה"ת בהעלותך ע' ססזח. הנסמן לעיל הערה 136.

181) פסחים צה, רע"א - במשנה. הובא בפירש"י עה"פ (שם, יו"ד).

182) להעיר ממארו"ל (זבחים צא, רע"א) "אטו שבת למוספין אהנאי, לתמידין לא אהנאי" (בתמי'), וי"ל דוגמתו גם בנדו"ד - שעילוי "פסח שני" "אהנאי" גם לכל הענינים ש"עמו בבית", כולל גם החמץ, להיותו "עמו בבית".

183) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

ומזה למדים גם הוראה בעבודת האדם ("לתקן הדעות וליישר כל המעשים") - שכאשר יהודים אחרים (אנשים או נשים) השתוקקו ביותר לקיים מצוה (או נחלה בארץ), וטענו "למה נגרע?"*, הרי לא זו בלבד שנתמלאה בקשתם ותביעתם, אלא עוד זאת, שנתגלתה פרשה חדשה בתורה לכל ישראל, כולל גם הסנהדרין, אהרן ומשה!

174) שם, יו"ד-יא.

175) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. סה"ש תש"א ע' 115.

176) שם, יב.

177) שם, יא.

178) פרק ט.

וזהו ההוראה שלמדים מקריאת "פסח שני" כשנמצאים עדיין בימי "פסח ראשון" - שאם היה איזה חסרון בעניני עבודת חג הפסח בימים הראשונים, "אין זה אבוד", אלא יכולים וצריכים לתקן ולהשלים את החסרון, ויתירה מזה, להוסיף ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"כפליים לתושיה".

כט. זאת ועוד: נזכר לעיל שעל-ידי הטענה והתביעה "למה נגרע", נתגלתה פרשה חדשה בתורה - לא רק עבור ה"אנשים אשר היו גו' ולא יכלו לעשות הפסח גו'", אלא גם עבור כל ישראל.

ומזה מובן גם בנוגע לכללות ענין "פסח שני" - שעילוי "פסח שני" לגבי "פסח ראשון" שייך (בעבודת האדם) לכל ישראל, לא רק לאלו שהיה אצלם חסרון בעבודת "פסח ראשון", אלא גם לאלו שעבודתם ב"פסח ראשון" היתה בשלימות, שהרי לא יתכן לומר שבגלל שעבודתם ב"פסח ראשון" היתה בשלימות, אשר לכן יחסרו להם ההארות וההשפעות כו' שנעשים על-ידי "פסח שני"! אדרבה - מכיון שעבודתם ב"פסח ראשון" היתה בשלימות, מגיע להם "שכר", שיקבלו גם את ההארות וההשפעות של "פסח שני".

ועל-דרך-זה בנוגע להוראה מהקריאה של "פסח שני" כשנמצאים עדיין בימי "פסח ראשון" [נוסף לכך שכאשר היה חסרון בעבודת חג הפסח בימים הראשונים, יכולים וצריכים לתקן ולהשלים ולהוסיף עוד יותר] - שגם כאשר העבודה בימים הראשונים היתה בשלימות, ללא חסרון, ישנה האפשרות והיכולת להוסיף בכל עניני העבודה ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"כפליים לתושיה".

ל. ולימוד נוסף מסיום הקריאה - "וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה", כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ".

ובהקדים - הטעם שהתורה מדגישה חיוב הגר בפסח¹⁸⁴ (ולא בכמה וכמה מצוות, כמו מצות תפילין, שקוראין בימי חול-המועד):

כל ענינו של קרבן פסח הוא - "זבח פסח". אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים כנגפו את מצרים ואת בתינו הציל¹⁸⁵, ובלשון ההגדה "עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלקינו כו' ואילו לא הוציא כו' הרי אנו ובנינו כו' משועבדים היינו לפרעה במצרים",

ומכיון שה"גר" הוא מציאות חדשה, "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"¹⁸⁶ - יש קסלקא-דעתא לומר שעניני הפסח אינם שייכים לגר, שאבותיו לא היו מעולם במצרים, ואפילו אם היו בארץ מצרים, לא היו בשעבוד מצרים, אלא היה להם טוב במצרים.

ולכן, יש צורך להדגיש, שאף-על-פי-כן, כל עניני הפסח ישנם בכל התוקף והשלימות גם אצל הגר. וטעם הדבר - מכיון שהגרים שייכים לכלל ישראל (בהעלם על-כל-פנים) עוד לפני שנתגירו, ולכן יש להם שייכות גם ליציאת מצרים.

ובפרט על-פי הביאור הידוע¹⁸⁷ בדיוק הלשון "גר שנתגייר" - דלכאורה, לפני שנתגייר אינו גר, אלא גוי מאומות העולם. ואם-כן הוה-ליה-למימר "גוי שנתגייר" (כמו עבד שנשתחרר, קטן שהגדיל, וכיוצא בזה) - שהגיור מוכיח שגם לפני-זה (בהיותו גוי¹⁸⁸) היה בו ניצוץ של נשמה קדושה, אלא שענין זה מתגלה על-ידי הגיור, שאז נכנסת בו נשמה קדושה, "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁸⁹, כמו כל אחד ואחד מישראל¹⁹⁰, בני אברהם ויצחק ויעקב¹⁹¹.

(184) ראה פי' הרמב"ן והאור"ח עה"פ.

(185) בא יב, כז. וראה פירש"י שם, יא: "הקרבן הוא קרוי פסח ע"ש הדילוג והפסיחה שקב"ה מדלג בתי ישראל כו'".

(186) יבמות כב, א. ויש"נ.

(187) ראה לקו"ש ח"ח ע' 130, ויש"נ.

(188) נוסף לכך שבדואי קיים אז מצוות שנצטוו בני נח.

(189) תניא רפ"ב.

(190) מעין דוגמא לדבר - גם בישראל: כשהתינוק במעי אמו,

לפני לידתו, "נר דלוק לו על ראשו וכו'" (נדה ל, ב). ודוגמתו בגר, "כקטן שנולד דמי" - שגם לפני הגיור (לפני שנולד) יש לו שייכות לנשמה קדושה.

(191) ויתירה מזה - כמ"ש הרמב"ם בתשובתו הידועה לר' עובדי' גר צרק, שבנ"י מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגר מתייחס "למי שאמר והי' העולם" (נסמן בלקו"ש חכ"ו ע' 161).

- 1 לא. ומעין ודוגמת זה יכול להיות גם בישראל:
- 2 כשנמצאים בחג הפסח, "זמן חרותנו", ואומרים ליהודי, שמכיון שהזמן עצמו "מכריז" שצריך להיות
- 3 מצב של חירות, וחירות אמיתית היא (לא כמו גאולת פורים, ש"אכתי עבדי אחשורוש אנן"¹⁹², אלא כמו
- 4 החירות של פסח, ששלימותה) הגאולה האמיתית והשלימה (גאולה שאין אחריה גלות), לכן עליו להרעיש
- 5 ולצעוק על אריכות הגלות, "עד מתי", ולבקש ולדרוש שהגאולה תהיה תיכף ומיד ממש¹⁹³ - יתכן שמישהו
- 6 יטען: טוב לי בגלות! בחסדי ה' הנני נמצא ב"מלכות של חסד", ויכול אני ללמוד תורה ולקיים מצוות
- 7 מתוך מנוחה, ואם-כן מה יש לי להרעיש ולצעוק - טוען הוא - על היציאה מהגלות?!...
- 8 כלומר, יתכן שמישהו יטען שמרגיש את עצמו כמו אותו "גר" שאבותיו לא היו בשעבוד מצרים,
- 9 כאמור, שהיה להם טוב במצרים, ולכן מה לו - טוען הוא - ולעניני הפסח, חירות וגאולה ממצרים,
- 10 כשטוב לו גם במצרים!
- 11 וממשיך לטעון שהוא "אזרח הארץ", כפשוטו, אזרח אמריקני... וכשאומרים לו שהגיע הזמן לשכוח
- 12 מהגלות, לארוז את חפציו כו', ולהתכונן לעלות על גבי "ענני שמיא" ולטוס לארץ ישראל - נאנח לשמע
- 13 "בשורה" זו... כי למה לו להטלטל ממקומו ("טלטולי גברא"¹⁹⁴) כשטוב לו כאן, בהיותו "אזרח הארץ",
- 14 שמניחים לו לחיות כיהודי, ועוד עוזרים ומסייעים בזה!
- 15 לב. לדאבוננו, אין זה רק חשש שמישהו יכול לטעון כן - הלוואי לא היה קורה כפי שכבר קרה בפועל.
- 16 וביותר יפלא - שדווקא בזמן האחרון, שהולכים ומרעשים אודות הצורך לצעוק "עד מתי", לבקש
- 17 ולדרוש את הגאולה - באים כאלו ששופכים מים קרים על נפש¹⁹⁵ שמעוררת ומרעישה שצריכים להשתדל
- 18 להביא את משיח צדקנו בהקדם הכי אפשרי (וכל המקדים הרי זה משובח), וכתוצאה מזה נעשה אצל
- 19 כמה וכמה חלישות (לא רק בצעקה ודרישה "עד מתי", אלא גם) בעצם האמונה בביאת משיח צדקנו.
- 20 ההסבר היחידי למצב זה - ש"היא הנותנת": מכיון שבזמן האחרון דוקא, בסיום הגלות, נוגע ביותר
- 21 שיצעקו "עד מתי", שיבקשו וידרשו את הגאולה, לכן יש על זה התנגדות יתירה מצד ה'לעומת-זה'.
- 22 וכידוע שלא כל העתים שוות, אלא לכל זמן זמן יש ענין בלתי-רצוי מיוחד שבו צריכה להיות עיקר
- 23 המלחמה כו' בזמן זה.
- 24 ויש להביא דוגמא לדבר מענינא דיומא (אף שאין זה בשבחן של ישראל) - מה שכתוב בהפטרת
- 25 יום שני של פסח, אודות הפסח שנעשה בזמנו של יאשיהו:
- 26 "ויצו המלך את כל העם לאמר, עשו פסח לה' אלקיכם.. כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים..
- 27 וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה כ-אם בשמונה-עשרה שנה למלך יאשיהו, נעשה הפסח הזה לה'
- 28 בירושלים"¹⁹⁶ - לאחר שביער כל עניני עבודה-זרה שהיו בארץ יהודה ובירושלים ובהיכל ה', ועד
- 29 שהוצרכו באזהרה מיוחדת ש"לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים"¹⁹⁷.
- 30 ולכאורה אינו מובן: בזמן בית ראשון, שהיה בו הארון, אורים ותומים וכו' וכו' - איך יתכן מצב
- 31 יורד כזה?!
- 32 וההסברה בזה - ש"היא הנותנת": מכיון שב"בית ראשון" היתה התגברות אור הקדושה וגילוי
- 33 אלקות, היתה גם התגברות ה'לעומת-זה' כנגד אמונת אלקות, בענין של עבודה-זרה¹⁹⁸.
- 34 ועד כדי כך, שמצינו בגמרא¹⁹⁹ שרב אשי שאל את מנשה בן חזקיה (שנראה אליו בחלום) "מאחר

(192) מגילה יד, א.
 (193) לא רק "לשנה הבאה בני חורין", "לשנה הבאה בירושלים", כ-אם תיכף ומיד ממש, ובדרך ממילא נהי' "לשנה הבאה בני חורין", "בירושלים" (ראה סה"ש תש"ה ריש ע' 83) - ש"הוא יכוננה עליון". ובבית המקדש השלישי, שבו נקריב קרבן פסח.
 (194) ראה כתובות כח, א. וש"נ.
 (195) היפך המצב ד"מים קרים על נפש עייפה" (משלי כה, כה) רעבה וצמאה - "לא רעב ללחם ולא צמא למים כ-אם לשמוע את דבר ה'" (עמוס ח, יא), כמ"ש ביעודי הגאולה.
 (196) מ"ב כג, כא-כג.
 (197) שם, ט.
 (198) ראה לקו"ת ואתחנן ד, ד.
 (199) סנהדרין קב, רע"ב.

- דחכמיתו כולי האי, מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה-זרה? והשיב לו - מענה אמיתי שהובא ב"תורת
אמת" - "אי הות התם, הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי" ("היית מגביה שפת חלוקך מבין
רגלך, כדי שתהא קל לרוץ לשם, מפני יצר עבודה-זרה שהיה שולט" 200)!!!
- ועל-דרך-זה מובן גם בנידון-דידן - שמכיון שבזמן האחרון, סיום הגלות, נוגע ביותר שיצעקו "עד
מתי", ויבקשו על הגאולה, לכן יש התנגדות יתירה על ענין זה.
- לג. ועל זה בא המענה, הלימוד וההוראה, מסיום הקריאה - "וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה',
כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ":
- כשיהודי טוען שבנוגע ליציאה מגלות (מצרים) מרגיש את עצמו כמו "גר" שלא היה בשעבוד מצרים,
מכיון שטוב לו בגלות - אומרים לו: כשם שגם אצל ה"גר" ישנו ענין יציאת מצרים, "חוקה אחת יהיה
לכם ולגר", מכיון שמצד עצם מציאותו שייך הוא לישראל, אלא שענין זה הוא בהעלם, ויש צורך (בפעולת
הגיוור כדי) שיבוא בגילו - כן הוא גם אצל יהודי שטוען שטוב לו בגלות (כמו "גר" שלא היה בשעבוד
מצרים), שרגש זה אינו אלא בגלוי ובחיצוניות, אבל מצד עצם מציאותו הוא רוצה לצאת מהגלות ולהיות
"בן חורין" - כפי שכל אחד ואחד מישראל אומר (או חושב) "אני מאמין . . . בביאת המשיח.. אחכה לו
בכל יום שיבוא", ואומר בתפילת העמידה²⁰¹ "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", "ותחזינה עינינו בשובך
לציון"²⁰² -
- אלא מאי - רצון אמיתי זה הוא בהעלם, וצריכים לפעול שיתגלה רצונו האמיתי, כולל גם על-ידי-זה
ש"מרעישים" אודות הצעקה "עד מתי", והצורך לבקש ולדרוש את הגאולה.
- ועל-דרך-זה כשיהודי טוען שמכיון שנמצא ב"מלכות של חסד", מרגיש את עצמו כ"אזרח הארץ" -
אומרים לו, "חוקה אחת יהיה לכם, ולגר ולאזרח הארץ":
- גם בתור "אזרח הארץ", אזרח אמריקני, שמתנהג על-פי חוקי המדינה מכיון ש"דינא דמלכותא
דינא"²⁰³ - עליך לגלות את הרצון האמיתי לצאת מהגלות ולבוא לארצנו הקדושה וירושלים עיר הקודש,
כי לאמיתו של דבר, הנך יליד ציון וירושלים, כלשון הכתוב²⁰⁴ "זה יולד שם", "איש ואיש יולד בה", היינו,
שכל אחד ואחד מישראל הוא מ"הנולדים בציון", שנקראת "ירושלים" על-שם יראה ועל-שם שלם²⁰⁵
[וענין זה מתבטא גם בעבודתו - שלימות²⁰⁶ היראה²⁰⁷], אלא שצריך לגלות בעצמו ענין זה.
- ויש להוסיף בפירוש "אזרח הארץ" - כמבואר בדרושי חסידות²⁰⁸ ש"אזרח הארץ" הוא כמו "(משכיל
(ל)איתן האזרחי"²⁰⁹, ש"איתן", מלשון חזק ותוקף, מורה על תוקף ההתקשרות של יהודי עם הקב"ה
("רצון פשוט בלי שום טעם ושכל מושג") שמצד עצם הנשמה, "וזהו האזרחי, מלשון אזרח הארץ, שיש
בכל אחד ואחד בחינה זו מאז מעולם", אלא שבזמן הזה יכולה בחינה זו להיות בהעלם, מה-שאין-כן
לעיתיד-לבוא תהיה בחינה זו בהתגלות בכל אחד ואחד מישראל, כמרומו גם ש"אזרח" הוא מלשון עתיד
(מה שאני עתיד להזריח"²¹⁰).
- לד. ונוסף על כל האמור לעיל - יש לימוד והוראה מחיבור שני הענינים שבקריאת היום ("פסח שני",
וחיוב הגר בפסח):

(205) ראה תוד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).
(206) ראה לקו"ת פ' ראה כט, א. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
(207) ואם אין זה ניכר עליו, בהנהגתו ופעולותיו - ה"ז רק מפני ש"יצרו הוא שתקפו" (רמב"ם הל' גירושין ספ"ב).
(208) לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ.
(209) תהלים פט, א - מהשיעורים דימי חוה"מ פסח.
(210) ראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. ובכ"מ.

(200) פירש"י שם.
(201) בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שצריך להזהר ולדייק בכל תיבה ותיבה. ופשיטא, שיאמרנה באמת!
(202) ואין כוונתו שהגאולה תהי' לבניו ונכדיו, ואילו בנוגע אליו - מוטב שינחוחו לנפשו, אלא "מהרה תצמיח", ובאופן ש"תחזינה עינינו"!
(203) גיטין יו"ד, ב. וש"נ.
(204) תהלים פז, ה' - מהשיעורים דימי חוה"מ פסח (ראה לעיל סי"ט).

1 גם אלו שטענו עד-עתה שטוב להם בגלות (כמו ה"גר" שלא היה בשעבוד מצרים), בהיותם "אזרחי
2 הארץ" (בפשטות) - צריכים לדעת ש"אף פעם לא אבוד" (כהוראת "פסח שני"), ולכן יכולים וצריכים
3 לתקן ולהשלים הענין, על-ידי-זה שמכאן ואילך יתחילו גם הם לצעוק "עד מתי", לבקש ולדרוש את
4 הגאולה, ובפרט בעמדתו ב"זמן חירותנו", כאמור, שהזמן עצמו מדגיש את ענין החירות, ששלימותה
5 תהיה בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו.

6 ויש להוסיף בזה - שהצעה "עד מתי", הבקשה והדרישה על הגאולה, צריכה להיות מתוך שמחה
7 (ככל עניני התורה ומצוות שצריכים להיות מתוך שמחה). ועל-אחת-כמה-וכמה ביום-טוב, "מועדים
8 לשמחה", שהשמחה שבו היא מצות-עשה מן התורה (כנ"ל סעיף ב) - שמחה מצד הבטחון שבוודאי
9 ימלא הקב"ה את הבקשה והדרישה על הגאולה, תיכף ומיד ממש.

10 ואז תהיה גם השמחה בתכלית השלימות, "שמחת עולם על ראשם"¹⁶⁵, באין-ערוך לגבי שמחת
11 המועדים, עד כדי כך, ששמחת המועדים תתבטל לגבי מעלת השמחה דלעתיד-לבוא, על-דרך מאמר
12 רבותינו ז"ל²¹¹ (שהובא גם בפסק-דין הרמב"ם²¹²) שכל המועדים בטלים לימות המשיח (חוץ מפורים
13 כו'), שהפירוש בזה - על-פי המבואר בדרושי חסידות²¹³ - לא שיתבטלו בפועל חסוּש-שלוש (שהרי לא
14 יתכן שתתבטל מצות-עשה מן התורה, וכידוע השקלא-וטריא בזה בתשובות הרשב"א²¹⁴), כי-אם על-דרך
15 "שרגא בטיהרא מאי אהני"²¹⁵, היינו, שהגילוי בימים-טובים לא יהיה נחשב (אלא "כשרגא בטיהרא"
16 בלבד) לגבי עוצם ומעלת הגילויים שיתגלו לעתיד-לבוא.

17 לה. שביעי של פסח:

18 לפני שמבארים את הענין הפרטי המיוחד של שביעי של פסח - יש לבאר העילוי שנוסף בשמחה
19 בשביעי של פסח (אף שחיוב השמחה הוא בכל ימי הפסח):

20 לכל לראש - על-פי ציווי והוראת חכמינו ז"ל²¹⁶ "מעלין בקודש", שמיום ליום הולך ונוסף בענין
21 השמחה, ומזה מובן גודל מעלת השמחה בשביעי של פסח, לאחר העילוי וההוספה במשך הימים
22 שלפני-זה.

23 ובפרטיות יותר: הציווי "מעלין בקודש" הוא בכל עניני קדושה, ועל-אחת-כמה-וכמה בענין השמחה,
24 אשר להיותה באופן של פריצת גדר, "ופרצת", למעלה ממדידה והגבלה [כפי שרואים במוחש בטבע בני
25 אדם²¹⁷, ובפרט על-פי המבואר בארוכה ב'המשך שמח תשמח' הידוע²¹⁸ ענין פריצת גדר שבשמחה],
26 מודגש בה ביותר ענין העילוי וההוספה כו', עד לעילוי והוספה שלמעלה ממדידה והגבלה.

27 ואם הדברים אמורים גם בימי חול-המועד, שמיום ליום הולך ונוסף בענין השמחה - הרי, כשבאים
28 מחול-של-מועד ליום-טוב (שביעי של פסח), בוודאי שנוסף עוד יותר בענין השמחה מצד מעלת היום-טוב
29 לגבי חולו של מועד²¹⁹, כי שמחת יום-טוב גדולה יותר משמחת חול-של-מועד.

30 ויתירה מזה - שהשמחה בשביעי של פסח צריכה להיות באופן של עילוי והוספה (לא רק לגבי חולו
31 של מועד, אלא) גם לגבי שמחת יום-טוב בימים הראשונים של חג הפסח.

32 לו. וענין מיוחד במעלת השמחה בשביעי של פסח - מצד כללות עילוי יום זה לגבי שאר ימי הפסח.

33 ובהקדמה: על הפסוק²²⁰ "ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לה' אלקיך" - דרשו חכמינו
34 ז"ל²²¹ "מה שביעי רשות, אף ששת ימים רשות". ומזה מובן שהענין המיוחד בשביעי של פסח הוא -

(211) מדרש משלי פ"ט, ב.

(212) ה' מגילה בסופה.

(213) ראה תו"א מג"א צ, ד. קיט, ב. ובכ"מ.

(214) ח"א סצ"ג.

(215) חולין ס, ב.

(216) ראה לעיל הערה 2.

(217) ואפילו אצל אינם-יהודים - אע"פ שהטעם שנקבע כן

גם אצל אוה"ע, הוא כשביל ענין הבחירה (ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע

שיט, ועוד) וכיו"ב.

(218) סה"מ תרנ"ו ס"ע רכג ואילך.

(219) דאף שנת"ל (ס"ב) מ"ש רבינו הזקן בשו"ע שגם

בחוה"מ ישנו ציווי מן התורה "ושמחת בחגך" - הרי בנוגע

לשמחה בחוה"מ זקוקים לחידוש (ועכ"פ - גילוי הענין) ע"י

רבינו הזקן, משא"כ בנוגע לשמחה ביו"ט שמוכן הדבר בפשטות.

(220) פ' ראה טז, ח.

(221) פסחים קב, א. הובא בפירש"י עה"פ.

1 "רשות", ולא עוד אלא שממנו נלמד ענין ה"רשות" גם בנוגע לששת ימים (מלבד לילה הראשון,
2 ש"הכתוב קבעו חובה"). היינו, שעיקר ותוקף ענין ה"רשות" הוא בשביעי של פסח (שבו נתפרש הדבר),
3 וממנו נלמד ונמשך גם בששת ימים²²².

4 וביאור הענין: ידוע ביאור רבינו הזקן בדרושי סוכות שב'לקוטי תורה'²²³ בענין "תפילת ערבית
5 רשות"²²⁴, שהוא מפני שהמשכה זו היא ממקום עליון מאד . . . לכן הוא רשות שאינו חובה ממש כו'".

6 ובענין זה - שני קצוות: מחד גיסא - הרי זה ענין שלמעלה מכח האדם, כי "חובה" ממש שייך בדבר
7 המדוד ומוגבל לפי־ערכו כח האדם, שלכן יכולים לחייב כל אחד ואחד מישראל בענין זה, מה־שאי־כן
8 בענין שהוא "ממקום עליון מאד", למעלה ממדידה והגבלה של כח האדם - לא שייך לומר על זה
9 "חובה" ממש. ולאידך גיסא - עם היותו למעלה ממדידה והגבלה של כח האדם, מכל־מקום ניתן לרשותו
10 ("רשות") של האדם. היינו, שאם רצונו לקיים ענין זה, בכחו וביכלתו להמשיך המשכה זו, עם היותה
11 "ממקום עליון מאד" שלמעלה ממדידה והגבלה של כח האדם.

12 ומזה מובן גם בנידון־דידן, "שביעי רשות" - שההמשכה של שביעי של פסח היא ממקום עליון מאד,
13 למעלה ממדידה והגבלה של כח האדם, שלכן אינו "חובה" ממש, וביחד עם זה ניתן הדבר לרשותו,
14 שכאשר רוצה, אזי בכחו וביכלתו להמשיך גם המשכה נעלית זו.

15 זאת ועוד: בנוגע ל"תפילת ערבית רשות" - הרי גם לאחר ש"האידנא קבעו חובה"²²⁵, בוודאי לא
16 יתכן לומר שנתבטל חס־ושלום עילוי ענין ה"רשות", שהרי קדושה לא זוה ממקומה²²⁶, ולכן צריך לומר,
17 ש"קבעו חובה" הוא רק למעלותא, היינו, שההמשכה ממקום עליון מאד שמצד־עצמו לא היה שייך
18 בה "חובה" ממש, נעשית בגדר "חובה" ממש, ואז ההמשכה באופן של "רשות" (שתלויה ברצון ובחירת
19 האדם) היא ממקום עליון עוד יותר.

20 בסגנון אחר: השינוי ש"קבעו חובה" אינו אלא ביחס ל"חפצא" (תפילת ערבית), אבל ביחס לאדם
21 העובד - נשאר העילוי ה"רשות", שברשותו בכחו וביכלתו להמשיך ממקום עליון יותר שלמעלה
22 מ"חובה" כו'.

23 ועל־דרך־זה יש לומר בנידון־דידן, שגם לאחר ש"ענין ה"רשות" הובא ונתבאר בתורת החסידות,
24 שעל־ידי־זה נעשה כמו "חובה" (על־דרך ובדוגמת הענינים דלפנים משורת הדין, מילי דחסידותא -
25 לאחר שנקבעו בתורה, עד ל'שולחן ערוך') - נשאר בו עילוי ה"רשות".

26 ויתירה מזה יש לומר - שעילוי "שביעי רשות" (המשכה ממקום עליון ביותר שלמעלה ממדידה
27 והגבלה של כח האדם, שאף־על־פי־כן ניתנה לרשותו) הוא בכל עניני היום, היינו, לא רק בענין אכילת
28 מצה שהיא "רשות", אלא גם בענינים שהם "חובה", שגם בהם נוסף עילוי ה"רשות".

29 ומזה מובן גם בנוגע לענין שמחת יום־טוב בשביעי של פסח - שעם היותו "חובה", "ושמחת בחגך",
30 הרי מצד הענין ד"שביעי רשות" נוסף עוד יותר במעלת השמחה, לא רק מצד החיוב, אלא גם מצד עילוי
31 ה"רשות".

32 לז. והנה, נוסף על מעלת השמחה (הצד השווה שבכל ימי הפסח) שבשביעי של פסח, ישנו גם ענינו
33 המיוחד של היום המודגש בקריאת התורה - קריעת ים־סוף:

34 "ים" - מורה על ההעלם וההסתור, בדוגמת הים שמעלים ומסתיר על הברואים שבתוכו. ועל־פי־זה,
35 פירוש "קריעת ים־סוף" הוא - שנקרע ונתבטל ההעלם וההסתור, ולכן מאירים ומתגלים כל הגילויים כו'
36 עד למטה מטה.

(222) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 33. ובהערות שם.

(223) פ. ג. וראה גם לקו"ת שה"ש כד, ב.

(224) ברכות כז, ב. וש"נ.

(225) טור או"ח ר"ס רלה (מרי"ף ברכות שם).

(226) ראה ע"ח שער ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק

ביאור לסי' ז"ך (קמז, א).

- 1 וביאור הענין בקשר ובשייכות לעבודה בנפש האדם - ובהקדמה: "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי
- 2 נברא העולם"²²⁷, דקאי על כללות מציאות העולם, היינו, כל העולמות כולם (אף שנאמר בלשון יחיד),
- 3 שכולם נבראו בשביל האדם, ולא עוד אלא ש"את העולם נתן בלבם"²²⁸ היינו, שכל העולמות כלולים
- 4 באדם, ולכן על-ידי עבודתו בכל ה"עולמות" שבעצמו, פועל בכל העולמות שלמעלה"²²⁹.
- 5 ומזה מובן גם בנוגע לענין קריעת ים-סוף - שכל פרטי עניני קריעת ים-סוף, במלכות דאצילות,
- 6 ולמעלה מאצילות, עד לפני הצמצום, ישנם גם בנפש האדם, מכיון שגם בנפשו כלולות כל בחינות אלו,
- 7 ולכן יש להתבונן ולפעול כל זה בכחות נפשו, ועל-ידי-זה פועל גם למעלה. כלומר, כדי לפעול ענין
- 8 קריעת ים-סוף במלכות דאצילות - צריכה להיות ההתבוננות ועבודת קריעת ים-סוף בבחינת הנפש שהיא
- 9 כנגד מלכות דאצילות, וכדי לפעול ענין קריעת ים-סוף במלכות דאין-סוף שלפני הצמצום, צריכה להיות
- 10 עבודת קריעת ים-סוף בבחינת הנפש שהיא כנגד מלכות דאין-סוף שלפני הצמצום.
- 11 לח. ונקודת הענין: קריעת ים-סוף - ביטול ההעלם וההסתר של "ים" - צריכה להיות בכל הדרגות,
- 12 מהדרגות הכי עליונות, למעלה מעלה עד אין קץ, עד לדרגות הכי תחתונות, למטה מטה עד אין תכלית,
- 13 שכולם בטל ההעלם וההסתר כו', ולכן מתגלים ומאירים הגילויים הכי נעלים גם למטה מטה.
- 14 ודוגמתו גם בנפש האדם - שצריכים לבטל כל ענין של העלם והסתר ("שפאלטן דעם ים"), שאז גם
- 15 הענינים הכי נעלים, עד לבחינת ה"רשות", למעלה ממדידה והגבלה, לפני הצמצום, מתגלים ומאירים
- 16 עד למטה מטה, במחשבה דיבור ומעשה, ועד שמאירים וחודרים גם בעניני הגוף ונפש הבהמית.
- 17 ובפרטיות יותר - יש בזה שני אופנים:
- 18 מבואר בדרושי חסידות²³⁰ "שיש שני פירושים בענין קריעת ים-סוף. פירוש אחד, פירוש הזוהר²³¹..
- 19 בחינת מלכות שנקראת ים-סוף, הוא בחינת העלם, שכוללת בעצמה כל הנבראים בבחינת ההעלם.. בשעת
- 20 קריעת ים-סוף שנהפך ים למטה ליבשה והלכו בני-ישראל ביבשה, הרי בחינת הגילוי ד'יבשה' נכלל אז
- 21 בבחינת ההעלם ד'ים'.. שנכללו ונתעלו בחינת הנשמות דבריה-יצירה-עשיה בבחינת ההעלם ד'ים
- 22 העליון, ונתחבר בחינת הבריה עם בחינת האצילות על-ידי העלאה זאת.. אבל פירוש השני הוא להיפך,
- 23 והוא לפי דעת האריז"ל ב'פרי עץ חיים'²³² דקריעת ים-סוף היינו שבחינת הנשמות דאצילות שהיו כלולות
- 24 ב'ים העליון' שהוא בחינת מלכות, ירדו למטה מן ההעלם לגילוי כו'".
- 25 כלומר, תוכן קריעת ים-סוף הוא החיבור דאצילות עם בריאה-יצירה-עשיה, אלא שבאופן ההתחברות
- 26 יש חילוקי דעות, לדעת הזוהר החיבור הוא באופן של העלאה מלמטה למעלה, ולדעת האריז"ל החיבור
- 27 הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה.
- 28 וענינו בעבודה בנפש האדם - שבזה שייך לקיים שני הפירושים גם יחד, אלו ואלו דברי אלקים
- 29 חיים"²³³ - שביטול ההעלם וההסתר, שעל-ידו נעשה חיבור מעלה מעלה עם מטה מטה, צריך להיות
- 30 בשני אופנים: באופן של המשכה מלמעלה למטה - על-ידי התורה, שענינה המשכה מלמעלה למטה,
- 31 כמו שכתוב²³⁴ "מן השמים דברתי עמכם". ובאופן של העלאה מלמטה למעלה, על-ידי התפילה (וכן
- 32 כללות ענין קיום המצוות) שענינה העלאה מלמטה למעלה²³⁵.

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לחג הפסח

(227) סנהדרין לו, סע"א - במשנה. וראה רמב"ם הל' סנהדרין
פ"ב ה"ג.
(228) קהלת ג, יא. זח"א קצה, ב.
(229) ראה לקו"ת במדבר ה, רע"ב.
(230) סידור (עם דא"ח) שער חגהמ"צ רפט, ד ואילך, ועוד.

(231) ח"ב מח, ב.
(232) שער חגהמ"צ פ"ח.
(233) עירובין יג, ב. וש"נ.
(234) יתרו כ, יט.
(235) ראה גם ד"ה לך-לך שנה זו. וש"נ.

בס"ד. שיחת יום ה' דחג הפסח ה'תשמ"ח לילדים וילדות – "צבאות השם" שיחיו בבית הכנסת, לאחר תפילת מנחה.

בלתי מוגה

- 1 א. אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל, ואחר-כך ניגנו "ווי וואנט משיח נאו".
- 2 ב. כאשר ילדי ישראל מתכנסים בימי חג הפסח, ואפילו בימי "חול המועד" - אין צורך להסביר את
- 3 טעם הכינוס, שהרי התחלת כל ימי הפסח היא בסיפור לילדים אודות יהדות ודברי ימי ישראל, החל
- 4 מ"עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלקינו משם", ומספרים לכל ילד, שהוא מבני בניהם של
- 5 יהודים אלו שהקב"ה הוציאם ממצרים, מבית עבדים, "ולא אותם בלבד גאל הקב"ה, אלא אף אותנו
- 6 הוציא משם", ובנוסח שאמרתם זה-עתה¹ - "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא
- 7 ממצרים"².
- 8 ואם כן, כיון שטעם ההתכנסות מובן מעצמו, הרי בוודאי ישאר אצל כל אחד ואחת רושם טוב שיבוא
- 9 מהחלטה טובה בכל הקשור להקב"ה, כתוצאה מזה שזוכר אשר הקב"ה הוציאנו משעבוד מצרים, וכאילו
- 10 ברגע זה בא "משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול".
- 11 ובמיוחד שה"אור גדול" מתבטא ב"תורה אור"³, כי הקב"ה נתן לכל אחד ואחת את תורתו בתור
- 12 ירושה - כפי שאמרתם זה-עתה⁴ "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"⁴ - כיון שהוא צאצא של
- 13 בני-ישראל מקבלי התורה בדור ההוא, ונוסף על זה - גם נשמתו עמדה בעת מתן-תורה, ומכיון שזכה
- 14 לקבל "אור גדול" כזה, הרי זה מוסיף עוד יותר בקבלת ההחלטות הטובות וקיומן בפועל, "המעשה הוא
- 15 העיקר"⁵.
- 16 ג. ובפרטיות יותר:
- 17 כל אחד ואחת מכם צריך לזכור אשר כשם ש"נשתנה הלילה הזה מכל הלילות", דהיינו שליל הפסח
- 18 שונה מכל הלילות שבמשך השנה (כפי שאמרתם זה-עתה בליל הסדר), כך נשתנה עם ישראל מכל עמי
- 19 הארץ, כיון שהקב"ה "בחר בנו מכל העמים" - ולכן, בני-ישראל הם שונים מכל העמים בתכלית השינוי
- 20 - והקב"ה עשה עם כל אחד ואחת מישראל "ברית עולם", על-ידי "תורת עולם" שהיא ומצוותיה הן
- 21 נצחיות לעולם ועד.
- 22 וכתוצאה מזכרון זה, יעשה כל אחד ואחד כל התלוי בו ללמוד תורה, ובעיקר - לקיים את מצוות
- 23 התורה, וגם - כמובן מאליו, לא להתפעל כלל מכל מונע ומעכב ללימוד התורה וקיום המצוות, וכשיבוא
- 24 היצר וירצה לפתות אותו להפחית מעט את השייכות שלו להקב"ה וליהדות, הנה לא רק שלא ישמע לו
- 25 אלא יגרשהו לגמרי, כשם ששורפים את החמץ בערב פסח. וכפי שמבקשים ב"יהי רצון" שלאחרי שריפת
- 26 חמץ "כשם שאני מבער חמץ.. כך תבער.. את יצרנו הרע כו'", וכיון שהקב"ה ממלא את הבקשה, ממילא
- 27 נעשה קל יותר ללמוד תורה ולקיים מצוות.
- 28 ד. אמנם, הקב"ה רוצה שכל אחד ואחד מכם יוכיח שהוא שייך ל"עם חכם ונבון"⁶, בדוגמת הבן
- 29 "חכם" שבארבעה בנים שבהגדה [כיון שמתקרבים לזמן שבו הקב"ה יוציאנו מהגלות, וכפי שאמרתם
- 30 בסיום ההגדה (לאחר תירוץ הקושיות) - "אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים.. כן.. יגיענו למועדים
- 31 כו'" ויוציאנו מגלות זו, את כל בני ישראל, החל מהילדים ש"הם הכירוהו תחלה"⁷,

(5) אבות פ"א מ"ז.

(6) ואתחנן ד, ו.

(7) סוטה יא, ב.

(1) בי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל.

(2) פסחים קטז, ב - במשנה.

(3) משלי ו, כג.

(4) ברכה לג, ד.

1 ולכן, לאחר שריפתו בערב פסח, חוזר היצר הרע ובא שוב לילדי ישראל, כיון שהקב"ה רוצה לנצלו
2 לשם כך, שכאשר הילד ישמע איזו סברא, או ירגיש איזו תאוה שבאה מהיצר, יידע מיד שזהו יצר הרע,
3 היפך כל דבר טוב עבורו, עבור מבוגרים ועבור כל העולם כולו, אזי לא תהיה ליצר שום שליטה ושום
4 תפיסת מקום, ועד שלא ישמע לו כלל.

5 וזוהי ההנהגה המתאימה לחייל ב'צבאות השם' (ועל-ידי-זה ימלא את תפקידו שבשבילו הקים הקב"ה
6 את הצבא וגייס אותו לצבאו), שמניח את כל עסקיו וזוכר רק שהוא חייל בצבא שיש לו "מפקד עליון",
7 הקב"ה, שנתן הוראות ברורות ומאירות, עד ל"פקודת יום" ב"תורה אור", שהיא אור גדול, איך להתנהג
8 בנוגע ל"ועשה טוב" ולשמוע אל היצר-טוב, ואיך להזהר מ"סור מרע", כיון שדברים אלו באים מהיצר
9 הרע.

10 וכאשר ממלא את תפקידו, אזי הקב"ה מתפאר בו, כביכול, וכפי שאמרתם זה-עתה¹¹ - "מעשה ידי
11 להתפאר"⁸, ואם הקב"ה מתפאר בכל מעשה ידיו, בנוגע לילדי ישראל על-אחת-כמה-וכמה, מכיון שהם
12 שונים מכל עם ולשון, ומתנהגים באופן אחר לגמרי מאשר ילדים אחרים.

13 והנה, הנהגתו המיוחדת של ילד יהודי, נראית על כל צעד ושעל, ועד אשר גם כשברצונו לשתות
14 מים, איננו שותה כמו ילדים לא-יהודיים, אלא מברך קודם לכן. והברכה היא "שהכל נהיה בדברו", היינו
15 שכל מה שנמצא בעולם, ובכלל זה מעט המים שברצונו לשתות כדי לרוות את צמאון גופו - נברא
16 על-ידי הקב"ה!

17 כלומר: אף-על-פי שהקב"ה ברא גם ברואים גדולים וחשובים - וכפי שאמרתם זה-עתה¹, "בראשית
18 ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁹ - הרי גם "כל צבאיהם", עד לפרטי הפרטים הקטנים ביותר, נבראו
19 על-ידי הקב"ה.

20 ה. בנוסף לכך שכל ילד יהודי, ובפרט מי ששייך ל"צבאות השם", זוכר את כל זה בעצמו, הרי הוא
21 מזכיר זאת גם לילדים אלו, אשר מאיזו סיבה שתהיה, אינם יודעים על כך, שגם הם ידעו כי הקב"ה
22 ברא את השמים ואת הארץ, וכן ברא את כל אחד ואחת מישראל ואת כל אומות העולם, ומכולם בחר
23 את בני-ישראל להיות "מעשה ידי להתפאר", על-ידי הנהגתם המיוחדת, בכל פרט קטן, ועל-אחת-כמה-
24 וכמה בדברים גדולים וחשובים.

25 ובמיוחד - מזמן לזמן להתאסף ביחד כדי ש"איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק"¹⁰, היינו שכל
26 אחד ואחד מסייע לחבירו לחזק יותר את הקשר שלו עם הקב"ה, וגם לפעול על-ידי-זה, שהקשר של
27 הוריו עם הקב"ה יתחזק גם-כן, שגם הם יהיו שייכים יותר לכל עניני יהדות, וכן להשפיע ברוח זו על
28 כל הקרובים וכל מי שבאים אתם במגע - "ואהבת לרעך כמוך"¹¹ - שגם הם יתנהגו בהתאם להוראות
29 "תורה אור" ומצוותיה, שעליהן נאמר¹² "וחי בהם", והם נעשים החיים של כל בני-ישראל וכל אחד
30 ואחת מישראל, ובפרט - של הילדים, אשר כשהם שומעים על אפשרות לחיזוק הקשר עם כל עניני
31 יהדות, הרי זה פועל אצלם תוספת חיות ותוספת מרץ כו' להוסיף בזה מתוך שמחה גדולה, וכפי שאמרתם
32 זה-עתה¹ - "ישמח ישראל בעושיו"¹³, היינו שבני-ישראל שמחים בהקב"ה שברא אותם ונתן להם תורה
33 ומצוות, שעל-ידי-זה יזכו לכל טוב גשמי ורוחני, ואריכות ימים ושנים טובות, ועד שמוציאם מכל מה
34 שיכול להיות מונע ומעכב לזה.

35 ו. על-פי האמור, מובן גודל הענין במה שאומרים לכל אחד ואחת מאתנו, אשר בכל יום ויום יראה
36 את עצמו כאילו היום יצא ממצרים, מכיון שענין זה נוגע ביותר להנהגה בחיי היום-יום, כי כאשר יזכור
37 שרק עכשיו הוציא אותו הקב"ה מהגלות, הרי בוודאי יקיים את דברי הקב"ה בתורתו והוראותיו בקיום
38 המצוות, וכמובן - מתוך חיות גדולה ביותר ומתוך שמחה גדולה ביותר, וגם ישפיע על אחיו ואחיותיו,

(11) קדושים יט, יח.

(12) אחרי יח, ה.

(13) תהלים קמט, ב. תניא ספ"ג.

(8) ישעי' ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק.

(9) בראשית א, א.

(10) ישעי' מא, ח.

ההורים וכל הקרובים וכל בני-ישראל, שגם הם יעמדו בשמחה גדולה ביותר, השמחה ש"ישמח ישראל בעושו",

ובהדגשה נוספת בשנה זו, אשר לפי הלוח היהודי נקראת ת'ש"מ'ח' שפירושה, גם "תְּשֻׁמָּח", כלומר שכל מי שחי לפי לוח זה נמצא בשמחה, וגם - "תְּשֻׁמָּח", שמשמח גם את כל בני-ישראל שבסביבתו ומשפיע עליהם שגם הם ישמחו ויחיו בהתאם ללוח זה, ולדוגמא - כשיביט בלוח יראה שהשבת מתקרבת ויתכונן לשבת, כשיראה שהיום ערב פסח או חול-המועד פסח, יעשה את כל הדרוש, ויזהר ממה שצריך להזהר בערב פסח ובחול-המועד פסח, ועל-אחת-כמה-וכמה שכל אחד ואחד מ"צבאות השם" מתנהג כך בעצמו לגבי הענינים שברשותו וביכולתו לפעול בהם.

וכפי שרואים בצבא, אשר כשפועלים בהתאם להוראות ה"מפקד העליון" ופקודותיו, כולל הפקודות המיוחדות לכל יום ("ארדער-אורדע-דע"), ועל-ידי הכח שהוא נותן לחיילים - אזי בוודאי מנצחים במלחמה עד כליון האויב לגמרי, וכך ב"צבאות השם" שעל-ידי קיום התורה והמצוות בכלל, וההוראות המיוחדות לכל יום מימות השנה, מנצחים במלחמת היצר, עד שמנצחים ושורפים אותו לגמרי (כנ"ל), ולא ישאר אלא היצר-טוב.

וכל ישראל ביחד, "קהל גדול"¹⁴, נעשים ל"עם אחד" ש"דתיים שונות מכל עם"¹⁵, כפי שקראנו ב'מגילה' לא מכבר, שגם בהיות בני-ישראל בגלות, היו הנהגותיהם שונות מהנהגת כל העמים, כיון שהתנהגו בהתאם לפקודת-יום והוראות התורה, ועד שנוהרו שלא לשנות אפילו משהו חס-ושלום, כיון שהם "עם מרדכי" ש"לא יכרע ולא ישתחוה"¹⁶, היינו שלא רק שאינו שומע בקולו של מי שרוצה לשנות משהו בתורה, אלא אפילו לא מראה איזה סימן של התפעלות או פחד כו', אלא "לא יכרע ולא ישתחוה".

והרי מרדכי היה מהסנהדרין הגדולה, ולימד את בני-ישראל את הלכות התורה, כולל גם - הלכות ספירת העומר¹⁷, המצוה שישנה בכל ימי חול-המועד פסח, שעל-ידי-זה מודגש עוד יותר הקשר של כינוס כולנו יחד, לימי חול-המועד פסח.

ויהי-יצון שכן יהיה המשך טוב גם בענינים נוספים, כפי שיתבאר לקמן.

*

ז. בנוגע לתפקיד המיוחד של חיילי "צבאות השם" ישנו ענין נוסף: ישנם אפשרויות שונות כיצד כל ילד זוכה להיות שייך ל"צבאות השם", ובהם - אלו שחבר, ובילדות - חברה, שכנעו אותם ודברו על ליבם להכנס ל"צבאות השם".

והנה, ביחס לילדים אלו, ישנו חוב מיוחד של הכרת התורה, על הטובה הגדולה שקיבלו, ולכן כדי לשלם על הטובה, עליהם להתנהג באותה צורה, ביחס לילדים אחרים שעדיין אינם ב"צבאות השם", שגם הם יתחילו להתנהג באופן המתאים לילד ששייך ל"צבאות השם", על-ידי לימוד התורה והנהגה בכל פרט ופרט על-פי רצון הקב"ה, מתוך קבלת-עול של אנשי הצבא, ועד שבכל הפרטים יהיו ניכר בגלוי שהם שייכים ל"צבאות השם".

ח. ובפרטיות יותר: בנוהג שבעולם, אשר ה"מפקד העליון" של הצבא דואג לסיפוק כל צרכיהם של החיילים: מקום לדור, אכילה ושתייה וכו', וגם - בגדים ללבוש, וכדי שיהיה ניכר עליהם שהם אנשי צבא, הרי הבגדים הם בגדים מיוחדים, לבושי שרד ("מונדיין").

ועל-דרך-זה בנוגע ל"צבאות השם" - כשם שבחג הפסח יצאו בני-ישראל ממצרים בזכות שלא שינו את לבושם¹⁸, היינו שגם בהיותם במצרים לבשו לבושים כאלו שהיה ניכר עליהם שהם יהודים, כך צריך

(17) אסתר פ"י, ד.

(18) ראה פס"ז וארא ו, ו.

(14) ירמ' לא, ז.

(15) אסתר ג, ח.

(16) שם ג, א.

- 1 להתנהג גם חייל ב"צבאות השם", אשר בכל מקום שאליו הולך, בכל דבר שעושה ובכל דיבור שמדבר,
2 יכירו בו את שייכותו לבני-ישראל אשר "דתייהם שונות מכל עם".
- 3 ובעמדנו בשנת "תשמ"ח ו"תשמ"ח" - יש לעשות בזה מתוך שמחה גדולה.
- 4 וכל זה - נוסף על זה שהשנה היא שנת "הקהל" (כפי שדובר פעמים רבות), וכמודגש גם בכינוס זה
5 שנערך בהשתתפות הטף, וכן - האנשים (בעזרת אנשים) והנשים (בעזרת נשים) שכולם נמצאים, כ"קהל
6 גדול" במקום קדוש שיש בו ספרי-תורה, ומקום שמגדלין בו תורה ומגדלין בו תפילה¹⁹ ומקבלים
7 החלטות טובות בנוגע לקיום המצוות בכלל, ומצות הצדקה בפרט.
- 8 וגם זה מודגש בכנס זה, כמו בכל כינוסי "צבאות השם" שסיומו בכך שכל אחד ואחד נעשה שלוחו
9 של הקב"ה לקיום מצות הצדקה, על-ידי-זה שמקבל מטבע שנעשית שלו לחלוטין, ומקיים בה מצות
10 הצדקה שיש לה שייכות מיוחדת ליום זה (כדלקמן).
- 11 ט. "פקודת היום" ("ארדער-אוידע-דעי") של הקב"ה המיוחדת ליום זה היא, כמובן, בקריאת התורה
12 שקוראים באותו יום, ובנידון-דין - "אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך"²⁰, היינו שכל אחד ואחד
13 מישראל מצוה אשר אם באיזה מקום שהוא ישנו "עני", יש לדאוג שיחדל להיות עני, ולכן יש להלוות
14 לו, ולאחר ההלוואה - "לא תהיה לו כנושה"²⁰, ולא ללחוץ עליו עד שישלם, וגם לפני זה - הנתינה
15 עצמה צריכה להיות בדרך כבוד.
- 16 ומזה ילמד כל אחד ואחד את גודל הענין של מצות הצדקה השקולה כנגד כל המצוות²¹, וכמו-כן -
17 שיש לקיימה דוקא מתוך סבר פנים יפות²², באופן שהמקבל לא ירגיש חס-ושלום, כאילו הוא נזקק להיות
18 "מקבל" של הנותן, והיינו על-ידי-זה ש(אומרים לו ש)הכסף ניתן בתור הלוואה.
- 19 וכאשר מקיימים את מצות הצדקה כאמור, אזי אומר על כך הקב"ה שזהו "עמי", היינו שבזה מדגישים
20 את הקשר והשייכות להקב"ה, על-דרך כללות ענין לימוד התורה וקיום המצוות, ובפרט - במצות הצדקה
21 שהיא מצוה כללית.
- 22 ומכיון שהקב"ה נמצא עמו כביכול, מובן שישנה הוספת "ישמח הוי' במעשיו"²³ - שמחתו הגדולה
23 של הקב"ה מזה שיהודי בכלל, וילד יהודי בפרט, נמצא יחד אתו וחוגג עמו ביחד, כביכול, את כל עניני
24 חג הפסח, חול-המועד פסח כו', ועל-דרך-זה בנוגע לקיום המצוות שבכל יום ויום.
- 25 י. בנוסף לכל האמור לעיל, ישנו עוד ענין מיוחד ב"פקודת היום" של יום זה - היותנו ביום השלישי
26 "שהוכפל בו (בתורה) כי טוב"²⁴, "טוב לשמים וטוב לבריות"²⁵. והיינו, שבכל רגע ורגע של היום, יש
27 לחשוב ולעסוק בשני ענינים בבת אחת, הן ב"טוב לשמים" - לקיים מצוות שבין אדם למקום, והן ב"טוב
28 לבריות" - לפעול במצוות שהן טובה לאנשים, החל ממצות הצדקה.
- 29 וכל זה - מתוך שמחת "ישמח ישראל בעושיו", ונוסף על זה - "פיקודי ה' ישרים (דקאי על כל
30 המצוות) משמחי לב"²⁶, היינו שבפסוק זה ישנה הוראה לשמוח בקיום המצוות, וטעם הדבר - לפי שכן
31 היא האמת, שמצוה היא דבר המשמח!
- 32 ומכיון שזוהי הוראת התורה, בוודאי ינתן הכח לקיים זאת בפועל, ובפרט כשהמדובר בנוגע ל"צבאות
33 השם", שהרי כפי שרואים בפשטות, התנאי העיקרי להצטרף לכל צבא הוא שיהיה לחייל די כח למלא
34 את השליחות שיטילו עליו, ללכת למלחמה ולנצח כו', וכמו-כן ב"צבאות השם" הקב"ה הוא "בוהן
35 כליות ולב" של כל אחד ואחד, והוא יודע ומכיר את כל אחד ואחד בפנימיותו "אם עובדו כראוי"²⁷,

(23) תהלים קד, לא.

(24) פירש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(25) תהלים יט, ט.

(26) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(27) תניא רפמ"א.

(19) מגילה כז, רע"א.

(20) משפטים כב, כד.

(21) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא פל"ז (מח),

(ב).

(22) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד.

1 ואם לאחר כל זה נבחרתם בהשגחה-פרטית להיות שייכים ל"צבאות השם", בוודאי ניתן לכל אחד ואחד
2 מכם הכח לבצע את רצון הקב"ה בפועל, ומתוך שמחה וטוב לבב: הן להיות שמח בעצמו, והן לשמח
3 את הזולת (כאמור).

4 יא. ולאחר ביאור ענינה המיוחד של השנה, של החודש בכלל, ושל היום בשבוע, נבוא ללימוד
5 ההוראה מהיום המסוים בחודש, שבו אנו נמצאים:

6 היום הוא יום השמונה-עשר לחודש ניסן, ומספר זה מצוין באותיות חי"ת ויו"ד, המורות על ענין
7 החיות.

8 ומכיון שזהו בהשגחה-פרטית, לכן ביום זה יש להתבונן בענין החיות, ולזכור אשר הקב"ה הוא
9 "מחיה חיים"²⁸, והוא נותן את החיות, כפי שאמרתם בבוקר בברכות השחר - "נשמה שנתת בי", דהיינו
10 שהקב"ה נתן היום מחדש נשמה בכל אחד ואחת מכם, ומכיון שעומדים בזמן זכאי (יום סגולה שהוכפל
11 בו כי טוב, יום סגולה של חול-המועד בכלל, וחול-המועד פסח בפרט, ו'שנת סגולה' תְּשַׁמַּח וְתִשְׂמַח
12 ו"הקהל") - מובן שנתנית הנשמה היא ביתר שאת וביתר עוז, ובאופן ה"כל הנותן בעין יפה נותן"²⁹.

13 ולאחרי תיבות אלו - "נשמה שנתת בי" - מוסיפים "טהורה היא כו'" (ככל הפרטים האמורים בברכה),
14 וכמובן, רצונו של הקב"ה הוא אשר מכיון שנתן בכל אחד ואחת מכם, בכל אחד ואחת מאתנו, ובתוך
15 כל אחד ואחת מישראל "נשמה טהורה", הרי כל אחד ואחד צריך להשתדל שכאשר ייפגש עם יהודי
16 אחד (ילד עם ילד, וילדה עם ילדה) - יקיים את הציווי "ואהבת לרעך כמוך", וכשם שהוא עצמו יודע
17 אודות הנשמה הטהורה שהקב"ה נתן לו, על-דרך-זה יספר ויודיע לחבירו.

18 ומאחר שעושה זאת כאילו עושה זאת לעצמו - "כמוך" - מובן שהפעולה היא מתוך שמחה אמיתית
19 ובטוב לבב, ועד אשר באים למעשה בפועל בכל פרט ופרט (כנ"ל), ובלשון השיעור היומי בחומש -
20 "להבדיל בין הקודש ובין החול גו' להורות"³⁰, לבדוק ולבחון כל דבר, האם הוא שייך לקודש ואז יש
21 בוודאי צורך לעשותו, ומתוך שמחה גדולה, או שזהו דבר "חול" ואזי יש לבדוק אם הוא כשר לאכילה
22 ומהי ברכתו כו'.

23 ולהוסיף, שכל האמור לעיל, שהוא ה"פקודת-יום" ביום זה, הרי זה ציווי ביחד עם נתינת-כח (כמדובר
24 פעמים רבות).

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לחג הפסח

(30) שמיני יו"ד, יו"ד-יא.

(28) יומא עא, א. וראה סה"מ תשי" ע' 44.

(29) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

אגרות קודש

[ז' ניסן תשכ"א]

... לפלא גדול וקצת מצער מה שאינו מזכיר במכתבו אודות פעולותיו בהפצת המעינות חוצה,
והביטוי קצת, מפני שהתקוה שפועל בזה, ומ"מ העדר הידיעה עכ"פ גורע בהפועל, כנראה במוחש. ויהי
רצון שגם בזה יבשר טוב, והרי עפ"י שו"ע - טוב האמיתי בכגון זה, לא רק עבד סתם, כי אם כמאן
דבעי למיעבד.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. דובר כמה פעמים שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹, שהבעל-שם-טוב היה נוהג לאכול באחרון של פסח
- 3 סעודה שלישית, והיה קורא אותה בשם סעודת משיח.
- 4 השייכות דאחרון של פסח לגילוי המשיח רואים גם בהפטרת היום – שבה מדובר אודות המשיח:
- 5 "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'"².
- 6 וענין זה מרומז גם בהפטרת שביעי של פסח (שאחרון של פסח הוא 'יום טוב' שני שלו) – "וידבר
- 7 דוד לה' את דברי השירה הזאת גו'"³, שהשייכות של הפטרה זו לשביעי של פסח היא לא רק מצד ענין
- 8 הקריאה דשירת הים, שהרי בשבת שירה מפטירין בשירת דבורה, ועל כן צריך לומר שההפטרה בשביעי
- 9 של פסח בשירת דוד היא (גם) מצד השייכות למשיח שהוא בן דוד⁴.
- 10 ב. בימות המשיח גופא ישנן כמה וכמה מדריגות, ובכללות נחלקות לשתי מדריגות: (א) ימות המשיח,
- 11 (ב) עולם הבא.
- 12 ומהחילוקים שביניהם – שבנוגע לימות המשיח אמרו חכמינו ז"ל⁵ "עתיד הקב"ה לעשות סעודה
- 13 לצדיקים", לויתן ושור הבר⁶, מה-שאין-כן בנוגע לעולם הבא אמרו חכמינו ז"ל⁷ ש"אין בו לא אכילה
- 14 ולא שתיה, אלא צדיקים יושבין . . ונהנין מזיו השכינה".
- 15 וענין זה (שבעולם הבא אין אכילה ושתיה) אינו בגלל שאז יהיו נשמות בלא גופים – שהרי נפסקה
- 16 ההלכה⁸ כדעת הרמב"ן⁹ ש"עולם הבא" קאי על עולם התחיה, שאז יהיו נשמות בגופים, ששייך אצלם
- 17 אכילה ושתיה, ואף-על-פי-כן לא תהיה בו אכילה ושתיה.
- 18 וביאור החילוק בין ימות המשיח לעולם הבא בנוגע לענין הסעודה – יובן בהקדים כללות החילוק
- 19 בין ימות המשיח לעולם הבא:
- 20 בימות המשיח יהיה סדר של עליות, ועל זמן זה אמרו חכמינו ז"ל¹⁰ "צדיקים אין להם מנוחה . .
- 21 שנאמר¹¹ ילכו מחיל אל חיל", והיינו, לפי שבימות המשיח יהיו רק בחינת אורות וגילויים בלבד, שבהם
- 22 שייך ענין של עליות¹².
- 23 – העליות שבימות המשיח יהיו אמנם שלא בסדר והדרגה, כיון שאז יהיה גילוי אור הבל-יגבול,
- 24 והיינו, שבאור מוגבל העליות הם בסדר והדרגה, ומה שנאמר "ילכו מחיל אל חיל", הליכה אמיתית שהיא
- 25 שלא בהדרגה, הרי זה מפני שאז יהיה גילוי אור הבל-יגבול. אבל אף-על-פי-כן, הרי זה בחינת אור
- 26 בלבד, ולכן שייך בו חילוקי מדריגות ועליות.
- 27 מה-שאין-כן בעולם הבא תהיה העליה בבחינת עצמותו יתברך ממש, שבו לא שייך ענין של התחלקות,
- 28 ובמילא לא שייך גם ענינים של עליות¹².
- 29 וזהו הטעם שבעולם הבא אין אכילה ושתיה – כיון שאז יתגלה תענוג העצמי, תענוג הפשוט¹³.

(6) ראה ויק"ר פי"ג, ג.

(7) ברכות יז, א.

(8) ראה תו"מ סה"מ שבת ס"ע שסה. וש"נ.

(9) בשער הגמול בסופו.

(10) ברכות ומו"ק בסופו.

(11) תהלים פד, ח.

(12) ראה המשך תרס"ו ע' יב.

(13) ראה שם ע' צו ואילך. ועוד.

(1) שיחת יום אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) – נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחרון של פסח). וראה גם שיחת אחרון של פסח תשט"ז בתחלתה (תו"מ חט"ז ע' 228) וש"נ.

(2) ישע"י יא, א ואילך.

(3) ש"ב כב, א ואילך.

(4) ראה שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ד (לקו"ד ח"ד תשא,

א. סה"ש תרח"ץ ע' 283). וראה גם לקמן סמ"ג.

(5) ב"ב עה, א.

- ג. אמנם, מבלי הבט על מעלת הגילויים ברוחניות, הן העליות לאין קץ שבימות המשיח, והן עולם
הבא שלמעלה מעליות – לא מוותרים בני ישראל על הגאולה הגשמית כפשוטה, גאולה משעבוד מלכיות,
וגאולה מענינים המונעים לפרנסה ובריאות הגוף.
- וכפי שמצינו ביעודי הגאולה שאמרו חכמינו ז"ל¹⁴ "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי
מילת", וכתיב¹⁵ "ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן", אשר, נוסף על הענינים כפי שהם
ברוחניות, יהיו גם בגשמיות כפשוטם.
- ואדרבה, דוקא בגאולה הגשמית יש מעלה יתירה – להיותה התחלת היציאה מהגלות, "מאפילה לאור
גדול"¹⁶, שבה הוא עיקר השמחה והתענוג (מה שאין כן כל הענינים שלאחרי-זה, שלהיותם עליות בטוב
גופא לטוב נעלה יותר, אין בהם שמחה ותענוג כל כך).
- ד. וזהו גם הטעם בנוגע לגילוי הארת המשיח באחרון של פסח, שנוסף על ביטוי הדבר באמירת
ההפטרה ושאר ענינים רוחניים, נהגו הבעל-שם-טוב ורבותינו נשיאנו שלאחריו לערוך גם סעודה גשמית
דוקא.
- ואף-על-פי שבנוגע לסעודה שלישית דיום השבת, יש דעות שאין צריכה להיות סעודה באכילה ושתיה
בגשמיות¹⁷, כיון שזמן זה הוא "רעוא דרעוין"¹⁸, מעין העולם הבא¹⁹, ולכן יש שיוצאים ידי-חובה
באמירת דברי תורה, ויש שיוצאים ידי-חובה בניגון וכו', מכל-מקום, באחרון של פסח, גם כשחל בשבת,
נהגו רבותינו נשיאנו לערוך סעודה גשמית דוקא.
- והיינו, שאין זה כמו עולם-הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה, ואין זה אפילו כמו הסעודה דליתן
ושור הבר שתהיה בתכלית הזיכרון והדקות, אלא סעודה גשמית כפשוטה דוקא, כי, העיקר הוא הגאולה
בגשמיות, שבה הוא עיקר השמחה והתענוג.
- ה. האמור לעיל שיש צורך בגאולה וחירות מכל הענינים המבלבלים לפרנסה ובריאות הגוף – הרי
זה כולל גם חירות וגאולה מענינים שהאדם גורם לעצמו, שהרי ישנם כמה וכמה ענינים של דאגות
וטרדות שלאמיתו של דבר אין בהם ממש, אלא שהאדם מבלבל את עצמו בדאגות וטרדות.
- וכמבואר ב'תורה אור'²⁰ דיבור-המתחיל "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"²¹, ש"מים רבים"
קאי על טרדות הפרנסה וריבוי המחשבות המטרדות בעניני עולם הזה, ואף-על-פי-כן "לא יוכלו לכבות
את האהבה", האהבה המסותרת שישנה בכל אחד ואחד מישראל.
- ו. ענין זה שייך גם לשביעי של פסח – כהפתגם שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²² בשם ה'צמח צדק',
שענין קריעת ים סוף בעבודה הוא לבקוע ולקרוע ("צושפאלטן און פאנצנדער-רייסן") את ים המחשבה,
דקאי על המחשבות וטרדות הפרנסה, שזהו ענין ים-סוף.
- דהנה, מבואר בדרושי חסידות²³ בענין קריעת ים-סוף, ש"ים" הוא ענין עלמא דאתכסיא, וקריעת
ים-סוף הוא ענין המשכת עלמא דאתכסיא בעלמא דאתגליא. ועל-דרך-זה בעבודה, ש"מים רבים" שהם
טרדות הפרנסה הוא ענין של עלמא דאתכסיא – עולם המחשבה, שהרי אינם באים בדיבור, כיון שהאדם
מתבייש לגלותם בדיבור, לפי שידוע בפנימיות לבבו שאין לו מה לדאוג, אלא שזהו ענין של עלמא
דאתכסיא, שדואג בהעלם לבבו.
- מחשבות ודאגות אלו הם "ים" המפסיק בין מצרים לארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך
בה"²⁴:

(19) ראה לקו"ש חכ"א ע' 84. וש"נ.

(20) ר"פ נח.

(21) שה"ש ח, ד.

(22) שיחת ליל שש"פ תרצ"ז ס"ד (סה"ש תרצ"ז ע' 232).

(23) ראה תו"א בשלח סב, א. לקו"ת צו יד, ג. טז, ד. ובכ"מ.

(24) עקב יא, יב.

(14) שבת ל, סע"ב. וש"נ.

(15) ישע"י ז, כא. וראה גם תו"מ ח"ט ע' 99. וש"נ.

(16) הגש"פ פיסקא "לפיכך כו'".

(17) ראה זח"ג צה, א – הובא במג"א או"ח סתמ"ד סק"ב

(בשם השל"ה).

(18) זח"ב פח, סע"ב.

- 1 בכל אחד ואחד מישראל בנפשו פנימה ישנו הענין ד"ארץ ישראל": "ארץ" – כמאמר רבותינו ז"ל²⁵
- 2 "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה", ו"ישראל" – על שם "כי שרית עם אלקים ועם אנשים
- 3 ותוכל"²⁶, שענין זה ישנו בהעלם בכל אחד ואחד מישראל.
- 4 וכאשר יהודי רוצה לצאת ממצרים ולהכנס לארץ ישראל, דהיינו, לגלות את ה"ארץ ישראל" שבו –
- 5 אזי המחשבות והטרדות מפסיקים ומונעים את הגילוי של ארץ ישראל, שכן, אף-על-פי ש"מים רבים לא
- 6 יוכלו לכבות את האהבה", מכל-מקום, הרי הם מעלימים ומסתירים. ולכן, התחלת העבודה היא – לבקוע
- 7 ולקרוע את ים המחשבה.
- 8 ז. ועל-פי-זה אינו מובן: מהי גודל המעלה והתועלת שבגאולה וחירות מהדברים המונעים לפרנסה
- 9 ובריאות בגשמיות – בה בשעה שגם כאשר כל הענינים הם כדבעי, גורם האדם לעצמו דאגות וטרדות
- 10 מענינים שאין בהם ממש?
- 11 אך הענין הוא:
- 12 ישנו כלל גדול בתורה "אחרי רבים להטות"²⁷, והיינו, שכאשר יש רוב ומיעוט, הנה לא זו בלבד
- 13 שאין מתחשבים במיעוט ועושים כדעת הרוב, אלא יתירה מזה, שגם המיעוט נגרר אחרי הרוב²⁸.
- 14 ובנידון דידן²⁹: כאשר לא יהיו דאגות מצד חוסר פרנסה ובריאות, שהם רוב הדאגות – אזי יתבטלו
- 15 גם מיעוט הדאגות שאין בהם ממש, כיון שהמיעוט נגרר אחרי הרוב.
- 16 ח. ידיעת ענין זה, שהרוב מכריע את המיעוט, היא נתינת כח להתגבר על כל המניעות ועיכובים
- 17 בעבודת ה' וללחום כנגד היצר – כיון שהחלק הטוב שבנפשו הוא הרוב, ולכן ביכולתו להתגבר על חלק
- 18 הרע, שהוא המיעוט.
- 19 טוב³⁰ הוא מציאות נצחית. כאשר יהודי מקיים מצוה הרי זה דבר שנשאר תמיד, כדאיתא בתנאי³¹
- 20 "ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד". אבל רע אינו מציאות, ואינו אלא העלם והסתור, ואם האדם
- 21 כבר קיבל על מה שעשה עונש הממרק, בגשמיות או ברוחניות, או שכבר עשה תשובה על זה – בודאי
- 22 שהרע כבר נתבטל, ומכל-שכן בתשובה מאהבה, שזדונות נעשים כזכות³².
- 23 ונמצא, שבענין הטוב, הרי כל המעשים הטובים שעשה במשך כל ימי חייו מצטרפים זה לזה,
- 24 מה-שאינ-כן ברע, לא שייך צירוף, כי הרע הקודם נתבטל מכבר. וכיון שכן, הרי הטוב הוא הרוב, ובכחו
- 25 להתגבר על הרע שהוא המיעוט.
- 26 זאת ועוד:
- 27 איתא בכתבי האריז"ל³³ שרוב הנשמות שבדורותינו אלה אינם נשמות חדשות, אלא נשמות שכבר
- 28 היו בעולם הזה, ובאו עוד פעם בגלגול. ולכן, גם הטוב שעשה בגלגולים הקודמים מצטרף לטוב
- 29 שבגלגול זה, כיון שטוב הוא מציאות נצחית שקיימת לעד. מה-שאינ-כן הרע מהגלגול הקודם אינו יכול
- 30 להצטרף, כיון שאינו מציאות, וכבר נתבטל, כנ"ל.
- 31 ובזה יובן בתוספת ביאור מה שנתבאר לעיל³⁴ בענין "הרי אני כבן שבעים שנה", ששנותיו בגלגולו
- 32 הקודם נצטרפו לשנותיו בגלגול זה, והיינו, שמצד הטוב שעשה במשך שני הגלגולים, היה לו הכח של
- 33 "בן שבעים שנה", ועל-ידי-זה זכה שתהיה הלכה כמותו – שתאמר יציאת מצרים גם בלילות.

(25) ב"ר פ"ה, ח.

(26) וישלח לב, כט.

(27) משפטים כג, ב.

(28) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 112 ובהערה 33 שם. וש"נ.

(29) אין זוכרים בבירור אם כן היתה הכוונה (המו"ז).

(30) קטע זה – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר

שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 247.

(31) פכ"ה.

(32) יומא פו, ב.

(33) ראה שער הגלגולים הקדמה טז. ספר הגלגולים פ"ד.

רפ"ז. הובא בלקו"ת שה"ש נ, א. ובהערה כ"ק אדמו"ר שליט"א

בסה"מ תש"ח ע' 240 ואילך.

(34) שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ח (לעיל ע' 224).

ט. וזהו גם המענה לאלו שמתאוננים ונופלים ביאוש (והרי ידוע הפתגם³⁵ ש"יאוש" הוא "שלא מדעת"³⁶), כיון שמתבוננים במעמדם ומצבם, ולא מוצאים בעצמם שיהיה להם מספיק טוב כדי ללחום כנגד הרע.

ובכן: עליהם לדעת שיש להם מספיק טוב מצד הגלגולים הקודמים, אלא שבינתיים הרי זה בהעלם, ועליהם לגלות זאת.

הן אמת שהם אינם מרגישים את הטוב, אבל מה בכך ("וועמען אַרט עס") שהם אינם מרגישים זאת? – העיקר הוא שכן היא המציאות, שכיון שהיו כבר בגלגול קודם, ובודאי קיימו מצוות כו', הרי טוב זה הוא נצחי לעולם ועד.

ומה שהם אינם מרגישים זאת – הרי העדר הידיעה (וההרגשה) אינו משנה את המציאות. וכפי שאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן³⁷: וכי משום שהסוסים חושבים אודות "תבן", לא קיימת מציאותם של המלאכים?...!

י. וזהו³⁰ גם מענה לאלו השואלים³⁸: איך יתכן שהדורות שלפנינו לא זכו לגילוי המשיח, ואילו עכשיו, כאשר אכשור דרא בתמיה³⁹, נזכה לגילוי המשיח – הנה המענה על זה, שבדורנו זה ישנו גם הטוב של הדורות שלפנינו כנ"ל, ולכן דוקא עכשיו נזכה לביאת המשיח במהרה בימינו.

* * *

יא. איתא בתניא⁴⁰ שבשביעי של פסח הוא ענין לידת הנשמות, לאחר העיבור במשך כל ז' חדשים מהזיווג של שמיני-עצרת.

ועל-פי-זה מבאר ה'צמח צדק' שייכות הענינים דשביעי של פסח ואחרון של פסח – שהרי אמרו רבותינו ז"ל⁴¹ "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", ולכן הנה לאחר לידת הנשמות בשביעי של פסח בא גילוי המשיח באחרון של פסח⁴².

יב. כ"ק מו"ח אדמו"ר ביאר פעם⁴³ בשם ה'צמח צדק' ענין לידת הנשמות ב'שביעי של פסח' בעבודה – שכל ההחלטות הטובות שמחליטים במשך חודש תשרי, ובפרט בשמיני-עצרת שהוא זמן הקליטה, צריכים לבוא בפועל ממש בשביעי של פסח.

כלומר: אלו שעדיין לא קיימו בפועל את ההחלטות – יתחילו בכך; ואלו שכבר קיימו את ההחלטות בפועל – יוסיפו בהם חזוק וחיות.

ובפשטות – שנפש האלקית תהיה מושלת ושולטת בכל הענינים דמחשבה דיבור ומעשה, שזהו דבר הנדרש אצל כל אחד ואחד מישראל. ובכלל זה היא גם הדרישה לבטל את כל הדאגות והטרדות (כנ"ל סעיף ה ואילך), שזהו היסוד וההתחלה לקיום כל ההחלטות הטובות.

יג. ועל-פי-זה ניתוסף ביאור בשייכות דשביעי של פסח ואחרון של פסח – כיון שעבודה הנ"ל מביאה את הגאולה:

התגלות הגאולה העתידה תהיה על-ידי העבודה דבירור הניצוצות. והיינו, דכשם שביציאת מצרים כתיב⁴⁴ "וינצלו את מצרים", שעשאוה כמצולה שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן⁴⁵, שביירו את כל ניצוצות הקדושה שהיו בארץ מצרים – כן יהיה גם בגאולה העתידה שתבוא על-ידי-זה שיבירו את ניצוצות הקדושה שבכל הארצות.

(35) ראה גם תו"מ ח"י"ג ריש ע' 71. וש"נ.

(36) ב"מ כא, ב.

(37) ראה לקמן סל"ב. וש"נ.

(38) ראה גם תו"מ ח"י"ט ע' 128. וש"נ.

(39) יבמות לט, ב ובפירש"י.

(40) אגה"ק ס"כ (קל, סע"ב).

(41) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

(42) ראה שיחת ליל אחש"פ תרח"ץ בתחלתה (סה"ש תרח"ץ ע' 275).

(43) שיחת ליל שש"פ תרח"ץ בסופה (סה"ש שם ע' 273).

(44) בא יב, לו.

(45) ברכות ט, ב. וש"נ.

- 1 וזהו הטעם שהגאולה העתידה תהיה גאולה שאין אחריה גלות⁴⁶:
- 2 ביציאת מצרים נאמר⁴⁷ "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", דכיון שענין הגלות הוא בשביל בירור
- 3 הניצוצות, הרי לאחר שביירו את כל הניצוצות שבמצרים, אין עוד מה לעשות במצרים⁴⁸.
- 4 אמנם, גם לאחר היציאה ממצרים היה ענין הגלות בשביל בירור הניצוצות שבשאר הארצות; אבל
- 5 על-ידי עבודתנו עתה, כאשר "אחד מכם גולה לברכריא וכו'"⁴⁹, ומבררים את הניצוצות שבכל הארצות
- 6 – אזי תהיה גאולה שלימה שאין אחריה גלות.
- 7 והרי ענין בירור הניצוצות הוא – קיום כל ההחלטות הטובות, שנקודתם היא שנפש האלקית תהיה
- 8 מושלת ושוולטת בכל הענינים.
- 9 וזהו גם מה שכתוב⁵⁰ בגאולה העתידה "והחרים ה' את לשון ים מצרים גו' והכהו לשבעה נחלים"
- 10 – על-דרך המבואר ב'לקוטי תורה'⁵¹ בפירוש הפסוק⁵¹ "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו
- 11 שבעת הנרות", שז' הנרות הם ז' סוגים בנשמות ישראל שהם כנגד ז' המדות, וכולם צריכים להיות
- 12 מאירים "אל מול פני המנורה", היינו, שבכל ענין תהיה נרגשת הפנימיות – שהוא ענין בירור כל שבע
- 13 המדות.
- 14 ונמצא, שעל-ידי בירור הניצוצות שנעשה על-ידי קיום ההחלטות הטובות בשביעי של פסח, בא גילוי
- 15 המשיח באחרון של פסח.
- 16 יד. ואין זה ענין התלוי במשך זמן, אלא מהסיוס דשביעי של פסח באים תיכף לגילוי המשיח באחרון
- 17 של פסח.
- 18 וטעם הדבר – שהרי "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁵², והיינו, שאין צורך להמתין
- 19 משך זמן עבור "קיצין", ואילו ענין התשובה אינו תלוי במשך זמן, שהרי התשובה היא "בשעתא חדא
- 20 וברגעא חדא"⁵³.
- 21 וכפסק-דין הגמרא במסכת קידושין⁵⁴ המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור), אפילו רשע
- 22 גמור, מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו", והיינו, שעל-ידי הרהור תשובה הנה ברגע אחד נעשה מרשע
- 23 גמור – צדיק גמור (אלא כיון שאין אדם יודע מה בלבו של חבירו, יש ספק "שמא הרהר תשובה", ולכן
- 24 הרי היא ספק מקודשת, אבל ברור הדבר שעל-ידי הרהור תשובה נעשה אפילו מרשע גמור צדיק גמור).
- 25 ועל-פי פסק-דין הרמב"ם⁵⁵ "צריך אדם שיראה את עצמו . . . וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב .
- 26 . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות כו'", הרי זה שייך לכל אחד
- 27 ואחד מישראל, שעל-ידי הרהור תשובה באמת מכריע הוא את כל העולם כולו לכף זכות.
- 28 וכיון שזהו ענין שאינו תלוי בזמן, שהרי ענין התשובה הוא כמו שכתוב⁵⁶ "והרוח תשוב אל האלקים
- 29 אשר נתנה", שזהו ענין שלמעלה מהזמן – אין בזה גם שאר ההגבלות בענין הזמן שמצינו בגמרא⁵⁷
- 30 בנוגע לביאת משיח בשבת ויום טוב כו', אלא ברגע אחד ממש, כאשר יהודי מעמיד את עצמו במצב
- 31 הראוי ("שטעלט זיך איבער") על-ידי הרהור תשובה כדבעי, אזי מיד באה הגאולה האמיתית והשלימה,
- 32 אמן.

* * *

(52) סנהדרין צז, ב.
 (53) זח"א קטז, סע"א.
 (54) מט, ב. וראה תו"מ ח"ה ע' 79 הערה 16. וש"נ.
 (55) הל' תשובה פ"ג ה"ד.
 (56) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.
 (57) עירובין מג, ב.

(46) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
 פסחים קטז, ב.
 (47) בשלח יד, יג.
 (48) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא.
 (49) שהש"ר פ"ב, ח.
 (50) ישעי' יא, טו.
 (51) ר"פ בהעלותך.

טו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' והחרים הוי' את לשון ים מצרים.

* * *

טז. הענין ד"והדריך בנעלים⁵⁰ שנאמר בהפטרה דאחרון של פסח אודות בקיעת הנהר לעתיד לבוא – קשור עם הענין דעליה לרגל, כדרשת חכמינו ז"ל⁵⁸ על הפסוק⁵⁹ "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב", "מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב".
וביאור השייכות דבקיעת הנהר לעתיד לבא עם עליה לרגל:

נטבאר לעיל במאמר שבקיעת הנהר דלעתיד הוא כענין קריעת ים-סוף, שענינו הוא גילוי ההעלם, אלא שלעתיד יתגלה העלם נעלה ועמוק יותר מההעלם שנתגלה בקריעת ים-סוף.

וגם עליה לרגל הוא ענין גילוי ההעלם, שהרי בעליה לרגל ראו אלקות במוחש ובגילוי, והיינו, שאף-על-פי שבכל העולם כולו הרי האלקות הוא בהעלם בלבושי הטבע, הנה בעליה לרגל לבית המקדש ראו אלקות בגילוי.

ועל-פי האמור ש"והדריך בנעלים" קשור עם עליה לרגל, מובן, ש"והדריך בנעלים" הוא אחד הענינים השייכים לבקיעת הנהר דלעתיד, שכללותו הוא גילוי ההעלם.

והיינו, שכללות הענין דגילוי ההעלם לעתיד יש בו חילוקי מדריגות, שהם פרטי הענינים שנימנו בכתוב בסדר דמלמטה למעלה: תחילה "והחרים ה' את לשון ים מצרים" – בחינת המלכות, ואחר-כך "והניף ידו גו' והכהו לשבעה נחלים" – ד' המדות; וכיון שהענין ד"והדריך בנעלים" נאמר בסיום הכתוב, משמע, שזהו גילוי ההעלם היותר עליון.

והענין בזה – כפי שנתבאר במאמר⁶⁰, ש"נעל" קאי על נעל דשכינתא, שכל ההמשכות הם על-ידי לבוש הנעל, ולעתיד לבוא יהיו נשמות ישראל במדריגה נעלית יותר, שהרי "עתידין⁶¹ צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה"⁶².

וכיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁶³, וכל גילוי קשור עם מצוה ועבודה שהיא מעין גילוי זה – הרי מובן שכדי לבוא לגילוי ד"והדריך בנעלים", הרי זה על-ידי מצוה שנעשית ברגלים (כפי שנימנו בספר חרדים פרטי המצוות בשייכות לרמ"ח אברי האדם), וכמו "רץ לדבר מצוה"⁶⁴, על-ידי-זה שדורכים בנעלים בפשטות, ובפרט כאשר הולכים ב"תהלוכה" מהלך רחוק שיש בו טירחא יתירה – הנה על-ידי-זה זוכים להענין ד"והדריך בנעלים", שזהו אחד הענינים היותר נעלים שבבקיעת הנהר דלעתיד, כנ"ל.

ומעלת השמחה דלעתיד – כמו שכתוב⁶⁵ "כי בשמחה תצאו גו'", ועד שאפילו "עצי השדה ימחאו כף" – היא נעלית עוד יותר, שלכן נמנית לבסוף.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כל המשתתפים ב"תהלוכה" יאמרו לחיים, וינגנו ניגון שמח, וכל שאר המסובים יסייעו להם בניגון.

* * *

יז. על הפסוק⁶⁶ "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", מבואר בחסידות⁶⁷, ש"שש מאות אלף

(64) אבות פ"ד מ"ב. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח ס"צ סי"ב

(סי"ג).

(65) ישעי' נה, יב.

(66) בהעלותך יא, כא.

(67) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ד ס"ע ב ואילך. תרפ"ה ע'

קיב. תרפ"ח ע' קמה. תרפ"ט ע' 58. תש"ב ע' 13. תש"ט ע' ה. ועוד.

(58) סוכה מט, ב. וש"נ.

(59) שה"ש ז, ב.

(60) ד"ה והחרים שנאמר בהתועדות פ"ז (לעיל ע' 246).

(61) ב"ב עה, רע"ב.

(62) חסר קצת (המו"ז).

(63) תניא רפ"ז.

- 1 רגלי העם" פעלו שיהיה "אנכי" – "אנכי מי שאנכי" – "בקרבו" של משה. וענין זה מתאים גם עם מה
- 2 שכתוב במדרש⁶⁸ אילו היו ישראל ששים ריבוא חסר אחד לא היתה ניתנת התורה אפילו למשה רבינו:
- 3 אחד החידושים של מתן-תורה – שהתחלתו באות א', "אנכי", שהרי בריאת העולם היתה באות ב',
- 4 "בראשית", וכדאיתא במדרש⁶⁹ כ"ו דורות היתה האל"ף קוראת תגר, עד מתן-תורה שהתחיל באות א'.
- 5 ונמצא, שששים ריבוא בני ישראל, "שש מאות אלף רגלי העם" – שעל-ידם זכה גם משה רבינו
- 6 למתן-תורה – פעלו את הענין ד"אנכי" אצל משה רבינו.
- 7 יח. אך צריך להבין מה שכתוב "שש מאות אלף רגלי העם" – מדוע נקראים כל בני ישראל בשם
- 8 "רגלים"?
- 9 הרי בני ישראל הם "קומה שלימה"⁷⁰, וכשם שבגוף האדם ישנם תרי"ג אברים וגידים שנחלקים
- 10 בכללות לג' מדרגות ראש גוף ורגל, כמו כן ישנם בבני ישראל כמה וכמה חילוקי מדרגות. כך, שמלבד
- 11 בחינת רגל, יש בבני ישראל גם בחינת גוף וראש [והיינו, שנוסף לכך שמשה רבינו הוא ה"ראש", יש
- 12 גם אצל שאר בני ישראל בחינת ראש, וכמו שכתוב⁷¹ "ראשיכם"], ואם כן, למה נקראים כאן כל בני
- 13 ישראל בשם "רגלים" – "שש מאות אלף רגלי העם"?
- 14 והביאור בזה:
- 15 הן אמת שיש בבני ישראל כמה חילוקי מדרגות, ובכללות נחלקים לעשר מדרגות, "ראשיכם שבטיכם
- 16 וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין"⁷¹ – הרי כל אחד מישראל כלול מכולם.
- 17 וראיה לדבר – שהרי כל אחד מישראל חייב בכל תרי"ג המצוות שהם כנגד תרי"ג אברי וגידי האדם
- 18 [וכנ"ל (סעיף טז) בשם 'ספר חרדים' שיש לכל אבר מצוות השייכות אליו], ולכאורה, אלו ששייכים
- 19 לסוג ד"ראשיכם" היו צריכים לקיים רק את המצוות השייכות ל"ראש", ועל-דרך-זה בנוגע לשאר הסוגים
- 20 שבבני ישראל, ומדוע חייב כל אחד מישראל בכל תרי"ג המצוות? – אלא שזהו מצד ההתכללות שכל
- 21 אחד כלול מכולם.
- 22 והיינו, שאצל כל אחד מישראל ישנן כל המדרגות שנחלקות בכללות לראש גוף ורגל, וענינם בעבודה
- 23 – קיום המצוות מצד השגה (ראש), מצד הרגש הלב (גוף), ומצד קבלת עול (רגל). וג' ענינים אלו ישנם
- 24 אצל כל אחד מישראל, והיינו, שגם אצל "ראשיכם" ישנה העבודה ד"רגל" – קבלת עול.
- 25 ועל-זה נאמר "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו" – שהמשכת בחינת "אנכי" היא לא על-ידי
- 26 עבודה של השגה, או מדות אהבה ויראה שבלב, אלא דוקא על-ידי קבלת עול, "רגל", שעל-ידי-זה
- 27 "לוקחים" בחינת עצמותו יתברך.
- 28 יט. והביאור בזה:
- 29 אף-על-פי שאצל כל אחד מישראל ישנן העבודות דכל תרי"ג האברים, לפי שכל אחד כלול מכולם
- 30 – יש חילוק בין רגל לשאר האברים, שכל שאר האברים, אף שישנם אצל כל בני ישראל, מכל-מקום,
- 31 אינם אצל כולם בשוה, שהרי ישנם כמה וכמה חילוקי מדרגות בענין ההשגה, וכמו כן ישנם כמה וכמה
- 32 חילוקי מדרגות באהבה ויראה, וכיוצא בזה. ועד כדי כך, שלעתיד לבוא "כל אחד ואחד נוכח מחופתו
- 33 של חבירו"⁵, שזה מורה על ריחוק הערך שביניהם, והיינו, שישנם חילוקי מדרגות שבאין-ערוך כלל;
- 34 מה-שאינ-כן ענין הרגל, קבלת עול – הרי אצל כל אחד מישראל, מהגדול שבגדולים עד הפחות
- 35 שבפחותים, ישנו כח ה'קבלת עול' בשוה.
- 36 אמנם יכול להיות שאצל בעל-שכל יהיה כח ה'קבלת עול' בהעלם יותר, כיון שענין השכל מעלים
- 37 על קבלת-עול. אבל, ענין זה הוא מצד העלם השכל בלבד, ואילו בפנימיות ישנו כח ה'קבלת עול'

ובכ"מ.

(71) ר"פ נצבים.

(68) דב"ר פ"ז, ח. מכילתא יתרו יט, יא.

(69) ב"ר פ"א, יו"ד. הובא בלקו"ת ראה יט, ב.

(70) תו"א יתרו (בהוספות) קיב, רע"ב. לקו"ת ר"פ נצבים.

והביטול בכולם בשוה (מה־שאינ־כן החילוקים שבהשגה ואהבה ויראה, הרי זה באופן שהם באמת מחולקים זה מזה, והיינו, שמי שהוא בבחינת רגל, הרי ענין ההשגה אצלו הוא במדריגה תחתונה יותר גם בפנימיותו).

וטעם הדבר – לפי שהשגה ואהבה ויראה הם מצד כחות הנשמה, שיש בהם התחלקות, מה־שאינ־כן קבלת־עול וביטול הם מצד עצם הנשמה, שהיא בכולם בשוה, שהרי בעצם הנשמה לא שייך התחלקות. ולכן, כשם שעל־ידי השגה ואהבה ויראה לא מגיעים בעצם הנשמה, כמו כן לא לוקחים על־ידם את עצמותו יתברך, שהרי "לית מחשבה תפיסא בך כלל"⁷²; ודוקא על־ידי ביטול ומסירות־נפש שמצד עצם הנשמה, 'לוקחים' את עצמותו יתברך.

וזהו "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב" – שענין זה נאמר בנוגע לכל אחד מששים ריבוא בני ישראל (כולל גם אלו שהם בבחינת "ראשיכם שבטיכם"), שכדי שיומשך אצלם הענין ד"אנכי", הרי זה על־ידי "רגלי" דוקא.

כ. ועל המשכת בחינת "אנכי" שנעשית על־ידי העבודה ד"רגלי" – נאמר הלשון "בקרבו", שמורה על ההמשכה בפנימיות:

לכאורה יש מקום לומר, שענין הפנימיות שייך להשגה, אהבה ויראה, שהם ענינים פנימיים; מה־שאינ־כן ביטול ומסירות־נפש שענינם הוא באופן של יציאה ממצאותו, הרי אין זה ענין של פנימיות. ונוסף לכך שמצד ענין העבודה אין זה ענין של פנימיות, כן הוא גם מצד ההמשכה – דכיון שזוהי המשכת עצמותו יתברך ד"לית מחשבה תפיסא בך", אין זה נמשך בפנימיות.

ומכל־מקום נאמר הלשון "בקרבו", להורות על ההמשכה בפנימיות, והיינו, שאף־על־פי ש"לית מחשבה תפיסא בך", מכל־מקום, הרי זה נמשך בפנימיות.

ועל־דרך הענין דאכילת מצה – שאף שהמצה היא "מיכלא דמהימנותא"⁷³, ענין האמונה שלמעלה מהשגה, מכל־מקום, הרי זה בא בפנימיות, שזהו ענין אכילת המצה, שהמצה נעשית דם ובשר כבשרו⁷⁴.

והענין בזה – שהביטול וה'מסירות נפש' הם באופן כזה שאף שמוסר נפשו, הנחת עצמותו, אין זה ענין של שבירה, ששובר את עצמו ("ער ברעכט זיך"), אלא הוא עושה זאת בשמחה, וכפי שמצינו בענין העקידה, שה'מסירות נפש' היתה בזריזות ובשמחה, כמבואר ב'אגרת הקודש'⁷⁵. והיינו, שענין ה'מסירות נפש' שלמעלה לגמרי ממצאותו – נעשית מציאותו בפנימיות. ועל־ידי־זה נעשית המשכת עצמותו יתברך בפנימיות – "בקרבו".

כא. ובפשטות הכתוב – קאי "בקרבו" על משה רבינו, וכנ"ל (סעיף יז) שעל־ידי "שש מאות אלף רגלי העם" נמשך "אנכי" גם "בקרבו" של משה:

נזכר לעיל שאלו שאינם בעלי השגה, נקל יותר לעורר את כח ה'מסירות נפש' (וכמשל הידוע⁷⁶ שנקל יותר להכניס את הרגלים למים רותחים מאשר את הראש), ובמילא גם "לקחת" את עצמותו יתברך, מה־שאינ־כן אצל אלו שהם בבחינת "ראשיכם".

וענין זה פעלו הרגלים, "רגלי העם" – שתהיה התעוררות הביטול וה'מסירות נפש' גם אצל משה רבינו, ה'ראש' דבני ישראל, ועל־ידי־זה נעשית בו המשכת בחינת "אנכי".

וכמבואר בחסידות⁷⁷ בפירוש הכתוב⁷⁸ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", שעיקר רגש הענוה של משה היה בראותו שבעקבתא דמשיחא יהיה דור שלא תהיה אצלו השגה באלקות, וגם לא הרגש של אהבה ויראה, ונוסף לכך יהיה גם חושך כפול ומכופל, ואף־על־פי־כן יעמדו ב'מסירות נפש' [ועל־ידי־זה יתבטלו בדרך ממילא כל הנסיונות, ההעלמות וההסתרים, כמבואר בתניא⁷⁹ שלגבי

(76) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילך. הנסמן בתו"מ סה"מ אדר ע' עז.
(77) בהעלותך יב, ג.
(78) פ"ט.

(72) תקו"ז בהקדמה (יז, א).
(73) זח"ב קפג, ב.
(74) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ס.
(75) סכ"א.

- 1 בחינת החכמה "הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים . . כהמס דונג מפני אש" – הנה ענין זה פעל אצל
- 2 משה רבינו רגש של ענוה ושפלות ("אַרְאָפְגַּעֲפֹאֹלֶנְקִיִּיט").
- 3 ורגש הביטול והשפלות של משה רבינו הוא ענין התשובה – כמבואר במקום אחר⁷⁹ בענין "והאיש
- 4 משה עניו מאד גו'", שהוא ענין התשובה ש"משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"⁸⁰ – שעל-ידי-זה
- 5 נעשה גם אצל משה רבינו גילוי עצמותו יתברך.
- 6 וכל זה נעשה על-ידי העבודה שמצד בחינת רגלים דוקא. ועל-ידי-זה פועלים להקים את סוכת דוד
- 7 שנפלה עד בחינת רגליים ועקביים⁸¹, וזוכים לגילוי דוד (בר נפלי⁸²), בבנין בית המקדש על-ידי משיח
- 8 צדקנו, במהרה בימינו אמן.
- 9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות המנהג שקבע כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁸³
- 10 שתלמידי תומכי תמימים ישתו ד' כוסות בסעודה האחרונה דאחרון של פסח, וצוה להוסיף שהנהגה זו
- 11 שייכת (לא רק לתלמידים דוקא, אלא) לכולם, כמדובר בשנים שלפני-זה⁸⁴].

* * *

- 12 כב. כ"ק מו"ח אדמו"ר ביאר טעם סמיכות החכם לרשע, שזהו בכדי שהחכם יתקן את הרשע, שהרי
- 13 סוף-כל-סוף צריכים לתקן גם את הרשע, ומי יכול לתקן את הרשע – החכם דוקא, ולכן סמכו את החכם
- 14 לרשע⁸⁵. ועל-פי-זה נמצא, שסמיכות החכם לרשע היא מצד מעלתו של החכם.
- 15 אמנם, ענין זה מורה גם על החסרון של החכם, דכיון שסוף-כל-סוף עומד הוא בסמוך לרשע, מאיזה
- 16 טעם שיהיה, הרי זה מורה על החסרון שלו.
- 17 והביאור בזה:
- 18 לכאורה אינו מובן: כיצד מעמידים את החכם סמוך לרשע בכדי לתקנו – הרי אמרו חכמינו ז"ל
- 19 "הרחק משכן רע"⁸⁶, "אוי לרשע ואוי לשכנו"⁸⁷? ואף שעל-ידי-זה יהיה תיקון לרשע – הרי ישנו כלל⁸⁸
- 20 ש"אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך"?
- 21 אך הענין הוא – כמבואר בפוסקים⁸⁹ שהכלל "אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך" הוא רק
- 22 כאשר הקלוקל של חברו אינו באשמתו כלל, אבל אם הוא גרם הקלוקל לחבירו, אזי מוטל עליו החוב
- 23 לתקן זאת, ואז אין מתחשבים בכלל הנ"ל.
- 24 ועל-דרך-זה בעניננו – שהחכם יש לו שייכות וגרם למעמדו ומצבו של הרשע, וכמדובר לעיל⁹⁰
- 25 שבקדושה לא צריך להיות ענין של שאלות, ולכן, אפילו שאלת החכם, כיון שהיא שאלה, הרי זה דבר
- 26 בלתי רצוי, ומצד שאלת החכם הנה בריבוי השתלשלות באה גם שאלת הרשע. וכיון שהחכם הוא הגורם
- 27 לכך – עליו לתקן זאת.
- 28 כג. וזהו גם מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹¹, שבאחד הסדרים אצל אביו, כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן,
- 29 ביטל מאד את ה"חכם", ושיבח את ה"תם" מצד מעלת התמימות, ושיבח ביותר את ה"שאינו יודע
- 30 לשאול", וביאר, שעניני קדושה ואלקות צריכים להיות בפשיטות, כמו בעולם האצילות שהאלקות הוא
- 31 בפשיטות, כך, שאין שאלות.

(79) ראה סדר"ה והניף דאחש"פ תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 38).
 (80) ראה זח"ג כג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש
 נ, סע"ב. ובכ"מ.
 (81) ראה תניא אגה"ק ס"ט.
 (82) סנהדרין צו, סע"ב.
 (83) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ג (סה"ש תרח"ץ ע' 277)
 – נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ.
 (84) ראה שיחת אחש"פ דאשתקד סמ"ג (תו"מ ח"ט ע' 315).
 (85) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ סי"ג (לעיל ע' 227).
 (86) אבות פ"א מ"ו.
 (87) סוכה בסופה.
 (88) שבת ד, א. וש"נ.
 (89) ראה תוד"ה וכי – שבת שם. הובא באג"ק ח"א ע' רנה.
 (90) שיחת ליל ב' דחה"פ שם.
 (91) שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ ס"י (סה"ש תרח"ץ ס"ע 262 ואילך).
 וש"נ.

ועל-דרך שלא שייך שאדם יחקור אודות עצמו אם הוא נמצא במציאות... מה ראשו מה גופו ומה רגליו, שכן, ענין של חקירה ושאלה שייך רק על דבר זולתו, ולא על עצמו.

ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שכאשר ענין האלקות הוא בפשיטות, אזי לא שייך לשאול "מה העדות והחוקים והמשפטים גו'"⁹².

כד. ועל-פי ביאור כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן בענין "שאינו יודע לשאול" – יש לבאר גם כן מה שנאמר עליו "את פתח לו":

תכלית הכוונה היא שהאור והגילוי דאלקות בפשיטות יהיה לא רק בעולם האצילות, אלא יומשך גם בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, כדי שתהיה לו יתברך דירה בתחתונים⁹³.

והנה, הסיבה לכך שבעולמות בריאה-יצירה-עשיה האור הוא בהעלם – הרי זה מצד ההעלם דספירת המלכות, שספירת המלכות דאצילות מעלימה ומסתירה על האורות דאצילות שלא יומשכו בעולמות בריאה-יצירה-עשיה. ולכן העבודה היא לעשות "פתח" בספירת המלכות, שעל-ידי-זה יומשך האור גם בעולמות בריאה-יצירה-עשיה.

וזהו "ושאינו יודע לשאול את פתח לו": "שאינו יודע לשאול" – קאי על מדריגת האצילות, ששם האלקות הוא בפשיטות, כנ"ל. "את", לשון נקבה – קאי על ספירת המלכות דאצילות, בחינת מקבל. ו"פתח לו" – שצריכים לעשות "פתח" בספירת המלכות, כדי שאור האצילות יומשך גם בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, ועל-ידי-זה תתמלא הכוונה להיות לו יתברך דירה בתחתונים.

כה. הענין ד"שאינו יודע לשאול" הוא בדוגמת ענין התפילה שהיא באופן של ביטול – "כעבדא קמי מריה"⁹⁴.

וגם ההקדמה לתפילה היא באמירת הפסוק⁹⁵ "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך":

בין גאולה לתפילה אסור להפסיק⁹⁶, שזהו חומר גם לגבי שאר המקומות שבתפילה שבתנאים מיוחדים מותר להפסיק בהם. ואף-על-פי-כן תיקנו לומר הפסוק "אדני שפתי תפתח גו'" קודם התפילה, כדאיתא בגמרא⁹⁷ שאין זה הפסק, אלא "כתפילה אריכתא דמיא".

עיקר התפילה היא בקשת צרכיו ב"ב ברכות אמצעיות, ואילו ג' ברכות ראשונות הן רק הכנה לתפילה, כמאמר רבותינו ז"ל⁹⁸ "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר-כך יתפלל". ואף-על-פי-כן, הנה ההקדמה לבקשת צרכיו, ואפילו לסידור שבחו של מקום, היא – ענין הביטול.

כלומר: הענין דבקשת צרכיו אינו באופן שהוא יודע מה הם הדברים שחסרים לו, ומבקש אותם, אלא באופן שהוא בעצמו אינו יודע כלל מה לבקש,

– וכפי שאנו רואים שפעמים רבות מבקש האדם ענינים כאלו שהוא חושב שהם טובים עבורו, ובאמת הרי זה להיפך. וכן לאידך גיסא, שיש ענינים שהאדם מתרחק מהם כמטחוי קשת, ובאמת הרי הם טובים עבורו –

ולכן, הסדר דבקשת צרכיו אינו באופן שמבקש מה שמעיק עליו ("דאָס וואָס אים קוועטשט"), אלא הוא מתפלל סדר התפילה כפי שקבעו אנשי כנסת הגדולה ברוח הקודש עבור כל אחד ואחד מישראל עד סוף כל הדורות.

ונמצא, שבקשת צרכיו אינה מצד ידיעה, שהרי הוא "אינו יודע לשאול", שאינו יודע מה לבקש, ובעומק יותר, שבעמדו "כעבדא קמי מריה" לא שייכת אצלו תנועה של בקשה ושאלה, להיותו בטל לגמרי עד שאינו מרגיש את עצמו כלל.

(92) תהלים נא, יד.

(96) ראה תושו"ע ואדה"ז או"ח רסק"א.

(97) ברכות ד, ב.

(98) שם לב, סע"א. וש"נ.

(92) ואתחנן ו, כ.

(93) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(94) שבת י"ד, א.

- 1 וכידוע בסדר התפילה ש'שמונה עשרה' הוא בעולם האצילות⁹⁹, ולכן לא שייך שם ענין של שאלה
- 2 ובקשה, שזהו המעמד ומצב ד"שאינו יודע לשאול", כנ"ל.
- 3 ולכן קבעו ההקדמה לתפילה בפסוק "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" – שמצד עצמו אינו
- 4 מציאות כלל, ותפילתו אינה אלא באופן ש"פי יגיד תהלתך", "יגיד" מלשון המשכה, כמו "נהרא
- 5 דנגיד"¹⁰⁰, שעל-ידו רק נמשכת התהילה שלמעלה¹⁰¹.
- 6 כו. אך עדיין אינו מובן: כיצד יתאים האמור לעיל עם המבואר ב'פרי עץ חיים'¹⁰² בענין ד' הבנים,
- 7 שחכם הוא כנגד עולם האצילות?
- 8 והענין בזה – שגם עולם האצילות אינו תכלית הביטול, וזהו ענין החכם, שהוא במדרגת עולם
- 9 האצילות, אבל עדיין אינו בתכלית הביטול.
- 10 ולמעלה מזה הוא ה"שאינו יודע לשאול", שאין אצלו חשבונות כלל, אלא הוא מפקיר את עצמו
- 11 מתוך מסירות-נפש, ודוקא על-ידי הנהגה זו "לוקחים" את עצמותו יתברך שלמעלה מעולם האצילות,
- 12 "אנת הוא חד ולא בחושבן"⁷³.
- 13 ועל-דרך האמור לעיל (סעיף יז ואילך) שדוקא על-ידי ענין הרגל, קבלת עול ללא חשבונות, ממשיכים
- 14 בחינת "אנכי".
- 15 כז. אמנם, אף-על-פי שנתבאר לעיל שענין התפילה הוא באופן של ביטול עד שאינו שייך לבקש
- 16 כלל, כי אם "אדני שפתי תפתח וגו'", מכל-מקום, הרי הענין דשאלת צרכיו הוא בתפילה דוקא.
- 17 וההסברה בזה – שהיא הנותנת – שדוקא מצד הביטול נעשה בבחינת "כלי ריקן מחזיק"¹⁰³ לברכתו
- 18 של הקב"ה, שיושפע לו מילוי כל צרכיו.
- 19 וכמו כן בעבודה הרוחנית – שעל-ידי הביטול ומסירות-נפש נעשה כלי לבחינת "אנכי", ועל-ידי-זה
- 20 גם לכל המצוות, וכידוע מה שכתב רבי סעדיה גאון¹⁰⁴ שכל תרי"ג מצוות כלולות בעשרת הדברות,
- 21 ובפרטיות יותר שבעשרת הדברות ישנן תר"ך תיבות, כנגד תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן¹⁰⁵,
- 22 וכולן כלולות בדיבור הראשון שכלול בתיבה הראשונה – "אנכי"¹⁰⁶, ונמצא, שעל-ידי "אנכי" "לוקחים"
- 23 את כל המצוות.
- 24 והיינו, שגם העבודה ד"ראשיכם שבטיכם" (שצריכה להיות בכל אחד ואחד מ'ישראל, כנ"ל סעיף יח)
- 25 – היסוד שלה הוא העבודה דבחינת רגל, שעל-ידיה "לוקחים" את ה"אנכי", ועל-ידי-זה ישנם במילא גם
- 26 עניני העבודה דמוח ולב.
- 27 כח. האמור לעיל שצריכים להיות בבחינת "שאינו יודע לשאול", אינו בסתירה לענין ד"הוי רץ
- 28 למצוה",
- 29 – וכמדובר כמה פעמים שכיון ש"אין אתנו יודע עד מה"¹⁰⁷, אין להמתין, אלא צריכים לבר לרוץ
- 30 ולעשות כל מה שניתן לעשות, ולפעמים, הנה גם כאשר נדמה לו שזהו דבר קטן ("א קלייניקייט"), הרי
- 31 זה באמת ענין עיקרי, ולכן צריכים לרוץ בשביל כל דבר –
- 32 כי, הענין ד"הוי רץ למצוה" גופא צריך להיות בדרך קבלת-עול, כיון שכך צוה הקב"ה.
- 33 ועל-דרך-זה בנוגע למצוות דחובת המוח והלב – שאף שכל אחד צריך להתייגע בענין ההשגה כו',
- 34 הרי זה גופא צריך להיות מצד קבלת-עול, והיינו, שהענין דקבלת-עול מביא את כל שאר הענינים.

(99) ראה לקו"ת בהר מד, א. שה"ש מז, א. ובכ"מ.

(100) זח"א לו, סע"ב.

(101) ראה ד"ה אדני שפתי תפתח תשי"ב פ"ד (תו"מ ח"ה ע' 110). וש"נ.

(102) שכ"א פ"ז.

(103) ברכות מ, א. וש"נ.

(104) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.

(105) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 110. וש"נ.

(106) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.

(107) תהלים עד, ט.

(108) ש"ש מז, א. ובכ"מ.

1 וכאמור, שב"אנכי" כלולים וממנו נמשכים בגלוי כל פרטי תרי"ג המצוות, אבל ההתחלה צריכה
2 להיות בענין דקבלת-עול, וכדאיתא בתניא¹⁰⁸ שזהו "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה".

3 וכן הוא בעבודת כל יום ויום – שלכל לראש, מיד בקומו משינתו, צריך לומר "מודה אני לפניך",
4 שזהו היסוד לעבודת כל היום.

5 כט. וזהו גם ענין סמיכת החכם לרשע בכדי לתקנו:

6 כאשר שאלת החכם היא כדבעי, היינו, שגם עבודת ההשגה באה מצד קבלת-עול, שעל-ידי-זה מגלה
7 את בחינת הרגל שבו – אזי בכחו לתקן גם את הרשע, כי, ה"רגל", שקשור עם עצם הנשמה, ועם בחינת
8 "אנת הוא חד ולא בחושבן", הוא בשלימות אצל כל אחד מישראל, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁰⁹ "ישראל
9 אף-על-פי שחטא ישראל הוא", ולכן, על-ידי-זה שהחכם מגלה זאת בעצמו, אזי מגלה את נקודת היהדות
10 גם אצל הרשע.

11 ועל-ידי-זה נעשה "את פתח לו", וכאשר ישנו הענין ד"פתחו לי כחודה של מחט", אזי "אני אפתח
12 לכם כפתחו של אולם"¹¹⁰.

* * *

13 ל. בענין¹¹¹ המבואר במכתב הכללי¹¹², שבכל יום צריך יהודי לחיות ולחוות ("איבערלעבן און
14 דורכמאכן") יציאת מצרים¹¹³ (כיון ש'יציאת מצרים' של אתמול אינה מספיקה עבור מצבו ודרגתו היום,
15 וה'יציאת מצרים' של היום לא תספיק עבור מחר) – יש הוספה:

16 מצוות נקראות לבושים, וכמאמר רבותינו ז"ל¹¹⁴ על הפסוק¹¹⁵ "וידעו כי ערומים הם", "מצוה אחת
17 שהיתה בידן, נתערטלו הימנה".

18 משל בתורה – מתאים בכל הפרטים¹¹⁶. ובלבושים, רואים אנו, שכאשר האדם הולך וגדל, צריך
19 להחליפם. אם הוא נשאר באותם לבושים שלבש מקודם, הנה מבלי הבט על כך שמקודם הוסיפו
20 הלבושים בכבודו, כמאמר רבותינו ז"ל¹¹⁷ רבי יוחנן קרי למאניה מכבודותי, הרי עתה, לא זו בלבד שאינם
21 מכבדים אותו, אלא אדרבה – ילעגו ממנו על כך שאדם מבוגר לובש לבושים ילדותיים.

22 וכמו כן גם בנמשל – בנוגע למצוות, שהם לבושים רוחניים. ככל שהאדם גדל במובן הרוחני, עליו
23 להגדיל את הלבושים שלו – המצוות. ה"מדה" של המצוות שקיים לפני כן, אינה מספיקה למצבו
24 עתה¹¹⁸.

25 לא. יהודי הולך וגדל תמיד, שהרי בכל יום הוא¹¹⁹ מקיים מצוות¹²⁰, ועל-ידי כל מצוה נעשה נעלה

ל"יציאת מצרים" ברוחניות, שצריכה להיות בכל יום, ובפרט
בשעת ק"ש (מהנחה בלתי מוגה).

(114) ב"ר פי"ט, ו. וראה תניא פ"ה. אגה"ק ס"ג. ובכ"מ.

(115) בראשית ג, ז ובפרש"י.

(116) ראה לקר"ש ח"א ע' 83. שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ח
(לעיל ע' 224). וש"נ.

(117) שבת קיג, ב.

(118) וזהו גם המענה לאלו הטוענים: מדוע תובעים מהם
ה"ידורים" שונים שלא תובעים מאחרים? – כיון שכל אחד צריך
ללבוש לבושים המתאימים לפי גדלו (מהנחה בלתי מוגה).

(119) כל אחד מישראל, כמארז"ל (ברכות נז, א. חגיגה בסופה.
וש"נ) "אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון" (מהנחה
בלתי מוגה).

(120) כולל גם במשך הזמן שלאחרי זכירת יצי"מ בק"ש של
ערבית עד למחרת בבוקר – שהרי בינתיים כך ברכת המפיל,
ברכות השחר וכו' (מהנחה בלתי מוגה).

(108) רפמ"א.

(109) סנהדרין מד, רע"א.

(110) ראה שהש"ר פ"ה, ב.

(111) מכאן עד סוסל"א – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידית), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 544. במהדורה זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(112) די"א ניסן שנה זו (אג"ק חי"ז ע' לא ואילך. לעיל ע'
210 ואילך).

(113) שהרי זכירת יצי"מ אינה זכירה בעלמא, אלא ככל עניני
תומ"צ שצריכים להיות (לא בדרך "מצות אנשים מלומדה", אלא)
מתוך חיות פנימי.

ולכאורה: כיצד אפשרי הדבר? – "יציאת מצרים" הו"ע
שאירע בעבר, ועד כמה שהאדם יתבונן בשכלו ויצויר לעצמו את
הענין של יצי"מ – הרי כיון שאין זה ענין של פועל ממש, לא
יחדור הדבר ברגש הלב שיהי' בהתפעלות כמו בשעת יצי"מ?
אך הענין הוא – כמבואר בתניא (פמ"ז) שהכוונה היא

- 1 וקדוש יותר. ובאמת הרי זו עליה בלתי מוגבלת, שהרי מצוה (לשון צוותא¹²¹) מקשרת את היהודי עם
- 2 הקב"ה, שהוא יתברך בלי גבול¹²².
- 3 ולכן אינו יכול להסתפק במדת המצוות שעשה אתמול, כי, אפילו אם אתמול היה זה מספיק עבורו,
- 4 והיה בבחינת יציאת מצרים, הנה לגבי מצבו היום הרי זה עדיין – מצרים.
- 5 והדברים קל וחומר: ומה בלבושים גשמיים, שהחילוק בין ילד למבוגר, אפילו בין תינוק בן יומו
- 6 לזקן בן שבעים שנה, הוא בהגבלה, צריכים להחליף את הלבושים – ברוחניות, שעל-ידי מצוה יכול
- 7 להיות שינוי ממהות למהות, מרשע גמור לבינוני, לצדיק וכו', עליה בלתי מוגבלת – על אחת כמה וכמה.
- 8 לב. אלא מאי? – הוא טוען שאינו מרגיש בעצמו שינוי ועליה. והמענה על זה – כמוזכר לעיל (סעיף
- 9 ט) פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, שהעדר הידיעה אינו משנה את המציאות.
- 10 וזה דבר הסיפור¹²³: אחד המשכילים בא לליובאוויטש אל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, וביקש ממנו
- 11 הוכחה בנוגע למציאות המלאכים – שהרי להיותם מב' יסודות הדקים, אף אחד לא ראה אותם ולא
- 12 מישש אותם, אם כן, מניין ההכרח על מציאותם? ...!
- 13 וכאשר כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן ראה שלא ישכנע אותו על-ידי טענות שכליות – המשיל לו משל:
- 14 מקראסאניע לליובאוויטש – נוסעים בעגלה.
- 15 [גם עובדה זו קשורה עם סיפור¹²⁴: כאשר התחילו לבנות ברוסיה כבישים ומסילות ברזל – צוה
- 16 ניקאליי שמסילת הברזל תעבור דרך ליובאוויטש. וכאשר ה'צמח צדק' שמע זאת, אמר: בד' אמות שלי
- 17 הנני בעל-הבית (כי ה'צמח צדק' לא רצה שליובאוויטש תהפוך ל"כרך", כיון ש"ישיבת כרכים קשה"¹²⁵).
- 18 וכאשר שאל יהודי אחד את ה'צמח צדק' אם לקבל את ההצעה שמציעים לו לבנות את מסילת הברזל,
- 19 השיב ה'צמח צדק', שיקבל את ההצעה על כל חלקי מסילת הברזל משני הצדדים, מלבד על קטע מסילת
- 20 הברזל שצריך לעבור בסמיכות לליובאוויטש. ואכן עשה כהוראת ה'צמח צדק', והרוויח בזה ממון רב.
- 21 ואילו חלק מסילת הברזל שהיה צריך לעבור בסמיכות לליובאוויטש – לקח אינו-יהודי, וכאשר
- 22 התחיל לבנות, שקע היסוד שעליו היו צריכים לבנות את הדרך, וכאשר תיקנוהו, התקלקל משהו אחר,
- 23 והקבלן ("פאָדראַטשיק") הפסיד הון רב.
- 24 ומאז עד לזמנו של כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, לא היתה בליובאוויטש מסילת ברזל, והיו צריכים לנסוע
- 25 בעגלה רתומה לסוסים. וכל זה – בגלל דברי ה'צמח צדק': בד' אמות שלי – הנני בעל-הבית!].
- 26 ובכן: בעגלה ההולכת מקראסאניע לליובאוויטש יושבים משכילים ודנים אודות הוכחה על מציאות
- 27 המלאכים. ישנם אפוא שלש מחשבות: הסוס שמושך את העגלה, חושב, שכוונת הנסיעה היא בכדי
- 28 שבכואו לליובאוויטש יתנו לו תבן לאכול. בעל העגלה חושב שכוונת הנסיעה היא שבכואו לליובאוויטש
- 29 יקבל את התשלום עבור הנסיעה ויוכל לקנות צרכי השבת. ואילו המשכילים חושבים שכוונת הנסיעה
- 30 היא שבכואם לליובאוויטש יזכו לתוספת בירור בענין המלאכים.

מצוה" (אבות פ"ד מ"ב) – הנה ענין זה הוא בכל המצוות בשוה, ללא נפק"מ בין מצוה חמורה למצוה קלה, מן התורה או מדרבנן או מנהג ישראל.

ובלשון הידוע: כל המצוות מתייחסים אל ה'עצמות' (ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 190 ואילך).
ונמצא, שע"י כל מצוה נעשית עלי' בלתי מוגבלת – כיון שענינה של כל מצוה הוא ההתקשרות עם עצמותו ית' (מהנחה בלתי מוגה).

(123) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 21. ושא"נ. וראה גם תו"מ ח"ח ע' 136 ואילך. וש"נ.

(124) ראה שיחת יום א' דחה"פ תרח"ץ בתחלתה (סה"ש תרח"ץ ע' 263).

(125) כתובות קי, ב.

(121) לקו"ת ר"פ בחוקותי ד"ה אם בחוקותי הא' (מה, ג. מז, ב.) ובכ"מ.

(122) והענין בזה:

אמרו רז"ל (תנחומא עקב ב. דבר פ"ו, ב. ועוד) "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת חמורה שבחמורות כו'". ולכאורה: כיון שמצוה זו היא "קלה שבקלות" ומצוה זו היא "חמורה שבחמורות" – כיצד כולם שרים?

אך הענין הוא – שהחילוקים שבמצוות הם רק בדרגת העבודה "על מנת לקבל פרס", שהו"ע השכר, שאינו שוה בכל המצוות, וכל זה הוא בבחינת הגילויים; אבל כאשר העבודה היא "שלא על מנת לקבל פרס", אלא מצד ההתקשרות עם עצמותו ית' שע"י קיום המצוה – שזהו אמיתית ענין השכר: "שכר מצוה

1 וסיים כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן: וכי משום שהסוס חושב אודות התבן – לא קיימת מציאותם של
2 המלאכים? ...!

* * *

3 לג. בין הענינים שנאמרו בהפטרת היום אודות משיח – "והריחו ביראת ה'" ¹²⁶, "דמורה ודאין" ¹²⁷.
4 וכבר שקלו-וטרו בזה ¹²⁸ – כיצד יוכל משיח לרון על-פי הריח, בה בשעה שעל-פי דין התורה יש
5 צורך בעדים, והרי התורה היא נצחית, ולא תשתנה לעולמים?

6 יש מתרצים שלא מדובר אודות דין ממש, כי אם אודות בירור וסימן בלבד. כלומר: הצורך בעדות
7 הוא – כאשר יש ספק אצל בית-דין, וצריכים לברר את הספק, אזי בירור הספק צריך להיות על-פי עדים
8 דוקא. אבל כאשר אצל הדיין אין ספק בדבר, אזי אינו צריך לייסד את הדין על עדות דוקא. ועל-דרך
9 דין מרומה ¹²⁹, שאף-על-פי שהדבר מתאים על-פי כל הכללים, מכל-מקום, ניכר לדיין שהאמת אינו כן.
10 ומכל-מקום רוצה למצוא איזה סימן בדבר, ועל זה יועיל ענין הריח.

11 אמנם, מלשון חכמינו ז"ל "מורה ודאין", וגם מלשון הכתוב, משמע, שמדובר אודות דין ומשפט
12 ממש.

13 וההסברה בזה – שמצינו בדיני מלך ¹³⁰ שמפני תיקון העולם יכול לשפוט גם ללא עדות, אלא שזהו
14 בדרך הוראת שעה כו'. ובענין זה הוא החידוש דמשיח – שישפוט גם על-פי הריח.

15 לד. ועל-פי הידוע שכל סיפורי התורה אינם סיפורים סתם, אלא הוראות – צריך להבין: מה נוגע לנו
16 לדעת אופן הנהגתו של משיח ד"מורה ודאין"?

17 בפשטות אפשר לומר, שנוגע לנו לדעת זאת, בכדי לבחון את מלך המשיח אם ביכולתו לשפוט על-פי
18 הריח, וכמסופר בגמרא ¹²⁷ בנוגע לבר-כוכבא, שבחנו אותו בכך, וכאשר ראו שאין בו המעלה ד"מורה
19 ודאין", קטלוהו.

20 אמנם, ברור הדבר שכאשר יבוא המשיח אזי יכירו מיד את מעלתו, ולא יצטרכו לבחון אותו בהנ"ל.

21 – באחד ¹³¹ הסדרים אצל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, ב"יחזק", שבר אחד המסובים את המצה לשני
22 חלקים, והתחיל למדוד אותם – להיותו מדקדק – איזה מהם גדול יותר, בכדי להצניעו ל"אפיקומן".
23 ואמר כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן: גדול שצריכים למדוד אותו, אינו גדול. –

24 אודות משיח – פוסק הרמב"ם ¹³²: "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות . . ויכוף
25 כל ישראל לילך בה וכו'",

26 [ולהעיר: הפירוש במה שכתב הרמב"ם "ויכוף כל ישראל כו'" הוא – שמשיח לא יתפעל מאלו
27 שיטענו שצריך לילך אחר רוב דעות, ויש צורך ב"דמוקרטיא", ואילו הוא "דיקטאטור" וכו'; כיון שישנה
28 רק אמת אחת – האמת דאלקות, שנמסרה לנו על-ידי תורה ומצוות. וכל הטענות אודות "צדק ויושר"
29 כביכול – אם הם נגד התורה, הרי הם נגד האמת, ונגד הצדק והיושר. וזוהי גם הוראה בנוגע לעבודתינו
30 עתה בזמן הגלות – שאין להתחשב ברוב דעות, ב"דמוקרטיא" וכו'; מה שקובע הוא דבר אחד – תורה
31 ומצוות].

32 ומסיים הרמב"ם: "הרי זה בחזקת משיח. ואם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל
33 – הרי זה משיח בודאי".

(130) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ג.

(131) שיחת ליל א' דחה"פ תש"ב בתחלתה (סה"ש תש"ב ס"ע

86 ואילך).

(132) הל' מלכים ספ"א.

(126) ישע"י יא, ג.

(127) סנהדרין צג, ב.

(128) ראה צפע"ג סנהדרין שם.

(129) ראה אנציק' תלמודית ערך דין מרומה (כרך ז ע' רצ

ואילך). וש"נ.

- 1 וכיון שכן, הרי מובן שלא יצטרכו לבחון את המשיח בענין ד"מורח ודאין"¹³³.
- 2 ועל כן צריך לומר, שסיפור התורה אודות משיח ד"מורח ודאין", מהווה הוראה בעבודתינו עתה –
- 3 דכיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות, צריך להיות גם עכשיו מעין
- 4 הענינים דלעתיד.
- 5 לה. והביאור בזה:
- 6 החילוק בין ריח לאכילה הוא – שאכילה היא דבר שהגוף נהנה ממנו, מה-שאין-כן ריח הוא "דבר
- 7 שהנשמה נהנית ממנו"¹³⁴, ואילו לענינים גופניים אין לו שייכות, שהרי אין כאן דבר שאפשר למשוש
- 8 בידים. וזהו גם כן החילוק ביניהם – שעל-ידי אכילה נחסר בגוף הדבר, מה-שאין-כן על-ידי ריח לא
- 9 נחסר מאומה בגוף הדבר. ואף שהריח הוא דבר שאין בו ממש, מכל-מקום, הנשמה נהנית ממנו.
- 10 וענינו בעבודה:
- 11 ישנם כמה וכמה ענינים שאי-אפשר למשוש אותם – קשה למצוא בפירוש ב'שלחן ערוך' אם הם
- 12 מותרים אם לאו. ישנם ענינים שאפשר למשוש אותם – להורות על סעיף מסויים ב'שלחן ערוך' שבו
- 13 מפורש שזהו היפך התורה. אבל ישנם ענינים שאי-אפשר למשוש אותם, אבל אף-על-פי-כן יכולים
- 14 להבחין אם נודף מהם ריח של יראת-שמים ("צי עס שמעקט מיט יראת-שמים") או ההיפך חסיד-שלום.
- 15 וזהו ענין "מורח ודאין" – שבזמן דעקבתא דמשיחא ישנם כמה וכמה ענינים שביחס אליהם צריכים
- 16 להשתמש בחוש הריח, להרגיש בחוש הריח אם הם מוסיפים בתורה ומצוות ויראת-שמים אם לאו,
- 17 ולפסוק דין בפועל על סמך זה – שכאשר מרגישים בחוש הריח שענין מסויים הוא סתירה ליראת-שמים,
- 18 צריכים ללחום בהחלט כנגדו.
- 19 לו. בזמנו¹³⁵ של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן דרשה ממשלת רוסיא שהרבנים יצטרכו ללמוד
- 20 גם חכמות חיצוניות, ולמטרה זו ערכה הממשלה אסיפת רבנים בעיר המלוכה, פטרבורג.
- 21 באסיפה זו השתתף גם כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, ונעמד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, אף-על-פי
- 22 שרוב הנאספים הסכימו לדרישת המלוכה, ובפרט לאור האיום שאם לא תתקבל הדרישה, אזי יערכו
- 23 פוגרומים... ואף-על-פי-כן התנגד כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן לדרישת המלוכה בכל תוקף ועוז.
- 24 אחד מגדולי הרבנים פנה אל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן ושאל אותו: כיצד הנכם בטוחים לעמוד בתוקף
- 25 גדול נגד דרישת המלוכה, בה בשעה שישנו איום של פוגרומים רחמנא-ליצלן? והשיב כ"ק אדמו"ר:
- 26 כיון שדבר זה מנגד ליראת-שמים. ושאל הרב הנ"ל: מהו המקור לכך? והשיב כ"ק אדמו"ר: הנני מרגיש
- 27 כך! ושאל הרב הנ"ל בפליאה: ליובאוויטשער רבי! על ההרגש שלכם הנכם סומכים? והשיב כ"ק
- 28 אדמו"ר: כן! ואמר הרב הנ"ל: אם כן, אעמוד גם אני לצדכם ואסייע לכם.
- 29 ובאסיפה השניה, פעל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן יחד עם המסייעים שלו, והרב הנ"ל עם המסייעים
- 30 שלו, וביטלו את הגזירה.
- 31 לז. נוסף¹³⁶ על הברור שמצד חוש הריח, יש גם ברור מצד הנסיון בשנים הקודמות, וכמאמר¹³⁷ אין
- 32 חכם כבעל הנסיון.
- 33 כאשר מסתכלים בענינים שהיו בשנים שעברו, ורואים את התוצאות שהיו מהם, ורואים איך שרבותינו
- 34 לחמו נגדם בכל תוקף – הנה כאשר דנים אודות ענינים אלו או הדומים להם, בדורנו זה, הרי נוסף על
- 35 הברור שמצד חוש הריח, נכלל הדבר בגדר ד"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"¹³⁸.

(136) מכאן ואילך ראשי-פרקים בלבד (המו"ז).
 (137) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר
 יבוק שער ב. וראה גם לעיל ע' 160. וש"נ.
 (138) האזינו לב, ז.

(133) חסר הביאור מדוע הוצרכו לבחון את בר כוכבא
 (המו"ז).
 (134) ברכות מג, ב.
 (135) ראה סה"ש תרפ"ה ע' 91. וש"נ. וראה גם תו"מ ח"י ע'
 215.

ולהעיר, שלדעת כמה ראשונים¹³⁹ נכלל ענין זה במנין המצוות. וגם לפי הדעות שאין זה בכלל מנין
 המצוות, מכל-מקום הרי זה ציווי התורה.
 לח. בכל דור יש ענין מיוחד שבו מתגברת הקליפה ביותר.
 וכדאיתא בגמרא¹⁴⁰ "אמר ליה (מנשה לרב אשי), אי הוה התם הוה נקוט בשיפולי גלימא ורהטת
 אבתראי", כי בדור ההוא היה תוקף הקליפה דעבודה-זרה.
 אחת הקליפות שבדורנו זה הוא קליפת ה"דמוקרטיא", היינו, שכל דבר וענין צריך לברר על-פי רוב
 דעות, ועד שגם עניני התורה ומצוות מכריעים על-פי הרוב.
 ובכן: צריך לדעת שישנם ענינים שלא שייך בהם רוב דיעות. וכמו חוקי הטבע שהטביע הקב"ה,
 שחוקים אלו לא ישתנו בשום אופן על-ידי רוב דעות.
 ולמשל, גם אם תהיה החלטה על-פי רוב דעות שהאבן צריכה לעלות מלמטה למעלה – לא יפעול
 זאת על האבן מאומה, והאבן תרד כטבעה מלמעלה למטה.
 ואם בחוקי הטבע כן הוא, על-אחת-כמה-וכמה בחוקי התורה שהם סיבת הטבע, וכמו שכתוב¹⁴¹ "אם
 לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי", שאין שייך בזה הכרעת הרוב.
 ולכן, גם אם חתם על שטות זו שב"קאנסטיטושאן" (חוקת-היסוד) – הרי בנוגע לפועל אין צריך
 להתחשב בזה, ולא יתפעל גם אם יאמרו עליו שהוא "דיקטאטאר" (רודן) של ה'שולחן ערוך'.
 ועל-ידי-זה נזכה לגילוי המשיח ש"יכוף" את כל ישראל לחזק בדקה, שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.¹⁴²

* * *

לט. דובר אודות פלוגתת רבי אליעזר ורבי עקיבא אם כל מכה היתה של ארבע או של חמש (אם
 המכות היו רק בד' היסודות או גם בחומר היולי) – בהלכה, לענין איסור חמץ, והביאור בעבודת האדם
 – הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק טז עמוד 87 ואילך¹⁴².
 המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לחג הפסח

¹⁴¹ ירמ' לג, כה.

¹⁴² בשילוב עם שיחות ליל ב' דחה"פ תשי"ד.

¹³⁹ ראה רמב"ם הל' ממרים בתחלתו. סהמ"צ שלו שורש

א'. מ"ע קעד. מל"ת שיב.

¹⁴⁰ סנהדרין קב, ב.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב אדר שנתקבל ז"ע, בו כתב אודות המיחוש של זוגתו תחי'.

ויש מקום לומר שעדיין אין כל המזוזות כשרות או שהוקבעו שלא כדין, ובכל אופן תסיח דעתה
 לגמרי מהחלומות כי אין בהם ממש, וכמאמר חכמינו ז"ל חלומות לא מעלין ולא מורידין ותתחזק
 בהנהגה מתאימה להוראות תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי עליהן נאמר וחי בהם והשי"ת יצליחם
 למילוי משאלות לבם לטובה, וככל שיתוסף בבטחון בהשי"ת ובהנהגה האמורה יתוסף בהברכה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מזכיר

בס"ד. משיחות אחרון של פסח ה'תשמ"ח

תרגום מאידיש

שביעי של פסח היא שירת דוד⁹ - "כי¹⁰ בשביעי
ואחרון של פסח הוא גילוי משיח, שהוא בן דוד¹⁷
כו"¹¹. ובהפטרות 'אחרון של פסח' מדובר בגלוי¹⁸
אודות הגאולה העתידה¹², כדלקמן.¹⁹

ובימים האחרונים של חג הפסח עצמם,²⁰
מודגשת בעיקר הגאולה העתידה ב'אחרון של
פסח' - כפי שרואים בגלוי בהפטרות היום:
בהפטרות מדובר בגלוי ובארוכה¹³ אודות הגאולה
העתידה על-ידי משיח צדקנו, ופרטי העיודים
שיקיימו אז¹⁴ - "ויצא¹⁵ חוטר מגזע ישי גו' ונחה
עליו רוח ה' גו' והריחו גו'" (שקאי בפשטות על
משיח). וההנהגה בימות המשיח - "וגר¹⁶ זאב עם
כבש גו' מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים
מכסים"¹⁷, וקיבוץ גלויות "והיה¹⁸ ביום ההוא גו'¹⁹

1 א. אחד הענינים הכי עיקריים שבחג הפסח -
2 חג הגאולה של עם ישראל - שהוא הכנה לגאולה
3 האחרונה והנצחית¹, גאולה האמיתית והשלמה
4 על-ידי משיח צדקנו.

5 כמו שכתוב² "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
6 נפלאות", ו"בניסן נגאלו (כמו-כן) בניסן עתידין
7 ליגאל"³, וכידוע⁴ שבגאולת מצרים נפתח הצינור
8 ונתינת-כח לכל הגאולות, כולל גם לגאולה
9 העתידה⁵.

10 ובפרטיות יותר, בימי הפסח גופא, ידוע
11 שהימים הראשונים קשורים בעיקר לגאולה
12 ממצרים, והימים האחרונים קשורים בעיקר
13 לגאולה העתידה⁶.

14 וכמרומו בהפטרות ימים האחרונים של פסח
15 (שההפטרות היא "בענינו של יום"⁷): ההפטרות⁸ של

(9) מגילה לא, א. טושו"ע או"ח סת"צ ס"ח. שו"ע אדה"ז שם
סי"ג.

(10) לקו"ד ח"ד תשא, א.
(11) וגם לפי הטעם ששירת דוד "היא ג"כ שירה כמו שירת
הים (שהיתה בשביעי של פסח) שקראו בתורה" (שו"ע אדה"ז
שם. וראה רש"י ד"ה ומפטירין וידבר דוד - מגילה שם) - הרי
זה מרמז על גאולה העתידה, כבהערה 8.

(12) ויש לומר שגם בקריאת היום נרמז הגאולה העתידה -
"עשר תעשר" (התחלת הקריאה דאחש"פ שחל בשבת), שי"ל
שזהו ע"ד "עשר אעשרנו" בתפילת יעקב (ויצא כח, כב) שרומז
על לע"ל (ראה תו"א ויצא כב, ד. תו"ח שם כז, סע"ד). וגם
בהמשך הקריאה (והתחלת הקריאה בשאר השנים) - "כל הבכור
גו'", שלע"ל יתעלו הבכורים ותהי' עבודה בבכורים (ספר
הגלגולים פכ"ג. אוה"ת מקץ שדמ, א. בא ע' שמא. סד"ה כל פטר
תרכ"ז. ועוד).

(13) משא"כ בהפטרות שביעי של פסח, ה"ז רק ברמז כו'.
(14) הטעם על זה שבאחש"פ מפטירין "עוד היום בנוב לעמוד
וגו'" (בפשטות) הוא לפי שכליל פסח היתה מפלתו של סנחריב
(פירש"י ד"ה עוד היום, מגילה לא, א. שו"ע אדה"ז או"ח סת"צ
סי"ג). וצריך ביאור: (א) הרי מפלת סנחריב היתה בלילה ראשון
של פסח, ולא באחרון של פסח? (ב) ענין מפלת סנחריב הוא רק
בהתחלת ההפטרות, וכל המשך ורוב ההפטרות ("ויצא חוטר מגזע
ישי וגו'") מדבר במשיח? ולכן נ"ל, ששייכות הפטרה זו לאחש"פ
היא (גם) מצד שאחש"פ שייך למשיח [וראה מחזור ויטרי], וגם
פסוקים הראשונים שמדברים ב(מפלתו של סנחריב ו)נצחונם של
חזקי' שייכים למשיח - כי ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח
(סנהדרין צד, א).

(15) ישע"י יא, א.ג.

(16) שם, וט.

(17) ראה רמב"ם סוף ה' מלכים.

(18) ישע"י שם, יא"ב.

(1) ולכן אומרים בליל הסדר - "יגיענו למועדים כו' בבנין
עירך כו' ונודה לך כו' על גאולתנו" (ברכת אשר גאלנו בהגש"פ.
מפסחים קטז, ב במשנה). ובפרטיות: חצי השני של הסדר
(לאחר ברכת המזון - סיום ההלל (הפרקים המדברים בלעתידי-
לבוא (פסחים קיח, א), הלל הגדול ונשמת, עד "לשנה הבאה
בירושלים") שייך לגאולה העתידה (ראה הגדה של פסח עם
לקוטי טעמים ומנהגים ע' לב).

(2) מיכה ז, טו. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). ולהעיר גם
מישע"י יא, טר"ט (בהפטרות אחש"פ): "והחרים גו' והיתה מסילה
גו' כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים".

(3) ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא.

(4) ד"ה כימי צאתך תש"ח פ"ב (סה"מ תש"ח ע' 164). וראה
ד"ה הנ"ל תשמ"ב (סה"מ מלוקט ח"ב) ס"ג.

(5) ולכן מוזכרין יצ"מ (גם) לימות המשיח (ברכות יב, סע"ב)
- ד"ה כימי צאתך הנ"ל. ולהעיר מהפירוש (לקו"ד ח"ג תכב, א)
ב"להביא ימות המשיח (ברכות שם), שע"ז מביאים ומקריבים את
ימות המשיח.

(6) שיחת אחרון של פסח בסעודת הלילה ה'ש"ת (ס' השיחות
ה'ש"ת ע' 72).

(7) שו"ע אדה"ז או"ח ה' פסח סתפ"ח ס"ה-ו.

(8) וגם בקריאה דשביעי של פסח - שירת הים (ראה פירש"י
ד"ה ויהי בשלח - מגילה לא, א, שבשש"פ קורין פ' ויהי בשלח
פרעה "לפי שביום ז' של פסח אמרו שירה כו'") - מרומז גאולה
העתידה: בתחילת השירה - "אז ישיר" לשון עתיד, שר לא נאמר
אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים כו' (סנהדרין צא, ב), ובסיום
השירה - "מקדש אד' כוננו ירך, ה' ימלוך לעולם ועד", שקאי
על ביהמ"ק השלישי שיבנה "בזמן שה' ימלוך לעולם ועד
לעתידי-לבוא" (בשלח טו, יד"ח ובפירש"י). וראה גם לקו"ש
חכ"ב ע' 213.

ידיכם קודש וברכו את הוי"ו²⁷, שממשיך ("וברכו"³¹
מלשון ברכה והמשכה), את הקב"ה (הוי"ו) אליו³²
בסעודתו הגשמית כביכול, ולא רק שם אלקים³³
(מקור כל הבריאה), אלא שם הוי"ו, שלמעלה³⁴
מהבריאה, וזאת הוא ממשיך בגשמיות שלו.³⁵

על-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות הסעודה³⁶
עצמה, סעודה הבאה פעם אחת בשנה ("אחת
בשנה"), שהיא (לא סתם סעודה, אלא) "סעודת
משיח", שמשיח הוא מלך, ש"משכמו ומעלה גבוה³⁷
מכל העם"²⁸, ובמלכות גופא - מלכות בית דוד²⁹,
ובזה גופא - שלימות מלכות בית דוד³⁰ (כפי
שיהיה לעתיד-לבוא).⁴²

והכוונה בזה (כמו בנוגע לכל המועדים וכיוצא
בזה), שמסעודת משיח ב'אחרון של פסח',⁴⁴
תומשך³¹ הארת משיח בכל הענינים ופרטים בחיי
היום-יום (גם בגשמיות) של יהודי במשך כל השנה⁴⁶
כולה. ובפשטות - שכל מה שיהודי עושה במשך⁴⁷
כל השנה, גם בעניניו הגשמיים, יהיה חדור⁴⁸
באלקות וקדושה (מעין ובדוגמת מה שיהיה לאחר⁴⁹
ביאת המשיח), ועד למסירת-נפש ד'יחידה שבנפש'⁵⁰
(בחינת משיח שבנפש³²) ובשלימות, כדבעי⁵¹
למיעבד³³.⁵²

מהטעמים על זה שהענין (סעודת משיח) נתגלה⁵³
(על-ידי הבעל-שם-טוב) דוקא בדורות האחרונים⁵⁴
(ולא בדורות שלפני-זה, אף שגם אז היה גילוי⁵⁵
הארת משיח ב'אחרון של פסח', ואמרו הפטרת⁵⁶
היום כו') - יש לומר, כפי³⁴: (א) כשנוסף בחושך⁵⁷
הגלות, יש להוסיף גם בגילוי אור וקדושה כו', כדי⁵⁸

לקנות את שאר עמו גו' ומאיי הים גו' ואסף נדחי¹
ישראל גו', "והחרים¹⁹ ה' גו' והניף ידו על הנהר²
גו'".³

ב. השייכות של 'אחרון של פסח' לגאולה⁴
העתידה על-ידי משיח, נתגלתה עוד יותר בדורות⁵
האחרונים - על-ידי הבעל-שם-טוב²⁰.

כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"סעודת⁷
אחרון של פסח היתה נקראת אצל הבעל-שם-טוב⁸
סעודת משיח²¹, והטעם על זה - כי ב'אחרון של⁹
פסח מאיר גילוי הארת המשיח"²².

ולאחרי שכ"ק מו"ח אדמו"ר גילה זה לרבים¹¹
וציוה לפרסם, מובן שזה שייך לכל אנשי הדור,¹²
אנשים נשים וטף - כי הוא נשיא הדור, ו"הנשיא¹³
הוא הכל"²³.

ויש לומר, שההוספה (בגילוי הארת משיח)¹⁵
מצד סעודת משיח, לגבי הגילוי מצד אמירת¹⁶
ההפטרה, היא - שההארה מן הגאולה ב'אחרון של¹⁷
פסח' חודרת (נוסף למחשבתו ודיבורו של האדם¹⁸
באמירת ההפטרה) גם בגשמיות וגופו של היהודי¹⁹
(מעין גילוי אלקות שיהיה בגאולה העתידה דוקא²⁰
בגשמיות²⁴ כו'), על-ידי אכילת סעודה גשמית²¹
(שצריכה להיות על-פי דין באכילה ושתייה גשמית,²²
לחם וכו'), שנקראת סעודת משיח, וזה נהיה דם²³
ובשר כבשרו²⁵.

וכמו שהוא בנוגע לכל סעודה, ובפרט סעודת²⁵
שבת ויום-טוב כו': כשיהודי אוכל סעודה, הרי²⁶
מכוונות העיקריות בזה - שעל-ידי אכילתו ימשיך²⁷
קדושה ואלקות בחייו הגשמיים, אכילתו ושתייתו.²⁸

ועד שגם בנוגע לנטילת ידים, ההכנה לסעודה,²⁹
איתא²⁶ שעל-ידי-זה יהודי פועל שיהיה "שאו³⁰

(19) שם, טו.

(20) הטעם שענין זה נתגלה דוקא ע"י הבעש"ט - ראה לקו"ש
ח"ז ע' 273 ואילך. וראה שיחת אחש"פ תש"ד (ע' 109 ואילך).

(21) "היום יום" כב ניסן. אחש"פ. וראה שיחת אחש"פ
בסעודת הלילה ה'ש"ת (ע' 75). תש"ג (ע' 118).

(22) "היום יום" שם. וראה שיחת אחש"פ תש"ד (ע' 105. ע'
109 ואילך). תש"ה (ע' 100). - וראה לקו"ש ח"ד ע' 1298 ואילך

- ביאור השייכות דאחש"פ לגילוי הארת משיח.

(23) פירוש חוקת כא, כא.

(24) כמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו' (ישעי' מ, ה).

(25) תניא ספ"ה.

(26) ד"ה שאו ידיכם תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' ריו). תרצ"ד

(וד"ה וישא אהרן תרצ"ד - סה"מ קונטרסים ח"ב רחצ, ב ואילך).

תשמ"ג. ועוד.

(27) תהלים קלד, ב.

(28) שמואל-א ט, ב. וראה אוה"ת וירא תשסד, ב. שה"ש ע'

תיד-תטו. ועוד.

(29) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז ואילך.

(30) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. וראה לקו"ש ח"ו ע'

254.

(31) להעיר מהטעם שאדה"ז לא הכניס בסידור לאחר הנהגה
חסל סידור פסח, כי "חג הפסח ווערט נמשך שטענדיג" (=חג
הפסח נמשך תמיד) (שיחת אחש"פ תש"ג (ע' 75), נעתקה בהגדה
של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים בסופו).

(32) ראה רמ"ז לוח"ב מ, ב (נדפס במק"מ קמז, ב). זח"ג רס,
ב (במק"מ קצ, ב). ל"ת להאריז"ל בראשית עה"פ ויתהלך חנוך.

ועוד.

(33) ראה כתובות סז, רע"א.

(34) ראה עדי"ז לקו"ש חט"ו ע' 282 (וש"ג) בביאור הטעם
דהתגלות החסידות (בכלל) בדורות האחרונים דוקא. וראה לקו"ש

ח"ז ע' 206 ואילך.

- 1 להאיר את העולם גם במצב של חושך. (ב) כיון
2 שמתקרבים לגאולה העתידה בפועל, מגלים יותר
3 ענינים שהם מעין הגאולה, "טועמיה חיים זכו"³⁵,
על-דרך שבערב שבת טועמים מכל תבשיל ותבשיל
של סעודת שבת³⁶.
המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לחג הפסח

(36) ראה מג"א או"ח סר"נ סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ח.

(35) פע"ח שער יח רפ"ג. שער הכוונות ענין טבילת ע"ש.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד ניסן, תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

מר ראובן שי' אבינועם

שלום וברכה!

הנני לאשר בתודה קבלת ספר שיריו "עץ שתלתי".

בודאי למותר להאריך בענין נצחיות הנפש שהוא לא רק יסוד מוסד באמונתנו, אלא גם ענין המתקבל על הדעת אפילו של שכל אנושי ובפרט בתקופתנו זו שהוא חוק מקובל במדע שאין כל דבר נפסד אפילו בדברים גשמיים וחומריים ביותר, ועל אחת כמה וכמה המחיי את החומר וגשם, הוא ענין הנפש.

ומכאן המסקנה שהנפש המשתחררת מהגבלות הגוף ותנאי עולם הזה הגשמי והחומרי הרי במידה מלאה יותר ובצורה משוכללת יותר יכולה להביע את הרוחניות שבה והטוהר שבה שהם מהענינים שהגוף הוא הבשר מכסה עליהם וצריך למלחמה להגביר הנשמה על הגוף.

ותוצאה נוספת מהאמור לעיל היא אשר כל הפעילות שיש בהן כדי לגרום קורת רוח לנפש בעודה בגוף, שבדאי המכוון בזה הוא הפנימיות והרוחניות שבנפש ולא למקרי הגוף הנפסד, הרי יש מקום לפעולות אלו גם לאחר צאת הנשמה מן הגוף, ואדרבה ביתר שאת וביתר עז, מצד ב' הצדדים היינו שתכונות העקריות של הנפש הן בהתגלות יותר מצד עצמן בלי העלמות והסתירים, ומאידך, מצד התדבקות רוח ברוח, שהרוחניות והאור של הפעולות האלו מגיעים אלי מבלי אמצעות החושים הגשמיים.

מהנ"ל מובן גם כן מדוע אמונתנו ותורתנו חיים מגבילה את האבל על הנפטר לזמנים מסויימים ויחד עם זה דורשת אשר כמו שהאבל ענין הוא בעתו ובזמנו, כן אסור האבל שלא בזמנו. ורואים במוחש אשר אבל ממעט במרץ ובחיות, והרי העיקר הוא המעשה, הן הפעולות הטובות והמשכן והתמדתן, ואדרבה בהוספה ומעלין בקדש, שזה נוגע לא רק לעושה אלא גם לנשמת הנפטר.

ויהי רצון שהפעולות ברוח תורתנו הנצחית, שביחד עם זה היא גם תורת חיים, הוראה בחיי עולם הזה, תאירנה דרכו לפניו וגם בסביבתו ישפיע בכיוון האמור, ובודאי ובודאי שזה יביא קורת רוח במדה הכי אפשרית גם לנשמת הנפטר, ושבקרוב נזכה ליעוד ומחה ה' דמעה מעל כל פנים.

בכבוד ובברכה, ובברכת חג הפסח כשר ושמוח.

לקוטי-שיחות פרשת צו כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

הרי ידוע, כפי שהוסבר פעמים רבות, שגם מדרשי
חז"ל המצוטטים על-ידי רש"י בפירושו על התורה,
הכרחיים להבנת פשוטו של מקרא, במיוחד כאשר
הדברים אינם מצוטטים בפירוש רש"י לאחר הביטוי
"רבותינו דרשו" וכדומה, ומזה מוכח שפירוש זה הכרחי
להבנת פשט הפסוקים ממש.

(ב) יותר מכך: רש"י עצמו פירש לפני כן⁷, ש"ריבה
כאן יקידות הרבה: על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו,
והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח,
כולן נדרשו במסכת יומא⁸ שנחלקו רבותינו במנין
המערכות שהיו שם⁹. כלומר, הפסוק "אש תמיד
תוקד..." מדבר אודות המערכות שהיו על המזבח.
כיצד, אפוא, מסביר רש"י בפירושו על הפסוק שלנו,
שהכוונה היא לאש המנורה?

(ג) יתר-על-כן: בפסוק זה עצמו, מפרש רש"י,
שסופו "לא תכבה" מדבר על אש המזבח!?

ב.

הקשיים על הסברם של מפרשי רש"י

ניתן היה לתרץ, כפי שיש המפרשים¹⁰ כך, שרש"י
אינו מוציא את הפסוק "אש תמיד..." מידי פשוטו,
והפסוק כולו אכן מדבר אודות המערכה שעל המזבח.
רש"י רק מפרש שמהמילה "תמיד" נלמד משהו גם
לגבי אש המנורה, שכתוב אצלה "תמיד", שגם היא
צריכה להילקח מאש המזבח.
אבל קשה להסביר כך את פירוש רש"י, כי:

א.

דברי רש"י על "אש התמיד" והשאלות עליהם

1 מן הפסוק¹ "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"
2 מצטט רש"י את המילים "אש תמיד" ומפרש: "אש
3 שנאמר בה תמיד, הוא שמדליקין בה את הנרות
4 שנאמר² בה להעלות נר תמיד³ אף היא מעל המזבח
5 החיצון תוקד".

6 בפשטות מסבירים⁴, שרש"י מתכוון להסביר את
7 המילה "תמיד", הנראית, לכאורה, כמיותרת: שהרי אם
8 הכוונה היא להדגיש שהאש צריכה לדלוק על המזבח
9 ללא הפסק, די היה אילו נכתב "אש תוקד על המזבח
10 לא תכבה" (כנאמר בפסוק הקודם "והאש על המזבח
11 תוקד בו לא תכבה"), ומה מוסיפה המילה "תמיד"?
12 לפיכך מסביר רש"י, שהמילים "אש תמיד" מדברות
13 אודות אש המנורה, הנקראת "נר תמיד", שהדלקתה
14 ("התוקד" שלה) באה מאש המזבח.

15 אך אינו מובן: (א) כל הפרשה הזאת מדברת אודות
16 המזבח וענינו, כולל אודות האש שעל המזבח, וכיצד
17 אפוא, שייך לכאן, במיוחד לפי פשוטו של מקרא, דין
18 אודות אש המנורה? את הוספת המילה "תמיד" אפשר
19 להסביר בפשטות, שכוונת התורה היא להדגיש את
20 התמידיות, וגם בביטוי חיובי: כפי שאכן רואים,
21 שהאבן-עזרא, שהוא מראשי פשטני המקרא, מסביר,
22 שהמילה "תמיד" מדגישה התמידיות של אש המזבח⁵.
23 אמנם, פירוש רש"י זה נלקח ממדרשי חז"ל⁶, אך

הלאו ד"לא תכבה" בסיום הכתוב – ובפרט דמשיך ומפרש דריבה כאן
חיובין: ב"פ "לא תכבה" – לעבור בשני לאוין)

– במשכיל לדוד כתב דב"אש תמיד" "אין כאן משמעות עשה" –
אבל (גם בפשט"מ) מצינו כמה מצוות בלשון כזה, ובמשכ"כ מזה
שלפעמים נאמר לשון כזה גם בלאו. ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע'
349.

– כי אז הול"ל "תוקד אש תמיד" וכמש"נ "להעלות נר תמיד"
שמביאו כאן (ועפ"ז מתורץ מה שהעתיק רש"י כאן גם תיבת "להעלות").
(6) יומא מה, ב. ת"כ כאן עה"פ (ו, ב) "ואש המזבח". אבל ל' רש"י
הוא ע"ד הלשון שבימא שם (וראה פרש"י שם). וראה לקמן הערה 22.

(7) בפסוק ה.

(8) מה, א.

(9) הטעם שרש"י מפרשו בפסוק "והאש על המזבח גו" ולא לפני'
ב"ואש המזבח תוקד בו", כי בפשט"מ פ' שגם האש (ודכל הלילה) צ"ל
בו ולא מתוך למזבח, וכפרש"י לעיל (א, ח) בגירסין דיום (וכ"פ בראב"ע).

(10) דברי דוד (להט"ז) כאן.

(1) פרשתנו ו, ו.

(2) ר"פ תצוה.

(3) מסתימת הל' – משמע לכאורה דכל הנרות מדליקין ממזבח החיצון
ולא רק נר המערבי (ראה מנ"ח (מצוה צח) ואפשר דלהר"מ (הל' תמידין
ומוספין פ"ג הי"ג) אם רוצה כל נר שכבה מדליקין ממזבח העולה.
ובצפ"ע על הרמב"ם חנוכה פ"ג ה"ב דבימי נס חנוכה הדליקו רק נר
המערבי (ובכ"ז נתקיימה ע"ז מצות נר תמיד)). אבל יותר נ"ל דלא נחית
רש"י כאן לזה, כי אינו שייך לפשט"מ כאן. ואף שגם בפשט"מ על כל
הנרות נאמר "נר תמיד" הרי פרש"י שר המערבי "ממנה הי' מתחיל"
(אמור כד, ג). וראה לקו"ש ח"ח ע' 100-1.

(4) ראה באר מים חיים ומשכיל לדוד.

(5) וגם ע"ד ההלכה הרי למדין מפסוק זה מ"ע להיות אש יקודה
על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח" (רמב"ם רפ"ב
מהל' תמידין ומוספין. סהמ"צ מ"ע כט). וראה רמב"ן ריש פרשתנו פסוק
ב.

ואין להקשות למה אין רש"י מפרש "אש תמיד" למ"ע (נוסף על

- 1 (א) לפיזה צריך היה רש"י לומר את הביטוי
2 "רבותינו למדו מוכן", או "מכאן למדו" וכדומה.
3 (ב) רש"י מצטט מן הפסוק גם את המילה "אש",
4 וגם בפירושו הוא מזכיר אותה ביחד עם המילה
5 "תמיד" – "אש שנאמר בה תמיד". כלומר, המילה
6 "תמיד" מתארת את ה"אש" שמוזכרת בפסוק הזה.
7 (ג) מן ההרחבה בסגנונו של רש"י – "אף היא מעל
8 המזבח החיצון תוקד" – מובן, שהוא אומר את פירושו
9 כהמשך לפסוק "תוקד על¹¹ המזבח¹²".

ג.

יישוב הסתירה בפירושי רש"י

- 10 יש המיישבים את הסתירה בין פירושי רש"י
11 דלעיל, שהפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" אינו
12 נדרש במסכת יומא לגבי המערכות שצריכות להיות על
13 המזבח, אלא כל המערכות נלמדות מן הפסוקים
14 הקודמים¹³. ודברי רש"י "כולן נדרשו במסכת יומא...
15 במנין המערכות" באים לציין, באיזה ענין ובאיזו
16 מסכת דרשו רז"ל פסוקים אלו¹⁴.

- 17 אבל, כידוע, רש"י מדייק מאד בלשונו. ומובן,
18 שתירוץ זה איננו "חלק" כלל, כי אילו רצה רש"י רק
19 לציין את המקום שבו נדרשים פסוקים אלו, הוא היה
20 מסתפק באמרו "כולן נדרשו במסכת יומא", כפי
21 שמצוי בפירושו מספר פעמים¹⁵.

- 22 ולכן הכרחי לומר, שדברי רש"י "שנחלקו רבותינו
23 במנין המערכות..." קשורים לפירושו.

ד.

ההסבר לפירוש רש"י

- 24 אלא ההסבר לכך הוא:
25 את משמעות המילה "תמיד" מסביר רש"י לפני-
26 כן¹⁶ לגבי המנורה: "כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו
27 שאתה אומר¹⁷ עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום, וכן
28 במנחת חביתין נאמר¹⁸ תמיד, ואינה אלא מחציתה
29 בבוקר ומחציתה בערב..."¹⁹.
30 כיוון שכך, קשה לומר שלשיטת רש"י, המילה
31 "תמיד" בעניינו מוסיפה בענין התמידות על-פני מה
32 שנאמר בפסוק "אש תוקד..." לא תכבה", כי, אדרבא:
33 "לא תכבה" – הכוונה היא ש"האש" צריכה לדלוך
34 ללא הפסקה²⁰, ואילו במילה "תמיד" יתכן שהתמידות
35 היא רק בימים בלבד, או בלילות בלבד²¹, ובהם עצמם,
36 כב"עולת תמיד", לא כל היום או כל הלילה.
37 לפיכך מסביר רש"י, שבפסוק "אש תמיד" באה
38 התורה להוסיף אש אחרת, שבה נאמר "להעלות נר
39 תמיד"²², שצריך להדליק אותה מהאש שעל המזבח.

ה.

רש"י מפרט לפי הדעות על מספר המערכות

- 40 לפי זה מובן, מדוע, כאשר מצטט רש"י לפני-כן
41 את "יקידות הרבה..." – (א) אין הוא מסתפק באמירה
42 "ריבה כאן יקידות הרבה", תוך הסתמכות שיספרו זאת
43 לבד, אלא מפרט את כל המקומות, כולל הפסוק "אש
44 תמיד"²³. (ב) הוא מרחיב ומאריך בלשונו "ריבה..."

(16) ר"פ תצוה.

(17) תצוה כט, מב. במדבר כח, ו.

(18) בפרשתנו ו, יג.

(19) ועד"ז פרש"י בחגיגה כו, ב.

(20) דהרי "לא תכבה" פי' (ע"ד תוקד – תהי יקדא) שצריך להבטיח שהאש לא תכבה... (ת"ו חרוקה, כ"ף – קמוצה). וע"ד "לא יסור" (תרומה כה, טו) "ולא יוח" (תצוה כח, כח). ראה פרש"י תצוה שם, לב. נחבאר בארוכה בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 349 ואילך.

(21) במשכיל לדוד תצוה שם האריך. וע"ע ואכ"מ.

(22) ועפ"ז מובן מש"כ רש"י "אש שנאמר בו תמיד כו" שם התואר ע"ד ל' הגמ' "אש תמיד שאמרתי לך כו", ולא כל' התו"כ "אש שאמרתי לך תהא תמיד" – ציווי.

(23) בדפוס ראשון ושני ורש"י כתי' לא הובאו כל הפסוקים רק הכתוב "אש תמיד". וראה לעיל הערה 15.

(11) וכדמוכח גם משינוי ל' רש"י "מעל* המזבח החיצון תוקד" היינו שהוא מפרש (ומעתיק) הכתוב "על" שפי' מעל "המזבח" פי' – החיצון תוקד, כ"י* "על המזבח החיצון תוקד" משמע שה"תוקד" קאי על "אש תמיד" דמזבח, משא"כ "מעל" שפי' שנלקח למק"א – אש המנורה.

(12) ומ"ש בדברי דוד שם "ותו דגם לשון בו אינו מיושב אם תפרשהו על המנורה" צע"ג דהרי בכתוב זה לא נאמר "בו", כ"א בכתוב שלפניו.

(13) רא"ם וגו"א כאן.

(14) וברא"ם כאן: דלישנא דרש"י דקאמר כולן נדרשו במס' יומא לא לענין המערכות הוא דקאמר אלא קצתן למערכות וקצתן לדרשא אחרת, ומה שכתב אחר זה שנחלקו רבותינו במנין המערכות הוא מילתא באנפי נפשא.

(15) ועוד ועיקר: לפי' הרא"ם אינו מובן למה מביא רש"י גם הכתוב "אש תמיד גו'". ובדפוס ראשון ושני ורש"י כתי' הובא בפרש"י רק הכתוב "אש תמיד גו'". ואולי טה"ד בדפוס א' וב'. דהרי שם ליתא גם התחלת פרש"י "ריבה כאן יקידות הרבה".

(*) וכ"ה גם בדפוס ראשון ושני ורש"י כתי'.

(**) נוסף לזה שיל' שבאם ה' אומר "על המזבח החיצון תוקד" ה' משמע (מתאים לפרש"י לפני' דיקידות דכאן נדרשות למנין המערכות) שצריך לעשות מערכה בפ"ע לאש המנורה. וראה לקמן הערה 35.

(***) וראה רמב"ן בפרשתנו (פסוק ב:) בלא תכבה בפסוק שלנו "חזירי בלאו שלא תכבה לעולם כו".

לגבי מספר הלכות, שתוכנן מורכב משני פרטים²²
 התלויים זה בזה, מתעוררת השאלה: איזהו הפרט²³
 העיקרי, הגורם (סיבה) ואיזהו התוצאה בלבד (מסובב).²⁴
 לדוגמא: לגבי שתי-הלחם שמקריבים בחג²⁵
 השבועות, קובעת ההלכה, שזו צריכה להיות "מנחה²⁶
 חדשה" מן התבואה החדשה, ולפני הקרבת שתי-הלחם²⁷
 אסור להקריב מן התבואה החדשה שום מנחה אחרת²⁸
 בבית המקדש²⁹. מתעוררת השאלה²⁹: האם העיקר³⁰
 והסיבה הוא הדין לגבי שתי-הלחם, שזו צריכה להיות³¹
 המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, וכתוצאה מכך³²
 אסור להקריב לפני-כן שום מנחה מן ה"חדש", או³³
 שמא העיקר הוא הדין לגבי המנחות, שצריך לעשות³⁴
 משהו מיוחד כדי להתיר הקרבת מנחות מן החדש,³⁵
 ולכן צריכה להיות הקרבת שתי הלחם המנחה³⁶
 הראשונה מן החדש, כדי להתיר את הקרבת המנחות³⁷
 מן החדש.
 לדיון זה ישנה השפעה מעשית על כמה ענינים,³⁸
 כגון:³⁹
 אם עברו, והקריבו מנחה מן התבואה החדשה –⁴⁰
 האם עדיין קיים אחר-כך האיסור להקריב מנחה אחרת⁴¹
 מן התבואה החדשה?⁴²
 אם הסיבה היא שמנחת שתי-הלחם צריכה להיות⁴³
 המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, הרי ממילא כבר⁴⁴

1 הרבה", בעוד אשר יכול היה לומר: ארבע יקידות כאן
 2 – על מוקדה וכו". (ג) לאחר שהוא אומר "כולן נדרשו
 3 במסכת יומא" הוא מוסיף "שנחלקו רבותינו במנין
 4 המערכות שהיו שם" – כי ברצונו להדגיש שפירוש
 5 הדברים כאן תלוי במחלוקת לגבי מנין המערכות:
 6 כיוון ש"ריבה כאן", הרי יש לומר, שלפי פשוטו
 7 של מקרא, כל היקידות הן לגבי "כאן", לגבי המזבח,
 8 בהתאם לדעה שהיו ארבע מערכות בכל יום, ולכן גם
 9 הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" נכלל בין
 10 הפסוקים המדברים על מערכות "המזבח"²⁴, ולפי דעה
 11 זו אין לרש"י מה לפרש בפסוק זה (ולשיטתו יהא צורך
 12 להסביר, בדוחק, את משמעות המילה "תמיד" כדברי
 13 האבן-עזרא, וכדומה²⁵).
 14 ואילו לפי הדעות האחרות, שהיו שתיים או שלוש
 15 מערכות בלבד²⁶, מפרש רש"י, שיש להם הוכחה גם
 16 מפשוטו של מקרא, כי כדלעיל, פשוט יותר לומר
 17 שב"אש תמיד" הכוונה היא למנורה²⁷, אשר תוקד מעל
 18 המזבח, והיקידות במזבח היו "הרבה" (יותר מאחת),
 19 אך לא ארבע.

ו.

הדיון לגבי הלכה הכוללת שני פרטים

20 מן הענינים המופלאים בהלכה, אשר בפירושו של
 21 רש"י:

(24) ראה יומא מה, ב: אש תמיד* למאי אתא.. מערכה שני' כו'.
 ולהלן שם ממשך מכתוב זה גם לענין אש המנורה. וראה תי' הב'
 בתור"ה תמיד יומא שם. וראה הערות הבאות. ועצ"ע.
 – וגם את"ל שלפי המסקנא בהסוגיא שם לכל הדיעות (גם לדעת
 ר"מ שס"ל שבכ"ה היו ד' מערכות וביהכ"פ ה'), לא הובא שם כתוב זה
 לענין מערכת המזבח, ומשמע דהדרשא שבגמ' (שם, ב) "אש תמיד
 שאמרתי לך כו'" קאי לכו"ע (וכמ"ש הרא"ם), הרי
 א) גם הרמב"ם (שפסק כו' יוסי שס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י –
 ראה לח"מ שם פ"ב ה"א) שם פ"ב ה"ד הביא הכתוב "אש תמיד" לענין
 מערכה שלישית לקיים מצות האש (אבל בה"ה שם "מפי השמועה" הביא
 הכתוב "והאש על המזבח" למערכת קיום האש). ואף שפסק שם (פ"ג
 הי"ג) דגר מערבי אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון, הרי לא הביא
 שם הדרשא ד"אש תמיד" [אף ש"ל: 1) שהרמב"ם נקט דרשה הפשוטה
 יותר, ע"ד מ"ש בלח"מ שם פ"ב ה"ב. 2) בדוחק עכ"פ – סמך גם על
 הירושלמי דלקמן].
 ב) בירושלמי יומא פ"ד ה"ו: "ולית רבי יודא מערכת קיומי אש
 מה מקיים ר' יהודה אש תמיד" (אף שלפנ"ז לא הביא הכתוב "אש תמיד"
 בדעת ר"מ כו').
 ואולי י"ל שלשיטת רש"י גם סוגיא זו במסקנתה ס"ל לר"מ (ור' יוסי
 – ראה בהערה 26) דהכתוב "אש תמיד" קאי במערכת המזבח, אלא

דדרשין ממנו (מתכתב תמיד) גם לענין אש המנורה (אף שאי"ז כוונת
 רש"י בפירושו כאן עה"כ, כנ"ל בפנים).
 (25) והרי מצינו בכ"מ דדרשין כתוב זה לענין אש המזבח: א) בתו"כ
 ב'פ' זו: תמיד אף בשבת, תמיד אף בטומאה (וראה ירושלמי יומא פ"ד
 ה"ו בסופו. ובה"ה שם). ב) רמב"ם שבהערה 5: "מ"ע להיות אש..
 תמיד כו'". ג) ברמב"ן שם (בהערה 5): דכתוב זה הוא מצוה לכהנים
 בקיום האש.
 (26) או י"ל דלשיטת רש"י גם לדעת ר' יוסי דס"ל שהיו ג' מערכות
 בכל יום וביהכ"פ מוסיפים אחת, קאי הכתוב "אש תמיד תוקד גו'"
 במערכות המזבח, ורק לר' יהודה שס"ל שהיו רק ב' מערכות וביהכ"פ
 ג' קאי כתוב זה באש המנורה. וראה בהערה 24.
 (27) וכ"מ מירושלמי שם, דמסיים "מה מקיים ר' יהודה אש תמיד,
 אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא על מזבח החיצון", דמשמע
 דלפי שלא דריש כתוב זה לענין המזבח לכן דריש לאש המנורה. משא"כ
 לאידך מ"ד. ראה לעיל הערה 24.
 (28) ראה מנחות סח, ב ואילך. פג, סע"ב.
 (29) בכל הבא לקמן, ראה בארוכה צפ"ע הל' מתנות עניים (לה, ג
 ואילך) הל' נדרים (ח, ד). ועוד (ושם – עד"ז גם לענין חדש לפני העומר).
 לקו"ש חל"ב שיחה ב' לפ' אמור.

(*) משא"כ בתו"כ בפירושנו קאי עה"כ "ואש המזבח תוקד". וכ"ה בר"ח בגמ'. וכן הגי' הגר"א (ועוד) בגמ'. וראה דק"ס שם. אבל לא משמע כן מפרש"י יומא שם רע"ב.
 ובזלח"מ שם ה"א מבאר ומפרש בהקדמה שלפנינו. ועד"ז בדברי דוד כאן.

24 אבל מן השינוי שרש"י משנה בלשון חז"ל³⁴,
 25 שאינו מצטט "אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא
 26 בראשו של מזבח החיצון", אלא כותב "אף היא מעל
 27 המזבח החיצון תוקד", מובן, שזהו דין מדיני המזבח
 28 החיצון³⁵, אשר האש שנעליו צריכה גם להדליק את
 29 המנורה³⁶ (כיקידות אחרות).
 30 ובמיוחד כאשר כך מובן לפי הפשט, כי התורה
 31 קבעה ענין זה בפרשת המזבח החיצון, ולא בפרשת
 32 המנורה.

ז.

ההוראה בעבודת ה'

33 ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא:
 34 כלי המשכן והמקדש נחלקים, בכלליות, לשני
 35 סוגים: הכלים שעמדו בפנים – המזבח הפנימי, מנורה
 36 ושולחן. והחיצוניים – המזבח החיצון וכו'.
 37 סוגים אלו מקבילים לשני דרכי עבודת ה' עלידי
 38 האדם: עבודת האדם עם עצמו – בפנים, ועבודת
 39 ההשפעה על הזולת, קירוב היהודים שהם ב"חוץ"
 40 ותיקון חלקו בעולם שבחוץ, כמזבח החיצון, אשר
 41 דוקא עליו הקריבו את קרבנות כל ישראל – בירור
 42 וזיכוך עניני העולם³⁷.
 43 ביתר פירוט: הדלקת המנורה היא ענין התורה³⁸,
 44 שנאמר³⁹ "כי נר מצוה ותורה אור", ועליה נאמר, כמו

1 לא יהא כך, ולכן לא קיים איסור זה, ומותר להקריב
 2 מנחות מן התבואה החדשה³⁰.
 3 אבל אילו האיסור העיקרי הוא על הקרבת מנחה
 4 מן החדש לפני שמנחת שתי-הלחם מתירה זאת, הרי
 5 האיסור הזה קיים גם לאחר שכבר הקריבו מנחה מן
 6 החדש, כל עוד לא הקריבו את מנחת שתי-הלחם
 7 המתירה הבאת מנחות מן החדש.
 8 שאלה כזאת קיימת גם בעניננו:
 9 חובת הדלקת המנורה מן האש שעל המזבח
 10 החיצון – האם היא חלק מדיני הדלקת המנורה,
 11 שהאש צריכה להילקח מן המזבח החיצון, או שמא זהו
 12 דין מדיני המזבח (שנאמר בפרשת המזבח), אשר ממנו
 13 חייבים לקחת אש להדלקת המנורה³¹.
 14 אחת ההשפעות המעשיות ממסקנות דיון זה היא:
 15 האם, כאשר מסיבה כל-שהיא אין אש על המזבח³²,
 16 מונע הדבר את הדלקת המנורה?
 17 אם זהו דין מדיני המנורה, הרי שכאשר אין אש על
 18 המזבח, אי-אפשר להדליק את המנורה. אבל אם זהו
 19 דין מדיני המזבח, הרי שכשאין אש על המזבח,
 20 מתבטלת חובה זו, וצריך להדליק את המנורה מאש
 21 אחרת.
 22 להלכה נראה שזהו דין בהדלקת המנורה, שהאש
 23 צריכה להילקח מן המזבח החיצון³³.

(34) יומא שם. ועד"ז בתור"כ (כנ"ל הערה 22) ובירושלמי (כבהערה 27).

(35) ועד"ז המערכות שעל המזבח החיצון עצמו. וראה תוס' יומא שם ד"ה תמיד. ולהעיר מרמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ב ה"ה. ובפיה"מ יומא שם ספ"ד דביוה"כ היו על המזבח ד' מערכות "מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטריו". ובגמ' שם (ועד"ז בתור"כ שלפניו): אש מחתה ומנורה מניין.

(36) ואולי י"ל שעפ"ז דהדה"נ דהמנורה הוא דין במזבח עאכ"כ שכן הוא בנוגע הלאו ד"לא תכבה" – ונפק"מ להלכה ד"המכבה אש על המזבח עובר כו" עד מתי נקרא "אש המזבח": אם עד שלוקחו במחתה מעל המזבח ואז דוקא נק' "נתקה למצוה אחרת", או גם אם רק הכינה במזבח (ראה יומא מו, ב. ובפרש"י שם. רמב"ם הל' תמידין פ"ב ה"ו), ואת"ל שזהו דין במזבח, הרי כ"ז שלא הורידה מהמזבח עובר, ועפ"ז יומתק ל' רש"י כאן "המכבה אש על* המזבח", ולא "המכבה אש המזבח** ככרמב"ם שם. ועוד.

(37) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב. ובכ"מ.

(38) ראה תור"א פת, ב. אוה"ת תרומה ע' א' תצא ואילך. ובכ"מ.

(39) משלי ו, כג.

(30) ראה שפת אמת (שם סח, ב) דמתרץ החילוק דקודם העומר וקודם שתה"ל שבמשנה שם דבשתה"ל הוי החסרון במצות שתה"ל ולא פסול בהקריבה שבמנחות, וכ' שלכן אם עבר והקריב קודם שתה"ל שוב רשאין אפי' לכתחילה להביא עוד מנחות קודם שתי הלחם.

(31) להעיר ממחלוקת הרמב"ם והראב"ד הל' תמידין פ"ג ה"ג אם זהו חיוב בנר מערב, או שזה בעיקר דין שלילי, היינו "שלא יביא ממזבח הפנימי ולא מבית הכירים".

(32) אלא שיש לדון בזה (ע"ד ההלכה) אם אין מזבח אם יש להדליק את המנורה ממ"ש בתוספתא (מנחות פ"ו ה"ו) השלחן והמנורה והמזבחות מעכבין זו"ו. ובירושלמי שקלים פ"ד ה"ב מחלוקת בזה. ולדעת רבנן שם אינן מעכבין (וראה שם: כאן בעבודות שבפנים, כאן בעבודות שבחוץ) – ראה בכ"ז לקו"ש ח"א ע' 117 ואילך וש"נ (ושם: שלדעת הרגזובי הוא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם הכלים הם חלקי המקדש).

וראה מג"ח (מצוה צה) דבלא מזבח החיצון אינו קרוי בית המקדש. ובכל אופן – מקום לשאלה באם יש מזבח אבל אין אש על המזבח (שחסר בנדרת העצים – ראה תענית כח, א – וכי"ב).

(33) ראה רמב"ם וראב"ד שבהערה 31. ולהעיר שהרמב"ם כתבו בפ"ג המדבר במצות הדלקת המנורה ולא בפ"ב שהוא ע"ד אש המזבח והמערכות שעליו.

(*) ובדפוס ראשון ושני: מעל המזבח (וברש"י כתי: שעל המזבח).

(**) ואולי י"ל דנדר נפק"מ בלשונות אלו: "המכבה אש המזבח" משמע מכבה כל אש המזבח, משא"כ הלשון שבפרש"י "המכבה אש על המזבח" ה"ו גם מקצת האש (ראה זכאים צא, ב. רמב"ם שם. סהמ"צ מ"ז פא. ביאור הרי"ף (לטה"מ צ"ד וס"ג) מ"ז פא. וראה פני' וכלי חמדה פרשתנו בביאור דברי הרמב"ם (י). ולהעיר מהגירסא (בשנה"ג שלפנ"ו) "מעל המזבח".

14 יתר-על-כן: מדברי רש"י יוצא, שכבר בהיות האש
 15 על המזבח החיצון היא קשורה לאש המנורה⁴⁶,
 16 ומשמעות הדבר בעבודת האדם היא: כדי שאצל
 17 יושב-האוהל "תידלק" ותאיר "אש" ואור התורה, צריך
 18 להיות איכפת לר⁴⁷ שגם אצל יהודי הנמצא ב"חוץ"
 19 ידלק ויאיר "נר ה' נשמת אדם", ורק אז הוא יכול
 20 להצית את "נר ה'" שלו ב"אור התורה".
 21 קשר זה של המנורה אל המזבח החיצון חשוב כל
 22 כך, עד שהוא נרמז במילה "תמיד". כי התמידות
 23 בעבודתו של יושב-האוהל מתבצעת דוקא באמצעות
 24 עוברו את הנסיונות והקשיים של ה"חוץ". ורק על ידי
 25 השפעתו על יהודים אחרים הוא מגיע למעלת
 26 התמידות בעבודתו בלימוד התורה⁴⁸.
 (משיחת ש"פ צו תשכ"ט)

1 על חובת תלמוד תורה, "להעלות נר תמיד". וכאשר
 2 תורתו אומנותו, הרי הוא בבחינת "נר תמיד" ומקושר
 3 תמיד אל ה'⁴⁰.
 4 עלול "יושב אוהל" לטעון; הרי הוא יכול להיות
 5 כמנורה דלוקה באופן של "להעלות נר תמיד", ואין לו
 6 צורך במצוות, ואפילו לא מצוה עוברת⁴¹, ובודאי שאל
 7 לו להתעסק עם עניני העולם או עם יהודי אחר שהוא
 8 "בחוץ"?
 9 על כך ישנה ההוראה, שהמנורה צריכה להידלק
 10 מאש המזבח. ואמנם, ישנו המזבח הפנימי – העבודה
 11 הנעלית של היהודי עם עצמו ועם פנימיות הלב⁴² –
 12 אבל אור המנורה אינו נדלק ממנו, למרות שעמד
 13 בסמוך לה⁴³, אלא דוקא⁴⁴ מן המזבח החיצון⁴⁵.

(40) ראה אוה"ת תצוה ע' א'תקנב ואילך.

(41) ראה ירוש' ברכות פ"א ה"ב: ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב כו'. – ולהעיר דפשיטא להש"ס דאפילו לעשות סוכה ולולב מפסיק. ואכ"מ.

(42) ראה לקו"ת דברים עה, ד. פו, ד. מצות בנין מקדש שם. ובכ"מ.

(43) ראה יומא שם מה, ב. ראב"ד שבעה ע"א.

(44) ועד"ז במזבח הפנימי שמערכה שני' של קטורת (של מזבח הפנימי) צ"ל על מזבח החיצון (יומא ותו"כ שם).

(45) להעיר שנתינת התורה – באה ע"י מענת משה למצריים ירדתם (שבת פח, סע"ב). שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (רמב"ם סוף

הל' חנוכה – מספרי נשא ו, כו (בשינוי לשון)).

(46) והיינו כי זהו דין באש המזבח (אבל את"ל שזהו דין באש המנורה הרי כמו שהוא על המזבח אינו שייך למנורה. אבל ראה לעיל הערה 36), וכמו במערכה שני' של קטורת (ואש מחתה) שעל מזבח החיצון – שבגמ' ותו"כ באים ביחד (וראה לעיל הערה 35).

(47) ולהעיר אשר סדר היום צ"ל: יהיב פרוטה לעני והדר מצלי (ב"ב י, א. שו"ע או"ח סו"ס צב) ומביהכנ"ס לביה"מ (שו"ע או"ח סקנ"ה).

(48) להעיר מרשב"י (שתורתו אומנותו) שתחילת ענינו בצאתו מהמערה אתקין מילתא (שבת לג, סע"ב).

אגרות קודש

ב"ה, יג ניסן, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

מר צבי שי' גת

שלום וברכה!

אחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו ממקום משרדו החדש בסנגל, ובהתענינות קראתי על דבר פרטי עבודתו שם. תקותי אשר בכל מקום שמבקר, אם נמצאים שם אחינו בני ישראל, ולכאורה אין לך מדינה ועיר שאין שם מבני ישראל, משתדל להפגש אתם ומזכירם ומעוררם ומעודדם על גזע צור מחצבתם, וכו' וכו'. והרי לא תמיד יודעים אנו בפעולותינו בעולם הזה מהו העיקר, עד שאפשר הדבר שמסבב הסיבות גורם לכמה סיבות ופעולות וענינים בשביל מאורע אחד, פגישה אחת ופרט אחד. ורואים זה גם בסדר הטבע הסובב אותנו, ולדוגמא בעולם הצומח, הרי ההפרי' הבאה על ידי אבק הזרע הנפוץ בכמה מליונים, רק אחדים מהם מפריחים ומצמיחים, ועל דרך זה גם בנוגע לגרעינים וזרעים וכו'.

ת"ח על כתבו הפרטים בנוגע לכפר חב"ד אשר באה"ק ת"ו והתפתחות ההתישבות שלהם.

כמנהג ישראל המסורתי, הנה בהתקרבנו לחג המצות זמן חירותנו, אחתום באיחולים לבביים לחג כשר ושמוח ולחירות אמתית בעניני הגוף והנפש גם יחד, חירות אמתית מכל הענינים המבלבלים ומפריעים איש איש במלוי תפקידו שהטילה עליו ההשגחה העליונה.

בכבוד ובברכה.

בראשית לו, לגילד: וַיֵּמֶת בְּלֶע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹכָב בֶּן־
זֶרַח מִבְּצָרָה: וַיֵּמֶת יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו חָשֶׁם מֵאֲרֵץ
הַתִּימָנִי:

קל

רמז בהשם ואותיות "יוכב" לשבירת מלכין דתהו, הו'
מדות, והאחוריים דמוחין

המלך יוֹכָב, הוא חסדי דקליפה ששרשו מחסד
דתהו, שנשבר. אותיות י"ו רומזים על מלכות וז"א
כמו² וי' שנשברו, כי בהמלך דחסד שהוא³ אבגית"ץ⁴

(1) פירוש: כמבואר בעץ חיים (המצויין כאן) דהו' מלכי אדום הם
כנגד הו' מדות רעות דתהו, ומלך בלע כנגד בחי' דעת דקליפה (ראה
סימן קיא הערה 9), ומלך יוכב כנגד חסד דקליפה. ראה גם לעיל
סימן קכג. קכט.

(2) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לספר התניא עמוד י' וז"ל: ידוע
דז"א ומל' בסוד שרש, ז"א הוא ר' ו' נקודות ו' קצוות, ומל' נקודה
אחת, וע"י קיום תורה ומצוות מגדילים את ז"א שיהי' לו מוחין ג"כ,
ומגדילים את מלכותו שתבנה ותהי' פרצוף שלם ע"ש. ראה הערה 4.
(3) פירוש: מבואר בעץ חיים (המצויין כאן) ראה הערה 4. ועיין
ביאור הענין בחסידות אור התורה פרשת חוקת עמוד תשס ואילך),
דבתפלת "אנא בכח" יש מ"ב תיבות הנחלק לז' שורות, והם כנגד הו'
מדות (וכמו שאומרים בספירת העומר ראה לעיל סימן קז), ושורה
הראשונה "אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה" הוא ר"ת אבגית"ץ
כנגד חסד.

(4) שער (ט) שבירת הכלים פרק ב' וז"ל: שם* אבגית"ץ הוא בספי'
חסד כנודע לפי שממנו מתחיל (ביטול) מיתת המלכים, לכן בשם
זה נרמז מיתת שבעה מלכים, וזהו פ"י אבגית"ץ כמו אבג"י ת"ץ, כי
אבג"י גימ' י"ו והם סוד ז' מלכים, כי י' הוא במלכות שהיא נקודה
א' לבד, והוא י' של אבג"י, ואותיות אבג"י הם ו' בגימ' והם ו"ק דז"א
והרי הם ז' מלכים. וז"ס שארז"ל (שבת צט). כי רה"ר רחבו י"ו אמה,
כי הרי אלו הו' מלכים הם הנקראים רה"ר בהיותן קודם התיקון

נרמז שבירת ז"א ו' אותיות אב"ג, ושבירת המלכות י',
ששניהם אב"ג י' נתוצו כמ"ש בע"ח⁵. שיעור רשות
הרבים שרחבו וי"ו⁶ אמות.

ובסיבת שבירתו⁷ נתבטלו האחוריים⁸ דאו"א
והאחוריים דישסו"ת, האחוריים דישסו"ת כשבירת
המלכות, והאחוריים דאו"א כשבירת ז"א כמ"ש בע"ח
שם.

זהו השני בתי"ן, ב' א' האחוריים דישסו"ת, ב' ב'
האחוריים דאו"א, וד"ל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד רלח

ואמנם אחר התיקון נקרא רה"י. והנה הו' מלכים הנקרא אבג"י הלא
הם נתצו ונשברו ומתו וז"ס ת"ץ** של אבגית"ץ ועין שמן החסד
התחיל מיתת המלכים כנ"ל לכן נרמזו בשם זה הראשון.

(5) שער ט.

(6) ראה שבת צט, א. שו"ע אדמו"ר חזקן הלכות עירובין סימן שמה
הל' יא. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפ. ראה לעיל הערה 4.

(7) בקליפה, ע"י שיש ירידה ושבירה בהמדות, עי"ז יש שבירה
בה"שכל" (או"א וכו'), וראה הביאור לעיל סימן קטו הערה 3.

(8) בענין השבירה ב' תחתונים והאחוריים דאו"א, ראה ספר מאמרי
אדמו"ר האמצעי דברים חלק א' עמוד ח ואילך. ספר המאמרים
תקס"ה חלק ב' עמוד תקנא. ועיין לעיל בהקדמה כללית קודם
סימן צו.

(9) פירוש: מרמזו השני אותיות בב' של השם "יוכב", האות "ב"
ראשונה לשני בחי' אחוריים (1) דישראל סבא, (2) ותבונה, והאות ב'
השני' מרמז ג"כ לשני בחי' (1) האחוריים דאב (חכמה), (2) האחוריים
דאם (בינה).

סך הכל ארבעה בחי', וזהו מ"ש ב' א' — היינו האות "ב" ראשונה
של "יוכב", וב' ב' — הוא האות "ב" השני' ד"יוכב".

(* ר"ת "אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה".

(** ראה גם לעיל סימן קיא בסופו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

11 לא לַעֲבֹב על החמר לקחת מזון לכל הדרך.
12 משיבה הגמרא: אָמַר רַב פִּפְא, לֹא צְרִיכָא אֵלָא בִּאּוּפֵי דְשִׁכְיָה
13 לְמִיטְרָה וּלְמִזְבֵּן מֵאֲוָנָא לְאֲוָנָא – שְׂמֻצֵי מִזְוֹן שֶׁאֵפְשֶׁר לְטָרוּחַ
14 וּלְקַנּוּתוֹ בְּכָל מְלֻחַ וּמְלֻחַ שְׁחוּנִים הֵם בּוֹ לֵאחֲרֵי הַלֵּיכָת יוֹם אֶחָד.
15 וּלְפִיכָךְ, חָמֵר דְּרִבִּיחֵי לְמִיטְרָה וּלְמִזְבֵּן – הַחֲמֵר שֶׁדִּרְכוֹ לְטָרוּחַ וּלְקַנּוּת
16 לַעֲצֻמוֹ מִזְוֹן, עַל כֵּן אֵינּוּ רִשְׁאֵי לוֹ לְקַחַת יוֹתֵר מִמִּזְוֹן שֶׁל יוֹם אֶחָד,
17 אֲבָל שׂוֹכֵר לֹא דְרִבִּיחֵי לְמִיטְרָה וּלְמִזְבֵּן – אֵין דִּרְכוֹ לְטָרוּחַ וּלְקַנּוּת
18 מִזְוֹן, וּלְכֵן הִתִּירוּ לוֹ לְקַחַת מִזְוֹן שֶׁל כָּל הַדֶּרֶךְ.
19 עוֹד בַּעֲנִין שֶׁכֵּר עֲבוּדָה בֵּין נֶסֶךְ: אָחָד דְּרִבִּיחֵי אָחָד בְּרִיחֵי דְרִבִּיחֵי אֵיקָא
20 – אֲבִיו שֶׁל רַב אַחָא שְׁהִידָה בְּנוֹ שֶׁל רַב אֵיקָא, כְּלוּמַר רַב אֵיקָא,

1 הוא רשאי להניח את הכד על הבהמה, מיהא – מכל מקום, אי לא
2 מוֹתִיב לִי – אם לא יניחנו, מי אֲמַרְנֵן לִיחַ נָבִי לִיחַ אֲנִירָא דְלִנְיָתוֹ –
3 וכי נאמר לו לנכות מדמי השכירות את שכר הובלת הכד. וכיון
4 שכן, גם כשהוא מניחו על הבהמה, לא נחשב השכר עבור הובלת
5 הכד.
6 הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא בה נתבאר זכויותיהם של
7 השוכר ושל החמר בהנחת דברים על החמור. שואלת הגמרא:
8 הִיכִי דָמִי – במה מדובר, אי דְשִׁכְיָה לְמִזְבֵּן – אם במהלך הדרך מצוי
9 מזון לקנותו בכל שעה, חָמֵר נָמִי לַעֲבֹב עַל הַשׁוֹכֵר מִלְּקַחַת מִזְוֹן
10 לכל הדרך, וְאִי דְלִיחַ שְׁכִיחֵי לְמִזְבֵּן – ואם אין מצוי לקנות, שׂוֹכֵר נָמִי

וקרבן תודה אינו בטל, וע"ש במתנת כהונה דהתמידים ומוספים ג"כ לא יבטלו ועמ"ש ע"פ כי חסד חפצתי ולא זבח, יש לפרש ע"ד כל המועדים בטלים לע"ל, ופי' בתורה אור בד"ה ויושט המלך לאסתר שהמועדים הן עליות כנסת ישראל, בפסח בבחי' חסד כו', אכן לעתיד לבוא יהי' גלוי אור ה' למטה וזהו אשת חיל עטרת בעלה וא"כ אין שייך עליות, וזהו ע"ד מה שכתוב ע"פ כי ההרים ימושו כו' שההרים הם בחי' עליות כנ"י והיינו ע"י שיהי' הגילוי למטה וזהו וחסדי כו' וברית שלומי כו' והיינו ע"י המשכה מא"א דקמ"י מעלה ומטה שוין יעו"ש.

והנה הקרבנות הם ג"כ עליות והתקרבות כנ"ל מלמטה למעלה לכן הם בטלים כיון שיהי' הגילוי למטה, אך קרבן תודה שהיא הודאה ע"ד לך טוב להודות כו' הודו לו ברכו שמו הנה בבחי' שמו שייך ברכה אבל בו ית' אין שייך רק הודאה לבד.

עוד יש לומר ע"ד אחר הנה המועדים הן גילוי אור הבינה במדות כמ"ש ע"פ להקריב לי במועדו, ובד"ה הוי' לי בעוזרי, ובד"ה מצה זו ובינה נק' עלמא דאתכסיא ובמועדים נמשך הגילוי משם, וכמ"ש ע"פ בנהר יעברו ברגל שבכל רגל מג' רגלים עוברים בנהר היוצא מעדן שהוא בינה כו', ולעתיד לבוא יהי' עלמא דאתכסיא בגילוי ממש כמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, וזהו והניף ידו על הנהר כו' ולכן יהי' הכינוי של שמונה נימין.

לכן המועדים יהיו בטלים דא"צ להמשיך אור הבינה במדות כיון שהבינה יהי' בבחי' גילוי כמו המדות, וכמו ע"ד שעכשיו בשבת ויו"ט א"צ תפילין כו', משא"כ הלכות שהם מיסוד אבא הרי הם למעלה מהבינה וכמ"ש כי טובים דודין מיין ערבים עלי דברי סופרים כו' לכן אינן בטלות ועמ"ש מזה בד"ה יביאו לבוש מלכות.

ולכן הקרבנות ג"כ בטלים דמבואר באגרת הקודש סי' כ"ח הקרבנות שע"ג המזבח הן בחי' העלאת מ"ן מנפש הבהמית שבנוגה אל שרשן ומקורן הם בחי' ד' חיות שבמרכבה כו' ועי"ז נמשך ויורד מים דכורין מז"א, א"כ הקרבנות הם להמשיך יחוד ז"א ונוקבא, וכיון שלע"ל יהי' אור הבינה בגילוי וגם ז"א ונוקבא יהיו תרין ריעין, א"כ א"צ לקרבנות, אבל התודה שהיא המשכת יחוד אב ואם שלמעלה מעלמא דאתכסיא זה לא יבטל וכמו ההלכות, וכמ"ש מזה ע"פ מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה שהתודה והלכות לא יבטלו גם לע"ל שיהי' אור הבינה בגילוי כי הם המשכות יסוד אבא כו' ועמ"ש ע"פ ועתה אלקינו מודים אנחנו לך ומהללים כו', שם נת' ענין ג' בחי' הלל ברכה והודאה.

אור התורה פ' ויקרא ח"א עמוד כ"ג

ז, יב – אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן

א. בשל"ה דף כ"ד הקשה על מדרש תהלים במזמור לתודה דאמר שם ר"י כל הקרבנות יהיו בטלים לעתיד לבא וקרבן תודה אינו בטל. והקשה הא בנין בית שראה יחזקאל הוא הבית שלעתיד הזכיר שם קרבנות של חטאות ואשמות. ודחק שם לתרץ.

ולא קשה מידי דהא איתא ביומא דף פ' אמר ר"א האוכל חלב בזמן הזה יכתוב שיעורו ופירש"י בד"ה אי נימא שמא יבנה ביהמ"ק בימיו ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן כו', הרי יהי' לעתיד חטאות ואשמות מאותם שנתחייבו כבר בעולם הזה אבל שיתחייבו אז בקרבנות אלו, וזה יהי' בטל לעתיד.

והנה הא דלעתיד יבטל קרבנות של חטאות ואשמות כתב השל"ה שם הטעם לפי שאז יבטל היצה"ר מן הארץ ויתמו חטאים וכו'. וצריך ליישב טעמו הא ודאי חטאות ואשמות אינם באים אלא על חטא שוגג ואין יד יצה"ר בחטא של שוגג.

ונראה ליישב זה לפי טעמו עפ"י מה דאיתא בספר האלשיך פרשה זו על פסוק נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות אשר לא תעשינה ועשה אחת מהנה הא דצריך להביא קרבן על חטא שוגג לפי כי גם בלא דעת נפש לא טוב לפי שעל ידי שנפשו מטומאת מקודם ע"י חטא מזיד הלכך בא על ידו חטא של שוגג שאם הי' צדיק ולא חטא במזיד לא הי' בא תקלה של שוגג על ידו, וזה שאמר נפש כי תחטא בשגגה, זה בא לו מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה, דעבירה של חטא מזיד שעשה היתה גוררת לו עבירה של שוגג וא"כ כיון דלעתיד לא יהא מצוי חטא מזיד שיבטל היצה"ר מן העולם גם חטא שוגג לא ימצא לכן יבטל לעתיד חטאות ואשמות אף שהם באים על חטא שוגג.

ולי נראה הטעם הא דלעתיד יבטל קרבן חטאות ואשמות לפי דאיתא בילקוט ירמ' דף ס"ו וז"ל בעוה"ז אדם מלקט תאנה בשבת אין התאנה אומרת כלום אבל לע"ל היא צווחת ואומרת שבת הוא, אדם שוכב עם אשתו נדה אין מי שיעכב על ידו אבל לע"ל אבן מקיר תזעק ואומר לו נדה היא, הרי לפי"ז בל יראה ובל ימצא לעתיד חטא שוגג שהרי יהי' לו מזכירין החטא אשר ירצה לעשות, לכן יבטל אז הקרבן חטאות ואשמות הבא על השוגג.

לויית חן

ב. במד"ר פ' צו פ"ט כל הקרבנות בטלים לעתיד לבוא

♦ יום ראשון ב' ניסן ♦

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א וּמַלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ב) צו את־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה
הוא הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה
עַד־הַבֹּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ:

ב פֶּקֶד יֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בָּנוֹהֵי לְמִימָר דָּא
אורייתא דְעֹלָתָא הִיא עֹלָתָא עַל דְּמִתּוּקְדָּא
עַל מִדְבָּחָא כָּל לַיְלִיא עַד צִפְרָא וְאַשְׁתָּא
דְּמִדְבָּחָא תִּהְיָ יִקְדָּא בֵּהּ:

שְׁכַל 'תֹּרַה' לְרִבּוּת הוּא בָּא, לֹמֵר: תֹּרַה אַחַת לְכָל
הָעוֹלָם, וְאַפְלוּ פְּסוּלִין, שָׁאם עָלוּ לֹא יִרְדּוּ. הוּא
הָעֹלָה • לְמַעַט אֶת הָרֹבֵעַ וְאֶת הַנִּרְבֵּעַ וְכִיּוּצָא בְּהֵן,
שֶׁלֹּא הִיָּה פְּסוּלִין בְּקֹדֶשׁ, שְׁנַפְסָלוּ קֹדֶם שֶׁבָּאוּ לְעֹזְרָה.

(כָּל הַעֲנָן בְּתוֹרַת כְּתוּבִים וּבְמִסֵּי פֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד')

כ"י צו את אֶהֱרֹן • (ת"ס) אין "צו", אֶלָּא לְשׁוֹן זִרְזוּ
מִיד וּלְדוּרֹת. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בִּיּוֹתֵר צָרִיף הַכְּתוּב
לְזִרְזוּ בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּסֵּי. זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה
וְגו' • הָרִי הָעֲנָן הִזָּה בָּא לְלַמֵּד עַל הַקָּטָר חֲלָבִים
וְאִיכָרִים שֶׁיֵּהָא כָּשֶׁר כָּל הַלֵּילָה, וּלְלַמֵּד עַל הַפְּסוּלִין,
אֵינָה אִם עֹלָה – יִרְדּוּ, וְאֵינָה אִם עֹלָה – לֹא יִרְדּוּ;

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי 'שיחות קודש' תשל"א עמוד 30 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בקשו חשבונות רבים

צָבוֹר צָרִיף לְהִזְהֵר בִּיּוֹתֵר, וְאִם־כֵּן יָכוֹל הָאָדָם לְטַעוֹן
שֶׁלֹּא־דִּקְּא שְׁעָצִים לְמַעַרְכָּה הֵם הַדְּבָרִים הַכִּי נִחוּצִים
עֲכָשׁוּ, וְאוּלֵי יֵשׁ דְּבָרִים נִחוּצִים יוֹתֵר, וְלָכֵן צָרִיכִים
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִסְפֵּי הַצָּבוֹר לְדְבָרִים אֲחֵרִים.
וְלָכֵן דִּקְּא כָּאֵן כְּשֶׁמִּדְבַּר בְּכִסְפֵּי צָבוֹר, שֶׁם צָרִיף הַכְּתוּב
לְהִזְהִיר וּלְזִרְזוּ שֶׁכְּשֶׁהִקְבָּה מִצְוָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁהוּ, אֵין מִקּוֹם
לְחִשְׁבוֹנוֹת בְּגִי־אָדָם. וְכִשְׁהִקְבָּה מִצְוָה שֶׁצָּרִיף עֲצִים
לְמַעַרְכָּה, וְדָאֵי הַדְּבָר שֶׁזָּהוּ מִה שֶׁצָּרִיכִים לַעֲשׂוֹת עִם
הַכֶּסֶף.

עַל הַפְּסוּק "צו את אֶהֱרֹן" (ו, ב) מִפְּרֶשׁ רַשִׁי "בִּיּוֹתֵר צָרִיף
הַכְּתוּב לְזִרְזוּ בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּסֵּי".
יֵשׁ לַעֲנִי מִדּוּעַ נֶאֱמַר זִרְזוּ זֶה דִּקְּא כָּאֵן בְּנוֹגַע לְאִשׁ
הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא בְּמִצְוֹת אֲחֵרוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן חֶסְרוֹן כִּסֵּי?
וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
בְּמִצְוֹת אֲחֵרוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן חֶסְרוֹן כִּסֵּי, כְּצִדְקָה וְכִיּוּצָא בְּזֶה,
אֵין צָרִיף לְזִרְזוּ כְּלִפְפֵּי, כִּי בְּהֵן בְּטוּחַ הָאָדָם שֶׁהִקְבָּה יִשְׁלַם
לוֹ בְּחֻזְרָה. וְאַפִּילוּ בְּלֹא זֶה, הָרִי זֶה כֶּסֶף שְׁלוֹ, וּבְכֶסֶף שְׁלוֹ
יָכוֹל הוּא לַעֲשׂוֹת כָּכָל הָעוֹלָה עַל רוּחוֹ.
אַבְל כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְמִמּוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא מִכְּסֵּי צָבוֹר, וּבְכִסְפֵּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 30 – מתוך 'לקראת שבת')

החבור להקב"ה בקיום מצותיו

וְהַמַּעֲלָה בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת. ב. כִּי כֹף צוּה הַקְבָּה וְלָכֵן מְקִים
מִצְוֹתָיו בְּקִבְלַת עוֹלָם, וְלֹא מִצַּד שְׁמֵיבִין בְּשִׁכְלוֹ הַמַּעֲלָה
שֶׁבְּזֶה. וְעַל זֶה אוֹמְרִים שֶׁעָקֵר הַ"צוּתָא וְחִיבּוּר" לַהֲקָבָה
שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא כְּשֶׁמִּבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ לַהֲקָבָה,
וּמְקִים מִצְוֹתָיו לֹא מִצַּד שְׁמֵיבִין כֹּף בְּשִׁכְלוֹ אֶלָּא רַק מִפְּנֵי
הַ"צִּיּוּר", שֶׁכֹּף צוּה הַקְבָּה.

בְּקֶשֶׁר לְפִסּוּק "צו את אֶהֱרֹן" (ו, ב) יִשְׁנִם שְׁנֵי פִירוּשִׁים
הַקְּשׁוּרִים בְּתִיבַת "מִצְוָה": א. מִלְשׁוֹן צִיּוּר. ב. מִלְשׁוֹן
"צוּתָא וְחִיבּוּר" (לְקוּטֵי תוֹרָה בְּהִקְוֵי מִה, ג. וְעוֹד) שֶׁקִּיּוֹם הַמִּצְוֹת
מִחִבּוּר וּמִקְשָׁר אֶת יִשְׂרָאֵל לַהֲקָבָה. וְיֵשׁ לֹמֵר שֶׁשְׁנֵי
פִירוּשִׁים אֵלוֹ מְבָאִרִים אֶחָד אֶת הַשְּׁנִי: דְּהִנֵּה יְהוּדֵי יָכוֹל
לְקַיֵּם מִצְוֹת מִשְׁנֵי טַעְמִים: א. כִּי מִבֵּין בְּשִׁכְלוֹ הִיָּקֵר

ספורנו

בְּאִמְרוֹ "הִדְשֵׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאִשׁ אֶת
הָעוֹלָה". וְקָצַת מִמֶּנָּה, וְהוּא "הִדְשֵׁן"
(פסוק ד) הַגָּמוּר, יוֹצִיאָהוּ "אֵל מַחוּץ
לְמִחְנֶה" (שם) בְּבָגְדִים פְּחוּתִים, מִכָּל
מִקּוֹם יִהְיֶה מוֹצֵאוֹ "אֵל מִקּוֹם
טְהוֹר". תוֹרָה ד

וְהִזְכִּיר בְּעוֹלָה שֶׁכֻּלָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ
לְרִיחַ נִיחּוּחַ, אָמְנָם קָצַתָּה עוֹלָה
בְּלֶהֱבַ הַמִּזְבֵּחַ, וְאָמַר שֶׁ"הִיא הָעוֹלָה"
בְּאִמְתָּה. וְחֻלַּק מִמֶּנָּה "אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ"
(פסוק ג), וְהוּא "הִדְשֵׁן", שֵׁישׁ בּוֹ קָצַתָּ
לְחִלּוּחִית, בְּאִפְסֵי שֶׁ"הָאִשׁ" בּוֹעֶרֶת בּוֹ,
עִם אוֹתוֹ הַחֻלַּק הָעוֹלָה בְּאִמְתָּה,

ו (ב-ג) צו את אֶהֱרֹן. וְזֹאת תֹּרַת
הָעֹלָה. אַחֵר שֶׁהִגִּיד מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת
אָמַר הַתּוֹרָה הִרְאִינָה לְכָל אָחִיד
וְאָחִיד, אֲשֶׁר בֵּה רָמּוֹ חֻלַּק עֵיּוּנֵי בָהֶם.
וְאֵין סֶפֶק כִּי יֵשׁ הַבְּדֵל רַב בֵּין "בְּגִי
אֵל חִי" בְּפִעֲלוּתֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, דְּוָמָה
לְהַבְּדֵל אֲשֶׁר בֵּין מִינֵי הַקְּרִבָּנוֹת.

וְאֵת אֶהָרִן (ו, ב)

אין 'צו' אלא לשון זרוז מיד ולדורות (רש"י)

"אין 'צו' אלא לשון זרוז" – כללות עבודתו של האדם לקונו צריכה להיות מתוך זריזות, בגלל השמחה והתשוקה לקיים את רצון הבורא.

"מיד" – מצוה הבאה לידי אל תחמיצנה, אלא יש לקיימה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 950)

זאת תורת העולה (ו, ב)

בא ללמד על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל הלילה (רש"י)

בגמרא (מנחות עב) אמרו, שעקר הקטר חלבים הוא ביום, אלא שאפשר להקטירם גם בלילה.

ויש להסביר זאת בעבודת האדם לקונו:

"יום" – רומז לאור וגלוי, כפיתוב (בראשית א) "ויקרא אלקים לאור יום", שזהו עסק התורה והמצוות המגלה את אור ה' בעולם.

"לילה" – רומז לחשך ולהעלם, שזהו העסק בדברי הרשות שמעלימים על תכלית חייו האמתית של האדם בעולמו.

(ג) וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדֹּד בָּרִי וּמִכְנָסֵי-בָרִי וְלִבְשׁ עַל-בְּשָׁרוֹ וְהָרִים אֶת-הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֹלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:

כ"י מדו בד • היא הפתנת; ומה תלמוד לומר: "מדו"? שתהא כמדתו. על-בשרו • שלא יהא דבר חוצץ ביניהם (ת"כ ערכי ג) • והרים את-הדשן • היה חותה מלא המחתה מן המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש (תמיד כד) • הדשן אשר תאכל האש

(ד) וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת-הַדֶּשֶׁן אֶל-מִחוּץ לַמִּחָנֶה אֶל-מָקוֹם טָהוֹר:

כ"י וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדָיו • (יומא כג) אין זו חובה אלא דרך-ארץ, שלא יכלף בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שפושל בהן קדרה לרבו, אל ימוג בהן פוס לרבו, לכך: "ולבש בגדים אחרים",

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי 'לקוטי שיחות' חלק כה עמוד 431 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מלאכה – לעבוד את ה'

ואין האש שולטת בו". והינו, שהאפר הוא הדבר הכי נחות שבדבר הנשרף, עד שאינו יכול להפיל ולישרף באש שלמעלה ממנו.

ויש לומר, שבעבודת האדם לקונו, מרמז ענין הדשן על העסק בדברים גשמיים, שאין בהם קדושה מצד עצמם,

על המלים "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה" (ו, ד) מפרש רש"י, הדשן הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה – מוציאו משם.

בספר התניא (אגרת הקדש סימן טו) מבאר שה'אפר' (דשן) הנשאר מ'עץ הנשרף' הוא יסוד "העפר שבו היורד למטה

"ולדורות" – הקיום אינו חד-פעמי, אלא נמשך עד סוף כל הדורות. ובשני מובנים: א) יש לפעלה זו פירות ופירי פירות עד סוף כל הדורות; ב) הפעלה עצמה היא תמידית, ובלשון הידוע – 'פעלה נמשכת'.

המשמעות הפנימית של הקטרת החלבים ביום היא 'הקטרת' התענוג שבעבודת הבורא (חלב רומז לתענוג), כלומר: לעבד את ה' אף ורק כדי לקיים את הרצון העליון, לא משום התענוג שבעבודה זו.

ואילו הקטר החלבים בלילה משמעותו – שיש 'להקטיר' גם את התענוג שבדברי הרשות, לעסק בהם רק כפי הצורך, לשם שמים.

אולם עקר הקטר החלבים הוא ביום וזקא, שכן הצורך לבטל את התענוג שבדברי הרשות – אין בו משום חדוש כל-כך; עקר החדוש הוא שחייב אדם "להקטיר" גם את התענוג שבעסק התורה והמצוות.

ג וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדֹּד בָּרִי וּמִכְנָסֵי דְבִיּוֹן יִלְבֹּשׁ עַל בְּסָרָה וַיִּפְרֹשׁ יָת קִטְמָא דִּי תִיכּוּל אֲשֶׁתָּא יָת עֲלָתָא עַל מִדְּבָחָא וַיִּשְׁוּנָה בְּסִטְרָא מִדְּבָחָא:

את-העלה • ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים תרומה. ושמו אצל המזבח • [על המזבח • מצא איברים שעדיין לא נתאכלו, מחזירין על המזבח, לאחר שחתה גחלים אילף ואילף ונטל מן הפנימיות, שנאמר: "את-העלה על-המזבח", ברש"י יטן].

ד וַיִּשְׁלַח יָת לְבוּשֹׁהִי וַיִּלְבֹּשׁ לְבוּשֵׁיין אַחֲרֵינִין וַיִּפֹּק יָת קִטְמָא לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאַתֵּר דְּכִי:

פחותין מהן. והוציא-את הדשן • (תמיד כח) הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם. ואין זה חובה בכל יום, אכל התרומה חובה בכל יום.

ואינם נשׂרפים ב"אש" שלמעלה.

וזהו שמוציאים את הדשן "אל מחוץ למחנה", כי אין העסק בדברים גשמיים וכלל בתחום הקדושה - "אצל המזבח" וכלשון לא על המזבח, אלא עסק זה הוא "מחוץ למחנה" של הקדושה.

ועל זה אומר רש"י ש"הוצאת הדשן" - "מחוץ למחנה" - היא דוקא כאשר זה לתועלת עבודת הקרבנות, כי "אין מקום למערכה", ו"הוצאת הדשן" היא העושה מקום למערכה חדשה, אבל כאשר יש מקום למערכה - אין

עבודה זאת.

ועל-דרך-זה בעבודת האדם לקונו, שרק כאשר העסק ב"דשן" ובדברים גשמיים יביא תועלת בעבודת הקרבנות, שהוא עבודת התורה והתפלה, שעל-ידי העסק בעניני עולם-הזה יוכל להתעסק ביתר שאת בעבודת ה', אזי הותר עבודת "הוצאת הדשן". אף כאשר יש "מקום למערכה" גם בלי העסק ב"דשן" - אין עבודה זאת. ועל האדם להשאיר במקומו האמיתי - בתוך מחנה התורה והתפלה, ולהתעסק בעבודת ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק 12, עמוד 1 - מתוך 'לקראת שבת')

תרימות הדשן - חובה או רשות

בגדים אחרים" אינן חובה אלא רק דרך-ארץ? ובמפרשים מצינו בזה כמה וכמה ביאורים.

יש לומר בפשטות, שמקורו של רש"י הוא מהא גופא שבפרשת "ועשית בגדי קודש" שבפרשת תצוה, לא נצטוה משה על עשיית בגדים פחותים לבני אהרן עבור הוצאת הדשן. ומזה מכריח רש"י שאין חובה בלבישת בגדים אלו, ורק דרך-ארץ שלא ללכלך את הבגדים בהם משירת תמיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק 12, עמוד 5 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בישול קדירה ומזיגת הכוס אחר הן

לפי כבודו להתעסק בבישול קדירה. אף בעבודת הבוֹרָא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל פהו ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמאמר רבותינו ז"ל (תנחומא עקב ב) "אל תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה... קלה שבקלות... וחמורה שבחמורות... הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת ה' הוא קיום רצונו יתברך, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר יצוה עלינו.

וכאשר האדם מקים את המצוות רק כדי למלאת רצונו יתברך, אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה", דהרי העיקר הוא מלוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו. ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם, כדברי רש"י.

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה

ופשט את בגדיו - אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן. (ו, ד. ובפירוש רש"י) ברמב"ן הקשה: מנא-ליה לרש"י שדברי הפסוק "ולבש

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן גו'

שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן (ו, ד. ובפירוש רש"י) לכאורה צריך באור, הרי בדרך-כלל "המבשל קדירה" ו"המזוג כוס" אינם רק בגדים שונים, אלא עבודות אלו נעשות על ידי שני סוגי עבדים. ואם כן גם כאן, מדוע נעשית "הוצאת הדשן" רק בגדים אחרים, ולא על-ידי ב' פהנים שונים?

יש לומר בזה בדרך הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובישול קדירה נעשים על-ידי שני סוגי אנשים, הוא רק בעבודת עבד לרבו. דהמזוג כוס אין זה

(ה) והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הפהו עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים:

הואשתא על מדבחה תהי קדא בה לא תשפי ויבער עלה פהנא אעיא בצפר בצפר ויכסד עלה עלתא ויסק עלה תרבי נכסת קודששא:

ישן: ומניין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר? תלמוד לומר: העלה, עולה ראשונה). חלבי השלמים • אם יביאו שם שלמים. ורבותינו (שם) למדו מכאן: "עליה", על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מכאן שלא יהא דבר מאחר לתמיד של בין הערפים.

הואש על-המזבח תוקד-בו • רבה קאן יקידות הרבה: "על מוקדה", "ואש המזבח תוקד בו", "והאש על-המזבח תוקד בו", "אש תמיד תוקד על-המזבח". כלן נדרשו במסכת יומא (דף כח) שגחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם. וערך עליה העלה • עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח). (ברש"י

(ו) אִשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ם וְאִשָּׁתָא תְדִירָא תְהִי יִקְדָּא עַל מִדְבַּחָא לֹא

תַּטְפִּי:

החיצון "תוקד". לֹא תִכְבֶּה • הַמִּכְבָּה אִשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ, עוֹבֵר בְּשָׁנִי לְאוּיָן.

רש"י: אִשׁ תָּמִיד • (יזמא מר) אִשׁ שְׁנָאֵמַר בֶּה "תָּמִיד", הִיא שְׁמַדְלִיקִין בֶּה אֶת הַנִּרְוֹת, שְׁנָאֵמַר בֶּה (שמות כז ג'): "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד". אִף הִיא "מַעַל הַמִּזְבֵּחַ"

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטר שיחות חלק א, עמוד 217 - מותך 'לקראת שבת')

רְגִשִּׁי הַתְּלַהּבוֹת בְּכָל מַצֵּב

רְגִשִּׁי הַלֵּב. וְזֶהוּ "תָּמִיד - אֲפִילוּ בַשָּׁבֹת", שְׁאֲפִילוּ בְּהִיּוֹת הָאָדָם שְׁקוּעֵי בַּהֲשָׁגַת הַבּוֹרָא, גַּם אִזְּ עָלִיו לְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ רְגִשִּׁי הַתְּשׁוּקָה לְהַקְבֵּה.

וּמֵאִידֵךְ, גַּם הַרְחוּק חֶסֶד-וְשָׁלוֹם מַעְבֻּדֹת הַבּוֹרָא, וְ"טִמְאָ" הוּא, אֵין לוֹ לְחָשׁוֹב שֶׁכָּבֵר "אֲבוֹד" הוּא, וְאִי־אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְקַרֵּב אֶל הַבּוֹרָא, אֶלֹא "תָּמִיד - אֲפִילוּ בַטּוֹמְאָה" דְּגַם עַל הַטִּמְאָ לְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתְּלִוּוּ בּוֹ שֶׁהִיא "אִשׁ תָּמִיד" - "לֹא תִכְבֶּה" חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, אֶלֹא תִמְשִׁיךְ לְבָבוֹ וְלִהְיוֹת לְבּוֹ לְעִבּוּדֹת הַבּוֹרָא.

אִשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: (ו, ו)

תָּמִיד - אֲפִילוּ בַשָּׁבֹת. תָּמִיד - אֲפִילוּ בַטּוֹמְאָה (בִּירוּשְׁלַמִּי יִזְמֵא פֶרֶק ד' הִלְכָּה ו')

יֵשׁ לְפָרֵשׁ לִימּוּד זֶה בְּדַרְכֵי עֲבוּדַת הָאָדָם לְקוּנּוֹ:

הִיא תָּמִיד הִיא הַתְּלַהּבוֹת הַלֵּב, הַמְּתַלַּהֵת בְּרָגִשִּׁי קוֹדֵשׁ לְהַקְבֵּה. וְעַל הָאָדָם לִיזְהַר שֶׁאִשׁ זֹאת תּוֹקֵד וְתִבְעֵיר אֶת לְבָבוֹ בְּכָל עֵת, וְלֹא תִכְבֶּה חֶסֶד-וְשָׁלוֹם.

וְהִנֵּה בַשָּׁבֹת שֶׁהִיא יוֹם הַמּוֹקֵדֵשׁ כּוֹלּוֹ לְעִבּוּדֹת ה', עֲלוּל הָאָדָם לְחַשֵּׁב שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְהַשְׁקִיעַ כָּל כּוֹלּוֹ בַּמַּחְשָׁבָה עֲמוּקָה וְהַתְּבַנְנוּת, שֶׁהִיא עֲבוּדַת הַמוֹחַ, וְאֵין לוֹ לְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ אֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות יז עמ' 55)

לְהַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה: בְּנוֹסֵף לְשֹׁאֵר הַדִּינִים שֶׁבָּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הִיא צְרִיכָה לְהִיּוֹת זֹאת שֶׁמִּמֶּנָּה מְדַלִּיקִים אֶת הַמְּנוֹרָה ("אִף הִיא"), וּבְהַעֲדָר אִשׁ בַּמִּזְבֵּחַ - אֶפְשָׁר לְהַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה מֵאִשׁ אַחֶרֶת.

אִף הִיא מַעַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוֹקֵד (רש"י ו, ו) בַּגִּמְרָא (יִזְמֵא

מֵה, ב) אִמְרוּ "אִשׁ תָּמִיד שְׁאֲמַרְתִּי לָךְ, לֹא תִהְיֶה אֶלֹא בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן", וְהִנֵּנוּ שֶׁהוּא דִּין בַּמְּנוֹרָה (שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהַדְלִיק מִהַמִּזְבֵּחַ), וְאִם אֵין אִשׁ בַּמִּזְבֵּחַ לֹא נִתֵּן לְהַדְלִיקָה ("לֹא תִהְיֶה אֶלֹא"). אִף לְרִשִּׁי זֶה דִּין בַּמִּזְבֵּחַ (שֶׁמִּמֶּנּוּ צְרִיכִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"א ניסן שני)

הַתָּמִיד הָאֶלֶלִית שֶׁבְּנִפְשׁוֹ, "לֹא תִכְבֶּה" - זְכוּת זֹאת תַּעֲמֹד לוֹ לְעַד.

תָּמִיד תּוֹקֵד... לֹא תִכְבֶּה (ו, ו)

מִפְּרֵשׁ הַרְבֵּי ה'צִמְחֵצְדִּיק:

"אִשׁ תָּמִיד" - זֶה הַלּוּמִיד עִם חֲבֵרוֹ וּמַעֲוֵר אֶת 'אִשׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות, כרך יז, עמ' 56)

"וְתוֹרָה אוֹר".

כָּאֵן טִמּוֹן רָמַז נִפְלָא: הַעֲבָדָה שֶׁהַדְּלִקַּת נִרְוֹת הַמְּנוֹרָה נַעֲשֶׂיתָה דְּוָקָא מֵאִשׁ שֶׁעַל־גִּבִּי מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, מְלַמֶּדֶת שֶׁהַדְּרֹךְ לְזִכּוֹת לְאוֹר הַתּוֹרָה (הַדְּלִקַּת הַמְּנוֹרָה) הִיא דְּוָקָא כָּאִשֶּׁר הָאָדָם אֵינוֹ מְסַתֵּפֵק בְּעִבּוּדוֹתָיו עִם עַצְמוֹ אֶלֹא מִתְּעַסֵּק גַּם בַּטּוֹבֶת הַזּוּלַת - "מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן".

אִשׁ תָּמִיד (ו, ו)

אִשׁ שְׁנָאֵמַר בֶּה תָּמִיד, הִיא שְׁמַדְלִיקִין בֶּה אֶת הַנִּרְוֹת... אִף הִיא מַעַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוֹקֵד (רש"י)

"מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן" - רִמְזוֹ לְעִבּוּדֹת הָאָדָם עִם זּוּלָתוֹ, הַנִּמְצָא ב'חוּץ'.

"הַדְּלִקַּת הַמְּנוֹרָה" - רִמְזוֹת לְמִיּוּד הַתּוֹרָה, כְּנָאֵמַר (מִשְׁלִי ו'),

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות שבת פרשת צו, ה'תשכ"ט

לְ"זִכּוֹת" ("הו"), כְּמוֹכָא ב'הַיּוֹם יוֹם' (כ' ניסן שני) וּבִפְסָקָא שְׁלֹא־חֲרִי־זָה (כא ניסן שני), שְׁכָאֶשֶׁר פּוֹעֲלִים עֲנִין זֶה, הִנֵּה שְׁכָרוֹ אֶתוֹ, אֶשֶׁר זְכוּתוֹ זֹאת "לֹא תִכְבֶּה" לְעַד. כְּדִי שֶׁיִּדְלַק אִשׁ וְאוֹר הַתּוֹרָה אֲצֵל יוֹשֵׁב אֹהֶל בְּתַמִּידִיּוֹת, צָרִיךְ לְהִיּוֹת נוֹגֵעַ לוֹ תַּחֲלָה שֶׁתֹּאִיר נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי שְׁנִמְצָא בְּחוּץ.

יְדוּעָה תּוֹרַת הָרֵב הַמּוֹגִיד, שְׁאֲמַרְהָ לְפָנֵי רַבְּנֵי הַזָּקֵן עֶשֶׂר פְּעָמִים, כְּדִי לְהַקְדִּיק בְּעֶשֶׂר כָּחוֹת נִפְשׁוֹ - שְׁצָרִיכִים לְהַבְעִיר אִשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְרִיב אֶשֶׁר "מִכָּס", וְאִשׁ זֹאת "לֹא תִכְבֶּה", שֶׁהִיא מְכַבֶּה אֶת ה'לֹא' [=הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט הוּא, שֶׁיִּתְבַּטְּלוּ כָּל הַמִּנְגְּדִים שְׁאוּמְרִים "לֹא", וְגַם הֵם יִאֲמְרוּ "הו"; וְהַפְּרוּשׁ הַפְּנִימִי הוּא הַפִּיכֵת ה'דְּוִנוּת' ("לֹא")

(ז) וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנִי־אֶהְרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

ז"י • וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה • תֹּרַה אַחַת לְכֹלֵן לְהַטְעִינָן שְׁמֵן וּלְבֹנָה הָאֲמֹרִין בְּעִנְיָן. שִׁיכּוֹל, אֵין לִי טַעוֹנוֹת שְׁמֵן וּלְבֹנָה אֵלָּא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נִקְמָצֶת. מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא כָּלִיל, מִנֵּין? תִּלְמוֹד לומֵר: "תֹּרַת".

(ח) וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמָנָה וְאֵת כָּל־הַלְבָּנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָה לַיהוָה:

ז"י • (וְהָרִים מִמֶּנּוּ • מִהַמְחִבֵּר, שִׁיחַא עֶשְׂרוֹן שֶׁלֹּם בִּבְת אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה. בְּרַשִׁי יֶשֶׁן). בְּקִמְצוֹ • שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִדָּה לִקְמֵץ (יִזְמַא מו). מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמָנָה • מִכָּאן, שְׁקוּמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שְׁמָנָה הַמִּנְחָה • שְׁלֹא תִהְיֶה מַעֲרֶכֶת בְּאַחֲרֶת (ת"כ).

(ט) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכֹל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

ז"י • בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ • וְאֵיזָהוּ? בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד.

(י) לֹא תֹאכְלָה חֲמִיץ חֶלְקִים נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הִוא כַּחֲטָאֹת וּכְאֲשָׁם:

ז"י • לֹא תֹאכְלָה חֲמִיץ חֶלְקִים • אֵף הַשִּׁינִים אֲסוּרִים בַּחֲמִיץ. כַּחֲטָאֹת וּכְאֲשָׁם • (שם ב) מִנְחַת חוֹטָא הָרִי הִיא כַּחֲטָאֹת. לִפְיִכֵּךְ, קִמְצָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה – פְּסוּלָה;

(יא) כָּל־זֶכֶר בְּבָנֵי אֶהְרֹן יֹאכְלֶנָה חֶק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יָנַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

ז"י • כָּל־זֶכֶר • אֲפֹלוּ בַעַל מוֹם. לָמָּה נִנְאָמֵר? אִם לְאֲכִילָה, הָרִי כָּבֵד אֲמוֹר (וּקְרָא כֹא כב): "לֶחֶם אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים וְגו'" אֵלָּא לְרִבּוּת בַּעֲלֵי מוֹמִין לְמַחֲלָקֶת (זכח"ס קב) • כָּל אֲשֶׁר־יָנַע וְגו' • קֹדֶשִׁים קָלִים

ח וְיִפְרֹשׁ מִנָּה בְּקִמְצָה מִסֵּלֶתָ דְּמִנְחָתָא וּמִמִּשְׁחָה וְיֵת כָּל לְבֹנָתָא דִּי עַל מִנְחָתָא וְיִסַּק לְמַדְבָּחָא לְאַחַדְבָּלָא בְּרַעְוָא אֲדַכְרֶתָא קָדָם יי:

וְאֵת כָּל־הַלְבָּנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר • שְׁמֵלֶקֶט אֵת לְבֹנָתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמִקְטִירוֹ; וּלְפִי שְׁלֹא פִּרַשׁ בֵּן אֵלָּא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחוֹת בְּ"וִיקְרָא", הֶעֱרָךְ לַשְּׁנוֹת פִּרְשָׁה זו, לְכֹלֵל כָּל הַמִּנְחוֹת כְּמִשְׁפָּטָן (ת"כ).

ט וְדֹאשְׁתָּאֵר מִנָּה יִכְלוּן אֶהְרֹן וּבָנָיו פִּטִּיר תִּתְאָכֵל בְּאַחַר קֹדֶשׁ בְּדֶרֶת מִשְׁכָּן זְמָנָא יִכְלֹנָה:

י לֹא תִתְאָכֵל חֲמִיץ חֶלְקִים נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הִוא כַּחֲטָאֹת וּכְאֲשָׁם:

מִנְחַת נִדְבָה הָרִי הִיא כְּאֲשָׁם. לִפְיִכֵּךְ, קִמְצָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה – כְּשִׁרָה.

יא כָּל זְכוֹרָא בְּבָנֵי אֶהְרֹן יִכְלֹנָה קָיָם עָלֶם לְדֹרֹתֵיכֶם מִקְדָּשֵׁי יְיָ כָּל דִּיקְרֵב בְּהוֹן יִתְקַדָּשׁ:

או חֲלִין שִׁינְעוּ בָּהּ וְיִכְלֵעוּ מִמֶּנָּה (ת"כ). יִקְדָּשׁ • לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ, שְׁאֵם פְּסוּלָה, יִפְסְלוּ. וְאִם כְּשִׁרָה, יִאֲכְלוּ בַּחֲמֵר הַמִּנְחָה (ת"כ).

ספורנו

חֶלֶק גְּבוּהָ. וְשִׁמְנַחַת הַכֹּהֵן כְּלָה לְגְבוּהָ, לֹא חֶלֶק מִעֵט מִמֶּנָּה בְּלִבָּד כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמִנְחַת הַקְּדוֹשִׁין. תורה ח

קִרְבָּנוּ, וְכֹהֲנִים מִשְׁלַחַן גְּבוּהָ קָא וְכו' (ביצה בא, א), וְשִׁחֲלֵק מִעֵט מִכְּלָה הוּא הַנִּבְחָר "לְרִיחַ נִיחֹחַ", וְשִׁחֲלֵק הַכֹּהֲנִים גַּם הוּא מִכַּפֵּר, וְנִשְׁמֵר מִחֲמוּץ כְּמוֹ

(ז) וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר • וְהַקְטִיר "תֹּרַת" בְּמִנְחָה, וְאֲמַר שִׁינְגִּישוּ כְּלָה "לִפְנֵי ה' אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ", כִּי לֹא יִתְבָּרַךְ בְּלִבָּד הִבִּיא הַמִּקְרִיב אֵת כָּל

(יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב ומליל יי עם משה למימר:

(יג) זֶה קָרְבֶּן אֹהֶל־וּבְנוֹי אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בַּיּוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֵפָה סֵלֶת מִנְחָה תָמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב:

יג זין קרבן אהל ובוני די יקרבון קדם יי ביומא דרביאיו יתה חד מן עסרא בתלת סאין סלתא מנחתא תדירא פלגותה בצפרא ופלגותה ברמשא:

תמיד וגו', והלהן המשיח תחתיו מבניו חקת-עולם וגו'.

כ"י- זֶה קָרְבֶּן אֹהֶל־וּבְנוֹי • (מנחות עח) אף ההדיוטות מקריבין עשירית האפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר: "מנחה

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות תענית אסתר תשמ"ו. תורת מנחות תשמ"ו כרך ב, עמ' 700)

שבנפש לתוף פרטי העבודה במשך המעלה-לעת, "בבקר ובערב".

זֶה קָרְבֶּן אֹהֶל־וּבְנוֹי... מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב (י, יג)

הדבר בא לידי ביטוי בקו, שמיד לאחר פרשת מנחת חבייתין (ענין ה'יחידה') באים דיגי הקרבנות הפרטיים - חטאת, אשם ושלמים.

הכהן הגדול הוא ה'יחידה' הפללית של עמי ישראל. המשמעות הרוחנית של "קרבן אהל ובוני" (חבייתין כהן גדול) בעבודת האדם היא, ההדרת עצמת ה'יחידה'

(יד) עַל־מִחְבַּת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְבַּכַּת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יד על מרביאת במשח תתעבד רביא תיבנה תפיני מנחת בצועין תקרב לאתקבלא ברעוא קדם יי:

כ"י- מִרְבַּכַּת • חלוטה ברותחין כל צרפה (ת"ס). תפיני • אפוייה אפיות הרבה, שאחר חליטתה, אופה בתנור וחוזר ומטגנה במחבת. מנחת פתים • מלמד שטעונה פתיתה. (ברש"י ישן: ולא פתיתה ממש

בציעין ופרורין לפי שאינה נקמצת, אלא כפלה לשנים, וחוזר וכופלה לארבע שתי-וערב ואינו מבדיל. וכן מקטיר לאשים, ב'תורת כהנים' מפרש לה).

(טו) וְהִלָּהֵן הַמִּשְׁיִיחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תִּקְמָר:

טו וכהנא דמרבא תחותיה מבנויה יעבד יתה קזם עלם קדם יי גמיר תתסק:

כ"י- הַמִּשְׁיִיחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנֵי • המשיח מבניו, תחתיו. כָּלִיל תִּקְמָר • אין נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא כלה כליל.. כלה

אלא כלה כליל. וכן כל מנחת כהן של נדבה, כליל תהיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 24)

אלא נקטרת 'כליל' על המזבח, הקמץ והשירים. כָּלִיל תְּהִיָּה - מנחת כהן אינה נקמצת, היא נשארת כליל במשך כל ההקדשה ומקטרת כלה פאחת: כָּלִיל שְׁוֹה לְגִבּוֹה - אין בה הפרדה בין הקמץ לשירים אלא כלה מקטרת בשוה.

שְׁוֹה לְגִבּוֹה (רש"י ו, טו-טז) רש"י בא לבאר את שנוי הלשון בין מנחת חבייתין למנחת כהן. כָּלִיל תִּקְמָר - מנחת חבייתין נקמצת, אף קמיצתה אינה מתרת את שאר המנחה לאכליה,

(טז) וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵאָכֵל: פ כ"י- כָּלִיל • כלה שוה לגבוה.

טז וכל מנחתא דכהנא גמיר תהי לא תתאכל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

קמח כו'. במנחת ישראל - בעל עסק, השיר לעולם, מקריבים רק את הקמץ כליל לה', היינו זמן תורה ותפלה,

וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תְּהִיָּה (ו, טז) שבהה מקמח, רומזת לצרכי האדם (כמאמר אם אין

וְזֶה מִקְדִּישׁ וּמִתִּיר בְּאֲכִילָה אֶת הַשִּׁנְיִים (על־דָּרָךְ "לה" הָאָרֶץ | בְּמִנְחַת כֹּהֵן - יוֹשֵׁב אֹהֶל, הַמְּבֻדֵּל מִן הָעוֹלָם, כֹּל הַקָּמוֹחַ וּמְלוּאָה" וְרַק עַל־יְדֵי בְרָכָה "וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם".) אֶף | נִשְׁרָף כְּלִיל.

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יְיָ וּמַלְאֵל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:

יְיָ מַלְאֵל עִם אֶהְרֹן וְעִם בְּנוֹהֵי לְמִימְרֵי דָא
אוֹרִיתָא דְחִשָּׁאָתָא בְּאַתְרָא דִּי תַתְנַבֵּס עֲלֵתָא
תַתְנַבֵּס חִשָּׁאָתָא קָדָם יְיָ קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא:

(יח) דִּבְרֵי אֶל־אֶהְרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּוֹרַת
הַחֲטָאֹת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִשְׁחַט
הַחֲטָאֹת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הִוא:

יט בְּהֵנָּה דְמִכְפָּר יְתֵה (נ"א בְּדִמָּה) יִיכַלְנָה
בְּאַתְרֵי קֹדֶשׁ תַּתְנַבֵּס בְּדֶרֶת מִשְׁפַּח זִמְנָא:

(יט) הִכֵּתֵן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ
תֹּאכֵל בְּחֶצֶר אֹהֶל מוֹעֵד:

חולק בְּבֶשֶׁר. וְאִי אֶפְשָׁר לומר שְׂאוֹסֵר שְׂאָר כֹּהֲנִים
בְּאֲכִילָתָהּ, חוּץ מִן הַזֹּרֵק דָּמָה, שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר לְמִשָּׁה:
"כֹּל־זָכָר בִּכְהֹנִים יֹאכַל אֹתָהּ".

כ"י- הַמִּחְטָא אֹתָהּ. הַעוֹבֵד עֲבוּדוֹתֶיהָ שֶׁהִיא נֶעֱשִׂית
חֲטָאֹת עַל־יְדֵי. הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה. (וּבְחִים קב)
הָרְאוּי לַעֲבוּדָה. יֵצֵא טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, שְׂאִינוּ

כ כֹּל דִּי יִקְרַב בְּכִסְרֵיהּ יִתְקַדֵּשׁ וְדִי יִדִּי מִדְּמָה
עַל לְבוּשׁ דִּי יִדִּי עֲלֵה תַתְחִנוּר בְּאַתְרֵי קֹדֶשׁ:

(כ) כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה
עַל־הַפְּגֵד אֲשֶׁר יִזֶּה עֲלֶיהָ תִכְבֵּס בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ:

מִדְּמָה עַל הַפְּגֵד (ת"כ), אוֹתוֹ מָקוֹם דָּם (הַפְּגֵד אֲשֶׁר יִזֶּה
עֲלֶיהָ), תִכְבֵּס בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה. אֲשֶׁר יִזֶּה. יִהְיֶה נִזְהָ, כְּמוֹ
(אִיב טו כט): "וְלֹא יִטָּה לְאָרֶץ מְנִלָּם", יִהְיֶה נְטוּי.

כ"י- כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ. (שם צד) כֹּל דִּבְרֵי אֶכֶל
אֲשֶׁר יִגַּע וְיִבְלַע מִמֶּנָּה. יִקְדָּשׁ. לִהְיוֹת כְּמוֹהָ: אִם
פְּסוּלָה – תִפְסֵל, וְאִם הִיא פְּשֻׁרָה – תֹּאכֵל כַּחֲמֹר
שָׂבָה. וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה עַל־הַפְּגֵד. וְאִם הִזָּה

כא וּמִן דְּחִסָּף דִּי תַתְבַּשֵּׁל בֵּה יִתְבַּר וְאִם
בְּמִנָּה דְנִחְשָׁא תַתְבַּשֵּׁל וְיִתְמַרְק וְיִשְׁתַּטֵּף
בְּמִיָּא:

(כא) וְכָל־יִחְרַשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְבוּ יִשְׁבֵּר וְאִם־כִּבְלִי
נִחְשֶׁת בְּשָׁלָה וּמִרְק וְשִׁטָּף בְּמִיָּים:

לְפֹלֵט אֶת בְּלִיעָתוֹ. אֶכֶל כְּלֵי חָרָס, לְמִדָּה הַכְּתוּב
כָּאן, שְׂאִינוּ יוֹצֵא מִיְּדֵי דְפִיו לְעוֹלָם.

כ"י- יִשְׁבֵּר. לְפִי שֶׁהַבְּלִיעָה שְׁנוּבִלְעַת בּוֹ נֶעֱשֶׂה נוֹתֵר,
וְהוּא־הַדִּין לְכָל הַקְּדוּשִׁים. וּמִרְק. לְשׁוֹן "תִּמְרוֹקִי
הַנָּשִׁים" (אֶסְתֵּר ב יב). אִשְׁקוּרִי"ר בְּלַע"ז. וּמִרְק וְשִׁטָּף.

כב כֹּל דְּכּוּרָא בְּכִהְנִיָּה יָכּוּל יְתֵה קֹדֶשׁ
קוֹדֶשִׁין הִיא:

(כב) כָּל־זָכָר בִּכְהֹנִים יֹאכֵל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הִוא:

כ"י- כָּל־זָכָר בִּכְהֹנִים יֹאכֵל אֹתָהּ. הָא לְמִדָּתָ, שֶׁ"הַמִּחְטָא אוֹתָהּ" הָאֵמֹר לְמַעַלָּה – לֹא לְהוֹצִיאָ שְׂאָר
הַכְּהֹנִים, אֲלֵא לְהוֹצִיא אֶת שְׂאִינוּ רְאוּי לְחִטּוּי.

כג וְכָל חֲטָאָתָא דִּי יִתְעַל מִדְּמָה לְמִשְׁפַּח
זִמְנָא לְכַפֵּרָא בְּקוֹדֶשׁא לֹא תִתְנַבֵּס בְּנוֹרָא
תַתּוֹקֵד:

(כג) וְכָל־חֲטָאֹת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ לֹא תֹאכֵל בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף: פ

כ"י- וְכָל־חֲטָאֹת וְגו' (וּבְחִים כב) שְׂאֵם הַכְּנִיס מִדָּם חֲטָאֹת הַחִיצוֹנָה לְפָנִים – פְּסוּלָה. וְכָל. לְרִבּוֹת שְׂאָר
קֹדֶשִׁים.

ז (א) וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשֵׁם קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא: א וְדָא אורייתא דְאַשְׁמָא קֹדֶשׁ קִדְּשִׁין הוּא:

זש"י • קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא • (תמורה יח. ת"כ) הוּא קֹרֵב, וְאִין תְּמוּרָתוֹ קֹרֵבָה.

(ב) בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטּוּ אֶת־הַעֹלָה יִשְׁחַטּוּ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־דָּמֹו יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

זש"י • יִשְׁחַטּוּ • רֵבָה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שְׁמָצִינוּ אֲשֶׁם בְּצִבּוֹר, שְׁנַאֲמַר "יִשְׁחַטּוּ" רַבִּים, וְתֵלְאוּ בְּעוֹלָה, לְהַבִּיא עוֹלֹת צִבּוֹר לְצִפּוֹן.

(ג) וְאֵת כָּל־חֻלְבּוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת־הָאֵלֶּיָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֹּרֵב:

זש"י • וְאֵת כָּל־חֻלְבּוֹ וְגו' • עַד כָּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֲמֹרִין בְּאֲשֶׁם, לְכֹךְ הִצְרֵךְ לְפָרֶשׁם כָּאן, אֲבָל חֲטָאֵת – כִּכֹּר נִתְפָּרְשׁוּ בֵּה בְּפִרְשֵׁת "וַיִּקְרָא" • אֵת הָאֵלֶּיָּה •

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּפְלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכִּסְּלִים וְאֶת־הִיתָרָתָו עַל־הַכִּפְלִיֹּת יִסִּירָנָה:

(ה) וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא:

זש"י • אֲשֶׁם הוּא • עַד שִׁנְתֵּק שְׁמוֹ מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׁמָתוֹ בְּעָלִיו אוֹ שְׁנִתְכַּפְּרוּ בְּעָלִיו בְּאַחֵר, אַף־עַל־פִּי שְׁעוּמִד לְהִיּוֹת דָּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׁחַטוּ סֶתֶם, אִינוּ כָּשֶׁר לְעוֹלָה קֹדֶם שְׁנִתֵּק לְרַעְיָה. וְאִינוּ כָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שֶׁיֵּהָא פֶּסוּל שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ,

(ו) כָּל־זָכָר בְּכֹהֲנִים יֹאכְלֵנּוּ בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ יֹאכֵל קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא:

זש"י • קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא • בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים הוּא נִדְרָשׁ.

(ז) כַּחֲטָאֵת בְּאֲשֶׁם תוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן יֹאכֵל יִכְפֹּרֵבּוּ לוֹ יִהְיֶה:

זש"י • תוֹרָה אַחַת לָהֶם • בְּדִבְרֵי זֶה. הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֵבּוּ • הָרְאוּי לְכַפֵּרָה חוֹלֵק בּוֹ, פֶּרֶט לְטָבוֹל יוֹם וּמִחֲסָר כַּפּוּרִים וְאוֹנָן.

ז (א) וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשֵׁם. וְשִׁהָאֲשֶׁם, אַף עַל פִּי שְׁאִינוּ עַל חֲטָא חִיבֵי בְּרִיתוֹת כְּמוֹ הַחֲטָאֵת, הִנֵּה לְהִיּוֹת חֲטָאוֹ מְעִילָה בְּקֹדֶשׁ – "תוֹרָה אַחַת לָהֶם" (פסוק ז). תוֹרָה ב

(ח) וְהִכֵּהוּ הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עֹזֵר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵי לֹו יְהוָה:

ח וְכִהְיֶה דַּמְקָרֵב יָת עֹלֹת גְּבֵר מִשֹּׁךְ עֲלֵתָא
דִּי יִקְרֵב לְכִהְיֶה דִּילָהּ יְהֵא:

כ"י – עֹזֵר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵי לֹו יְהוָה • פָּרֵט לְטָבוֹל יוֹם וּמִחֲסֵר כְּפוּרִים וְאוֹנָן, שְׁאִינֵן חוֹלָקִים בְּעוֹרוֹת (זבחים קג) •

(ט) וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַּתָּנוּר וְכָל־נִעֲשָׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבֵּת לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לֹו תִּהְיֶה:

ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי תִּתְאַפֵּי בַּתָּנוּרָא וְכָל
דִּתְתַּעֲבֵד בַּרְדָּתָא וְעַל מִסְרִיתָא לְכִהְיֶה
דַּמְקָרֵב יְתֵה דִּילָהּ תִּהֵא:

כ"י – לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ וְגו' • יָכוֹל לֹו לְבַדּוֹ? תִּלְמוּד לומֵר: "לִפְנֵי הַמִּקְרִיב". הֵא כִּיצַד? לְבִית־אָב תִּלְמוּד לומֵר: "לְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה". יָכוֹל לְכָלֵּן?

(י) וְכָל־מִנְחָה בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן וַחֲרֻבָּהּ לְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאֻחִיו: פ

י וְכָל מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא וּדְלָא פִּילָא
לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהֵי גְבֵר בְּאֻחֵיהּ:

כ"י – בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן • זֶה מִנְחַת נִדְבָּה. וַחֲרֻבָּהּ • זֶה מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוּת, שְׁאִין בֵּהֶן שְׁמֵן.

♦ יום שלישי ד' ניסן ♦

(יא) וְזֹאת תֹּורַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה:

יא וְזֵא אֹרִיתָא דְּנִכְסֵת קוּדְשָׁא דִּי יִקְרֵב
קָדֵם יִי:

(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֵנּוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלֹות מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת חֹלֶת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן:

יב אִם עַל תּוֹדָתָא יִקְרִיבֵנָה וְיִקְרֵב עַל נִכְסֵת
תּוֹדָתָא גְּרִיצָן פְּטִירֵן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָא
וְאַסְפּוּגִין פְּטִירֵן דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָא וְסֹלֵתָא
רִבְכָּא גְּרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָא:

כ"י – אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֵנּוּ • אִם עַל דְּבַר הוֹדָאָה עַל גַּס שְׁנַעֲשָׂה לֹו, כְּגוֹן יוֹדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרִיּוֹת וְחִבּוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלָה שְׁנַתְּרַפָּא – שֶׁהֵם צָרִיכִין לְהוֹדוֹת, שְׁכַתוּב בֵּהֶן (תהלים קד כ"ב): "יֹודוּ לַה' חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם. וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה", אִם עַל אַחַת מֵאלֶּה נָדַר, שְׁלָמִים הָלָלוּ – שְׁלָמֵי תּוֹדָה הֵן, וּטְעוּנוֹת לַחֵם הָאֲמֹר בְּעֶנְזָן, וְאִינֵן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לַיּוֹם

וְלִילָהּ, כְּמוֹ שֶׁמֶפָּרֵשׁ כָּאן. וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה • אַרְבַּעַה מִיָּנִי לַחֵם: חֲלֹות וְרִקִּיקִין וְרִבְכָּה – שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי מִצָּה, וּכְתִיב: "עַל־חֲלֹת לַחֵם חֲמֵץ וְגו'", וְכָל מִין וּמִין עֶשֶׂר חֲלֹות; כֵּן מִפָּרֵשׁ בִּ'מִּנְחוֹת' (דף נז), וְשִׁיעוּרֵן חֲמֵשׁ סָאִין וְיוֹשְׁלָמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן. מִרְבֶּכֶת • לַחֵם חֲלֹות בְּרוֹתְחִין כָּל צָרְכוֹ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (ש"פ 222 תשנ"ח)

אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֵנּוּ (י, יב) סֶלָה" (חולָה, יְסוּרִים, יָם, מִדְּבָר). וְיֵשׁ לְהִבִּין, מִדּוּעַ נִרְמְזוּ מִצְבֵּים שֶׁל סִכְנַת חַיִּים בְּמִלָּה 'חַיִּים'. וְיֵשׁ לומֵר, שֶׁכֵּן הַסִּכְנָה ה'טוֹר' נִתֵּן סִימָן לְמִי שֶׁצָּרִיף לְהוֹדוֹת: "וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּ"

ספורנו

(יא) וְאָמַר, וְזֹאת תֹּורַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים. וְהוֹדִיעַ, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁכָל הַשְּׁלָמִים קָדְשִׁים קָלִים, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ חֲלוּק בִּינֵיהֶם: שְׁאֵם הֵם עַל אוֹדוֹת הוֹדָאָה, יְהִיָּה עֲמָהֶם "לַחֵם", בְּתוֹכוֹ מִין "חֲמִץ". כִּי אֲמָנָם סִבַּת הַסִּכְנָה אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַהוֹדָאָה הוּא 'שְׁאוּר שְׁבַעֲיִסָּה', מִכָּל מְקוֹם מִיָּנִי הַמִּצּוֹת רְבוּת עָלָיו, וּבְרִבּוּת הַלַּחֵם יִתְפָּרֵס הַנֵּס לְאוֹכְלִים רַבִּים, וְכָלֵם נֶאֱכָלִים בְּזִמְנָן קָדְשֵׁי קָדְשִׁים שֶׁהֵם לַיּוֹם וְלִילָה. אֲבָל בְּשֶׁהֶם שְׁלָמִים פְּשוּטִים, שְׁלָא לְתוֹדָה, וּמִנְּן לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד (פסוקים טו יז). וְעַם הַיּוֹת כָּלֵם קָדְשִׁים קָלִים, נֶאֱסָרָה הַטְּמָאָה בְּאוֹכְלִים וּבְנֶאֱכָלִים, וְחִיּוּב הַכֶּרֶת הוּא בְּטִמָּא שְׁאֵכֵל אֶת הַטְּהוֹר, הִקְרֵב לְאָכֵל מִהַקְדֵּשׁ הַטְּהוֹר וְטְמָאוֹ עָלָיו, שֶׁהוּא מַחֲלֵל אֶת הַקֹּדֶשׁ. תּוֹרָה יב

שיעור יומי ליום שלישי ד' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – ז – פרשת צו קה

והתקנים בבית-דין שוב לא נתן לערער עליו (היינו שהערעור מחזק את השטר).

(לקוטי שיחות כרך יב עמ' 20)

הגזרה שנגזרה עליהם להיות כלואים במדבר. חולה – גם שלא מצינו שנוקדו לו כלל (ולכן נקט לשון יחיד, כי הנסים הראשונים ארעו לכל ישראל, מה שאינן גם זה).

שחלפה מנפירה את עצמת החיים; הם עברו אותה והתגברו עליה. ועל-דרך מה שמצינו, ששטר שיצא עליו ערעור

~ נקודות משיחות קודש ~

יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י ז, יב) צווי זה, שנאמר לבני דור המדבר, נאמר לפי הסדר שבו ארעו הדברים להם עצמם. גם – קריעת ים סוף. מדבר – הליכתם במדבר. חבוש –

יג על גריצן דלחם חמיצ קרב קרבנה על נכסת תורת נכסת קודשועי:

(יג) על-חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על-זבח תורת שלמיו:

כש"י יקריב קרבנו על-זבח • (שם דף עז, ת"כ) מגיד, שאין הלחם קדוש בקדשת הגוף לפסל ביוצא וטבול-יום ומלצאת לחלין בפדיון, עד שישחט הזבח.

יד ויקרב מנה חד מכל קרבנא אפרשותא קדם יי לכהנא דזירק ית דם נכסת קודשועי דילה יהי:

(יד) והקריב ממנו אחד מכל-קרבן תרומה ליהוה לביתן הזרק את-דם השלמים לו יהיה:

כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה "שלמים".

כש"י אחד מכל-קרבן • לחם אחד מכל מין ומין, יטל תרומה לפתן העובד עבודתה. והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים, חוץ מחזה ושוק שבה,

טו ובסר נכסת תורת נכסת קודשועי ביום קרבנה יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא:

(טו) ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא-יניח ממנו עד-בקר:

עד-בקר • אכל אוכל הוא כל חלילה. אם-כן, למה אמרו 'עד חצות'? כדי להרחיק האדם מן העברה (ריש ברכות).

כש"י ובשר זבח תורת שלמיו • (ובתים לו, ת"כ) יש כאן רבויין הרבה: לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד, שיהיו נאכלין ליום ולילה. ביום קרבנו יאכל • וכזמן בשרה – זמן לחמה. לא-יניח ממנו

טז ואם נדרא או נדבא נכסת קרבנה ביומא די קרב נכסתה יתאכל וביומא דבתרויה ודאשתאר מנה יתאכל:

(טז) ואם-נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את-זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל:

יש כמות הרבה במקרא, כגון: "ואלה בני צבעון ואיה וענה" (בראשית לו כד), "תת וקדש וצבא מקמס" (דניאל ח ג).

כש"י ואם-נדר או נדבה • שלא הביאה על הודאה של גס, אינה טעונה לחם, ונאכלת לשני ימים, כמו שמפרש בענין. וממחרת והנותר ממנו • בראשון יאכל (ספרים אחרים: 'הנותר ממנו יאכל'). ו'ו' זו יתרה היא,

יז ודאשתאר מביסר נכסתא ביומא תליתאה בנורא יתוקד:

(יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף:

יח ואם אתאכלא יתאכל מביסר נכסת קודשועי ביומא תליתאה לא יהא לרעוא דמקרב יתה לא יתחשב לה מרחק יהא נאנש דתיכול מנה חובה יקבל:

(יח) ואם האכל יאכל מבשר-זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא:

כש"י ואם האכל יאכל וגו', (ת"כ) במחשב בשחיטה | לאכלו בשלישי, הכתוב מדבר. יכול אם אכל ממנו

זאת במחשבה, ואם חשב - פגול יהיה. והנפש האכלת ממנו • אכלו בתוך הזמן - עונה תשא.

בשלישי, יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב" - בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת הקרבתו לא תעלה

יט ובסר קודשא די יקרב בכל מסאב לא יתאכל בנזרא יתוקד ובסר קודשא כל די דכי בקודשא ייכול בסר קודשא:

באש (יט) והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל ישראל והבשר כל-טהור יאכל בשר:

(והבשר כל-טהור יאכל בשר • כלומר: כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים - אסורה, כמו שכתוב: "בחצר אהל מועד יאכלוה", בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אכלו בכל העיר).

כ"י • והבשר • של קדש שלמים אשר יגע בכל-טמא, לא יאכל. והבשר • לרבות אבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר. כל-טהור יאכל בשר • (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שנגאמר (דברים יב כז): "ידם ובחידן ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים? לכך נאמר: "כל-טהור יאכל בשר".

כ ואנש די תיכול בסרא מנקסת קודשיא די קדם יי וסוכתה עלוהי וישתיצי אנשא ההיא מעמה:

(כ) והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

כרתות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף, ודרשוה רבותינו ב'שבועות' (דף ו) אחת לכלל, ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויזיר, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו.

כ"י • וטמאתו עליו • (ובחים מג, ת"כ) בטמאת הגוף הכתוב מדבר, אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהרה "והבשר אשר-יגע בכל-טמא וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת בתורה, אלא חכמים למדוה ב'גזרה שוה'. (ת"ס) שלש

כא ואנש ארי תקרב בכל מסאב בסואבת אנשא או בעעירא מסאבא או בכל שקצא מסאב וייכול מבסר נקסת קודשיא די קדם יי וישתיצי אנשא ההיא מעמה:

(כא) ונפש כיתתגע בכל-טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל-שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליהוה ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואמר ועזא לא תיכלון:

(כג) דבר אל-בני ישראל לאמר כל-חלב שור וכשב ועז לא תאכלו:

כד ותרב נבילא ותרב תבירא יתעבר ללל עבדתא ומיכל לא תיכלנה:

(כד) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל-מלאכה ואכל לא תאכלו:

נבלה וטרפה ויחול על אסור חלב, שאם אכלו, יתחייב אף על לאו של נבלה, ולא תאמר: אין אסור חל על אסור.

כ"י • יעשה לכל-מלאכה • (פסחים כג, ת"כ) בא ולמד על החלב, שאינו מטמא טמאת נבלות. ואכל לא תאכלו • (חולין פרק גיד הנשה) אמרה תורה: יבוא אסור

כה ארי כל דיכול תרבא מן בעעירא די יקרבין מנה קרבנא קדם יי וישתיצי אנשא די תיכול מעמה:

(כה) כי כל-אכל חלב מן-הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליהוה ונכרתה הנפש האכלת מעמיה:

(כו) וְכַל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בָּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף
וּלְבֹהֶמָה:

כ"י • לְעוֹף וּלְבֹהֶמָה • (שם ט) פָּרַט לָדָם דָּגִים וְחִגְבִּים.
בָּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם • לְפִי שֶׁהִיא חֹבֶת הַגּוֹף וְאֵינָה

(כו) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הִיא מֵעַמִּיהָ:

(כח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כח וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:

(כט) וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְחַ
שְׁלָמֹיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזִּבְחַ שְׁלָמֹיו:

כט מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרֵי דְמִקְרַב יְת
נִכְסֵת קוֹדֶשׁוֹהִי קָדָם יִי יִתִּי יְת קָרְבָּנָה
לְקָדָם יִי מִנִּכְסֵת קוֹדֶשׁוֹהִי:

(ל) וַיֵּדֻוּ תְּבִיאֲנָהּ אֵת אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־
הַחֹזֶה יְבִיאֲנוּ אֵת הַחֹזֶה לַהֲנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה:

ל יִדְוֵהִי תִיתּוֹן יְת קָרְבָּנָה דִּי יְת תְּרַבָּא עַל
חֲדָא יִתְנָה יְת חֲדָא לְאַרְמָא יְתָה אַרְוּמָא
קָדָם יִי:

כ"י • וַיֵּדֻוּ תְּבִיאֲנָהּ וְגו' • (מנחות ט"א) שֶׁתֵּהָא יַד הַבְּעָלִים
מִלְמַעְלָה וְהַחֶלֶב וְהַחֲזוֹת נִתְּנִין בָּהּ, וַיֵּד כִּהֵּן מִלְמַטָּה
וּמִנִּיפָן. אֵת אֲשֵׁי ה' • וּמָה הֵן הָאֲשִׁים? "אֶת־הַחֶלֶב
עַל־הַחֹזֶה". יְבִיאֲנוּ • כְּשֶׁמִּבְּיָאוּ מִבֵּית הַמִּטְבָּחִים
נֹתֵן הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה, וְכִשְׁנוֹתָנוּ לַיֵּד הִכְהֵן הַמִּנִּיף,
נִמְצָא הַחֹזֶה לְמַעְלָה וְהַחֶלֶב לְמַטָּה. וְזֶהוּ הָאֱמֹר
בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקְוֵן ט'): "שׁוֹק תִּתְרוּמָה וְחֹזֶה תִּתְנוּפָה
עַל אֲשֵׁי הַחֶלֶבִים יְבִיאֻהוּ לַהֲנִיף וְגו'"; וְלֵאחֵר תִּתְנוּפָה
נֹתָנוּ לִכְהֵן הַמִּקְטִיר, וְנִמְצָא הַחֹזֶה לְמַטָּה, וְזֶהוּ

שְׁנֵאמַר (שם ט כ): "וַיִּשְׁמֹו אֶת־הַחֶלֶבִים עַל־הַחֲזוֹת
וַיִּקְטֹר הַחֶלֶבִים הַמְּזֻבָּחָה". לְמַדְנוּ, שֶׁשְּׁלֹשָׁה כִּהָנִים
זָקֻקִין לָהּ; כִּךְ מִפְּרָשׁ ב'מִנְחוֹת' (דף סב). אֶת־הַחֶלֶב
עַל־הַחֹזֶה יְבִיאֲנוּ • וְאֵת הַחֹזֶה לְמָה מִבְּיָא? לַהֲנִיף
אוֹתוֹ הוּא מִבְּיָאוֹ, וְלֹא שֶׁיֵּהָא הוּא מִן הָאֲשִׁים. לְפִי
שְׁנֵאמַר: "אֵת אֲשֵׁי ה' אֶת־הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה", יָכוֹל
שֶׁיֵּהָא אֶף הַחֹזֶה לְאֲשִׁים, לְכִךְ נֵאמַר: "אֵת הַחֹזֶה
לַהֲנִיף וְגו'".

(לא) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב הַמְּזֻבָּחָה וְהִיָּה הַחֹזֶה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

לא וַיִּסַּק פְּהֵנָּא יְת תְּרַבָּא לְמִדְבָּחָא וַיְהִי
חֲדָא לְאַהֲרֹן וּלְבָנָוִהִי:

כ"י • וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב • וְאַחֲרֵיכֵן "וְהִיָּה הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן", (ת"כ) לְמַדְנוּ שֶׁאֵין הַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל בְּעוֹד
שֶׁהָאֱמֹרִים לְמַטָּה מִן הַמְּזֻבָּחָה.

הַחֹזֶה, לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא נִתּוֹן לְגְבוּהָ.
אֲמָנָם הַחֶלֶב כִּכְר יָדוּעַ שֶׁהוּא לָהּ,
שֶׁהֲרִי הוּא קָרַב עַל גְּבִי
הַמְּזֻבָּחָה. תורה לא

(בִּיצֵחַ כֹּא, א).
אֵת הַחֹזֶה לַהֲנִיף אֹתוֹ. אֵף עַל פִּי
שְׁנוֹתֵן הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה בְּשַׁעַת תְּנוּפָה,
מִכָּל מָקוֹם עֶקֶר הַתְּנוּפָה הִיא בְּשִׁבִּיל

(ל) וַיֵּדֻוּ תְּבִיאֲנָהּ אֵת אֲשֵׁי ה'. לְפִי
שֶׁהָשָׂאָר לְבָעָלִים, הִנֵּה הִבָּאתָם תּוֹרָה
שֶׁהַבְּעָלִים נֹתְנִים לָהּ אֵת הַכֹּל, הַחֶלֶב
וְהַחֹזֶה, וְכִהָנִים 'מִשְׁלַחַן גְּבוּהָ קֹא זְכוּ'

(לב) וְיָאֵל שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לְכַהֵן מִזִּבְחֵי שׁוֹקָא דְיִמְיָא תַתְּנוּן אַפְרָשִׁיתָא לְכַהֲנָא מִנְכֶּסֶת קוּדְשִׁיכוֹן: שְׁלֵמִיכֶם:

כַּסִּי • שׁוֹק • מִן הַפֶּרֶק שֶׁל אֲרֻכָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרָאשׁ עַד הַפֶּרֶק הָאֲמָצְעִי, שֶׁהוּא סִבָּךְ שֶׁל יָרֵךְ.

(לג) הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה:

כַּסִּי • הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם וְגו', (פסחים נט) מִי שֶׁהוּא רָאוּי לְזָרִיקָתוֹ וְלַחֲקִטִּיר חֲלָבֵיו; יֵצֵא טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דָּמִים אוֹ בְּשַׁעַת הַקָּטֵר חֲלָבִים, שְׂאִינוֹ חוֹלֵק בְּבִשְׂרֹוֹ.

(לד) כִּי אֶת־חֹוֹה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵתֵּן אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כַּסִּי • הַתְּנוּפָה. הַתְּרוּמָה • (סוכה לו) מוֹלִיךְ וּמְבִיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד.

(לה) זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה:

(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:

(לז) זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לְמִנְחָה וְלַחֲטָאת וְלִזְאֵשׁ וּלְמִלּוּאִים וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים:

כַּסִּי • וּלְמִלּוּאִים • לְיוֹם חֲנוּךְ הַכֹּהֵנָה.

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קִרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

♦ יום רביעי ה' ניסן ♦

א ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימָר:

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) קח את־אהרן ואת־בניו אתו ואת הבגדים ואת שמן המשחה ואת פר החטאת ואת שני האילים ואת סל המצות:

כ"י. קח את־אהרן. פֿרשה זו נאמרה שבֿעת ימים קדם הקמת המשכן, שאין מקדם ומאחר בתורה. קח את־אהרן. קחנו בדברים ומשכהו. ואת פר

(ג) ואת כל־העדה הקהל אל־פתח אהל מועד: ואת כל כנשתא כנש לתרע משכן זמנא: כ"י. הקהל אל־פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה.

(ד) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ותקהל העדה אל־פתח אהל מועד:

(ה) ויאמר משה אל־העדה זה הדבר אשר־צוה יהוה לעשות:

כ"י. זה הדבר. דברים שתראו שאני עושה לפניכם — צוני הקדוש־ברוך־הוא לעשות, ואל תאמרו

(ו) ויקרב משה את־אהרן ואת־בניו וירחץ אתם במים:

(ז) ויתן עליו את־הכתנת ויחגר אתו באבנט וילבש אתו את־המעיל ויתן עליו את־האפד ויחגר אתו בחשב האפד ויאפד לו בו: חצי התורה במסוקים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 197)

ויתן עליו את האפד ויחגר אותו בחשב האפד. . וישם עליו את החשן (ח, דה) נחלקו הראשונים: להרמב"ם הסדר הוא אפד, חשן, חשב האפד (פכתוב בפרשת תצוה); ולהרמב"ן - אפד, חשב האפד, חשן (פכתוב כאן). ויש לומר: להרמב"ן חשן ואפד הם שני בגדים שונים, ולכן

ח (ב) ואת פר החטאת ואת שני האילים. הקדים פר החטאת, כאמרום ד"ל: כל חטאת קודמת לעולה הבאה עמוה (פסחים נט, א), כי עד אחר שיקפד החטא אין מקום כלל לעולה, כאמרו "עולה וחטאה לא שאלת" (תהלים מ, ז). והיתה חטאתו אחר המשחו פר, כמשפט בהן משיח, אבל לא נכנס דמו לפניו, כי לא היה חטאו במדרגת רע שיעטרף לזה, כמו שהיה צריך בהוראת בהן משיח והוראת בית דין שהחטאו ופר ושעיר של יום הכפורים שמכפרים על טמאת מקדש ועל חטאות עונות ופשעים, כמו שמבאר בענין. והקדים העולה למלואים, כי גם בעולה תהיה איזו כפרה, כאמרו "ונרצה לו לכפר עליו" (לעיל א, ד). ואחר שלמות הכפרה נעשו ראויים למלא את ידם להשלימה לעבודה. תורה ג

(ח) וַיֵּשֶׁם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־
הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים:

ח"י • אֶת־הָאוּרִים • כְּתָב שֶׁל שֵׁם הַמִּכְרָשׁ:

(ט) וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיֵּשֶׁם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גִּזְר הַקֹּדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ח"י • וַיֵּשֶׁם עַל־הַמִּצְנֶפֶת • פְּתִילֵי תְכֵלֶת הַקְּבוּעִים בְּצִיץ נָתַן עַל הַמִּצְנֶפֶת. נִמְצָא הַצִּיץ תְּלוּי בַּמִּצְנֶפֶת.

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם:

(יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פַּעַמִּים וַיִּמָּשַׁח
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כֵּנוֹ
לְקַדְּשָׁם:

ח"י • וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 264)

לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ (ח, יא) כְּתָב הַרְמַב"ן
"וּכְבֹּד הָרִאשִׁיתִי כִּי בַּמִּקְדָּשׁ רַבִּים, פַּעַם יִצְרָק בְּדָבוּר ה'
אֵל מֹשֶׁה וַיִּקְצֹר בְּסִפּוֹר מֹשֶׁה, וּפַעַם יַעֲשֶׂה בַּהֲפֹךְ, וְלַפְעָמִים
לֹא יִזְכִּיר הָאֶחָד כָּלֵל". וְהֵינּוּ שְׁלֹא בְּכָל פַּעַם נֶאֱמָר הַצִּוּי

(יב) וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח
אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:

ח"י • וַיִּצַק. וַיִּמָּשַׁח • בַּתְּחִלָּה יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן נוֹתֵן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו וּמוֹשֵׁךְ בְּאַצְבָּעוֹ מִזָּה לָזָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם תפארת לוי"צ ג עמ' מז)

וַיִּמָּשַׁח אוֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ (ח, יב) יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם לְכַף שְׁמִישִׁיחַת
אֶהֱרֹן לְכַהֵן הַיְתָה דְּוָקָא עַל־יְדֵי מֹשֶׁה: מֹשֶׁה הוּא כְּנֶגֶד
תּוֹרָה, כְּכַתּוּב "זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי", וְאֶהֱרֹן הוּא כְּנֶגֶד

(יג) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֵׁם כְּתֹנֶת וַיַּחְגֵּר
אֹתָם אֲבִנֹט וַיַּחְבֵּשׁ לָהֶם מִגְּבָעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

ח"י • וַיַּחְבֵּשׁ • לְשׁוֹן קִשְׁיָה.

ח וַיִּשְׂוֵי עָלָוּהִי יֵת חוֹשֶׁנָּא וַיַּהֲב כְּחוֹשֶׁנָּא יֵת
אוּרִיָּא וַיִּת תָּמִיָּא:

ט וַיִּשְׂוֵי יֵת מִצְנֶפֶתָּא עַל רִישָׁא וַיִּשְׂוֵי עַל
מִצְנֶפֶתָּא לְקַבֵּל אַפּוּהִי יֵת צִיצָא דְּזָהָבָא
כְּלִילָא דְּקוֹדֶשָׁא כְּמָא דִּי פְקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

י וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה יֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וַרְבִּי יֵת
מִשְׁכָּנָא וַיִּת כָּל דִּי בַּהּ וְקַדִּישׁ יִתְהוֹן:

יא וַאֲדִי מִנָּה עַל מִדְּבָחָא שֶׁבַע זְמָנִין וַרְבִּי יֵת
מִדְּבָחָא וַיִּת כָּל מִנְהוּי וַיִּת כִּיּוֹרָא וַיִּת בְּסִיסָה
לְקַדְּשׁוֹתָהוֹן:

יב וַאֲרִיק מִמִּשְׁחָא דְּרִבּוּתָא עַל רִישָׁא דְּאֶהֱרֹן
וַרְבִּי יִתָּה לְקַדְּשׁוֹתָהּ:

יג וַאֲקִרִיב מֹשֶׁה יֵת בְּנֵי אֶהֱרֹן וַאֲלַבְּשֵׁנוּ
כְּתוּבִין וַזְרִי יִתְהוֹן הַמְּגִנִּין וַאֲתַקֵּן לָהוֹן
כּוּכָעִין כְּמָא דִּי פְקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

♦ יום חמישי ו' ניסן ♦

(יד) וַיִּגַּשׁ אֶת פַּר הַחֲטָאת וַיִּסְמְךָ אֹהֶרֶן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחֲטָאת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 416)

וַיִּגַּשׁ אֶת פַּר הַחֲטָאת (ח, יד) אָמְרוּ רַז"ל (שבת יב, ב) שְׂרָבִי
יִשְׁמַעֵאל "כְּתַב עַל פִּנְקִסוֹ... לְכַשְׁיָבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָבִיָּא
חֲטָאת שְׁמִנָּה". וּבְאַנְצִיקְלוֹפֵדִיא תַלְמוּדִית עֶרֶךְ חֲטָאת כּוֹתֵב
בְּפִשְׁטוּת, שְׂאָף בְּזֶמֶן הַזֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְכַתֵּב חֲזוֹנִי
חֲטָאת שְׁלוֹ, ע"כ. וְלֹא רְאִינוּ זֶה כָּלל (וְאָף שֶׁלֹּא רְאִינוּ אִינוּ
רְאִיָּה – בְּדָבָר הַרְגִּיל זֶה כֵּן רְאִיָּה), וְגַם אֲבוֹתֵינוּ לֹא סָפְרוּ לָנוּ.

(טו) וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הָדָם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֻׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:

כַּ"י • וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • חֲטָאוּ וְטָהְרוּ מִזְרוֹת לְכַנֵּס לְקַדְשָׁהּ.
מַעֲתָה כָּל הַכִּפּוּרוֹת.
טו וְנִכְסֵיכָא וְנִסְיָב מִשֶּׁה יְת דְּמָא וִיהֵב עַל קַרְנֵת
מִדְּבָחָא סְחֹר סְחֹר בְּאֶצְבָּעָה וְדָפִי יְת
מִדְּבָחָא וְיְת דְּמָא אֲרִיק לִיסוּדָא דְּמִדְּבָחָא
וְקַדְשֵׁה לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי:

(טז) וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרֵת
הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־חִלְבָּהֶן וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה
הַמִּזְבֵּחַ:

כַּ"י • וְאֶת יִתְרֵת הַכֹּהֵן • לְבַד הַכֹּהֵן, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל מִעַט מִן הַכֹּהֵן עִמָּה.

(יז) וְאֶת־הַפֶּךָ וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־בִּשְׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרָף
בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה בְּאֵשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(יח) וַיִּקְרֹב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

(יט) וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(כ) וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחוֹו וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ
וְאֶת־הַנִּתְחִים וְאֶת־הַפֶּךָ:

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפִּרְעִים רָחַץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹר
מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לְרִיח־נִיחֹחַ
אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה בְּאֵשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כא וְיְת גְּזָא וְיְת פִּרְעִיא חֲלִיל בְּמִיא וְאִסַּק
מִשֶּׁה יְת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבָחָא עֲלֵתָא הוּא
לְאַתְקַלָּא בְּרַעוּא קְרַבָּא הוּא קָדָם יְיָ כְּמָא
דִּי פִקִּיד יְיָ יְת מִשֶּׁה:

יט וְנִכְסֵיכָא וְזִרְק מִשֶּׁה יְת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא
סְחֹר סְחֹר:

כ וְיְת דְּכָרָא פְּלִיג לְאַבְרוּהִי וְאִסַּק מִשֶּׁה יְת
רִישָׁא וְיְת אֲבְרִיא וְיְת תְּרַבָּא:

♦ יום שישי ז' ניסן ♦

כב וַיִּקְרֹב יְת דְּכָרָא תַנְיָנָא דְּכָר קֶרְפִּינָא
וּסְמִכּוּ אֶהָרָן וּבְנוֹהֵי יֵת יִדְיָהוּן עַל רִישׁ
דְּכָרָא :

כ"ב איל המלאים • איל השלמים, שמלואים לשון "שלמים", שממלאים ומשלמים את הכהנים בכהנתם.

כג וַנִּכְסּ וַנְּסִיב מֹשֶׁה מִן דְּמָא וַיְהִיב עַל רוּם
אוּדְנָא דְּאֶהָרָן דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יִדְהָ
דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלָה דְּמִינָא :

(כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל־תִּנּוּךְ
אֲזֶן־אֶהָרָן הַיִּמָּנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיִּמָּנִית :

כד וַיִּקְרִיב יֵת בְּגֵי אֶהָרָן וַיְהִיב מֹשֶׁה מִן דְּמָא
עַל רוּם אוּדְנָהוּן דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן יִדְיָהוּן
דְּמִינָא וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלָהוּן דְּמִינָא וַיִּזְרַק
מֹשֶׁה יֵת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר :

(כד) וַיִּקְרֹב אֶת־בְּגֵי אֶהָרָן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם
עַל־תִּנּוּךְ אֲזֶנֶם הַיִּמָּנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיִּמָּנִית
וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיִּמָּנִית וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב :

כה וַנְּסִיב יֵת תַּרְפָּא וַיֵּת אֱלִיתָא וַיֵּת כָּל תַּרְפָּא
דִּי עַל גִּזָּא וַיֵּת חֲצֵר בְּבָדָא וַיֵּת תַּרְמִיז פִּלְזָן
וַיֵּת תַּרְבֶּהֱן וַיֵּת שׁוּקָא דְּמִינָא :

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיָּה וְאֶת־כָּל־הַחֹלֶב
אֲשֶׁר עַל־הַקֹּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֵת־שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת
וְאֶת־חִלְבֵּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין :

כו וּמִסְלָא דְּפִטְרִיָּא דִּי קָדָם יֵי נְסִיב גִּרְצָתָא
פִּטְרָא חֲדָא וּגִרְצָתָא דְּלַחֵם מֹשֶׁח חֲדָא
וְאַסְפּוּג חֲדָא וְשׁוּי עַל תַּרְפָּא וְעַל שׁוּקָא
דְּמִינָא :

(כו) וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֶלֶת מִצָּה
אֶחָת וְחֶלֶת לֶחֶם שָׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין :

כז וַיִּחַלֵּט לֶחֶם שָׁמֶן • הִיא רְבוּכָה, שֶׁהִיא מְרֻבָּה בַּה שָׁמֶן כִּנְגֵד הַחֲלוֹת וְהַרְקִיקִין, כֶּף מִפְרֵשׁ בְּמִנְחֹת'.

כח וַיְהִיב יֵת כָּלָא עַל יְדֵי אֶהָרָן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי
וְאַרְם יִתְהוּן אֶרְמָא קָדָם יֵי :

(כח) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהָרָן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וַיִּנָּח
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה :

כח וַנְּסִיב מֹשֶׁה יִתְהוּן מֵעַל יִדְיָהוּן וְאַסְק
לְמִדְּבָחָא עַל עֲלֵתָא קֶרְפִּינָא אֲנוּן לְאַתְקַלָּא
בְּרַעְוָא קֶרְפִּינָא הוּא קָדָם יֵי :

(כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר הַמִּזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לָרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה הוּא
לִיהוָה :

ספורנו

המקריב על הרב, יתן השוק, שהוא עם
הרגל, לכהן הנכנס לפנים ממחיצת
הזר המקריב. והנזיר יתן גם הנזרע,

ובשלמי נזיר יהיה לכהן השוק והנזרע.
שהם הזר והרגל, ובאיל המלואים היה
השוק על גבי המזבח. כי אמנם הזר,

(כ"ח) וישם על החלבים ועל שוק
הימין.. ויקטר המזבח. והנה בכל
השלמים יהיה שוק הימין לכהן,

שיעור יומי לשבת קודש ח' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת צו
 כ"י ויקטר המזבחה • משה שמש כל שבעת ימי המלוואים בחלוק לבן. על-העלה • אחר העלה, ולא
 מצינו שוק של שלמים קרב בכל מקום, חוץ מזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 95)

ויקטר המזבחה (ח, כח) משה שמש .. בחלוק לבן (רש"י) | מוה-שאין-כן שאר הגונים, שהם צבע שצובעים בו ..
 ח, כח) לבן הוא גון 'פשוט', וכמבאר בחסידות, שהוא "בחנית | שהצבע .. הוא דבר נוסף על עצם הדבר .. הרפה על
 עצמיות של הדבר, ואין כאן דבר נוסף, רק עצם הדבר לבד, | עצם הדבר, מוה-שאין-כן גון לבן, שהוא עצמי ואינו צבע".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 28)

משה שמש .. בחלוק לבן (רש"י ח, כח) עקר תפקידו של | מסימים, גם שמוש בכנה. וכשם שלא הצרף לבגדים
 משה היה קבלת דבר ה' ומסירתו לישראל, ואף שמוש | מיחדים כדי לשמע את דבר ה', לא היה לו צרף בבגדים
 בכנה היה חלק מתפקיד זה (תפקיד שדרש ממנו, במקרים | מיחדים גם בשעה ששמש בכנה.

(כט) ויקח משה את-החזה ויניפהו תנופה לפני | כט וינסיב משה ית חדיא וארימא ארמא
 יהיה מאיל המלאים למשה היה למנה כאשר | קדם יי מדבר קרבניא למשה היה להלק
 צוה יהיה את-משה: | קמא די פקיד יי ית משה:

♦ שבת קודש ח' ניסן ♦

(ל) ויקח משה משמן המשחה ומן-הדם אשר | ל וינסיב משה ממשחא דרבותא ומן דמא די
 על-המזבח ויז על-אהרן על-בגדיו ועל-בגדיו ועל- | על מדבחה ואדי על אהרן על לבושהי
 בגדיו בגדיו ויקדש את-אהרן את-בגדיו ואת- | ועל בנהי ועל לבושי בנהי עמה וקדיש ית
 בגדיו ואת-בגדיו בגדיו ואת- | אהרן ית לבושהי וית בנהי וית לבושי
 בגדיו ואת-בגדיו בגדיו ואת- | בנהי עמה:

(לא) ויאמר משה אל-אהרן ואל-בגדיו בשלו את- | לא ואמר משה לאהרן ולבנהי בשילו ית
 הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אתו | בסרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלון יתה
 ואת-הלחם אשר בסל המלאים כאשר צויתי לאמר | וית לחמא די בסל קרבניא קמא די פקדית
 אהרן ובגדיו ואכלהו: | למימר אהרן ובנהי ייכלנה:

(לב) והנותר בבשר ובלחם באש תשרפו: | לב ודאשתאר בבשרא ובלחמא בנורא
 תוקדון:

(לג) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד | לג ומתערע משפן זמנא לא תפקון שבעא
 יום מלאת ימי מלאיכם פי שבעת ימים ימלא | יומין עד יום משלם יומי קרבניא ארי
 את-ידיכם: | שבעא יומין יקרב ית קרבניא:

(לד) כאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשות לכפר | לד קמא די עבד ביומא הדין פקיד יי
 עליכם: | למעבד לכפרא עליכון:

גָּדוֹל טָעוֹן פְּרִישָׁה קֹדֶם יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁבַעַת יָמִים,
וְכֵן הִכְהִין הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפָּרָה.

כִּי צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים. וְרַבּוּתֵינוּ
זְכוּנוֹם-לְבָרְכָה דְרָשׁוּ: "לַעֲשׂוֹת" – זֶה מַעֲשֵׂה פָּרָה,
"לְכַפֵּר" – זֶה מַעֲשֵׂה יוֹם-הַכַּפּוּרִים; וּלְלַמֵּד, שֶׁהֵן

לֵה וּבִתְרַע מִשְׁפָּן זִמְנָא תִּיתְבוֹן יָמָם וְלֵילִי
שְׁבַעַת יוֹמִין וְתִטְרֹן יֵת מִטְרַת מִימְרָא דִּי
וְלֹא תִמּוּתוֹן אֲרִי בֵן אֲתַפְקָדִית:

(לח) וּפָתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת
יָמִים וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת-מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ
בִּיכֵן צִוִּיתִי:

כִּי צִוָּה אֱהֵל מוֹעֵד. הָא אִם לֹא תַעֲשׂוּ בֵּן, הָרִי אֶתֶם חִיָּבִים מִיתָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ח)

וּכְדוּמָה – הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר וּפָתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ – מִי
שְׁאוּכָל וְיִשָּׁן כְּדִי שִׁיְהִי חֶזֶק וּבָרִיא וְיִוָּכַל לַחֲזוֹר לְלִמּוּדוֹ,
מִצּוֹי גַם בַּעַת הָאֲכִילָה וְהַשְׁינָה לֵיד 'פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד'; הוּא
'עוֹמֵד לֵיד הַפֶּתַח' וּמִתְכוּנָן לְהַכְנִס שׁוֹב.

וּפָתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים (ח),
(לח) יוֹשֵׁב אֱהֵל חֵיב לְשַׁבֵּת בְּאֱהֵלָה שֶׁל תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה,
בְּשָׁנִי וּבְחִמִּישִׁי (שָׁהֵם יָמִים מְזֻחָדִים) וּבִשְׁאָר יָמֵי הַשְּׁבוּעָה,
בְּשַׁבָּת וּבַחֹל. וְאַף שְׁמִרְתֶּם לְהַפְסִיק כְּדִי לֶאֱכַל וְלִישָׁן

לִי וְעַשׂ אֶתְּרֹן וּבְנֵי אֶתְּרֹן וּבְנֵי יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִי
פָּקִיד יִי בִידָא דְמִשָּׁה: ס ס ס

(לו) וַיַּעַשׂ אֶתְּרֹן וּבְנֵי אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה
יְהוָה בִּיד-מִשָּׁה:

כִּי צִוָּה וַיַּעַשׂ אֶתְּרֹן וּבְנֵי. לְהַגִּיד שְׁבַחָן שֶׁלֹּא הָטוּ יָמִין וּשְׁמָאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ח)

כְּרִאוּי. וְלֹא זֹו בְּלִבָּד שֶׁלֹּא טָעוּ (בְּדָבָר מֵהוּתִי), אֲלֹא אֵף לֹא
הָטוּ (סְטִיָּה קִלָּה), לֹא לִימִין – הוֹסַפְתָּ דָּבָר שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ,
וְלֹא לְשְׁמָאל – הִחֲסַרְתָּ דָּבָר שֶׁנִּצְטוּוּ.

לְהַגִּיד שְׁבַחָן, שֶׁלֹּא הָטוּ יָמִין וּשְׁמָאל (רש"י ח, לו) מִטְרָתָם
שֶׁל יָמֵי הַמְלוּאִים הֵיטָה לְחַנּוּף וּלְהַרְגִּיל אֶת אֶתְרֹן וּבְנֵי
בַּעֲבֻדַת הַקְּרָבָנוֹת. וְהַתְּנוּבָה מִסְפָּר בְּשִׁבְחָם, שְׁמִידַת בַּתְּחִלָּה
הַעֲבֻדָּה, עוֹד לִפְנֵי שֶׁהִתְרַגְּלוּ וְהִתְאַמְּנוּ, הַצְּלִיחוּ לַעֲשׂוֹתָהּ

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלת פרשת צו

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעג - רעז

ספורנו

(לח) יוֹמָם וְלַיְלָה. כִּי הִזְרִיעוֹת לֹא הִתְפָּרְקוּ, בְּמִבְאָר לְמַעְלָה. תוֹרָה לו

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

10 משום שנותן טעם לפגם בשרצים אסור, שאין דין שרצים שונה
11 משאר איסורים, אלא טעמו אחר ומסופק אני בו, אי מושים דקפכר
12 נותן טעם לפגם אסור, ואם אכן זהו ביאור דבריו אזי לית הלכתא
13 בנותיה – אין הלכה כמותו, ויש להתיר את השכר, אי מושים דקפכר
14 שאמנם בכל מקום וגם בשרצים נותן טעם לפגם מותר ואולם
15 עכברא בשיכרא אשכחתי משבח את השכר ואינו פוגמו, ועל כן אין
16 להתיר את השכר.
17 הגמרא מביאה ספק בענין זה: איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה,

1 ובדלים ממנו. אמנם חזר ואמר רב שימי מנהרדעא, לא נשיא, הא
2 – העכבר העולה על שולחן מלכים הוא בדיכרא – בעכבר השדה,
3 הא – העכבר המאוס שבו עסקה הסוגיא, הוא בדיכרא – בעכבר
4 העיר.
5 רבא חולק על דברי רב ששת בדעת רב: אמר רבא, הלכתא שנותן
6 טעם לפגם מותר, ואפילו בשרצים ואין אומרים שנתחדש בהם
7 שגם נותן טעם לפגם אסור, ושלא כדברי רב ששת, ובנידון של
8 עכברא בשיכרא – העכבר שנפל בשכר, שאסרו רב לשכר, לא
9 ידענא מאי מעמא דרב – איני יודע מהו טעמו של רב, שודאי אינו

שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ב' ניסן פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז	יום רביעי - ה' ניסן פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שני - ג' ניסן פרק כ, מפרק יח עד סוף פסוק כב	יום חמישי - ו' ניסן פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שלישי - ד' ניסן פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח	יום שישי - ז' ניסן פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג
שבת קודש - ח' ניסן פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ב' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, פרק לח והנה... עד עמ' נ, כל חי.

ברכות או תפילה, ולא כיון לבו - יצא ידי חובתו בדיעבד, 39
- אף שלכתחילה צריכים גם לכוון, ואין צריך לחזור, - כדי 40
לומר אותן בכוונה, לברך מפסוק ראשון של קריאת שמע, 41
וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה, - שאם לא 42
כיוונו בהן, לא יוצאים ידי 43
חובה גם בדיעבד, 44
וכדאיתא [פריש פ'ק ב 45
דברכות]: - וכמו שאנו 46
מוצאים בתחילת פרק שני 47
במסכת ברכות¹⁰: "עד 48
כאן מצות פנה - עד 49
סוף פסוק ראשון של 50
קריאת שמע המצוה היא 51
בעיקר הכוונה, מכאן 52
ואילך - בשאר פסוקי 53
קריאת שמע, מצות 54
קריאה וכו'". - ויוצאים 55
בהם ידי חובה בדיבור, גם 56
אם חסרה הכוונה. - 57
לכאורה יש לשאול: מדוע 58
לא תהייה, כוונה 59

ומחשבה (בלי דיבור), טובות כל כך כמו דיבור בלי כוונה? - 60
אלא, לפי מה שלמדנו במעלת הדיבור, הדבר מוסבר. והנה, 61
משום שהנשמה אינה צריכה תקון לעצמה במצות, רק - 62
ענין המצוות בא כדי להמשיך אור - להביא לעולם הזה את 63
האור האלקי ובכך לתקן נפש החיונית והגוף, - זאת, 64
על ידי אותיות הדבור שהנפש מדברת בהמשך מוצאות 65
הפה, - הגשמיות, וכן במצות מעשיות שהנפש עושה 66
בשאר אברי הגוף: - מתעלים על ידיה הנפש החיונית והגוף. 67
ומכיוון, כפי שהוסבר - שה"תכלית" היא בשביל הנפש החיונית 68
והגוף, הרי בכל המצוות שבדיבור, אינן עוזרות הכוונה 69
והמחשבה בהן בלבד, דבר שיש לו שייכות לנפש האלקית, 70
אלא מן ההכרח שיהיה כאן דיבור, ומטעם זה יוצאים ידי חובה 71
בדיעבד בדיבור בלי כוונה ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור 72
דוקא, מעלים ומתקנים את הנפש החיונית והגוף. עד כאן (החל 73
מפרק ל"ה) למדנו על המעלה הגדולה שב"לעשות", שכל 74
התכלית טמונה במצוות מעשיות. שכן, כאמור, כדי שתתבצע 75
כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שתהיה לו יתברך "יירה 76

1 פרק לח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות
2 המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית
3 לקדושה.
4 שכן, המצוות שבמעשה ושבדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה
5 את האברים הגשמיים (כלי
6 הביצוע של המצוות) ובכוח
7 מוצאות הפה והלשון וכו' 1
8 הגשמיות, שעל-ידן באים 2
9 דיבורי התורה והתפילה לידי 3
10 ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת 4
11 הנשמה למטה היא, לא 5
12 בשביל הנשמה עצמה, אלא 6
13 כדי לתקן ולהעלות את הנפש 7
14 החיונית והגוף - הדבר מושג 8
15 על ידי מצוות מעשיות ועל 9
16 ידי המצוות שבדיבור. 10
17 והנה, עם כל הנוסף 11
18 לעיל, - אודות מעלת 12
19 המצוות שבמעשה 13
20 ושבדיבור, שעל ידן 14
21 מתעלה הנפש החיונית
22 לקדושה, ויכן היטב פסק החלפה הערוכה בתלמוד
23 ופוסקים ד"הרהור לאו בדיבור דמי", - ש"הרהור"
24 (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, ואם קרא קריאת שמע
25 במחשבתו ובלבו לבד - גם אם עשה זאת בכל כח פונתו -
26 לא יצא ידי חובתו, - בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני
27 קריאת שמע על כל כוונותיה, וצריך לחזור ולקרוא, - ולבטא
28 את מלות קריאת שמע בפיו; וכן בברכת המזון? דאורייתא,³
29 - ואף שלא נאמר בה ודברת בה כמו בקריאת שמע⁴ - אף
30 שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו
31 שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי
32 חובת ברכת המזון בהרהור בלבד, אלא מן ההכרח לבטא
33 בדיבור דוקא, ובשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, ובתפילה⁶; - ואף שהיא
34 "עבודה שבלב"¹⁴ - עבודה עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן
35 ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור דוקא, ולא יוצאים ידי חובה
36 על ידי הרהור בלב בעניני התפילה. ואם - ולעומת זה, אם
37 הוציא בשפתיו - את מלות קריאת שמע או ברכת המזון או

1. ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. 2. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. 3. שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. 4. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 5. שו"ע שם, סימן רז, סעיף ג. 6. שם, סימן קא, סעיף ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב' הענינים, דבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהיה לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של לדבר גם, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: ואם הוציא בשפתיו... 8. שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. 9. שם סימן קא, סעיף א. 10. יג, ב.

1 בתחוננים", שבעולם הזה הגשמי תהיה "דירה", מקום,
2 להתגלות אור אינסוף ברוך-הוא – הרי זה בא על-ידי מצוות
3 מעשיות דוקא, או מצוות שבדיבור הנחשב למעשה. כי, על-ידי
4 זה, מתבררת החיות של הנפש החיונית והגוף, הבאה מקליפת
5 נוגה, ועולה לקדושה. ועל
6 ידי העלאתה של קליפת
7 נוגה, תתבטלנה ממילא,
8 הקליפות הטמאות לגמרי
9 האחרות, ולא ישאר שום
10 דבר שיסתיר על אלקות,
11 ויאיר אור אינסוף בעולם
12 הזה במדה יותר גדולה
13 מאשר בעולמות
14 העליונים. להלן תוסבר
15 המעלה שבכוונה
16 המצוות. היינו, בכוונה
17 שיש ליהודי, שעל ידי
18 המצוה שהוא מקיים, יתאחד עם הקב"ה מצוה המצוה – ובגלל
19 זה הוא עושה את המצוה, שכן אנו מוצאים, מצד שני, יתרון גם
20 לגבי הכוונה. אף אף-על-פי-כן אמרו: תפלה או שאר
21 ברכה – הנאמרות בלא כוונה הן בגוף בלא נשמה, – מדוע
22 מדמים את התפילה, או הברכה, "לגוף", ואת הכוונה –
23 לנשמה? – פרוש, כי כמו שכל הברואים שבעולם הן
24 שיש להם גוף ונשמה, שהם: "נפש כל חי ורוח כל בשר
25 איש", ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו" מכל בעלי חיים,
26 – לכל נברא בעולם יש גם גוף וגם נשמה, וח' מחיה את כלם
27 ומחיה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם,
28 בגוף ובנשמה; שגם הגוף החקרי, – ולא רק הגוף, אלא גם
29 ואפילו אבנים ועפר הדומים ממש – בהם לא נראית אפילו
30 התנועה החיונית שישנה בצומח, הגדל מקטן לגדול – הרי
31 אפילו בהם, יש בו אור וחיות ממנו ותקרה, – ובמה מתבטאת
32 החיות שבדומם? – שלא יחזר להיות אין ואפס בשעה, –
33 לפני בריאתו. – כפי שרבונו הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד

ליקוטי אמרים

ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל
הברואים שבעו"הו שיש להם גוף ונשמה שהם נפש
כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים
באפיו מכל בעלי חיים וח' מחיה את כולם ומהוה אותם
מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם
הגוף החומרי ואפי' אבנים ועפר הדומים ממש יש בו
אור וחיות ממנו ית' שלא יחזור להיות אין ואפס כשהיה
ואעפ"כ אין ערך ודמיון כלל בין בחי' אור וחיו' המאיר
בגוף לגבי בחי' אור וחיות המאיר בנשמה שהיא נפש
כל חי

34 והאמונה", שלולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד בנברא
35 – היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם שנברא. הרי שגם
36 לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה ומאיר אותו. כך, ויותר מכך,
37 ישנו בגוף של עצם חי – ובכל זאת, אין השוואה ויחס כלל בין
38 האור והחיות שבנשמה:
39 ואף-על-פי-כן אין ערך
40 ודמיון כלל בין פחיות
41 אור וחיות המאיר בגוף
42 לגבי פחיות אור וחיות
43 המאיר בנשמה, שהיא
44 נפש כל חי. – שכן, דבר
45 מובן הוא שאין השוואה
46 כלל בין גשמיים
47 לרוחניים. גם החוקרים
48 מודים, ש"התהוות
49 הגשמיים מן הרוחניות –
50 אין לך יש מאין גדול
51 מזה". ומכיון שהגוף הוא מציאות גשמי, והנפש – מציאות
52 רוחנית, הרי שאין יחס והשוואה ביניהם. וההבדל הוא, כמובן,
53 בכך שהאור והחיות המאיר בגוף אינו דומה כלל לאור וחיות
54 המאיר בנפש. ורבנו הזקן מסביר שההבדל אינו מתבטא במדת
55 ההעלם והגילוי של האלקות, שהאלקות בגוף מוסתרת, ובנפש
56 – בהתגלות, כי בזה הם שניהם שווים: כשם שהגוף הוא נברא
57 שבעולם הזה, בו החיות האלקית מוסתרת על ידי לבוש של
58 קליפת נוגה, ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא אלקות, כך גם
59 קיים אותו לבוש-מסתיר על החיות האלקית המחיה את הנפש,
60 ולא רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה מאלקות. ההבדל
61 שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום וההתפשטות של
62 האור והחיות האלקי – אם האור והחיות הבאים דרך ההעלמה,
63 הם עצמם באים במדה מצומצמת, או שהם, האור והחיות, באים
64 בהתפשטות, כלומר שלמרות שהאלקות של האור והחיות אינה
65 נראית, אבל החיות עצמה, על-כל-פנים, נראית. ובלשון
66 ה"תניא":

יום שני ג' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נ, ואף שבשניהם אור... עד עמ' 100, והתפשטות.

ליקוטי אמרים

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר
פנים ולבושי' שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש
בו כי שניהם הם מעו"הו שבכללותו מסתתר בשוה
האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת
הזה, על עניניו הגשמיים והרוחניים, מסתתר בשוה האור

67 ואף שבשניהם – בגוף ובנפש, אור אחד שוה, – האור והחיות
68 האלקי היוצר ומחיה את
69 הגוף ואת הנפש, בא בהם
70 במדה אחידה של אור,
71 כשהאחידות מתבטאת
72 בכך: בפחיות הסתר
73 פנים – שפנימיות החיות
74 מוסתרת, ולבושי' שוים,
75 שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו, – ההסתתרות של

חיותם על ידי לבוש של קליפת נוגה, ומְכַנֵּה - מקליפת נוגה, 37
וְעַל־יְדֵהּ מְשַׁפְּעִים דְּבָרִים הַמְּמַאִים, - כל הדברים הטמאים 38
והאסורים, הבאים משלש קליפות הטמאות לגמרי - מקבלים 39
חיותם מן הקדושה, באמצעות קליפת נוגה. כִּי הִיא - קליפת 40
נוגה, בְּחִינָה מְמַצֶּעֶת - 41
בין הקדושה לבין שלש 42
קליפות הטמאות לגמרי, 43
בְּנֹכַח לְעֵיל - הרי 44
שהאור והחיות האלקי של 45
כל עניני העולם הזה, 46
התלבש בלבוש של קליפת 47
נוגה, המסתיר על 48
האלקות שלא יראו ולא 49
ירגישו שהחיות באה 50
מאלקות - ובדבר זה, הגוף 51

והנפש שווים. אֶת־עַל־פִּירְכֵּן הַהֶאֱרָה, שְׁחִיא הַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת 52
אֲשֶׁר ה' מְאִיר וּמְחַיֶּה דְרָךְ לְבוֹשׁ זֶה, אֵינָה שְׁוֶה בְּכָל־ן - במה 53
מתבטא אי ההשוואה? - הרי זה בְּחִינַת צִמְצוּם וְהַתְּשַׁמּוּת. 54
- אם ההארה והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שזו יותר 55
בבחינת התפשטות - בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד 56
למשנהו. את מה שלמדנו קודם אודות ה'הסתר פנים' של האור 57
והתלבשותו ב"לבוש" ניתן להמשיך לאור המאיר דרך מסך 58
עבה, שאז האור אינו אותו מהות אור כפי שהוא לפני שעובר את 59
המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו 60
"תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות 61
צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצטמצם פחות 62
או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיך לאור המאיר דרך נקב קטן, 63
הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור 64
שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמחשיות. כך גם 65
בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר 66
ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה 67
הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של 68
התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו 69
של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבונו הזקן מסביר 70
את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את 71
ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים: 72

וְהַחַיּוֹת שְׁמֵרוּת פִּי וְתַבְרָה, בְּחִינַת הַסֵּתֶר פָּנִים וְיִדְרֵת 1
הַמְּדַרְגּוֹת בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מְמַדְרָגָה - עליונה, 2
לְמַדְרָגָה - תחתונה, בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְעֲצָמִים, עַד שְׁנֵת־לְבַשׁ 3
- האור והחיות, בְּקַלְפַת נִגְהָ לְהַחַיּוֹת כְּלָלוֹת עוֹלָם הַזֶּה 4
הַחֲמִיר, - כדי שהחיות 5
האלקית הבאה מ"מלכות 6
דאצילות", הנקראת "רוח" 7
פיו יתברך, תהיה 8
במדריגה של להחיות את 9
העולם הזה החומרי - היה 10
עליה לרדת בהשתלשלות 11
העולמות. (מ"בריאה" 12
ל"יצירה", מ"יצירה" 13
ל"עשיה"), ובכל 14
המדריגות שבכל עולם 15

ועולם, והיה עליה לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים 16
ומצמצמים את האור. ברם, גם כל המדריגות והצמצומים הרבים 17
האלה, לא היו מספיקים ליצירת דבר של "יש" ו"מציאות", כי 18
לאחר כל הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדריגה 19
כוז, שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כִּי־אם רק 20
מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים גשמיים של העולם 21
הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי שינוי 22
מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות 23
התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא ייראה כלל שהחיות באה 24
מאלקות, וכך לתת את האפשרות והביריה שהדבר יוכל להיות 25
מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו עבירה, 26
שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה, כפי 27
שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים חיותם 28
מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הביריה להיות מנוצלים 29
לענינים של טוב וקדושה, או חס־ושלום של רע ועבירה. וכשהם 30
מנוצלים, חלילה, לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים אז את 31
חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. - על כל פנים, לאחר 32
הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא 33
גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל 34
הענינים, גם המותרים וגם האסורים, של העולם הזה: דְּהִינּוּ כָּל 35
דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְהַמְּהוּרִים שְׂבַעֲוִלָם הַזֶּה, - מקבלים את 36

יום שלישי ד' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, בו ית'.

כִּי בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי - וב"עצם" חי, וְהַדּוּמָם מִמֶּשׁ כְּאֲנָגִים וְעֶפֶר 73
- שלא נראות בהם חיות 74
ורוחניות, גם של צמיחה 75
מקטן לגדול - הנה בהם 76
הַהֶאֱרָה הִיא בְּחִינַת 77
צִמְצוּם גָּדוֹל אֲשֶׁר אֵין 78
בְּמִוְהוּ, וְהַחַיּוֹת שָׁבוּ 79
בְּגוֹף וּבְדוּמָם, שגם בו 80
כלל נחלקות לארבע מדרגות דומם צומח חי מדבר 81
ישנה חיות, היא מוֹעֲטָה

ליקוטי אמרים

כִּל פֶּה, עַד שָׂאִין בּוֹ אֶפְלוּ בְּחַ הַצּוּמָה, וּבְצוּמָה - הַהֶאֱרָה 82
אֵינָה בְּצִמְצוּם גָּדוֹל כָּל 83
כֶּה. - שכן, בצומח נראית 84
על־כִּלְפִּינִים תנועה 85
מסויימת של חיות, בכך 86
שהוא גדל מקטן לגדול, 87
ואין הוא חומר סתמי כמו 88
דומם. וְדָרְךְ כָּל־ 89
נְחָלְקוֹת - כל הנבראים 90

כי בגוף הגשמי והדומם ממש כאבנים

ועפר ההארה היא בבחי' צמצום גדול אשר אין כמוהו 10
והחיות שבו מועטת כל כך עד שאין בו אפי' כח הצומח 11
ובצומח ההארה אינה בצמצום גדול כל כך. ודרך 12
כלל נחלקות לארבע מדרגות דומם צומח חי מדבר 13

וההארה האלקית שבדומם ובצומח אין להן ערך ודמיון כלל
לחיות ולההארה האלקית שבחי ובמדבר — כִּן אֵין עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן
כָּלל בֵּין הָאֵרֶת וְהַמְשַׁכַּת אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שְׁהוּא
פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ וְתַכְרֵךְ כָּלִי הַסֵּתֶר פְּנִים וְלִבּוֹשׁ כָּלל,
הַמְאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת
בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִמֶּשׁ,
וְכֵן בְּמַצּוֹת הַתְּלוּיּוֹת
בְּדִבּוּר וּבִטּוֹי שְׁפָתִים
כָּלִי בִּנְיָה, שְׁהוּא —
הַדִּיבּוּר, נֶחֱשֵׁב כְּמַעֲשֶׂה
מִמֶּשׁ בְּנוֹכֵר לְעִיל, —
הָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֶּה זֶה,
מִפְּנִימִיּוֹת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן,
הַנְּמַשְׁכֶּת בַּמַּצּוֹת
הַמַּעֲשִׂיּוֹת וּבַמַּצּוֹת
שֶׁבִּדְבּוּר, כִּשְׁחָן נַעֲשׂוֹת
בְּלִי כוּנוֹה, אֵין לָהֶן עֶרֶךְ
וְדִמְיוֹן כָּלל, לְגַבִּי הַהֲאִירָה
וְהַמְשַׁכַּת אֹר אֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא הַמְאִירָה
וּמְלַבֶּשֶׁת בְּכִנּוּת הַמַּצּוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת, שְׁהָאֵדָם
מִתְּכַנֵּן כְּעִשְׂתָּן כְּדִי
לְדַבֶּקָה בּוֹ יְתַכְרֵךְ עַל־יְדֵי קִיּוֹם רְצוֹנוֹ, שְׁהוּא וּרְצוֹנוֹ אֶחָד.
וְכֵן בְּכִנּוּת הַתְּפִלָּה וְקִרְיַת שְׁמַע וּבִרְכוּתֶיהָ וְשֹׁאֵר בְּרָכוֹת,
שֶׁבְּכִנּוּתוֹ בָּחַן — מְדַבֵּק מִחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ בּוֹ יְתַכְרֵךְ. — שׁוֹ
הַמַּשְׁמַעוֹת שֶׁל הָרַעִיּוֹן שֶׁהַמַּעֲשֶׂה (וְהַדִּיבּוּר) נֶחֱשֵׁב לְגוֹף, וְאִילוּ
הַכוּנוֹה לְנִשְׁמָה — שֶׁהַבְּדֵל הוּא בְּמַדַּת הָהֲאִירָה שֶׁבָּהֶם.

1 של העולם הזה, לְאַרְבַּע מְדֻרָּנוֹת: דּוֹמָם, צוֹמָה, חֵי, מְדַבֵּר
2 - "דומם" - דברים שאין בהם חיים ולא כוח לצמח ולנבט,
3 "צומח" - כל דבר שצומח ונובט, "חי" - ברואים חיים, "מדבר"
4 - המציין את האדם שיש בו שכל, והן: כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם
5 הוֹי"ה בְּרוּךְ־הוּא,
6 שְׁמִמְנוּ מְשַׁפְּעִים. - כל
7 ארבעת סוגי הנבראים,
8 מקבלים השפעתם וחיותם
9 מארבע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הוֹי"ה
10 בְּרוּךְ־הוּא, כל סוג מאות
11 אחרת. וְכִמּוֹ שְׁאֵין עֶרֶךְ
12 וְדִמְיוֹן הַהֲאִירָה וְהַמְשַׁכַּת
13 הַחַיּוֹת שֶׁבְּדוֹמָם וְצוֹמָה,
14 לְהַהֲאִירָה וְהַמְשַׁכַּת
15 הַחַיּוֹת הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּחֵי
16 וּמְדַבֵּר, - וכשם שאינה
17 דומה והארה שבכל אחד
18 מן הסוגים האלה זו לזו,
19 אֵף שֶׁכִּכְלֵן - בכל
20 ארבעת הסוגים האמורים,
21 אֹר אֶחָד שֶׁהוּא -
22 וההשוואה מתבטאת, בּוֹ ית'
23 בְּכִנּוּת הַסֵּתֶר פְּנִים, -
24 שְׁפִימִיּוֹת הָאֹר מוֹסְתֶרֶת בְּכוֹלָם, וּמְלַבֶּשׁ כָּלבוֹשׁ אֶחָד כִּכְלֵן
25 שְׁהוּא לְבוֹשׁ נִגְה - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות
26 שבדומם וצומח שווה, לההארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר.
27 שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר
28 שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות

יום רביעי ה' ניסן
מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.
בכוונת המצוות או בשאר ענינים הנזכרים, אי אפשר שתהיה
לה מעלה עליונה יותר מהדביקות בקיום המצוות, הבאה,
כאמור, בנתינת כוח מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות
לגבי קיומן בלי כוונה, מתבטאת (לא בעצם הדביקות, כ"אם)
בהארת הרצון העליון
(שכן, כמו במעשה
המצוות, כך גם בכוונת
המצוות, קיים רצונו של
הקב"ה) - ההארה של
הרצון העליון המאירה
(בדביקות של) כוונת
המצוות, היא למעלה
בהרבה מאשר הארת הרצון העליון המאירה בקיום המצוות
כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות זו דומה לעליונות הנשמה על
הגוף. אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁזֶה נִסְתָּר רְצוֹנוֹ יְתַכְרֵךְ לְדַבֶּקָה - עם
הקב"ה, בְּשִׁכְלֵל וּמִחֲשַׁבָּה וְכִנּוּת הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּבְכִנּוּת
קִרְיַת שְׁמַע וְתְּפִלָּה וְשֹׁאֵר בְּרָכוֹת, - הרי נמשכת גם

ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו יתכרך. היא מצד
עצמה למעלה מדביקות קיום המצוות מעשיות בפעל
מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁיְתַכְרֵךְ לְקִמּוֹ, - שהדביקות בהקב"ה, בנפשו של
יהודי, על ידי קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים
עליה "קדשנו במצוותיו",
שזה, למשל, כמו
בשומדים אשה
להתאחד אתה ביחוד
גמור - כך היא
ההתאחדות של יהודי עם
הקב"ה על ידי קיום
מצוות. אחדות זו אינה
נעשית בכוחו ועבודתו של יהודי בלבד. שכן, בעבודתו העצמית
בלבד, לא היה אף פעם מגיע לדביקות כזו בהקב"ה; אלא יש
בכך משום צדקה וחסד מהקב"ה שציוונו לקיים מצוות, ובכך
גופא נתן בנו הכוח להתייחד ולהתאחד אתו יתברך על ידי
המצוה. הרי, מובן, שהעבודה של דביקות, במחשבה ושכל,

1 בכונה זו, הארה מהרצון העליון – והארת רצון העליון הזה
2 המאירה ומלפשת בכונה זו, היא גדולה לאין קץ למעלה
3 מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלפשת בקיום
4 המצות עצמן – שהוא מקיים במעשה ובדבור בלי כונה –

5 והעליונות שבהארת

6 הרצון העליון שב"כוונה",

7 לגבי ההארה שבמעשה

8 בלבד, היא: כגדל מעלת

9 אור הנשמה על הגוף,

10 שהוא כלי ומלבוש

11 הנשמה, כמו גוף

12 המצוה עצמה שהוא

13 כלי ומלבוש לכונתה –

14 לכן, מדמים את מעשה

15 המצוה – ל"גוף", ואת

16 הכוונה – ל"נשמה",

17 ואומרים ש"מצוה בלא

18 כוונה היא כגוף בלא

19 נשמה". ואף שבשתיקה,

20 במצוה ובכונתה, מלפש

21 רצון אחד – הרצון

22 העליון, פשוט בתכלית

23 הפשוטות, בלי שום

24 שני ורביי חס-ושלום, –

25 ואם כן, הרי לא שייך

26 לומר שבכך ישנו יותר או

27 פחות מהרצון העליון,

28 ומיחד – הרצון, במהותו ועצמותו יתברך בתכלית תיחוד

29 אף-על-פי-כן תהארה – והתגלות בנפש, אינה שונה

30 בבחינת צמצום והתפשטות. – שביחס לקיום המצוה,

31 ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות

32 נפש האדם בהקב"ה. ואילו, בכונת המצוות, ההארה היא

33 בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדביקות מחשבתו ושכלו אתו

34 יתברך. הנהגה (בהגהה הבאה, מסביר רבנו חזקן, שבשורש,

35 בספירות העליונות, כונת המצוות היא במדרגת "אור", ואילו

36 גוף המצוות – בבחינת "כלים". שכן, בספירות ישנם הרי אורות

37 וכלים, האור הוא פשוט וכלי גבול לגבי הכלי, שהוא כבר

38 מוגדר בגדר של חכמה או חסד וכדומה. כדי להיות בגדר

39 חכמה וחסד וכו' – יש צורך בענין הצמצום. הרי, ש"אור" הוא

40 בבחינת התפשטות, ו"כלי" בבחינת צמצום. כך גם ביחס לכונת

ליקוטי אמרים

המאירה ומלובשת בכונה זו היא גדולה לאין קץ
למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלובשת
בקיום המצות עצמן במעשה ובדבור בלי כונה כגודל
מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש
הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש
לכוונתה ואף שבשתיקה במצוה ובכוונתה מלובש
רצון אחד פשוט בתכלית הפשוטות בלי שום שינוי
ורביוי ח"ו ומויחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת
צמצום והתפשטות*

הנה"ח

(וכמו"ש בע"ח שכוונת המצות
ותלמוד תורה היא במדרגת אור
וגוף המצות הן מדרגות ובה'
כלים שהם בחי' צמצום שע'
צמצום האור נתהוו הכלים כידוע
ל"ח):

וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצות
לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי
מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
שהן חי ומדבר.

מצוות וכוונת המצוות, גם-כן לארבע מדרגות, כי גוף
המצות עצמן ממש – הן שתי מדרגות, שהן מצות
מעשיות ממש – שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק נחשב
כמעשה, ומצות התלויות – בקיומן, כדבור ומחשבה, כמו
תלמוד תורה וקריאת שמע ותפלה וברכת המזון – שמן
התורה, ושאר פרכות; – שמדרבנן, שתי מדרגות אלו במצוות
– מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך – הן שתיקה בסוג של גוף
המצוות; וכונת המצות לדבקה בו יתברך, – על ידי קיום
המצוות, שהיא – הכוונה, כנשמה לגוף, – של המצוה, נחלקת
גם-כן לשתי מדרגות, כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף
החמרי, שהן: חי ומדבר. – כך גם בכונת המצוות, ישנה כוונה
שהיא, למשל, כנשמה של בעל חי, וישנה כוונה עליונה יותר,
שהיא כנשמה של מדבר שהוא ברי-שכל – וכפי שיתבאר להלן;

המצוות ולגוף המצוות – וכך מוסבר בהגהה: * (וכמו שכתוב
ב'עץ חיים', שכונת המצות ותלמוד תורה היא במדרגת
אור, וגוף המצות הן מדרגות ובחינות כלים, שהם בחינת
צמצום, שעל-ידי צמצום האור נתהוו הכלים, כידוע
לידעי ח"ו): – חכמה

נסתרה, כך גם ההבדל בין

כוונת המצוות לבין גוף

המצוות, ביחס לצמצום

והתפשטות). על כל פנים,

למדנו שכשם שאינה

דומה לחיות שבדומם

וצומח לחיות שבחי

ובמדבר, כך אינה דומה

הארת הרצון העליון

המאירה בגוף המצוה,

להארת הרצון העליון

המאירה בכונת המצוה.

עתה נלמד שכשם

שבמשל ישנם ארבעה

סוגים: דומם, צומח, חי

ומדבר, וארבעה סוגים

אלה מחולקים לשני

חלקים כלליים: א) דומם

וצומח ב) חי ומדבר – כך

גם בנמשל של מצוות

וכונת המצוות –

כדלהלן: ונחלקת –

יום חמישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נא, כי מי שדעתו יפה... עד עמ' 102, כנו"ל:

ליקוטי אמרים

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה'

ולתבונן בגדולתו ית' ולהוליד מבינתו יראה עילאה במוחו ואהבת ה' בחלל הימני שבלבו להיות נפשו צמאה לה' לדבקה בו ע"י קיום התורה והמצוות שהן המשכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצוות וכן בכוונה זו מתפלל ומברך הרי כוונה זו על ד"מ כמו נשמת המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר ומי שדעתו קצרה לידע ולתבונן בגדולת א"ס ב"ה להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו וכן היראה במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו ומוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי במוח עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת לאמיתו למס' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק' בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצוות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו

מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת לאמתו, למס' נפשו בפועל ממש על יחוד ה', - כלומר, מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. וזאת - בדי' לדבקה בו נפשו האלהית ולבושיה, - מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו ואחדותו, שהוא רצון העליון המלכש בתלמוד תורה ובקיום המצוות, - כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות - מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, בנזכר לעיל; - שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות נפרד ממנו, הרי בשעה שמעוררים ומגלים את האהבה המסותרת, היא מביאה ללימוד התורה ולקיום המצוות, כדי לבצע את רצונו, להיות דבוק בהקב"ה; וגם היראה - הנדרשת כדי להישמר מלעבור על מצות לא-תעשה, כלולה בה, - באהבה מסותרת זו, לקבל - על עצמו, עול מלכותו שלא למרד בו חס-ושלום; - על ידי עבירה של מצות לא-תעשה; ובכונה זו - הבאה מהאהבה והיראה הטבעיות שבנשמת כל יחודי, הוא סר מרע - הוא שומר עצמו מלעבור עבירה, ועושה טוב, - בקיום מצות עשה, ולומד ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו, בלא דחילו ורחימו - בלי שתהיה לו יראה ואהבה, בהתגלות לבו

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולתבונן בגדולתו יתברך, ולהוליד מבינתו יראה עילאה במוחו ואהבת ה' בחלל הימני שבלבו, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה, להיות נפשו צמאה לה', לדבקה בו על-ידי קיום התורה והמצוות, שהן - התורה והמצוות, המשכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצוות וכן בכוונה זו מתפלל ומברך הרי כוונה זו על ד"מ כמו נשמת המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר ומי שדעתו קצרה לידע ולתבונן בגדולת א"ס ב"ה להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו וכן היראה במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו ומוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי במוח עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת לאמיתו למס' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק' בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצוות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו משל, כמו נשמת המדבר, שהוא - ה"מדבר", בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר. - כך גם ה"כוונה" שלו, להיות דבוק בהקב"ה - באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. ומי שדעתו קצרה לידע ולתבונן בגדולת א"ס ב"ה, להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו, - מי שאינו מסוגל להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך, שכן דעתו קצרה לשם כך; וכן - אין הוא יכול ליצור את היראה במוחו ופחד ה' בלבו, - כי שכלו קצר מכדי לעורר על ידי התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) - כיצד, איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי שלימות קיומה של מצות עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלימות ההישמרות מלעבור על מצות לא-תעשה, באה על ידי יראת ה' - מסביר רבנו הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו, כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט). כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו את האהבה המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול להביא את האהבה המסותרת ולהפכה לאהבה גלויה בלבו - אבל היא מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק

בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, אלא על ידי התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת) שבנשמתו - הרי זה, משום כך, למשל, כנשמת בעל חי, שאינו בעל שכל, ואהבתו ויראתו הן טבעיות (ולא "נולדות" משכלו) - זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו - שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה בהתגלות לבו ויראה במוחו ופחד ה' בלבו - רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו, ומוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי במוח עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת לאמיתו למס' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק' בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצוות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו ורחימו - בלי שתהיה לו יראה ואהבה, בהתגלות לבו

קיימות באופן טבעי בנשמתו של כל אחד מישראל, **פי הן ירשה** 19
לנו מאבותינו, וכמו טבע בנפשותינו, בנזכר לעיל: – בפרק 20
 י"ח, שהאבות הורישו לכל אחד מילדיהם ("עד עולם") – נשמה 21
 של קדושה, ובאותה נשמה ישנה האהבה (המסותרת והכוללת 22
 בתוכה גם יראה) להקב"ה. 23
 ומכיוון שאהבה זו אינה 24
 שכלית, אלא טבעית, לכן 25
 היא נמשלת לנשמה של 26
 בעל-חי. הרי, שבגוף 27
 המצוות, ישנן שתי 28
 מדרגות: מצוות מעשיות 29
 ומצוות שבדיבור 30
 ומחשבה, המשולות 31
 לדומם ולצומח; ובכוונת 32
 המצוות גם כן שני ענינים: חי ומדבר. הכוונה הבאה מן השכל 33
 וההתבוננות היא כמו נשמתו של "מדבר", שהוא בעל שכל 34
 ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה המסותרת (ובה כלולה גם 35
 יראה) – היא, על-דרך משל, כמו נשמתו של בעל-חי. 36

ומהו – שכן, אם היו לו יראה ואהבה בלבו ובמוחו, היו אז 1
 לימודו ותפילתו לא רק בפירוש המלות, אלא גם בהרגש החיות 2
 של אהבה ויראה – **הרי בונה זו** – שיש לו בשעת לימוד התורה 3
 וקיום המצוות, כדי להתדבק עם הקב"ה, שרצון זה וכוונה זו 4
 אינם באים אצלו, כאמור, 5
 מתוך אהבה ויראה שמצד 6
 השכל וההתבוננות, אלא 7
 מן האהבה המסותרת, הרי 8
 זה **על-דרך משל כמו** 9
נשמת החי שאינו בעל 10
שכל ובחירה, וכל 11
מדותיו, – של הבעל-חי, 12
שהן יראתו מדרגים 13
המזיקים אותו ואהבתו 14
לדברים הנאחזים אצלו, הן – המדות הללו, רק טבעיים 15
אצלו – אצל בעל חי, ולא – ואינן באות מבינתו ודעתו; וכן 16
 הן **על-דרך משל היראה והאהבה הטבעיות המסתרות** 17
בלב כל ישראל, – גם הן אינן "תוצר" של שכל ובחירה, אלא 18

יום שישי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 102, פרק לט ומפני... עד עמ' נב, ויקהל.

נקראים בשם חיות ובהמות. 58
ומפני זה גספן נקראים המלאכים בשם חיות ובהמות, 59
בדבתיב: – כמו שכתוב: "פני אריה אל הימין וגו' ופני 60
שור מהשמאל" וגו', – המדובר ב"פני אריה" ו"פני שור" 61
שב"מרכבה" העליונה. 62
 הרי שהמלאכים נקראים 63
 "אריה" ו"שור". ואלה הם 64
 שמות של חיות ובהמות. 65
 וכל כך למה? – **לפי** 66
שאינם – "חיות הקודש" 67
 – המלאכים אינם **בעלי** 68
בחירה, – אין להם 69
 הבחירה החפשית הקיימת 70
 באדם, לבחור בטוב או ברע, **ויראתם ואהבתם** – להקב"ה, 71
היא טבעית להם, – ואין הם צריכים לעורר אותן, על ידי 72
 הבנתם השכלית בגדלות ה', **כמו שכתוב ב"רעאי מהימנא"** 73
פרשת פינחס. – ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם 74
 בטבע, לכן הם משולים למדותיהן הטבעיות של חיות ובהמות. 75
ולכן מעלת – ומדרגת, הצדיקים גדולה מהם, – 76
 מהמלאכים, **כי מדור נשמות הצדיקים הוא פעולם** 77
הבריאה, ומדור המלאכים פעולם היצירה. – ו"עולם 78

37 **פרק לט.** בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל, מדמים
 38 את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה – ל"נשמה". כן הסביר
 39 שישנן שתי מדרגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי מדרגות של
 40 נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל-חי והנשמה שבאדם. כשהכוונה
 41 והרצון במצוה, להיות דבוק
 42 בהקב"ה על ידי עשיית
 43 המצוה, נוצרו באדם על ידי 8
 44 שכלו והתבוננותו בגדלות ה', 9
 45 בעוררם בו את האהבה בגילוי 10
 46 בלבם, ורצון להתאחד עם 11
 47 הקב"ה על ידי תורה ומצוות – 12
 48 הרי כוונה זו ורצון זה, הם, 13
 49 למשל, כנשמה של אדם,
 50 "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח
 51 ה"התבוננות" שלו, לעורר אהבה כזו ורצון כזה – ורצונו וכוונתו (כלומר:
 52 ה"נשמה" שבקיום המצוות שלו, באים מהתעוררות ה"אהבה מסותרת"
 53 שבו, אותה אהבה טבעית ומסותרת להקב"ה שבירושה מהאבות בכל
 54 אחד מישראל – הרי רצון זה וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל-חי,
 55 שכל מדותיו, אהבתו ויראתו, אינן "גולדות" משכל והבנה, אלא טבעיות.
 56 בפרק זה, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שמפני אותו טעם,
 57 הרי גם מלאכים – שאהבתם ויראתם הן טבעיות ולא נוצרות מהשכל –

1. יחזקאל א, י. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים – שאי"ז כלל מענין שש"ב – בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו – במעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לשש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אלך – לכאורה] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדו"ר – כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] – ולזה מבאר שדו"ר טבעיים הי"ז מדרי' המלאכים מהמרכבה דפני ארי' כו'. ומוכן תוקף עבודתם (אלא שזוהי עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומוזה מוכן דקרוך

אין־סוף ב"ה. וְכֵּן שָׁכְנוּ בְּתִקְוֵנוֹם' – בְּתִקְוֵנוֹ זוהר, וְעֵין
 תִּימָן] דְּשֵׁית סְפִירֵין מְקַנְנִין בְּיִצְרָה. – שש הספירות,
 מ"חסד" עד "יסוד" מקננות, מאירות, ב"עולם היצירה", כי
 ארבעה הפרצופים של "עולם האצילות", כלומר, עשר
 הספירות כפי שהן
 מתחלקות לארבעה
 חלקים כלליים – (א)
 חכמה, (ב) בינה, (ג) "זעיר
 אנפין" (=מדות), (ד)
 מלכות – מאירות
 בארבעת העולמות:
 "אצילות", "בריאה",
 "יצירה", "עשיה", והם
 מהווים האלקות שבכל
 עולם: ב"עולם האצילות"
 מאירה ספירת ה"חכמה"
 – ולכן, תכלית הביטול
 לאלקות, היא ב"עולם האצילות", כי שם מורגש אין־סוף
 ברוך־הוא, הוא לבדו ואין זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי
 שלמדנו בהגהה בפרק ל"ה; ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם
 הכסא", מאירה ספירת ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה,
 שהנשמות והמלאכים שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים;
 ב"עולם היצירה", מאירות שש הספירות של "עולם האצילות",
 "זעיר אנפין", ולכן עבודת הנבראים של "עולם היצירה" – היא
 עבודת המדות; ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות",
 והעבודה שם באה מתוך קבלת עול מלכות שמים. – הרי,
 שב"עולם היצירה" מאירות המדות של אין־סוף ברוך־הוא.
 וְכֵּן, זֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַמְּלָאכִים – שמקומם ב"עולם
 היצירה": תָּמִיד, יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁקֹמוּ, לְעֹמֵד בְּיָרֵא
 וּפָחַד וְכו', – לפני הקב"ה, וְהֵינּוּ כָּל מַחֲנֵה גְבִירָאֵל
 שְׂמֵהּ שְׂמָאֵל, – שמבחינת ה"גבורה" הנקראת "שמאל" –
 שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה ופחד; וְעֲבוֹדַת
 מַחֲנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאֱהָבָה כו'. – ועבודת מחנה מיכאל, היא

הבריאה" הוא למעלה מ"עולם היצירה", כפי שיוסבר להלן,
 שהאהבה והיראה הבאות מן השכל, שייכות ל"עולם הבריאה",
 שהוא עולם ההשגה וההבנה; ואילו אהבה ויראה טבעיות
 שייכות ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ב"הגהה" הבאה,
 מסביר רבנו הזקן, שמה
 שלמדנו שהמלאכים הם
 ב"עולם היצירה", המדובר
 במלאכים סתם. אך, ישנם
 גם מלאכים שמקומם
 ב"עולם הבריאה", כי אופן
 עבודתם, הוא באהבה
 ויראה הבאות מהבנתם
 הגדולה בגדלות ה'.
 ההגה *וְהֵינּוּ – מה
 שלמדנו שהמלאכים הם
 ב"עולם היצירה", המדובר
 הוא: בְּסֵתָם מְלָאכִים,
 אֲבָל יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – היינו מאלה
 שְׁעֲבוֹדָתָם בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ שְׂכָלִיִּים, – יראה ואהבה שכליות,
 כְּמוֹ שָׁכְנוּ בְּיִצְרָה מְהִימָנָה שָׁם, שֵׁשׁ שְׁנֵי מִינֵי חַיּוֹת
 הַקֶּדֶשׁ: מְבַעֲרִים – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות,
 וְשְׂכָלִיִּים, – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה שכליות, וְכֵּן
 שָׁכְנוּ בְּעֵין תִּימָן: – עד כאן למדנו, שמקומן של נשמות
 הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב"עולם
 הבריאה"; ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם "טבעיות", הוא
 ב"עולם היצירה". להלן – תוסבר השייכות של אהבה ויראה
 שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה טבעיות,
 ל"עולם היצירה": וְהַהֲבָרָל שְׂבִינִיָּהם – בין "עולם הבריאה"
 ל"עולם היצירה", הוא, כִּי בְּעוֹלָם הַיִּצְרָה מְאִירוֹת שָׁם
 מְדוּתֵינוּ שֶׁל אֵינֵינוּ בְּרוּךְ־הוא לְבָדָן, – ולא בחינות
 חכמה־בינה־דעת של אין־סוף ברוך־הוא, שֶׁהֵן – המדות:
 אֱהָבָתוֹ וּפָחַדוֹ וְיִרְאָתוֹ כו', – אהבה, פחד ויראה, הן מדות
 של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם גם שאר המדות של

אליך לכאור"א בלבבך (דו"ר) – הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'".
 כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של
 בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל.
 אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות,
 שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמתו של דבר – ממשיך הרבי שליט"א –
 אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך
 האהבה המסותרת – דבר זה כבר נוגע באופן ממשי לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך",
 כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבה ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב
 שאהבתו ויראתו – אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו
 תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף – לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה
 זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא – זוהי
 עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך – בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה – לא זו בלבד
 שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה, אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף. שכן,
 האהבה והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על־דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו"
 להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבה ה' ויראת ה'.

1 וההתבוננות בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא גן
2 עדן העליון, כי "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ר"גן
3 עדן העליון – ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן"
4 הוא, ש"ישבין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם
5 והשגתם גדלות ה' – וזהו
6 השכר עבור העבודה
7 הקשורה בהשגה
8 והתבוננות בגדלות ה'.
9 להלן, מסביר רבנו הזקן,
10 שבכך מתכוונים לאותן
11 נשמות שהן במדרגת
12 נשמה ממש – אלה
13 שהשגתם הנעלה ביותר
14 מתוארת כבחינת "מוחין
15 דגדלות", ולא רק השגתם
16 ושכלם יש להם שייכות
17 ל"עולם הבריאה", אלא

18 גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם
19 הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל שלהם, עד
20 שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות
21 שהשגתן איננה נעלה כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן באות
22 על ידי התבוננות ושכל, הרי זה רק שהשכל משמש לעורר
23 וליצור את מדות האהבה והיראה, אבל עיקר עבודתן היא
24 "עבודת המדות" – ולכן, שייכות נשמות אלו, ל"עולם היצירה",
25 שהוא עולם המדות. ומכל"שכן שאותן נשמות שעבודתן היא
26 מתוך "אהבה מסותרת" – המדות הטבעיות, שאינן באות מן
27 השכל ומן המוחין, בודאי ובודאי שמקומן הוא ב"עולם
28 היצירה", רק בזמנים מסויימים עולות גם נשמות אלו ב"גן עדן
29 העליון", ב"עולם הבריאה".

1 תמיד מתוך אהבה להקב"ה. שכן, כאמור, ב"עולם היצירה"
2 מאירות מדותיו של איך-סוף ברוך-הוא, ולכן, גם עבודתם של
3 הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא תמיד בענין
4 המדות. **אָבְל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שֶׁם חֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ**
5 **וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵינְסוֹף**
6 **בְּרוּךְ-הוּא, – בחינות**
7 חכמה-בינה-דעת של
8 "עולם האצילות", שֶׁהֵן –
9 חכמה-בינה-דעת, מְקוֹר
10 הַמְּדוֹת וְאִם וְשֶׁרֶשׁ לָהֶן,
11 – למדות, כפי שלמדנו
12 בפרק ג'. **וּבְדִאֲתָא**
13 **בְּתִקְוֵנוֹיִם** – וכמו שכתוב
14 ב'תיקוני זוהר': **דְּאִמָּא**
15 **עֲלָאָה** – ספירת "בינה"
16 דאצילות, מְקַנְנָא –
17 מקננת ומאירה ב"עולם

18 הבריאה", הנקרא "כורסיא", עולם הכסא, בְּתִלְתִּי סְפִירָן
19 **בְּכָרְסִיאָה, שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה**. – ואלו הן חכמה-בינה-דעת
20 שב"אצילות". **וְלָכֵן** – מפני שב"עולם הבריאה" מאירות בחינות
21 חכמה-בינה-דעת של איך-סוף, לכן **הוּא** – "עולם הבריאה",
22 מְדוֹר נְשָׁמוֹת הַצִּדִּיקִים, עוֹבְדֵי ה' בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲיוֹ, – ביראה
23 ואהבה, הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת דְּגִדְלֹת אֵינְסוֹף בְּרוּךְ
24 הוּא, שֶׁאֵהָבָה זֶה נִקְרָא **"רַעֲיוֹתָא דְלִבָּא"**, – רצון שמן הלב,
25 שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה מהשכל,
26 **בְּנִזְכָּר לְעִיל; וּמִ"רַעֲיוֹתָא דְלִבָּא" נַעֲשֶׂה לְבוֹשׁ לְנִשְׁמָה**
27 **בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא נִזְעָר עַל־עַד הַעֲלִיּוֹן, בְּדִלְקָמָן**, – כפי
28 שיתבאר להלן, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֹהַר – פרשת וַיִּקְהַל. – הרי,
29 שהנשמות שעבודתן מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל

יום שבת קודש ח' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה:

73 ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה", כך שכל עבודתם
74 מתוארת כ"עבודת המדות", כי גם המוחין שלהם שייכים
75 למדות, בשמשם כמעוררי המדות. **וְכֵן שֶׁאֵר כָּל נְשָׁמוֹת**
76 **יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבָדוּ אֶת ה' בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲיוֹ – ביראה ואהבה,**
77 **הַמְסֻתְרוֹת בְּלִבָּב בְּגִלּוֹת**
78 **יִשְׂרָאֵל** – ולא מתוך
79 אהבה ויראה הבאות מן
80 השכל – **אֵין עוֹלוֹת**
81 **לְשָׁם**, – ל"גן עדן העליון"
82 שב"עולם הבריאה", רַק
83 **בְּשִׁבְתָּ וְרֹאש־חֹדֶשׁ לְבָד,**
84 – שבת וראש-חודש הם

85 הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה): "וזהה
86 מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר להשתחוות

59 **אֵךְ** – מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה",
60 הֵינּוּ דִּנְקָא נְשָׁמוֹת מְמֻשָּׁ, – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל,
61 כמו שכתוב³: "ונשמת שדי תבינם", שֶׁהֵן בְּחִינַת מוֹחִין דְּגִדְלֹת
62 **אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא**, – השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות",
63 שהן מבניות אלקות כמו
64 שהוא, בלי לבושי השגה
65 ובלי משלים של הסברה,
66 ולכן עבודתן היא "עבודת
67 המוחין", שיש לה שייכות
68 ל"עולם הבריאה", ול"גן
69 עדן העליון" שב"עולם
70 הבריאה". **אָבְל בְּחִינַת**
71 **הָרוּחַ שֶׁל הַצִּדִּיקִים**, – שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת
72 המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה', אינה מגיעה לאופן

מהיראה שלהן, וכן בבהינת "ועשה טוב" - לעשות מצוות
ומעשים טובים כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא
נפש של "סטרא-אחרא". ענין ה"ועשה טוב" בא להן בעיקר
מאהבתן להקב"ה, כְּנֻכָּר לְעֵל, וְהֵם - הנשמות בהיותן
בעולם הזה, הֵיוּ כְּעֵל
בְּחִירָה לְבַחַר פְּרַע חֶסֶד
וְשָׁלוֹם וּבְחִירוֹ בְּטוֹב,
לְאִכְפִּיא לְסִטְרָא-אֲחֵרָא
- לכפות את ה"סטרא-
אחרא", לְאִסְתַּלְקָא
יִקְרָא דְקַדְשָׁא-בְּרִיָּה
הוא כו', - שיתרומם
כבודו של הקב"ה,
בכיכול, בכל העולמות,
בְּיִתְרוֹן הָאוֹר כו', -
כיתרון האור הבא מן
החושך דוקא, שכן על ידי
שבירתן את החושך של
ה"סטרא-אחרא", המשיכו
יתרון באור הקדושה,
כְּנֻכָּר לְעֵל. - הרי,

למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו טבעיות ולא
שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן ויראתן, בא
להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה מעבודתם של
המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן לעלות, בזמנים
מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין המלאכים זוכים לו.
להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שמקומן של הנשמות
בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא בעולם הבריאה,
ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה הטבעיות, הוא
בעולם היצירה - מדובר ביחס לנשמות עצמן. ואילו, התורה
והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות, של העולם בו
עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות הן אלקות, ועל
ידי העליה בעשר הספירות של העולם - הן מתאחדות באין
סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא ב"היכלות" של
העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של אלקות, ותענוגן הוא
מזיו השכינה בלבד של אותו עולם - כלומר: מתגלה לאותן
נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו ומהמצוות שהן קיימו בהיותן
למטה בעולם הזה. והן מבינות אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן
מבינות את מהות ההארה, וזה יוצר בהן את התענוג הנפלא של
"גן עדן". ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר תְּנִשְׁמוֹת
וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, - לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן
הקבוע - כמו בשעת עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות
וראשי חדשים. ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן

וגו" - בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו ל"גן עדן העליון",
דְּרַךְ הַעֲמוּד שֶׁמִּנְדְּעֵדֶן הִתְחַתְּנוּ לְגֵן עֲדֵן הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא
עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא גִּן-עֲדֵן הָעֲלִיּוֹן, לְהִתְעַנֵּג עַל ה'
וְלִהְנוֹת מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה, - התענוג וההנאה מאלקות הם בעיקר

ב"גן עדן העליון"
שב"עולם הבריאה" -

עולם ההשגה. שכן,
התענוג שיש לנשמה
מאלקות, בא מהשגתה
והבנתה אלקות, עד כמה
שאפשר להשיג - ; כִּי אֵין
הַנָּהָה וְתַעֲנוּג לְשִׁכָּל
וְנִבְרָא אֵלָּא בְּמָה
שֶׁמִּשְׁכִּיל וּמִבֵּין וְיִדְעַ
וּמִשִּׁינ בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ, -
"משכיל", "מבין", "יודע"
- מכוונות לכוחות חכמה-
בינה-ידעת, מֵה שֶׁאֲפָשֶׁר
לֹא לְהִבֵּן וְלִהְשִׁיג מֵאוֹר
אֵי-סוֹף בְּרִוְדֵי-הוּא, -
ומה שנשמות אלו מבינות

בשכל ומשיגות אור איך-סוף ברוך-הוא ב"גן עדן העליון"
שב"עולם הבריאה", בא: עֲלִי-יָדִי חֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ - על
ידי ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות
חכמתו ובינתו, הַמְאִירוֹת שֶׁם בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה. - ב"עולם
הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות",
ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור איך-סוף
ברוך-הוא, ומזה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש-חודש
עולות גם שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה
להן התענוג הבא מהשגה. ומה שְׁזוֹכוֹת נִשְׁמוֹת אֵלּוּ - שעבדו
את השר"ת מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, לְעֵלּוֹת לְמַעְלָה
מִהַמְּלָאכִים, - מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם
היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים
שאי-פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" - אֵפֶךְ שֶׁעֲבָדוּ - אותן
נשמות, בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ - ביראה ואהבה, מְטַעֲמִים לָבֶד, -
באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים - מדוע, איפוא,
ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים
ל"עולם הבריאה"? אלא - הֵינּוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲלִי-יָדִי דַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ
שִׁלְהֵם - יראה ואהבה של אותן נשמות, אֲתִכְפִּיא - נכפתה,
סִטְרָא-אֲחֵרָא הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹפָם, בֵּין בְּבִחִינַת "סוֹר מַרְעַ" -
להימנע מלעשות רע, ועל ידי כך, לְבַבֵּשׁ תַּתְּאוֹת וּלְשַׁבֵּר, -
התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה,
בדיבור או אפילו במחשבה של עבירה - דבר שבא כתוצאה

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם רא' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הן שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

1 – שזוהו לפעמים לא במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה
2 אף שמדורן ביצירה). **אך תורתן ועבודתן נכללות במש**
3 **בעשר ספירות, שהן** – עשר הספירות, **בחינת אלהות, ואור**
4 **אינסוף מיוחד בהן** – בעשר הספירות, **בתכלית היחוד**; –

5 האור האינסופי המאיר

6 בעולם, מתאחד עם

7 הספירות של אותו עולם

8 בתכלית היחוד; והנינו – 1

9 מזה שאנו אומרים 2

10 שהתורה והעבודה עולות 3

11 ונכללות בעשר הספירות, 4

12 הרי זה בעשר ספירות 5

13 דבריאה עלידי דחילו 6

14 ורחימו שכלים, – יראה 7

15 ואהבה שכליות. 8

16 כשהתורה והעבודה 9

17 נעשות מתוך אהבה 10

18 ויראה שכליות, הן

19 נכללות או בעשר הספירות של "עולם הבריאה", ובעשר

20 ספירות דיצירה עלידי דחילו ורחימו טבעיים; – יראה

21 ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה

22 טבעיות, הן נכללות או בעשר הספירות של "עולם היצירה",

23 ובתוכן מלבוש עשר ספירות דאצילות ומיוחדות בהן

24 בתכלית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות

25 ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן

26 גם בעשר ספירות "עולם היצירה", ובעשר ספירות דאצילות

27 מיוחדות בתכלית במאצילן אינסוף ברוך-הוא. – שהאציל

28 וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים לגבי

29 נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים – שעשר

30 ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן. הרי,

31 שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן

32 נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" –

33 הן מתאחדות עם האינסוף ברוך הוא. **מה שאין בהן הנשמות,**

34 **כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אינן נכללות באלהות**

35 **בעשר ספירות, אלא עומדות בהכללות ומדורין דבריאה**

36 **או יצירה**, – "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש",

37 ואינם בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, ונהנין –

38 הנשמות, מזיו השכינה, הוא אור אינסוף ברוך-הוא

39 המיוחד בעשר ספירות דבריאה או דיצירה, – "זיו השכינה"

40 ממנו הן "נהנין" – הוא אור אינסוף ברוך-הוא המאוחד בעשר

41 ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה",

42 והוא יו תורתן ועבודתן במש – הזיו של תורתן ועבודתן של

43 אותן נשמות, [עין זהר ויקהל דף רי], **כי שבר מצוה** – היא

44 **מצוה עצמה**; – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות

45 עם אינסוף ברוך-הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן –

ליקוטי אמרים

ממש ב"ם שהן בחי' אלהות ואור א"ם מתייחד בהן
בתכלית היחוד והיינו ב"ם דבריאה ע"י דחילו ורחימו
שכליים ובי"ם דיצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיים ובתוכן
מלובושות י"ם דאצי' ומיוחדות בהן בתכלית וי"ם דאצי'
מיוחדות בתכלית במאצילן א"ם ב"ה משא"כ הנשמו'
אינן נכללות באלהות די"ם אלא עומדות בהיכלות
ומדורין דבריאה או יצירה ונהנין מזיו השכינה הוא
אור א"ם ב"ה המיוחד ב"ם דבריאה או דיצי' והוא זיו
תורתן ועבודתן ממש [ע' זהר ויקהל דף רי] כי שבר מצוה
היא מצוה עצמה:

והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר
להבין גדולתה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה,
ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד
של תורה ועבודה, יש לנשמה תענוג נפלא כזה בגן עדן גדולת
התענוג אנו למדים ממה
שחכמינו ז"ל אומרים
בנוגע ל"אחר", שמוטב
שידונו אותו בגיהנום, כדי
שיוכל לבוא ל"עלמא
דאתי", לעולם הבא –
לשכר של "גן עדן".
כלומר: כדאיים כל יסורי
גיהנום (עליהם אומר
הרמב"ן שכל יסורי איוב
במשך שבעים שנה, אין
להם ערך כלל ליסורי
הנפש בגיהנום אפילו
שעה אחת (וכדלקמן
"אגרת התשובה" פרק י"ב)), ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע
לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך,
שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את
עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן",
היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של התורה
והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד לבוא.
ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן מאמר
חכמינו ז"ל⁵: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם
הזה מכל חיי העולם הבא", כי בעולם הבא, ב"גן עדן", נהנית
הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה, ואילו, בהיותה
בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה, שעל ידו
היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן עדן מתבטאת רק
בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה
שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של אלקות, גורמת
תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של
קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" – כולל, קורת הרוח
מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת הרוח והתענוג
האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבניה
אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבנו הזקן הסביר, ש"עולם
הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה
שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך
אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך להסביר ש"עולם
האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם
למעלה גם מאהבה ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים
היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול
להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל, אלא מה שהוא
רצון העליון בלבד.

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מי"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ב' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צִוְעָר נָשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר: הִקְרִב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְמֶרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נִתְנָאֵל בֶּן־צִוְעָר:

יום שני ג' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חִלּוֹן: קֶרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְמֶרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִיאָב בֶּן־חִלּוֹן:

יום שלישי, ד' ניסן

בַּיּוֹם הָרִבְעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצִיז בֶּן־שְׁדִיאֹוֹר: קֶרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְמֶרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִיצִיז בֶּן־שְׁדִיאֹוֹר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתֹּאִיר הַיּוֹם בְּחֶסֶדְךָ הַגָּדוֹל עַל נִשְׁמֹתֵינוּ קְדִישֵׁינוּ דְּמִתְחַדְשִׁין בְּצַפְרִים וּמִצְפָּצִין וּמִשְׁבְּחֵינוּ וּמִצְלָאֵינוּ עַל עַמָּא קְדִישָׁא יִשְׂרָאֵל. רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תְּכַנֵּים וּתְעַלֵּל הַנֶּה צִיפְרֵי קְדִישֵׁינוּ לְאַתֵּר קְדִישָׁא דְּאִיתְמַר עָלֶיהָ עֵין לֹא רָאתָהּ אֱלֹהִים וּזְלָתָהּ. יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁבָּאֵם אֲנִי עֹבֵדְךָ מִשְׁבֵּט

ליום שלישי ד' ניסן
ראובן

ליום שני ג' ניסן
זבולן

ליום ראשון ב' ניסן
יששכר

שְׁקָרָתִי בְּתוֹרְתְךָ פָּרְשָׁה שֶׁל הַנָּשִׂיא הַיּוֹם אָזִי יֹאִירוּ גַּא עָלַי כָּל נִצּוּצֵינוּ קְדִישֵׁינוּ וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּקִדְשָׁתְךָ זֶה הַשְּׁבֵט לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרְתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ אֲנִי וְזֵרְעִי וְזֵרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

יום רביעי, ה' ניסן

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישידי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורישידי:

יום חמישי, ו' ניסן

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן-דעואל: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל:

יום שישי, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבונא של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום רביעי ה' ניסן
שמעון

ליום חמישי ו' ניסן
גד

ליום שישי ז' ניסן
אפרים

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקרשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשמל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ח' ניסן

מנשה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

אגרות קודש

ב"ה ז' ניסן, תשכ"א

ברוקליו.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בקשת ברכה פ"נ.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

בהנוגע להבחור... שי' בודאי ימצא כמה ידידים שידברו עם הנ"ל פעם וכמה פעמים דברים היוצאים מן הלב שיעזוב דרכו הרעה ר"ל, והרי סוף סוף הובטחנו שלב ישראל ער הוא, אלא כנ"ל צריכים שלא להתרשם באם בפעם הראשונה לא ישמע לדבריהם ולדבר עוה"פ ועוה"פ. וגם מהנכון שמי שהוא מידידי יפרשו לצדקה לזכות הנ"ל למען ישוב ממחשבותיו. ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

התקוה חזקה שהוא הכתוב יש לו קביעות בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קודש הוא לה'.

בברכה לחה"פ כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

יום ראשון

יום רביעי

ב ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה'.

הלולא של כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]. נסתלק אור ליום א, ב ניסן שנת תר"ף ברוטוב, ושם מנוחתו-כבוד.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחג הספות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו'". מאמר - ברבים - האחרון בהיותו בעלמא דין - בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשך".

יום שני

יום חמישי

ג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: יח-כב.

תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ"ש לקמן.

משעורי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בכל יום פרשה חמש עם פרוש רש"י. אמירת תנ"ך בעל-פה: פרק אחד מתורה, וכן מנביאים, וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שעור גמרא לעיוני - ב' דפים לשבוע, שעור למגריס - ג' דפים ליום. שעור בירושלמי. גם שעור - לא בכל יום - בפוסקים. במשך השנה היה מסים כל המדרש רבה: לזה בסדרות הארכות ופזרע בקצרות.

יום שלישי

יום ששי

ד ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.
תהלים: כג-כח.

תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

א) העבודה עם עצמה. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישבו בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תניא, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תניא, שיהיה בקי בהם בעל-פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

ב) העבודה עם זולתו. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספר איזה ספור תכני, ולמצא עלה וסבה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

יום רביעי

שבת

ה ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.

תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ב'רצה' דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית דגושה, "ובצל הנחמות" - בית רפויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכרונם-לברכה "לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "כבד לב פרעה - נעשה לבו ככבד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבדו", כלומר מקורו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז להאיר

את מקומו באור תורה ועבודה. כשם דכירידת הנשמה בגוף "משביעים אותו תהא צדיק", דשבועה זו הוא ענין השבע בכחות נעלים שתוכל להשלים כונת ירידתה, הנה כן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

יום חמישי	יום ראשון	ו ניסן	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: להלח. תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).			
הנסיון הראה, אשר כשממעטים בחקירות, ועובדים בסדר ובתקף על פי הנעימות של תורה, ימין מקרבת ושמאל דוחה, אזי פועלים בודאי, ובפרט בענינים העקרים מעקרי הדת.			

יום שישי	יום שני	ז ניסן	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י. תהלים: לט"ג. תניא: ובוה יובן . . . 110 בר"מ. נוסח "ייהי בנסע": וכרצון כל עמך בית ישראל. כנוי משפחה של רבנו הזקן: ברוכאוויטש. כנוי משפחה של בנו אדמו"ר האמצעי: שניאורי. כנוי משפחה של ה"צמח צדק": שניאורסאהן.			

שבת קודש	יום שלישי	ח ניסן	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י. תהלים: מד"ח. תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.			
כל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ומדות כפי טבעה וענינה. וכתב "מאיבי תחכמי", מההטיות הרעות שמרגיש במדותיו הטבעיות, מזה מתחכם ויודע איך לכלכל תקון מדותיו ושעבוד הכחות שלו בעבודת ה' יתברך.			

המשך מעמוד ג

צדיקים יבאו בו: כא אודך פי עניתי ותהי לי לישועה: כב אכן מאסו תבונים היתה לראש פנה:
כג מאת יהוה היתה זאת היא נפלאת בעינינו: כד זה היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו: כה אנא
יהוה הושיעה נא אנא יהוה תצליחה נא: כו ברוך הבא בשם יהוה ברכנוכם מבית יהוה: כז אל |
יהוה ויאר לנו אסרויחג בעבתיים עד קרנות המזבח: כח אלי אתה ואודך אלהי ארומך: כט הודו
ליהוה פריטוב פי לעולם חסדו:

מחשבת שינוי השם בקרבנות ציבור יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ח

חובה", כי 'עקירה בטעות אינה עקירה'. ואכן, מחלוקת אמוראים היא אם עקירה בטעות נחשבת עקירה (מנחות מט, א). ויש לומר שאם חשב מחשבת שינוי השם בטעות, הרי גם לדעת הסובר שעקירה בטעות נחשבת עקירה, זהו רק בקרבן יחיד אבל קרבן ציבור אינו נפסל במחשבת שינוי השם בטעות כי 'לב בית דין מתנה' שההקרה תהא לשם הקרבן שהוקדש מתחילה. אבל כאשר העקירה היא בדעת ויודע שהיא עולה ושחטו לשם קרבן אחר – אין לומר ש'לב בית מתנה' ואף בקרבן ציבור נחשבת עקירה והקרבן נפסל. ולפי זה:

המשנה היא לפי הדעה שעקירה בטעות נחשבת עקירה ומחשבת שינוי השם בטעות פוסלת את הקרבן. ובוזה יש לחלק בין יחיד לציבור (כפי שחילק הרמב"ם במשנה) ובקרבנות ציבור 'לב בית דין מתנה' שההקרה תהא כראוי, אבל בהלכה זו שפסק הרמב"ם שעקירה בטעות אינה עקירה ומחשבת שינוי השם בטעות אינה פוסלת, אין חילוק בין יחיד לציבור. בעקירה מדעת – בשניהם לא עולה ההקרה לשם חובה, ובעקירה בטעות – בשניהם עולה.

הלכות פסולי המוקדשין פרק טו, הלכה א: כָּל הַזִּבְחִים שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּמַחֲשַׁבְת שְׁנוּי הַשֵּׁם, בֵּין בְּקִרְבָּנֹת יָחִיד בֵּין בְּקִרְבָּנֹת צִבּוּר – כְּשֵׁרִים, אֵלָּא שְׁלֹא עָלוּ לִבְעָלִים לְשֵׁם הַזִּבְחָה. כתב הרמב"ם בפירושו המשנה (זבחים פ"א מ"א) כי מלשון המשנה 'זבחים שנזבחו שלא לשמן לא עלו לבעלים לשם חובה', מובן "שאינו מדבר אלא על הקרבנות שיש להן בעלים ידועים, אמנם קרבנות הציבור אין פוסלת אותן שחיטה שלא לשמן", כמו שאמרו (שם ו, ב) קרבנות ציבור "לב בית דין מתנה עליהן" ולכן "סכין מושכתן למה שהן", ושחיטתן נקבעת לשם הקרבן שהוקדש מתחילה. והעירו אחרונים (פנים מאירות, תוס' רע"א ריש זבחים, ועוד): למה אם כן בהלכה זו לא חילק הרמב"ם בין יחיד וציבור וגם קרבנות ציבור שנשחטו שלא לשמן "לא עלו לבעלים לשם חובה"?

ומבאר ה'שפת אמת' (זבחים שם):

משמעות לשון הרמב"ם בפירושו המשנה היא שגם מחשבת שינוי השם בטעות (כגון, שחט עולה לשם שלמים ולא ידע שהיא עולה) פוסלת, ואילו כאן (בהמשך ההלכה) כתב שרק אם "עקר שם הזבח בזדון" אין הוא עולה לשם חובה, "אבל אם טעה ודימה שזו העולה שלמים היא... עלתה לבעלים לשם

פטור מלקות על איסור נותר יום שני ג' ניסן ה'תשע"ח

ויש לחלק:

הפסוק "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו" נאמר בקרבן פסח, לגבי חלק הקרבן הנאכל לבעלים שאם עבר ולא אכלו בזמן המיועד צריך לשרפו, ומכאן למדים לשאר הקרבנות שאם לא אכלום בתוך הזמן, צריך לשרפם, אך אין ללמוד מכאן מצות שריפה ב'אימורים' שהם חלק הקרבן הקרב למזבח. ולכן כאן, לגבי בשר קדשים הנאכל לבעלים, הרמב"ם משתמש בטעם של 'לאו הניתק לעשה' שהרי יש בו מצות שריפה, אך בהלכות קרבן פסח, לגבי אימורים שנשארו ועליהם לא נאמרה מצות השריפה, הפטור ממלקות הוא רק משום שאין בוזה מעשה.

(משנה למיד)

הלכות פסולי המוקדשין פרק יח, הלכה ט: אִסּוּר לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַקִּדְשִׁים לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ... וְהַמּוֹתִיר אֵינוֹ לֹזֶקֶת – שֶׁהָרִי הַכֶּתוּב נִתְקַן לַעֲשֹׂה, שְׁנֵאמַר: "וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר, בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ".

הרמב"ם מבאר שאין לוקים על הותרת בשר קדשים משום שהוא 'לאו הניתק לעשה', היינו שהתורה נתנה אפשרות לתקן את העבירה על ידי קיום מצות שריפת הבשר הנותר, ותיקון האיסור פוטר מהמלקות.

מאידך, בהלכות קרבן פסח (פ"א ה"ז) כותב הרמב"ם: "המניח אימורים (חלקי הקרבן הצריכים להיקרב על המזבח) ולא הקטירם עד שלנו... אעפ"י שעבר אינו לזקה, לפי שאין בו מעשה". ואם כן הפטור ממלקות הוא מפני שהאיסור הוא באי עשיה (העדר ההקרה), ואין מלקות אלא על פעולת איסור (לאו שיש בו מעשה).

האם חוששים למיתה? יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ח

אינה שכיחה ואין חוששים לה, שאם כן יש לחשוש שמא תמות גם האשה השניה ואין לדבר סוף.

והקשה ה'חכם צבי' (סי' ק):

הרמב"ם כאן סובר כחכמים שאין חוששים שמא תמות אשתו של הכהן הגדול, שהרי לא כתב שצריך לזמן לכהן הגדול אשה אחרת. ולכאורה הרי זה סותר את דבריו בהלכות

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א, הלכה ג: שְׂכַעַת יָמִים קָדָם לְיוֹם הַכְּפוּרִים... וּמִתְקַיֵּינִן לוֹ בֵּהָן גְּדוֹל אַחֵר – שְׂאֵם יֵאָרֶע בְּזֶה פְּסוּל, יַעֲבֹד הָאֶחָד תַּחְתָּיו.

לדעת רבי יהודה (יומא ב, א) מזמינים לכהן גדול קודם יום הכפורים גם אשה אחרת, שמא תמות אשתו קודם עבודתו (וכהן גדול העובד ביום הכפורים צריך להיות נשוי), ולדעת חכמים מיתה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלג

תרומות (פ"ט ה"א), "האומר לאשתו 'הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי' אסורה לאכול בתרומה מיד", כי חוששים שמה ימות מיד ויחולו הגירושים!

ותירץ ה'חקרי לב' (ח"א סי' קב):

לדעת הרמב"ם יש לחשוש למיתה רק אם על ידי המיתה יתהווה איסור (כמו איסור אכילת תרומה לגרושת כהן) או תבטל מצוה (כמו מצות יבום – ראה יבמות כו, א). ולכן, האומר לאשתו 'הרי זה גיטך שעה קודם למיתתי' אסורה לאכול בתרומה, אבל עבודת כהן גדול ביום הכפורים לא תבטל גם אם אשתו של הכהן הגדול תמות, כי תוכל להיעשות על ידי הכהן שהתקינו

לשמש תחתיו אם יארע לו פסול.

וה'נשמת אדם' (הל' זהירות מהמצוות, כלל סח) מבאר:

לענין עבודת כהן גדול ביום הכפורים לא חששו למיתה כי מצות הכהן להיות נשוי היא 'מצוה מן המובחר' ואינה מעכבת בדיעבד, כמבואר ב'תוספות הרא"ש' (יומא ב, א). ואף לדעת ה'תוספות ישנים' שמסתפק אם עבודת כהן שאינו נשוי כשרה בדיעבד – יש לומר שדוקא בתרומה שזר האוכל חייב מיתה בידי שמים (הל' תרומות פ"ו ה"ו) חששו למיתה, אבל בעבודת יום הכפורים שהמצוה על הכהן להיות נשוי אינה חמורה כל כך והעובר עליה אין עונשו מיתה – לא חששו.

חשיבותו של העשן

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ח

הבית עשן ואז ייצא, משום שזהו גמר מצוות ההקטרה. ולפי זה, גם אם ישם בקטורת ביום הכיפורים את ה'מעלה עשן' אך ימנע את העלאת העשן על ידי דבר אחר, חייב מיתה, כי החיוב אינו רק על חיסרון העשב המעלה עשן אלא על חיסרון העשן בפועל (הריי קדם א, סי' פו).

והטעם הפנימי לחשיבות עשן הקטורת ביום הכיפורים: בשונה מהקרבנות הבאים ממזינים הראויים למאכל אדם, הקטורת כוללת סממנים שאינם ראויים לאכילה, ואחד מהם (ה'חלבנה') אף ריחו רע. ובפנימיות העניינים נרמזים בזה החלקים הנמוכים והירודים ברוחניות, וענינה של עבודת הקטרת הוא העלאתם לקדושה על ידי ההקטרה לה'. ולכן, ביום הכיפורים שעבודת התשובה היא 'תשובה מאהבה', שעל ידה נעשית לא רק שלילת והעברת זוהמת החטאים אלא הפיכתם והעלאתם לקדושה – 'זדונות נעשים כזכויות', נדרש שהקטורת תעלה עשן, המורה על עליית כל סממני הקטורת למעלה מעלה (לקוטי שיחות יד עמ' 127 ואילך).

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ה, הלכה כה: חָפַר מִן הַקְטֹרֶת אֶחָד מִסְמָנֶיהָ אוּ מַעֲלָה עֶשֶׂן - חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ, שְׁנֵאמַר: 'וְלֹא יָמוּת, כִּי בָעֵץ אֲרָאָה'.

מבואר בדברי הרמב"ם שהמקטיר קטורת ביום הכפורים וחסר בה את עשב ה'מעלה עשן', חייב מיתה כמו על חיסור אחד משאר סממני הקטורת.

אך בהלכות כלי המקדש (פ"ב ה"ח), לגבי הקטורת של שאר ימות השנה, כתב הרמב"ם: 'חסר אחד מסממניה חייב מיתה' ולא הזכיר את ה'מעלה עשן'. ומכך מובן, כי אף שגם בשאר ימות השנה הקטורת כוללת את העשב המעלה עשן (הלכה ב), ביום הכפורים יש לו חשיבות מיוחדת ולכן יש חיוב מיתה על חסרונו. והביאור:

בשאר ימות השנה צריך שיהיה בקטורת 'מעלה עשן', כמו יתר סממני הקטורת, אך ביום הכיפורים נדרשת התוצאה – שתעלה הקטורת עשן כחלק ממצוות ההקטרה, ולכן כתב הרמב"ם (לעיל פ"ד ה"א) שצריך הכהן להמתין עד שיתמלא

מעילה בדם קדשים לאחר שיצאו לנחל קדרון

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ח

שם ד"ה (הוא) שהדם שיצא לנחל קדרון מועלים בו מן התורה, כי בית דין מקדישים אותו קדושת דמים. ולאחר פדינו יכולים ליהנות ממנו, ולכן מותר למוכרו לגגנים לזבל שדות כיון שהם פודים אותו כשאר קדשי בדק הבית הקדושים בקדושת דמים בלבד. וכן דעת ה'תוספות ישנים' (יומא שם, ד"ה עד כאן, בשם הר"ם), שמועלים בו מדאורייתא. ומבאר שדברי הגמרא שקדושתו מדרבנן היינו שחכמים תיקנו שבית דין יקדשו את הדם שיצא לנחל קדרון בקדושת דמים, וכיון שחלה עליו קדושה מועלים בו מן התורה.

ובדעת הרמב"ם כתבו אחרונים (מרכבת המשנה, אור שמח ועוד) שדם קדשים שיצא לנחל קדרון מועלים בו מן התורה, ובספר 'תקנת עזרא' דייק כן מלשון הרמב"ם "יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש". כלומר, כיון שנתפסת קדושה בדמי הפדיון (של הדם שנמכר) בהכרח שבית דין קידשוהו בקדושת דמים, וממילא מועלים בו מן התורה.

הלכות מעילה פרק ב, הלכה יא: כָּל דָּמֵי שְׁחִיטָת הַמִּקְדָּשִׁים - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ... עַד שִׁיֵּצֵא לְנַחַל קִדְרוֹן; יֵצֵא לְנַחַל קִדְרוֹן - מוֹעֲלִין בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נִמְכָּר לַגָּנוֹת, וְדָמֵיו הִקְדָּשׁ. שנינו (מעילה יא, א): דם קדשים בתחילתו, לפני זריקתו על המזבח, אין מועלין בו (והנהנה מרם זה אינו חייב להביא אשם ולהוסיף חומש על התשלום), והגמרא לומדת דין זה מכמה פסוקים. אבל דם קדשים 1910, לאחר זריקתו ויצאתו מהעזרה דרך אמת המים לנחל קדרון - מועלים בו.

ויש ראשונים (ה'מפרש' ד"ה יצא ותוספות ד"ה מאי במעילה שם. הראב"ד כאן) המפרשים על פי המובא בגמרא (יומא נט, ב), שדם שיצא לנחל קדרון מועלים בו מדרבנן (ואם נהנה אינו מביא קרבן ואינו מוסיף חומש), אבל מן התורה אין מועלים בו כי "אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו", וחכמים גזרו בו מעילה לאחר שיצא לנחל קדרון "אבל במקדש אין מועלין בו אפילו מדרבנן לפי שאין גוזרין גזירות במקדש" (מ'מפרש' שם). ומהר"י קורקוס הביא דעת רבינו חיים כהן (בתוספות יומא

שליחות לדבר עבירה במעילה

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ח

במעילה לבדה, ותמחה רבים: הלא בגמרא מבואר כי בשלושה מקומות יש שליח לדבר עבירה – מעילה, טביחה ושליחות יד בפקדון, וכן פסק הרמב"ם עצמו (הל' גניבה פ"ב ה"ח)!

אלא מכאן שבשאר איסורי התורה לא זו בלבד שמעשה השליח אינו מתייחס למשלח, אלא אף המעשה בטל, ולגבי טביחה ושליחות יד אין הנידון כלל לגבי קיום המעשה, כי אפילו אם נאמר שאין שליח לדבר עבירה הרי הפעולה נעשתה - השור שחוט והפקדון נלקח. ונמצא כי החידוש שיש שליח לדבר עבירה באלו, הוא רק לגבי התייחסות המעשה למשלח ולא לגבי קיום המעשה. אך במעילה הנידון הוא גם לגבי תוקף המעשה, שהרי אם המעשה בטל אין ההקדש יוצא לחולין והנהגה ממנו אחר כך חוזר ומועל. וזו כוונת הרמב"ם שרק לגבי מעילה יש שליחות לדבר עבירה – לגבי קיום המעשה.

הלכות מעילה פרק ז, הלכה ב: וְכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבֵרָה, אֶלָּא בְּמַעֲלָה לְבִדָּה.

מעשה באדם ששלח שליח לגרש את אשתו בעל כורחה ופסק ה'נודע ביהודה' (אבהע"ז קמא סי' עה) כי אינה מגורשת, ואף שמן הדין האיש יכול לגרש את אשתו בעל כורחה, כיון שעובר על 'חרם דרבנן גרשום' הרי זה איסור, והשליחות בטלה כי 'אין שליח לדבר עבירה'.

כמה מגאוני דורו נחלקו עליו ואמרו כי בשליחות לדבר עבירה אין השליחות בטלה, והכלל שאין שליח לדבר עבירה' נאמר רק לגבי התייחסות המעשה למשלח, שאין המשלח נענש על מעשה השליח (בשונה משליחות לדבר מצוה שעשיית המצוה מתייחסת למשלח).

אך ה'נודע ביהודה' האריך להוכיח כי בשליחות לדבר עבירה אף המעשה בטל, ואחת הראיות היא מדברי הרמב"ם כאן: "ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא

קרבן פסח דוחה את השבת

שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ח

אכן, מכך שהתורה אמרה בפירוש שהפסח דוחה את השבת ("במועדו - אפילו בשבת") אף שישנה אפשרות להפקיר את הנכסים ולהיפטר מהקרבנות הפסח בשבת, למד הרמב"ם שאין הלכה כרב אמי, וגם מי שאין לו קרקע בארץ ישראל חייב להקריב את הפסח.

וה'כלי חמדה' (בהעלותך ג, א) ביאר:

קרבן פסח שונה מכל המצוות:

בכל המצוות לא מצינו שהפטורים מהמצוה יכולים להכניס עצמם לחיוב, ומודגש הדבר בקרבנות חובה שאינם באים בנדבה, ואילו בקרבן פסח, אף לדעה הסוברת ששנים פטורות מקרבן פסח, יכולות הן להכניס עצמן לחיוב ולהימנות על חבורה. וכיון שאף הפטורים ממצות הפסח יכולים לחייב עצמם ולקיים את המצוה כהלכתה, לא מסתבר לפטור את האדם על ידי שיפקיע עצמו מחיוב המצוה שהרי אדרבה, עדיף להתחייב במצוה ולקיימה. ולכן אמרה תורה שהפסח דוחה את השבת.

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה טז: חַל אֲרֻכָּה עֶשֶׂר לַחֲיוֹת בְּשֶׁבֶת - בְּמַעֲשָׂהּ בְּחַל, כִּךְ מַעֲשָׂהּ בְּשֶׁבֶת.

לדעת רב אמי, מי שאין לו קרקע בארץ ישראל אינו חייב לעלות לרגל (פסחים ח, ב. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' תכט ס"א). וכתבו התוספות (שם ג, א ד"ה מאליה) שמי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור גם מקרבן פסח.

ולפי זה הקשה באהל דוד' (להגר"ד דייטש בחידושיו לשבת קל,

א, הביאור החתם סופר בשו"ת אר"ח סי' קכד):

לדעת רבי אליעזר, מכשירי פסח דוחים את השבת (פסחים סה, ב), אבל מודה רבי אליעזר שמכשירי ציצית ומכשירי מוזהו אינם דוחים את השבת, "הואיל ובידו להפקירן", ואם יפקיר את הבגד או את הבית יצאו מרשותו ואין חובתם מוטלת עליו (שבת קלא, ב. ורש"י שם), וכיון שאינם חובה גמורה אינן דוחות את השבת. ואם כן, גם לענין קרבן פסח, הרי בידו להפקיר את הקרקע ולהיפטר מקרבן פסח ומדוע מכשירי פסח דוחים את השבת?

וביאר ה'חתם סופר' (שם):

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' א

11 מקשה הגמרא: בין לגבי עבודה זרה שהעמדנו במתחלקת
12 לשבירה, ובין לגבי יין נסך שהעמדנו בחרס הדריני, שאין הפסד
13 בשבירתם, אבל עדיין קשה וְהָלֹא הִגֵּר רֹצֵחַ בְּקִיּוּמוֹ שְׁלֹא יִגְנוּבוּ
14 וְשֵׁלֵא יִאֲבִדוּ.
15 מתרצת הגמרא: אֶלָּא אָמַר רַב פִּפְא יְרוּשָׁת הִגֵּר קְאָמַרְתּוּ - אמרת,
16 וכי משם אתה מקשה, שְׁאֵנִי - שונה הדין בירושית הִגֵּר, דְּאִקְלִיז בָּהּ
17 רִבְּנָן ולא אסרו ברצח בקיומו, נְזִירָה שְׁמָא יִתְּוֹר הִגֵּר לְקַלְקִלָּו
18 וימיר את דתו אם נאסור עליו לקבל את תמורת העבודה זרה והדין
19 נסך.

1 שואלת הגמרא: תִּינַח - אכן מיושב דין המשנה לגבי גוי הנוטל
2 עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים ואחיו הגר מקבל מעות, אבל באופן שנאמר
3 במשנה שהגוי נוטל יין נִסְךְ והאח הגר נוטל פירות, מֵאֵי אִיכָּא
4 לְמִימָר, הלא אם היין ישפך לא יוכל האח הגר לקבל את תמורתו,
5 ונמצא שהוא רוצח בקיומו של היין ואף על פי כן לא נאסרה
6 התמורה, ושלא כדברי רב ששת.
7 משיבה הגמרא: המשנה עוסקת בין נסך הבלוע כבד העשוי מתָרָם
8 הַדְרִינִי, שהיין נבלע בדפנות הכלי, ובאופן זה לא איכפת לגר
9 בקיומו השלם של הכד, לפי שגם אם ישבר, ישרה את השברים
10 במים והיין הבלוע יצא מתוכו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ב'ח' ניסן תשע"ח

אלא שחייבים לומר שנטמא בעזרה, וקודם שהוציאוהו משם הספיק לשחוט, ומכיון שמדובר בטמא־שרץ שאינו נעשה אב הטומאה לטמא כלים, הרי אין גם קבלת טומאה על־ידי הסכין.

מכאן רואים גודל מעלתו של יהודי, שבאיזה מצב שיהיה, אפילו אם נטמא וצריכים להוציאו מהעזרה, יכול לשחוט אפילו קדשי קדשים, כולל "פר כהן־גדול של יום הכיפורים", וכל זה לא מפני שהשחיטה אינה עבודה חשובה, אדרבא היא העיקר כפי שנתבאר בהלכות שלפנ"ז "אין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח", אלא רק בגלל מעלתו של השוחט.

זוהי גם כוונתו של שמואל בן חנה שאמר את ההלכה "שחיטה כשרה בזר" להדגיש את מעלתו של יהודי, שאף שאינו כהן, יכול לעסוק בעבודת השחיטה שהיא עבודה עיקרית.

(על־פי 'זין מלכות' ספר עבודה סימן נו)

3) למרזב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. (4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

22 ג. בדבר הראוי לעבודה פיצד? מנחת העמר
23 שקמצה שלא לשמה - הרי זו כמי שנעשית לשמה
24 ושיריה נאכלין; מפני שהיא מן השעורים, ואין
25 השעורים דבר הראוי לשאר קרנות. וכן המחשב
26 במנחת קנאות⁶ והלבונה עליה קדם שילקט הלבונה
27 - אין מחשבתו מועלת, שהרי אינה דבר הראוי
28 לעבודה⁷. וכן כל פיוצא בזה⁸.

5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בגמרא שם "חדידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "חדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. (6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. (7) מפני שיש עליה לבונה. (8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ח

הלכות פסולי המקדשין

פרק ארבעה עשר

1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

1 א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, אבל
2 מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום². אפלו
3 שמענו הבעלים שפגלו, והיתה מחשבת העובד
4 נכונה - הרי זה פשר.

2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז) "תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

5 ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי
6 לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום ראוי
7 לעבודה. ממי שהוא ראוי פיצד? אחד מן הפסולין
8 לעבודה שקבל הדם או הוליה או זרק, וחשב בשעת
9 העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן - לא פסל
10 במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם
11 שקבל או שזרק מקצתו - ישפוך לאמה³. ואם נשאר
12 דם הנפש - יחזיר הראוי לעבודה ויקבל במחשבה
13 נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה - פסל
14 במחשבתו; שהשחיטה פשרה בפסולין, כמו
15 שבארנו. יש קרנות, שאם נעשו שלא לשמן -
16 פשרין, כמו שיתבאר. לפיכך, אם קבל הדם כהן זה
17 שאינו ראוי לעבודה או הוליכו או זרקו - פסל
18 הזבח, כאלו עשאהו לשמו שהוא פסול. ואף על פי
19 שיש דם הנפש, וחזר הפשר וקבל וזרק - כבר נפסל
20 הזבח⁴. ולא מפני מחשבת שנוי השם פסל אותו,
21 אלא מפני שהוא פסול לעבודה, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה.. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו, שהשחיטה כשרה בפסולין כו".

ומקורו בגמרא זבחים (רפ"ג) "כל הפסולין ששחטו שחיתן כשרה... ובלבד שלא יהיו טמאים נוגעין בבשר כו", ומכל־מקום "אם עבר ושחט, הזבח כשר". ודנו מפרשי הש"ס היאך יתכן בכלל שיהיה טמא שוחט את הזבח ששחיתו על ירך המזבח, ואפילו אם נאמר שמדובר בטמא־שרץ שמותר ליכנס בחיל, הרי עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה, ואין יתכן שתהיה הסכין ארוכה כל כך,

או להקטיר דבר שאין דרכו להקטירה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. כיצד? חשב לשותות מדם הזבח או לאכל מאמוריו או מן הקמץ ומן הלבונה פחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מפשר הזבח או משירי המנחה פחוץ או למחר - הרי הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור ומן העצמות והגידין והמרק או האלל וכיוצא בהן, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל מפורים ושעירים הנשרפין פחוץ או למחר - הרי הן פשרים²⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשורפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. (20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום." כאן אנו עומדים בידי מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

ט. חשב שיאכלו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי לאכילה או שיקטירו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי להקטירה חוץ לזמן אכילה והקטירה - הזבח פגול²¹, כמו שבארנו²². חוץ למקום אכילה והקטירה - הרי זה פסול²³ ואינו פגול.

(21) והאכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. (22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פגול. (23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

י. אין אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה פחותה מפזית. לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחות מפזית או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות מפזית, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח פשר. חשב לאכל פחצי זית פחוץ ולהקטיר פחצי זית פחוץ, או שחשב לאכל פחצי זית אחר זמן אכילה ולהקטיר פחצי זית אחר זמן הקטרה - הזבח פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה ואמר: שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית, וחזר וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן - הרי אלו מצטרפין; ששם אכילה אחד הוא²⁴. חשב על פזית שיאכלוהו שנים - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פזית ביותר מפדי אכילת פרס²⁵ - הרי זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכל פחצי זית ובשעת זריקה לאכל פחצי זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת

ד. במקום הראוי לעבודה כיצד? מזבח שנפגם וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום - לא פסל הזבח במחשבה זו, שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה¹⁰. קמץ את המנחה פחוץ¹¹ וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום - אין מחשבה זו כלום.

(9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "וזבחת עליו" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). (10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנוהו. (11) חוץ לעזרה.

ה. אלו דברים שאינן ראויין לאכילה מן הקרבנות וראויין להקטירה: הדם¹³ והאמורין ובשר העולה, והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.

(12) הלכות ה"ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. (13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. ואלו ראויין לאכילה ואינן ראויין להקטירה: הבשר הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל בפהגים¹⁴ בין הנאכל לכל אדם, ושירי המנחות, ושתי הלחם ולחם הפנים.

(14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים.

ז. ואלו דברים שאינן ראויין לאכילה ולא להקטירה: בשר חטאת הנשרפת¹⁵, והעור של בהמה פלו, חוץ מעור האליה¹⁶ שהוא [ראוי] לאכילה. אבל המראה, והוא הקרום הדק הדבק בעור ומבדיל בינו ובין הבשר - אינו ראוי לאכילה. וכן העצמות והגידים והקרנים והטלפים, והנוצה של עוף והצפרנים והחרטום שלו, וראשי אגפים וראש הזנב. אפלו מקומות הרפים מכל אלו הדבוקים בבשר, שאלו יתחכו מן החי יבצבץ הדם ויצא, הואיל ואינן חשובין - נקראים דבר שאינו ראוי לאכילה לענין הקרבנות. וכן המרק והתבלין, והשליל¹⁷ והשליא¹⁸ וביצת העוף, והבשר שפולטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא אלל - פל אלו אינן חשובין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן דבר שאין ראוי לאכילה.

(15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. (16) במשנה קכב. "העור שתחת האליה". (17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוסה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. (18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

ח. ומחשבין על דבר העומד לאבוד או על דבר העומד לשרפה¹⁹. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכלל לאכל דבר שאין דרכו לאכילה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה-למלך כאן. (9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-
משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת
בשיטה זו. (10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית
למעלה כחטאת בהמה. (11) שם.

ב. וכן¹² כל המנחות שנעשו במחשבת שנוי השם
- פשרות, ולא עלו לפעלים; חוץ ממנחת חוטא
ומנחת קנאות¹³, שאם חשב באחת מארבע עבודות¹⁴
שלהן מחשבת שנוי השם - פסולות. שנוי השם
במנחה פיצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת
חוטא, או מרחשת¹⁵ לשם מחבת, או מחבת לשם
מרחשת. וכן כל פיוצא בזה.

(12) מנחות ב. (13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת,
כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. (14) קמיצה, נתינה בכלי
שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה
למעלה פרק יג הלכה ו). (15) פרטי דיני מרחשת ומחבת,
נתבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה,
כמו שיתבאר¹⁶. לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו
או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין
בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפלו
שחט וקבל והוליד במחשבת שנוי השם - חייב לזרק
במחשבה נכונה¹⁷. ומפני מה נשתנה דין החטאת
והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת
קנאות מכל המנחות? מפני שענין עליהם הפתוב¹⁸.
הרי הוא אומר בחטאת: ושחט אתה לחטאת -
שתהיה שחיטה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה
לשמה. ונאמר: על חטאתו - שתעשה לשם אותו
החטא. ונאמר: וכפר עליו - שתהיה לשם בעליה.
ונאמר בפסח: ועשית פסח לזי אלהיך - שתהיה כל
עשיתו לשם פסח. ונאמר: ואמרתם זבח פסח הוא
לזי - שתהיה זבחתו לשם פסח. הא אם שנה שמו
או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר:
מנחה היא, ובמנחת סוטה נאמר: פי מנחת קנאת
היא - שיהיו כל מעשיהן לשמן¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה... לפיכך זבח
ששחטו שלא לשמו... בין בזדון בין בשגגה, חייב להשלים
שאר העבודות לשמן...".

כלומר, אע"פ שהקרבן נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב
להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש
עבודות במחשבת שינוי השם "חייב לזרוק במחשבה
נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה.
ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה)
ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל
עבודותיה לעולה או שכיון שנפסלה אפשר לאחר שאר
עבודותיה לאחר העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק

המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזית²⁶
בשעת קבלה ועל פזית בשעת הולכה; שארבע
העבודות מצטרפות והרי הן בעבודה אחת. חשב
להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה
- הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה
באמורין לזבח. לפיכך, אם חשב להקטיר פזית מן
הלבונה חוץ לזמנו - הרי זה פגול, כמו שנתבאר.
אחד המחשב לזרק דם הזבח פלו בחוץ או למחר,
או שחשב לזרק מקצת דמו בחוץ או למחר - פיון
שחשב על כדי הנייה מן הדם פסול²⁷.

(24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים-ב
ט, י): ואת איזבל יאכלו הכלבים. (25) זמן אכילת שלוש
ביצים. (26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה).
(27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

א. כל הזבחים שנשחטו במחשבת שנוי השם, בין
בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור³ - פשרים, אלא
שלא עלו לפעלים לשם חובה⁴; חוץ מן החטאת
והפסח, שאם נעשו במחשבת שנוי השם - פסולין⁵.
ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת
קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו⁷.
פיצד לא עלו לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם
שלמים - לא עלתה לפעלים לא משום עולה שהם
חייבין בה ולא משום שלמים, אלא חייבין להביא
זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון⁸
- לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים
אמורים? כשעקר שם הזבח בזדון; אבל אם טעה⁹
ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה
לשם שלמים - עלתה לפעלים לשם חובה. וכן
החטאת והפסח שעשאן במחשבת שנוי השם
בטעות - פשרים. שעקירה בטעות - אינה עקירה.
וכן עולת העוף¹⁰ שמלקה או שמצה דמה במחשבת
שנוי השם - פשרה, ולא עלתה לפעלים. וחטאת
העוף - פסולה¹¹.

(2) משנה זבחים ב. (3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם)
ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי
השם בקרבנות ציבור עלו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן,
מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר'
עקיבא איגר שם. וצ"ע). (4) לקמן מפרש. (5) משנה שם.
ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג.
(6) משנה שם יג. (7) למעלה פרק יג הלכה ד. (8) זה
נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה
על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה
שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר
כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. שְׁחִטָה לְשֵׁם מַת - פְּשִׁירָה²⁹, וְלֹא עֲלֹתָהּ³⁰
 לְבָעֲלִים; שְׂאִין בְּפִרְה לְמַתִּים. שְׁחִטָה לְשֵׁם מִי
 שְׂאִינוּ מְחִיב קֶרֶן כָּלָל, לֹא חֲטָאת וְלֹא עֹלָה וְלֹא
 שְׂאֵר קֶרֶבֶנוֹת - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה, שְׂמָא מְחִיב הוּא³¹
 וְאִינוּ יוֹדְעִי.³²

(29 שם ט: (30 כמו בהלכה ד' וח'. (31 מימרא של
 רבא שם "שאין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה",
 וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה.
 ומובן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי
 שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה
 שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

י. שְׁחִטָה לְשֵׁמָה וְחֹשֶׁב בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה לְזֶרֶק דָּמָה¹⁹
 שְׁלֹא לְשֵׁמָה - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה. לְפִי שְׂמִחָשְׁבִין²⁰
 מַעֲבֹדָה לְעִבּוּדָה, וְזֹאת הַמַּחֲשָׁבָה שְׁחֹשֶׁב בְּשַׁעַת
 הַשְּׁחִיטָה - כָּאֵלוּ חֲשָׁבָה בְּשַׁעַת זְרִיקָה, וּלְפִיכָף²¹
 פְּסוּלָה³².

(32 מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן.
 ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל
 או על-מנת להוליך - כשר, שהרי דין זה למדנו מפיוגול או
 משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת
 הקטרה פוסלות (ראה מל"מ).

יא. הַפֶּסֶח שֶׁשְּׁחִטּוֹ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוּי הַשֵּׁם, בֵּין שִׁשְׁנָה²⁴
 שְׁמוֹ לְשֵׁם זֶבַח אַחֲרָיו³³ בֵּין שִׁשְׁנָה לְשֵׁם חֲלִין -
 פְּסוּלָה³⁴; שְׂנֵאמָר: וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסֶח הוּא לֵה'. בְּמָה²⁶
 דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁשְּׁחִטּוֹ בְּזִמְנוֹ, שֶׁהוּא יוֹם אֲרִבְעָה²⁷
 עָשָׂר בְּנִיסָן. אֲפֹלוּ שְׁחִטּוֹ בְּשַׁחֲרִית³⁵ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוּי
 הַשֵּׁם - פְּסוּל. אֲבָל אִם שְׁחִטּוֹ שְׁלֹא בְּזִמְנוֹ בְּמַחֲשַׁבָה²⁹
 שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ - כָּשֶׁר; שְׁלֹא לְשֵׁם בְּעָלְיוֹ³⁶ - נִעְשָׂה³⁰
 כְּמִי שְׂאִין לוֹ בְּעָלִים³⁷ בְּזִמְנוֹ וּפְסוּל.³¹

(33 שם יג: (34 לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה,
 המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה.
 ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין
 כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה",
 משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35 פסק
 כבן-בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש
 שקלא-וטרין בדברי בן בתירה. (36 שלא בזמנו.
 (37 נקט לשון הגמרא (פסחים סא.). והפירוש, כשחט שלא
 לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

יב. פֶּסֶח שֶׁשְּׁחִטּוֹ לְשִׁמּוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר קֶדֶם חֲצוֹת³²
 - פְּסוּל, לְפִי שְׂאִינוּ זִמְנוֹ³⁸. עֲבָרָה שְׁנֵיתוֹ³⁹ וּשְׁחִטּוֹ
 בְּזִמְנוֹ לְשֵׁם פֶּסֶח, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט שְׂאֵר זִבְחִים לְשֵׁם³⁴
 פֶּסֶח, אֲפֹלוּ שְׁחִטּוֹ אַחֲרֵי חֲצוֹת - הֲרִי אֵלוּ כְּשֵׁרִים⁴⁰,
 וְלֹא עָלוּ לְבָעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה.³⁶

(38 ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתירה. (39 ופסולה לקרבן
 פסח. (40 כר' יהושע שם יא.

יג. תוֹדָה⁴¹ שֶׁשְּׁחִטָה לְשֵׁם שְׁלָמִים - עֲלֹתָהּ לְבָעֲלִים;

לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה
 המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר
 לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם
 נפסל בשחיטה נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן
 הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו
 היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כדבעי, ולא עוד אלא
 שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא
 כדבעי, מכל-מקום העניין שבא אחר-כך - חייב להיות
 "במחשבה נכונה".

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן נ)

(16 לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. (17 מימרא
 של רבא שם ז: (18 הזהיר עליהם ביותר. (19 שם ז.
 ומנחות ד.

ד. חֲטָאת שֶׁשְּׁחִטָה לְשֵׁם זֶבַח אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחִטָה¹
 לְשֵׁם עֹלָה אוֹ לְשֵׁם אֶשֶׁם אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים -²
 פְּסוּלָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. אֲבָל אִם שְׁחִטָה לְשֵׁם חֲלִין -³
 הֲרִי זֶה פְּשִׁירָה²⁰, וְלֹא עֲלֹתָהּ לְבָעֲלִים²¹.⁴

(20 זבחים מו: (21 כפירושו של אביי שם.

ה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַקֹּדֶשִׁים מְחֻלְלִין⁵
 קֹדָשִׁים, וְאִין הַחֲלִין מְחֻלְלִין קֹדָשִׁים²².⁶

(22 שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה
 למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו
 לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

ו. שְׁחִטָה לְשֵׁם חֲטָא אַחֵר, כְּגוֹן שְׂבָאָה עַל אֲכִילַת⁷
 חֶלֶב וּשְׁחִטָה עַל אֲכִילַת דָּם - פְּסוּלָה²³.⁸

(23 כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שְׁחִטָה לְשֵׁם אָדָם אַחֵר שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאת, אֲפֹלוּ⁹
 חֲטָאת שְׂאִינָה קְבוּעָה²⁴ - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה²⁵.¹⁰

(24 כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד.
 היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא
 - סולת. (25 בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אֲבָל אִם שְׁחִטָה לְשֵׁם אַחֵר שֶׁהוּא מְחִיב עֹלָה -¹¹
 הֲרִי זֶה פְּשִׁירָה²⁶, וְלֹא עֲלֹתָהּ לְבָעֲלִים²⁷. וְכִפּוֹר עָלָיו -¹²
 וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאת כְּמוֹתוֹ²⁸.¹³

(26 מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27 רבינו
 מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל
 אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו
 במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא
 עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם.
 (28 פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא
 על חבירו. ומשמעות חבירו, שהוא מחוייב חטאת כמותו,
 אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד אב"י. (57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים, ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין ה"ב).

יט. שני כבשי עצרת⁵⁸ ששחטן שלא לשמן, או ששחטן בין לפני זמנן בין לאחר זמנן - הדם יזרק⁵⁹ והבשר יאכל⁶⁰, אף על פי שלא עלו לצבור לשם חובה. ואם היתה שבת - לא יזרק⁶¹, ואם זרק - הרצה להקטיר אמונין לערב.

(58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. (59) ברייתא שם מח. (60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים, שהרי אסור להקטירם ביום-טוב ככל קרבנות נדבה (ראה פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה מאי, מצדדים להחיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר. וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצ"ל ביצה שם שהאריך בזה). (61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה ביום-טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

כ. וכן שלמי נזיר⁶² ששחטן שלא לשמן, אף על פי שלא עלו לבעלים - הרי הן נאכלין⁶³ ליום ולילה⁶⁴, ואינן טעונין לחם. וכן אשם נזיר ואשם מצרע ששחטן שלא לשמן, אף על פי שלא עלו לבעלים - הרי הן נאכלים.

(62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוות, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא כמצוות" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב הופרכה (שם ה). (64) כדן שלמי נזיר ולא כשלמים אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

פרק ששה עשר

(1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

א. כבר בארנו², שהמחשב באחת מארבע העבודות מחשבת המקום - הקרבן פסול ואינו פגול; ואם חשב מחשבת הזמן - הקרבן פגול. במה דברים אמורים? בשלא ערב עם מחשבת הזמן מחשבה אחרת; אבל אם³ ערב מחשבת מקום, או מחשבת שני השם בפסח ובחטאת⁴, עם מחשבת הזמן - הקרבן פסול ואינו פגול. פיצד? שחט וקבל והוליד וזרק, ומחשבתו בארבע עבודות אלו⁵ מחשבת הזמן, או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן

ושלמים ששחטן לשם תודה - לא עלו לבעלים. לפי שהתודה נקראת שלמים⁴², ושלמים לא נקראו תודה.

(41) זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל - לא עלתה לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שזה ששחטה לשמו אינו מחיב כלום בענינו, אי אפשר שלא יהיה חיב כפרה לשמים; שאין לה אדם בישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה⁴³.

(43) ראה הלכה ט, הערה ל.

טו. עולה הבאה לאחר מיתה⁴⁴ שעשאה שלא לשם בעליה - עלתה לבעלים⁴⁵ לשם חובה⁴⁶, שאין בבעלים לאחר מיתה.

(44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז: (46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש אמר "הרי עלי עולה".

טז. שני כבשי עצרת⁴⁷ ששחטן לשם אילים - לא עלו לצבור⁴⁸ לשם חובה⁴⁹. ואם דמה שהן אילים ושחטן לשם אילים - עלו להן, מפני שהיא עקירה בטעות⁵⁰.

(47) מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49) כדן כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

יז. אשם מצרע⁵¹ ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן מדמו על גבי בהונות⁵² - טעון נסכים⁵³; שאם יקרב בלא נסכים - נמצא כמקריב נדבה⁵⁴, ואין האשם בא נדבה.

(51) שם ה. ברייתא. (52) מצורע שנתרפא מביא אשם, והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא ידי חובתו וצריך להביא אשם אחר. (53) ככל אשם מצורע. (54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

יח. כבש הבא עם העמר⁵⁵ ששחטו שלא לשמו - לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים, אלא עשרון אחד כשאר הנדבות⁵⁶; שהרי לא עלה לשם חובתו. וכן תמיד ששחטו שלא לשמו - לא יעלה עמו שני גזרי עצים⁵⁷ כשאר התמידים; שהרי לא עלה לחובת התמיד, אלא הרי הוא ככל הנדבות.

(55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. (56) ואין זה

29 חֲצִי זֵית בַּמַּחֲשֶׁבֶת הַזֶּמֶן, וְחִזּוֹר וְחָשַׁב עַל פְּזִית¹⁶
30 חֲצִי בַּמַּחֲשֶׁבֶת הַזֶּמֶן וְחִזּוֹר בַּמַּחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הָרִי
31 זֶה פְּגוּל.

(14) ראה ההלכה הסמוכה. (15) שם לא, א. כרבה האומר "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן - הן מצטרפות לפגל. (16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו. וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם חצי זית של הזמן הראשון והקרוב נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

32 ה. חֲשַׁב עַל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין לַמָּטָה לְתַן אוֹתָם
33 לַמַּעֲלָה, אוֹ עַל הַנִּתְּנִין לַמַּעֲלָה לְתַתָּם לַמָּטָה,
34 וְכִיִּצָּא בַּמַּחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ שְׂאִינָן פּוֹסְלִין כְּמוֹ
35 שְׂבָאֲרָנוּ¹⁷, וְעָרַב עִמָּהֶן¹⁸ מַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן - הָרִי זֶה
36 פְּגוּל¹⁹. וְאִם חָשַׁב עִמָּהֶן מַחֲשַׁבֶּת הַמָּקוֹם לְבִדְהָ²⁰ -
37 הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל.

(17) למעלה פי"ג ה"ח. (18) פירוש, בעבודה אחרת חישוב מחשבת זמן. (19) שם כז, א - ברייתא. (20) פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

38 ו. חֲשַׁב²¹ עַל הַדָּם הַנֶּתֶן לַמַּעֲלָה לְתַתָּו לְמַחֵר לַמָּטָה,
39 אוֹ עַל הַדָּם הַנֶּתֶן לַמָּטָה לְתַתָּו לְמַחֵר לַמַּעֲלָה, אוֹ
40 שְׂחָשַׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֶן בִּפְנִים בְּהִיכָל לְתַתָּו לְמַחֵר
41 בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ שְׂחָשַׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֶן בַּמִּזְבֵּחַ
42 הַחִיצוֹן לְתַתָּו לְמַחֵר בִּפְנִים בְּהִיכָל - אִינוּ פְּגוּל. אָף
43 עַל פִּי שְׂחָשַׁב מַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן, הוֹאִיל וְשָׁנָה מְקוֹם
44 נִתְּנִית הַדָּם בַּמַּחֲשָׁבֶתוֹ - הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל.
45 וּמֵאַחֵר שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ²², שֶׁהֵדָם שְׁנֵתָּ שְׁלֹא
46 בַּמָּקוֹמוֹ - כְּאֵלּוּ נֶתֶן בַּמָּקוֹמוֹ, לָמָּה לֹא יִהְיֶה זֶה
47 פְּגוּל בַּמַּחֲשָׁבָה זֹאת שְׂחָשַׁב לְתַתָּו הַדָּם שְׁלֹא בַּמָּקוֹמוֹ
48 לְמַחֵר? מִפְּנֵי שֶׁהֵדָם הַנֶּתֶן שְׁלֹא בַּמָּקוֹמוֹ, אָף עַל פִּי
49 שֶׁהִזְבַּח בְּשָׂר, אִינוּ מֵתִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכִילָה, כְּמוֹ
50 שְׂבָאֲרָנוּ²³; וְכָל זִרְיקָה²⁴ שְׂאִינָה מִתַּרְתּוֹ הַבָּשָׂר
51 בְּאֲכִילָה, אִם חָשַׁב לְתַתָּה חוּץ לְזִמְנוֹ - לֹא פְּגַל.
52 לְפִיכָף²⁵, אִם חִזּוֹר וְחָשַׁב בְּזִבְחָה זֶה מַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן -
53 הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל.

(21) שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן אינה מפלגת אלא פוסלת (ראה כסף-משנה). (22) פ"ב ה"י. (23) שם. (24) זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא. (25) פיסקה זו היא סיום תשובת רבינו על השאלה שלמעלה: "למה לא יהיה זה פיגול?".

54 ז. חֲשַׁב מַחֲשַׁבֶּת זֶמֶן בִּשְׁעַת קְמִיצָה אֲבָל לֹא בִשְׁעַת

1 מַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן וּבִשְׂאָר הַעֲבוּדוֹת הִיתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ
2 נְכוּנָה אוֹ לֹא הִיתָה שֵׁם מַחֲשָׁבָה כָּלֵל בִּשְׂאָר
3 הַעֲבוּדוֹת - הָרִי זֶה פְּגוּל. אֲבָל אִם שָׁחַט בַּמַּחֲשַׁבֶּת
4 הַזֶּמֶן וְקָבַל אוֹ הוֹלִיף אוֹ זָרַק בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַמָּקוֹם, אוֹ
5 שְׂשָׁחַט בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַמָּקוֹם וְקָבַל אוֹ הוֹלִיף אוֹ זָרַק
6 בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן - הָרִי זֶה אִינוּ פְּגוּל, אֲלָא פְּסוּל
7 בְּלִבְדָּה. וְכֵן הַפֶּסַח וְהַחֲסֵאֵת שְׂשָׁחַט בַּמַּחֲשַׁבֶּת שְׁנֵי
8 הַשָּׁם וְקָבַל וְהוֹלִיף וְזָרַק בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן, אוֹ
9 שְׂשָׁחַט בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן וְקָבַל אוֹ הוֹלִיף אוֹ זָרַק
10 בַּמַּחֲשַׁבֶּת שְׁנֵי הַשָּׁם - אִין זֶה פְּגוּל, אֲלָא פְּסוּל.
11 וְהוּא הָדִין בְּעוֹפוֹת⁷ וּבִמְנַחוֹת⁸. אִין שֵׁם פְּגוּל אֲלָא
12 קֶרֶן שְׁנִפְסַל בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן וְלֹא עָרַב עִמָּה מַחֲשַׁבֶּת
13 הַמָּקוֹם לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, וְלֹא עָרַב עִמָּה
14 מַחֲשַׁבֶּת שְׁנֵי הַשָּׁם בְּקֶרְבָּנוֹת שְׁנִפְסַלִּין בַּמַּחֲשַׁבֶּת
15 שְׁנֵי הַשָּׁם⁹.

(2) למעלה פי"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים כאן. (3) משנה, זבחים כט, ב. (4) ששינוי השם פסול בהם. (5) בכלול. (6) שם. (7) שם סד, ב. (8) משנה, מנחות יב, א. (9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל בהם, אין מחשבת שינוי השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

16 ב. הַמַּחֲשָׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הַעֲבוּדוֹת אוֹ בְּכֻלָּם לֹאֲכַל
17 פְּזִית מִדְּבַר הָרָאִי לֹאֲכִילָה בַּחוּץ וּכְזִית לְמַחֵר, אוֹ
18 פְּזִית לְמַחֵר וּכְזִית בַּחוּץ¹⁰, אוֹ בַּחֲצִי זֵית בַּחוּץ
19 וּבַחֲצִי זֵית לְמַחֵר, אוֹ בַּחֲצִי זֵית לְמַחֵר וּבַחֲצִי זֵית
20 בַּחוּץ - הָרִי הַקֶּרֶן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל¹¹. וְכֵן אִם עָרַב
21 הַמַּחֲשָׁבָה בַּהֲקָטְרָה¹² - הָרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל¹³.

(10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום, ובין להיפך. (11) זבחים כט, ב - כחכמים, בניגוד לדעת רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום - הרי זה פיגול. (12) שחט על-מנת להקטיר כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום. (13) שדין אכילת מזבח כדין אכילת אדם. (רבינו לא פירש מה הדין אם חישוב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששינוי "שאין אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך הקרוב פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי גירסת הגר"א שאינו פיגול).

22 ג. חֲשַׁב לֹאֲכַל אוֹ לְהַקְטִיר בַּחֲצִי זֵית בַּמַּחֲשַׁבֶּת
23 הַמָּקוֹם וְלֹאֲכַל אוֹ לְהַקְטִיר פְּזִית בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן -
24 הָרִי זֶה פְּגוּל. בֵּין שֶׁהִקְדִּים מַחֲשַׁבֶּת פְּזִית בֵּין שְׂאֵחַר
25 אוֹתָהּ. שְׂאִין חֲצִי זֵית חָשׁוּב אֲצֵל פְּזִית.

26 ד. חֲשַׁב¹⁴ עַל חֲצִי זֵית בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן וְעַל חֲצִי זֵית
27 בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַמָּקוֹם, וְחִזּוֹר וְחָשַׁב עַל חֲצִי זֵית אַחֵר
28 בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן¹⁵ - הָרִי זֶה פְּגוּל. וְכֵן אִם חָשַׁב עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ג' ניסן – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

י. מנחת חוטא או מנחת קנאות³⁶ שהיה עליה לבונה³⁷ וחשב בה מחשבת הזמן קדם שילקט הלבונה - הרי זו פסולה ואינה פגול. ואם אחר שילקט הלבונה³⁸ חשב עליה מחשבת הזמן - הרי זה פגול³⁹.

(36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות שם). (37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"י). (38) וחזרה להכשירה (שם). (39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

יא. שירים שחסרו⁴⁰ בין קמיצה להקטרה, והקטיר הקמץ במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו לפגול וְהַרְי הֵן פְּגוּל, או לא נקבעו ואינו פגול.

(40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפגול. אבל רבינו סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפניו שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפגול, ואמר שאין ראה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכך נשארה הבעיה בתיקו, 'הר המוריה').

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ח

פרק שבעה עשר

(1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

א. כל הדמים הנתנים על מזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממנתה שניה ואילך במחשבת שני השם או במחשבת המקום או מחשבת הזמן - הרי זה כפר והרצה הקרבן². ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול³; שמתנה ראשונה היא העקרה⁴. אבל כל הדמים הנתנים על מזבח הפנימי, הואיל וכל מעבדין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא בתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר בתקנה - הוצב פסול⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הדמים הניתנים על המזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה ראשונה... הרי זה כיפר... אבל כל הדמים הניתנים על המזבח הפנימי... וכולן מעבדין זה את זה... אם נתן אחת מהן שלא בתקנה... הוצב פסול".

ההוראה בעבודת ה' מהלכה זו: המזבח החיצון והפנימי בעבודת האדם הם העניינים החיצוניים והפנימיים, היינו

1 לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בשעת
2 לקוט הלבונה²⁶ אבל לא בשעת קמיצה - הרי זו
3 פסולה ואינה פגול²⁷; עד שחשב מחשבת הזמן
4 בכל המתיר²⁸, שהוא הקמץ עם הלבונה, בשעת
5 קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בשעת נתינת
6 שניהן בכלי, או בשעת הולכתן, או בשעת זריקתן²⁹.

(26) אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על הקומץ ומקטירם ביחד (פי"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב), ושניהם - הקומץ והלבונה - נקראים מתיר אחד. (27) כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פגול בחצי מתיר. (28) ואע"פ שחישוב בחצי המתיר הראשון - בקומץ - ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט על דעת מחשבת הראשונה. כשמואל לדעת החכמים. ואע"ג שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום שהופרכה שם, ראה משנה-למלך. (29) טעות סופר, וצ"ל "הקטרתם" (כסף-משנה).

7 חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה
8 למחר - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת
9 הקטרה³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ
10 לבדו והוא מחשב לאכל שירים למחר - הרי זו
11 פסולה ואינה פגול³¹, שאין מפגלין בחצי מתיר.
12 אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו וחשב שיקטיר
13 לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב
14 שיאכל השירים למחר - הרי זה פגול, שהרי פשטה
15 מחשבת זמן בכל המנחה³².

(30) אלא אם חישב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא". (31) שם, רב המנונא בשם רבי חנינא. (32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפגלת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפגלת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתיהן יחד מפגלות. (צ"ע מה בין דין זה לחישוב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"י), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הבדל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול).

16 ט. הקטיר פדי שמשום³³ מן הקמץ עם הלבונה
17 והוא מחשב שיאכל פדי שמשום מן השירים
18 למחר, עד שהשלים³⁴ כל הקמץ עם הלבונה
19 במחשבת הזמן - הרי זו פסולה ואינה פגול; שאף
20 על פי שדרף אכילה בכך מעט מעט - אין דרף
21 הקטרה בכך³⁵, אלא הרי זו פמנחה שלא הקטיר
22 קמיצה.

(33) גרעין קטן. (34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחר כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. (35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזבח ככתוב בתורה (ויקרא ד, 1): וטבל הכהן את אצבעו.

8 ד. הִיָּה עוֹמֵד בַּעֲזָרָה וְחָשַׁב מַחֲשַׁבֶּת הַזְּמַן בַּחֲטָאוֹת
9 הַנֶּעֱשׂוֹת בַּפְּנִים בְּדָבָר הַנֶּעֱשָׂה בַּפְּנִים - אֵינוֹ פָּגוּל.
10 חָשַׁב בְּדָבָר הַנֶּעֱשָׂה בַּחוּץ - הָרִי זֶה פָּגוּל.

11 ה. פִּיֶּצֶד? הִיָּה עוֹמֵד בַּעֲזָרָה¹¹ וְאָמַר: הָרִינִי שׁוֹחֵט
12 לְהִזּוֹת דָּמוֹ לְמַחֵר - אֵינוֹ פָּגוּל; שֶׁהִזְיָה לַפְּנִים
13 בַּהֵיכָל.

(11) לגבי היכל חוץ היא.

14 ו. הִיָּה עוֹמֵד בַּהֵיכָל וְאָמַר: הָרִי אֲנִי מֵזֶה
15 לְשִׁפְף שְׂרִירִים¹² לְמַחֵר - אֵינוֹ פָּגוּל; שֶׁהָרִי חָשַׁב
16 בַּפְּנִים בְּדָבָר הַנֶּעֱשָׂה בַּחוּץ. אָבָל אִם הִיָּה עוֹמֵד
17 בַּעֲזָרָה וְשָׁחַט וְהוּא מַחֲשָׁב לְשִׁפְף שְׂרִירִים לְמַחֵר
18 אוֹ לְהַקְטִיר אֲמוּרִי¹³ לְמַחֵר - הָרִי זֶה פָּגוּל;
19 שֶׁהָרִי חָשַׁב בַּחוּץ בְּדָבָר הַנֶּעֱשָׂה בַּחוּץ.

12 שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח החיצון, אף על פי ששפיכת שייריים אינה מעכבת - מפגלים בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם כן על מזבח החיצון.

20 ז. הַתּוֹדָה מִפְּגֻלַּת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מִפְּגֻלַּת אֶת
21 הַתּוֹדָה. פִּיֶּצֶד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה וְהוּא מַחֲשָׁב
22 שִׁיאֲכַל מִבְּשָׂרָהּ אוֹ יִזְרַק דָּמָהּ אוֹ שִׁיקְטִיר אֲמוּרִיָּה
23 לְמַחֵר - הַזֶּבַח עִם הַלֶּחֶם פָּגוּל. אָבָל אִם חָשַׁב לְאָכַל
24 מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר - הַלֶּחֶם לְבָדוּ פָּגוּל, וְזֶבַח הַתּוֹדָה
25 אֵינוֹ פָּגוּל¹⁴.

14 והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

26 ח. וְכֵן הָדִין בְּשֵׁנֵי כַּבְּשֵׁי עֶצְרָת עִם שְׁתֵּי לֶחֶם הַבָּאוֹת
27 עִמָּהֶן: שֶׁאִם חָשַׁב מַחֲשַׁבֶּת זְמַן בַּכְּבָּשִׁים - נִתְפָּגְלוּ
28 שְׁתֵּי הַלֶּחֶם; חָשַׁב שִׁיאֲכַל מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמַחֵר -
29 שְׁתֵּי הַלֶּחֶם פָּגוּל, וְהַכְּבָּשִׁים אֵינָן פָּגוּל. חָשַׁב בְּאַחַת
30 מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת לְאָכַל כִּזְזוֹת מִבְּשָׂרָהּ הַזֶּבַח עִם
31 הַלֶּחֶם¹⁵ לְמַחֵר - הַלֶּחֶם לְבָדוּ פָּגוּל, וְהַתּוֹדָה אוֹ
32 הַכְּבָּשִׁים אֵינָן פָּגוּל.

15 פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

33 ט. הַמִּקְטִיר שְׁנֵי כִזְיֵכִי לְבוֹנָה שְׁעָם לֶחֶם הַפְּנִים
34 וְחָשַׁב בְּשַׁעַת הַקְּטָרֶתָן שִׁיאֲכַל לֶחֶם הַפְּנִים
35 לְמַחֵר - הָרִי הַלֶּחֶם פָּגוּל¹⁶.

16 זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם לאכילה.

קיום המצוות ולימוד התורה. קיום המצוות קשור עם דברים גשמיים שבעוה"ז, כמו למשל מצות צדקה שעם היותה קשורה ל"החיית נפש העני", מכלי-מקום מדובר על ממון גשמי.

בשני המזבחות ישנו עניין של מתן דמים, היינו חיות והתלהבות שבלב, כי גם עניינים של פנימיות הלב וגם עניינים הקשורים לחיצוניות הלב צריכים להעשות בחיות ובהתלהבות. אלא שבעניינים החיצוניים, היינו קיום המצוות "מתנה ראשונה היא העיקר", כלומר הגישה הכללית צריכה להיות מחשבה נכונה לקיום רצון ה', שזהו תוכנו של מצוות "אשר קדשנו במצותיו וצווננו", ובה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב עניין אחר בזה, אבל אחר שפעל זאת המחשבה הראשונה גם אם יתערב עניין בלתי רצוי, אין ביכולתו לפסול את העבודה, כי העניין הלא רצוי אינו מפנימיותו של יהודי כִּי־אם מדבר חיצוני שאינו קשור בו, או מ"הגוי אשר בקרבך". אבל בענייני פנימיות הלב צריכה להיות זהירות יתירה, ו"כולן מעכבין זה את זה", כי בעבודה של פנימיות הלב צריכה להיות זהירות על כל פרט ופרט, וככל שהעניין נעלה יותר כך פוגם בו עניין פחות יותר, על־דרך תלמיד־חכם שנמצא רבב על בגדו, משא"כ אצל מי אינו תלמיד־חכם שאינו כלום.

כך גם בלימוד התורה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב בו עניין בלתי רצוי, שלא יבוא ח"ו לידי מצב ש"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", כי בעניינים של "תורת אמת" שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה "אפילו נתן אחת מהן שלא כתיקנה, הזבח פסול".

(על־פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן נח)

2 ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פגול. (4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוות. (5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה.

1 ב. חָשַׁב בְּרִאשׁוֹנָה מַחֲשַׁבֶּת הַזְּמַן וְשָׁחַט בְּשָׂאָרָה, או
2 שְׁנֵתָן פֶּלֶן בְּתִקְנָן חוּץ מִן הָאֲחֵרוֹנָה שְׁנֵתָן בְּמַחֲשַׁבֶּת
3 הַזְּמַן⁷ - הָרִי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פָּגוּל, עַד שִׁנְיָה⁸
4 בְּמַחֲשַׁבֶּת הַזְּמַן; שֶׁהָרִי פֶּלֶן בְּמִתְנָה אַחַת הֵן⁹.

6 משמיצנו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". (7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. (8) כולן. (9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

5 ג. טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדָם הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת¹⁰ מִפְּגֻלָּה.
6 פִּיֶּצֶד? חָשַׁב בְּשַׁעַת טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדָם מַחֲשַׁבֶּת
7 הַזְּמַן - הָרִי זֶה מִמַּחֲשָׁב בְּשַׁעַת הַזִּיָּה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' ניסן - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֶצְרָת אֵין מְקַדְשִׁין אֶת הַלֶּחֶם אֲלָא
בְּשִׁחִיטָה²⁴. בִּיצֵד? שְׁחָטָם וְזָרַק דָּמָם בְּמַחְשֶׁבֶת שְׁנֵי
הַשָּׁם - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָן לְשִׁמְן וְזָרַק דָּמָם
שֶׁלֹא לְשִׁמְן - הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ²⁵. שְׁחָטָן
שֶׁלֹא לְשִׁמְן, אָף עַל פִּי שְׁזָרַק לְשִׁמְן - לֹא קָדַשׁ
הַלֶּחֶם.³³

(24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידנינו:
"הלכה כרבי מחבירו". (25) לשון הברייתא שם ולא פירש
רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה
אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו ניתר
לכהנים", פירוש, אסור באכילה.

יט. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁצִּיצָאוּ בֵּין שְׁחִיטָה לְזִרְיָקָה, וְזָרַק
דָּם הַכִּבְשִׁים בְּמַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֶן - נִתְפָּגֵל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם
אָף עַל פִּי שֶׁהָן בַּחוּץ; שֶׁהִזְרִיקָה מוֹעֵלֶת לִיוֹצֵא²⁶ אָף
עַל פִּי שֶׁעֲדִין הוּא בַּחוּץ.³⁷

(26) כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיגול
גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא
פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך
כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר
הכבש מותר באכילה.

כ. כִּבְשֵׁי עֶצְרָת שֶׁשְׁחָטָן לְשִׁמְן וְאָבַד הַלֶּחֶם: אִם
זָרַק דָּמָן לְשִׁמְן - הֲרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין²⁷; זָרַק דָּמָן
בְּמַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֶן אַחֵר שֶׁאָבַד הַלֶּחֶם - הֲרִי אֵלּוּ סָפֵק
אִם הִתְרִי²⁸ בְּאֲכִילָה²⁹ אוֹ לֹא הִתְרִי³⁰.⁴¹

(27) שהלחם מעכב את הכבשים. (28) הכבשים.
(29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבדת הלחם אינה
אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם.
(30) מכיוון שהוקבעה זיקתם ללחם נפסלו על ידי אבדת
הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל
מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים
שהוטל בהם מום.

א. כָּל הַמַּחְשָׁב מַחְשָׁבָה שֶׁאֵינָה נְכוֹנָה בְּקָדָשִׁים -
הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר: לֹא
יִחָשֵׁב.⁴²⁴⁴

(2) כרבי ינאי, זבחים כט:

ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבְּכָלֹל דִּין זֶה שֶׁלֹא נִפְסִיד
הַקָּדָשִׁים בְּמַחְשָׁבָה, שֶׁהֲרִי זֶה דוֹמֶה לְמַטִּיל מוֹם
בְּקָדָשִׁים. וְאָף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ לִזְקָה⁴³, שֶׁאֵין
הַמַּחְשָׁבָה מַעֲשֶׂה.⁴⁴

(3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים - לזקה (פרק א מהלכות
איסורי מזבח הלכה ז). (4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין
לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

י. הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֶצְרָת וְחָשַׁב לְאָכֹל אֶחָת מִשְׁתֵּי
הַחֲלוֹת לְמַחֵר - שְׁתֵּיהֶם פְּגוּל.¹

יא. הַקָּטִיר שְׁנֵי הַבְּזִיכִים וְהוּא מַחְשָׁב לְאָכֹל אֶחָד
מִשְׁנֵי הַסְּדָרִים¹⁷ לְמַחֵר - שְׁנֵי הַסְּדָרִים פְּגוּל.⁴

(17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני
סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישב על
לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

יב. וְכֵן אִם חָשַׁב מַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֶן בְּאַחַת מִחֲלוֹת
הַתּוֹדָה אוֹ בְּאַחַת מִחֲלוֹת מִנְחַת מֶאֱפָה הַתָּנוּר
- הֲרִי כָּל הַחֲלוֹת פְּגוּל.⁷

יג. אֲבָל אִם נִטְמְאָת אֶחָת מִשְׁתֵּי הַחֲלוֹת אוֹ אֶחָד
מִשְׁנֵי הַסְּדָרִים אוֹ אֶחָת מִחֲלוֹת הַתּוֹדָה, בֵּין לִפְנֵי
זִרְיָקָה בֵּין לְאַחֵר זִרְיָקָה - אוֹתָהּ הַחֲלָה וְאוֹתוֹ הַסְּדֵר
אָסוּר, וְהִתְהוּר בְּטָהֳרָתוֹ יֵאָכֵל.¹¹

יד. חָשַׁב בְּעֶבְדוֹת אֶחָד מִשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים שֶׁיֵּאָכֵל כְּזֹת
מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמַחֵר, וְכֵן אִם חָשַׁב בְּהַקְטֵרֶת אֶחָד
מִשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁיֵּאָכֵל כְּזֹת מִלֶּחֶם הַפָּנִים לְמַחֵר -
הֲרִי הַלֶּחֶם פְּסוּל וְאֵינוֹ פְּגוּל; עַד שִׁיַּחֲשַׁב בְּכָל
הַמִּתִּיר, שֶׁהוּא עֲבוֹדַת שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים¹⁸ וְהַקְטֵרֶת שְׁנֵי
הַבְּזִיכִין¹⁹.¹⁷

(18) לפי שאין הלחם ניתר באכילה אלא בהקרבת שניהם.
(19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.

טו. שְׁחָט אֶחָד וְחָשַׁב לְאָכֹל חֲצִי זֵית מִחֲלָה זו
לְמַחֵר, וְשָׁחַט הַשְּׁנִי וְחָשַׁב לְאָכֹל חֲצִי זֵית מִחֲלָה
שְׁנִיָּה לְמַחֵר - הֲרִי אֵלּוּ מַצְטָרְפִין לְפָגוּל²⁰. וְהוּא
הַדִּין בְּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין עִם שְׁנֵי הַסְּדָרִים.²¹

(20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר
שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול
אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה
בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישוב בשעת שחיטה.

טז. חָשַׁב בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים מַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֶן,
וְעָשָׂה הַשְּׁנִי בְּמַחְשָׁבָה נְכוֹנָה - זֶה שֶׁעָשָׂאָהוּ
בְּמַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֶן פְּגוּל²¹, וְהַשְּׁנִי כָּשֵׁר.²²

(21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת
כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו
מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22) ואין זה
דומה לדינים שבהלכות יא"ב, מפני שכל כבש הוא קרבן
בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שְׁחָט אֶחָד מֵהֶן וְחָשַׁב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתוֹ שֶׁיֵּאָכֵל
מִבְּשָׂר הַשְּׁנִי לְמַחֵר - שְׁגִיגָהוֹ כָּשֵׁר; שֶׁאֵין מִחְשָׁבִין
מִזֶּה עַל זֶה.²³

(23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג.).

מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדינר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. (11) בכור כדינו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדינם אחר שייפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבזה דינם שווה. (12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

ג. פל קרבן שנאמר שהוא פסול, בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שארע בו דבר שנפסלו, פל האוכל ממנו פזית במזיד - לוקה. שנאמר: לא תאכל פל תועבה;⁵

(5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פסקה צט. ראה בהערות בהלכות ד"ה.

ד. מפי השמועה למדו,⁶ שאין הפתוב מזהיר אלא על פסולי המקדשין.

(6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה אלא אם למדה מפי רבו. (7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

ה. וכן קדשים שהוטל בהם מום,⁸ האוכל מהם פזית - לוקה.⁹ הרי הם בכלל פל תועבה,¹⁰ עד שיגלד להם מום אחר ויאכלו במומין,¹¹ כמו שבארנו.¹² וכל שפסולו מספק - אין לוקין עליו.

(8) בירי אדם מישאל. (9) אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). (10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מנין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן - לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שייפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומובן מאליו שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא ייפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי אסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו

ו. פל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו, פל האוכל ממנו פזית במזיד - חיב פרת;¹³ שנאמר: והנפש האכלת ממנו עונה תשא.¹⁴ ואם אכל ממנו בשגגה - מביא חטאת קבועה.¹⁵

(13) משנה כריתות ב. (14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י, ח): "ואוכליו עונו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ז. אין חיבין¹⁶ פרת אלא על אכילת דברים שהתירו,¹⁷ בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן המתיר עצמו¹⁸ - אינו חיב פרת, אלא לוקה באוכל פסולי המקדשין שאין בהם פגול. כיצד? מנחה שנתפגלה, האוכל פזית משזירה במזיד - חיב פרת; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן הלבונה - אינו חיב פרת, לפי שהן הן המתירים את השזירים לאדם. וכן זבח שנתפגל, האוכל פזית מבשרו או מאמוריו או מבשר העולה - חיב פרת; אבל אם אכל פזית מן הדם - אינו חיב עליו משום פגול. שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את הבשר לאדם. ודם העולה מתיר בשירה למזבח. ודם חטאת העוף מתיר בשירה למזבח. ודם חטאות הנשקפות מתיר אמוריהם למזבח, לפיכך חיבין על אמוריהן משום פגול. הקמץ והלבונה מתירין השזירים לפניהם. שני כבשי עצרת מתירין שתי הלחם¹⁹ לפניהם. וכן שני בזיכי לבונה מתירין להם הפנים לפניהם. אבל דברים שאין להם מתירין, כגון בשר חטאות הנשקפות²⁰ ומנחות הנשקפות - אינן מתפגלין לעולם.

(16) משנה זבחים מב: ומג. (17) על-ידי עבודה בגוף אחר. (18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו

ור' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שקרבו כשנכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לכתוב השני "לא יאכל כי קודש הוא". "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי קודש. (32) פסחים כד.

יא. והפגול והנותר מצטרפין³³ זה עם זה לזבית. וכל הפגולים והנותרין מצטרפין³⁴.

(33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. (34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח וממנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים" והשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טמאה, שהרי פוסלן. והטמא את הקדשים - אינו לוקה³⁵. אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו - לוקה; שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזית מלבנות המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בפלי - לוקה³⁶. אחד קדשים שנטמאו לפני פפרה³⁷ או לאחר פפרה. בין שנטמאו באב הטמאה³⁸ או בולד הטמאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהם - אינו לוקה על אכילתן, אבל מפין אותו מפת מדרות³⁹. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה⁴⁰ משום אוכל קדש טמא⁴¹, אבל מפין אותו מפת מדרות.

(35) כר' יוחנן זבחים לג: (36) שם לד. (37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר-כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. (38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. (39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. (40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה-שוה. (41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך (משנה-למלך כאן).

יג. כל אדם שנטמא טמאה שחיבין עליה פרת על

של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה הקומץ. (19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם לאכילה. (20) מבואר בהלכה ח.

ח. ואלו דברים שאין חיבין עליהן משום פגול לעולם: הקמץ והלבונה והקטרת והדם והזין, בין זין הפא עם הנסכים²¹ בין זין הפא בפני עצמו²². ומנחות הנשרפות בלן, שהרי אין להם קמץ להתירן, כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים. ובשר חטאות הנשרפות. ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם האשם מתירו? אינו תלוי בו, שהרי אדם מביא אשמו היום ולג אחר כמה ימים, כמו שיתבאר במקומו²³.

(21) עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן. (22) מתנדבים זין, משנה מנחות קד: (23) פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: לא תותירו ממנו עד בקר, והוא הדין לשאר הקדשים כלם²⁴. והמותיר אינו לוקה, שהרי נתקו הכתוב לעשה²⁵, שנאמר: והנתר ממנו עד בקר באש תשרפו.

(24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להותיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. (25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

י. האוכל פזית מבשר קדשים שנותר: במזיד - חיב פרת, בשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואכליו עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה. ומאימתי יתחייב פרת על אכילת הנותר? אם קדשי קדשים הם²⁶ - חיב עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר²⁷; ואם קדשים קלים הם²⁸ - חיב עליהן משקיעת החמה של יום שני²⁹, שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל הנותר? במלואים³⁰. שהרי נאמר שם: לא יאכל פי קדש הם³¹ - להזהיר על כל שפסולו בקדש³² שהוא בלא תעשה על אכילתו.

(26) שנאכלים ליום ויליה. (27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. (28) הנאכלים לשני ימים ויליה שביניהם, חוץ מתודה ואיל נזיר שנאכלים ליום ויליה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. (29) תוספתא שם

שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

טז. אינו חייב⁵² פרת על קדש שיש לו מתירין עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתירי; אבל אם אכל את הפשור קדם זריקת הדם - אינו לוקה⁵³ משום טמא שאכל את הקדש. זה הפלל⁵⁴: כל שיש לו מתירין - אין חייבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא עד שקרבו מתירי פהלקתן; וכל שאין לו מתירין - כיון שקדש בכלי חייבין עליו משום טמאה. אפלו נטמא הפשור קדם שישטמא האוכל⁵⁵, הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל - חייב פרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשפכות⁵⁶ והוא טמא אחר שנוזק דמם - הרי זה חייב פרת.

(52) משנה מעילה י. (53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). (54) משנה מעילה י. (55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן משמענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. (56) משנה מעילה ט.

יז. כבר נתפאר לך⁵⁷, שאף דברים שאין חייבין עליהן משום פגול - חייבין עליהן משום נותר וטמא. כיצד? דברים שאין להם מתירין - אין חייבין עליהן משום פגול, וחייבין עליהם משום נותר וטמא. וכן המתירין עצמן, אף על פי שאין חייבין עליהם משום פגול, כמו שבארנו - חייבין עליהן משום נותר⁵⁸ וטמא. חוץ מן הדם⁵⁹, שאין חייבין עליו לעולם אלא משום דבר אחד בלבד.

(57) למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא הדין לנו, כמו שמסיים כאן רבינו. (58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. (59) במשנה שם מה:

יח. טמא שאכל אמורין - חייב פרת⁶⁰.
(60) ברייתא שם לו:

יט. אכל⁶¹ פסח שלא נצלה, ולחמי תודה שלא הורמה חלתו⁶² - הרי זה חייב פרת משום טמאת הגוף, אף על פי שאינן ראויין למה שהן⁶³. אי אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר⁶⁴; שהפגול הוא הקרבן שנפסל במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה כלל, והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב כמצותו לאחר זמן אכילתו.

1 ביאת המקדש⁴² ואכל פזית מן הקדשים, בין בקדש טהור בין בקדש טמא⁴³: במזיד - הרי זה נתחייב פרת, שנאמר: והנפש אשר תאכל מזבח השלמים אשר לוי וטמאתו עליו ונכרתה; ואם אכל בשגגה - מביא קרבן עולה ויורד⁴⁴. ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שנאמר: ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר לוי ונכרתה. והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה? ביולדת. שהרי נאמר פה: בכל קדש לא תגע⁴⁶.

(42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה- שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף-משנה). (43) משנה שם קו. ופסק כתנא קמא. (44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני - שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא - סולת. (45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". (46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה-שוה. והטעם, מפני ששינוי בברייתא כריש לקיש.

יד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שישטבל. והאוכל קדש אחר שטבל קדם שיעריב שמשו⁴⁷ קדם שיעיבא כפרתו⁴⁸ - לוקה ואינו חייב פרת⁴⁹; שנאמר: וטמאתו עליו - עד שתהיה כל טמאתו עליו.

(47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מזהירים על כניסה למקדש ואכילת קודש. (49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמחו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף-משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

טו. היה טמא בטמאות של דבריהם⁵⁰ - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חייב פרת, אבל מפין אותו מפת מרדות⁵¹.

(50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. (51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פ"א, משנה ה' "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכלום", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א

פיגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ - פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול ונותר וטמא, מפני סתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה 'תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי". ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו כאן). (74) כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמים, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב. מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמים דברי הכל לוקה. ג. בשתייה מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמים פסק שלוקה (ראה למעלה ה"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורו זה).

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר שמצות-עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׂרֵּף כָּל הַקִּדָּשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֶשׁ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הַנּוֹתֵר - מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׂרְפּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֶשׁ יִשְׂרָאֵל. וּבִכְלָל הַנּוֹתֵר הַפֶּגוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַכֹּל נִשְׂרָפִין.²

(2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קִרְבֵּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשְׂרָף בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּד.³ וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסָּפֵק - תֵּעָבֵר צוּרְתּוֹ⁴ וְאַחֲרֵי כֵן יִשְׂרָף בַּמִּקְדָּשׁ.⁶

(3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם או בבעלים - תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

ג. פָּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים⁷ - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם הִלִּינָה וְהִצִּיאָה קִדָּם שֶׁיִּגַּע זִמְנָם לְצֵאתָ⁸ פּוֹסְלָת בֶּשֶׂרָם בְּאֶמּוּרֵיהֶן⁹, אוֹ אֵינָה פּוֹסְלָת בֶּשֶׂרָן. לְפִיכָךְ פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחֲמִיר¹⁰ וְיִשְׂרָפּוּ בְּעִזְרָה. וְכֵן אִם יָצָא

(61) אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגם "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). (62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. (63) מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. (64) "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד). ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי-אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

1 כ. הַפֶּגוּל וְהַנּוֹתֵר וְהַטָּמֵא שֶׁבִּלְלֵן זֶה בִּזְהָ וְאֶכְלֵן -
2 חֵיב. אֵף עַל פִּי שְׂרָפָה מִיֵּן עַל חֲבֵרוֹ - אֵינּוּ מִבְטָלוֹ,
3 שְׁאִין הָאֶסוּרִין מִבְטָלִין זֶה אֶת זֶה.⁶⁵

(65) כר' אלעזר (זבחים עט). נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר - באיסורין.

4 כא. וּפֶגוּל אוֹ נּוֹתֵר אוֹ טָמֵא שֶׁהֶעֱלֵן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ
5 - מִשְׁמֻשָּׁלָה הָאוֹר בִּרְבֵּן פִּקְעֵ אֶסוּרִין מִהֵן.⁶⁶
6 וְהָאֶמּוּרִין מִצִּטְרָפִין עִם הַבֶּשֶׂר לְכִזִּית, בֵּין בְּעוֹלָה
7 בֵּין בִּשְׂאֵר קִדָּשִׁים⁶⁷, לְחֵיב עֲלֵיו מִשּׁוּם פֶּגוּל אוֹ
8 נּוֹתֵר אוֹ טָמֵא.

(66) ר' יוחנן שם מג: (67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

9 כב. זֶבֶחַ שֶׁנִּתְפַּגֵּל⁶⁸ אוֹ שֶׁנּוֹתֵר לְאַחַר זְמָנוֹ, וְאֶכָּל
10 מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר אוֹ מִן הַמֶּרְק אוֹ מִן הַתְּבִלִּין אוֹ מִן
11 הָאֵלֶּל⁶⁹ אוֹ מִן הַמֶּרְאָה⁷⁰, מִן הַגִּידִים וּמִן הַקֶּרְנִים
12 וּמִן הַטְּלָפִים, מִן הַצִּטְרָפִים מִן הַחֲרָטוּם וּמִן הַנוֹצָה
13 וּמִבִּיצֵי הָעוֹף - אֵינּוּ חֵיב פֶּרֶת. וְכֵן טָמֵא הַגּוֹף
14 שֶׁאֶכָּל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקְרָבֵן בֶּשֶׂר - אֵינּוּ חֵיב פֶּרֶת.
15 אֶכָּל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת.

(68) משנה שם לה. (69) ראה למעלה פ"ד ה"ז. (70) שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושלילה פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

16 כג. אֶכָּל מִן הַשְּׁלִיל אוֹ מִן הַשְּׁלִיא⁷¹ - חֵיב⁷² מִשּׁוּם
17 פֶּגוּל וְנּוֹתֵר וְטָמֵא, בְּאֶכָּל מִשְׂאֵר בֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ.

(71) ראה למעלה שם. (72) כלומר, אם פיגל בבשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה ראב"ד כאן.

18 כד. קִדָּשֵׁי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם
19 פֶּגוּל וְנּוֹתֵר וְטָמֵא⁷³. וְכֵן דָּם הַקִּדָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנּוּ.
20 וְכֵן הַלְבוּנָה וְהַקְטֶרֶת וְהַעֲצִים - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן
21 פֶּרֶת לֹא מִשּׁוּם פֶּגוּל וְלֹא מִשּׁוּם נּוֹתֵר⁷⁴ וְלֹא מִשּׁוּם
22 טָמֵא הַגּוֹף.⁷⁵

(73) שנינו (שם מה). קדשי גויים אין חייבים עליהם משום

ה. אף על פי שהשלמים אסורין באכילה מתחלת
ליל שלישי - אין שורפין אותן אלא ביום²⁰. בין
בזמנו²¹ בין שלא בזמנו²². וכן הפגול אינו נשרף
אלא ביום²³. ואין שרפת טמא ונותר ופגול דוחה
את יום טוב²⁴, ואין צריך לומר את השבת. ומתיר
לשרף טמא ונותר ופגול באחד²⁵.

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא
שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו) אנו שונים, שפסח נשרף
אור ליום ששה עשר - היינו במוצאי יום-טוב - ואם חל
בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד,
ב - תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"...
ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל
ששה עשר אלא ביומו). (23) "באש ישרף, בנה אב לכל
הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ'
צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית
הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידיים, והטעם,
מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמם ומטמאים את
הידים מדרבנן.

ו. בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים - שורפין אותו
בפנים, ואם נטמא בחוץ - שורפין אותו בחוץ. בין
שנטמא באב הטמאה²⁶ בין שנטמא בולד הטמאה²⁷.
ומימיהם של פהנים²⁸ לא נמנעו מלשרף את הבשר
שנטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה,
עם הבשר שנטמא בולד הטמאה²⁹, שהרי הוא
שלישי³⁰, אף על פי שמוסיפין לו טמאה על
טמאתו, שהשלישי שנגע בראשון - יחזיר שני, כמו
שיתבאר במקומו. ולא עוד³¹, אלא אפילו שמן
שנפסל בטבול יום³², שהוא שלישי - מתיר להדליקו
בגיר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגיר אב
הטמאה³³, אף על פי שזה השמן נעשה ראשון³⁴
בשיגע בגיר, הואיל ויש שם שום טמאה - אין
מקפידין על תוספתה. ואין נזהרין אלא מן השחור
שלא יפסל.

(26) ראה למעלה פי"ח הי"ב. (27) במס' שקלים פ"ח
מ"ר, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא.
(28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם
אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שנטמא בולד
הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שנטמא באב
הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן
ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה
טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה
שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך
היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה
והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שנטמא ומטמא אחרים
נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך
ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין - נקרא
פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט,
טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת

חצי הפהמה¹¹ ברכ האבר¹² - אם מחזיקין אותו
כיוצא, הואיל ויצא רב האבר; או עדין אינן יוצאין,
שהרי לא יצא רב הפהמה. לפיכך נפסלו מספק
וישרפו בעזרה. וכן אם נשאום חמשה¹³ להוציאן,
ויצאו שלשה ונשארו שנים, והוציאו השלשה חצי
הפהמה - הרי אלו נפסלו מספק וישרפו בעזרה.
וגרר ל, שאין אלו צריכין להמתין עד שתעבר
צורתן¹⁴, הואיל והן עומדין לשרפה¹⁵ לעולם אפלו
לא נפסלו.

(7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן
מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאהו מחוץ
לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין
כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי
קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה (זבחים קד:)
אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם,
תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות
הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע
שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט:) בלבד, הפוסל
בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל
לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר
קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) - ברור
שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת.
ולפיכך תמהו הרי" קורקוס וה'כסף משנה' על רבינו, שפסק
(למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר
מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה
הקרבנות ה"ג). ותירץ הרי" קורקוס, שגם בקדשים קלים
הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב).
(11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא
נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצרך לו את מיעוטו שנשאור
בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו
בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול.
(15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה
משום ביזוי קדשים, מה-שאינן בספק פסולי קדשים
אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בשר הנמצא בעזרה¹⁶: איברים¹⁷ - עולות,
והתיתכות - חטאות¹⁸. והנמצא בירושלים - שלמים.
והכל תעבר צורתן ויצאו לבית השרפה, שטמא נותר
הוא. אם פן, מה הועיל שתהיה חזקתו עולה או
חטאת או שלמים? למי שעבר ואכל¹⁹. אין שורפין
את הנותר אלא ביום, שנאמר: ביום השלישי באש
ישרף.

(16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צוריה). (18) אין
לחשוש שמה הן עולות, ואע"פ שמתיר לחתוך איברי עולת
יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו הי"ט) לא נהגו הכהנים
לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם).
(19) אם עולה היא - חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר
חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה
לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

סובר רבינו שם כרבי יעקב שמואל לשבור את העצמות).
(48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. (49) בקדשי קדשים.
(50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, הי"ט). (51) משנה,
זבחים קג, ב - כחכמים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה בהל'
בכורות פ"ג ה"י). (52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח
בבשרה, לא זכו כהנים בעזרה" וכל אלה - טריפה, מחשבת
הזמן ומחשבת המקום - אין מקטירים אימוריהם על
המזבח. (53) במשנה, שם. (54) למעלה בהלכה זו.
(55) ואחר-כך נפסל הזבח. (56) את העור, ואם נזרק הדם
הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ
שארין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה
הי"ח), מדובר כאן כשעבר והפשיט.

- 20 י. אלו הן הנשפכים: בשר קדש שנשטמא⁵⁷ או נותר
- 21 או נפסל, וכן המנחה שנשטמא⁵⁸ או נפסלה או
- 22 נותרה. ואשם תלוי⁵⁹ שנודע לו שלא חטא קדם
- 23 שנזרק דמו⁶⁰. וחסאת העוף הבאה על הספק⁶¹.
- 24 וישער נזיר⁶² טהור⁶³. והעולה וכלאי הפרם. ודבר
- 25 שאין דרכו להשרף, כגון משקין של עולה ושל
- 26 כלאי הפרם - הרי אלו יקברו⁶⁴.

(57) משנה, תמורה לג, ב. (58) משנה, סוטה כב, ב -
במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. (59) הבא על
ספק חטא, שם. (60) עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם
נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל,
ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי
כיפר על הספק כמצוותו. (61) שם, אסור לאכלה וטעונה
שריפה. (62) דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל'
נזירות. (63) אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש
בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל
השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64) שם.

- 27 יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו⁶⁵, בין קדשי
- 28 מזבח בין קדשי בך הבית⁶⁶. וקדשים שהפילו
- 29 נפל⁶⁷. הפילו שליט⁶⁸ - תקבר. ושור הנסקל. ועגלה
- 30 ערופה. וצפרי מצרע. וישער נזיר טמא⁶⁹. ופטר
- 31 חמור⁷⁰. ובשר בחלב. וחלין שנשחטו בעזרה.

(65) משנה, שם לב, א. (66) בעלי חיים שהוקדשו לצרכי
בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67) שם לג,
ב. (68) שם. (69) נזיר שנשטמא במת בתוך תקופת נזירותו,
מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי
הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70) בכור
חמור שלא נפדה בשוה ונערף.

- 32 יב. האורג⁷¹ מלא הסיט⁷² משער נזיר ומפטר חמור
- 33 בשק - ידלק⁷³.

(71) משנה, ערלה פ"ג. (72) בפירושו על המשנה שם, וכן
בשבת פ"ג כותב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי
אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא
המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש
רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כותב רש"י ששיעורו

דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא
כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות,
מה שאין-כן בבבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

- 1 ז. נותר של קדשים קלים³⁵ - שורפין אותו בעליו
- 2 בביתיהן³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

- 3 ח. מי שציצא מירושלים ונזפר שיש בידו בשר
- 4 קדש³⁷: אם עבר הצופין³⁸ - שורפו במקומו³⁹; ואם
- 5 לאו - אם יש בו פזית⁴⁰ או יתר, חוזר ושורפו
- 6 בירושלים. ואם הוא אורח שאין לו בית⁴¹ - שורפו
- 7 לפני הבירה⁴² מעצי המערכה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר
לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו.
(39) לא הטריחוהו לחזור. (40) כרבנן, שם.
(41) בירושלים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית
נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבערים על המזבח,
מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא
חיבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת
העצים, שמותר יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה
'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

- 8 ט. כל עצמות הקדשים⁴⁴ שאין בהן מח⁴⁵ - אינן
- 9 טעונין שרפה⁴⁶, חוץ מעצמות הפסח⁴⁷. פבר
- 10 בארנו⁴⁸, שהקרבן שנפסל אחר שהפשט - העור
- 11 לפניהם⁴⁹, או לבעליו בקדשים קלים⁵⁰; אבל אם
- 12 נפסל קדם הפשט - הרי העור בפשר וישרף הכל⁵¹.
- 13 וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל
- 14 במחשבת הזמן או במחשבת המקום, הואיל ולא
- 15 נרצה הזבח - ישרף העור⁵². בין בקדשי קדשים בין
- 16 בקדשים קלים. אבל אם נעשה במחשבת שנוי
- 17 השם⁵³, אף על פי שלא עלה לבעלים, הואיל ונרצה
- 18 - הרי העור לפניהם או לבעליו, כמו שפארנו⁵⁴.
- 19 וזבח שהפשט קדם זריקה⁵⁵ - אינו פוסל⁵⁶.

(44) ברייתא, שם פג, א. (45) פירוש, שהיה בהן מוח
ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן
מוח מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא,
שם). (46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות
שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות
וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. (47) שנאמר בתורה
(שמות יב, מז) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו
על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה
נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם
שדורש: ועצם לא תשברו בו - בכשר ולא בפסול (כלומר,
בפסול מותר לשבור), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי
שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא
(ראה ב'משנה למלך' קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק
בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשבור עצמות פסח פסול.
ותירץ שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, וזוה

כאשר הכנסותיו יאפשרו זאת. זוהי ההוראה מדברי הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו" שההחמרה תהיה בנוגע לצרכים שלו, ובנוגע למותרות באכילה ושתייה שלו וכו', ודווקא על-ידי-זה נעשה "הרי זה משובח", כי הנהגה זו עושה אותו "משובח" ומכובד גם בעיני אומות העולם.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה סימן נט)

(79) גיטין נד, ב. (80) ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. (81) רישא של הבריתא, שם. (82) שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. (83) ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. (84) כאביי שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאביי (בכסף-משנה מעיר, שבפי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותיירץ בדוחק, עיי"ש). (85) זה יוצא מלשונו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפנים משורת הדין.

סליקו להו הלכות פסולי המקדשין בסיעתא דשמיא

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ח

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת. והיא: שיעשה מעשה יום הכפורים בליל על הסדר כמו שקתיב בפירשת אחרי מות: הקרבנות, והדיוויין, ושלוח השעיר, ושאר העבודות.

ובאור מצוה זו בפירקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאינן עבודתן אלא כבהן גדול.

א. ביום הצום מקריבין² תמיד בשחר ותמיד בין הערבים, כסדר כל יום ויום. ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים, כלם עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ³, והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על מוסף זה פר בן בקר לחטאת, והוא נשרף, ואיל לעולה. ושניהם משל כהן גדול. ואיל הפא משל צבור האמור בפירשת אחרי מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים⁴ בכלל המוסף, והוא הנקרא איל העם. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים: אחד קרב חטאת, והוא נשרף, והשני שעיר המשתלח. נמצאו כל בהמות הקרבים ביום זה חמש עשרה: שני תמידין, ופר, ושני אילים⁵, ושבעה כבשים - כלם עולות; ושני שעירים חטאת: אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב, והשני נעשה בפנים ונשרף; ופר כהן גדול לחטאת, והוא נשרף.

כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73) ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה הי"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות הי"ג.

יג. כל הנקריבין⁷⁴ - אפרם אסור. וכל הנשרפין⁷⁵ של הקדש - אפרן מותר, חוץ מדשן המזבח⁷⁶ החיצון והפנימי ודשן המנורה.

(74) שם לד, א. (75) בגמרא, שם. (76) שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יפזר, משמע שאסור בהנאה. פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

יד. כל הנשרפין⁷⁷ לא יקברו⁷⁸, וכן כל הנקריבים לא ישרפו; שאף על פי שהוא מחמיר בשרפתן - הרי הקל באפרן, שאפר הנקריבים אסור.

(77) משנה, שם. (78) שמצוותם בשריפה.

טו. היה מקריב⁷⁹ עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו⁸⁰, עושה עמו בטהרות ואמר לו: נטמאו - נאמן⁸¹. לא נחשדו ישראל על כך⁸². אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבת לי באתו היום⁸³ נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו, אם היה נאמן לו - סומך על דבריו; ואם לאו - שנית הדין שאינו נאמן⁸⁴, והרצה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח⁸⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה מקריב עמו בזבחים ונתפגלו, עושה עמו בטהרות כו', אבל אם אמר לו זבחים שהקרבת לי באתו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו... סומך על דבריו... והרצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח".

ולכאורה מהי החומרא בזה שמאמינו על התפגלות הזבחים, הרי בזה גורם לשריפת קדשים, ולכאורה אין זו קולא אלא חומרא.

ויש לומר שזהו שמדייק הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו", אף שהיה מספיק לכתוב "הרוצה להחמיר", כי בנוגע לקדשים עצמם אין זו חומרא כיון שנפסלים וטעונים שריפה, והחומרא היא "על עצמו" דווקא.

ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, ש"הרוצה להחמיר" יעשה זאת בעיקר "על עצמו". ובפרטיות יותר, שלא ינהג ב"מדת חסידות" כלפי העולם שמסביבו, ובנוגע לעצמו ינהג לפי הדין, היינו ילמד תורה רק על-פי המתחייב בשו"ע למעמדו ומצבו, ויתן צדקה רק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר עבודה – הלכות עבודת יוה"כ קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלכות עבודת יום הכיפורים".

צריך להבין מדוע בכותרת להלכות אלו, כתב הרמב"ם שהם "הלכות עבודת יום הכיפורים", אבל כשמתחיל לבאר את ההלכות, נקט הלשון "יום הצום".
ויש לומר על-פי מה שכתב בהקדמתו ש'היד החזקה' הוא ספר הלכות הלכות, וממילא כאשר מתחיל לבאר את פרטי ההלכות של יום זה, מעדיף לנקוט בלשון שיש בו גם עניין של הלכה, ולכן כותב "יום הצום" שמדגיש את החיוב ההלכתי של יום הכיפורים – הצום. משא"כ יום הכיפורים שנקט בכותרת, הוא על שם הכפרה אבל אין בו ענין הלכתי.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה סימן ט)

(2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). (3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. (4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. (5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

ב. עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא כלהן גדול בלבד, אחד כלהן המשיח בשמן המשחה או המרפה בכבדים. ואם היתה שבת - אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כלהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה, כגון הקטרת הקטרת של כל יום והטבת הנרות - הכל עשוי כלהן גדול נשוי. שנאמר: וכפר בעדו וכעד ביתו; ביתו - זו אשתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן שאר העבודות של יום זה, כגון הקטרת הקטרת של כל יום כו' הכל בכהן גדול נשוי...".

מדבריו נראית שיטתו בבירור שהחיוב של הכהן הגדול להיות נשוי ביוה"כ הוא דין בכהן ולא ביום הכיפורים, שאל"כ היו יכולות שאר עבודות שנעשות גם בכל יום, להיעשות על-ידי כהן גדול שאינו נשוי.

כשנסביר כך את דין כהן גדול שצ"ל נשוי ביוה"כ, המובא במשנה הראשונה של מסכת יומא, ונקשר אותו לסיומה, תתורץ שאלה קשה בסוף המסכת, במאמרו של רבי עקיבא "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו' ואומר מקווה ישראל ה'". שלכאורה, מדוע הביא פסוקים מהנביא כמענה על שאלותיו "לפני מי אתם מטהרים כו' ומי מטהר אתכם כו'", והרי תשובות יותר מפורשות מצינו בפסוק מהתורה שהובא זה עתה במשנה לפני דברי ר"ע: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתכם, לפני ה' תטהרו".

אלא, שכשם שבתחילת המסכת, דין כהן גדול שצ"ל נשוי, הוא דין בגברא ולא מצד יוה"כ, כך מחפש ר"ע פסוקים מהם משמע שהקב"ה מטהר את ישראל מצד מעלתם ולא מצד היום הקדוש, ולכן הביא את הפסוק "וזרקתי עליכם מים טהורים כו'" שאינו מדבר ביום הכיפורים. אבל מכיון שמכל מקום פסוק זה מדבר על זמן הגאולה, לכן הביא פסוק נוסף "מקוה ישראל ה'", שממנו משמע שהקב"ה מטהר את ישראל מצד מעלתם גם שלא בזמן הגאולה.

(על-פי לקו"ש ח"י"ב עמוד 173)

(6) מלשונו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטב"א (מביאו הכסף משנה כאן) כותב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן בכהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגרלות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות בכהן הדיוט. (7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב).

ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים מפרישין כלהן גדול מביתו ללשכתו שפמקדש. ודבר זה קבלה ממשה רבנו. ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו, שפמא תפצא אשתו נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד. ומתקנין לו כלהן גדול אחר, שאם יארע בזה פסול - יעבד האחר תחתיו. בין שארע בו פסול קדם תמיד של שחר⁸ בין שארע בו פסול אחר שהקריב קרבנו - זה שנקנס תחתיו אינו צריך חנופה⁹, אלא עבודתו מחנכת¹⁰, ומתחיל מעבודה שפסוק בה הראשון. עבר יום הכפורים - הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר¹¹. וכל מצות כהנה גדולה עליו¹², אלא שאינו עובד כלהן גדול. ואם עבד¹³ - עבודתו כשרה¹⁴. ואם מת הראשון - זה השני מתמנה תחתיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומתקנין לו כהן גדול אחר, שאם יארע בזה פסול כו' בהרבה גירסאות נכתב "פיסול" במקום פסול, והוא תמוה. ובדפוס רומי נכתב "פסול" בלי יו"ד.

(על-פי לקו"ש ח"י"ב עמוד 188 הערה 1)

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין שאירע בו אחר שהקריב קרבנות..."
ולפי הגירסא "אחר שהקריב קרבנו", יש לתמוה מהו

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר עבודה – הלכות עבודת יוה"כ

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ה. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מְרַגְלִין אוֹתוֹ בַּעֲבוּדוֹת. זֶרֶק
אֶת הַדָּם, וּמִקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וּמִטֵּיב אֶת הַגְּרוֹת¹⁷,
וּמִקְטִיר אֶיכָרֵי תָמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּדִי שִׁיְהִי רָגִיל
בַּעֲבוּדָה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים. וּמוֹסְרִין לוֹ זִמְנִים מְזֻקְנִי
בֵּית דִּין, וְקוֹרְאִים לְפָנָיו וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲבוֹדַת הַיּוֹם
וְסִדּוּרָהּ. וְאוֹמְרִין לוֹ: אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל, קָרָא אִתָּהּ
בְּפִיךָ, שָׁמָּה שִׁכַּחְתָּ אוֹ שָׁמָּה לֹא לְמַדְתָּ דָּבָר זֶה.
וְעָרַב יוֹם הַכְּפוּרִים בַּשְּׁחִירָתוֹ הָיוּ מְעַמְּדִין אוֹתוֹ
בַּשְּׁעָרֵי הַמִּזְבֵּחַ וּמַעֲבִירִין לְפָנָיו פָּרִים וְאֵילִים
וּכְבָּשִׁים, כְּדִי שִׁיְהִי מִפְּרִי וְרָגִיל בַּעֲבוּדָה.

(17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדשות ומדליקן.

ו. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מֵאֲכָל
וּמִשְׁקָה. עָרַב יוֹם הַכְּפוּרִים עִם חֲשֻׁכָה לֹא הָיוּ
מְנִיחִין אוֹתוֹ לֵאכֹל הַרְבֵּה, שֶׁהִמָּאֵכֵל מִבֵּיא אֶת
הַשֶּׁנֶה, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִישֹׁן, שָׁמָּה יִרְאֶה קָרִי.
וְלֹא הָיוּ מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּכָרִים הַמְּרַגְלִין לְשִׁבְכָת
זֶרַע, כְּגוֹן בִּיצִים וְחֵלֶב חֵם וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן.

ז. בַּיָּמִי בֵּית שְׁנֵי צִיָּץ¹⁸ הַמִּינּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִצְאֻ
הַצֹּדֵקִין, מִזֶּה־רָחָק יֵאבְדוּ, שְׂאִינָן מֵאֲמִינִין בַּתּוֹרָה
שֶׁבַע פָּה, וְהָיוּ אוֹמְרִין, שִׁקְטֹרֶת שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים
מְנִיחִין אוֹתָהּ עַל הָאֵשׁ בְּהִיכָל חוּץ לְפָרֶתָה, וְכִשְׁעִילָה
עֲשֵׂנָה מְכַנִּים אוֹתָהּ לְפָנִים לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. הַטַּעַם¹⁹:
זֶה שִׁקְטוֹב בַּתּוֹרָה: כִּי בְּעֵנָן אֲרָאָה עַל הַפָּרֶת, אָמְרוּ
כִּי הוּא עֵנָן הַקְּטֹרֶת. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ חֻכָּמִים,
שְׂאִין נוֹתֵן הַקְּטֹרֶת אֶלָּא בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים לְפָנֵי הָאֲרוֹן,
שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לְפָנֵי ה'. וּלְפִי שֶׁהָיוּ
חוֹשְׁשִׁין בְּבֵית שְׁנֵי שָׁמָּה כֹהֵן גָּדוֹל זֶה נוֹטֶה לְצַד
מִינּוֹת, הָיוּ מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ עָרַב יוֹם הַכְּפוּרִים
וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי²⁰ כֹהֵן גָּדוֹל, אָנוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין,
וְאִתָּה שְׁלוּחָנוּ וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין²¹. מְשַׁבְּעִין אָנוּ עָלֶיךָ
בְּמִי שֶׁשָּׂפָן אֶת שְׁמוֹ בְּבֵית הַזֶּה שְׁלֹא תִשְׁנֶה דָּבָר
שֶׁאִמְרָנוּ לָךְ. וְהוּא פּוֹרֵשׁ וּבּוֹכָה, עַל שֶׁחֲשָׁדוֹהוּ
בְּמִינּוֹת; וְהֵן פּוֹרְשִׁין וּבּוֹכִין, לְפִי שֶׁחֲשָׁדוֹ לָמִי
שֶׁמַּעֲשִׂיו סְתוּמִין, שָׁמָּה אֵין בְּלָבוּ כְּלוּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל ... מְשַׁבְּעִין אֲנַחְנוּ עָלֶיךָ ... שְׁלֹא תִשְׁנֶה
דָּבָר ... וְהוּא פּוֹרֵשׁ וּבּוֹכָה עַל שֶׁחֲשָׁדוֹהוּ בְּמִינּוֹת, וְהֵן פּוֹרְשִׁין
וּבּוֹכִין לְפִי שֶׁחֲשָׁדוֹ בְּמִי שֶׁמַּעֲשִׂיו סְתוּמִין, שְׁמָא אֵין בְּלָבוּ
כְּלוּם."

ולכאורה תמוה, מה מקום להנהגה זו, וממה נפשך אם אין
זה ראוי להשביעו שלא ישביעוהו מבלי לבדוק, ואם זהו
דין תורה שצריך להשביעו בכל אופן, מדוע יש לבכות הרי
קיימו ציווי ה'. וכמו"כ יש להבין מדוע בוכה הכהן הגדול,
הרי אין זו אשמתו שחושדים בו.

החילוק בין קרבנו לשאר קרבנות, ומדוע הכהן השני א"צ
חינוך רק אם הראשון הקריב את קרבנו, אבל לא אם
הקריב שאר קרבנות.
לכן י"ל הגירסא "אחר שהקריב קרבנות", וא"כ ליתא להאי
קושיא. אלא שעדיין צ"ע מדוע לא כתב בפשטות "אחר
שהקריב" ותו לא, שאז זה מדבר על קרבן התמיד שהזכיר
קודם.

ויש לומר: שב"אחר שהקריב קרבנות" קא-משמע-לן
שאפילו אם הקריב כל הקרבנות ונשאר לעשות רק דבר
שאינו הקרבת קרבן כלל – נקרא זה עבודה דמחנכתו,
וכגון הוצאת הכף והמוחתה מקודש-הקדשים שיש מקום
לספק אם מחנכת.

(על"פ ל"ק"ש ח"ב עמוד 188)

(8) לפני שהתחיל לעבוד. (9) מחלוקת בין אמוראים שם
יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן
גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול
בכהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא
מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן
גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם
אירע הפסול אחרי העבודות היום-יומיות. (10) אף על
פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב
פפא שם: (11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא
"כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט:). ויש גורסים
"עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. (12) כל המצוות
שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון
איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם
עג.). (13) בשמונה בגדים. (14) כי מן התורה דינו ככהן
גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר
איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים
ככהן הדיוט – עבודתו פסולה (רש"י שם).

ד. בַּשִּׁבְעָת יָמִים אֵלוּ מִזִּין עָלָיו מֵאִפְרָה הַפָּרָה
בַּשְּׁלִישִׁי לְהַפְרָשָׁתוֹ וּבַשְּׁבִיעִי¹⁵ שֶׁהוּא עָרַב יוֹם
הַכְּפוּרִים, שָׁמָּה נִטְמָא בְּמַת וְלֹא יָדַע. וְאֵם חָל יוֹם
שֶׁבַת בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בַּשְּׁבִיעִי שְׁלֹ - דּוֹחִין אֶת הַהִזְיָה¹⁶.

(15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ...
ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא
שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצרכו הזאה כל שבעת
הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה
ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים
בין הזאה להזאה, אבל מותר לדחות את ההזאה הראשונה
לזמן מרובה. (16) ואף על פי שהזייה בשבת היא שבות
(=גזירת חכמים) וכלל בדינו "אין שבות במקדש", לא
התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול
באותם שבעת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא
בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער
המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו,
שמוזם שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת
מוזם, והטעם, מפני שכפרה אדומה עשו מעלות יתרות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר עבודה – הלכות עבודת יוה"כ קנג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. (27) ונזהרו בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלכנה וחשבו שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

פרק שני

(1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות היה טובל.

א. כל מעשה? התמידין והמוספין של יום זה כהן גדול עושה אותן והוא לבוש בבגדי זהב, ועבודות המיוחדות ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה היא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שער המשתלח, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים. כל אלו בבגדי לבן הם נעשים.

(2) יומא לא: לב. ולד. (3) אבל שער החטאת השני מעשהו בבגדי זהב. (4) אבל הקטרת הקטרת בהיכל נעשית בבגדי זהב.

ב. כל עת שישנה הבגדים ויפשט בגדים ולובש בגדים אחרים טעון טבילה, שנאמר: ופשט את בגדי הכד ורחץ את פשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו. וקמש טבילות? ועשרה קדושים? טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. כיצד? פתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הנרות, ומקטיר איברי התמיד עם התבתינ' והנסכים, ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום: כל הודוים עם ההגלה, וזריקת הדמים בכנים, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים, ומוסר השעיר למשולחו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפים ומוסר שארן לשרפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שער חטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם עולות, ומקטיר אמורי פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונקנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הפך ואת המחפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערפים של כל יום, ומטיב את הנרות בין

וההסבר הוא על-פי מאמר הגמרא "אין אדם נחשד בדבר אלא-אם-כן עשאו, ואם לא עשה.. כו' הרהר בלבו כו'", והיינו שעצם העובדה שחושדים בו מוכיחה שיש אצלו איזושהי שייכות לעניין, שאם לא כן לא היו חושדים בו. ואע"פ שהסיבה היא דין תורה, מכל-מקום התורה על הרוב תדבר, ולכן יש מקום לחשש זה.

ומה ש"הן פורשין ובוכין כו" הוא מפני שעבודת הקטורת ביום הכיפורים לפני ולפנים היא עניין נעלה ביותר הנוגע לכלל ישראל ולכל השנה כולה, והיא עבודה אחת ויחידה הקשורה עם אחדות של ישראל והקב"ה, ומפני זה היה צורך להבטיח שעבודה זו תיעשה בתכלית השלימות וההידור, גם אם לשם כך צריך לחשוך ביהודי. ואע"כ מצד הרגש של אהבת ישראל, נגע ללבם העובדה שחשדו ביהודי, עד כדי כך שהדבר הביאם לידי בכיה בדמעות ממש.

ומכאן הוראה לגודל ההפלאה של אהבת ישראל, שהרי מדובר על ערב יום הכיפורים, שעת ההכנה הגדולה ליום הקדוש, ובזמן שזקני בית-דין עושים את ההכנות האחרונות לוודא שעבודת הקטורת תהיה כדבעי, ובזמן זה מצאו את הפנאי הדרוש לבכות בדמעות על שחשדו ביהודי!

(על-פי "יין מלכות" ספר עבודה סימן טג)

(18) צמחה. (19) נימוקם של הצדוקים. (20) אדוני. (21) כלומר, אנו משיבעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין (פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה, אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש-בורח-הוא הם.

ח. כל לילי יום הכפורים כהן גדול יושב ודורש, אם היה חכם. ואם היה תלמיד - דורשים לפניו. אם היה רגיל לקרא - קורא, ואם לאו - קורין לפניו, כדי שלא ישן. ובמה קורין לפניו? בכתבי הקדש.²² בקש להתנמנם - פרחי לויה²³ מכין לפניו באצבע צרדה²⁴, ואומרים לו: אישי כהן גדול, עמד והצטנן²⁵ מעט על הרצפה, כדי שלא תישן. ומתעסקין עמו²⁶ עד שמגיע זמן שחיתה. ולא היו שוחטין עד שמפירין שעלה עמוד השחר פודא²⁷, שמא ישחטו בלילה.

(22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים. ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. (23) לויים צעירים. במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה". (24) בגמרא מפרש אגודל. מקרבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליווי לומר שבעל פה. (25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו מצטננות וזה מפיג את התרדמה. (26) במשנה "ומעסיקים

ה. בכל יום פהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן
הפיור כשאר הפהנים, והיום מקדש מקיתון של
זהב, משום כבודו. בכל יום הפהנים עולים
במזרחו של כפוש²³ ויורדין במערבו²⁴, והיום
עולים באמצע²⁵ ויורדין באמצע לפני פהן גדול,
כדי להדרו²⁶. בכל יום מי שזכה במחטה²⁷ חותה
במחטה של כסף²⁸ ומערה²⁹ האש למחטה של
זהב³⁰, והיום חותה כהן גדול במחטה של זהב
ובה נכנס להיכל, שלא ליגעו בתוספת עבודה.
וכן מחטה של פל יום מחזקת ארבעה קבין,
ושל היום שלשה קבין; ובכל יום היתה כבדה,
והיום קלה³¹; ובכל יום ידה קצרה, והיום
ארפה³²; כדי להקל על פהן גדול שלא ייגע.
בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות³³
של אש, והיום היו שם ארבע³⁴. מוסיפין
מערכה, כדי להדר המזבח ולעטר³⁵.

(22) משנה שם מג: כתנא-קמא. בירושלמי יומא פרק ד
הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן
היה מקיתון של זהב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של
זהב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. (23) קרש רחב שש
עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו הכהנים עולים.
בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות
לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו
אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את
הדרך, כי אם יעלו בשפתו המערבית יצטרכו לעבור את כל
רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.). (24) אחרי
שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפתו המערבית של
הכבש ושם יורדים. (25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן
גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם
כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו
שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה
לחם-משנה. (26) לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם
מלווים אותו. (27) לחתות בה גחלים מהמערכה שעל
המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. (28) "התורה
חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחטה מתקלקלת
קצת כשחותים בה תדיר באש. (29) שופך את הגחלים.
(30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. (31) בגמרא
שם מד: מפרשים, שהמחטה היומיומית דפנותיה עבים, ושל
היום דקים. (32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול.
(33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה
במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו"
(עירובין מו.). (34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א.
מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב.
מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטיר
הקטורת בהיכל: ג.
לקיום האש, אם לא הספיקה אש
המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש
ממערכה זו. (35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר
הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים.

ו. זה שנאמר בתורה: וכפר בעדו ובעד ביתו³²

העריפם. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב,
ולובש בגדי חל ויוצא.

(5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. (6) במקוה שיש בה
ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה. על סמך
הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר.
(7) משנה שם ל. (8) רחיצת ידים ורגלים מן הכיור או
מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה). (9) מנחה שהכהן
גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות
הלכה ב). (10) מתנגב. (11) הטלת הגורל, איזה משני
השעירים יקרב חטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (ראה לקמן
פרק ג). (12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק,
והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה
א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג:
(13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה
קודמת להקרבת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע
ב'תורת כהנים' פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על
דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב: "הכל מודים
בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים"
(ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי).

ג. כל הטבילות¹⁴ האלו והקדושין - פלן במקדש,
שנאמר: ורחץ את בשרו במים במקום קדוש. חוץ
מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבול אותה בחל,
שאינה אלא להוסיף פונות¹⁵; שאם יזכר טמאה
ישנה שפירו - יפרש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל
פהן שלא טבל בין בגדים לבגדים או שלא קדש
בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה ועבד - עבודתו
כשירה¹⁶.

(14) משנה שם ל. (15) שישתדל להזכר, כר' יהודה
בתוספתא שם פ"א. (16) גמרא שם ל:

ד. הנה פהן גדול זקן או חולה¹⁷ - מלפנין¹⁸
עששיות¹⁹ של ברזל באש מבערב, ולמחר מטיילין
אותן במים²⁰ כדי להפיג צנתן; שאין שבות
במקדש²¹. או מעריבין מים חמין במי המקנה עד
שתפיג צנתן.

(17) וקשה לו לטבול במים קרים. (18) ר' יהודה בבביתא
שם לד: (19) גושים. (20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל
מלובן למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה),
וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון
התלמוד). (21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. [נימוק
זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא
רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פ"ב הלכה ב: "המכבה
גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף - חייב". משמע
שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד-משנה שם מבאר בשם
הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של
עששיות שהטילו למקוה כדי לחמם את המים, אינו צירוף
ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה
בלחם-משנה שם תירוצו נפלא בישוב סתירה זו].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר עבודה - הלכות עבודת יוה"כ קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היום פֶּשַׁר לְיָדָיו יוֹם הַפְּפוּרִים⁴⁷ וְלְיָדָיו הַפָּרִים²⁸
הַנְּשָׂרְפִים⁴⁸.²⁹

(45) משנה יומא סו. והמרדכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. (46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיזטים. (47) משנה מגילה כ: (48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פ"ב ה"א, ופס"ו ה"א.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר הגורלות שמגריל, אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד.

א. שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת² - אֶחָד פְּתוּב עָלָיו לְהֶשֶׁם, וְאֶחָד³⁰
פְּתוּב עָלָיו לְעֻזָּאזֵל. וְהֵם פְּשָׁרִים מִכָּל דְּבָר³: בֵּין מִן³¹
הַעֵץ, בֵּין מִן הָאֶבֶן, בֵּין מִן הַמֶּתֶכֶת. אָבָל לֹא יִהְיֶה³²
אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד כֶּסֶף וְאֶחָד זָהָב, אֶלָּא³³
שְׁנֵיהֶם שְׁוִין⁴. וְשֵׁל עֵץ הִי. וּבְבִית שְׁנֵי עָשׂוֹ אוֹתָם³⁴
שֵׁל זָהָב⁵. וּמִנִּיחִין שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת בְּכָלִי אֶחָד הַמְּחֻזָּק³⁵
שְׁתֵּי הַיָּדִים⁶, כְּדֵי שֶׁיִּכְנִס שְׁתֵּי יָדָיו וְלֹא יִתְפָּנֶה⁷.³⁶
וּכְלִי זֶה חֹלֵה⁸ הוּא, וְשֵׁל עֵץ הִי, וְקִלְפִּי שְׁמוֹ.³⁷

(2) כתוב בתורה (ויקרא טז, ח): ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. פרטי דיניהם של שני השעירים הללו מבוארים בהלכות הבאות. (3) ברייתא, יומא לז, א. (4) שם. (5) משנה, שם: "של אשכרוע (מין עץ) היו, ועשאן בן גמלא של זהב", פירוש, מכספו נדב כשנתמנה כהן גדול. (6) כלומר, רק שתי ידיים ולא יותר. (7) שלא יוכל למשמש בידיו ולהכיר איזה גורל הוא לה' ויציאו בידו הימנית (סימן טוב היה כשיצא גורל זה בימין). רבא שם לט, א. וראה רש"י שם. (8) לא קידשוהו בקדושת כלי שרת מפני שהיה של עץ, ואין עושים כלי שרת של עץ (שם).

ב. הֵיכָן מַגְרִילִי? בְּמִזְרַח הָעֶזְרָה בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ¹⁰.³⁸
מִנִּיחִין שָׁם הַקִּלְפִּי, וּמַעֲמִידִין שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים פְּנִיָּה³⁹
לְמַעַרְב וְאַחֲרֵיהֶם לְמִזְרָח. וְכֵהָן גָּדוֹל בָּא לְשָׁם,⁴⁰
וְהַסֵּגָן מִימֵינוּ וְרֹאשׁ בֵּית אָבִי¹¹ מִשְׁמָאלוֹ. וְשְׁנֵי⁴¹
הַשְּׁעִירִים לְפָנָיו, אֶחָד לִימֵינוּ וְאֶחָד לְשְׁמָאלוֹ.⁴²

(9) משנה, שם לז, א. (10) כלומר, צפונית מזרחית למזבח, ולא מול קיר המזרח של המזבח. רבינו עומד בשיטתו שבפ"ה מהל' בית הבחירה ה"ט"ו, שאע"פ שהמזבח משוך שבע אמות למחיצתה הצפונית של העזרה, לא נקרא צפון אלא המקום שהוא צפוני מקיר המזבח, היינו ששים אמות וחצי ברוחב לכל אורך העזרה מכותל האולם עד כותל המזרחי של העזרה, היינו שבעים ושש אמות. ראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן, ו'תוספות יום-טוב' יומא פ"ג מ"ט. (11) הכהנים חולקו ל-24 משמרות, וכל משמר עבד שבוע אחד, וראש כל משמר מחלק את משמרו לבתי אבות, בית אב ליום, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג והי"א.

ג. טָרֵף¹² בְּקִלְפִּי וְהַעֲלָה שְׁנֵי הַגּוּרְלוֹת בְּשְׁתֵּי יָדָיו¹³ ⁴³

וּבְעֵד כָּל קָהֵל יִשְׂרָאֵל - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³⁶ לְמַדּוֹ,¹
שָׁזָה וְדוּי דְּבָרִים³⁷. נִמְצְאָתָה לְמַד, שֶׁהוּא מִתּוֹדָה²
בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה וְדוּיִים: אֶחָד - עַל יָדֵי עֲצָמוֹ³
תַּחֲלָה. וְדוּי שְׁנִי - עַל יָדֵי עֲצָמוֹ עִם שְׁאָר⁴
הַכֹּהֲנִים³⁸. וּשְׁנֵיהֶם עַל פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ.⁵
וְהוֹדוּי שְׁלִישִׁי - עַל יָדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שְׁעִיר⁶
הַמִּשְׁתַּלַּח. וּמִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּכָל יְדוּי מִהֵן שְׁלֹשׁ⁷
פְּעָמִים. בְּיָצֵד³⁹ הוּא אוֹמֵר? אֲנִי הַשֵּׁם, חֲטָאִיתִי⁸
עֲוִיתִי וּפְשַׁעֲתִי לְפָנֶיךָ. אֲנִי הַשֵּׁם, בִּפְרָא⁹ נָא⁹
לְחַטָּאִים וְלְעֻוְנוֹת וּלְפִשְׁעִים שֶׁחֲטָאִיתִי וְשְׁעֻוִיתִי¹⁰
וְשִׁפְשַׁעֲתִי וְכוּ'. שְׁנֵאמַר: כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר¹¹
עֲלֵיכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם, מִכָּל חֲטָאֵתְכֶם לְפָנֵי ה'¹²
תִּטְהָרוּ. הָרִי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם. וְכֵן¹³
בְּכָל יְדוּי מִהֵן. וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַגּוּרָל עַל שְׁעִיר¹⁴
הַחֲטָאֹת, אוֹמֵר: לְהֶשֶׁם חֲטָאֹת. נִמְצָא מְזַכֵּר אֶת¹⁵
הַשֵּׁם בְּיוֹם זֶה עֶשְׂרֵי פְּעָמִים⁴⁰. וּבְכָלִם הוּא מְזַכֵּר¹⁶
בְּקִתְבוֹ⁴¹, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ. בְּרֹאשׁוֹנָה הִיָּה¹⁷
מִגְבִּיָּה אֶת קוֹלוֹ בְּשֵׁם⁴². בֵּין שְׂרָפוֹ פְּרוּצִין⁴³ -¹⁸
חֲזָרוּ לְאָמְרוֹ בְּקוֹל נְמוּף. וּמִכְלִיעוֹ בְּנֻעִימוֹת⁴⁴, עַד¹⁹
שֶׁלֹּא יִכִּירוּ בּוֹ אֶפְלוֹ חֲבָרֵי הַכֹּהֲנִים.²⁰

(36) הלכה למשה מסיני. (37) סומך ידיי על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: (38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". (39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גורס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:): מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. (40) שם לט: (41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ"י". ברא"ש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. (42) כשהזכיר את השם. (43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. (44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתיים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה.

ז. כָּל הַכֹּהֲנִים⁴⁵ וְהָעָם הָעוֹמְדִים בְּעֶזְרָה, כְּשֶׁהֵם²¹
שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ יוֹצֵא מִפִּי כָּהֵן גָּדוֹל²²
בְּקִרְיָה וּבִטְהָרָה, הִיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים²³
עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ שָׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ²⁴
לְעוֹלָם וָעֶד. שְׁנֵאמַר: כִּי שָׁם ה' אֶקְרָא, הָבוּ גִדְלִי²⁵
לְאַלְהֵינוּ. וּבְשִׁלֹּשֶׁת הַיָּדוּיִים הִיָּה מִתְּבַנֵּן לְגַמֹּר אֶת²⁶
הַשֵּׁם⁴⁶ כְּנֶגֶד הַמְּכַרְכִּין, וְאוֹמֵר לָהֶן תִּטְהָרוּ. וְכָל²⁷

פָּעָמִים - יָזָה יָתֵר עַל הַזֵּיהָ רֵאשׁוֹנָה³¹. וְכָף הָיָה
מוֹנֶה: אַחַת. אַחַת וְאַחַת. אַחַת וְשֵׁתִים. אַחַת וְשֵׁלֶשׁ.
אַחַת וְאַרְבַּע. אַחַת וְחֲמִשׁ. אַחַת וְשֵׁשׁ. אַחַת וְשִׁבְעִי.
וְלָמָּה מוֹנֶה כֵּכָה? שְׂמָא יִשְׁכַּח³² וְיִמְנָה הַזֵּיהָ
רֵאשׁוֹנָה מִכָּלל הַשִּׁבְעִי. וְאַחֵר כָּף מִזָּה מִדֵּם הַשְּׁעִיר
בֵּין בְּדֵי הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה, אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעִי לְמַטָּה,
וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנֶה בְּדֵם הַפֶּר. וְחוֹזֵר וּמִזָּה בְּהִיכָל
עַל הַפֶּרֶקֶת³³ מִדֵּם הַפֶּר שְׁמוֹנֶה, אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעִי
לְמַטָּה, שְׂכָף נֶאֱמַר בְּדֵם הַפֶּר: עַל הַפֶּרֶת וְלִפְנֵי
הַפֶּרֶת³⁴, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנֶה בְּפָנִים. וְחוֹזֵר וּמִזָּה
מִדֵּם הַשְּׁעִיר כֵּן עַל הַפֶּרֶקֶת שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת, אַחַת
לְמַעְלָה וְשִׁבְעִי לְמַטָּה, שְׂנֵאֲמַר בְּדֵם הַשְּׁעִיר: וְעֵשָׂה
אֶת דָּמוֹ בְּאֶשֶׁר עָשָׂה לְדֵם הַפֶּר, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנֶה
בְּפָנִים. וְכָל אֵלֹו הַהַזֵּיוֹת אֵינוֹ מִתְכַּנֵּן כֵּהָן לְהַזֵּית לֹא
לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֲלֹא כְּמַצְלִיף³⁵. וְאַחֵר כָּף מְעַרֵב
שְׁנֵי הַדָּמִים, דֵּם הַפֶּר וְדֵם הַשְּׁעִיר, וּמִזָּה מִשְׁנֵיהֶם
אַרְבַּע הַזֵּיוֹת³⁶ עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת³⁷ מִזִּבְחַ הַזֶּהָב
שְׁבִיחִיכֵל, וְשִׁבְעִי הַזֵּיוֹת עַל אֲמָצְעוֹ³⁸ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה.³⁹

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב
שבהיכל בו".

ובסדר העבודה ליוה"כ פ' נכתב "ומזה מדם התערובת", כי
כאן רוצה להדגיש שכיון שבמספר שמונה מרומזים ענייני
יום הכיפורים,

שהרי תשובה-עילאה היא בספירת הבינה שהיא השמינית,
עניינה של ספירת הבינה "אם הבנים שמחה" הוא עניין
השמחה, וספירת הבינה היא "רחובות הנהר", הרחבה
בתורה ובכל ענייני האדם, כך גם הלשון ארבע הזיות
משניהם - הם שמונה.

(עלפי לקו"ש חכ"ט עמוד 315)

(24) כל סדר ההזיות הוא ע"פ המשנה, שם נג, ב.
(25) ברייתא, זבחים מב, א. (26) הכפורת היתה מונחת על
הארון שבו מונחים שני לוחות הברית ועוביה טפח.
(27) מזה באויר מול הטפח של עובי הכפרת. בגמרא שם נה,
א: "נגד עוביה של כפורת". והדם לא נפל על הכפורת אלא
על הקרקע סמוך לארון (אפשר גם לפרש כוונת רבינו שזיה
במקום לא רחוק יותר מטפח מן הכפורת). (28) "לפני"
משמע לא על הכפורת ממש. (29) משנה, שם נג, ב.
ובברייתא שם נה, א פירשו: "כשהוא מזה למעלה מצד
ידו למטה, וכשהוא מזה למטה מצד ידו למעלה". פירש
רבינו חננאל' שם ש"מצדד ידו למטה" הכוונה כף ידו
למטה ואצבעותיו למעלה, וכן "מצדד ידו למעלה" הכוונה
כף ידו למעלה ואצבעותיו למטה. וכן פירש רש"י שם
(רבינו-תם' בספר הישר, בחידושי ליומא, כתב בפירושו,
שברייתא זו מפרשת את המשנה, ושכן נוטים דברי רבינו
חננאל'. ומוסיף ואומר, שכל ההזיות נעשו במקום אחד,
והוספה זו מנוגדת לשיטת רש"י שם). ורבינו הולך לשיטתו

לְשֵׁם שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וּפּוֹתַח יָדָיו. אִם שֶׁל שֵׁם עֲלָה
בִּימִינוֹ - הִסְגָּן אוֹמֵר: אִישִׁי כֵהָן גְּדוֹל¹⁴, הַגִּבֵּה
יְמִינָךְ. וְאִם בְּשִׁמְאֵל עֲלָה - רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ:
אִישִׁי כֵהָן גְּדוֹל, הַגִּבֵּה שְׁמָאֲלָךְ. וְנוֹתֵן שְׁנֵי הַגּוֹרְלוֹת
עַל שְׁנֵיהֶם: שֶׁל יָמִין עַל יָמִין, וְשֶׁל שְׁמָאֵל עַל שֶׁל
שְׁמָאֵל. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא עִכְב¹⁵, אֲלֹא שְׁחַסֵּר
מִצָּה; שֶׁהַהֲנָחָה מִצָּה שְׁאִינָה מַעֲכָבֶת. וְהַהֲגֵרָלָה
מַעֲכָבֶת, אֵף עַל פִּי שְׁאִינָה עֲבוּדָה¹⁶. לְפִיכָךְ, הַהֲנָחָה
בְּשָׂרָה בָּזֵר, וְהַעֲלִית הַגּוֹרְלוֹת מִן הַקְּלָפִי פְסוּלָה
בָּזֵר¹⁷.

(12) חטף, לקיחה פתאומית, כדי שלא יוכל למשמש
בגורלות ולבחור איזה לקחת בימין ואיזה בשמאל (ראה
למעלה הערה ו). משנה, שם לט, א. (13) אחד בימין ואחד
בשמאל. (14) משנה, שם. (15) לכתחילה צריך להניח את
הגורלות על השעירים. ובדיעבד, אם לא הניח ושחט את
שעיר החטאת - כשר, שם מ, ב - מסקנות הגמרא שהגדרה
מעכבת והנחה אינה מעכבת. (16) שם לט, ב - שהרי
כשרה גם בסגן (רש"י שם). (17) ואע"פ שרבינו פסק
בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחיטת פרו של כהן
גדול בזר כשרה, והרי שחיטה מעכבת אלא שאינה עבודה
(ראה יומא מב.) אין לדמות הגרלה לשחיטה, כי שחיטה
אינה מצוה מיוחדת לקרבנות, מה-שאינ-כן הגרלה (לחם-
משנה).

ד. וְקוֹשֶׁר לְשׁוֹן¹⁸ שֶׁל זֶהוּרִית¹⁹ מִשְׁקָל שְׁתֵּי סֵלָעִים²⁰
בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שְׁלוּחָה²¹,
וְלִנְשֹׁחַט כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ²². וְשׁוֹחֵט אֶת פֶּר
הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַשְּׁעִיר²³ שְׁעָלָיו עָלָיו הַגּוֹרֵל
לְשֵׁם.

(18) משנה, שם מב, ב. (19) צמר צבוע אדום. רגילים היו
לקפל את חוטי הצמר בתבנית לשון. (20) כרבי אבין בשם
רבי יונתן, שם מג, א. (21) מול השער שדרכו יוציאווהו.
(22) לשון המשנה, שם. ובגמרא שאלו אם הכוונה לקשירת
זהורית בצוארו או הכוונה שמעמידים את השעיר כנגד בית
שחיטתו, והמסקנה שמדובר בקשירה. ורבינו סתם כלשון
המשנה. ובפיוט סדר העבודה "אתה כוננת", כתוב: "אף
שעיר של שם יעמידנו נגד בית שחיטתו". ותמה הרא"ש
בהל' סדר עבודת יום הכיפורים על הפייטן - מהגמרא
שהבאנו, עיי"ש. (23) רבינו אינו מקפיד כאן על רציפות
הסדר, שהרי בין שחיטת הפר לשחיטת השעיר, הקטיר
קטורת והזה דם הפר בפנים, ומפני שרצה להשמיענו דיני
ההזיות בפר ובשעיר, הסמיך כאן שחיטת השעיר לשחיטת
הפר, וסמך על הסדר המבואר בפרק הבא.

ה. וּמִכְנִיס דָּמָן לְהִיכָל²⁴, וּמִזָּה מִדֵּם שְׁנֵיהֶן בַּיּוֹם
הַזֶּה אַרְבָּעִים וְשֵׁלֶשׁ הַזֵּיוֹת²⁵. וְאֵלֹו הֵן: מִזָּה תַחֲלָה
מִדֵּם הַפֶּר שְׁמוֹנֶה הַזֵּיוֹת בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים בֵּין בְּדֵי
הָאָרוֹן קְרוֹב לְכַפֶּרֶת²⁶ בְּטַפַּח²⁷, שְׂנֵאֲמַר: וְלִפְנֵי
הַכַּפֶּרֶת²⁸ יָזָה וְגוֹמֵר. וּמִזָּה שֵׁם אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעִי
לְמַטָּה²⁹. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³⁰ לְמִדּוֹ, שִׁזָּה שְׂנֵאֲמַר: שִׁבְעִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר עבודה – הלכות עבודת יוה"כ קנז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

"כהן". (43) משנה, שם סו, ב. מפירושו על המשנה, משמע שדעתו כרבי מאיר במשנה שם, שעשר סוכות היו ובין סוכה וסוכה מיל (מרחק שמונת ללכת בשבת), ובין הסוכה האחרונה למקום דחיפת השעיר - שני מילים. (44) בסוף המיל הראשון, שהוא גבול היתר ההליכה בשבת ויום הכיפורים. פסק כרבי מאיר נגד רבי יהודה ורבי יוסי בברייתא, מפני שסתם רבי כמותו במשנה, שם. (45) אותה לשון של זהורית שנזכרה למעלה ה"ד. במשנה כאן לא נאמר "בקניו", וגם למעלה במשנה מא, ב - נאמר "קושר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח" ולא נזכרו קרניים. (46) התיירו לו ללכת יותר מתחום שבת, כדי שלא יישאר לבדו במדבר עד הלילה. (47) אנשים שעומדים על כל הדרך במרחק מסוים זה מזה, וכשהגיע השעיר למדבר מניף האחרון הקרוב למדבר סודרים, וזה שלפניו רואה ומניף גם הוא סודרים, והשלישי רואה ומניף וכן השאר עד שראו בירושלים את הסימן. (48) משנה, שם סו, ב. כל האמור כאן מותר לעשות לפני שהגיע השעיר למדבר, אבל הקריאה בתורה מצוותה אחר שהגיע השעיר למדבר ונגמרה מצוותו. ראה שם סח, ב - סוף פרק ששי. (49) ברייתא, שם סו, ב. (50) חוץ לירושלים ונקרא בית הדשן (ראה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד). (51) פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ח.

ח. כִּינן שֶׁהִגִּיעַ⁵² שְׁעִיר לַמִּדְבָּר יֵצֵא כֹהֵן גָּדוֹל לְעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים⁵³ לְקָרוֹת בַּתּוֹרָה. וּבִזְמַן קְרִיאָתוֹ⁵⁴ שׁוֹרְפִין הַפֶּה וְהַשְּׁעִיר בְּבֵית הַדֶּשֶׁן. לְפִיכָּה, הַרְוָה כֹהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא - אֵינוֹ רוֹאֶה פֶּה וְשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִין. וְשׂוֹרְפֶתָן כְּשֶׁהָ בָּזָר⁵⁵, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ⁵⁶.

(52) משנה, שם סח, ב. (53) שם סט, ב. מימרא של רב חסדא. (54) שם סח, ב במשנה. (55) "ירושלמי" יומא פ"ו סוף ה"ו (ראה 'שירי קרבן' שם). (56) פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ה.

ט. קְרִיאָה זו⁵⁷ אֵינָה עֲבֹדָה. לְפִיכָּה, אִם רָצָה לְקָרוֹת בְּבִגְדֵי חָל לְבָנִים מְשָׁלוּ - קוֹרֵא. וְאִם רָצָה לְקָרוֹת בְּבִגְדֵי לָבָן - קוֹרֵא; שֶׁבִּגְדֵי כְּהֵנָה נִתְּנוּ לַהֲנוֹת בְּהֵן⁵⁸ שָׁלָא בִּשְׁעַת עֲבֹדָה, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ⁵⁹.

(57) משנה, שם סח, ב. (58) ראה 'תוספות' יומא ט, א - ד"ה בגדי. (59) פ"ח מהל' כלי המקדש ה"א. שם מגביל רבינו את ההיתר ואומר, שרק ביום שהוא עובד מותר ללבוש גם שלא בשעת עבודה.

י. כִּיצַד הוּא קוֹרֵא? יוֹשֵׁב⁶⁰ יוֹשֵׁב⁶¹ בְּעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים, וְכָל הָעָם עוֹמְדִין לְפָנָיו. וְחֻזָּן⁶² הַכִּנְסֶת⁶³ נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנָה לְרֹאשׁ הַכִּנְסֶת⁶⁴, וְרֹאשׁ הַכִּנְסֶת נוֹתְנָה לְסָגֵן, וְהַסָּגֵן נוֹתְנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל. עוֹמֵד וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת וְאֵךְ בַּעֲשׂוֹר שֶׁבְּפָרֶשֶׁת מוֹעֲדוֹת⁶⁵ עַד סוֹף הָעֵנָנִין⁶⁶, וְגוֹלָל אֶת הַתּוֹרָה וּמְנִיחָהּ בְּחִיקוֹ וְאוֹמֵר: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקָּרָאתִי לְפָנֶיכֶם כְּתוּב פֶּאֶן. וּבַעֲשׂוֹר שֶׁבְּחֻמֵּשׁ הַפָּקוּדִים⁶⁷ עַד סוֹף הָעֵנָנִין קוֹרֵא אוֹתוֹ עַל פֶּה. וְלָמָּה קוֹרֵא עַל פֶּה? לְפִי שְׂאֵין גּוֹלָלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצַבּוּר⁶⁸. וְלָמָּה לֹא יִקְרָא

של רבינו חננאל, ראה להלן הערה לד. (30) תורה שבעל-פה. (31) וביחד הן שמונה. (32) כרבי אלעזר שם, ראה 'לחם משנה'. (33) המסך המבדיל בין קודש הקדשים להיכל. (34) בדם הפך כתוב (ויקרא טז, יד): "על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת", מפסוק זה למדו (שם נה). אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקדשים. ולמטה (שם טז) כתוב: "וכן יעשה לאוהל מועד", ופירושו חכמים (שם נו): שגם בהיכל יזה כך. (35) לשון המשנה. ורבינו בפירושו שם אומר: כמלקה בשוט, ונראה שכוונתו לפרש שהכהן לא עשה תנועה בידו כלפי מעלה ולא כלפי מטה אלא תנועה אופקית כמלקה בשוט, ורק את היד היה מצדד למטה או למעלה כמו שביארנו למעלה ע"פ דעת רבינו חננאל, (רש"י פירש "כמכה ברצועה שמתחיל בין הכתפים ומכה והולך למטה", ברור שהכוונה למלקות בבית-דין). (36) משנה, שם נח, ב. (37) ראה לקמן פ"ד ה"ב הערה כז. (38) פירוש, על גג המזבח, בריחוק מקום מן הקרנות.

ו. וְכָל אֵלוֹ הָאֲרֻבִּים וְשֵׁשׁ הַיּוֹת טוֹבֵל אֶצְעוֹ בְּדָם טְבִילָה עַל כָּל הַיּוֹהָ³⁹, לֹא שְׂנִיָּה שְׁמֵי הַיּוֹת מְטְבִילָה אֶחָת. וְשִׁירֵי הַדָּם שׁוֹפֵךְ עַל יֶסֶד מַעְרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

(39) תוספתא יומא פ"ג, ה"ב: על כל הזייה טבילה.

ז. וְאַחֵר כָּךְ⁴⁰ מְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר הַחַי בְּיַד אִישׁ הַמוֹכֵן⁴¹ לְהוֹלִיכוֹ לַמִּדְבָּר. וְהַכָּל כְּשֶׁרִים לְהוֹלִיכוֹ⁴², אֶלָּא שֶׁשָּׂשׁוּ כְּהֵנִים גְּדוֹלִים קָבַע וְלֹא הָיוּ מְנִיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכוֹ. וְסִפּוֹת⁴³ הָיוּ עוֹשִׂין מִירוֹשָׁלַם עַד תַּחֲלַת הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹבֵת אִישׁ אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁים הִרְבֵּה בְּכָל סֵפֶה וְסִפֵּה מֶהֶן, כְּדֵי שִׁיחִיו מְלוֹיִן אוֹתוֹ מִסִּפֵּה לְסִפֵּה. עַל כָּל סֵפֶה וְסִפֵּה אוֹמְרִין לוֹ: הָרִי מְזוֹן וְהָרִי מִים. אִם כְּשֶׁל כְּחוֹ וְצָרִיךְ לְאָכַל - אוֹכֵל. וּמַעֲוֹלָם לֹא הֶצְרַךְ אָדָם לָכֶךְ. וְאֲנָשִׁי הַסִּפֵּה הָאֲחֵרוֹנָה עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחֹמֹם⁴⁴ וְרוֹאִין אֶת מַעֲשָׂיו מִרְחוֹק. כִּיצַד הָיָה עוֹשֶׂה? חוֹלֵק לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית שֶׁבְּקִרְנֵי⁴⁵, חֲצִיו קוֹשֶׁר בְּסֻלַּע וְחֲצִיו קוֹשֶׁר בֵּין שְׁמֵי קִרְנֵיו. וְדוֹחֲפוֹ לְאַחֲרָיו וְהוּא מִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד. לֹא הָיָה מְגִיעַ לַחֲצִי הָהָר עַד שֶׁהוּא נִעְשֶׂה אֵיבָרִים אֵיבָרִים. וְכֹא יוֹשֵׁב לוֹ תַּחַת סִפֵּה הָאֲחֵרוֹנָה⁴⁶ עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ. וְדִרְבָּנוֹת⁴⁷ הָיוּ עוֹשִׂין, וּמְנִיפִין בְּסוּדְרִין, כְּדֵי שִׁיִּדְעוּ שֶׁהִגִּיעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחֵר שֶׁמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר⁴⁸ בְּיַד מוֹלִיכּוֹ, חוֹזֵר אֶצֶל הַפֶּה וְהַשְּׁעִיר שֶׁהָיָה דָּמָן לְפָנִים, וְקוֹרֵעַ וּמוֹצִיא אֶת אִמּוּרֵיהֶן וְנוֹתְנָם בְּכָלִי וּמְקַטִּירֵן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. וּמְחַתֵּךְ שָׂאֵר בְּשָׂרָן חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מְעוֹרֹת זֹז בְּזוֹ⁴⁹ כְּמִין קָלִיעָה, וְאֵינוֹ מְפָרֵק אוֹתָן, וּמְשַׁלַּחֵן בְּיַד אַחֲרִים לְהוֹצִיאֵן לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁵⁰, וּמְנַתִּיחִין אוֹתָן שֶׁם בְּעוֹרֵן, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ⁵¹.

(40) משנה, שם סו, א. (41) קובעים ערב יום הכיפורים מי יוליך את השעיר, שנאמר בתורה (ויקרא טז, כא): "ושלח ביד איש עתי". (42) שנאמר (שם) "איש" ולא נאמר

לחשבון שמונה הברכות (רבו השיטות והגירסאות במנין הברכות, ופירושו כאן הוא לפי הגירסה שלפנינו בהלכה זו).

1 בספר אחר? לפי שאין אחד קורא בשני ספרים,
2 משום פגם ראשון⁶⁹.

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) יבאר סדר כל המעשים שביום הכיפורים איך היו.

א. סדר כל המעשים שביום זה כך הוא: פחצות²⁰
הלילה מפסין²¹ לתרומת הדשן²². ומסדרין את
המזבח, ומדשנין את המזבח, כדרך שעושין בכל
יום על הסדר שבארנו, עד שיגיעו לשחיטת התמיד.
כשיגיעו לשחוט את התמיד, פורסין סדין של בוץ²³
בין כהן גדול ובין העם. ולמה של בוץ? כדי שפיר
שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל,
ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט
בתמיד רב שנים, ומניח אחר לגמר השחיטה,
ומקבל הדם וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך
נכנס להיכל ומקטיר קטרת של שחר ומטיב את
הגרות. ומקטיר איברי התמיד והחבתין והשסכים,
ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו. ואחר התמיד
מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר
כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל,
ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ובא לו אצל
פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו
לדרום ופניו למערב, והפכה עומד במזרח ופניו
למערב. וסומך שתי ידיו על ראש הפר ומתודה.
וכך היה אומר: אגא השם, חטאתי עויתי פשעתי
לפניך אני ובייתי. אגא השם, כפר נא לחטאים
ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי
לפניך אני ובייתי. כפתוב בתורת משה עבדך לאמר:
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל
חטאתיכם לפני ה' תטהרו. ואחר כך מגריל על שני
השעירים, וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח
ומעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית
שחיטתו. ובא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו
על ראשו ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: אגא
השם, חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני ובייתי ובני
אהרן עם קדושיך. אגא השם, כפר נא לחטאים
ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי
לפניך אני ובייתי ובני אהרן עם קדושיך. כפתוב
בתורת משה עבדך: כי ביום הזה וגומר. ואחר כך
שוחט את הפר ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא
מנדנדו שלא יקדש²⁴, [ומניחה] על הרבד²⁵ הרביעי
של היכל מבחוץ²⁶. ונוטל את המחפה וחותה בה
אש מעל המזבח מן הסמוך למערב, שגומר: מעל
המזבח מלפני ה', ויורד ומניחה על הרבד שפערזה.
ומוציאין לו את הפך וכלי מלא קטרת דקה מן

(60) משנה, שם. (61) בגמרא למדו זה, ממה שנאמר למטה
במשנה: "וכהן גדול עומד ומקבל", משמע שלפני כן ישב.
שם סט, א. (62) בזמן המשנה, קראו לשמש – חזן, כך
פירש רש"י כאן, אולם בפירושו על המשנה שבת (יא).
"החזן רואה היכן תינוקות קוראים", כותב רבינו "מלמד
תינוקות". ורש"י פירש שם, המקריא בתורה לשבעת
הקוראים. ונראה ששני התפקידים היו מוטלים על אדם
אחד. (63) בבית המקדש היה מקום מיוחד לתפילה
ולקריאה בתורה, ונקרא כנסת או בית-כנסת. בתוספתא
חגיגה פ"ב ה"ד כתוב: "ובשבתות וימים טובים נכנסים
לבית המדרש שבהר הבית", נראה שכאן היה גם מקום
התפילה בבית שני. (64) הממונה על עניני הכנסת, וכל
צרכיה נחתכים על פיו (רש"י שם). (65) פרשת אמור
(ויקרא כג, כו). (66) עד תשבתו שבתכם. (67) בפרשת
פינחס (במדבר כט, זיא), ספר במדבר נקרא חומש
הפקודים, מפני שמתחיל במפקד בני ישראל. ראה למעלה
פ"א ה"א. (68) שלא להטריח את הציבור לחכות עד
שיגללו. (69) שלא יאמרו נמצא פגם (פסול) בספר שקרא
בו תחילה.

3 יא. בעת שקורא⁷⁰ מברך לפניו ולאחריה כדרך
4 שמברכין בבית הכנסת, ומוסיף לאחריה שבע⁷¹
5 ברכות, ואלו הן: רצה ה' אלהינו וכו'. מודים
6 אנחנו לך וכו'. סלח לנו אבינו פי חטאנו וכו',
7 וחותם בה: ברוך אתה יי, מוחל עונות עמו ישראל
8 ברחמים. הרי שלש ברכות בתקנת⁷². ומברך על
9 המקדש ברכה בפני עצמה. יהיה ענינה, שיעמד
10 המקדש ושכינה בתוכו. וחותם בה: ברוך אתה יי,
11 שוכן בציון. ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה.
12 ענינה, שישלש ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך.
13 וחותם בה: ברוך אתה יי, הבורח בישראל. ומברך
14 על הפהנים ברכה בפני עצמה. ענינה, שירצה
15 המקום מעשיהם ועבודתם ויכריכם. וחותם בה:
16 ברוך אתה יי, מקדש הפהנים. ואחר כך אומר תפלה
17 ותחנון ורנה ובקשה כפי מה שהוא רגיל, וחותם:
18 הושע ה' עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין
19 להושע. ברוך אתה יי, שומע תפלה⁷³.

(70) משנה, שם סח, ב. וגמרא ע, א. (71) במשנה כתוב
"שמונה", אבל שם אמרו: "ומברך עליה" וגם הברכה
שלפני הקריאה בכלל, ורבינו כאן כותב ומוסיף "לאחריה",
ולפיכך כתב "שבע". ושתי הברכות שכל אדם מברך נמנות
כברכה אחת, שאם לא כן הרי תשע ברכות. (בפירושו על
המשנה, סוטה מ, ב - כותב רבינו סדר ברכות אחר. ראה
'תוספות יום-טוב' ו'תפארת ישראל' כאן). (72) כפי שהן
סדורות בתפילת שמונה-עשרה. (73) רבינו מונה "שומע
תפלה" במנין שבע הברכות, ורש"י במשנה אינו מכניסה

הדקה⁸, וחופץ ממנה מלא חפניו, לא מחוקות⁹ ולא גרושות¹⁰, אלא טפופות¹¹, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ונותן לתוך הפך. כבר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות, ולפיכך היה מן הדין שיוליף המחמה בשמאלו וכך הקטרת בימינו; אבל מפני כבוד המחמה, ועוד שהיא חמה, אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון, לפיכך נוטל המחמה בימינו וכך הקטרת בשמאלו¹², ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים. מצא הפרכת פרופה¹³. נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן המחמה בין שני הפדים. ובבית שני, שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתיה¹⁴. ואחז שפת הפך בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוך חפניו עד שמחזירה למלא חפניו פשהיתה. וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר¹⁵ את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפניו במחמה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון ורחוקה מפניו, שלא יכנה. וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן ויוצא. והוא מהלך אחרנית מעט מעט, פניו לקדש ואחריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להבעית את העם, שמא יאמרו מת בהיכל. וכך היה מתפלל: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שאם תהיה שנה זו שחנה תהיה גשומה. ולא יסור שבט מבית יהודה. ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה. ואל תפגס לפניך תפלת עובדי דרכים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר כל המעשים שביום זה כך הוא... כשיגיעו לשחוט את התמיד פורסין סדין של בוץ בו".

וצריך להבין, מה נשתנו עבודות תרומת הדשן סידור המערכה ודישון המזבח שאינן צריכות להיעשות על-ידי הכהן הגדול אלא "מפיסין כדרך שעושין בכל יום".

ואין לומר שעבודות אלו אינן חשובות כליכך שיצטרכו להיעשות על-ידי כהן גדול, הלא דברים קל-וחומר: "שחיתת קדשים כשרה בזרים אפילו קדשי-קדשים", ולא עוד אלא שאפילו "פר כהן-גדול של יום הכיפורים אע"פ שנאמר בו ושחט אהרן, אם שחטו זר כשר". ולעומת זאת, הרמת הדשן צריכה כהן, וכן זר שסידר את המערכה "סידורה פסול". ועל-פי"ז אם שחיתת התמיד ביוה"כ פ צריכה כהן, תרומת הדשן וסידור המערכה על-אחת-כמה- וכמה!

ולאידך, אם עבודות אלו אינן מוכרחות כה"ג דווקא, מדוע תצטרך שחיתת התמיד להיעשות בידי כהן-גדול?

(על"פ "זין מלכות" ספר עבודה סימן סג)

(2) מטילים גורל. (3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, שתרומת הדשן ביים הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל המאור שם). (4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של בוץ? כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי בוץ" (גמרא שם לא:). (5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי הקטרה זו מקומה בין שחיתת הפר ובין הזיית דמו. (6) שורת מרצפות (בלטות). (7) בזמן שכהן גדול מקטיר הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. (8) בערב יום הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת להקטרה למחרת (כריתות ו:). (9) ראשי אצבעות היד נוגעות בכף היד. (10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה כמות ניכרת של קטרת. (11) האצבעות מרוחקות קצת מכף היד, כאילו צפות, (רש"י שם מח:). בערוך פירש: מידה נכונה ומדויקת. וכדבריו משמע במנחות ז. שאמרו "בביסה טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. (12) ואף על פי שהולכת דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים לכבש אמר אביי בזבחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביים הכיפורים לא גזור, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף משנה). (13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אומר שהיו שתי פרוכות, וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח הייתה פרוכת אחת (שם נד:). ורבינו בבית ראשון מדבר, שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה ארון. (14) שנינו (שם נג:): "אבן הייתה שם (בקדש הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושתיה הייתה נקראת". (15) פירוש, אינו מפזר את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה (ברייטא שם יט:). היינו קרובה יותר לארון.

ב. בפשטת הקטרת הקטרת¹⁶ בקדש הקדשים פל העם פורשים מן ההיכל בלבד, ואינן פורשים מבין האולם ולמזבח¹⁷; שאין פורשים מבין האולם ולמזבח אלא בפשטת הקטרה בהיכל בכל יום ובפשטת מתן דמים בהיכל, כמו שבארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדנדו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא ומניחו בהיכל על פל¹⁸ ההזב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר ומקבל את דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא ומניחו על פל ההזב שני שבהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפן ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות. ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה

עדיין יוהכ"פ, אלא רק למחרת. אבל כבר הקשו על כך, שאפשר שהיה נמשך עד הערב אחר הטבת הנרות כו' באופן שכשהגיע לביתו היה לילה, וא"כ אפשר לגרוס "בשעה שיצא".

ונראה לומר, ששתי הגירסאות תלויות בשני הטעמים בסיבת היו"ט שהיה עושה הכהן הגדול. האם הוא בתור הודאה על שיצא ממקום סכנה, על-דרך "ארבעה שצריכים להודות כו'", שהרי אם לא היה ראוי לא היה יוצא בחיים, ולכן לא האריך בתפילתו כדי שלא להבעית את ישראל, או שהוא מצד שנתרצו מעשיו לפני ה' בנר-הוא ויצא בשלום.

ובהתאם לזה, הן שתי הגירסאות "על שיצא" או בשעה שיצא". הגורסים "בשעה שיצא" הוא כטעם על שנתרצתה עבודתו, והיו"ט הוא בהמשך ליוהכ"פ שמכפר עוונותיהם של ישראל. אבל הגורסים "על שיצא", סוברים שטעם היו"ט הוא על שלא אירע מוות לכה"ג.

(16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. (17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא כעין פרוזדור להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששינוי במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטורת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. (18) בס"ס. (19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "ומזה" לקמן. (20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. (21) מכיוון שהקרבן הוא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו.

פרק חמישי

(1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר.

- א. כל עבודות² שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל³
צריך לעשותן על הסדר שבאננו, ואם הקדים בהן⁴
מעשה לחבירו - לא עשה פלוג.⁵

(2) משנה יומא ס. וכפירושו של ר' יהודה בברייתא שם.
(3) בברייתא שם נאמר: "בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים". ופירש רש"י, שהכוונה לקודש הקדשים, אבל בדברים הנעשים בהיכל אין שינוי סדר פוסל. אולם מדברי רבינו כאן יוצא שהוא מפרש "מבפנים" היינו היכל. ובחלם-משנה הקשה, הרי בזבחים מ. אמרו שלר' יהודה סדר הזאות אינו מעכב, והרי אין הזאות בעזרה? (וביומא מ. אמרו, שלר' יהודה אם הקדים דם הפר במזבח לדם

הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר,
ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר, כדי
שיתערבו יפה יפה. ועומד לפניו ממזבח הזהב בין
המזבח והמנורה, ומתחיל להזות¹⁹ מדם התערבת
על קרנות מזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על
הקרנות מבחוץ. ומתחיל מקרבן מזרחית צפונית,
לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית
מזרחית. ועל פלן הוא נותן מלמטן למעלה²⁰, חוץ
מן האחרונה שהיתה לפניו שהוא נותן מלמעלה
למטן, כדי שלא יתלכלכו פליו²¹. וחזתה הגחלים
והאפר שבמזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה
והבו, ומזה מדם התערבת על טהרו של מזבח שבע
פעמים בצד הדרום, במקום ששולמו מתנות
קרנותיו. ויוצא ושופך שני דמים על יסוד מערבי
של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר
המשלח וסומך שתי ידיו על ראשו ומתנדה. וכך
הוא אומר: אָנָּה הָשֵׁם, הָטָאוּ עוֹו וּפָשְׁעוּ לְפָנֶיךָ
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּה הָשֵׁם, כְּפָר נָא לְחַטָּאִים
וּלְעֹנֹוֹת וּלְפָשְׁעִים שְׁחָטָאוּ וְשָׁעוּ וּפָשְׁעוּ לְפָנֶיךָ
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כְּכָתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי
בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם וְגוֹמַר. ואחר כך משלח את
השעיר למדבר. ומוציא אמורי פר ושעיר שהכניס
דמן לפניו ונותנו בפלי, ומשלח השאר לבית הדשן
לשרפה. ויוצא לעזרת הנשים וקורא שם אחר
שיגיע השעיר למדבר. ואחר כך מקדש, ופושט
בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו
ורגליו. ועושה השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מפלל
קרנות מוסף היום, ומקריב אילו ואיל העם;
שנאמר: וַיֵּצֵא וַעֲשֵׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֲלַת הָעֵם.
ומקטיר האמורין של פר ושעיר הנשרפין. ומקריב
תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו,
ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש.
ונכנס לקדש הקדשים ומוציא את הפך ואת
המחתה. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לבן, וטובל,
ולובש בגדי זהב, ומקדש. ומקטיר קטרת של בין
הערפים, ומטיב את הנרות של בין הערפים, כשאר
הימים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי
זהב ולובש בגדי עצמו, ויוצא לביתו. וכל העם
מלויין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה על שיצא
בשלום מן הקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויו"ט היה עושה על שיצא בשלום.."

ומקורו במשנה יומא (פ"ז מ"ד), וכתבו המפרשים שסיבת הגירסא "על שיצא" ולא כגירסא אחרת במשנה "בשעה שיצא", היא - שאין יכול לעשות יו"ט בשעה שיוצא שהיא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ה' ניסן – ספר עבודה – הלכות עבודת יוה"כ קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הקדים כדין נשפך (ראה לקמן בהלכה הסמוכה).
(15) ואע"פ ששינוי הסדר אינו פוסל בהיכל (ראה למעלה הערה ב), צריך להזות לכתחילה, ורק בדיעבד אם לא חזר והזהר – כשר (לחם-משנה בהלכה א). ולמה אינו כך בדין הקודש? מפני ששם הקדים שחיתת השעיר לפני מתן דם הפר בקודש הקדשים, וזה אי אפשר לתקן, ולפיכך נפסל השעיר הראשון ומביאים אחר במקומו.

ה. נִשְׁפָּךְ הַדָּם¹⁶ עַד שְׁלֹא גָמַר מִתְּנוֹת שֶׁבִקְדָשׁ¹⁴
הַקְדָּשִׁים - יָבִיא דָם אַחֵר¹⁷ וְיִחְזֹר וְיִזְהַר בַּתְּחִלָּה¹⁵
בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים.¹⁶

(16) משנה שם ס. (17) פירוש, ישחוט בהמה אחרת.

ו. גָּמַר¹⁸ מִתְּנוֹת שֶׁבִקְדָשׁ הַקְדָּשִׁים וְהִתְחִיל בַּמִּתְּנוֹת¹⁷
שֶׁבִּהֵיכָל וְנִשְׁפָּךְ הַדָּם עַד שְׁלֹא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר¹⁸
וְיִתְחִיל מִתְּחִלַּת הַזֵּיוֹת שֶׁבִּהֵיכָל¹⁹.

(18) שם. (19) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצוותה (ראה בהלכה הסמוכה).

ז. גָּמַר²⁰ מִתְּנוֹת שֶׁבִּהֵיכָל וְהִתְחִיל לְתֵן עַל מִזְבֵּחַ²⁰
הַזֶּהָב וְנִשְׁפָּךְ הַדָּם עַד שְׁלֹא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר²¹
וּמִתְחִיל מִתְּחִלַּת מִתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁכֵּן כַּפָּרָה בַּפְּנִי²²
עֲצָמָן הָיָה²³.

(20) שם. (21) ולפיכך אין אחד מעכב את השני.

ח. גָּמַר מִתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר כֶּף נִשְׁפָּךְ הַדָּם - אִינוֹ²⁴
צָרִיךְ לְהִבְיֵא דָם אַחֵר; שֶׁשְּׂפִיכַת הַשִּׁירִים עַל מִזְבֵּחַ²⁵
הַחִיצוֹן אֵינָה מְעַכֶּבֶת²². וְאִם דָּם הַפֶּר הוּא שֶׁנִּשְׁפָּךְ²⁶
קֹדֶם שֶׁיִּגְמַר כָּל הַמִּתְּנוֹת²³ - הָרִי זֶה מְבִיא פֶר אַחֵר,²⁷
וְיִחְפֹּן קִטְרֶת פַּעַם שְׁנִיָּה קֹדֶם²⁴ שְׂחִיטַת הַפֶּר, וְיִקְטִיר²⁸
הַקִּטְרֶת, וְאַחֵר כֶּף יָבִיא דָמוֹ וְיִזְהַר מִמֶּנּוּ²⁵.

(22) שם סא. ברייתא ומשנה זכחים מז. (23) אפילו אם נתן כבר המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, ולא נתן כל המתנות על מזבח הזהב. (24) הכסף-משנה מגיה "אחר", שהרי למעלה בהלכה ב כתב: קטורת שחפנה קודם שחיתת הפר לא עשה כלום. (25) לפי הסדר של הפר הראשון, שהקטורת קודמת להזאות. ובהלכות ה, ו, ז המדובר בדם השעיר.

ט. וְאִין²⁶ מְטַמֵּא בְּגָדִים²⁷ וְאִין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדֹּשָׁן²⁸
אֵלָּא הַפֶּר הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן שֶׁבּוֹ נִגְמְרָה הַפִּסְפָּרָה.³¹

(26) שם סא: מחלוקת ר' שמעון ורבנן, ופסק כרבנן. (27) כתוב בתורה: "והשורף אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טז, כח). (28) ראה למעלה פ, ג ה"ז הערה מח. והפר שדמו נשפך בעזרה (ראה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד).

י. נִתְעַרַב לֹא²⁹ דָם הַפֶּר בְּדָם הַשִּׁעִיר קֹדֶם שֶׁיִּגְמַר³²
הַזֵּיוֹת - נוֹתֵן אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם³³
פֶּרֶס³⁰, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחָת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם³⁴

השעיר בהיכל – כשר). ולא מצא יישוב לקושיא זו, ואומר שטעות סופר בדברי רבינו, וצ"ל "לפנים מן ההיכל", כלומר, בקודש הקדשים. (4) אבל עבודות שמחוץ להיכל, או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידוי ושפיכת שירי הדם, אע"פ שהם נעשים בבגדי לבן (בארבעה בגדים) אין הסדר מעכב.

ב. קִטְרֶת שֶׁחִפְנָה⁵ קֹדֶם שְׂחִיטַת הַפֶּר - לֹא עֲשֵׂה¹
כָּלֹם. אֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲפִינָה בַּעֲזָרָה, צָרִיךְ פָּנִים²
בַּעֲבוּדַת פָּנִים⁶ הִיא. וְכֵן שֶׁעִיר שֶׁשְּׂחָטוּ⁷ קֹדֶם מִתֵּן³
דָּמוֹ שָׁל פֶּר - לֹא עֲשֵׂה כָלֹם⁸. אֵף עַל פִּי⁴
שֶׁהִשְׁחִיטָה בַּעֲזָרָה, הָרִי דָמוֹ נִכְנָס לְפָנִים⁹.

(5) מימרא של רב חנינא שם. (6) נימוק זה אמרו שם לפי דעת ר' יהודה, שרבינו פוסק כמותו. מכאן שדעת רבינו שהתורה הקפידה לא רק שלא יאחר עבודות פנים אלא גם שלא יקדימן, שאם לא כן היה עליו לנמק שהשחיטה היא צורך פנים. אבל בתוספות ישנים שם ס. ד"ה אבל, כתבו, שאם הקדימן – כשר. ולפי שיטתם, הפסול כאן הוא מפני שהשחיטה היא צורך פנים. (7) מימרא של עולא, שם סא. (8) כלומר, יזה דם הפר וישחוט שעיר אחר. (9) כלומר, ולפיכך השחיטה היא צורך פנים. בגמרא שם לא נמצא נימוק זה ואין אנו צריכים לו כאן, שהרי אפילו אם השחיטה דינה כעבודת חוץ לא עשה כלום, מפני שאיחר מתן דם הפר בקודש הקדשים, כמו שאמרו ביומא, שאם הקדים מתנות דם הפר שבהיכל למתנות דם השעיר בקודש הקדשים – פסול, ואע"פ שמתנות הפר הם דברים הנעשים מחוץ (ראה למעלה הערה ב גירסת הלחם-משנה, וראה תוספות ישנים שם מ. ד"ה נהי).

ג. אֵיל וְשִׁעִיר הַמוֹסְפִין שֶׁעֲשֵׂה אוֹתָן קֹדֶם עֲבוּדַת⁶
הַיּוֹם¹⁰ - אֵינָן כָּלֹם¹¹.

(10) פירוש, לפני הזאת דם הפר והשעיר, וזמנם אחר ההזאה ולפני הקטרת אימוריהם (ראה למעלה סוף פ"ד). (11) יעשה עבודות היום, וישחוט איל ושעיר מוסף אחרים. ואע"פ שהם דברים הנעשים בחוץ, נפסלו מפני שהזאת דם הפר והשעיר דברים הנעשים בפנים הם (ראה ההערה הקודמת). לפלא, שרבינו השמיט כאן את אילו של כהן גדול, והרי בסוף פ"ד פסק שזמנו אחר עבודות היום. וצ"ע.

ד. הַקְדָּשִׁים דָּם הַשִּׁעִיר¹² לְדָם הַפֶּר בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים⁸
קֹדֶם שֶׁיִּגְמַר¹³ עֲבוּדָתוֹ - יִזְהַר מִדָּם הַפֶּר בְּמִצְוֹתוֹ¹⁴,
וְאַחֵר כֶּף יָבִיא שִׁעִיר אַחֵר וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ וְיִזְהַר מִדָּמוֹ¹⁰
בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים בְּמִצְוֹתוֹ, וְיִפְסֹל הָרִאשׁוֹן. הַקְדָּשִׁים דָּם¹¹
הַשִּׁעִיר לְדָם הַפֶּר בְּמִתְּנוֹת שֶׁבִּהֵיכָל עַל הַפְּרִכָּת -
יִחְזֹר וְיִזְהַר מִדָּם הַשִּׁעִיר פַּעַם שְׁנִיָּה לְאַחֵר דָּם הַפֶּר¹⁵.

(12) משנה שם ס. (13) כלומר, אע"פ שהתחיל להזות דם הפר אלא שלא גמר את כל ההזאות, והפסיק והזהר דם השעיר – פסול. (14) תיבה זו הוסיף רבינו מדעתו, ואינה במשנה. והתכוון לומר שאינו מתחיל ממקום שפסק אלא נותן כל ההזאות כאילו לא נתן כלום. פסק כסתם משנה, ולא כר' אלעזר ור' שמעון בברייתא שם סא. וסובר שדין

18 הפקיר ממונו בו לכל אחיו הפתנים; שאלו לא היה
19 להן בו שתפות - לא היו מתכפרין בו. לפיכך, אם
20 מת פהן גדול קדם שישחט הפר - הפהן שעומד
21 תחתיו אינו מביא פר אחר, אלא שוחט את של
22 ראשון. ואינו חטאת שמתו בעליה שתמות³⁹, שאין
23 חטאת הרבים מתה. שחט את הפר ומת קדם שישכפר
24 בדמו - הפהן האחר נכנס בדם זה ומכפר בו⁴⁰.

(38 שם נא: (39 ראה פרק ד מהלכות פסולי המוקדשים
הלכה א. (40 שם מט: נחלקו ר' חנינא וריש לקיש בדין
זה, ופסק רבינו כריש לקיש, מפני שרב אשי (שם נ.) סובר
כמותו.

25 יד. שני שעירי יום הכפורים⁴¹ מצותן שיהיו שוין
26 במראה⁴² ובקומה⁴³ ובדמים⁴⁴, ולקיתחן כאחת. אף
27 על פי שאינן שוין - כשריין⁴⁵. לקח אחד מהן היום
28 ואחד למחר - כשרים.

(41 משנה שם סב. (42 שלא יהיה אחד שחור והשני לבן.
(43 שלא יהיה אחד גבוה מהשני. (44 שיהיה מחירם
שוה. בגמרא שם: דרשו דין זה מהכתוב. (45 שם.

29 טו. מת אחד מהן⁴⁶: אם עד שלא הגריל מת - יקח
30 זוג לשני; ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל
31 עליהן בתחלה⁴⁷. ורואה אי זהו שמת: אם היה של
32 שם - אומר: זה שעלה עליו הגריל לשם יתקנים
33 תחתיו; ואם היה המת של עזאזל - יאמר: זה
34 שעלה עליו הגריל לעזאזל - יתקנים תחתיו. והשני
35 מן השנים שהגריל עליהן בסוף⁴⁸ - ירעה עד שיפול
36 בו מום, וימכרו ויפלו דמיו לנדבה⁴⁹; שאין חטאת
37 הצפור מתה.

(46 משנה שם. (47 כמו בהגרלה ראשונה. (48 במשנה
כתוב: "והשני ירעה", ורבינו הוסיף: "מן השנים שהגריל
עליהם בסוף". בגמרא שם, נחלקו רב ור' יוחנן בדבר איזה
מהם קרב ואיזה רעה. רב אומר: השני שבזוג ראשון יקרב,
והשני שבזוג שני ירעה. ור' יוחנן אומר להיפך, ופסק רבינו
כרב בניגוד למקובל, רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה
ד.). וכן פסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כג,
ראה הערה שם (ראה לחם-משנה). (49 ראה שם פרק ד
הלכה א, והערה שם.

38 טז. פר ושעיר⁵⁰ של יום הכפורים שאבדו, והפריש
39 אחרים תחתיהן וקרבן, ונמצאו הראשונים - ירעו
40 עד שישתאבו, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. וכן אם
41 נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו
42 הראשונים⁵¹, וירעו השניים עד שיפול פהן מום,
43 ויפלו דמיהן לנדבה. שאין חטאת הצפור מתה.

(50 ברייתא שם נ: כר' אליעזר ור' שמעון, נגד דעת ר'
יהודה האומר: ימותו. (51 כרב, ראה הלכה טו, והערה
מז.

1 שער. נתערבו במתנה אחרונה³¹ - נותן אחת
2 למטה³² לשם פר, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע
3 למטה לשם שעיר.

(29 מימרא של ר' ירמיה, שם נז. (30 המדובר כשנתערבו
אחר שנתן דם הפר בקודש הקדשים. ומה שאמר אחת
למעלה ושבע למטה, הכוונה להזאות שעל הפרוכת. אבל
כשנתערבו לפני כן, הרי שחט את השעיר לפני מתן דם הפר
בקודש הקדשים ופסול (ראה למעלה הלכה ב), ולפיכך דייק
רבינו, וכתב: "קודם שיגמור ההזאות" (כסף-משנה בשם
הר"י קורקוס). ורש"י שם פירש: קודם שנתן בפנים כלום.
ובתוספות שם תמהו על פירושו זה. (31 פירוש, שנתן על
הפרוכת מדם הפר, אחת למעלה ושש למטה (רש"י גורס
"במתנות האחרונות", ופירש שנתן מדם הפר אחת למעלה
ונתערבו הדמים). (32 כך היא גירסתו בגמרא שם נז:
(ורש"י גורס: שבע למטה).

4 יא. נתחלפו³³ הכוסות ולא ידע אי זה הוא כוס דם
5 הפר ואי זה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן
6 אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת
7 למעלה ושבע למטה, (וחוזר ונותן מן הראשון³⁴
8 אחת למעלה ושבע למטה). נמצא מקל מקום שנתן
9 מדם הפר ואחריו מדם השעיר.

(33 שם. (34 שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר,
והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חזרו ומוזה ממנו עוד פעם
אחר הזאת דם הפר, ראה למעלה ה"ו (למחוק את הסוגריים
הסובבים בבא זו בטעות. לעיני בעל כסף-משנה היתה
גירסא עם תוספת מוטעית: "וחוזר ונותן מן השני, אחת
למעלה ושבע למטה". ועל תוספת זו אמר: וצריך למוחק,ה
אבל הבבא "וחוזר ונותן מן הראשון" נשארת. ומי שרשם
את הסוגריים, טעה בדברי הכסף-משנה).

10 יב. קבל דם הפר בשתי כוסות, וקבל דם השעיר
11 בשתי כוסות, ונתערבו³⁵ מקצת הכוסות³⁶ ולא נודע
12 כוס דם הפר מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל
13 ההזיות קמצותן מן הכוסות שלא נתערבו, ושופך
14 שיירי אלו שהזה מהן על היסוד פמצה, ואותן
15 הכוסות שנתערבו ישפכו לאמה³⁷.

(35 שם. (36 כלומר, שתי כוסות הוא מכיר איזו דם הפר
ואיזו דם השעיר, ושתיים האחרות נתחלפו לו, ואינו יודע
איזוהי דם הפר ואיזוהי דם השעיר (ורש"י פירש שהדמים
מעצמם נתערבו, ולשון הגמרא מוכיחה כפירושו, שאמרו:
"מקצת דמים" נתערבו, ולא אמרו "מקצת כוסות". וכנראה
גירסא אחרת היתה לפני רבינו). (37 כעין מרוב היה
באמצע רצפת העזרה, שלתוכה שופכים את הדמים שנפסלו,
והם יוצאים לחוץ דרך חור שבכותל העזרה. כרב פפא,
שהכוסות שנתערבו אין עליהם דין שיריים הנשפכים על
היסוד, מפני שאינן ראויות למזבח.

16 יג. פרי³⁸ יום הכפורים, אף על פי שפהן גדול קונה
17 משלו, שנאמר: פר החטאת אשר לו - המקום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר עבודה - הלכות עבודת יוה"כ קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 כד. מִזְבֵּחַ⁶⁶ שְׁלֹא נִתְחַנֵּף בְּקִטְרֹת - לֹא יִזָּה עָלָיו;
18 שְׁנֵאמַר: מִזְבֵּחַ קִטְרֹת הַסָּמִים.

(66) משנה מנחות מט. שאין מחנכים את המזבח אלא בקטורת הסמים. ובגמרא נ. משמע שגרסו במשנה "של בין הרבים", ובברייתא שם נאמר: בקטורת של שחר. ורבינו כאן סתם והסתמך על מה שכתב למעלה בפ"ג מה' תמידין ומוספין ה"א "בקטורת של בין הערבים", כהכרעתו של אב"י.

19 כה. חֲסֵר מִן הַקִּטְרֹת אֶחָד מִסְמָנֶיהָ⁶⁸ או מַעֲלָה
20 עֲשֹׂן⁶⁹ - חֵיב מִיתָה עָלָיָהּ; שְׁנֵאמַר⁷⁰: וְלֹא יָמוּת כִּי
21 בַעֲוֹן אֲרָאָה עַל הַכֹּהֵן. וְכֵן חֵיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ
22 בְּלֹא מִצְוָה⁷¹. לְפִיכָךְ, אִם שָׁגַג בְּבִיאָהּ⁷² וְהִזִּיד
23 בְּקִטְרֹת⁷³, או שְׁנִכְנַס בְּקִטְרֹת שְׁלֵמָה עִם הַחֲסִרָה⁷⁴ -
24 חֵיב מִיתָה.

(67) בברייתא שם נג. (68) אחד עשר מיני סממנים היו בקטורת (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ב). בגמרא כריתות ו: אמר רב הונא שדבר זה הלכה למשה מסיני, והסמיכו את ההלכה על הכתוב (שמות ל): קח לך סמים. (69) מין צמח שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, ואינו במנין אחד עשר הסממנים. שם למדו מן הכתובים שמוסיפים גם מעלה עשן, שאינו ממיני צמחי בושם. (70) נימוק למעלה עשן. בגמרא שם מובא גם הפסוק וכסה ענן הקטורת, ואמר רב אשי: חד למצוה וחד לעכב. ויש לתמוה למה הביא רבינו רק את הכתוב הראשון בלבד. (71) שהרי לא קיים מצוות הקטרה. (72) שלא ידע שאסור להכנס לקודש הקדשים בלי מצוה. (73) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. (74) וא"כ ביאתו היתה עם מצוה, אבל עבר והקטיר קטורת חסירה.

25 כו. הַקֹּטֵר מִן הַקִּטְרֹת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּזִית
26 בַּהִיכָל - חֵיב מִיתָה⁷⁵.

(75) בזבחים קט: משמע שלדעת חכמים החולקים על ר' אליעזר במשנה שם, חייב על הקטרת כזית, ואע"פ ששיעור הקטרה בקודש הקדשים הוא מלא חפניו. והטעם מפני שבהיכל כזית הקטרה היא.

27 כז. חֲפִינַת הַקִּטְרֹת⁷⁶ - עֲבוּדָה, וְהַמַּחֲשֶׁבֶת⁷⁷ פּוֹסְלָת
28 בָּהּ. וְכֵן חֲתִית הַגָּחִלִים⁷⁸ לְקִטְרֹת נִפְסְלָת בְּמַחֲשָׁבָה,
29 שְׁמִכְשִׁירֵי קֶרֶן קֶרֶן.

(76) בעיא שנפשטה ביומא מח. (77) בהלכות פסולי המוקדשים פי"ג ה"א מבואר מה הן המחשבות הפוסלות. (78) בעיא שנשארה בתיקן. שם מח: ופסק לחומרא. ופלא הדבר, למה לא כתב שזה ספק, כמו שכתב בדינים שבהלכה כח (כסף-משנה).

30 כח. חֶפֶן בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, או מִן הַצִּדִּין, או
31 מִמָּטָה לְמַעְלָה⁷⁹, או שְׁחָפֵן בִּידוֹ זוּ וּבִידוֹ זוּ וְקָרַב
32 זוּ לְזוּ⁸⁰, או שֶׁנִּתְפָּזְרָה קִטְרֹת מִידוֹ עַל הָאָרֶץ
33 וְאֶסְפָּהּ⁸¹, או שְׁחָפֵן חֲבֵרוֹ וְנָתַן לְחַפְנֵי⁸², או שְׁחָפֵן
34 וְנָתַן שְׁנֵי בָמָה שְׁחָפֵן רֹאשׁוֹ⁸³ - כָּל אֵלּוּ סָפֵק,
35 וְלֹא יִקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה.

1 יז. הַמּוֹם פּוֹסֵל⁵² בַּשְּׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אֶפְלוּ מוֹם
2 עוֹבֵר⁵³. וְכֵן אִם נַעֲשֶׂה מַחֲסֵר זֶמֶן⁵⁴ - נִפְסָל⁵⁵. כְּגוֹן
3 שְׁנִשְׁחָטָה אָמוֹ לְחֹלָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. שְׁדִּחְתָּהּ
4 לַעֲזָאזֵל הִיא שְׁחִיטָתָה⁵⁶.

(52) שם סג: (53) שיתרפא אחר זמן. (54) עכשיו אינו ראוי, וכשיעבור זמן מסויים יהיה ראוי. (55) שם. (56) והתורה אמרה (ויקרא כא, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולפיכך הוא מחוסר זמן, דברי רבא שם סד. [והמדובר כשנשחטה אמו אחרי ההגדלה, כי אם נשחטה לפני כן אין אנו צריכים לריבוי מיוחד לשעיר המשתלח מהכתוב קרבן לה', שהרי הוא פסול מפני ששני השעירים צריכים להיות ראויים לה', היינו לקרבן חטאת, ראה שם בגמרא סג:].

5 יח. הִיא טְרֵפָה - פָּסוּל; שְׁנֵאמַר: יַעֲמֵד חַי⁵⁷.

(57) וטריפה אינה חיה. דין זה מקורו בחולין יא: ושם נימקו: מפני שאין הגורל קובע לעזאזל אלא את הראוי לה', וטריפה פסולה לקרבן. ורבינו הוסיף נימוק, מפני שהטעם שאמרו בגמרא, כוחו יפה בנטרף לפני ההגדלה בלבד, ומן הכתוב אנו לומדים שאפילו אם נטרף אחרי ההגדלה - נפסל. (משנה-למלך). מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדרשה זו, ונראה שמדעת עצמו למד זאת מהכתוב המובא.

6 יט. חָלָה⁵⁸ הַשְּׁעִיר וְאִין יָכוֹל לְהֵלֵךְ - מְרִפְיָו עַל
7 כְּתָפוֹ, וְאֶפְלוּ בְּשִׁבְתּוֹ.

(58) שם סו:

8 כ. חָלָה הַמִּשְׁלַח⁵⁹ - הָרִי זֶה מְשַׁלְחוֹ בְּיַד אַחֵר⁶⁰.

(59) שם. (60) אע"פ שלא הוזמן לכך מאתמול. ראה פ"ג הלכה ז.

9 כא. נִטְמָא⁶¹ הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ⁶²
10 וְנוֹטְלוֹ וְיוֹצֵא; שְׁנֵאמַר: בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדִּבָּה -
11 בְּיַד זֶה שְׁהוּכֵן, אֶפְלוּ נִטְמָא.

(61) שם. (62) ואע"פ שטמא הנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור. שם דרשו דין זה מהכתוב.

12 כב. דִּחְפוּ וְנִפְל הַשְּׁעִיר וְלֹא מָת - יִרְדּ אַחֲרָיו
13 וְיִמְתָּנּוּ⁶³ בְּכָל דָּבָר שְׁמָמִיתוֹ. וְאִיכָרִי שְׁעִיר זֶה
14 מִתְרִין בְּהִנְיָה⁶⁴.

(63) שם. (64) שם סז. מחלוקת בין רב ושמואל, ורבא מכריע (שם סז): שמותרים "שלא אמרה תורה שלח לתקלה", פירוש שאם תאמר שהם אסורים בהנאה, אפשר שייכשלו בהם בני אדם שימצאום ולא ידעו שאיכרי שעיר המשתלח הם וייהנו מהם.

15 כג. נִפְחָתָה תִּקְרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הִיא מִזָּה;
16 שְׁנֵאמַר: בָּאֵהָל מוֹעֵד⁶⁵.

(65) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה. זבחים מ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יהושע, כל שהיה לה שעת היתר לכהנים - אין מועלים בה, וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים - מועלים בה. איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים? שלנה ושנטמאה ושיצאה". מובן, שמדובר כשנפסלו אחר זריקת הדם והותרו באכילה.

ג. **כָּל הַמוֹעֵל בְּזֶדֶן - לֹקֶה¹⁰, וּמִשְׁלֵם¹¹ מִה שֶׁפָּגַם¹²**
מִן הַקֹּדֶשׁ בְּרֹאשׁוֹ¹³. וְאִזְהָרָה¹⁴ שֶׁל מַעֲלָה מִזֶּה
שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֹכֵל לֶאֱכֹל בִּשְׂעִירֶיךָ מֵעֶשֶׂר דִּנָּה¹⁴
וְגֹמֵר וּנְדָרֶיךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁזֶּה אִזְהָרָה¹⁵
לְאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר עֹלָה¹⁵, הוֹאִיל וְכֵלֹף לָשֵׁם¹⁶. וְהוּא
הַדִּין לְשָׂאֵר כָּל קֹדֶשׁ¹⁷ שֶׁהוּא לְהֵשֵׁם לְבִדּוֹ, בֵּין
מִקְדָּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקְדָּשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת, אִם נִהְיָה
בִּהֶן שְׁנֵה פְרוּטָה - לֹקֶה. מַעַל בִּשְׁגָגָה¹⁸ - מִשְׁלֵם¹⁹
מִה שֶׁנֶּהְיָה וְתוֹסֶפֶת חֲמִשָּׁה¹⁹, וּמִבִּיא אֵיל בִּשְׁנֵי
סֵלָעִים²⁰ וּמִקְרִיבֹו אֶשֶׁם וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
אֶשֶׁם מַעֲלֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחִטָּאָה בִּשְׁגָגָה מִקְדָּשֵׁי ה'
וְהִבִּיא אֶת אֶשְׁמוֹ וְגֹמֵר. וְאֵת אֲשֶׁר חִטָּא מִן הַקֹּדֶשׁ
יִשְׁלֵם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ וְגֹמֵר. וְשְׁלֹשׁ הַקֶּרֶן בְּתוֹסֶפֶת²⁴
חֲמִשָּׁה עִם הַבָּאֵת הַקֶּרֶן - מִצּוֹת עֲשֵׂה.²⁵

(10) ואינו חייב מיתה בידי שמים. פסק כחכמים בבביתא, פסחים לג, א. (11) לכאורה משמע שנוסף על המלקות, על המועל גם לשלם. אבל אי אפשר לפרש כך, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' נערה בתולה הי"א, וכן בפ"ד מהל' חובל ומזיק ה"ט שאין אדם לוקה ומשלם. ובספר 'הר המוריה' מפרש: לוקה או משלם. פירוש, במזיד והתרו בו למלקות - לוקה אבל אינו משלם, כרבי יוחנן בכתובות לב, ב - נגד דעת עולא, הסובר לוקה ומשלם. וכשלא התרו בו משלם ואינו לוקה, כרבי יוחנן שם לר, ב - בניגוד לדעת ריש לקיש. (12) מה שהפסיד להקדש, אבל אם נהנה והקדש לא הפסיד - פטור משלם. (13) פירוש, הקרן בלבד בלי כל תוספת. לשון המקרא שם (ה, כד): ושלם אותו בראשו, אבל בשוגג מוסיף חומש. (14) כלל בידניו, שאין עונשים אלא על דבר שהתורה הזהירה שלא לעשותו, ובפרשטנו המובאת למעלה אין כל אזהרה. (15) מכות ז, א. ואפילו לאחר זריקת הדם. (16) מקטירים אותה על המזבח. (17) לומדים מעולה (כסף-משנה). אמנם במסכת תמורה לב, ב - לומד רבי דין מעילה בחטאת ואשם, מהכתוב (ויקרא ג, טז): "כל חלב לה'", אבל שם המדובר בשוגג לחייבו קרן וחומש ואשם, אבל לא מלקות במזיד. (18) דינו מפורש במקרא (שם ה, יד-טז). (19) ראה לקמן ה"ה. (20) בתורה (שם) כתוב: "והביא את אשמו לה' איל וגו' בערך כסף שקלים". וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא פ"כ, דרשו: יכול (כלומר, יכול מי שהוא לפרש) דינרים? תלמוד-לומר "שקלים": יכול שקלי נחושת? תלמוד-לומר כסף (גירסת הגר"א). וכן במשנה כריתות כב, א - יביא אשם בשני סלעים. סתם סלע האמור בתלמוד הוא שקל הכתוב בתורה, וערכו ארבעה דינרי כסף רומאיים.

ד. **תְּשַׁלֹּם הַקֶּרֶן²¹ וְהַבָּאֵת הָאֶשֶׁם²² מִעֲכָבִין הַכִּפָּרָה,**

(79) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת, ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף ידו - פסולה. (80) שלשה דינים אלה הן בעיות שלא נפשטו (שם מז:). (81) בעיא שלא נפשטה - שם מח. (82) שם מט. (83) שם. בגמרא אמרו שהבעיא היא רק לדעת הסוברים שהכהן הגדול אינו חופן שנית את הקטורת בקודש הקדשים, ומכיון שרבינו פסק (למעלה פ"ד ה"א) שחזור וחופן אין שם בעיא כלל, אלא מחלוקת רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ורבינו לא הכריע כאן הלכה כמי, ולכן אמר שהוא ספק. ראה לחם-משנה.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּסִיעָתָא דְשַׁמְנָא

הַלְכוֹת מַעֲלָה

יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶט: (א) לְשַׁלֵּם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חִטָּא בְּתוֹסֶפֶת חֲמִשָּׁה וְקֶרֶן. וְזֶהוּ דִּין הַמוֹעֵל. (ב) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּקֹדֶשִׁים. (ג) שְׁלֹא לְגַזֵּז קֹדֶשִׁים. וּבִאֲוָר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל, ואם מעל במזיד או בשוגג.

א. אָסוּר לְהִדְיוּט² לְהֵנוֹת מִקְדָּשֵׁי הָשֵׁם³, בֵּין מִדְּבָרִים הַקְּרִיבִין עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקְדָּשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת⁴. וְכָל הַנֶּהְנֶה בְּשִׁוּה פְרוּטָה⁵ מִקְדָּשֵׁי הָשֵׁם - מַעַל⁶.

(2) המונח "הדיוט" כולל כאן כל אדם מישראל. כי לגבי ה' כולם הדיוטות. (3) זה מבואר בתורה (ויקרא ה, יד-טז). (4) משנה, מעילה טו, א. דברים שהם רכוש הקדש ועומדים להשתמש בהם לצרכי תיקונים או שיפורים בבנין המקדש וכדומה, נקראים קדשי בֵּדֶק הַבַּיִת. (5) משנה, שם יח, א. הפרוטה היא המטבע הקטנה ביותר בזמן חכמי התלמוד, ופחות משווה פרוטה נידון כחסר ערך. לקמן פ"ז ה"ח וה"ט, כתב רבינו, שפטור רק מקרבן ומהוספת חומש, אבל עבר על איסור תורה ומחויב להחזיר את הקרן. (6) מלשון הכתוב (שם, יד): "ומעלה בו מעל".

ב. דְּבָרִים שֶׁהִתְרוּ בְּאַכִּילָה⁷ מִן הַקְּרָבָנוֹת, כְּגוֹן בֶּשֶׂר חִטָּאֵת וְאֶשֶׁם אַחֵר זְרִיקַת דָּמָן או שְׁתֵּי הַלָּחִם אַחֵר זְרִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים - אֵין בִּהֶן מַעֲלָה⁸. אֶפְלוּ אֶבֶל הִזָּר מֵאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן, הוֹאִיל וְהֵן מִתְּרִין לְמִקְצֵת בְּנֵי אָדָם לְהֵנוֹת בִּהֶן - כָּל הַנֶּהְנֶה מֵהֶן לֹא מַעַל. וְאֶפְלוּ נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בְּאַכִּילָה⁹, הוֹאִיל וְהִיתָה לָּהֶן שְׁעַת הָתָר - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מַעֲלָה¹¹.

(7) משנה, מעילה ב, א. (8) כולם נאכלים לכהנים, ולפיכך אינם נקראים קדשי ה'. והתורה אמרה (שם): וחטאה בשגגה מקדשי ה'. (9) במשנה, שם: "כלל אמר רבי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר עבודה - הלכות מעילה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א: "מנין ליתן את האמור של זה בזה, ושל זה בזה? תלמוד-לומר לא תעבוד ולא תגזל". ופירש רש"י: וא"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. (36) שם. וראה משנה, שם כד, ב. (37) שתות הזרת. כך פירש רבינו בהל' ערלה פ"ג, ובהל' שבת פ"ג, אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז, כתב שהסיט כשני שלישי זרת. ראה הערה בהל' פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב. (38) שאינו חייב עד שיגזזו כשיעור זה. ראה בהערה הקודמת.

ח. ספק קדשים³⁹, בגוין בהמה שהיא ספק בכור²¹ וכיצא בה - הרי הן אסורין בגזזה ועבודה, והגזוז²² או העובד בהן - אינו לוקה⁴⁰.

(39) ברייתא, נדרים יט, א. ובבא-מציעא ו, ב. (בכסף-משנה ציין מקור הדין בבכורות יח, ולפלא שהסתמך על דיוק מגמרא, ודילג על ברייתא מפורשת). (40) אין לוקים על ספק עבירה.

ט. בהמת הקדש⁴¹ שנפל בה מום ונפדת כמו²⁴ שפארנו⁴² - אינה מתרת בגזזה ועבודה, והרי היא באסורה⁴³ עד שתשחט. נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה⁴⁴. במה דברים אמורים? כשקדם הקדשן את מומן⁴⁵ או קדם מום עובר⁴⁶ להקדשן; אכל המקדש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזזה ועבודה אלא מדבריהם⁴⁷; נפדת - הרי זו כחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגזוז ולהעבד⁴⁸. חוץ מן הככור⁴⁹ והמעשר⁵⁰, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגזוז ולהעבד לעולם⁵¹. ואסור להרביע בככור⁵² או בפסולי המקדשין⁵³.

(41) משנה, בכורות יד, א. (42) פ"א מהל' איסורי מזבח ה"י. (43) בגמרא שם טו, א - למדו דין זה מהמקרא. (44) והוא-הדין בגיזה. כך משתמע ממה שכתב למעלה "עד שתשחט", וכך כתבו ה'תוספות' בפירוש בבכורות כה, א - ד"ה שער. (45) וירדה עליהם קדושת הגוף חמורה. (46) מום שיתרפא אחר זמן מסוים. (47) מגזירת חכמים. שם יד, א. (48) מפני שלא חלה עליה מעולם קדושה חמורה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי לא היתה ראויה למזבח. (49) עם לידתו חלה על גופו קדושה שאין לה פדיון, ואינו יוצא לחולין לעולם. (50) מצות-עשה לעשר כל שנה את הבקר והצאן שגולדו באותה שנה (פ"ו מהל' בכורות ה"א), ואמרה תורה (ויקרא כז, לב): "לא יגאל", שאינו יוצא לחולין על-ידי פדיון אלא נאכל במומו כככור בעל מום. (51) כלומר, עד שיישחט. ראה למעלה הערה מג. (52) מקור הלכה זו בברייתא מועד קטן יב, א: "חנו רבנן, אין מרביעים בהמה בחולו של מועד, כיוצא בו (בדומה לכך) אין מרביעים בככור ולא בפסולי המוקדשין". ופירש רש"י שם, שהטעם משום איסור עבודה בקדשים. ומשמע מדברי רבינו כאן שרק איסור יש בזה, אבל אינו לוקה. והטעם, מפני שהאדם אינו עושה עבודה רק הוא גורם שהבהמה תעבוד (משנה-למלך, ראה השגותיו

1 ואין החמש מעבב; שנאמר: באיל האשם - איל
2 ואשם²³ מעבבין, ואין החמש מעבב.

(21) ברייתא, בבא-קמא קיא, א. (22) הקרבן. (23) בגמרא שם למדו מהמקרא, שאשם הנאמר כאן פירושו - הקרן.

3 ה. הביא מעילתו²⁴ עד שלא הביא אשמו²⁵ - לא
4 יצא²⁶. נסתפק לר' אם מעל או לא מעל - פטור מן
5 התשלומין ומן הקרבן²⁸. והחמש הרי הוא בתחלת
6 ההקדש, ואם נהנה בו - מוסיף חמש על החמש²⁹.
7 וכבר בארנו³⁰ כמה פעמים, שהחמש אחד
8 מארבעה³¹ מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו
9 חמשה.

(24) פירוש, קרבן מעילה. (25) קרן (ראה הלכה הקודמת). (26) הגירסה שלפנינו בברייתא שם, היא להיפך: "מנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא?" והעיר על זאת הראב"ד בהשגותיו, אולם אינו חולק על רבינו בדין עצמו, כי אשם בברייתא פירושו קרבן האשם, ומעילתו היינו קרן (ראה פירוש רש"י שם), ורבינו הודיע לנו כבר בהלכה הקודמת שאשם האמור בתורה במקום זה הכוונה לקרן, ולכן נקט הסגנון המתאים (ראה כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). וגם הברייתא עצמה מפרשת בסופה, שהאשם היינו קרן. (27) במשנה כריתות כב, א - מחייב רבי עקיבא אשם תלוי על ספק מעילה, כמו בספק חייבי כריתות. וחכמים חולקים עליו. ופסק כחכמים. (28) לפי הענין, מסתיימת כאן ה"ה. (29) בבא-מציעא נד, ב. אמרו דין זה בזר האוכל תרומה ובגזאל שדחה שהקדיש, ומשם למדנו לחומש של מעילה. (30) הל' תרומות פ"י ה"כ, ומעשר שני פ"ה ה"א. (31) גמרא, שם נד, א. ובלשון התלמוד: חומשא מלבר.

10 ו. יש דברים שאין חייבין עליהן מעילה מדברי
11 תורה³², אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים.
12 והנהנה מהן - משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף
13 חמש³³ ואינו מביא אשם.

(32) במעילה פ"ג שנינו שיש דברים שאסור ליהנות מהם ואין בהם דין מעילה, "לא נהנין ולא מועלין", ומפרש רבינו לא נהנין היינו מדרבנן, וכן פירשו בגמרא תמורה ג, א - את הברייתא "קדשי גויים לא נהנין ולא מועלין". (33) מעילה ב, ב. דאורייתא משלמים חומש, דרבנן לא.

14 ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים
15 קלים, אסורין בגזזה ועבודה. שנאמר: לא תעבד
16 בככר שורה ולא תגזז בכור צאנך. והוא הדין לשאר
17 קדשים³⁴. והגזוז את השור או העובד בצאן -
18 לוקה³⁵ מן התורה. ותולש אינו בגזוז³⁶. ויראה לי,
19 שאינו לוקה עד שיגזוז פדי רחב הסיט³⁷ כפול. לא
20 יהיה זה חמור משבת³⁸.

(34) קדשי מזבח, אבל קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה מדרבנן (לקמן ה"ב). (35) ברייתא, בכורות כה,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

והולכים לחומרא. פירושנו זה מסלק את תמיהתם של האחרונים שכאלו דברי רבינו כאן סותרים למה שאמר למעלה בהלכה זו עצמה: "או שנשר מן הבהמה", והציעו למחוק את התיבות "מן הבהמה", ולפי פירושנו אין כל סתירה.

יא. השוחט⁶³ בכור או שאר מקדשין - תולש את
השער מפאן ומפאן לעשות מקום לספין, ובלבד
שלא יזיזו⁶⁴ במקומו.

(63) משנה, שם כד, ב. (64) פירוש, שלא יזיז ממקומו את הצמר שתלש אלא יניחו כך שהוא מסובך בצמר הקבוע בעור.

יב. קדשי בדק הבית⁶⁵ אסורין בגזה ועבודה מדברי סופרים⁶⁶, אבל מן התורה אין אסורין. לפיכך,
הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מפין
אותו מפת מדרות⁶⁷.

(65) מימרא של רבי אלעזר, שם כה, א. (66) כך פירשו שם את דברי רבי אלעזר. (67) מלקות מדרבנן כפי שיקול דעת בית הדין.

יג. המקדש⁶⁸ עבר למזבח⁶⁹ - אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים. מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה. והרי היא מתרת בגזה, שאין בזה הפסד לולד. הקדש אבר אחד⁷⁰ מן הבהמה, בין לבדק הבית⁷¹ בין למזבח - הרי הדבר ספק אם אסורה כלה בגזה⁷² ועבודה⁷³ או אינה אסורה, לפיכך אין לוקין עליה.

(68) תמורה יא, ב. (69) משמע שאם הקדש העובר לבדק הבית, אמו מותרת בעבודה, ואע"פ שאמר בהלכה הקודמת, שקדשי בדק הבית אסורים בעבודה. והטעם, מפני שבנידון דלפנינו איסור העבודה הוא מדרבנן, לא גזרו על קדשי בדק הבית, שכל איסור העבודה בהם הוא רק מדרבנן. (70) בעיא (שם) שלא נפשטה. (71) הבעיא שם היא אם היא אסורה מן התורה, ואם נאמר שהתורה אסרה גם בהקדש אבר אחר, גם בקדשי בדק הבית שאסור מדרבנן הדין כך, שכל שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו (הר המורה'). (72) אבל האבר שהקדש, פשוט שאסור בגיזה. ובשיטה מקובצת' שם פירש שהאיבעיא היא על אותו אבר. (73) בגמרא שלפנינו הבעיא היא בגיזה בלבד, ומשמע שבעבודה לא היה השואל מסופק כלל, שהרי גם אותו האבר יכחיש ע"י העבודה, וכן פירש רש"י שם. ואולי טעות-סופר כאן, ויש למחוק את המילה "ועבודה".

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ח

פרק שני

(1) יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או אחריה, ודין כל הקדשים מאימתי מועלים בהם .

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיזרק

החמורות על הכסף-משנה שהביא מקור אחר). (53) קדשים שנפל בהם מום ואסורים בגיזה ועבודה, כנאמר למעלה ה"ט. רבינו עוסק כאן בדיני מעילה ואיסורי עבודה בקדשים ועל איסור זה אינו לוקה, כמו שכתוב בהערה הקודמת, אבל לוקה הוא משום מריבע כלאים כמו שכתב בפ"ט מהל' כלאים ה"א. ראה שם טעמו של דבר.

י. מתר לתלש⁵⁴ את השער לכתחלה מן הקדשים כדי להראות המום לממחה. ואותו השער שתלש או שנשר מן הבהמה⁵⁵ או מן הכבד והמעשר - הרי זה אסור בהנחה, אפילו לאחר שישחטו מפני מומן; גזרה שמה ישהה אותן⁵⁶, הואיל ואינן באין לכפרה⁵⁷. אבל צמר הנושר מן החטאת והאשם - מתר בהנחה⁵⁸ לאחר שחיטתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו משהה אותן⁵⁹. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק⁶⁰. וכל שיתלש מפל הקדשים⁶¹ אחר שנפל בהן מום - הרי הוא מתר בהנחה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הכבד והמעשר⁶², שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום אסור בהנחה.

(54) משנה, בכורות כד, ב. (55) שהקדישה לשלמים או לתודה, ומדובר כשנשר לפני שנפל בה מום, אבל כשנשר לאחר שנפל בה מום, כותב רבינו בסוף ההלכה שבכל הקדשים מותר חוץ מבכור ומעשר. ראה בהערה שם. (56) כדי להשתמש בצמר שינושר מהם. פסק כחכמים במשנה, שם כה, ב. (57) ולא איכפת לו אם יישארו בחיים זמן רב. (58) ואפילו נשר לפני שנפל בה מום, דין זה למד רבינו מהאיבעיא של רבי ינאי שם בעולה תמימה שנתלש ממנה צמר, ואמרו שם שבחטאת ואשם אין כל ספק שהצמר מותר, ומזה יוצא שאפילו נתלש לפני שהוממו מותר (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). ודוקא הנושר, אבל אם תלש בידים אסור. זה מבואר בגמרא שם: "תולש מי איכא מאן דשרי?" (הלא אין מי שיתיר תולש?). (59) כי מעוניין הוא למהר ולהתכפר. (60) איבעיא, שם. עולה עיקרה לא לכפרה, אבל היא מכפרת עבירות על מצוות-עשה, ולפיכך יש פנים לכאן ולכאן. והאיבעיא לא נפשטה. (61) אפילו עולה ותודה ושלמים, רבי ינאי שם שאל מהו דין הצמר שנתלש מעולה תמימה. ומשמע שאם נתלש מבעלת מום, ידוע היה לו שמתר. ראה למעלה הערה נז. (62) משנה, שם כה, א. אסור חכמים בפירוש את הצמר שנתלש מבכור בעל מום, והוא-הדין למעשר, שהרי קדושת הגוף חלה עליו אפילו כשהבהמה היא בעלת מום כמו בבכור, ראה בהלכה הקודמת. ובסיכום הדינים שנאמרו בהלכה זו, יש לקבוע, שבנוגע לצמר של בהמות קדשים מחלק רבינו את הקרבנות לשלשה סוגים: א. בכור ומעשר: ב. שלמים ותודה. ג. חטאת ואשם. עולה אינה סוג בפני עצמו אלא ספק סוג ב' ספק סוג ג'. ופרטי דיניהם הם: צמר שנתלש בידים אסור בכל שלושת הסוגים. נשר מאליה כשהבהמה תמימה - סוג א' וב' אסור, וסוג ג' מותר. נשר מאליה אחרי שנפל בה מום - ב' וג' מותר, א' אסור. עולה היא כאמור ספק ב' או ג',

אלה מקטירים אימוריהם על המזבח ובשרם שורפים בבית
הדשן. (14) כאימורי קדשי קדשים. (15) ימס, יתפרק.

- ה. וכן פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד
שנתעשה אפר. אף על פי שהיא כקדשי בדק הבית,¹⁶
הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא,¹⁷
שלא ימעל אדם באפר הפרה.¹⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"פרה אדומה מועלין בה משהוקדשה עד שתיעשה אפר,
אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית, הרי נאמר בה "חטאת היא",
ותנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה".

והקשו מפרשי הרמב"ם: א. מהו הלשון "אע"פ שהיא
כקדשי בדק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדק הבית?
ב. מהמילים "תנאי בית דין הוא, שלא ימעול אדם באפר
הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה
אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא"
מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו שמה שכתב "שהיא כקדשי בדק הבית", הכוונה
שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה
מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת". ובנוגע
למה שכתב "תנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר
הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הוו, דאורייתא בה
מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים
בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות
מפני חשש מעילה העמידוה על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: שאם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון
ברורה "אע"פ שאינה קדשי בדק הבית", ולא לכתוב בלשון
המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית".
ב: פשטות הלשון "תנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם
באפר הפרה" הוא שמדברנן אין מועלין באפרה, אבל
מהתורה מועלין גם באפרה.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן סה)

(16) כלומר, אינה קדשי בדק הבית ממש, אלא כעין קדשי
בדק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. (17) משנה
שקלים פרק ז, ו. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות
היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון
שראו חכמים שמשמשים באפרה לצרכי חול התקינו
שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסריבים לקבל
הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה
והעמידוהו על דין תורה.

- ו. חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור¹⁸ -
מועלים בכלן משהקדשו עד שיגזק הדם; נזרק הדם
- מועלין באמוריהן עד שיעצאו לבית הדשן, ואין
מועלין בפשר. וכן חטאת העוף - מועלין בה
משהקדשה עד שיגזה דמה; הגזה דמה - אין בה¹⁹
26
27
28
29
30

- הדם.² נזרק הדם - מועלין באמוריהן עד שיעצאו
לבית הדשן. שהרי הן לאשים,³ ואין מועלין בדבר
הנאכל, כמו שבארנו. אפלו העלה האמורין שלחן
למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיגזק
הדם. הוציא אמוריהן לחוץ קדם זריקה - אין
מועלין בהן עד שיגזק הדם; נזרק הדם, אף על פי
שעדין הן פחוץ ולא החזירן - מועלין בהן.⁴
שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל⁵ בין להחמיר.⁶

(2) אבל אסור מן התורה (משנה למלך). (3) עומדים
להקטרה על המזבח. (4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו
דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי
מעילה. (5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד
שיזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר'
עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה
מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו.
(6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה).

- ב. כל קדשי קדשים מועלין בהן משהקדשו עד
שיגזק הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שפלו
לאשים עד שישחרף ויצא לבית הדשן,⁷ ואין מועלין
בדבר הנאכל, כמו שבארנו.¹²

(7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן
שם ט.

- ג. פיצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת
בהמה, והקמץ⁸ והלכונה⁹, ומנחת כהנים¹⁰
והחבתין¹¹ ומנחת נסכים¹² - מועלין בהן משעת
הקדשן עד שיעצאו אחר שרפתן על המזבח לבית
הדשן.¹⁷

(8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו
ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. (9) מין
בשר. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום
בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. (10) כהן המביא
מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל
מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". (11) כהן גדול מקטיר
כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה
בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. (12) רוב
הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים
עימהם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו
עימה יין לנסך על המזבח.

- ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין¹³ -
מועלין בהן משעת הקדשן עד שישחרפו ותגמר
שרפתן בבית הדשן¹⁴ ויתפך¹⁵ הפשר; אבל קדם שיתפך
- מועלין בו והוא בבית הדשן.²¹

(13) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר שמביאים בית דין
שטעו בהוראה והתירו איסור שיש בו כרת ועשו ישראל על
פיהם, ואם שגו והתירו עבודה זרה מביאים פר ושעיר, וכל

1 מְעִילָה. אֲבָל אֲסוּר לְהִנּוּת בְּמִרְאָתָהּ¹⁹ וְנִזְעָתָהּ²⁰,
2 וְהִנְהִיגָהּ בָּהֶן אַחֵר הַזֶּה - לֹא מַעַל.

18 בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. (19) הזפק. (20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לר. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה.

28 ברייתא זבחים מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן גולו הימנית והנשאר על כף הכהן נותן על ראשו (ויקרא יד). (29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי המתנות שאמרנו. (30) השמן שנשאר בלוג. (31) לכהנים.

3 ז. הַמִּנְחֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֶקֶדְשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרָת, עַד שְׂקִטְרֵי הַקֶּמֶץ.
4 קָרֵב הַקֶּמֶץ - הִתְרוּ הַשִּׁירִים בְּאֲכִילָה. וְאִם נִפְסְלוּ
5 הַשִּׁירִים אוֹ חֲסָרוּ וְאַחֵר כֶּף הַקֶּטֶר הַקֶּמֶץ, הוֹאִיל
6 וְהַקֶּטֶר זֶה אֵינָה מִתֵּרֵת הַשִּׁירִים בְּאֲכִילָה - הָרִי
7 הַדָּבָר סָפֵק אִם יֵצֵאוּ יְדֵי מְעִילָה אוֹ לֹא יֵצֵאוּ.

9 ח. לָחֵם הַפָּנִים²¹ - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשְׁהֶקֶדְשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, עַד שְׂקִטְרֵי הַבִּזְיָכִין. הַקֶּטֶר
10 הַבִּזְיָכִין - הֵתֵר בְּאֲכִילָה. וְכֵן שְׁתֵּי הַלָּחִים²² - מוֹעֲלִין
11 בָּהֶן מִשְׁהֶקֶדְשׁוֹ, קֹדֶם שְׂאִפּוֹ, עַד שְׂזִירָק דָּם הַכֶּבֶשִׁים.
12 נִזְרָק דָּם הַכֶּבֶשִׁים - הִתְרוּ בְּאֲכִילָה.

21 שתיים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בזיכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. (22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים.

14 ט. הַנֶּסֶכִּים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהֶקֶדְשׁוֹ. יִרְדּוּ
15 לְשִׁיתִינָם²³ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מִיָּם שְׁמִנְסִכִּים בַּחֲג
16 הַסִּפּוֹת, כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן בְּפֶדֶד²⁴ שֶׁל זָהָב - אֵין נִהְיִין²⁵
17 בָּהֶן, וְהִנְהִיגָהּ - לֹא מַעַל²⁶; נִתְּנוּ אוֹתָן בְּצִלּוּחִית -
18 מוֹעֲלִין בְּכָלָן²⁷, שֶׁהִרִי הֵן מִכָּל הַנֶּסֶכִּים.

23 חלל תחת המזבח שלתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). (24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים ויפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. (25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. (26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. (27) מצוה לנסך שלושה לוגין ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכולם.

37 עד שיזרק הדם, אבל אחר שנזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח (כסף משנה). (38) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (39) אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו בקדשי קדשים אחרים.

יב. הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַטְּלָפִים שֶׁפָּרְשׁוּ
מִקְדָּשֵׁי קְדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁷; פָּרְשׁוּ
לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁸.
עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּרְשׁוּ לִפְנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין
בָּהֶן לְאַחֵר זְרִיקָה³⁹, שֶׁהִזְרִיקָה מִתֵּרֵת אוֹתָם⁴⁰; וְאִם
פָּרְשׁוּ אַחֵר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם⁴¹. עֲצָמוֹת
הָעוֹלָה שֶׁפָּקְעוּ⁴² מִעַל הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶם חֲצוֹת הַלֵּילָה -
מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴³; לְאַחֵר חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אֵף
עַל פִּי שֶׁפָּקְעוּ קֹדֶם חֲצוֹת, בִּינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלֵּילָה
נַעֲשׂוּ כָּל הָאֵיבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַכְלוּ וְנַעֲשׂוּ אֶפְרָ.
40

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

- א. קִדְּשִׁי² מִזְבֵּחַ³ שְׁמָתוֹ - יֵצְאוּ מִיַּד מְעִילָה דָּבָר¹⁷
 תּוֹרָה, אֲבָל מוֹעֲלִין בֵּהֶן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְכֵן אִם¹⁸
 נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים שִׁיפְסְלוּ בֵּהֶן הַקְּרָבָנוֹת, שְׂכָכָר¹⁹
 בְּאַרְנוֹם - מוֹעֲלִין בֵּהֶן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. בְּמָה דְּבָרִים²⁰
 אֲמֹרִים? בְּשֵׁלָא הָיָה לָהֶן שְׁעַת הָתֵר לְאֶכִילָת²¹
 כֹּהֲנִים; אֲבָל אִם הָיָה לְקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים הַנֶּאֱכָלִים שְׁעַת²²
 הָתֵר וְאַחַר כֵּן נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בְּאֶכִילָה, הוֹאִיל וְהָתֵרוּ²³
 שְׁעָה אַחַת - אֵין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבָר שֶׁהָיָה רְאוּי²⁴
 לְאֶכִילָה²⁵, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. בִּיצֵד? קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים²⁶
 שֶׁנִּפְסְלוּ קִדְּשִׁים שִׁיגִיעַ הֵדֵם לְמִזְבֵּחַ כֹּהֲלִכְתָּן, כְּגוֹן²⁷
 שֶׁשָּׁחֲטוּן בְּדִרוֹם²⁸ אֶף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצִפּוֹן, אוֹ²⁹
 שֶׁשָּׁחֲטוּן בְּצִפּוֹן וְקָבַל בְּדִרוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁחֲטוּ בִּיּוֹם וְזָרֵק³⁰
 בְּלִילָה, אוֹ שֶׁשָּׁחֲטוּ בְּלִילָה וְזָרֵק בִּיּוֹם, אוֹ שֶׁעֲשָׂאָן³¹
 בְּמַחֲשָׁבֶת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחֲשָׁבֶת הַמָּקוֹם, אוֹ שֶׁקָּבְלוּ³²
 הַפְּסוּלִין³³ אֶת דָּמָן אֶף עַל פִּי שֶׁזָּרְקוּהוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ³⁴
 שֶׁזָּרְקוּהוּ פְּסוּלִין אֶף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּהוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ³⁵
 שִׁינְאָה הֵדֵם וְהַבֶּשֶׂר פְּלוֹ³⁶ קִדְּשִׁים וְזִיקָת הֵדֵם, אוֹ שֶׁלֶן³⁷
 הֵדֵם - כָּכָל אֵלּוּ מוֹעֲלִין³⁸ בְּכָל לַעֲוִלָם³⁹, שֶׁהָיָה לֹא⁴⁰
 הָיָה לָהֶן שְׁעַת הָתֵר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ הֵדֵם לְמִזְבֵּחַ⁴¹
 כְּמִצְוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן לֶן הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמֹרִין, אוֹ שֶׁנִּשְׁטָמָא⁴²
 הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמֹרִין, אוֹ שִׁינְאָה הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמֹרִין⁴³
 לַחוּץ, אוֹ שִׁינְאָה מִקְצֵת הַבֶּשֶׂר קִדְּשִׁים וְזִיקָת דָּמִים -⁴⁴
 בְּכָל אֵלּוּ וְכִינְיָא בֵּהֶן אֵין מוֹעֲלִין בְּשָׂאָר בְּשָׂרָן⁴⁵,⁴⁶
 שֶׁהָיָה הָיָה לוֹ שְׁעַת הָתֵר לְאֶכִילָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁴⁷.

2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. 3) ר' יוחנן אמר סתם "קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראייה שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו.): "באמי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילמא (שמא תאמר) בקדשי בדק הבית וכו' לא יחא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו שהקדיש אשפה לבדק הבית)?" ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב-יג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו ניומוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישראל אלא לכלבים. נויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק ה מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיערך ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום - "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח - וסובר כר' יוחנן בתמורה לג.

40) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. 41) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. 42) קפצו ונפלו על הרצפה. 43) דין זה נאמר במשנה שם גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאברים.

1 יג. גִּחְלַת שֶׁפָּקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לִפְנֵי חֲצוֹת בֵּין
 2 לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֲבָל גִּחְלַת
 3 שֶׁל קִדְּשֵׁי בְּדָק הַבֵּית - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהִשְׁלָהֶבֶת - לֹא
 4 נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

5 יד. דָּשֵׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴⁴, בֵּין קִדְּשִׁים הָרִמַּת הַדָּשֵׁן
 6 בֵּין אַחַר הָרִמָּה⁴⁵ - מוֹעֲלִין בּוֹ.

44) כשעורנו על המזבח. 45) ואף על פי שאין מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה, ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה".

7 טו. דָּשֵׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדָשֵׁן הַמְּנוּרָה - לֹא
 8 נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין⁴⁶.

46) רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו.

9 טז. כָּל בְּהֵמַת קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים שֶׁהָיָה בְּעֵלֶת מוֹם, בֵּין
 10 שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהִקְדָּשָׁה בֵּין שֶׁקָּדַם הִקְדָּשָׁה
 11 לְמוֹם קְבוּעַ, וְנֶאֱפְלוּ הִיתָה מִחֲסַר זְמַן⁴⁷ - מוֹעֲלִין
 12 בָּהֶם מִשְׁהִקְדָּשׁוֹ עַד שִׁיפְדוּ. אֲבָל תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ
 13 זְמַנָּם⁴⁸ וּבְגִי יוֹנָה שֶׁעֲבַר זְמַנָּן וְהָן קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ, אֶף
 14 עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְהַנּוּת בֵּהֶן - הִנֵּהֶנָּה לֹא מְעֵל⁴⁹.
 15 הוֹאִיל וְאֵין רְאוּיִין לְפִדְיוֹן - הָרִי הֵם פִּתְשָׁאוֹת
 16 הַמֵּתוֹת, לְפִיכָף אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

47) עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך שמונה ימים ללידתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. 48) תורים כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. 49) פסק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים את הבדל דין הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבעלת מום אף על פי שאינה ראוייה להקרבה אלא עומדת להיפדות, גם מחוסרת זמן כך, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שיריים ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמיענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שיריים (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומוציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

ג. פיצוד? קבל הטמא וזרק, אף על פי שחזר
הפשוט¹⁹ וקבל שאר דם הנפש וזרקו - הרי אלו לא
היתה²⁰ להן שעת התר ומועלין בכלן; שנה הדם
שירים הוא, ואין זריקת השירים מועלת. כבר
בארנו²¹, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם חוץ
מאמורייהן אחר זריקת הדם. והוא²² שתהיה זריקה
המועלת; אבל קדשים קלים שנתפגלו²³, אף על פי
שנזרק הדם - אין מועלין²⁴ באמורייהן. וכן אם יצא
הדם, אף על פי שהחזירו וזרקו²⁵ - אין מועלין
באמורייהן.

(19) כלומר, כהן טהור. (20) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21) למעלה פרק ב הלכה א.
(22) בתנאי. (23) שחיטת באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האימורים למחר, והוא-הדין במחשבת שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א). (24) שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו' ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25) ברייתא שם ז.

ד. כל חטאות המתות²⁶, כגון ולד חטאת ותמורתה²⁷ וביצא בהן²⁸ - אסור להנות בהן, ואם נהנה - לא
מעל²⁹.

(26) שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27) היו לפניו בהמת חולין ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. (28) חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29) משנה שם י:

ה. וכל חטאת³⁰ שתעשה³¹ עד שיפול בה מום -
מועלין בה עד שתפדה.

(30) שם יא: (31) כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת.

ו. המפריש³² חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה,
ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות,
ושחט שתיהן פאחת³³ וזרק דם אחת מהן - אין
מועלין לא בבשר זו שנזרק דמה ולא בבשר

שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפדית. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב שם: "כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אומר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם - אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשנזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם - מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומו של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דם בצפון (משנה זבחים מז.). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוברים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליצא להוציא מידי מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז.) אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליוצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה פרק ב הלכה יא). (9) אפילו לאחר שנזרק הדם. (10) לא נתפרש מה ענין אימורים לכאן? הלא באימורים מועלים משעה שהוקדשו עד שיצאו לבית הדשן (כלמעלה פ"ב ה"ב), ומהו ההבדל בין נפסלו לפני זריקת הדם או לאחריה. ראה הגהות חזון-איש. (11) טעות סופר, ויש למחוק את המלה "שאר", ולגרוס אין מועלים בבשרם (חזון-איש), שהרי גם מקצת הבשר שיצא אין בו מעילה (ראה רש"י שם ד"ה איתמר). (12) למעלה בהלכה זו.

ב. קבלו¹³ הפסולין את הדם¹⁴ וזרקוהו, וזרקו
הפשרים לעבודה וקבלו שאר דם הנפש¹⁵ וזרקוהו
- אין מועלין בבשר; שאין הפסולין עושין שאר
דם הנפש שירים¹⁶. חוץ מן הטמא, הואיל וראוי
לעבודת צבור¹⁷, עושה שאר דם שירים¹⁸.

(13) שם ה: (14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור

48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכהן הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ח, נאמר: שאין הציץ מרצה על הלן ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השיריים, אבל אם יצאו כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס. (54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה". והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

י. הנהגה מקדשי קדשים פלם לפני זריקת דמים או מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהגה מן העולה פלה או מן הקמץ והלבונה ומנחת כהנים והחבתין - יפל מה שנהגה⁵⁵ לנדבה⁵⁶. מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהגה ללשכה⁵⁷.

(55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות נדבת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש). בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה לעיני רבינו.

יא. נהגה⁵⁸ קדם זריקה⁵⁹ מבשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהגה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח⁶⁰ - הרי זה פטור⁶¹.

(58) מימרא של רבא מעילה י. (59) וכל-שכן אחר זריקה (רש"י שם). (60) לפני זריקת הדם, ואע"פ שאמרנו (בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג הלכה יב) שנעשו לחמו של מזבח ולא ירדו, אין אנו אומרים שההעלאה מבררת החלק שהוא "אשי ה'" ומביאה לידי מעילה (ראה אור-שמח). [דין זה נאמר כבר למעלה בפ"ב ה"א. ואולי כאן המדובר באימורים שנטמאו ולאחר זריקה?]. (61) הטעם אמרו בגמרא שם, מפני שאינו מביא כל הפסד לגבוה, שהרי אינם ראויים לכלום, וגם נעשית כל מצותם. [מלשונו של רבינו משמע שפטור לגמרי, ואין בהם מעילה אפילו מדברי סופרים, וזה מנוגד למה שכתב למעלה בהלכה א שאם נטמא בשר קדשי קדשים אחר זריקה אין מועלים בו, ומכאן שנטמא לפני זריקה מועלים. וראה תוספות שם ד"ה הכל, שהוכיחו, שבנפסל לפני זריקה הכל מודים שמועלים בו, ולפיכך פירשו שהמדובר כשנהגה אחרי זריקה מהבשר שנטמא לפני זריקה. והוכחה לדבריהם אנו מוצאים בגירסא שלפנינו בגמרא שם: "נהגה מבשר קדשי קדשים שנטמא לפני זריקה". ונראה שיש להזיז כאן ממקומם את המלים

1 חֲבֵרְתָּהּ, וְאַף עַל פִּי שְׂאִינֹה³⁴ רְאוּי לְאַכִּילָהּ, הוֹאִיל
2 וְאִם רָצָה מִזֶּה זֹרֶק וְאִם רָצָה מִזֶּה זֹרֶק. אֲבָל אִם
3 שָׁחַט זֶה אַחֵר זֶה - אֵין דְּמָה³⁵ מוֹעִיל לְבִשָּׁר
4 חֲבֵרְתָּהּ³⁶, וְאִפְלוּ לְאַחֵר זְרִיקָה, שְׁהָרִי לֹא הֵימָּה לָהּ
5 שְׂעָה הָרְאוּיָה לְהַתִּיר בְּשָׂרָהּ³⁷.

(32) שם ז. ז: (33) כגון ששחטון שני כהנים (רש"י שם). (34) השני. (35) של אותה ששחט קודם. (36) להוציא מידי מעילה. (37) מפני שאסור לזרוק דם החטאת שנשחטה באחרונה.

6 ז. כָּל חֲטָאת עוֹף³⁸ או עוֹלֵת עוֹף שֶׁנִּפְסְלָה בְּשָׁנוּי
7 עֲשִׂיתָהּ³⁹ או בְּשָׁנוּי מְקוֹם עֲשִׂיתָהּ⁴⁰ - מוֹעִילִין בָּהּ;
8 חוּץ מֵעוֹלֵת הָעוֹף שֶׁנִּמְלַק לְמִטָּה בְּמִלִּיקַת חֲטָאת
9 לְשֵׁם חֲטָאת, שָׂאָף עַל פִּי שְׂאֵל עֲלֶתָהּ לְבָעֲלִים לְשֵׁם
10 חוּבָהּ⁴¹ - אֵין מוֹעִילִין בָּהּ⁴², הוֹאִיל וְשִׁנָּה שְׂמָה
11 וּמְקוֹם עֲשִׂיתָהּ וְשִׁנָּה מַעֲשִׂיָה לְשֵׁם דָּבָר שְׂאִין בּוֹ
12 מַעֲלִילָהּ⁴³.

(38) משנה זבחים טו. טו: (39) הבדיל הראש מן הגוף בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40) עולת העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת העוף במחיצתו התחתונה, ואם שינה - פסול. וכן אם מלק עולת העוף למטה - פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה כשרה בכל מקום (רבינו שם הלכה ט). (41) על הבעלים להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים ה"א). (42) כר' יהושע שם טו: (43) חטאת העוף שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם עולת העוף שנעשתה כך אין מועלים בה.

13 ח. מְנַחֶה⁴⁴ שְׁנִתְפַּגְלָה⁴⁵ או שְׁנַעֲשִׂית בְּמַחֲשֶׁבֶת
14 הַמְּקוֹם⁴⁶, וְכֵן שְׁתִּי הִלָּחֵם וְלָחֵם הַפְּנִים שְׁנִתְפַּגְלוּ או
15 שֶׁנִּפְסְלוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמְּקוֹם - מוֹעִילִין בָּהֶן, שְׁהָרִי לֹא
16 הֵימָּה לָהֶן שְׂעַת הַתֵּיר⁴⁷.

(44) קרבן קמח. (45) ראה הלכה ג. (46) לזרוק את הדם או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין שתי מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו. בדרך כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול", ולנפסל במחשבת המקום - "פסול", ולפעמים כשאין הבדל ביניהם, נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול". (47) כלמעלה בהלכה א.

17 ט. וְכֵן⁴⁸ קָמֵץ שֶׁיֵּצֵא לַחוּץ או לָן וְחִזַּר וְהִקְטִירוֹ -
18 מוֹעִילִין בְּשִׁירִים, שְׁהָרִי לֹא הֵימָּה שֶׁם שְׂעַת הַתֵּיר. אֲבָל
19 אִם נִטְמָא הַקָּמֵץ⁴⁹ וְהִקְטִירוֹ - אֵין מוֹעִילִין בְּשִׁירִים;
20 שֶׁהֲצִיץ⁵⁰ מִרְצָה⁵¹ עַל הַטָּמֵא, וְאִינוּ מִרְצָה לֹא עַל
21 הָלָן⁵² וְלֹא עַל הַיּוֹצֵא. יֵצְאוּ הַשִּׁירִים⁵³ או נִטְמָאוּ
22 וְאַחֵר כֶּף הַקְּטִיר הַקָּמֵץ, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין
23 בְּאַכִּילָהּ - אֵין מוֹעִילִין בָּהֶן⁵⁴, שְׁהָרִי קָרֵב הַקָּמֵץ
24 בְּמַצּוֹתוֹ.

בכולה. ומסופק היה באבר אחד לדמיו, אם אנו אומרים מתוך שחלה על האבר קדושת דמים חלה עליו קדושת הגוף, ומתוך שקדש אבר אחד קדשה כולה, או אין אומרים שני "מתוך". בלשון התלמוד: "חד מיגו - אמר, תרי מיגו - לא אמר". ויוצא מזה, שמדובר כאן באבר שהנשמה תלויה בו, שאילו אבר שאין הנשמה תלויה בו פסק רבינו פט"ו מהל' מעשה הקרבנות, שאפילו בהקדישו קדושת הגוף לא פשטה הקדושה בכל הבהמה. אולם בפ"ה מהל' ערכין הי"ב כותב רבינו דין זה באומר "דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח". ראה כסף-משנה ולחם-משנה שם. (6) שאין פדיון לקדשים תמימים. (7) משום שאינו ראוי לפדיון, שמה פשטה קדושה בכולה, לפיכך אין הקדושה עוברת על הדמים (ראה ראב"ד וכסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

- 17 ג. המפריש⁸ מעות לגזירות⁹ - אסור להנות בהן, ואם נהנה - לא מעל; מפני שהן ראויין לבוא פלם שלמים¹⁰, ואין פשלים מעילה אלא באמורייהן אחר זריקת דמים¹¹. מת¹² - יפלו לנדבה¹³. היו מפרישים¹⁴: דמי חטאת - ילכו לים המלח¹⁵, ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן¹⁶. אמר: אלו לחטאתי והשאיר¹⁷ לגזירותי, אם נהנה בכל השאר¹⁸ - מעל¹⁹; נהנה במקצתו - לא מעל²⁰. וכן אם אמר: אלו לעולתי והשאיר לגזירותי, ונהנה בכלן - מעל²¹; נהנה במקצתן - לא מעל. שאין בדמי שלמים מעילה²². הפריש מעות ואמר: אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואילו לשלמים, ונתערבו - מועלין בכלן ומועלין במקצתן²³. וכיצד יעשה²⁴? יקח שלש בהמות, ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת, ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.

(8) משנה, מעילה יא, א. (9) אחר שמלאו ימי נזרו, מביא הנזיר שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. (10) מפני שאמר סתם "לגזירות" יכול לקנות בכולם שלמים ('תוספות' שם ד"ה הפריש). (11) כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"א. (12) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, וגם לא קבע איזה כסף הוא לחטאת ואיזה לעולה ושלמים. (13) לעולות נדבת ציבור, ואע"פ שמעורבים בהם דמי חטאת שדינם השלכה לים המלח, הלכה היא למשה מסיני בנזיר (רבי יוחנן, בנזיר כה). (14) לפני שמת, פירש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (15) כדין דמי חטאת שמתו בעליה (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"א), ומה שאמר רבי יוחנן: "הלכה היא בנזיר", היינו במעות סתומות. (16) ומובן שבדמי שלמים אין מועלים (למעלה ה"א). (17) נזיר כו, ב. (18) בכל הדמים שנשארו. (19) מפני שנהנה בדמי העולה. (20) אולי נהנה בדמי שלמים בלבד (בגמרא שם הגירסא: והשאר "לשאר" נזירות, וכן גם בתוספתא מעילה פ"א. כלומר, לכל שאר הקרבנות שעליו להביא, היינו עולה ושלמים, ומכאן שאם אמר והשאר לנזירות, אין מעילה אפילו בנהנה בכל המעות, כמו

"קודם זריקה", ולהעמידן אחרי המלה "שנטמא", ובהתאם לגירסא שבגמרא, והמדובר כשהנהנה לאחר זריקה, וכשם שזריקה מועלת ליוצא כך מועלת לטמא].

- 1 יב. קדשי המזבח⁶² - חלבן וביציהן אסור להנות מהן, ונהנה - לא מעל⁶³. לפיכך, ולד הקדשים⁶⁴ וכן ולד המעשר לא יינק מאמו, אלא מבהמה אחרת חליין. ויש לאדם להתנדב ולומר: חלב בהמה זו החליין יהיה הקדש⁶⁵ ללדות הקדשים שיינקוהו פדי שלא ימותו.

(62) משנה מעילה יב. (63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). (64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד שנולד לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנולד לפני שעושרה. ורבינו סתם, ויש מקום לפרש שהכוונה גם לוולד שנולד לאחר ההקדש, ואסור לו לינק מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על המשנה אומר נימוק זה. (65) פירוש, יהיה מזומן (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

- 7 יג. הקדיש⁶⁶ בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: דמי בהמה זו לנסכים⁶⁷, ודמי בן יונה זה לשלמים⁶⁸ - הרי הן קדשי בדר הבית ומועלין בחלבן וביציהן, כמו שיתבאר.

(66) שם יב: (67) אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה). וכן פסק רבינו בהלכות מעשה הקרבנות פרק טו הלכה ה). (68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי בדר הבית. ראה בהערה הקודמת.

פרק רביעי

(1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

- 11 א. המפריש² מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו ולתורין ובני יונה - מועלין בהן משעה שהפריש.
- 13 הפריש לשלמים - אין מועלין בהם³.

(2) תוספתא, מעילה פ"א ה"ד: מועלים בדמי חטאת ובדמי עולה, ואין מועלים בדמי שלמים. (3) אינם עדיפים משלמים עצמם שקדושת הגוף עליהם.

- 14 ב. הקדיש⁴ אבר אחד לדמיו⁵ למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדשה בכלל או לא פשטה, לפיכך תקרב ולא יפדה⁶. ואם נפדה - אין מועלין בפדיונו.

(4) בעיא שלא נפשטה (תמורה יא:). (5) אם הקדישו למזבח, אין כל ספק שקדושת הגוף פשטה בכולה אם היה זה אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או ראש וכדומה (ראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב), אבל בהקדיש את האבר לדמיו לצורך קרבן שבהמה זו ראוייה לו, שאל רבא שם מהו הדין, וצדדי הבעיה הם: ברור, שאם הקדיש כל הבהמה לדמיה - חלה עליה קדושת הגוף, וברור היה לו לרבא גם-כן שאם הקדיש את האבר קדושת הגוף פשטה הקדושה

מְעִילָתוֹ⁴², שֶׁהָרִי מַעַל בְּסֹלֶעַ אַחַת מִדְּמֵי הָאֶשֶׁם; 21
וַיִּשְׁלַם חֲמִשָּׁה דִּינָרִים⁴³ וַיִּפְּלוּ לְנִדְבָהָ⁴⁴. 22

(35) משנה, שם כו, ב. כפי שנתפרשה בגמרא שם.
(36) סלע הוא ארבעה דינרים. (37) ראה למעלה פ"א ה"ג.
(38) ובזה השיב להקדש את מה שגזל ותוספת חומש, ואע"פ
שהאיל עלה לו רק בסלע אחד, והטעם מפני שהרווח הוא
שלו, שהרי האילים הם חולין. (39) ומעל רק באחד.
(40) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא
אשם בפחות משני שקלים. שקל שבתורה הוא סלע
שבמשנה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הכ"ב. (41) כאן
הרווח להקדש, שהרי לא מעל בדמי אשם זה. (42) ואע"פ
שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה
לז. (43) הסלע שמעל, וחומשו. וכסף זה יביא מביתו.
(44) שהרי הם מותר אשם שנפולים לנדבה. ראה הל' פסולי
המוקדשין פ"ד ה"ד.

ז. הַהֲנִיחָה⁴⁵ מִדְּמֵי חֲטָאת עַד שְׁלֹא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - 23
יוֹסִיף חֲמֵשׁ עַל מֶה שֶׁנִּהְיָה וַיְבִיֵא בְּדָמֵיו⁴⁶ חֲטָאתוֹ⁴⁷, 24
וַיְבִיֵא קָרְבַּן אֶשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. וְכֵן אִם נִהְיָה מִדְּמֵי 25
אֶשֶׁם עַד שְׁלֹא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמֵשׁ וַיְבִיֵא 26
בְּדָמֵיו אֲשָׁמוֹ, וַיְבִיֵא אֶשֶׁם אַחֵר לְמְעִילָתוֹ. שֶׁקָּרְבָּנוֹת 27
הַמְּזֻבָּח⁴⁸ - מְעִילָתָן לְקָרְבָּנוֹת הַמְּזֻבָּח, וְקֹדֶשִׁי בֵּדֶק 28
הַבֵּית - מְעִילָתָן לְבֵדֶק הַבֵּית. נֹדַע לֹא שֶׁמַּעַל⁴⁹ וְאַחֵר 29
כֶּף קָרְבָה חֲטָאתוֹ⁵⁰ וַיִּזְדֹּן לֹא הִפְרִישׁ מְעִילָתוֹ⁵¹, או 30
שֶׁהִפְרִישָׁה וְלֹא כָלָה בְּדָמֵי חֲטָאתוֹ⁵² - יוֹלִיף 31
הַמְעִילָה וְחֲמִשָּׁה לִים הַמַּלְח⁵³. נֹדַע לֹא שֶׁמַּעַל אַחֵר 32
שֶׁקָּרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְּלוּ מַעוֹת הַמְעִילָה וְחֲמִשָּׁה 33
לְנִדְבָה; שֶׁאֵין מִפְּרִישֵׁין בַּתְּחִלָּה לְאַבֹּד⁵⁴. וְכֵן כֶּף 34
וְכֵן כֶּף יְבִיֵא אֶשֶׁם מְעִילָתוֹ. וּבְאֶשֶׁם, בֵּין שֶׁנֹּדַע לֹא 35
שֶׁמַּעַל קִדְּם שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחֵר שֶׁקָּרַב - תִּפֹּל 36
מְעִילָתוֹ וְחֲמִשָּׁה לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹתֵר אֶשֶׁם⁵⁵. 37
וַיְבִיֵא אֶשֶׁם מְעִילָתוֹ. 38

(45) ברייתא, מעילה ט, ב. (46) דמי הקרן עם החומש.
(47) בהמה יותר יפה. (48) הקרן והחומש הם למזבח.
כלומר, לקנות בהם קרבן כזה שמעל בו. (49) בחלק מן
הדמים. (50) שנקנתה בדמים שנשארו. (51) מה שנהנה
וחומשו. (52) אלא קנה בדמים שנשארו בלבד. (53) כדין
מותר חטאת (שם יא. אמר אביי, שדין זה הוא לפי דעת רבי
שמעון שכל חטאת שכיפרו בעליה תמות, אבל לרבנן
הסוברים שאינה מתה אלא אם אבדה וכיפרו בעליה באחרת
ואח"כ נמצאה, המעות יפלו לנדבה. ומכיון שרבינו פסק
בהל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"א כרבנן, למה כתב כאן:
ילכו לים המלח? והר"י קורקוס (מובא כאן ה"ז בכסף-
משנה) מתרץ שמכיון שידע שמעל יהיה עליו להפריש מה
שנהנה וחומשו ולהוסיף על דמי החטאת, ולא עשה כך אלא
הקריב חטאתו מהדמים שנשארו, הרי זה כדחייה בידים כמו
שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת ונמצאת הראשונה
ולא בא להמלך בבית-דין ושחט אחת מהן, שאמרנו שם
פ"ד ה"ג שהשניה תמות, מפני שדחה אותה בידים).

שאמרנו בתחילת הלכה זו בהפריש מעות לנזירות. ויש
לתמוה על רבינו, למה השמיט את המילה "לשאר". ונראה
שהושמטה בטעות על-ידי המעתיקים. (21) מפני שנהנה
בדמי עולה, בין מת בין לא מת, ובדמי חטאת - אם לא
מת, כמו שנתבאר למעלה בהלכה זו. (22) ושמא נהנה
בדמי שלמים בלבד. (23) פירוש, אם נהנה בדמים העולים
על דמי השלמים (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס), אבל אם
נהנה בסכום פחות מדמי השלמים לא מעל, שמא נהנה
מדמי השלמים בלבד. (24) תוספתא, מעילה פ"א ה"ה.

ד. אֶחָד מִמִּחְיָבֵי קִנְיִן²⁵ שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת וְאָמַר: אֵלוֹ 1
לְחוֹבָתִי - מוֹעֲלִין בְּכָל וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן²⁶. וְאִם 2
מֵתוּ - יִפְּלוּ לְנִדְבָה²⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּנִזְיוֹת²⁸, 3
וּמוֹעֲלִין בָּהֶן. 4

(25) כגון זב וזבה ויולדת, שמחויבים להביא שני עופות,
אחד לחטאת ואחד לעולה. (26) מפני ששני הקרבנות יש
בהם מעילה. (27) בנזיר כו, א - אמרו שההלכה למשה
מסיני שהובאה למעלה בהלכה הקודמת, נאמרה גם
במחויבי קנינים. (28) בדין נזירות, למעלה ה"ג.

ה. הַמִּפְרִישׁ²⁹ חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב וְהִבְיָאָה עַל 5
אֲכִילַת דָּם - הָרִי זֶה לֹא כִפָּרוֹ³⁰, לְפִיכָף לֹא מַעַל³¹. 6
הַפְּרִישׁ מַעוֹת³² לְחֲטָאת חֶלֶב וְקָנָה בָּהֶן חֲטָאת דָּם: 7
בְּשׁוּגָג - כִּפָּרוֹ³³, לְפִיכָף מַעַל; בְּמִזִּיד - לֹא כִפָּרוֹ, 8
לְפִיכָף לֹא מַעַל³⁴. 9

(29) כריתות כז, ב. (30) כתוב בתורה (ויקרא ד, כח):
"קרבנו... על חטאתו", ודרשו במשנה שם, שהקרבן צריך
להיות לשם אותו החטא, ולא יעבידנו מחטא זה לחטא
אחר. (31) במעשה השינוי, שהרי לא נהנה כלום.
(32) שם. ההבדל בין מעות לבהמה הוא, שבהמה היא
קדושת הגוף ואינה יוצאה לחולין לעולם, ולפיכך אין
הבעלים יכולים לשנות בה כלום, מה-שאינ-כן דמים
שיוצאים לחולין אם מועל בהם או כשקונה בהם בהמה
לקרבן. (33) בגמרא שלנו, נאמר סתם "מעל וכיפר". אבל
בתוספתא כריתות פ"ד ה"ו, אנו שונים כדברי רבינו.
(34) בגמרא שם תולים את הכפרה במעילה, מפני שמעל -
כיפר. ורבינו אומר להיפך (כסף-משנה).

ו. הַמִּפְרִישׁ³⁵ שְׁתֵּי סֻלְעִים לְאֶשֶׁם וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי 10
אֵילִים לְחֵלִין, הוֹאִיל וְקָנָה חֵלִין בְּדָמֵי אֶשֶׁם - מַעַל. 11
וְחִיב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה דִּינָרִים³⁶, שֶׁהֵן שְׁתֵּי סֻלְעִים 12
וְחֲמִשָּׁה³⁷, וַיְבִיֵא בָּהֶן אֶשֶׁם. וַיְבִיֵא קָרְבַּן אֶשֶׁם עַל 13
מְעִילָתוֹ. לְפִיכָף, אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה 14
יָפָה שְׁתֵּי סֻלְעִים וְהַשְּׁנִי יָפָה עֲשָׂרָה דִּינָרִין - יְבִיֵא 15
הַשְּׁנִי עֲשָׂרָה אֶשֶׁם תַּחַת הַמְעִילָה עִם הַחֲמִשָּׁה³⁸, 16
וַיְבִיֵא הַשְּׁנִי שְׁתֵּי סֻלְעִים אֶשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. לָקַח 17
אֶחָד לְאֶשֶׁם וְאֶחָד לְחֵלִין³⁹, אִם הָיָה שֶׁל אֶשֶׁם יָפָה 18
שְׁתֵּי סֻלְעִים⁴⁰ - יְבִיֵא אוֹתוֹ לְאֶשְׁמוֹ הָרָאוּשׁוֹן⁴¹, וְכֵן 19
אִם הָיָה זֶה הַחֵלִין יָפָה שְׁתֵּים - יְבִיֵא אוֹתוֹ אֶשֶׁם 20

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 הַנּוֹתֵן אֵינָהּ אֲסוּרָה עָלָיו⁷⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה
19 מִשְׁאֵר הַקּוֹנְמוֹת⁷⁶ יֵשׁ בָּהֶן מַעֲלָה לְנֶאֱסֵר בָּהֶן. וְכָל
20 דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו מִנְּדָר בְּזָה מִצְטָרְפִין, וְאִם
21 נִהְיָה מִכְּלָם⁷⁷ בְּשׁוּה פְּרוּטָה - מְעַל.

72) שם, בעיא שנפסטה. (73) ואין אנו אומרים, שמכיון שהכיכר יצאה מרשות הנותן פקע איסורה, מפני שאינה כיכרו. (74) כשיהנה בה. (75) לו היתה אסורה גם עליו, היה הוא מועל בה. (76) פירוש, אם לא אמר "הקדש" או "קרבן" אלא "קונם" ושאר הכינויים שנמנו במשנה שם י, א. (77) בכל אחד לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שוה פרוטה.

22 יא. האומר⁷⁸: הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קָרְבָן אִם אֵינֶן
23 נִקְצָצוֹת הַיּוֹם, וְטִלִית זֶה קָרְבָן אִם לֹא תִשְׂרֹף הַיּוֹם,
24 וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצָצוּ וְלֹא נִשְׂרָפָה הַטִּלִית - הֲרִי
25 הֵם הַקֹּדֶשׁ, וַיִּפְדוּ כִּשְׂאֵר הַהִקְדָּשׁוֹת וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה
26 בָּהֶן. אֲבָל אִם אָמַר: הֲרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קָרְבָן עַד
27 שִׁיקָצְצוּ - אֵינֶנּוּ יָכוֹל לַפְדוֹתָן; שֶׁכָּכֵל עַתָּה שִׁיפְדוּ
28 יַחְזִירוּ הַקֹּדֶשׁ⁷⁹ עַד שִׁיקָצְצוּ, וְכִינֹן שֶׁנִּקְצָצוּ אֵינֶן
29 צָרִיכִין פְּדִיּוֹן⁸⁰, אֲלֵא נִהְיִין בָּהֶן מִיָּד. בְּמָה דְּבָרִים
30 אֲמֹרִים? בְּשִׁפְדָּן הַמִּקְדִּישׁ; אֲבָל אִם פָּדָן אַחֵר -
31 הֲרִי אֵלוּ יוֹצְאִין לְחֵלְיוֹן⁸¹ אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא
32 נִקְצָצוּ, וַיְהִי מִתְּרִין אִף לַמִּקְדִּישׁ.

78) משנה וגמרא, שם כח, א. וכת, ב. (79) כרב פדא שם. רבינו סובר שבזה מודה עולה לבר פדא (ראה הערה הבאה). (80) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה, כעולא שם נגד דעת בר פדא. (81) שהרי הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא הקדיש אותן. מימרא של רבי יוחנן, שם ל, א.

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ח

פרק חמישי

1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.
א. אֶחָד הַמִּקְדִּישׁ לְבִדֵּק הַבֵּית דְּבַר הָרָאוּי לְחֵזֶק
הַבֵּדֶק, כְּגוֹן אֶבֶן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לְבִדֵּק הַבֵּית
דְּבַר הָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כִּבְשִׁים וְתוֹרִים, אוֹ
הַמִּקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ דְּבַר הָרָאוּי לְבִדֵּק הַבֵּית, כְּגוֹן אֶבֶן
וְקוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדִּישׁ לָזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שְׂאִינֶן רְאוּיִין
לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה², כְּגוֹן הַמִּקְדִּישׁ תְּרִנְגוּלִין וְחֻמֵּין
וְצִיר אוֹ קֶרֶקֶע, אֲפִלּוּ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה מְלֵאָה זָכֵל אוֹ
עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מִשְׁעָה שֶׁהִקְדָּשׁוּ עַד
שִׁיפְדוּ דְּבָרִים הָרָאוּיִים לְהַפְדוֹת³.

2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים.
3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. כָּל קֹדֶשִׁי בִּדֵּק הַבֵּית עִם דְּבָרִים שְׂמוֹעֲלִין בָּהֶן

54) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד. (55) ראה למעלה ה"ו ובהערות.

ח. הַמּוֹכֵר⁵⁶ עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמוֹ - לֹא עֲשָׂה כָּלוּם⁵⁷. וְדִין
תּוֹרָה, שִׁיחְזִירוּ הַמַּעֲוֹת חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִי⁵⁸; וְקִנְסוֹ
אוֹתוֹ⁵⁹ חֲכָמִים, שִׁיפְלוּ הַמַּעֲוֹת לְנִדְבָה. אֲפִלּוּ הִיתָה
הַבְּהֵמָה שְׁוֶה אֲרִבְעָה וּמִכְרָה בְּחֻמְשָׁה - הַחֲמִשָּׁה
בְּלִי⁶⁰ יָפְלוּ לְנִדְבָה⁶¹. וְאֵין פָּאן מַעֲלָה לֹא מִדְּבַרֵּי
תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבַרֵּי סוֹפְרִים.

56) תוספתא, פסחים פ"ז ה"ז (לפי גירסת הגר"א) וברייטא שם פט, ב. (57) ומקריבים הקרבן לשם בעליו הראשונים (רש"י שם). ראה משנה-למלך. (58) והמוכר יחזירין לקונה. (59) את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים, כעין החרמת הכסף שנעשה בו משא ומתן בלתי הוגן, אבל את הקרבן אי-אפשר להחריש, שהרי קדושת הגוף עליו. ורש"י פירש, שקנסו את הקונה בהתאם לפתגם העממי: "לא עכברא גנב, אלא חורא גנב" (לא העכבר הגנב, אלא החור שהוא נמלט שם). (60) ואין אנו אומרים שהדינר החמישי מתנה היא למוכר (רש"י שם). (61) לנדבת ציבור.

ט. יֵשׁ מַעֲלָה בְּנִדְרִים⁶². בְּיָצֵד? הָאוֹמֵר: כֶּכֶר זֶה
עָלִי קָרְבָן אוֹ הַקֹּדֶשׁ⁶³, וְאֶכְלָה - מְעַל⁶⁴, אִף עַל פִּי
שֶׁהִיא מִתְּרַת לְאַחֲרִים. לְפִיכָּךְ⁶⁵ אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן, שֶׁהֲרִי
אֵינָה קֹדֶשׁ אֲלֵא לָזֶה בְּלִבָּד. אָמַר: כֶּכֶר זֶה קֹדֶשׁ⁶⁶ אוֹ
קָרְבָן, וְאֶכְלָה, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - מְעַל. לְפִיכָּךְ⁶⁷
יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן⁶⁸. הִיתָה לְפָנָיו⁶⁹ כֶּכֶר שֶׁל הַפֶּקֶד⁷⁰
וְאָמַר: כֶּכֶר זֶה הַקֹּדֶשׁ, נִטְלָה עַל מְנַת לְאֶכְלָה - מְעַל
לְפִי כְּלָה; עַל מְנַת לְהוֹרִישָׁהּ - מְעַל לְפִי טוֹבַת
הַנִּיָּה⁷¹ שֶׁבָּה.

62) נדרים לה, א. מחלוקת רבי מאיר ורבנן, ופסק כרבי מאיר מפני שרב נחמן שם סובר כן. ועוד, שבשבועות כב, ב - אמרו שיש להפוך את השיטות, היינו חכמים אומרים מעל, ורבי מאיר אומר לא מעל (ר"ן נדרים, שם). (63) פירוש, שאמר "עלי" הקדש. (64) ומשלם להקדש קרן וחומש (נדרים, שם). (65) מפני שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. (66) והוא-הדין אם אמר: ככר זה הקדש. (67) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכושו של הקדש. (68) ככל קדשי בדק הבית. (69) מימרא של רבא, שם לד, ב. (70) מדובר כשהכיכר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדיש, וארבע אמות של אדם קונות לו (בבא-מציעא י:), ולפיכך יכול לזכות בה להקדש, כדין המגביה מציאה לחבירו (בשביל חבירו) - קנה חבירו. (71) שמין ערך ההנאה שבנו מוכן לתת לו, כדי שיריש לו את הכיכר, ואת הסכום הזה וחומש, ישלם להקדש.

י. הָאוֹמֵר לְחִבְרָא⁷²: כֶּכֶרִי עָלֶיךָ הַקֹּדֶשׁ, וְחִזֵּר וְנִתְּנָה
לוֹ - הַמִּקְבֵּל מִתְּנָה זֶה מְעַל⁷³ לְכִשְׁיוּצִיא⁷⁴, שֶׁהֲרִי

- 1 מקדשי מזבח - מצטרפין זה עם זה למעילה, ואם
- 2 נהנה בשוה פרוטה מכלם - מעל.
- 3 ג. אכל והאכיל את חברו או נהנה ומהנה חברו,
- 4 אכילתו והנית חברו או אכילת חברו והניתו - כלן
- 5 מצטרפין למעילה, ואם נעשה מן הכל הנה
- 6 בפרוטה - מעל.
- 7 ד. המעילה מצטרפת לזמן מרבה⁴. פיצד? נהנה
- 8 היום מן ההקדש ונהנה לאחר כמה שנים בהעלם
- 9 אחר⁵ - הרי אלו מצטרפין לפרוטה ומעל.

הקדש - לא נהנין ולא מועלין¹⁸. אילן של הדיוט¹⁹

הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוך

השדה²⁰: אם בינו לבין השדה של הקדש עד שש

עשרה אמה - הרי אותן השרשין שבתוך השדה

אסורין, והנהנה מהן לא מעל; היה האילן רחוק

יתר על שש עשרה - הנהנה בהן מעל. אילן של

הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו יוצאין בתוך

השדה²¹: אם היה בתוך שש עשרה אמה - מועלין

בהן; היה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותן

השרשין שבתוך שדה הדיוט לא נהנין ולא מועלין.

כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא

והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר

שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידיו שהלכה כרבי יוסי

נגד רבי מאיר. (13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה

אני בכולן (פירוש, בהקדש בור ונתמלא מים, ושוכר ריק

ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאינן מועלים)

חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות

מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל,

שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין

קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף

ההקדש הם ממוין הקדש. (14) כלומר, זבל ופרש מבהמות

הקדש. (15) בזבל ופרש זה. (16) לשיירי לשכה (כסף

משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת)

הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות

גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור,

כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה

שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה".

(17) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע

בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה

חולין והמים באו לשדה של הקדש. (18) מפני שאינה

ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן

של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל

הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו:

הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן

האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים

אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך

הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו.

(20) של הקדש. (21) של הדיוט.

ז. קן שפראש האילן של הקדש, שפנה אותו העוף

מעצים²² ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן עם

הביצים²³ שבו עם האפרוחים הצריכין לאמן אין

נהנין בהן, והנהנה - לא מעל²⁴.

שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים

לאילן דינן כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל

האפרוחים שאינם צריכים לה, שיודעים לפרוח ולמצוא

מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין

מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם

זקוקים לקן.

(4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח): מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. (5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות.

- 10 ה. אין מעילה אלא בתלוש⁶ מן הקרקע, אבל
- 11 הנהנה בקרקע עצמה או במקדש לה - לא מעל,
- 12 אפילו פגם. פיצד? החורש שדה הקדש או הזורע
- 13 בה - פטור. נטל מאבקה⁷ ונהנה בה ופגמה⁸ - מעל.
- 14 הדש בשדה הקדש - מעל; שהאבק שלה מועיל
- 15 לשדה, והרי נהנה באבק ופגם השדה. וכן אם חרש
- 16 שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה,
- 17 ונטל העשב - מעל⁹. הדר במקדש או בקדש
- 18 אילן או שוכף של הקדש, אף על פי שנהנה - לא
- 19 מעל¹⁰. וכן המקדיש בית בנוי, הדר בו - לא מעל¹¹.
- 20 אבל המקדיש עצים ואבנים ובהן בית, הדר שם
- 21 - מעל, כמו שיתבאר.

(6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. (7) האבק שנטל נתלש מן השדה. (8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. (9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. (10) מפני שנהנה מן המחובר. (11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחוה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה).

- 22 ו. גדולי הקדש - מועלין בהן¹². פיצד? הקדיש
- 23 שדה והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועלין
- 24 בהן. אבל המקדיש את הבור ריקן ואחר כך נתמלא
- 25 מים, הקדיש אשפה ואחר כך נתמלאת זבל, שוכף
- 26 ונתמלא יונים, הואיל ואינן גדולי הקדש - אין
- 27 מועלין בהן¹³. וכן הזבל והפרש שבחצר הקדש¹⁴ -
- 28 לא נהנין ולא מועלין. ומה יעשו בהן¹⁵? ימכרו
- 29 ויפלו דמיהן ללשכה¹⁶. מעזן שהוא יוצא מתוך
- 30 שדה הקדש¹⁷ - אסור להנות במים שיוצאין ממנו
- 31 בתוך השדה, והנהנה - לא מעל. יצאו המים חוץ
- 32 לשדה - מותר להנות בהן. ערבה הגדלה בשדה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. (38) שאיסורו רק מדרבנן. (39) בקדושת הגוף החמורה אסרו לעולם.

יג. המקדיש תרנגולת למזבח - מועלין בה 21
ובביצתה. הקדיש חמור למזבח - מועלין בה 22
ובחלבה. 40. הקדיש תורים לבדק הבית 41 - מועלין 23
בהן ובביצתן, כמו שבארנו. 24

40) והטעם, מפני שתרגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכון ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. (41) אבל אם הקדיש למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה.

יד. פתנות פהנה שבלו 42 - מועלין בהן כשאר 25
קדשים. והחדשים, הואיל ונתנו להנות בהן 43 - אין 26
מועלין בהן. 27

42) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (43) שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

טו. קדשי עובדי פוכבים 44: אם לבדק הבית 28
הקדישו - מועלין בהן; ואם קדשי מזבח הן - אין 29
בהן מעילה מן התורה, שנאמר בקרבנות: דבר אל 30
בני ישראל, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים. 31
44) שהגוי הקדישם לגבוה.

טז. קול 45 ומראה 46 וריח 47 של הקדש - לא נהנין 32
ולא מועלין. במה דברים אמורים? כשהריח בקטרת 33
אחר שעתה תימרתה; אבל אם הריח בקטרת 34
כשתעלה תימרתה - מעל 49. 35

45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (46) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (47) ריח הקטורת. (48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה מצוותו וכלל בידיו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו. (49) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

פרק ששי

1) יבאר הנהנה בדבר שנפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים שתלש מצמרו אע"פ שלא נפגם.

א. יש דברים 2 שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו, כגון 36
המשתמש בכלי זהב טהור, ויש דברים שייפגמו, 37
כגון בגדים וכלי כסף ונחשת וברזל וכיוצא בהן. 38
והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש שאינו מחבר 39

ח. המקדיש 25 את היער - מועלין בכלו, בין 1
באילנות בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן. 2
25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכולו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש.

ט. גזברים ששפו 26 עצי הקדש 27 וקצצו אותן - 3
מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו מעת 4
שקצצו 28; אבל אין מועלין לא בשפוי 29 ולא 5
בנסרת 30 ולא בנביה של עצים, והוא הגוף הקשה 6
העגל שבתוף העץ 31 הדומה ליבלת, שלא יצלה 7
למלאכה. 8

26) החליקו במעצר. (27) שקנאו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצום והעבירום לרשות הקדש חתכו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירורי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם).

י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו 32 ולא בשערו, 9
אף על פי שהוא עומד להגזז, מפני שהוא מחבר 10
לו, וכל זמן שהוא מחבר הולך ומשבית. 11

(32) עבדים דינם כקרקות.

יא. הזרע פרות הקדש - פודה אותן בשעת זרען 33. 12
ואף על פי שלא פדה - הרי הגדולין חלין 34, ואין 13
מועלין בהן, ואין משלמין מהן קרן וחמש 35, 14
וחיבין בחלה. 15

33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעום וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שנזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. (35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספתא תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו.

יב. שמרים 36 של הקדש שנתן עליהם מים: ראשון 16
ושני ושלש 37 - אסור להנות בו, והנהנה לא 17
מעל 38; רביעי - מותר. במה דברים אמורים? בקדשי 18
בדק הבית; אבל קדשי מזבח, אף מרביעי ואילף - 19
לעולם אסור 39. 20

ד. ואין מועל אחר מועל במקדשים אלא
בבהמה¹⁹ וכלי תשמיש בלבד. כיצד? בקע בקרדס
של הקדש ונהנה בפרוטה ופגם, ובא חבירו ויקע
בו ונהנה ופגם - כלם מעלו. נטל הקרדס ונתנו
לחבירו - הוא מעל, אבל חבירו לא מעל. שמה
בכוס של זה ונהנה בפרוטה, ובא חבירו ושתה
ונהנה, ובא חבירו ושתה ונהנה - כלם מעלו. נטל
הכוס ונתנו לחבירו מתנה או מכרו - הוא מעל,
וחבירו לא מעל. רכב על גבי החמור ונהנה
בפרוטה ופגם, ובא חבירו ורכב עליו ונהנה
ופגם²⁰, ובא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם - כלם
מעלו. נתן החמור לחבירו מתנה או מכרו או
השפירו²¹ - הוא מעל, וחבירו לא מעל. וכן
המשאיל²² קרדס של הקדש - הוא מעל לפי טובת
הנאה²³ שבו, וחבירו מתר לבקע בו לכתחלה²⁴.
והוא הדין לבהמה²⁵.

(19) הלכה זו היא המשך להלכה הקודמת, והמדובר בבהמה
טמאה, ולמטה כותב רבינו בפירוש "החמור". כל הדינים
האמורים בפרק זה בהלכות ג, ד, וה, הם לפי התוספתא
מעילה פרק ב הלכה ט, ולא ע"פ המשנה מעילה יט:
העוסקת בקדושת הגוף כמו כלי שרת שבמשנה, ולפיכך
שינה רבינו וכתב: "כלי תשמיש", ודעתו שהתוספתא אינה
מנוגדת למשנה (ראה ראב"ד וכסף-משנה), ומפרש את
התוספתא האומרת: "בקע בקורדוס של הקדש, ובא חבירו
ובקע בו, כולם מעלו" כגון ששגג וחשב שהקורדוס הוא
שלו ולא נתכוון כלל להוציא מרשות לרשות, ולכן גם השני
מעל. ומשנתינו מדברת, כשידע שאינו שלא והנתכוון לגזול,
אבל לא ידע שהוא של הקדש (אם ידע שהוא של הקדש,
הרי הוא מזיד ואפילו קדושת דמים אינו מתחלל), ולפיכך
אמרו: אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף (ראה הלכה
ה), אבל בקדושת דמים במתכוון לגזול אע"פ שאינו יודע
שהחפץ הוא הקדש, מכיון שהנתכוון להוציאה מרשות
לרשות הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן פירשו התוספות
קידושין נה. ד"ה אין (ראה גירסת הב"ח שם. וגם לפי
גירסתו אפשר ליישב דברי רבינו). (20) נחלש. (21) לזמן
מסוים. שכירות דינה כמכר. (22) מימרא של רב אמי,
בבבא מציעא צט. (23) שוויה של הנאת המשאיל בזה
שעשה טובה לשואל. (24) מפני שהקורדוס יצא כולו
לחולין ע"י מסירתו לרשות השואל. (25) המשאיל בהמה
שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח²⁶ אינה פן, אלא יש בה מועל
אחר מועל עד כמה פעמים. כיצד? תלש מן
החטאת²⁷, ובא חבירו ותלש, ובא חבירו ותלש - כלן
מעלו²⁸. וכן אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - כלן
מעלו. ויראה לי²⁹, שדין המנחות והעופות והנסכים
וכלי שרת פדין הבהמה, שכלן קדשת הגוף הן.
34

(26) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם
מעילה לפני זריקת הדם (למעלה פ"ב ה"א). (27) לשון

1 בקרקע: אם נהנה בדבר שאין בו פגם, כגון
2 שנשתמש בכלי זהב של הקדש - מעל; נהנה בדבר
3 שנפגם, כגון שלבש בגדי הקדש או בקע בקרדס -
4 לא מעל עד שיפגם³ בהקדש בשוה פרוטה באותו
5 דבר עצמו⁴ שנהנה בו, ויתפנו להנות, ויפגם ויהנה
6 באחת⁵. נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה,
7 או שנהנה בשוה פרוטה ופגם בשוה פרוטה בדבר
8 אחר ולא נהנה במה שפגם ולא פגם במה שנהנה
9 - הרי זה לא מעל, עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם
10 באותה הנה בשוה פרוטה בדבר עצמו. כיצד? הרי
11 שהתיר מטלית מבגד הקדש ותפסה בבגדו ולבשה
12 ונהנה בה בשוה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה
13 ממנה בשוה פרוטה, ולא הפסיד במטלית כלום -
14 הרי זה לא מעל, מפני שנהנה בדבר אחד ופגם
15 בדבר אחר. וכבר בארנו⁶, שנהנה ומהנה חבירו -
16 מצטרף, ואפילו לזמן מרבה.

(2) משנה מעילה יח. בקיאים היו חז"ל בתכונות המתכות,
וידעו שהזהב קשה ואינו נפגם בשימוש קל. (3) כחכמים
שם. (4) גמרא שם יח. (5) כל התנאים הכתובים כאן
נאמרו בגמרא שם. (6) למעלה פרק ה הלכה ד.

ב. קדשי קדשים⁷ התמימים שתלש מצמרן - פיון
18 שנהנה בפרוטה מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי
19 הן דומים לכוס של זהב שאינו נפגם, שאין תלישת
20 הצמר פוסלת אותו מלקרב. אבל אם נפל בהן מום,
21 הואיל ולמכירה עומדים והנהגה פוגמת דמיהן⁸ - לא
22 מעל עד שיהנה ויפגם⁹ בפרוטה. תלש מהן אחר
23 שמתו - פיון שנהנה מעל, שאין פגם למתה¹⁰.
24 ומעילה זו מדבריהם, כמו שבארנו¹¹.

(7) משנה שם. (8) שאם יש יותר צמר יעלה מחירם.
(9) כרב פפא שם יט. ראה ראב"ד וכסף-משנה. (10) משמע
בין תמימה ובין בעלת מום. וכן פירש רש"י שם. וראה מה
שכתבנו למעלה בפרק ג הלכה א. (11) שם.

ג. המועל בקדשי בדיק הבית, פיון שמעל בשגגה -
25 נתחלל¹² הקדש¹³, וזה שנהנה אחריו פטור¹⁴. מעל
26 בדרון, הואיל ואינו חייב בקרפן מעילה - לא נתחלל
27 הקדש, אלא הרי הוא פתול¹⁵, ואם בא אחר ונהנה
28 בו בשגגה - מעל. במה דברים אמורים¹⁶? בשמעל
29 בקדש והוציאו בתורת חלין והקנהו לאחר; אבל אם
30 נהנה בו ופגמו¹⁷ ולא הקנהו לאחר - יש בו מועל
32 אחר מועל¹⁸.

(12) פקעה קדושתו. (13) מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה
במשנה קידושין נב; ובגמרא שם נד: אמרו שהלכה כר'
יהודה בהקדש, האומר: בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל.
(14) שהרי נהנה בחולין. (15) כמו שהיה לפני המעילה.
(16) שבשוגג אין מועל אחר מועל. (17) אפילו פגמו,
ומכל-שכן אם נהנה ולא פגם. (18) ראה פרק ד וה.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37 הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניחה, גמרא שם.

ט. נטל³⁸ פרוטה של הקדש ונתנה לבלן, אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אמוניות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

(38 משנה שם.

י. קנה בה חפץ³⁹ ולא משך: אם מן העובד פוכבים - מעל⁴⁰, ואם מן ישראל - לא מעל⁴¹.

39 ושילם מחירה למוכר. (40 בקנה מן הגוי, מעות קונות לדברי הכל. (41 שלא קנה את החפץ כל זמן שלא משך אותו. וסובר רבינו, שאע"פ שמן התורה מעות קונות, כיון שתיקנו חכמים שלא יקנה בלי משיכה, הרי לא יצא הכסף מרשות המוכר (ראה כסף-משנה. ופלפלו האחרונים בזה, אם תקנת חכמים מועילה לבטל דין תורה בכעין זה. וצריך עיון).

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חליץ⁴², אף על פי שלא הוציאן בדברי חל - מעל. פיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה⁴³ שהביא בפירתו מן ההקדש - מעל. וכלם אין מועלין עד שירק הדם⁴⁴. לפיכך, המביא מנחות⁴⁵ ונסכים ולחם תודה מן ההקדש, אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין פאן זריקת דם לכפר עליו.

42 סבור היה שהמעות חולין. (43 כגון זב וזבה ויולדת שמחוייבים להביא קרבנות אחר טהרתם. (44 ואז נהנה, כי הזריקה מכפרת, מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במעילה יט. ופסק כר' יהודה. (45 חוץ למנחת חוטא, שהרי הקטרת הקומץ מכפרת.

יב. נתן⁴⁶ שקלו⁴⁷ ממעות הקדש - פשיטתו⁴⁸ התרומה ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת וירק דמה⁴⁹ ומעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שנוקד דמה⁴⁹.

46 משנה שקלים פרק ב, ב. (47 מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש אחת בשנה, כדי לקנות קרבנות חובת ציבור. (48 שלוש פעמים בשנה היו ממלאים שלוש קופות גדולות מהשקלים שנצטברו בלשכה, ומה שהכניסו לקופות נקרא "תרומת הלשכה", ומהו קונים קרבנות, ומה שנשאר בלשכה נקרא "שירי לשכה". (49 אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

יג. המפריש⁵⁰ שקלו והוציאו בשאר צרכיו⁵¹, בין הוא בין חברו - מעל⁵². נתנו לחברו⁵³ לשקלו על ידו⁵⁴, הלקו ושקלו על ידי עצמו⁵⁵: אם פכר נתרמה⁵⁶ התרומה - מעל השוקל⁵⁷; שהתורם תורם על

המשנה מעילה יט: ראה הערה בהלכה הקודמת. (28) תוספתא שם פרק ב הלכה א. (29) בתוספתא אמרו: ובעולה וכו' נתנו לחבירו וכו' כולם מעלו, ורבינו לומד מעולה לכל הדברים שהם קדושת הגוף, ולפיכך אמר "ראה לך".

1 ו. בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום, הואיל 2 והיא עומדת לפדיון³⁰ - הרי היא כקדשי בדיק הבית 3 שהיא קדשת דמים; ואם נתנה לחברו, וחברו 4 לחברו - הראשון בלבד מעל.

(30) המדובר כשהבהמה חיה, ואפשר להעמידה לפני הכהן להערכה. אבל אם מתה או אפילו שחטה, אין לה פדיון מפני שהיא טעונה העמדה והערכה. ראה למעלה פ"ג הערה א.

ז. אמרו חכמים³¹, שהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתנה לחברו - שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בזדון³², שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו³³ - לא מעל עד שיוציא אותה בחפציו או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחברו - הוא מעל, וחברו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו³⁴. וכל פיוצא בזה.

(31) שנינו שם (יט:): "נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל". ובגמרא שם שאלו: "מאי שנא (מהו ההבדל) הוא, ומאי שנא חבירו?" ומתוך שמואל: בגזבר המסורות לו. ומפרש רבינו, שהמדובר במועל בזדון ולא נתחללו האבן והקורה, ולפיכך שאל, למה לא מעל חבירו, הרי במועל בזדון למדנו בה"ג שכולם מעלו? ומתוך שמואל שהמדובר כשהמועל הראשון נתנה לגזבר, אבל אם נתנה לאחר מעלו שניהם. ומכאן דבריו שבהלכה זו, אבל רש"י וראב"ד פירשו אחרת (ראה כסף-משנה). (32) ומה שאמרו: "מעל", הכוונה שעבר על איסור מעילה בקדשים, אבל אינו מביא אשם ואינו מוסיף חומש (ראה למעלה פרק א הלכה ג). ומה הכריחו להעמיד דין זה במעילה בזדון? מפני שקדשי בדיק הבית מתחללים אחרי מעילתו של הראשון ואין השני מועל, כמו שנתבאר כמה פעמים. (33) אבל אם התכוון לגזולה - אע"פ ששגג ולא ידע שהוא של הקדש - מעל חבירו. (34) כמה פעמים בפרק זה.

ח. נטל אבן³⁵ או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נהנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל³⁶. נתנה על גבי חלון שפתקרה ולא חברה - לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה, שאין זו הנהיה הנפקת³⁷.

(35) משנה שם. (36) אף-על-פי שלא דר תחתיה. והטעם, מפני ששינה את הקורה וגם נהנה ממנה הנאה ניכרת.

שְׁתֵּים מִדְּעָתִי - שְׁנֵיהֶן מַעֲלֹי. נִטְלוּ הָאוֹרְחִים שְׁלֹשׁ
שְׁלֹשׁ - אִף הָאוֹרְחִין מַעֲלֹי, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן עָשָׂה
שְׁלִיחוֹת חֲבֵרוֹ וְהוֹסִיף מִדְּעָתוֹ. נִמְצָא חֲבֵרוֹ חֵיב, לְפִי
שְׁנַעֲשׂוּ דְבָרָיו וְלֹא נִעְקְרָה הַשְּׁלִיחוֹת, וְהוּא חֵיב עַל זֶה
שֶׁהוֹסִיף מִדְּעָתוֹ.

30

(2) משנה, מעילה כ, א. (3) ושינה ממה שאמר המשלח.
(4) מכיון ששינה, אינו שליחו של המשלח במעשה זה, אבל
אם לא שינה אלא הוסיף, מבאר רבינו דינו למטה בהלכה
זו. אמנם כלל בדינו, שאין שליח לדבר עבירה, ואין
מחייבים את המשלח, אבל מעילה יוצאה מן הכלל הזה.
בקידושין מב, ב - למדו שבאיסור מעילה יש שליח לדבר
עבירה. (5) במשנה, הגירסא: "לא היה כלבו מזה אלא
מזה", ופירושו ב'תוספות', כגון שהיו שם כמה חלונות,
ואומר בעל הבית לא נתכוונתי לחלון זה שהבאת ממנו אלא
לחלון אחר, ונראה שגם רש"י מפרש כך, ופירושו מתקבל
על הדעת. ואולי גירסא אחרת היתה לפני רבינו.
(6) ואפילו שלא בדבר עבירה, אין אנו אומרים שידו כיד
משלחו. (7) מפני שנעשה רצונו ונהנה בזה. (8) חתיכה
לכל אחד. (9) קחו. (10) כפירוש של רב ששת, שם כ, ב.
(11) בעל הבית מעל, מפי שנעשה רצונו. והשליח מעל, מפני
שעשה על דעת עצמו ממש, והדגיש בפירוש שזה לא על
דעת בעל הבית, אבל אם לא פירש שעושה על דעת עצמו,
אפשר שחשב שבעל הבית אינו מקפיד על ההוספה, ומה
שאמר "חתיכה", התכוון שלא יפחות (כסף-משנה בשם
הר"י קורקוס).

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּשָׁתוֹ הַחֲתִיכוֹת מִקֶּדְשִׁי
בְּדֶק הַבַּיִת; אָבָל אִם הָיוּ בָשָׂר עוֹלָה¹² וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹³
- לֹא מַעַל אֱלָא הָאוֹכֵל¹⁴ בְּלֶבֶד. שְׁהָרִי הוּא חֵיב
בְּאִסּוּר אַחֵר יֵתֵר עַל הַמַּעֲיֵלָה¹⁵, וּבְכָל הַתּוֹרָה פְּלָה
אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבֵרָה¹⁶, אֱלָא בַּמַּעֲיֵלָה לְבִדָּה שְׁלֹא
יִתְעַרֵּב עִמָּה אִסּוּר אַחֵר¹⁷.

36

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות... המשלח הוא שמעל... אין
שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה".

וידועה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שליח
לדבר עבירה, בשליחות יד, בפיקדון ובטביחה ומכירה,
ומדוע כתב שרק במעילה יש שליח לדבר עבירה. ותירצו
שחיוב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות
יד וטביחה ומכירה החיוב אינו מצד שליחות אלא מתורת
פושע, היינו שהפשיעה היא בדיבור עצמו שאמר לשלוח
יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם
כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין
שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה
לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה,
אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות
הבחירה החופשית - אפשרות של מעילה, מתוך תקוה

הַעֲתִיד לְהַגְבוֹת⁵⁸, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ בְּשִׁקְלִים⁵⁹, וְכֵאלֹ
הַגִּיעַ שֶׁקֶל זֶה לְלִשְׁכָּה, וּלְפִיכָף מַעֲלֹ⁶⁰. וְאִם עֲדִין
לֹא נִתְרָמָה תְּרוּמָה - לֹא מַעֲלֹ⁶¹. וּלְעוֹלָם אֵין מוֹעֲלִין
בְּשִׁירֵי הַלִּשְׁכָּה⁶².

4

(50) תוספתא מעילה פרק א הלכה יג. (51) צרכי חולין.
(52) ראב"ד וכסף-משנה מפרשים כוונת רבינו, שאם נתנו
לחבירו וזה נהנה בו שניהם מעלו. והכסף-משנה מוסר מקור
הדין בתוספתא מעילה שם. בתוספתא שלפנינו גירסא
אחרת, המפריש שקלו לחבירו הרי זה מעל. (53) משנה
שקלים פרק ב, ב. (54) בשביל המשלח. (55) בשביל
עצמו. (56) בשעה ששקל. (57) השליח ששקל בשביל
עצמו. (58) ולפיכך זכה הקדש בשקל זה בשעה שתרמו
הראשון. (59) פ"ב ה"ט. (60) ההנאה היא שאם לא שקל,
בית-דין ממשכנים אותו וגוברים ממנו. וקיום מצוות מתן
השקל אינה מעילה, מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו"
(קיום מצוה אינה הנאה, אלא מילוי חוב שהטילה עליו
התורה. רבינו בפירושו על המשנה לפי הירושלמי שם).
(61) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, בשעה
ששקלו בשביל עצמו. (62) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר
בקידושין נד. ופסק כר"י (בירושלמי שם אמרו שמשנתנו ר'
מאיר שנאה, שסובר מועלים בשיירים. ויש לתמוה על
רבינו, שפסק כמשנתנו, ומסיים שאין מועלים בשיירים,
וצריך עיון).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין
מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

א. מִי שֶׁשִּׁגְגַּ וְלָקַח הַקֶּדֶשׁ אוּ מַעוֹת הַקֶּדֶשׁ וְנָתַנוּ
לְשְׁלִיחַ לְהוֹצִיאוֹ בְּתוֹרַת חֲלִין: אִם עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ
שְׁלִיחוֹתוֹ - הַמְשַׁלֵּחַ הוּא שֹׁמֵעַ; וְאִם לֹא עָשָׂה
שְׁלִיחוֹתוֹ, אֱלָא עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ מִדְּעַת עֲצָמוֹ³ - הַשְּׁלִיחַ
הוּא שֹׁמֵעַ⁴. בִּיצֵד? בְּעַל הַבַּיִת שֶׁאָמַר לְשַׁלּוּחוֹ: תֵּן
(לִי) מֵאוֹתוֹ בָּשָׂר לְאוֹרְחִין, הֲלֹף וְנָתַן לָהֶן כֶּפֶר; אוּ
שֶׁאָמַר לוֹ: תֵּן לָהֶן כֶּפֶר, וְנָתַן לָהֶן בָּשָׂר; אָמַר
לְשַׁלּוּחוֹ: הִבָּא לִי מִן הַחֲלוֹץ, וְהִבָּא לוֹ מִן הַמִּגְדָּל; אוּ
שֶׁאָמַר לוֹ: הִבָּא מִן הַמִּגְדָּל, וְהִבָּא לוֹ מִן הַחֲלוֹץ -
הַשְּׁלִיחַ מַעֲלֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְוָה. הֲלֹף הַשְּׁלִיחַ וְהִבָּא
מִן הַחֲלוֹץ כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁאָמַר הַשְּׁלִיחַ:
לֹא הִיָּה בְּלִבִּי שֶׁיָּבִיא אֱלָא מִן הַמִּגְדָּל - בְּעַל הַבַּיִת
מַעֲלֹ; שְׁהָרִי עָשָׂה שְׁלִיחוֹת מֵאָמְרוֹ, וּדְבָרִים שֶׁבִּלְבָב
אֵינֶן דְּבָרִים. וְאִפְלוּ הִיָּה הַשְּׁלִיחַ חֲרַשׁ אוּ שׁוֹטֵה אוּ
קָטָן שֶׁאֵין לָהֶן שְׁלִיחוֹת⁶, אִם עָשָׂה כְּמֵאָמְרוֹ - בְּעַל
הַבַּיִת מַעֲלֹ⁷, וְאִם לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ - בְּעַל הַבַּיִת
פְּטוּר. אָמַר לְשַׁלּוּחוֹ: תֵּן לְאוֹרְחִין חֲתִיכָה חֲתִיכָה⁸ שֶׁל
בָּשָׂר, הֲלֹף הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶן: טָלוּ⁹ שְׁתֵּים שְׁתֵּים -
בְּעַל הַבַּיִת מַעֲלֹ, שְׁהָרִי נִעְשָׂה דְּבָרוֹ, וְהַשְּׁלִיחַ פְּטוּר,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף עַל שְׁלִיחוֹת בְּעַל הַבַּיִת וְלֹא עָקַר
הַשְּׁלִיחוֹת¹⁰. אָבָל אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ: טָלוּ שְׁתֵּים

25

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חנווני מעל. ורבינו כאן כותב "שליח מעל", ובפירושו על המשנה שם, מפרש שהמשנה מתכוונת לנזכרו שניהם, המשלח והשליח. ראה רש"י שם, שפירש אחרת. (25) למעלה פ"א ה"ג. ומפני שלא נתחייב בקרבן מעילה, לא נתחללה הפרוטה. (26) שהרי כולם מזידים. (27) תוספתא, שם. ובמשנה למלך כתב, שדין זה פלא בעיניו.

ו. וביצד²⁸ יעשה²⁹ כדי להציל החנווני מן החטא עד שיהיה מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חליץ או פלי כל שהוא ואומר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה; ותעשה אותה פרוטה או הפלי הקדש, ויתר החנווני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה³⁰ של הקדש שנתעברה בכל הכיס, או שאמר: פרוטה בכיס זה הקדש - מחלל אותה³¹ ואחר כך ישתמש בכיס. ואם הוציא ולא חלל - לא מעל עד שיוציא את כל הכיס³².

(28) משנה, שם. (29) בעל הבית שזכר. מדובר כשהחנווני שוגג. (30) משנה, שם כא, ב. (31) ואינה בטלה ברוב, מפני שמטבע חשוב, ודבר חשוב אינו בטל אפילו באלף ('תוספות' שם ד"ה פרוטה. וראה משנה למלך). (32) כל זמן שלא הוציא כל הפרוטות שבכיס, אפשר שהפרוטה של הקדש נשארה בו. פסק כחכמים, שם.

ז. אומר: פיס מכיס³³ הקדש, ושור משורי הקדש - מועלין בכלן³⁴ ומועלין במקצתן³⁵. ביצד עושה? מביא את הגדול שבהם ואומר: אם הקדש הוא - הרי הוא הקדש, ואם לאו - ההקדש בכל מקום שהוא מחלל על זה; ויהנה בקטן.

(33) תוספתא, מעילה פ"א ה"ז. (34) אם הוציא את כולם. (35) אפילו הוציא רק מקצתם. ה'סוף משנה' מתפלא, שהרי זה סותר דברי עצמו בפס"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. ויש להוסיף ולשאול, מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת שלא מעל עד שיוציא את כל הכיס? וצ"ע.

ח. המועל בפחות משוה פרוטה, בין בידון בין בשגגה - משלם את הקרבן³⁶, ואינו חייב חמש ולא קרבן. ויראה לי, שאינו לוקה³⁷ על פחות משוה פרוטה, אם היה מזיד.

(36) ברייתא, בבא מציעא נה, ב: "ואת אשר חטא מן הקודש" (ויקרא ה, ז) לרבות פחות משוה פרוטה להישבון. (37) משמע, שאסור מן התורה, אלא שאין בו מלקות (ראה כסף-משנה למעלה פ"ב הט"ז).

ט. המפקיד³⁸ מעות אצל בעל הבית³⁹ ונשתמש בהן והוציא - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות להשתמש בהן, ובעל הפקדון לא הרשהו.

(38) משנה, מעילה כא, א. (39) בין אם המעות קשורות ובין אינן קשורות.

ובטחון שסוף-סוף לא ידח ממנו נידח. ומשום כך אומרים אנו בכל התורה כולה יש שליח לדבר עבירה חוץ מבמעילה, כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו של הקב"ה ולשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם, ושאל אחד לא יפגום בזה ח"ו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טו)

(12) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ב. (13) דברים העומדים להקטרה. (14) שהרי נהנה. (15) נימוק למה לא מעל המשלח. (16) פלא, הלא גם בגנב וטבח יש שליח לדבר עבירה. ראה פ"ג מהל' גניבה ואבידה ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (17) שאסור לאכול בשר עולה וכיוצא בו. ראה הל' מעשה הקרבנות פ"א (ראה משנה למלך שם).

ג. הנותן¹⁸ פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו: הבא לי בחציה גרות ובחציה פתילות, הלך והביא לו בקלה גרות או בקלה פתילות; או שאמר לו: הבא לי בקלה גרות או בקלה פתילות, הלך והביא בחציה גרות ובחציה פתילות - שניהם פטורים. בעל הבית לא מעל - שהרי לא נעשה שליחותו בפרוטה¹⁹; והשליח לא מעל - שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה. אבל אם אמר לו: הבא לי בחציה גרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני, והלך והביא גרות ממקום פתילות ופתילות ממקום גרות - השליח מעל²⁰.

(18) משנה, שם כא, א. (19) ואין מעילה בפחות מפרוטה. (20) מפני ששינה בכל הפרוטה.

ד. נתן²¹ לו שתי פרוטות ואמר לו: הבא לי אתרוג, והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון - השליח מעל, ובעל הבית פטור, שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששוה שתי פרוטות. לפיכך, אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה אחת שוה שתי פרוטות - שניהם מעל²².

(21) משנה, שם. מחלוקת תנאים, ופסק כרבי יהודה. (22) גמרא, שם כא, א.

ה. השולח²³ פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ, ונזכר בעל הבית שהיה הקדש קדם שתגיע ליד החנוני - השליח מעל, שהוא שוגג²⁴, ובעל הבית כבר נזכר, ואין המזיד חייב בקרבן מעילה, כמו שבארנו²⁵. נזכר אף השליח וידע שהיה הקדש קדם שתגיע לחנוני - שניהם פטורים²⁶ מקרבן מעילה, והחנוני חייב שיוציא אותה פרוטה שנתעברה במעותיו, שהרי הוא שוגג. הודיעו לחנוני שפרוטה שנתנו לו הקדש - שלשתן פטורין, ונתפס המקח להקדש²⁷.

(23) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ג. (24) במשנה, שם כא, א - נאמר: שלח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני,

1. הפקידן אצל שלחני או חנוני⁴⁰ ולא היו חתומין
2. ולא קשורין קשר משנה⁴¹, הואיל ויש לו רשות מן
3. הדין להשתמש בהן, אם הוציאו - שניהן פטורין⁴²;
4. בעל הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו השתמש
5. בהן, והחנוני פטור - מפני שאינו קשורין קשר
6. משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש ברשות.
- ג. אין מחללין את ההקדש⁴ על המלאכה, אלא על
17 המעות. כיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה
18 - אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש
19 בשכרו, עד שמחללין אותן על המעות⁵, ואחר
20 שיעשו חלין נותנין אותן לאמן בשכרו, אם רצו,
21 וחוזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרומת הלשכה⁶.

- (4) דברים הראויים להקדש. (5) פירוש, בתחילה מפרישים
שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך
מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6) כל זה עושים
לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה
לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של
ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.
- ד. כשבונים במקדש - אין לוקחין עצים ואבנים מן
23 ההקדש, ולא בונים את הבנין על דעת שהוא קדש,
24 אלא בונים הכל מן החל⁷; גזרה שמה יהנה בצל הבנין
25 או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר
26 שישלם הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין⁸. ואם
27 צרכו הגזברין לעצים לקדש לאותו היום בלבד -
28 לוקחין אותן ממעות ההקדש; שהרי אינן מתאחרין
29 ימים כדי שנהווש להן שמה ישען אדם עליהן וימעול.
30

7. יא. האשה⁴³ שהכניסה מעות של הקדש⁴⁴ לבעלה,
8. או שהקדיש מורישה ומת ונפלו לה הקדשות
9. בירשה⁴⁵ - לכשיוציא הבעל המעות בחפציו
10. ימעל⁴⁶.

- (43) מימרא של רבא, בבא-מציעא צו, ב. (44) שהיו בידה
לפני שנישאת. (45) אחר שנישאת. (46) אם לא ידע שהן
נכסי הקדש, אבל לפני כן אינו מועל אע"פ שנכנסו לרשות
ע"פ תקנת חכמים, שהבעל זוכה בנכסי אשתו לאכול
פירותיהם, והטעם, מפני שאינו רוצה לזכות בנכסי הקדש,
והאשה גם כן אינה מועלת מפני שאינה מקנה לבעלה את
הנכסים מרצונה אלא חכמים הקנו לו.

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ח

פרק שמיני

- (1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמם מזונות אם יאכלו
מגורגרות של הקדש.
- א. הפועלים שהן עושין בהקדש, אף על פי שפסקו
11 עמם מזונות² - לא יאכלו מגורגרות של הקדש,
12 ואם אכלו - מעלו. אלא ההקדש נותן להם דמי
13 מזונות.
14

- (2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גורגרות
הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג,
כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשו שבעך" היינו
בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך"
ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב
במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עוסקים בהם.

- ב. הדש פרישני הקדש - הרי זה חוסם את הפרה.
15 שגאמר: לא תחסם שור בדישו - דיש הראוי לו³.

- (3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים
כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור
והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" -
הראוי לו.

- ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה⁴²

41 המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש -
42 תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבועה
43 פרקים. הלכות מצוה הקרבנות - תשעה עשר
44 פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים.
45 הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים.
46 הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים.
47 הלכות מעילה - שמונה פרקים.
48 לך אֲזַבַּח זִבַּח תֹּזֶה וּבִשְׁם ה' אֶקְרָא

ספר תשיעי והוא

ספר קרבנות

49 הלכותיו שש. וזהו סדורן:
א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות חגיגה. ג. הלכות
50 בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מחסרי
51 כפרה. ו. הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

54 יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
55 ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
56 לשחט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבח אותו על
57 החמץ. (ג) שלא תלין אמוריו. (ד) לשחט פסח שני.
58 (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה
59 עשר. (ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל
60 חמשה עשר לחדש השני. (ז) שלא יאכל נא
61 ומבשל. (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ
62 לחבורה. (ט) שלא יאכל ממנו מומר. (י) שלא יאכל
63 ממנו תושב ושיכיר. (יא) שלא יאכל ממנו ערל. (יב)
64 שלא ישבר בו עצם. (יג) שלא ישבר עצם בפסח
65 שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא
66 ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר
67 חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.
68 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שמצות עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן,
ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

70 א. מצות עשה לשחט את הפסח בארבעה עשר
71 לחדש ניסן² אחר חצות³. ואין שוחטין אלא מן
72 הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה⁴. ואחד
73 האיש ואחד האשה חביבין במצוה זו⁵.

2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד
ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו
שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין
הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא
משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר'
אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח

1 ולידע סוף ענינם פפי כחו. ודבר שלא ימצא לו
2 טעם ולא ידע לו עלה¹⁸ - אל יהי קל בעיניו¹⁹. ולא
3 יתירס²⁰ לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא
4 מחשבתו בו כמחשבתו בפאר דברי החל. בוא וראה
5 כמה החמירה תורה במעילה! ומה אם עצים
6 ואבנים ועפר ואפר, כיון שנקרא שם אדון העולם
7 עליהם בדברים בלבד²¹ נתקדשו, וכל הנוהג בהן
8 מנהג חל - מעל בה, ואפלו היה שוגג צריך
9 כפרה²²; קל וחמר למצות שחקק לנו הקדוש ברוך
10 הוא, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן,
11 ולא יתפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשב
12 בהן מחשבתו בדברי החל. הרי נאמר בתורה:
13 ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם
14 אתם. אמרו חכמים: לתן שמירה ועשייה לחקים
15 במשפטים. והעשייה ידועה, והיא שיעשה החקים.
16 והשמירה - שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן
17 המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי
18 וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל,
19 ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות
20 שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי לך,
21 ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו
22 בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר
23 חזיר ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה,
24 ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן
25 המנינים ומן העובדי כוכבים שהיו משיבין על
26 החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות
27 השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף
28 דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר ידים, אני
29 בכל לב אצור פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך
30 אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות כלן
31 מפלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשביל עבודת
32 הקרבנות העולם עומד. שפעשית החקים
33 והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא.
34 והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם
35 את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי
36 בהם.

18) סיבה, נימוק. 19) אל יזלזל בו. 20) על פי הכתוב
במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יתרוס לעלות אל ה' פן
יפרץ בם". 21) שאמר הרי זה קודש. 22) מחוייב
להביא קרבן אשם. 23) שלא נתגלו טעמם. 24) אבות
פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל
העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

37 סלקו להו' הלכות מעילה בסיעטא דשמיא

38 נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.

39 הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
40 הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות פלי

15 אֶת הַפֶּסַחִים עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שָׁחַטוּ אַחֵר חֲצוֹת¹⁶
16 קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - כְּשׁוֹר. וְיִהְיֶה אֶחָד מִמֶּרֶס
17 בְּדֵם הַפֶּסַח¹⁷ עַד שֶׁיִּזְרַק דָּם הַתָּמִיד, וְאַחֵר כֶּן יִזְרַק
18 דָּם הַפֶּסַח¹⁸ אַחֲרָיו. וְאִם נִזְרַק דָּם הַפֶּסַח קֹדֶם דָּם
19 הַתָּמִיד - כְּשׁוֹר¹⁹.

(12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים
סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו)
בין הערבים". (14) פסחים נח: "ואחר דבר (=פסח)
שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא
נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל
שיאחר דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר
אלא "בין הערבים" (שם נט. בבביתא השניה). (16) משנה
שם סא. שאע"פ שצריך לאחר - אין זה אלא למצוה, אבל
אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו
ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם).
וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר
שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך
לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג -
הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ²⁰ וְיִהְיֶה לוֹ כְּזִית חֲמִץ
21 בְּרִשּׁוֹתָו - לֹקֶה²¹; שְׁנָאֹמֶר: לֹא תִזְבַּח עַל חֲמִץ דָּם
22 זִבְחִי - שְׁלֹא יִזְבַּח הַפֶּסַח וְהַחֲמִץ קָיָם²². אַחֲד²³
23 הַשּׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם וְאֶחָד הַמִּקְטִיר אֶת
24 הָאֵמוּרִין²⁴, אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם אוֹ בְּרִשּׁוֹת
25 אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׂאוּלֵלִין פֶּסַח זֶה כְּזִית חֲמִץ
26 בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָּתוֹ - הָרִי זֶה לֹקֶה, וְהַפֶּסַח כְּשׁוֹר²⁵.

(20) ש"בעת שחיתת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה
ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטו). (21) במשנה (שם
סג.): "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא-תעשה",
וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה - לוקים
עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה
אלא בכזית. (22) שם ה. (23) שם סג: (24) "אימורין
נקראים הנחתים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם
מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה
את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ
פסחים סד:); ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה'
לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים).
(25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

ו. דָּם הַפֶּסַח טָעוֹן שְׁפִיכָה²⁶ פֶּגַגְד הִיסוּד²⁷. וְאַחֵר
27 שְׁשׁוּפְכִים דָּמוֹ מִפְּשִׁיטִים אוֹתוֹ²⁸ וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנוֹ
28 וּמוֹצִיאִין אֶת אֲמוּרָיו²⁹ וּמִקְטִירִין אוֹתוֹן חֲלָבִין כָּל
29 זֶבַח וְזֶבַח לְבִיד³⁰. וְכַעַל הַזֶּבַח נוֹטֵל פֶּסַחוֹ עִם הָעוֹר
30 שְׁלוֹ³¹ וּמִבִּיא לְבֵיתוֹ לִירוּשָׁלַיִם³² וְצוֹלְהוֹ וְאוֹכֵל
31 לְעֶרֶב³³.
32

(26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן
המזרק למזבח (זבחים לז.). (27) של המזבח (פסחים סד.).
והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא

בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים,
אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים
שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין ראיה לדבר, וזכר
לדבר "קדשו עלי" מלחמה קומו ונעלה בצהריים, אוי לנו
כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמ' ו, ד). (4) שנאמר
(שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי לכם, מן
הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודה ורבי יוסי
שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במכסת נפשות", ולא
נאמר "במכסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים
צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה
ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג.

ב. וּמִי שֶׁפָּטַל מִצֹּהַ זֶה בְּזִדּוֹן וְעֵבֶר יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר
1 וְלֹא הִקְרִיב, וְהוּא לֹא טָמֵא וְלֹא בִדְרָךְ רְחוּקָה - הָרִי
2 זֶה חֵיב כְּרֹת³. וְאִם בְּטָלָה בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר⁷.

(6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך
לא היה, וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".
וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב
כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נז) וז"ל: "וכך גם
כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי
שארין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי"
(פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה"ב, כתב: "הזיד ולא
הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני
אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו
והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על
הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה
שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ
משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה,
וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א
מהלכות שגגות ה"ב).

ג. אִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא בְּעֹרָה⁸, כְּשֶׁאֵר
4 הַקִּדְּשִׁים⁹. אֵף בְּשַׁעַת הַתָּר הַבָּמוֹת לֹא הָיוּ מִקְרִיבִין
5 אֶת הַפֶּסַח בְּבִמַת יַחֲדִיד¹⁰. וְכָל הַמִּקְרִיב אֶת הַפֶּסַח
6 בְּבִמַת יַחֲדִיד - לֹקֶה; שְׁנָאֹמֶר: לֹא תִזְבַּח אֶת
7 הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרָיו. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹¹ לְמִדּוֹ, שֶׁזֶה
8 אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֵט בְּבִמַת יַחֲדִיד אֶפְלוֹ בְּשַׁעַת הַתָּר
9 הַבָּמוֹת.
10

(8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח
קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר
(דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך
לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קריית ספר).
(9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה
ט: "אין בין במה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה
(=במת יחיד) אלא פסחים" (שארין מקריבים אותו בבמת
יחיד). (11) זבחים קיד:

ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחֵר חֲצוֹת¹²; וְאִם שָׁחַטוּ קֹדֶם
11 חֲצוֹת - פְּסוּל¹³. וְאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחֵר תָּמִיד
12 שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁴. אַחֵר שְׂמִקְטִירִין קִטְרֹת שֶׁל בֵּין
13 הָעֶרְבִים וְאַחֵר שְׂמִטְבִּין אֶת הַנְּרוֹת¹⁵ מִתְחִילִין לְשַׁחַט
14

14 וְשֹׁחֲטִין, וְיוֹצֵאִים עֶשְׂרָה וְנִכְנְסִין עֶשְׂרָה, וְחוֹזְרִין
15 וְיוֹצֵאִין עֶשְׂרָה וְנִכְנְסִין עֶשְׂרָה.⁴⁵

(44) אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. (45) פסחים שם. ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם).

16 יא. הֵיוּ פָחוֹת מִחֲמִשִּׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח
17 לְכַתְחֻלָּה.⁴⁶ [וְאִם שָׁחֲטוּ - פֶּשֶׁר.⁴⁷] וְאִם שָׁחֲטוּ פֶלֶן
18 בְּבֵת אַחַת⁴⁸ - פֶּשֶׁר.⁴⁹ פִּיצֵד נִשְׁחָט?⁵⁰ נִכְנְסָה הַפֶּת
19 הָרְאוּשָׁה עַד שֶׁתִּמְלֵא הָעֶזְרָה, וְנוֹעֲלִין דְּלָתוֹת
20 הָעֶזְרָה וּמַתְחִילִין לִשְׁחַט אֶת פֶּסְחֵיהֶן. וְכָל זְמַן שֶׁהֵן
21 שׁוֹחֲטִין וּמִקְרִיבִין קֹרְבָּאִים הַלּוּיִם אֶת הַהֶלֶל.⁵¹ אִם
22 גָּמְרוּ הַהֶלֶל וְעִדְדִן לֹא שָׁלְמָה הַפֶּת מִלְּהַקְרִיב -
23 שׁוֹנִים⁵²; וְאִם שָׁנוּ וְלֹא שָׁלְמוּ לְהַקְרִיב - מְשַׁלְּשִׁין.
24 וּמַעֲוֹלָם לֹא שְׁלֹשָׁה.⁵³

(46) פסחים שם. שבפחות מחמישים אי-אפשר שיהיו שלוש כתות. (47) בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כלול בהא דלהלן. (48) בדפוס רומי: "בבית אחת". (49) קידושין מא: "מניין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבית אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". (50) משנה בפסחים סד. (51) תופסתא פסחים פ"ד. (52) קוראים הלויים פעם שניה. (53) לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

25 יב. עַל כָּל קְרִיָּאָה וּקְרִיָּאָה⁵⁴ תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת
26 בְּחֻצוֹצְרוֹת⁵⁵: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וּתְקִיעָה.⁵⁶ הוֹאֵל וְאֵין
27 לוֹ נִסְכִּים לְתַקֵּעַ בְּשַׁעַת נִסּוֹף, תּוֹקְעִין בְּשַׁעַת
28 שְׁחִיטָה.⁵⁷

(54) של ההלל. שכתוב (דברי הימים ב, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה" (קריית ספר). (55) שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זבחת הפסח". (56) משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". (57) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתו".

29 יג. הַפְּתָנִים⁵⁸ עוֹמְדִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת וּבִידֵיהֶן מְזַרְקִין
30 כֶּסֶף וּמְזַרְקִין זָהָב. שׁוֹרָה שְׁפֵלָה כֶּסֶף - כֶּסֶף, שׁוֹרָה
31 שְׁפֵלָה זָהָב - זָהָב. וְלֹא הֵיוּ מְעַרְבִּים, כְּדִי שִׁיְהִיה
32 לָהֶם נוֹי⁵⁹. וְלֹא הֵיוּ לְמִזְרָקִין שׁוֹלֵמִים⁶⁰, כְּדִי שֶׁלֹּא
33 יִנְיָחוּם וְיִקְרַשׁ הַדָּם.⁶¹

(58) משנה פסחים שם. (59) שם סד: (60) שם סד. אלא

היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28) מפשיטים את עורו מעליו. (29) משנה פסחים סד: (30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ד ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

1 ז. הַמְנִיחַ אֲמֹרִים³⁴ וְלֹא הִקְטִירֶן עַד שְׁלֹשָׁה³⁵ וְנִפְסְלוּ
2 בְּלִינָה³⁶ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: לֹא
3 יָלִין חֶלֶב חָגִי עַד בֹּקֶר. וְאָף עַל פִּי שְׁעֵבֶר - אֵינוֹ
4 לּוֹקָה, לְפִי שָׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה.³⁷

(34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצות ל"ח קטז). (35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ח. (36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא-אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). (37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב).

5 ח. וּמִקְטִירִין חֶלְבֵי פֶסְחִים כָּל הַלֵּילָה³⁸ עַד שִׁיעָלָה
6 עַמּוּד הַשֹּׁחַר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?³⁹ כְּשֶׁחָל אֲרֻבָּעָה
7 עֶשְׂרֵה לְהִיּוֹת בְּשַׁפָּת, שְׁהָרִי חֶלְבֵי שַׁבָּת⁴⁰ קָרְבִּין בְּיוֹם
8 טוֹב; אָבָל אִם חָל אֲרֻבָּעָה עֶשְׂרֵה לְהִיּוֹת בְּחָל - אֵין
9 מִקְטִירִין חֶלְבֵי חֵל⁴¹ בְּיוֹם טוֹב.

(38) פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב). (39) פסחים שם. (40) חלבי קרבנות שקרבו בשבת. (41) חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

10 ט. הַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשֹׁלֵשׁ פְּתוֹת⁴². שְׁנֹאֲמַר: וְשָׁחֲטוּ
11 אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדֹת יִשְׂרָאֵל - קָהָל, וְעִדָּה, וְיִשְׂרָאֵל.
12 וְאֵין פּוֹחֲתִין מְשַׁלְּשִׁים בְּגִי אֶדָם כָּכָל פֶּת וּכְת⁴³.

(42) משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם שחטו בבית אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא. (43) שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשאר רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל", הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם "קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות בבית אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים בני אדם להוציא מן הספק, דממה-נפשך עשו: גם בבית אחת וגם בזה אחר זה (שם סד:).

13 י. הֵיוּ הַכָּל חֲמִשִּׁים⁴⁴ - נִכְנְסִים בְּתַחֲלָה שְׁלֹשִׁים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן
הי פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

טז. חל"ץ ארבעה עשר להיות בשבת - כמנעוהו
בחל כף מנעוהו בשבת. ורוחצין את העזרה בשבת,
שאין אסור שבות במקדש⁷⁸ אפלו בדבר שאינו צריך
עבודה⁷⁹. אסור שבות במקדש היתר הוא⁸⁰.

(77 פסחים שם. 78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה.)
שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמה יבוא
להשוות גומות. ואסרו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א
מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה היתה מרוצפת)
שמה יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה'
שבת הל' ג.) (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם
ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם)
ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים
חולקים עליו (כסף-משנה).

יז. אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו
בשבת⁸¹. אלא פת הראשונה יוצאין בפסחיהם
ויושבין בהר הבית, והשניה יוצאין בפסחיהם
ויושבין בחיל⁸², והשלישית עומדין⁸³ במקומן
בעזרה. ושניהם הפל עד מוצאי שבת, והולך כל
אחד בפסחו לביתו⁸⁴.

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור
דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית
(עירובין קא.) - כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות
(מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות
בית הבחירה הלכה ג.) (83) כן לשון המשנה שם:
"והשלישית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות
הראשונות יושבות - זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה
ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות
בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה
למעלה הלכה ו).

יח. שחיטת הפסח וזריקת דמו ומחוי קרביו⁸⁵
והקטר חלבי⁸⁶ - דוחין את השבת⁸⁷; שאי אפשר
לעשותן קדם השבת, שהרי קבוע לו זמן, שנאמר:
במועד⁸⁸. אבל הרבכתו⁸⁹ והבאתו⁹⁰ מחוץ לתחום⁹¹
וחתיכת יבלתו⁹² בכלי⁹³ - אינן דוחין את השבת;
שהרי אפשר לעשותן קדם השבת. ואם זכול לחתך
יבלתו בידו⁹⁴ בשבת - חותך⁹⁵. ואם היתה יבשה -
חותכה אפלו בכלי⁹⁶. שאין שבות במקדש כלל⁹⁷.
וכן צלייתו והדחת קרביו - אינן דוחין את השבת;
שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת⁹⁸.

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירם
במוצאי שבת - אין ממתנים להם עד שתחשך, משום
שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה:
(88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו):
"נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי
במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב

שתחתיתם עגולה. (61) יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה
(רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות
שקרב: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי ברו טבילה
והזהה הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפיקה]. וראה
למעלה הלכה ד והערה טז.

יד. שחט השוחט⁶² וקבל הפה⁶³, נותנו לחברו
וחברו לחברו, כדי שיעסקו רבים במצוה⁶⁴, עד
שיגיע הדם אצל כהן הקרוב למזבח, שופכו שפיקה
אחת פנגד היסוד⁶⁵, ומקבל מזרק אחד מלא ואחר
כף מחזיר את הריקן⁶⁶. ותולין ומפשיטין את פלו⁶⁷,
וקורעו⁶⁸ וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה
והפרש⁶⁹, ומוציא את האמורין⁷⁰ ונותן בכליו⁷¹
ומולחן⁷² ומקטירן הפה⁷³ על גבי המזבח. וכיצד
תולין⁷⁴ ומפשיטין? מסמרות של פזל היו קבועין
בפתלים ובעמודים, שבהן תולין ומפשיטין. וכל מי
שלא מצא מקום לתלות - מקלות דקים ותלקים⁷⁵
היו שם, מניח על כתפו ועל כתף חברו ותולה
ומפשיט.

(62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בור (פ"ט מהלכות ביאת
מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור
בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד,
כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה
למעלה הלכה ו. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על
המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה
מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם
בי"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י
בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת
האימורים להקטרה - הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח
(שבת קטו: וראה בכס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה
למעלה הלכה ו. (69) בפסחים סח. "מאי מיחוי קרביו, רב
הונא אומר שמנקבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב
חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא
(הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי שדוחק בסכין).
ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש".
(70) ראה למעלה הלכה ו. (71) משנה שם סד: (72) כמו
שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות
כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זר
פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש
הלכות ב"ד). (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ
שם).

טו. שלמו מלהקריב, פותחין דלתות העזרה
ויוצאת פת הראשונה ונכנסה שניה. יצאת שניה,
ונכנסה שלישית. כמנעוהו ראשונה כף מנעוהו
שניה ושלישית. שלמה פת שלישית ויצאת,
רוחצים את העזרה⁷⁶.

(76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים
להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) - כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). 104) שם סו: 105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך, ולא תגזז בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מניין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. 106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה הי"ח). 107) לבו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). 108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. 109) פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם.

- כ. הַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ טָרְפָּה -
הָרִי זֶה שׁוֹחֵט אַחֵר, בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשָׁפַת. אֶפְלוּ מֵאָה
זֶה אַחֵר זֶה שׁוֹחֵט וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיִּכְשַׁר אֶחָד¹¹⁰ אוֹ עַד
שֶׁתַּחֲשֵׁף. וַיִּדְחָה לְשָׁנִי, שֶׁהָרִי אָנוֹס הוּא¹¹¹.

110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים (כספ-משנה). 111) [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופכ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנלבוין: הרי הויד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

פֶּרֶק שְׁנִי

1) יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנויו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

- א. אִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלָא לְמִנּוּיָיו. שְׁנָאֲמַר:
תְּכַסּוּ עַל הַשֶּׁחֶם³ - מְלִמֵּד, שֶׁמִּתְמַנִּים עָלָיו כְּשֶׁהוּא
חִי⁴. וְאֵלּוּ הַמִּתְמַנִּים עַל הַפֶּסַח הֵם הַנִּקְרָאִים בְּגִי
חֲבוּרָה⁵.

2) לשם בני החבורה שנמנו עליו כשהוא חי, ולא לשם בני חבורה אחרת (פסחים סא). וראה להלן ה"ה אם עבר ושחטו. 3) וגם כתוב (שם) "במכסת נפשות", ותכוס ובמכסת הם לשון מנין, כמו שכתוב (ויקרא כז, כג) "את מכסת הערכך" (רש"י פסחים, שם). 4) כן למדו במכילתא שם מן הפסוק הזה שמדובר בשה חי. ובמכילתא דרשב"י: "נאמר כאן שה, ונאמר להלן שה. מה שה האמור להלן - שה חי ולא שה שחוט, אף שה האמור כאן - שה חי ולא שחוט". וב"ילקוט מעין גנים" כת"י: "ונאמר להלן (משור עד חמור עד) שה חיים (שמות כב, יג), מה שה האמור להלן חי וכו'" (תורה שלמה' שם אות קיד). 5) שם סא, א. ובעוד כמה מקומות.

- ב. יַחֲדִי שֶׁשָּׁחַט אֶת הַפֶּסַח לְעַצְמוֹ - כְּשֶׁרִי. וְהוּא
שְׁחִיחָה רְאוּי לְאָכְלָה אֶת כָּלּוֹ. וּמִשְׁתַּדְּלִין שֶׁלֹּא
יִשָּׁחַט לְכַתְּחִלָּה עַל יַחֲדִי⁸, שְׁנָאֲמַר: יַעֲשׂוּ אֹתוֹ⁹.

6) בפסחים צא, א - נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, ופסק כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד רבי יהודה) ש"יחיד ויכול לאכול, שוחטין עליו", לפי שנאמר (שמות יב, ד): "איש לפי אכלו", הרי שיחיד ויכול לאכול, מותר לשחוט לו את

(במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת, אף פסח דוחה את השבת". 89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג: , ובפיה"ח מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) - לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). 90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). 91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). 92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקריבה, ראה להלן. 93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גוזז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) - יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד הערה ס בשם צפנת-פנענח. 94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). 95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). 96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח:): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור", וכ"חד דאמר" בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. 97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. 98) פסחים סה:

- יט. שֶׁכַּח וְלֹא הִבִּיא סִכִּין - לֹא יִבְיָאָה בְּשָׁפַת⁹⁹;
אֲלָא נִתְּנָה בֵּין קֶרְנֵי הַכֶּבֶשׂ אוֹ בְּצִמְרוֹ¹⁰⁰ וּמִכִּישׁוֹ עַד
שֶׁמִּבְיאוֹ לְעִזְרָה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
מִחֲמַר בְּשָׁפַת¹⁰¹ - מִחֲמַר כְּלֹאֲחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְּנֵי
הַמַּצְוָה מִתָּר¹⁰³. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁלֹּא
הִקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ עַד יִזְוֹן¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר זֶה פֶּסַח; אֲבָל אִם
הִקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיָא סִכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד
בְּקִדְשִׁים¹⁰⁵. וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוּ לְהִקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ
בְּשָׁפַת? הוּאִיל וְקָבוּעַ לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתָּר לְהִקְדִּישׁוֹ
בְּשָׁפַת. וְכֵן מִקְדִּישׁ אָדָם הִגִּיגָתוֹ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוֹ
חוֹשֵׁשׁ¹⁰⁹.

99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. סו:): בגמ' (שם סו). "אמר, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". 101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגו'", והוא מחמר אחריה (שבת קג: ורש"י שם, ופכ"ב מהלכות שבת הלכות א"ב). 102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. 103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחזן למקדש הוא, וכל שבות אחר

ישנם בחבורה מאה בני אדם, שאין חשש שיביאו את הפסח ליד פסול, שבוודאי יאכלו אותו – בכל זאת אין שוחטים עליהם, כיון שאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית.

- ד. אין עוֹשִׂין חֲבוּרָה נָשִׁים וְעֶבְדִּים אוֹ קִטְנִים וְעֶבְדִּים¹⁵, מִפְּנֵי שְׁלֹא תִהְיֶה קְלוּת רֹאשׁ בִּיגְיָהֶן¹⁶.
אָבֵל עוֹשִׂים חֲבוּרָה פְּלֵה נָשִׁים, אֲפֹלוּ בַּפֶּסַח שְׁנִי¹⁷, אוֹ פְּלֵה עֶבְדִּים¹⁸. וְשִׁוְחֲטִין עַל הַקִּטְנִים שֶׁיְהִיוּ מִקְּלָל בְּנֵי הַחֲבוּרָה¹⁹, לֹא שֶׁתִּהְיֶה חֲבוּרָה פְּלֵה קִטְנִים, שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת²⁰. וְכֵן²¹ אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה פְּלֵה חוֹלִים אוֹ זָקֵנִים אוֹ אֲוִנִים²², אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן יְכוּלִין לֶאֱכֹל²³; הוֹאִיל וְאֶכֶלְתֶּם מִעוּטָה²⁴, שְׁמָא יִשְׁאִירוּ הַפֶּסַח וְיִבְיֵאוּהוּ לִידֵי פֶסוֹל. וְאֵם עֲבָרֵי וְשִׁחְטוּ עַל חֲבוּרָה זוֹ - פֶּשֶׁר²⁵. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה פְּלֵה גֵרִים²⁶, שְׁמָא יִדְקְדֶקוּ בּוֹ²⁷ וְיִבְיֵאוּהוּ לִידֵי פֶסוֹל. וְאֵם שִׁחְטוּ עֲלֵיהֶן - פֶּשֶׁר²⁸.

(15) משנה וגמ' שם. (16) וקלות ראש מביאה ליד ערוה (אבות פ"ג מ"ג, ופ"ב מהל' דעות ה"ז). ובגמרא שם: "נשים ועבדים משום תפלות (עבירה, רש"י), קטנים ועבדים משום פריצותא" (דמשכב זכור, רש"י). (17) שחל בחול, אבל אם חל בשבת - אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שפסח שני להם רשות ואינו דוחה את השבת (להלן פ"ה ה"ח). והנה בברייתא (פסחים צא:) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי: לפי רבי יהודה "אשה בראשון (= פסח ראשון) שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני (= פסח שני) עושין אותה טפילה לאחרים". ולרבי יוסי "אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון". ולפי דעת רבינו מדובר שם כשחל י"ד בשבת. אבל אם חל בחול, גם לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה, ופסק רבינו הלכה כרבי יהודה ('קריית ספר' להלן פ"ה, וראה בכסף-משנה ולחם-משנה שם). ויתכן גם כי רבי יהודה סובר שגם בחול אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורבינו פסק כרבי אלעזר (שם), שאמר שאינו דוחה שבת, הרי שבחול שוחטין עליה. וזה תלוי בפלוגתא שנחלקו בה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בראש השנה לג, א - שלדעת רבי יהודה נשים אין סומכות - רשות, שנאמר "דבר אל בני ישראל - בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות", וכמו כן לענין פסח שני, שנאמר חטאו ישא האיש ההוא, איש ולא אשה (פסחים שם, דברי רבי יהודה), אבל לדעת רבי יוסי ורבי שמעון שנשים סומכות - רשות, והלכה כוותיהו (כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' ציצית ה"ט, וראה ביאור הגר"א לאור"ח סי' יז ס"ק ד) - כמו כן נשים מקריבות פסח שני - רשות ושוחטין עליהן בפני עצמן. וזוהי כוונת רבי אלעזר שם שאמר "בשני רשות", כלומר מותר לה להקריב פסח שני בחול, "ובראשון חובה ודוחה את השבת", אבל השני אינו דוחה, כנ"ל. ועי' 'אור שמח'. (18) שהעבד שווה לאשה במצוות (כסף-משנה). (19) ראה למעלה ה"ג. (20) ויביאוהו ליד נותר ('אור גדול' על משניות פסחים פ"ח מ"ז). (21) משנה, שם צא, א. (22) מי שמת לו אחד משבעת הקרובים - ביום המיתה הוא אונן. והוא שמת לאחר חצות, שכבר חלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, אבל אם מת קודם חצות היום

הפסח. (7) בברייתא שם: "יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול - אין שוחטין עליהן", וב'ספרי' פ' ראה (דברים טז, ה) "רבי יוסי אומר, פעמים שהוא אחד ושוחטים אותו עליו, ופעמים שהם עשרה ואין שוחטים אותו עליהם כו' עשרה ואינן יכולים לאכול אין שוחטין אותו עליהן, שלא יביאו את הפסח ליד פסול". הרי שמדובר באכילת כולו. ורש"י שם פירש: "יחיד ויכול לאכול כזית". (8) פסחים צה, א: "ורבנן, האי יעשו אותו (הנאמר במדבר ט, יב לענין פסח שני) מאי עבדי ליה, מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן (= שכל מה שאפשר להשתדל שלא לשחוט על היחיד - משתדלים)". וסובר רבינו שסוגיא זו היא לפי דברי רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, ואף-על-פי-כן יש להשתדל עד כמה שאפשר, שלא לשחוט על היחיד. שאילו לרבי יהודה הסובר שאין שוחטין על היחיד, אין צורך לפסוק זה, שהרי כבר למד כן מן הפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", וגם שייך לומר "כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן", שהרי זהו מצד הדין. ולפי"ז למדו פסח ראשון מפסח שני, שכשם שפסח שני אין שוחטין לכתחילה ביחיד, כן הדין בפסח ראשון, וכן כתבו ה'תוספות' שם ד"ה מיבעי, וראה בכסף-משנה. (וכן נראה ביומא נא. שאף למאן-דאמר שפסח ראשון אין שוחטין על היחיד - פסח שני שוחטין על היחיד, הרי שהפסוק "יעשו אותו" אינו אלא לכתחילה. וצריך לומר שזוהי מצוה שאינה על גופו, ראה שם צה.) (9) שני פסוקים נאמרו בלשון זו: א', בפסח ראשון, שמות יב, מז: "כל עדת ישראל יעשו אותו", וב' בפסח שני, במדבר ט, יב: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו". ולפי הסוגיא בפסחים צה, א שנוכחה למעלה - הכוונה לפסוק השני, ועי' בכסף-משנה מה שכתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו.

- ג. אין שוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא עַל מִי שְׁאֵאוֹי לֶאֱכֹל¹⁰. הֵיךְ אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה קָטָן¹¹ אוֹ זָקֵן אוֹ חוֹלָה: אֵם יְכוּל לֶאֱכֹל פְּזִית - שוֹחֲטִין עָלָיו¹², וְאֵם לֹא - אֵין שוֹחֲטִין עָלָיו¹³; שְׁנֵאמַר: אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ - עַד שֶׁיְהִי רָאוּי לֶאֱכֹל. אֲפֹלוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה וְאֵין פֶּל אֶחָד מֵהֶן יְכוּל לֶאֱכֹל פְּזִית - אֵין שוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן¹⁴.

(10) משנה, פסחים סא, א. והיינו: כזית, דלהלן. (11) סוכה מב, ב: "יכול (קטן) לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות יב, ד) איש לפי אכלו", ואף-על-פי שקטן אינו בכלל "איש" - הוא בכלל "במכסת נפשות" (מכילתא דרשב"י). וראה גם במכילתא (שמות פ' בא) המובאת להלן בסמוך. (12) משנה, פסחים צא, א. (13) מכילתא, שמות פ' בא: "ת"ל איש לפי אכלו, יצאו החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית, שאין שוחטין עליהן". ואם "שחטו למי שיכול לאכול, ולמי שאינו יכול לאכול וכו' כשר" (להלן ה"ה). (14) פסחים, שם. ו"אפילו" זה, כן הוא פירושו: אם החבורה קטנה, בוודאי שאין שוחטים עליהם את הפסח, כשאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית, שהרי יביאו את הפסח ליד פסול, אלא אפילו

13 יוצא בו ידי חובתו⁴³, לפי שאין מחשבת אוכלים
14 בזריקה⁴⁴.

(37) פסחים סא, ב - כרב חסדא שפירש שם בברייתא, כדלהלן: נאמר בתורה (שמות, שם) "כל ערל לא יאכל בו", "וכל ערל" משמע כולה ערלה (= שכולם ערלים), אבל מקצתה (= שיש בהם גם מולים וגם ערלים) - לא פסלה, ושוב נאמר שם (יב, מג) "זאת חוקת הפסח", ללמדנו שאין הדברים אמורים אלא בשחיטה, אבל בזריקה פוסלת גם מקצת ערלה. ואף-על-פי שרב אשי בתרא (= מן האחרונים) סובר ש"וכל ערל" משמע אפילו מקצת ערלה, והכתוב השני "זאת חוקת הפסח" בא ללמד שדוקאו "כולה ערלה" בין בשחיטה בין בזריקה - אין הלכה כרב אשי, אע"פ שכלל הוא "הלכה כבתרא", משום שכבר נחלקו רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין עח, א - בכעין זה שרבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הוא נפש כל שהוא, וחכמים סוברים "כל הנפש", ופסק רבינו (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) כרבנן. וכמו כן כאן "וכל ערל", היינו כולה ערלה (לחם-משנה). (38) פסחים שם, לרב חסדא: "ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול (חושב לאכול את הקרבן לאחר זמן אכילתו) אלא בזריקה", ומפרש רש"י שלא מקיים פיגול אלא בזריקה וכו' כהוצאת כשר, כך הרצאת פסול. (39) על-מנת שיתכפרו. (40) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן (שם, כרב חסדא). (41) זקנים או חולים. (42) ברייתא, שם עח, ב - לפי נוסחת כת"י ב' ב'דקדוקי סופרים' שם, וכן הוא בר"ח. וכן היה גם לפני ה'תוספות' למעלה סא, א - ד"ה שחטו, עיי"ש. וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ה דפסחים ה"ב. (43) כן הנוסחא גם בכת"י תימן ובדפוס רומי. וכן הביא ה'מאירי' בפסחים סא, א (נד ע"ד מדפי הספר) בשם רבינו (וראה בהגהות 'טורי אבן', וב'אור שמח' וב'חזון איש'). ואע"פ שבברייתא שם מפורש: "אדם יוצא בו ידי חובתו", נראה שלפי רבינו היתה הנוסחא שם "ואין אדם יוצא וכו'", וכן נראה מלשון הברייתא שם: "הפסח עצמו כשר ואדם יוצא וכו'". ואינו מובן: אם כשר הוא - בוודאי שיוצאים בו, ומה בא להשמיענו? אלא על-כרחך שהנוסחא: "ואין אדם יוצא וכו'". וכעין זה מצינו בובחים מו, ב - בחטאת ששחטה לשם חולין, שכשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה, וכמו כן כל הזבחים שנובחו שלא לשמן - כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב.). (44) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אין זה פוסל את הקרבן. ומפרש רש"י (פסחים, שם) שהפסוק "איש לפי אכלו תכוסו" (שלומדים ממנו שלא לאוכליו פסול) נאמר בשחיטה. כמו שאמרנו (פסחים סא). "רבי אומר, "תכוסו" לשון סורסי הוא, כאדם שאומר לחבירו כוס לי (שחוט לי) טלה זה". וראה עוד בזבחים ד, א.

15 ז. מיהו פריא בשעת שחיטה וחולה בשעת
16 זריקה, או חולה בשעת שחיטה⁴⁶ ובפריא בשעת
17 זריקה - אין שחטין⁴⁷ וזריקין עליו⁴⁸, עד שיהיה
18 פריא משעת שחיטה עד שעת זריקה⁴⁹.

(45) ברייתא, שם עח, ב. (46) שאינו יכול לאכול כזית מן

הוא נדחה לפסח שני, כמבואר בפסחים צח, א. וראה להלן פ"ו ה"ט. (23) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בערב (להלן פ"ו ה"ט). (24) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וכמו כן האונן, שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו (רבינו בפירוש המשניות, שם). (25) שהרי יכולים לאכול כזית. וכן הוא במשנה, שם: "לפיכך אם אירע בהן פסול, פטורין מלעשות פסח שני". "רוצה לומר, אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם, ואע"פ שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם, ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת, שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורין הן מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויים לעשות פסח". וראה ב'אור גדולי' על משניות שם, שמפרש כי זה מוסב גם על חבורה של קטנים, ודלא כה'תוספות יום-טוב'. (26) שם צא, ב. (27) משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם (רש"י שם). ובכת"י תימן: "שמא לא ידקדקו", וכן בדפוס וויניציאה, והוא על-פי ה'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ז: "אין עושין חבורה של גרים, מתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין בו והם מביאין אותו לידי פסול". ועי' ב'תוספות' שם ד"ה שמא. (28) נלמד מחולים וזקנים שלמעלה (ה'המוריה').

1 ה. שחטו²⁹ שלא למנויו³⁰ או למי שאין כל אחד
2 מהן יכול לאכול פזית³¹ או ששחטו לערלים³² או
3 לטמאים³³ - פסול³⁴. שחטו למי שיכול לאכול ולמי
4 שאינו יכול לאכול פזית, למנויו ושלא למנויו,
5 למולים³⁵ ולערלים, לטהורים ולטמאים - פשר³⁶;
6 שאילו הראויין לו אוכלין פהלכה, והאחרים פאלו
7 לא חשב עליהם.

(29) משנה, פסחים סא, א. (30) ברייתא, שם: יכול שחטו שלא למנויו, יהא כעובר על המצוה וכשר, ת"ל במכסת תכוסו, שנה עליו הכתוב לעכב. (31) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית (ראה למעלה ה"ב), או כגון שהיו חולים או זקנים שאינם יכולים לאכול כזית. והיינו "שלא לאוכליו" שבמשנה, שם. ובגמ' שם: אשכחן שלא למנויו, שלא לאוכליו מנא לן (שהוא פסול). אמר קרא (מות יב, ד) "איש לפי אכלו תכוסו" איתקש אוכלין למנויו. (32) ישראלים שלא נימולו, שאסורים לאכול הפסח, כמו שנאמר (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". וראה להלן פ"ט ה"ח שערל שאכל כזית מבשר הפסח - לוקה. (33) שאסורים בפסח ונזקקים לפסח שני, כמו שנאמר (במדבר ט, ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". (34) משנה, שם. (35) ישראלים שנימולו. (36) שם. וראה להלן.

8 ו. שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים -
9 פסול³⁷; שהזריקה חמורה, שהיא עקר הקרבן³⁸.
10 שחטו למולים שיתכפרו³⁹ בו ערלים - פסול; שהרי
11 יש מחשבת ערלים בזריקה⁴⁰. שחטו לאוכליו לזרק
12 דמו שלא לאוכליו⁴¹ - הפסח פשר⁴², ואין אדם

ללכת לבית אביה (גמרא, שם). (64) ולא ביררה לעצמה בשעת שחיטה מאיזה קרבן רצונה לאכול (תוספות' שם, ד"ה האשה). (65) אף ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, מכיון שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. וכן פירש ה'מאירי' שם את דברי המשנה "האשה בזמן שהיא בבית בעלה ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה, תאכל משל בעלה", שמדובר גם ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, ובאופן שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. ודברי הסיפא "הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו' תאכל במקום שהיא רוצה", היינו שכבר עבר הרגל הראשון הסמוך לנישואיה, ופסח זה הוא מן הרגלים שלאחר הרגל הראשון, אלא שהיא נחפזת ללכת לבית אביה, ולפיכך תאכל מאיזה שתרצה, ובגמ' מקשים על הרישא של המשנה שברגל הראשון אוכלת משל בעלה, ובברייתא מפורש שברגל הראשון אוכלת משל אביה, ומתרת הגמ': לא קשיא, כאן (בברייתא) ברדופה (נחפזת) לילך (לבית אביה, משום כך אוכלת משל אביה), כאן (ברישא של המשנה) בשאינה רדופה (אינה נחפזת ללכת לבית אביה, משום כך אף ברגל הראשון תאכל משל בעלה, והסיפא של המשנה מיירי כמו הסיפא של הברייתא ברגלים אחרים שאינם סמוכים לנישואיה, והיא נחפזת ללכת לבית אביה, לכן תאכל מאיזה שתרצה). נמצא שיש שלשה דינים: א) אינה נחפזת - תאכל בבית בעלה, גם ברגל הראשון הסמוך לנישואין. והיינו רישא דמתניתין, כנ"ל. ב) נחפזת וברגל ראשון - תאכל משל אביה, והיינו רישא דברייתא. ג) נחפזת ובשאר הרגלים - תאכל מאיזה שתרצה, והיינו סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. והוסיף שם ה'מאירי' "שכן נראה לנו בה דעת גדולי המחברים (= הרמב"ם)". ולפי כל הנ"ל, לא השמיט רבינו שום דין מן המשנה, ומסתלקת קושיית הכסף-משנה. (66) רישא דברייתא, שם. (67) ברגלים שאינם סמוכים לנישואיה, אבל היא נחפזת ללכת לבית אביה. (68) סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. (69) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה דעתה אחר-כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל אביה, לפי ש"אין ברירה" בענין של תורה (גמרא, שם), וראה להלן בהערה סט. (70) שני אפטרופסין, וכל אחד מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום. אפטרופוס הוא בלשון יוון 'אבי ילדים' ('ערוך'). (71) משנה, שם. ובגמרא שם פח, א - הקשו: "שמעת מינה, יש ברירה?" (כלומר, על ידי רצונו מתברר שפסח זה הוא שלו), ומתוך רבי זירא: "שה לבית מכל-מקום". (כלומר, מאחר שהיתום הוא קטן, הרי הוא אצל אפטרופוס כבני הבית, וכבר אמרו (שם פח).) ששוחט אדם על בניו הקטנים שלא מדעתו ("מאירי"). וכן הוא בפירוש ר"ח שם "שה לבית מכל-מקום, בין מדעתו בין בעל-כרחו. תניא נמי הכי (וכן גם בכת"י מינכן, אבל בגמרא שלפנינו: "תנו רבנן") שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' בין מדעתו בין שלא מדעתו". והוסיף ה'מאירי' שם: "ולא תירצו בזה מאי רוצה בשעת שחיטה, שמאחר שהוא קטן אין רצונו רצון". ולפי"ז מה שאמרו "יאכל במקום שהוא רוצה", אין זה משום שעל-ידי שרוצה הוברר הדבר שזהו הפסח שלו, שהרי "אין ברירה", ועוד שאין רצונו של הקטן רצון, אלא הרי הוא כנמנה על שני פסחים כאחד, שעל-פי הדין אינו אוכל אלא מן הראשון כדלהלן,

הפסח (תוספתא, פסחים פ"ז). (47) כלומר, אם היה חולה בשעת שחיטה. (48) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה. (49) בתוספתא, שם: "בשעת שחיטה ובשעת זריקת דם".

1 ח. שוחט אדם⁵⁰ על ידי⁵¹ בנו ובתו הקטנים⁵² ועל ידי עבדו ושפחתו הפנענים⁵³ בין מדעתו בין שלא מדעתו⁵⁴; אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים⁵⁵ ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים⁵⁶ ולא על ידי אשתו⁵⁷ אלא מדעתו. ואם שתקו ולא מחו - הרי זה מדעתו⁵⁸.

(50) פסחים פח, א. (51) בשביל. (52) שמוטל עליו לחנכן (רש"י שם). (53) מפני שסומכין עליו, ועל כרחם ימשכו אחריו (רש"י שם). (54) בעל כרחו. כמו שכתוב (שמות יב, ג) "ויקחו להם וכו' שה לבית". משמע שבעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צורך לדעתם, שהרי אינם יכולין למחות (פסחים, שם). (55) אפי' אם סומכין על שולחן אביהם, משום שיש בידם למחות (תוספות' שם ד"ה ע"ה). (56) אף כי שפחה עברית אינה יכולה להיות כ"אם בקטנותה, שהרי היא יוצאת לחפשי בהבאת סימני גדלות - אין שוחטין בשבילה אלא מדעתה, כיון שאין עליו לחנכה, יכולה למחות (רש"י שם). (57) משום שגם היא יכולה למחות, שהרי קיימא-לן (גיטין עז:): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוונת ואיני עושה לצרכך (רש"י, שם). (58) פסחים, שם.

7 ט. שחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הפנענים, והלכו ושחטו הן לעצמן - יוצאין בשל רבן⁵⁹.

(59) ואין יוצאין בשל עצמן (פסחים, שם).

10 י. שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, ושחטו הן לעצמן⁶⁰ - אין לה מחוי גדול מזה, ואין יוצאין אלא בשל עצמן⁶¹.

(60) אף כי לא מחו בפירוש. (61) פסחים, שם.

13 יא. האשה⁶² שהיא בבית בעלה⁶³, שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה⁶⁴ - תאכל משל בעלה⁶⁵. היתה נחפזת ללכת לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנישואיה בדרך כלל הפנות, ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל אביה⁶⁶. מכאן ואילך⁶⁷ - תאכל ממקום שהיא רוצה⁶⁸. והוא שתברר לה מקום שתרצה בשעת שחיטה⁶⁹. וכן יתום ששחטו עליו אפטרופסין⁷⁰ - יאכל ממקום שהוא רוצה⁷¹. במה דברים אמורים? ביתום קטן; אבל גדול⁷² - נעשה כממנה עצמו על שני פסחים⁷³, והממנה עצמו על שני פסחים⁷⁴ - אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון⁷⁵.

(62) משנה, שם פז, א. (63) שכבר נשאה ואינה נחפזת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו מפסיד כלום מהראוי לו - רש"י) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין (שצד החירות שבעבד אסור בשפחה), לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד (ובת חורין אסורה לעבד), יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה וכו', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכתוב שטר על חצי דמיו, ומפרש רבינו, שהמשנה שנראה בה שהוא אוכל משל עצמו היא כמשנה ראשונה שתיקנו שעובד אצל עצמו יום אחד ואצל רבו יום אחד, תיקנו גם שיצא ידי חובת פסח ע"י שיאכל משל עצמו. והברייתא שמפורש בה שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, היא כמשנה אחרונה (שהלכה כמותה - פ"ח מהל' עבדים ה"ז) שביטלו את התקנה שיאכל משל עצמו כדי שזה לא יהיה גורם לעיכוּב שחורו, שאומרים לו לאדון מהר ושחרר אותו כדי שלא ינמנע מן המצוה (כסף-משנה בשם רבינו אברהם, בנו של רבינו). וכעין זה כתב רבנו בעצמו בפיה"מ: "ואמרו לא יאכל משל רבו, וכמו כן לא יאכל משל עצמו, לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד (שהרי כופין אותו לשחררו), ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין, ומה שאמר כאן (במשנה) לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו, זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן-חורין".

יד. עד פמה נמנים⁸² על הפסח? עד שיהיה בו פזית
לכל אחד ואחד⁸³. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן
ממנו עד שישחט⁸⁴. פנין שנשחט אינו יכול למשך
את ידו, שהרי נשחט עליו⁸⁵. נמנו עליו וחזרו
אחרים ונמנו עליו: ראשונים, שיש להם פזית -
אוכלים, ופטרונים מעשות פסח שני; ואחרונים,
שרבו עד שלא נמצא בו פזית לכל אחד - אינן
אוכלין, וחיבים לעשות פסח שני⁸⁶.

(82) כמה אנשים אפשר למנות עליו. (83) משנה, פסחים
פט, א. (84) משנה, שם: "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו
עד שישחט. רבי שמעון אומר (מושכין ידיהן) עד שיזרוק
את הדם", ופסק כחכמים. (85) בגמרא שם למדו כן ממה
שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית מהיות משה -
מחיותיה דשה". כלומר: אם באו לימעט ולימשך - מהיות
משה, יתמעטו בעוד השה החי (רש"י שם). (86) ברייתא,
שם עח, ב. אבל אם נמנו כאחת ואין לכל אחד ואחד - אין
אוכלין (כל בני החבורה) (תוספתא פסחים פ"ז).

טו. הממנה⁸⁷ אחרים עמו על חלקו ולא ידעו בהן
בני החבורה - הרי בני החבורה רשאים לתן לו חלקו
אחר שיעלה⁸⁸ בעת האכילה⁸⁹, ובני החבורה אוכלין
משלהן והוא אוכל חלקו עם האחרים שמהנה עליו
בחבורה שניה⁹⁰. וכן בני החבורה שהיה אחד מהם
גרגרין⁹¹ - רשאים להוציאו מהן⁹², ונותנין לו חלקו
ויאכלהו בחבורתו⁹³. ואם אינו זולל - אינן רשאים
לחלק⁹⁴.

(87) שם פט, ב - במשנה. (88) שהפסח נצלה כשהוא שלם

ואעפ"כ הקילו בו להתיר לו לאכול במקום שהוא רוצה
מאחר שהוא קטן. (72) שאין שוחטים עליו שלא מדעתו
(ראה למעלה ה"ח). וכיון ששניהם הודיעו לו הרי הוא
כנמנה על שני פסחים כדלהלן. (73) "ירושלמי" פסחים
פ"ח ה"א. (74) לאכול משניהם. (75) "ירושלמי" שם,
וה"ב: "תני ר' חייא, הנמנה על שני פסחים כאחת, אוכל
מאי זה מהן שנשחט ראשון". ומה שמפורש בבבלי (פסחים
פח:): שאין נמנין על שני פסחים כאחד, ואם נשחטו עליו
לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני (ראה להלן פ"ג ה"א)
- אין זה סותר לדברי ה"ירושלמי", כי שם בבבלי מדובר
שמתכוון לאכול רק מאחד מהם, מאיזה שירצה בשעת
האכילה, ולפי שאין ברירה, לא יאכל לא מן הראשון ולא
מן השני, אבל ב"ירושלמי" מדובר שבדעתו לאכול משניהם
גם מזה וגם מזה, ולכן יאכל רק מן הראשון ('בית זבול')
ח"א סי' כג אות ג).

יב. עבד⁷⁶ של שני שתפין⁷⁷: בזמן שמקפידין זה
על זה שלא יגבנו⁷⁸ - לא יאכל משל שניהן; ואם
אינן מקפידין - מקומם שירצה יאכל⁷⁹.

(76) כנעני, שהוא חייב במצוות כאשה (ראה פ"א ה"א,
ולמעלה ה"ד) ורבו שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה
ה"ח. (77) ושניהם ישחטו עליו כל אחד ואחד בנפרד.
(78) בפסחים פז, א - תנן: "עבד של שני שותפין, לא יאכל
משל שניהם". ומקשה הגמרא מן הברייתא, דתניא: "עבד
של שני שותפין, רצה מזה אוכל, רצה מזה אוכל", ומתרת
שדברי המשנה הם כשמוקפידים הבעלים זה על זה. ומפרש
רש"י שאינם רוצים להנות אחד מן השני, ואם העבד אוכל
מאחד הקרבנות האלו, הרי שמחצית העבד השייך לבעל
השני נהנה מן הבעל הראשון. ורבינו מפרש, שקפדי זה על
זה "שלא יגבנו", שכל אחד חושש שאם העבד יאכל משל
השני ימשוך אליו עי"ז את לב העבד ויגבנו (כסף-משנה).
ובכת"י תימן, בכת"י אברבנאל ובדפוס ווינציאה, חסרות
המלים "שלא יגבנו". (79) אף כי לא בירר בשעת
שחיטה, שהרי בעל העבד שוחט עליו שלא מדעתו, ראה
למעלה ה"ח.

יג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין⁸⁰ - לא יאכל
לא משל רבו ולא משל עצמו⁸¹, עד שיעשה פלו בן
חורין.

(80) אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם, או
אם היה לו אדון אחד וקיבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו
באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחציו בן חורין, אבל אם
שחרר אותו האדון חציו על-ידי שטר, הרי זה אינו כלום,
לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה, וזהו בשטר
(רבינו בפיה"מ גיטין מא. וראה בפ"ח מהל' עבדים ה"ד).
(81) במשנה (פסחים פז). תנן: "מי שחציו עבד וחציו
בן-חורין, לא יאכל משל רבו", ובגמרא (פח). מקשה:
"משל רבו הוא דלא יאכל, אבל משל עצמו יאכל, והא תניא
לא יאכל לא משלו ולא משל רבו?" ומתרתא הגמרא: "לא
קשיא, כאן במשנה ראשונה, וכאן במשנה אחרונה, דתנן:
מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת
עצמו יום אחד, דברי ב"ה. ב"ש אומרים: תקנתם את רבו

ואין שום מחיצה מפסקת ביניהם, שאם לא כן – אסור, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן פ"ט ה"ה). וראה ב'מעשה רוקח' (91) זולל, שאוכל הרבה. (92) פסחים, שם. (93) לעצמו, ראה למעלה. (94) שם. ראה להלן פ"ט ה"ו.

ולא נצלה כשהוא חסר אבר (תוספתא פסחים פ"ה, ולהלן פ"י הי"א). (89) (כלומר, אף-על-פי שבשעת אכילה אין מוציאין בשר הפסח מחבורה לחבורה, ראה להלן פ"ט ה"א הערה ג – מותרים הם להחלק ולאכול כל אחד ואחד לחוד, וראה להלן). (90) (מדובר כשכולם אוכלים בבית אחד,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב'ח' ניסן תשע"ח

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ח

הלכות לולב

פרק שביעי

(1) נתבארו בו עניני לולב וכל מכשיריו, מה הן. וביאור ההבדל שבין מקצתן למינין אחרים הדומין להם. ועניין נטילתן ומניינן ומדתן ושיעורן, ובאי זה זמן ניטלים מן התורה ומדבריהם. וכן הגבלת מקום נטילתן מן התורה ומדבריהם. ודין ערבה ביום שביעי וענינה. ונסתיים הפרק בביאור מה שאסור ליהנות ממינין אלו מפני שהוקצו למצוותם כל שבעת ימי החג.

1 א. כפות תמרים האמורות בתורה² הן תריות של
2 דקל, כשיצמחו, קדם שיתפרדו העליון שלהן לכאן
3 וילכאן⁴, אלא כשיהיה כמו שרביט; והוא הנקרא
4 לולב⁵.

(2) ויקרא כג, מ. (3) ענפים. (4) סוכה לב, א: "אמר לו רבינא לרב אשי - אימא הוותא? (אולי הכוונה, לענף שנתקשה, ועליו פנו זה לכאן וזה לכאן, עיין רש"י) - בעינא כפות וליכא" (דרשו כפות כמו כפות, שתהיה אפשרות לכפות אותו ולאגדו, וזה אינו יכול להאגד ולהכפת). (5) כן תרגם אונקלוס שם: "פרי עץ הדר, כפות תמרים" - "אתרוגין ולולבין".

5 ב. פרי עץ הדר האמור בתורה⁶ הוא אתרוג⁷. וענף
6 עץ עבת האמור בתורה⁸ הוא ההדס, שעליו חופין
7 את עצו⁹; כגון שיהיו שלשה עליון או יתר על פן
8 בגבעול¹⁰ אחד. אבל אם היו שני העליון בשוה, זה
9 פגג זה, והעלה השלישי למעלה מהן - אין זה
10 עבת, אבל נקרא הדס שוטה¹¹.

(6) ויקרא, שם. (7) כתרגום אונקלוס הנ"ל, וכן קיבלו חז"ל. ולמדו זאת ממה שנאמר שם: "פרי עץ הדר" - שהפרי שוה בטעמו לעץ, והוא האתרוג (סוכה לה). וכן ראינו בלא ספק מיהושע [בן נון] עד עתה שהאתרוג היו לוקחים עם הלולב בכל שנה" (רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, סדר זרעים. וראה להלן ה"ד). (8) שם. (9) והיינו עבות - מעשה שרשרת שהם מורכבים זה על זה (רש"י שם). (10) רוצה לומר, בכל בד ובד משלושת בדי ההדס.

וכן נקטו הראש"ש (בתשובות, כלל כד) וה'טור' (באו"ח סי' תרמו) בדעת הרמב"ם. ועיין להלן פ"ח ה"ה והערה לד. ודעת הראב"ד ש"צריך להיות כן כל שיעור ההדס או רובו" (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה). (11) סוכה לב, ב. ונקרא הדס שוטה מפני שאין עליו כסדר, אלא משובשים כשוטה. ויש אומרים, שהוא מלשון שוטתא דאסא (=שוט של הדס), שהדס כשר עומד ביושר בלא התפשטות, וזה נעשה מרובה בענפים כעין עצים, ועל שם ריבוי הענפים קוראו שוטה ('מאיר' שם).

11 ג. ערבי נחל האמורות בתורה¹², אינן כל דבר הגדל
12 על הנחל, אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל¹³:
13 עלה שלו משוף פנחל¹⁴, ופיו חלק¹⁵, וקנה שלו
14 אדם, וזהו הוא הנקרא ערבה¹⁶. ורב מין זה גדל על
15 הנחלים, לכך נאמר 'ערבי נחל'¹⁷. ואפלו היה גדל
16 במדבר או בהרים, פשר.

(12) ויקרא, שם. (13) סוכה לג, ב בברייתא. (14) ולא עגול (שם). (15) רוצה לומר, חודו אינו עשוי פגימות פגימות. (16) שם לד, א. (17) ברייתא שלישית בסוכה שם: "אין לי אלא ערבי נחל, של בעל ושל הרים מנין? ת"ל ערבי, מכל-מקום" (=מלשון רבים - רש"י). והרא"ש (פ"ג דסוכה סי' יג) הביא בלשון רבינו "לכך נקרא ערבי נחל". ולפי"ז הכוונה לברייתא הראשונה בסוכה שם: "ת"ר ערבי נחל, הגדילין על הנחל", כלומר, ממין הגדל על הנחל. ואין צורך להוציא זאת מריבוי הלשון כדעת הברייתא השלישית (וראה בכסף-משנה).

17 ד. ויש מין אחר דומה לערבה, אלא שעלה שלו
18 עגל, ופיו דומה למסר¹⁸, וקנה שלו אינו אדם; וזהו
19 הנקרא צפצפה, והיא פסולה¹⁹. ויש שם מין ערבה,
20 שאין פי העלה שלה חלק, ואינו כמסר, אלא יש
21 בו תלמים קטנים עד מאד, כמו פי מגל קטן, וזה
22 פשור²⁰. וכל הדברים האלו מפי השמועה, ממש
23 רבנו, נתפרשו²¹.

(18) שפגימותיה גדולות. (19) סוכה לד, א.
(20) שפגימותיו קטנות, והיה נקרא "חילפי גילא" (שם).
(21) ראה למעלה הערה ו.

ה. ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן, ומעפבין זה

1 אַתְּ זֶה²², וְכָלֶךְ נִקְרָאִים מִצּוֹת לִיּוֹלֵב²³. וְאֵין פּוֹחֲתִין
2 מִהֶן, וְאֵין מוֹסִיפִין עָלֵיהֶן²⁴. וְאִם לֹא נִמְצָא אֶחָד
3 מֵהֶן - אֵין מִבִּיאִים תַּחֲתֵיו מִן אַחֵר הַדּוֹמָה לֹא²⁵.

14 ז. כִּמְה נּוֹטֵל מִהֶן³⁴? לִיּוֹלֵב אֶחָד³⁵, וְאַתְרוֹג אֶחָד³⁶,
15 וְשִׁנִּי בְּדֵי עֶרְבָה³⁷, וְשִׁלְשָׁה בְּדֵי הַדֶּס³⁸. וְאִם רָצָה
16 לְהוֹסִיף בְּהֶדֶס³⁹ בְּדֵי שְׁתֵּיהֶם אֶגְדָּה גְּדוּלָּה - מוֹסִיף,
17 וְנוֹיֵי מִצְוָה הוּא⁴⁰. אָבָל שְׁאֵר הַמִּינִין, אֵין מוֹסִיפִין
18 עַל מִנֵּיהֶם וְאֵין גּוֹרְעִין מֵהֶן⁴¹. וְאִם הוֹסִיף אוֹ גָּרַע -
19 פֶּסוּל (צ"ל: לֹא פֶסוּל)⁴².

(22) משנה, מנחות כז, א. וברייתא סוכה לד, ב. (23) הואיל והוא גבוה מכולם, נקראו על שמו (סוכה לו:). וראה להלן הלכה ו והערה כח. (24) מין אחר נוסף על המינים שהוזכרו (ברייתא בסוכה דף לא, א). (25) סוכה שם, ב: "לא מצא אתרוג, לא יביא לא פריש ולא רימון ולא דבר אחר."

4 ו. מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְאֶגֶד לִיּוֹלֵב וְהֶדֶס וְעֶרְבָה
5 וְלַעֲשׂוֹת שְׁלֹשָׁתָן אֶגְדָּה אֶחָת²⁶. וְכִשְׁהוּא נּוֹטֵלָם
6 לְעֵצָא בְּהֶן, מִבְּרַךְ תַּחֲלָה²⁷ עַל נְטִילַת לִיּוֹלֵב²⁸,
7 הוּאִיל וְכָלֶךְ סְמוּכִין לֹא²⁹. וְאַחֲרֵיכֶן נּוֹטֵל הָאֶגְדָּה
8 הַזֹּאת בְּמִינֵיהֶם³⁰, וְאַתְרוֹג בְּשִׁמְאָלוֹ. וְנוֹטֵלֵן דֶּרֶךְ
9 גְּדִילָתָן, שִׁיחֵיו עֲקָרֵיהֶן לְמַטָּה לְאַרְץ, וְרִאשֵׁיהֶן
10 לְמַעְלָה לְאֹרִי³¹. וְאִם לֹא אֶגְדָּן, וְנִטְלָן אֶחָד אֶחָד -
11 נִצָּא³²; וְהוּא שִׁיחֵיו אֲרִבְעָתָן מִצּוּרִין אֶצְלוֹ. אָבָל אִם
12 לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מִין אֶחָד, אוֹ שִׁחְסָר מִין אֶחָד -
13 לֹא יִטֵּל עַד שִׁימְצָא הַשָּׂאָר³³.

(26) כרבנן דרבי יהודה (סוכה יא:), שאמרו: "לולב מצוה לאגדו, משום שנאמר (שמות טו, ב) "זה אלי ואנוהו" - התנאה לפנינו במצוות. ואגד זה, נוי הוא במצוה זו. (27) לפני שנוטל. שכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן (כן פירש ה"טור" או"ח סי' תרנא בדעת רבינו). (28) ולא מברך על נטילת יתר המינים, ואין כוונת רבינו כאן לנוסח הברכה, שהרי כבר כתב בפ"א מהל' ברכות ה"טו שאם מברך קודם שיטול, אומר: "ליטול לולב". ואם מברך אחר הנטילה, אומר: "על נטילת לולב". וכאן המדובר שמברך לפני שנוטל, ואם כן צריך לומר: "ליטול לולב" (כסף משנה). (29) כלומר, כולם טפלים לו לפי שהוא גבוה מכולן (סוכה לו:). - רבינו מנחם. ויש אומרים שאם אינם סמוכים לו "שלא אגד את הלולב אלא שיצא בהם בזה אחר זה, מברך על כל אחד ואחד בפני עצמו" (מאירי שם). [ונראה מדברי רבינו להלן ה"ח (ראה שם הערה מט), שרק אם אגדן צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא מהם טפח. אבל אם לא אגדן, יכול להיות מין אחר גבוה מן הלולב]. (30) לפי שיש בה שלש מצוות - נוטלה ביד ימין החשובה (סוכה לו:). (31) בסוכה מה, ב: "אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י, כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, שנאמר "עצי שטים עומדים" - שעומדים דרך גדילתם". (32) כרבנן דרבי יהודה, שאמרו (סוכה יא:): "לולב מצוה לאגדו, ואם לא אגדו - כשר". (33) במנחות כז, א. על מה ששנו שם במשנה "ארבעה מינים מעכבים זה את זה" - "אמר רב חנן בר רבא, לא שנו אלא שאין לו, אבל יש לו - אין מעכבין" (אפילו לא אגדן כאחד - רש"י). וכן כתב הר"ף (פ"ג דסוכה): "ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה, נפיק ידי חובתו, דקיימא-לן לולב אין צריך אגד" (=אע"פ שלקח כל אחד ואחד לבדו, יצא ידי חובתו, מפני שהלכה היא: "לולב אינו צריך אגד").

20 ח. כִּמְה שְׁעוֹר אֶרֶךְ פֶּל מִין מֵהֶם? לִיּוֹלֵב - אֵין פְּחוֹת
21 מְאַרְבָּעָה טַפְחִים⁴³; וְאִם הָיָה אֶרֶךְ פֶּל-שְׁהוּא⁴⁴ -
22 פֶּשֶׁר⁴⁵. וּמִדִּידָתוֹ - מִשְׁדָּרְתוֹ⁴⁶ בְּלָבָד, לֹא מֵרָאשׁ
23 הָעֵלִים. וְהֶדֶס וְעֶרְבָה - אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה
24 טַפְחִים⁴⁷; וְאִם הָיוּ אֲרָפִין פֶּל-שְׁהֶן⁴⁸ - פֶּשֶׁרִים.
25 וְאֶפְלוֹ אֵין בְּכָל בֵּד וּבֵד אֶלָּא שְׁלֹשָׁה עֲלִין לַחִין -
26 פֶּשֶׁרִים; וְהוּא שִׁיחֵיו בְּרֹאשׁ הַבֵּד⁴⁹. וְאִם אֶגֶד הַלִּיּוֹלֵב
27 - צְרִיף שִׁיחֵיהֶם שְׁדָרוֹ שֶׁל לִיּוֹלֵב יוֹצֵא מִן הַהֶדֶס
28 וְעֶרְבָה טַפְחָ אוֹ יוֹתֵר⁵⁰. וְשְׁעוֹר אֶתְרוֹג - אֵין פְּחוֹת
29 מִכְּבִיצָה⁵¹. וְאִם הָיָה גְּדוּל פֶּל-שְׁהוּא⁵² - פֶּשֶׁר.

(43) סוכה לב, ב. (44) למעלה מארבעה טפחים. (45) מנחות מב, א. לולב יש לו שיעור למטה ואין לו שיעור למעלה. (46) הקנה שממנו מתפרדים הענפים (סוכה שם). (47) סוכה שם. (48) למעלה מהשיעור המפורש. וזה נלמד ממה שנאמר בלולב (למעלה הערה מד) שאין לו שיעור

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר זמנים - הלכות לולב קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה (רבינו יצחק בן גיא ח"א עמ' צו ורבינו מנוח).
(49) סוכה לג, א: "יבשו רוב עליו (של ההדס) ונשארו בו שלשה עלין לחיין (כצ"ל לפי הרמב"ם. ועיין ר"ח ורש"י) כשר. אמר רב חסדא, ובראש כל אחד ואחד". וסובר רבינו שהוא-הדין לערבה. ונהביא זאת רבינו כאן להורות שלא רק באופן שהם ארוכים ומלאים עלים לחים - הם כשרים, שאפשר לומר רואים את המיותר למעלה כמי שאינו, אלא אפילו באופן שאי-אפשר לומר כן, שאם העליון כמי שאינו אין כאן שלשה עלין לחים - אף-על-פי-כן הם כשרים, וראה להלן פ"ח ה"ה והערה לד, ובכסף-משנה שם].
(50) [נראה, שאם לא אגדו - אין צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא כו' (וראה למעלה הערה כח). וכן נראה בגמרא (סוכה לו:)] שהקשו: "ולגביה לאתרוג ולברין" (ונגביה את האתרוג יותר מן הלולב, ונברך על מצות אתרוג)? ולא הקשו מהדס וערבה, שיגביהו אותם - מפני שהם אגודים אתו, אלא מהאתרוג - שאינו אגוד אתו]. (51) סוכה לד, ב. כרבי יהודה. (52) למעלה מביצה, כרבי עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו (סוכה לו:).

ט. מְשַׁגְּבִינֶיהֶן⁵³ אַרְבָּעָה מִיָּנִין אֵלּוּ - בֵּין שְׁהִגְבִּינֶיהֶן
כְּאֶחָת, בֵּין בְּזָה אַחֵר זֶה⁵⁴, בֵּין בְּמִמֵּין, בֵּין בְּשִׁמְאֵל
- יֵצָא⁵⁵. וְהוּא, שְׁיִגְבִּינֶיהֶן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן⁵⁶; אָבֵל שֶׁלֹּא
דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן - לֹא יֵצָא. וּמִצְוָה כְּהִלְכָתָהּ - שְׁיִגְבִּינֶיהָ
אֲגִידָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין בְּמִמֵּין, וְאֶתְרוּג בְּשִׁמְאֵל,
וְיֹולִיף וְיִבְיֵא וְיַעֲלֶה וְיִורִיד⁵⁷ וְיַנְעִנֶנּוּ הַלּוּלָב שֶׁלֹּשׁ
פְּעָמִים בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ⁵⁸.

(53) שם מב, א. (54) למעלה הלכה ו. (55) ומה שאמרו: לולב בימין ואתרוג בשמאל (שם לא:); אין זה אלא לכתחילה. אבל דעת ר"ח (שם מב.) שמה שאמרו: הפכו לא יצא, היינו אם נטל לולב בשמאל ואתרוג בימין. (56) נתבאר למעלה הלכה ו. (57) סוכה לו, ב. (58) מקור הדברים ב'ירושלמי' סוכה פ"ג ה"י.

י. בִּיצֵד? מוֹלִיף וּמַנְעִנֶנּוּ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,
וּמִבְּיָא וּמַנְעִנֶנּוּ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכֵן
בְּעֵלְיָה וִירִידָה. וְהִיכָן מוֹלִיף וּמִבְּיָא? בְּשַׁעַת קְרִיאת
הַהֵלֵל - ב'הודו לה' כי טוב' תחלה וְסוֹף, וּב'אֲנָא
ה' הוֹשִׁיעָה נָא⁵⁹. וְכָל הַיּוֹם כֶּשֶׁר לְנִטִּילַת לּוּלָב,
וְאִינוּ נוֹטֵל בְּלִילָה⁶⁰.

(59) משנה, סוכה לו, ב. משום שנאמר (דברי הימים-א טז, לג-לה): "אז ירננו כל עצי יער וגו'", וסמוך לו "הודו לה' כי טוב וגו' ואמרו הושיענו" (תוספות' שם ד"ה בהודו). (60) מגילה כ, ב. שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון", ביום ולא בלילה.

יא. עֲשֵׂה לְאֲגִידָה זו גִּימּוּז⁶¹ שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב⁶²,
או שֶׁבֶרֶךְ עֲלֶיהָ סִדִּין וְנִטְלָה - יֵצָא. לְקִיחָה עַל-יְדֵי
דְּבָר אַחֵר, שְׁמָה לְקִיחָה⁶³. וְהוּא שְׁהִינָה דֶּרֶךְ כְּבוֹד
וְדֶרֶךְ הַדּוֹר, שֶׁפֶל שֶׁהוּא לְנֵאֻמָּתוֹ אִינוּ חוֹצֵץ. אָבֵל
אִם נָתַן אֶת הַמִּינִין הָאֵלּוּ בְּעֶצֶץ אוֹ בְּקִדְרָה וְנִטְלָה
- לֹא יֵצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ⁶⁴.

(61) גימז, שם לו, ב. משום שנאמר (דברי הימים-א טז, לג-לה): "אז ירננו כל עצי יער וגו'", וסמוך לו "הודו לה' כי טוב וגו' ואמרו הושיענו" (תוספות' שם ד"ה בהודו). (62) מגילה כ, ב. שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון", ביום ולא בלילה. (63) שמה לקיחה, וראה למעלה הערה כח. (64) לא יצא ידי חובתו, שם לו, ב.

יב. אֲגִידָה אֶת הַלּוּלָב עִם הַהֵדֵס וְהָעֵרְבָה, וְהַבְּדִיל בֵּין
הַלּוּלָב וּבֵין הַהֵדֵס בְּמִטְלִית וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - הָרִי זֶה
חוֹצֵץ. הַבְּדִיל בִּינֵיהֶן בְּעֵלֵי הַדָּס - אִינוּ חוֹצֵץ, שְׁמִין
בְּמִינוֹ אִינוּ חוֹצֵץ⁶⁵. וְיֵשׁ לוֹ לְאֲגִידָה אֶת הַלּוּלָב בְּחוּט
אוֹ בְּמִשְׁיחָה, וּבְכָל מִין שְׂרִיצָה, הוֹאִיל וְאִין אֲגִידָתוֹ
מְעַכְבִּי⁶⁶.

(65) שם לו, ב. (66) כרבי מאיר בסוכה לו: במשנה, שאוגדים את הלולב שלא במינו, ואין כאן "בל תוסיף", לפי שהאגד אינו מעכב (שם בגמרא). וזהו טעמם של אנשי ירושלים שהיו אוגדים לולביהם בגימוניות של זהב. וכיון שכל ענין האגד הוא לנוי (סוכה יא:); אין זה חוצץ, שכל שהוא לנאותו - אינו חוצץ.

יג. מִצְוַת לּוּלָב לְהִנָּטֵל בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חַג בִּלְבָד,
בְּכָל מְקוֹם⁶⁷ וּבְכָל זְמַן⁶⁸, וְאֶפְלוּ בְּשַׁבָּת⁶⁹; שְׁנֵאמַר:
'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן'. וּבְמִקְדָּשׁ לְבָדוֹ
נוֹטֵלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַחֹג,
שְׁנֵאמַר: 'וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו''. חַל יוֹם
הַשַּׁבָּת לְהַיּוֹת בְּתוֹךְ יְמֵי הַחֹג - אִינוּ נוֹטֵל בְּשַׁבָּת⁷⁰,
גְּזֵרָה שְׁמָא יוֹלִיכֶנּוּ בְּיָדוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים,
כְּמוֹ שֶׁגִּזְרוּ בְּשׁוּפָר⁷¹.

(67) אפילו חוץ לבית המקדש. (68) בין בזמן שבית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים. (69) יבואר להלן הלכה יד. (70) אפילו בבית המקדש (מגיד-משנה). (71) פ"ב מהל' שופר ה"ו.

יד. וְלָמָּה לֹא גִזְרוּ גְזֵרָה זוּ בְּיוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן?
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֶפְלוּ בְּגִבּוּלִין.
נִמְצָא, שֶׁאֵין דִּינוֹ וְדִין שֶׁאֵר הַיָּמִים שָׁנָה; שֶׁבִּשְׁאֵר
יְמֵי הַחֹג אֵין אָדָם חַיֵּב לִטֵּל לּוּלָב, אֲלֹא בְּמִקְדָּשׁ⁷².

(72) סוכה מג, א. ושופר בראש השנה, שגם הוא מצוותו מן התורה בין במקדש ובין בגבולין, ובכל זאת גזרו עליו בשבת - מפני שעל-פי הדין לא ידעו עוד בשעת התקיעות אם נתקדש החדש (תוספות' ור"ן סוכה שם).

טו. מִשְׁחָרֵב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הִתְקַנְנוּ, שְׁהִינָה לּוּלָב נוֹטֵל
בְּכָל מְקוֹם כָּל שַׁבָּעַת יְמֵי הַחֹג, זָכָר לְמִקְדָּשׁ⁷³. וְכָל
יוֹם יוֹם מְבָרֵךְ עָלָיו אֶשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ
עַל נִטִּילַת לּוּלָב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מְדֻבָּרִי
סוֹפְרִים⁷⁴. וְתַקְנָה זוּ, עִם כָּל הַתַּקְנֹת שֶׁהִתְקִין רַבֵּן
יֹוחָנָן בֶּן זַבְּאִי מִשְׁחָרֵב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ - כְּשִׁינָה
בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, יַחֲזִירוּ הַדְּבָרִים לִישָׁנָן.

(73) משנה, סוכה מא, א. והסמיכו זאת למקרא שכתוב

זוקפין בצדי המזבח שונה מהערבה שבלולב בזה שהיא "חפצא" אחרת ולא רק מצד חיוב הגברא, ופסק כחכמים שלומדים שערבה שבמקדש היא הלכה למשה מסיני ולא כדעת אבא שאול שנלמדת מ"ערבי נחל" כערבה שבלולב. והביאור הפנימי בזה: ידועים דברים הרבי"ץ שארבעת המינים שבלולב מלמדים שכל ישראל שווים בקיום המצוות, האתרוג מסמל את מי שיש בו גם תורה וגם מעשים טובים אבל גם יהודים שבבחינת לולב שיש בהם רק תורה גם הם בעלי מעשים טובים, שהרי "תלמוד מביא לידי מעשה" אלא שמאיר בהם בעיקר כח השכל, וגם יהודי שבבחינת הדס שיש בו מעשים טובים בוודאי שיש בו גם תורה כי מהיכן למד מעשים טובים.. אלא שמאיר בו בעיקר כח המידות שבלב, ואפילו יהודי שבבחינת ערבה אין הפשט שאין בו לא תורה ולא מצוות, אלא שלא מאיר בו לא כח השכל ולא כח המידות ומה שמקיים ולומד הוא מצד כח האמונה הפשוטה. וידוע מאמר הבעש"ט שהפשיטות של האנשים הפשוטים היא דבר אחד עם פשיטות עצמותו ית', ועניין זה מתבטא בעיקר בערבה. בכל אחד מארבעת המינים ישנו עניין האחדות; בהדס שגודל "תלתא בחד קינא", בלולב ש"עליו כפופין", ובאתרוג ש"דר באילנו", אבל האחדות שבערבה גדולה יותר שגדלה באחוה ואחדות עם שאר הערבות.

לכן, עניין האחדות שבלולב מתבטא יותר במצות הערבה שבמקדש שאז לקחו רק את הערבה באופן שאינה מעורבת עם שאר המינים שאינם בדרגת האחדות שלה, ומשום כך סבר הרמב"ם שהערבה שבמקדש היא "חפצא" אחרת מהערבה שבלולב.

מטעם זה קיימו מצוה זו גם בשבת, ואף אחר החורבן תיקנו שיהיו מעברים את החודש אם צריך 'הושענא רבה' לצאת בשבת.

(80) כחכמים החולקים על אבא שאול, שאמר (סוכה לד.) שמה שנאמר "ערבי נחל" - "ערבי שתיים, אחת ללולב ואחת למקדש" - אלא הלכה למשה מסיני היא, בלי אסמכתא מן הפסוק (שם). (81) סוכה מד, א. (82) שם מד, ב. כרב שש.

- 27 **כא. פיצד היתה מצותה? בכל יום יום משכעת**
 28 **הימים היו מביאין מרביות**⁸³ **של ערבה וזוקפין**
 29 **אותן**⁸⁴ **על צדדי המזבח, וראשיהן פופין על-גבי**
 30 **המזבח. ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה,**
 31 **תוקעין ומריעין ותוקעין**⁸⁵ **חל יום שבת להיות**
 32 **בתוך החג - אין זוקפין ערבה**⁸⁶ **; אלא-אם-כן חל**
 33 **יום שביעי להיות בשבת - זוקפין אותה בשבת, כדי**
 34 **לפרסמה, שהיא מצוה**⁸⁷.

(83) ענפים. (84) ואחרי שזוקפים אותה, נוטלים אותה ביד כדי לקיים מצות נטילה, כדלהלן הלכה כב והערה פח.

(ירמיה ל, יז) "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה', כי נדחה קרא לך ציון היא, דורש אין לה" - דורש אין לה, מכלל שהיא צריכה דרישה, שיעשו לה זכר (סוכה שם בגמרא) (74) והיכן ציונו? - "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, יא) - (שבת כג.)

- 1 **טז. בזמן שבית המקדש קיים, היה לולב נטל ביום**
 2 **הראשון שחל להיות בשבת, וכן בשאר המקומות,**
 3 **שידעו בודאי שיום זה הוא יום החג בארץ-ישראל.**
 4 **אבל המקומות הרחוקים, שלא היו יודעים בקביעות**
 5 **ראש-החדש, לא היו נוטלין הלולב מספק.**

- 6 **יז. ומשחרב בית המקדש אסרו חכמים לטל את**
 7 **הלולב בשבת ביום הראשון, ואפלו בני ארץ-ישראל**
 8 **שקדשו את החדש, מפני בני הגבולין הרחוקים,**
 9 **שאין יודעין בקביעות החדש, כדי שיהיו הכל שוין**
 10 **בדבר זה, ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין**
 11 **נוטלין; הואיל וחיוב יום ראשון בכל מקום, אחד**
 12 **הוא, ואין שם מקדש להתלות בו**⁷⁵.

(75) שבזמן שבית המקדש קיים, היו הקרובים נוטלים הלולב כמו במקדש, והרחוקים אינם נוטלים, ואף-על-פי-כן לא היה נראה כשתי תורות, אבל כשאין בית המקדש קיים נראה הדבר כשתי תורות (לחם-משנה).

- 13 **יח. ובזמן הזה, שהכל עושין על-פי החשבון**⁷⁶,
 14 **נשאר הדבר כמות שהיה, שלא ינטל לולב בשבת**
 15 **בכלל, לא בגבולין ולא בארץ ישראל, ואפלו ביום**
 16 **ראשון, ואף-על-פי שהכל יודעים בקביעות החדש.**
 17 **ובכר בארנו**⁷⁷, **שעקר האסור בנטילת הלולב בשבת -**
 18 **גזרה שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים.**

(76) ולא על פי עדות העדים. ואף-על-פי-כן עושים שני ימים, מפני שהזהירונו רבותינו ז"ל שלא לבטל מנהג אבותינו (ביצה ד:). (77) למעלה הי"ג.

- 19 **יט. כל שחייב בשופר ובספה, חייב בנטילת הלולב;**
 20 **וכל הפטור משופר וספה, פטור מנטילת לולב**⁷⁸.
 21 **קטן הידע לנענע - חייב בלולב מדברי סופרים, כדי**
 22 **לחנכו במצות**⁷⁹.

(78) ששלשת מצוות אלו הן "מצוות-עשה שהזמן גרמן".
 (79) משנה, סוכה מב, א.

- 23 **כ. הלכה למשה מסיני, שמביאין במקדש ערבה**
 24 **אחרת חוץ מערבה שבלולב**⁸⁰. **ואין אדם יוצא ידי**
 25 **חובתו בערבה שבלולב**⁸¹. **ושעורה - אפלו עליה**
 26 **אחד בכד אחד**⁸².

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב... כו".

מלשונו "מביאין ערבה אחרת" משמע שהערבה שהיו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר זמנים - הלכות לולב קצה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלק התשובות עמוד 62. (93) משנה, סוכה מה, א.
(94) כן כתב רב האי גאון ('אוצר הגאונים' שם עמוד 60).

כד. כף הנה המנהג בפירוש שלם⁹⁵: יוצא אדם מביתו
שחרית ולולבו בידו, ונכנס לבית הפנסת, והוא
בידו; מתפלל, והוא בידו⁹⁶; ויוצא לבקר חולים
ולנחם אבלים, והוא בידו⁹⁷. וכשיפגש למדרש,
משלחו לביתו ביד בנו או ביד עבדו.

(95) סוכה מא, ב בברייתא. (96) ואף-על-פי שאין לאחוז
ספר תורה בזרועו ותפילין בידו או כלים ומעות בידו
ותפלל, מפני שלבו טרוד בהם - מתפלל הוא ולולבו בידו
מפני שהיא מצות היום, ומתוך שחביבה עליו - אינה
מטרידתו (סוכה שם). [ושם בברייתא מפורש: "קורא קריאת
שמע ומתפלל ולולבו בידו". ורבינו השמיט "קורא קריאת
שמע", מפני שאין בזה חידוש כלל, שלא אסרו לאחוז
תפילין או כלים או מעות ביד בעת קריאת שמע וכל-שכן
לולב בחג בעת מצוותו]. (97) סוכה, שם. וכל זה משום
חביבות מצוה.

כה. מקבלת⁹⁸ אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה,
ומחזירתו למים בשבת⁹⁹, בזמן שהיו נוטלין לולב
בשבת¹⁰⁰. וביים-טוב - מוסיפין על המים¹⁰¹;
ובמועד - מחליפין המים.

(98) משנה, סוכה מב, א. (99) שלא יכמוש. ואף שהאשה
פטורה ממצות לולב - מותר לה לטלטלו, כיון שראוי
לנטילת אנשים (שם וברש"י). (100) בזמן המקדש, וביים-
טוב ראשון שחל להיות בשבת, כמו שכתב רבינו למעלה
הט"ו. (101) אבל לא מחליפין, משום טירחא (כסף-
משנה).

כו. הדס שבלולב, אסור להריח בו, מפני שאינו
ראוי אלא לריח; והואיל והקצה למצוה, אסור
להריח בו. אבל אתרוג, מותר להריח בו, שהרי
הקצה למצוה מאכילה¹⁰².

(102) סוכה לו, ב.

כז. ואסור לאכל אתרוג¹⁰³ כל יום השביעי, מפני
שהקצה למקצת היום - הקצה לכליו¹⁰⁴. ובשמיני
מותר באכילה¹⁰⁵. ובזמן הזה, שאנו עושין שני ימים
- אף-על-פי שאין נוטלין לולב בשמיני¹⁰⁶, האתרוג
אסור בשמיני, כדרך שהיה אסור בשמיני בזמן
שהיו עושין שני ימים מפני הספק, שהוא ספק
שביעי¹⁰⁷. הפריש שבעה אתרוגין לשבעת הימים -
כל אחת ואחת יוצא בה ליומה, ואוכלה למחר¹⁰⁸.

(103) שבידך עליו. (104) סוכה מו, ב. כרבי יוחנן.
(105) ראה למעלה פ"ו מהל' סוכה הט"ו. (106) שאף-על-
פי שיושבים בו בסוכה (למעלה פ"ו הי"ג) שהיא כל שבעה
מן התורה - לא נוטלים בו לולב שאין מצוותו מן התורה
בגבולין, אלא ביום הראשון בלבד (מגיד-משנה).
(107) סוכה שם, כא"י. (108) סוכה, שם.

(85) שם מה, א במשנה. (86) גזירה שמא יעבירה ארבע
אמות ברשות הרבים (סוכה מג:). (87) לפי שאינה
מפורשת בתורה (כנ"ל הלכה כ) הוצרכו לפרסמה שהיא מן
התורה ודוחה שבת (סוכה שם).

כב. פיצד היו עושין? מביאין אותה מערב-שבת
למקדש, ומניחין אותה בגיגיות של זהב, כדי שלא
יכמוש העלין⁸⁸. ולמחר זוקפין אותה על-גבי
המזבח, ובאין העם ולוקחין ממנה ונוטלין אותה,
כדרך שעושין בכל יום⁸⁹. וערכה זו, הואיל ואינה
בפרוש בתורה⁹⁰, אין נוטלין אותה כל שבעת ימי
החג וזכר למקדש, אלא ביום השביעי בלבד הוא
שנוטלין אותה בזמן הזה. פיצד עושה? לוקח בד
אחד או בדין הרבה, חוץ מערכה שבלולב, וחובט
בה על הקרקע או על הפלי פעמים או שלש בלא
ברכה, שדבר זה מנהג נביאים הוא⁹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמב"ם סומך ענין נטילת ערבה בזמן הזה זכר למקדש
בהמשך להלכה אודות נטילת ערבה במקדש בשבת, כדי
להדגיש שגם במקדש היה זה יום יותר מיוחד לערבה
שהיו נוטלין אותה גם כשחל בשבת. כי לשיטתו החילוק
בין הערבה שבלולב לערבה שזקפו בצדי המזבח הוא
חילוק ב"חפצא" של המצוה (הערבה) ולא רק חיוב גברא
נוסף על הערבה שבלולב.

(על פי דק"ו ש חלק כ"ט עמוד 220 הערה 6)

(88) משנה, סוכה מה, א. וסגולת העדר הכמישה אינה אלא
בכלי זהב, ולא שנותנים בהם מים, שאם כן למה דוקא זהב,
ואם משום כבוד - הרי נתנו טעם שלא יכמוש, ולא משום
כבוד ('מעשה רוקח' בשם ר' ישמעאל בן חכמון).
(89) שכן מסקנת הגמרא בסוכה מג, ב שמצות הערבה
בנטילה (וראה ב'תוספות' שם מה, א ד"ה זוקפין, שדעתם
שצריך ליטול ואחר-כך לזקוף, וכן דעת רש"י שם מג: ד"ה
והביאום). ואעפ"כ אין מקיפים בערבה כדלהלן הלכה כג
והערה צא. (90) אע"פ שהיא הלכה למשה מסיני - כיון
שאינה בפירוש בתורה, לא תיקנו שיטלו כל שבעה זכר
למקדש (וראה במגיד-משנה). (91) סוכה מד, ב.

כג. בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח
בלולב⁹² בידיהן פעם אחת ואומרים: 'אנא ה'
הושיעה נא', 'אנא ה' הצליחה נא'. וביים השביעי
מקיפין את המזבח שבע פעמים⁹³. וכבר נהגו
יש"ראל בכל המקומות, להניח תבה באמצע בית-
הפנסת ומקיפין אותה בכל יום⁹⁴, כדרך שהיו
מקיפין את המזבח, וזכר למקדש.

(92) ולא בערבה. ואע"פ שפסק למעלה שמצות ערבה
בנטילה. וכן כתב רבינו יצחק בן גיאת בשם רבינו שמואל
הלוי, שגם למאן דאמר בנטילה, יש מקום לומר שאין
מקיפים בערבה אלא בלולב (ראה 'אוצר הגאונים' סוכה,

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ח

פרק שמיני

1 נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, ועניין הברכות, ומה שיש בין הזמן שיש בהן. וכן אם אינן של מי שנוטלן אם יוצא בהן. ונסתיים הפרק בביאור השמחה שהיתה נוהגת במקדש בשבעת ימי החג.

1 א. אַרְבַּעַת מִיָּנִין הָאֵלּוּ, שֶׁהֵן לִזְבֹּחַ וְהֵדֶם וְעֶרְבָה
2 וְאֶתְרוֹג, שֶׁהִי אֶחָד מֵהֵן יָבֵשׁ אוֹ גָּזוּל אוֹ גָּנוֹב,
3 אֲפִלּוּ לְאַחַר יְאוּשׁ⁴; אוֹ שִׁהִי מֵאֲשֶׁר הִנְעֵבְדָהּ⁵,
4 אֶף-עַל-פִּי שֶׁטָּטְלוּ הָאֲשֶׁר מִלְעֲבָדָהּ⁶; אוֹ שֶׁהִי שֶׁל
5 עִיר הַנְּדִחָתָה - הִרִי זֶה פָּסוּל. הִי אֶחָד מֵהֵן שֶׁל
6 עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - לֹא יִטַּל לְכַתְחֻלָּהּ; וְאִם נָטַל, יִצָּא⁸.
7 הִי כְמוֹשׁ⁹, וְלֹא גָמַר לִיבֵשׁ - כְּשֶׁר¹⁰. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק
8 אוֹ בִשְׁעַת הַסַּכָּנָה - לִזְבֹּחַ הַיָּבֵשׁ כְּשֶׁר¹¹, אֲבָל לֹא
9 שָׁאֵר הַמִּיָּנִין¹².

2 כולם מפורשים במשניות בסוכה כט: לב: לג: ו-לד: וטעם הפסול מפני שיבש אינו הדור. ואף-על-פי שלא נאמר "הדר" אלא באתרוג ולא בשאר מינים - למדו כולם מאתרוג (סוכה לא. ועיי"ש בתוספות' כט: ד"ה לולב). 3 במשניות, שם. 4 מפני שביאוש לבד אין הגולן קונה את הגזילה, כמו שפסק רבינו בפ"ב מהל' גזילה ה"א, ובסוכות ביום הראשון כתוב ולקחתם "לכם" שיהיה שלכם ולא של אחר (להלן הלכה י) ולכן פסול (כסף-משנה). 5 שעיקר נטיעתה היתה לעבודה-זרה. 6 שהיא מאוסה למצוה (כסף-משנה). 7 שכיון שעומדת לשריפה, רואים אותה כאילו כבר נשרפה ואין בה שיעור, ובלשון הגמרא (סוכה לא:): "כתותי מיכתת שיעוריה". 8 סוכה, שם. שכיון שלא ניטעה מתחילתה לעבודה-זרה אינה מאוסה כל-כך כמו אשרה (כסף-משנה). 9 שיש בו עדיין לחות. 10 שם לא, א. 11 "מעשה שהורישו בני כרכין את לולביהן לבני בניהם" (שם לא:). ומכאן שיבש כשר בשעת הדחק. ודעת הראב"ד שלא יצאו בהם ידי חובה אלא נטלו אותו לסמל בלבד כדי שלא תשתכח תורת לולב. 12 שהמעשה הנ"ל היה בלולב ולא בשאר מינים. ואין לנו אלא מה שהזכירו חכמים במפורש (וכעין זה למעלה פ"ז הערה לח).

10 ב. אֶתְרוֹג שֶׁל עֶרְלָה¹³ וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה¹⁴ וְשֶׁל
11 טָבֵל¹⁵ - פָּסוּל. שֶׁל דְּמַאי¹⁶ - כְּשֶׁר; שְׁאֵפְשֶׁר שִׁיפְקִיר
12 נִכְסִיו וְהִיָּה עֲנִי, שֶׁמֶתֵּר לוֹ לְאַכֹּל דְּמַאי¹⁷. אֶתְרוֹג שֶׁל
13 תְּרוּמָה טְהוֹרָה¹⁸ וְשֶׁל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי פִירוֹשָׁלִים¹⁹ - לֹא
14 יִטַּל, שְׁמָא יִכְשִׁירו²⁰ לְטְמֵאָה. וְאִם נָטַל - כְּשֶׁר²¹.

13 האסורה באכילה ובהנאה (ויקרא יט, כג), והתורה אמרה (שם כג, מ) "ולקחתם לכם", שיהי' ראוי לכם ולהנאתכם (סוכה לה). 14 שאסורה באכילה ועומדת לשריפה, ואינה בכלל "ולקחתם לכם" (שם לה:). 15 שאסור באכילה. וגם יש לכהן וללוי חלק בו, שהרי התרומות והמעשר שלהם ('תוספות' פסחים לח. ד"ה אתיא), ויש אומרים שאתרוג של טבל כשר (עין ר"ן

בסוכה, שם). 16 תבואת עם הארץ שהצריכו חכמים להפריש ממנה תרומה מספק. 17 משנה, דמאי פ"ג מ"א. וסוכה ל, ב. 18 שראויה לאכילה לכהן. 19 שראוי לאכילה. אבל מחוץ לירושלים שאינו ראוי לאכילה - אינו יוצא בו אפילו בדיעבד. 20 שאין שום אוכל מקבל טומאה אלא-אם-כן נתנו עליו מים תחילה, ועל זה נאמר (ויקרא יא, לח): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". ומכיון שמקרב האתרוג אל הלולב שהוא תמיד במים (למעלה פ"ז הכ"ה) הרי הוא מרטיב את האתרוג ומכשירו לקבל טומאה ואסור לגרום טומאה לתרומה, משום שנאמר (במדבר יח, ח): "משמרת תרומותי" שצריך לשמרה בטהרה, וכן אסור לגרום טומאה למעשר שני, שדינו כמו קודש, שנאמר (ויקרא כז, ל): "וכל מעשר הארץ וגו' קודש לה'" (סוכה לה: ורש"י שם). 21 שהם ראויים לאכילה (משנה וגמרא, שם לד:).

15 ג. לִזְבֹּחַ שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ - פָּסוּל²². נִסְדָּק²³ - אִם
16 נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סִדְקָיו זֶה מִזֶּה עַד שִׁירָאוּ פִּשְׁנִים,
17 פָּסוּל²⁴. הִיָּה עֵקֶם²⁵ לְפָנָיו, שֶׁהִי שָׁדְרוּ כְּגַב פֶּעַל
18 חֲטוּטָתָה - פָּסוּל. הִיָּה עֵקֶם לְאַחֲרֵיו²⁶ - כְּשֶׁר, שָׁזוּ
19 הִיא כְּרִיתָהּ. נִעְקַם לְאַחַד מִצְדָּדָיו - פָּסוּל²⁷. נִפְרְדוּ²⁸
20 עָלָיו זֶה מַעַל זֶה וְלֹא נִדְלָדְלוּ פֶּעַל הַחֲרִיטָה²⁹ - כְּשֶׁר.
21 נִפְרָצוּ עָלָיו, וְהוּא שֶׁיִּדְלָדְלוּ³⁰ מִשָּׁדְרוּ שֶׁל לִזְבֹּחַ פֶּעַל
22 הַחֲרִיטָה - פָּסוּל.

22 משנה, סוכה כט, ב. והיינו שנקצץ ראש העלה העליון שבו כלה הלולב (מגיד-משנה). 23 העלה העליון. 24 סוכה לב, א. ואף-על-פי שמתעם "נחלקה התיומת" (להלן הלכה ד) אינו נפסל (ראה להלן הערה כט). 25 'ב'מאירי' לסוכה (שם, עמ' 82) נראה שלא היה לפניו בדברי רבינו כאן כל דיני לולב עקום. וראה ב'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר מכתב-יד. 26 לצד השדרה (שם לב). 27 סוכה שם, לפי הלשון הראשון. 28 התפרדו ולא התרחקו הרבה מהשדרה. 29 טבע החריות שהם מתקשים כעץ, והם מתפרדים ומתרחקים הרבה זה מזה. 30 שנפרדו כל-כך עד שעליהם תלויים למטה (מגיד-משנה). וכל זה במשנה (סוכה כט:).

23 ד. כְּרִיתָה עָלָיו שֶׁל לִזְבֹּחַ כֶּף הִיא: כְּשֶׁהֵם גִּדְּלִין,
24 גִּדְּלִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְיִבְדּוּקִין מִגִּבָּן; וְגַב כֶּל שְׁנֵי עָלָיו
25 הַדְּבּוּקִין הוּא הַנִּקְרָא תִּיּוּמָתָה³¹. נִחְלָקָה הַתִּיּוּמָתָה -
26 פָּסוּל. הִיָּה עָלָיו אַחַת אַחַת מִתְחַלֶּת כְּרִיתָהּ³², וְלֹא
27 הִיָּה לָהֶם תִּיּוּמָתָה - פָּסוּל. לֹא הִיָּה עָלָיו זֶה עַל-גַּב
28 זֶה כְּדֶרֶךְ כֶּל הַלּוּלָבִין, אֲלֵא זֶה תַּחַת זֶה: אִם רֹאשׁ
29 זֶה מִגִּיעַ לַעֲקָר שֶׁלִּמְעַלָּה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁנִּמְצָא כֶּל
30 שָׁדְרוּ שֶׁל לִזְבֹּחַ מִכְסָּה פֶּעַלִין - כְּשֶׁר³³; וְאִם אֵין
31 רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה מִגִּיעַ לַצֶּד עֲקָרוֹ שֶׁל זֶה - פָּסוּל³⁴.

31 סוכה לב, א. והיינו שנחלקו רוב העלין שבלולב (מגיד-משנה). ויש חולקים ואומרים, שנחלקה התיומת היינו אם נחלק העלה האמצעי העליון מכולם. וגם לפי דבריהם אינו פוסל אלא אם נסדק ברובו (מגיד-משנה).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ג' ניסן - ספר זמנים - הלכות לולב קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקטן ששששנתו בו - פסול. נטל העץ שהוא תלוי
בו באילן מעקר האתרוג, ונשאר מקומו גמא⁵⁰ -
פסול⁵¹. עלתה חזוית⁵² עליו: אם בשנים ושלושה
מקומות⁵³ - פסול; ואם במקום אחד - אם עלתה
על רבו, פסול⁵⁴; ואם על דדו, ואפלו כל שהוא -
פסול⁵⁵. נקלף הקרום החיצונה שלו, שאינו מחסרו,
אלא נשאר ירק פמות שהיא בריתו: אם נקלף כלו
- פסול⁵⁶; ואם נשאר ממנו כל-שהוא - פשר⁵⁷.

44 מעבר לעבר (רש"י בסוכה לו). ויש מפרשים שנקב עד
חדרי הזרע שבתוכו. 45 על-ידי מחט, ואינו חסר כלום.
46 כן הוא במשנה (סוכה לד:): "ניקב, חסר כל שהוא
פסול" (ולא גרס "וחסר") הרי שניקב פסול אפילו אם לא
חסר (מגיד-משנה). ודעת הראב"ד שאין הנקב פוסל אלא-
אם-כן חסר כל שהוא, וזהו לפי הנוסחא "ניקב וחסר כל
שהוא". 47 רוחב הנקב היה כגודל של מטבע ששמו
איסר, והמדובר כשלא היה חסרון בעצם האתרוג, כגון
שנקב ע"י יתד שתחב בו (סוכה לו). 48 שנחסר מבשר
האתרוג עצמו. 49 היינו "ניטלה פיטמתו - פסול"
שבמשנה סוכה, שם. 50 והרי חסר האתרוג כל שהוא.
51 כן הוא ברי"ף (מגיד-משנה). 52 ילפת (ויקרא כא,
כ) תרגם אונקלוס "חזון", והן כמין אבעבעות שיש בהן
ממש וגבוהות קצת מהאתרוג עצמו. 53 שנראה כמנומר.
54 סוכה לה, ב. 55 משנה, סוכה לד, ב. 56 שאינו
"הדר" (שם לה:). 57 משנה, שם לד, ב. וגמרא שם לה,
ב. לו, א.

ח. אתרוג שהוא תפוח⁵⁸, סרוח, פבוש⁵⁹, שלוק⁶⁰,
שחור, לבן, מנמר⁶¹, ירק בפרתית⁶² - פסול⁶³. גדלו
בדפוס⁶⁴ ופשוהו כמין בריה אחרת - פסול. עשהו
כמין בריתו - אף-על-פי שעשהו דפין דפין⁶⁵, פשר.
התיום⁶⁶ והפסר⁶⁷, פשר. מקום שהאתרוגין שלקו
כעין שחרות מעוטה - פשרין. ואם היו שחורים
ביותר פאדם פושי - הרי זה פסול בכל מקום⁶⁸.

58 שנפלו עליו מים והתנפח או נרקב (סוכה לו. וברש"י
שם). 59 בחומץ. 60 מבושל. 61 כמה צבעים כמו
נמר. 62 מין ירק. 63 כל זה בסוכה, שם. 64 בעודו
קטן ומחובר בעץ עשאו מסביבו כמין דפוס, וגדל לפי מדת
הדפוס ותמונתו (שם לו:). 65 כעין גלגל של ריחיים של
מים. 66 שגדלו שני אתרוגים דבוקים זה בזה או ששני
חצאי האתרוג חלוקים מלמעלה ומחוברין למטה כל שהוא
(ערוך ערך תיום, בשם רב האי). 67 שעדיין לא נגמר
בישולו (שם לו. כחכמים החולקים של רבי עקיבא).
68 שם לו, א.

ט. כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין
שבארנו או מפני גזל וגנבה - ביום-טוב ראשון
בלבד; אבל ביום-טוב שני עם שאר הימים - הכל
פשר⁶⁹. והפסולנות שהוא משום עבודת פוככים,
או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה - בין
ביום-טוב ראשון, בין בשאר ימים, פסול.

וראה למעלה ה"ג בדין נסדק. 32 בעל מום הוא ואינו
"הדר" (סוכה, שם). 33 והם "ציני הר הברזל" שנזכרו
במשנה (סוכה כט:). 34 שם לב, א.

ה. הדס שנקטם ראשו³⁵ - פשר. נשרו רב עליו -
אם נשתיירו שלשה עליו בקן אחד³⁶, פשר. היו
ענכיו³⁷ מרבות מעליו: אם ירקות³⁸ - פשר; ואם
אדמות או שחורות - פסול³⁹. ואם מעטן - פשר.
ואין ממעטין אותן ביום-טוב, לפי שהוא כמתקן⁴⁰.
עבר ולקטן, או שלקטן אחד אחד לאכילה⁴¹ - הרי
זה פשר.

35 שנקצץ החלק העליון מהעץ. לפי שהלכה כרבי טרפון
שאמר אפילו שלשתם קטומים כשר (סוכה לד: במשנה)
ולא כסתם משנה (שם לב:). שפסקה שהדס שנקטם ראשו,
פסול. והראב"ד כתב, שהופיע רוח הקודש בבית מדרשו,
לאמר שהלכה כסתם משנה שפסול. 36 מדובר כאן
בהדס שיש לו שבעה עלים בקן אחד, והוא "אסא מצראה",
וכיון שנשארו שלשה כשר (מגיד-משנה). ויש מפרשים,
שהמדובר בהדס רגיל ונשרו רוב עליו, ואעפ"כ כשר אם
נשארו שלשה עלים בקן אחד, וראה למעלה פ"ז ה"א הערה
ט, וה"ח והערה מח. 37 מין פרי קטן הגדל על ההדסים,
ונקרא ענב. 38 כמראה ההדס ואין כאן שינוי מראה.
39 כיון שאין הפרי דומה לעץ, אין זה "הדר" ופסול (סוכה
לג: ורש"י שם). 40 שמכשיר את ההדס למצוה, ומתקן
כלי ביום-טוב אסור (פ"ד מהלכות יו"ט ה"ח). 41 שאז
מותר לעשות כן לכתחילה, שהרי אינו מכיון לתקן, ודבר
שאינו מתכוין מותר, כמפורש בכמה מקומות. ובגמרא (שם)
אמרו, שהמדובר באופן שיש לו הדס אחר, שאם לא כן
אסור, שאעפ"כ שאינו מכיון הרי הוא "פסיק רישיה" והרי
הוא כמכיון. [ולדעת ה'מגיד משנה' גם רבינו סובר כן, והוא
גורס בדברי רבינו "או שלקטם אחר", וכן הוא בכת"י
אוקספורד ותימן. ופירש בזה ה'מגיד משנה': כלומר, מי
שאינו צריך לצאת ידי חובה בהדס זה (ועי' כסף-משנה).
ונראה שהיה כתוב בספר אחד "או שלקטם אחד" והגיה
מישהו בגליון: "אחר" (כהמגיד-משנה הנ"ל) וטעו
המעתיקים והכניסו הגהה זו בפנים ובשיבוש, ויצא להם
"אחד אחד".]

ו. ערכה שנקטם ראשה⁴² - פשרה. נפרצו עליה⁴³ -
פסולה.

42 ראש העץ עצמו. וסובר רבינו שכשם שהכשירו בגמרא
(סוכה לו:). הדס שנקטם, ודחו את המשנה המפורשת (שם
לב:). כמו שפסק למעלה ה"ה (הערה לג), כן הדין בערבה.
ודעת הרמב"ן לחלק בין הדס, שכל יופיו הוא בעבותו
שעליו חופין את עצו, ואין קטימת עצו ניכרת כל-כך
ולפיכך הוא כשר, לבין ערבה ושאר מינים שהקטימה ניכרת
בהם. וכן נראה דעת הר"ף והרב רבי יצחק אבן גיאת.
43 שנדלדלו מהקנה שהם מחוברים בו (מגיד-משנה).

ז. אתרוג שנקב נקב מפלש⁴⁴ כל-שהוא⁴⁵ - פסול⁴⁶;
ושאינו מפלש - אם היתה פאסר⁴⁷ או יתר, פסול.
חסר כל שהוא⁴⁸ - פסול. נטל דדו⁴⁹; והוא הראש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסתמא. (80) מחמת שוויו - ודאי שמקפידים הם מחמת המצוה, שגם הם רוצים לקיים המצוה (לחם-משנה).

יב. אף-על-פי שכל המועדות מצוה לשמח ביהן⁸¹
 - בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתרה, שגם
 שגםמר: 'ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת
 ימים'⁸². וכיצד היו עושין?⁸³ ערב-יום-טוב
 הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים
 מלמעלה, ולנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו
 עם אלו⁸⁴. ומתחילין לשמח ממוצאי-יום-טוב
 הראשון; וכן בכל יום יום מימי חלו של מועד
 מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין-הערבים
 לשמח לשאר היום עם כל הלילה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אף על פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן, בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתרה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים".

וכתבו המפרשים שזמה שקישר ה"שמחה יתירה" עם הפסוק "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם" מבלי להזכיר כלל ניסוך המים, מלמד שלדעת הרמב"ם השמחה היתירה היא חיוב מהתורה, ולפי זה צריך להבין:

א. אם ה"שמחה יתירה" הוא חיוב מהתורה, מדוע מתחילה השמחה רק ממוצאי יו"ט ראשון, הלא פשיטא שדוחה איסור כלי שיר, ובוודאי במקדש שלא נאסרה שבות.

ב. היכן הוא מקורו של הרמב"ם שהפסוק הנ"ל מדבר על "שמחה יתירה", הלא הגמרא למדה ממנו דין אחר - שבמקדש היו נוטלין הלולב כל שבעת ימים.

ג. בהלכה י"ד כתב "ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי ישראל, וראשי ישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה... כו' אבל כל העם האנשים והנשים כולם באים לדאות ולשמוע". ולכאורה אם הוא חיוב מהתורה, מניין לחלק בין ראשי העם ועמי הארץ.

ד. מהו המקור שדווקא אלו היו עושין את השמחה הנ"ל והלא במשנה הוזכרו רק "חסידים ואנשי מעשה".

הביאור בזה: בהביאו את הפסוק "ושמחתם.... שבעת ימים" לא התכוון הרמב"ם לומר שישנה מצוה נוספת של שמחה יותר משמחת יו"ט הידועה, אלא מכיון שחיוב השמחה בחג הסוכות מופיע בתורה שלוש פעמים, נהגו גדולי ישראל (שבעיקר הם שהרגישו בנפשם את חביבות המצוה) להרבות בשמחה זו בחג הסוכות. עניין זה מדויק בלשונו שכתב "היתה במקדש שמחה יתירה" ולא מזכירה בלשון ציווי וכד'.

בהתאם לכך, גם רשימת העושים את שמחת בית השואבה הועתקה מהגמרא במסכת סוכה שבה מתוארים מעשיהם של כמה תנאים בזמן שמחת בית השואבה.

(69) כן למדו הגאונים ממה שאמרו (סוכה לו:), שרב חנינא יצא ידי חובתו באתרוג החסר ביום-טוב שני - שהוא-הדין לכל המומים (מגיד-משנה).

י. אין אדם יוצא ביום-טוב ראשון של חג בלולבו של חברו, שישאלנו ממנו; עד שיתנונו לו במתנה⁷⁰. נתנו לו על-מנת להחזירו - הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו; שמתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה⁷¹. ואם לא החזירו - לא יצא, שנמצא כגזול⁷². ואין נותנין אותו לקטן⁷³, שהקטן קונה⁷⁴ ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר. ואחד הלולב, ואחד כל מין ומין מארבע מינין שבו - אם היה אחד מהן שאול, אין יוצאין בו ביום-טוב ראשון⁷⁵.

(70) מפני שנאמר (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" ודרשו חכמים "לכם - משלכם", מכאן שאינו יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון בלולבו של חברו (סוכה מא:). (71) סוכה, שם. שכל זמן שלא החזיר - נפקע כל כח הנותן, והתנאי הוא ככל תנאי שמתנים במתנה, שאינם גורעים מהמתנה כלל. (72) שמתברר שמעולם לא קנה מתנה זו, שהרי לא קיים התנאי (סוכה, שם). (73) לפני שיצא בו. (74) קנין גמור מן התורה כשגדול מקנה לו (סוכה, שם). (75) שהרי אמרה תורה (ויקרא שם): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל", הרי שעל כולם אמרה "לכם" ולא של אחרים.

יא. שתפין שקנו לולב או אתרוג בשתפות - אין אחד מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו במתנה⁷⁶. האחין שקנו אתרוגין מתפיסת הבית⁷⁷, ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו: אם יכול לאכלו ואין האחין מקפידין בכך - יצא⁷⁸; ואם היו מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם במתנה. ואם קנה זה אתרוג וזה פריש⁷⁹, או שקנו פאחד אתרוג ורמון ופריש מתפיסת הבית - אינו יוצא באתרוג, עד שיתן לו חלקו במתנה; ואף-על-פי שאם אכלו אין מקפידין עליו⁸⁰.

(76) שצריך שיהיה כולו שלו (בבא-בטרא קלז:). וכל זה דוקא אם קנו אותו לאוכלו, אבל אם לקחוהו לצאת בו, בכל אופן יוצאין בו, שבשעה שלקחוהו היו יודעים שאינו ראוי להתחלק, ועל דעת כן לקחוהו שבשעה שיטלנו כל אחד מהם לצאת בו - שיהא כולו שלו. ועל זה סמכו בהרבה מקומות שלוקחים לולב אחד, וכל הקהל יוצאים בו ביום הראשון (מגיד-משנה). (77) הירושה לפני החלוקה בין היורשים נקראת "תפיסת הבית", שהבית בכללו (=המשפחה כולה) תופס את הנכסים, ואין כאן מיוחד לכל אחד וכולם שותפים בירושה. (78) שויתרו על חלקם, מאחר שיש לכל אחד אתרוג. (79) כיון שאין אתרוג לכל אחד ואחד, אפשר שכולם רוצים בו, ולא מועילה מחילתם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר זמנים - הלכות שקלים קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לִכְבֹּ'. וְכָל הַמַּגִּישׁ⁹³ יִדְעוּ וְיִחַלְקוּ כְּבוֹד לַעֲצָמוֹ
וּמִתְכַּבֵּד בְּעֵינָיו בְּמִקְוֹמוֹת אֱלוֹ - חוּטָא וְשׁוּטָה. וְעַל
זֶה הִזְהִיר שְׁלֵמָה וְאָמַר: 'אֵל תִּתְּהַדָּר לִפְנֵי מֶלֶךְ'.
וְכָל הַמְשָׁפִיל עַצְמוֹ וּמִקָּל גּוֹפֵה בְּמִקְוֹמוֹת אֱלוֹ - הוּא
הַגְּדוֹל, הַמְכַבֵּד, הַעוֹבֵד מֵאֲהָבָה. וְכֵן דּוֹד מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל אָמַר: 'וְנִקְלָתִי עוֹד מִזֹּאת וְהִיִּיתִי שָׁפֵל
בְּעֵינַי'. וְאֵין הַגְּדוֹלָה וְהַכְּבוֹד, אֲלָא לְשִׁמּוֹחַ לִפְנֵי ה',
שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְהַמֶּלֶךְ'⁹⁴ דּוֹד מִפְּנֵי וּמִכְרֵכֶר לִפְנֵי ה' וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"השמחה שישמח אדם בעשיית המצות ובאהבת האל -
שצויה בה עבודה גדולה היא.. שנאמר ודוד מפזז ומכרכר
לפני ה'".

עבודה גדולה, היינו עבודה קשה ביותר, וביחד עם זאת
צריכה העבודה להיעשות מתוך שמחה וטוב לבב עד
לאופן של "מפזז ומכרכר". ולכאורה, היאך אפשר לשמוח
באופן כזה כאשר נמצאים בעוה"ז הגשמי. על כך ממשיך
הרמב"ם שעניין זה הוא "לפני ה'" כי בכל מקום ובכל זמן
נמצא הקב"ה ביחד עם כל אחד ואחד מישראל, וממילא
נמצא היהודי "לפני ה'" כמו שכתוב בתחילת השו"ע
"שוית ה' לנגדי תמיד".

וכשם שהקב"ה מאיר פנים לכאו"א מישראל ומגלה
אהבתו להם, הרי ש"כמים הפנים לפנים" גם הנהגתו של
יהודי היא באותו אופן - אהבת האל". וזוהי העבודה
להיות "שוית ה' לנגדי תמיד" עד שנמצא במעמד ומצב
של שמחה על שזכה להוולד יהודי ואז נמשך גם ממנו ית'
העניין של "באור פני מלך חיים" באופן תמידי.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן לו)

92) מדרגה עליונה בעבודת ה'. 93) מלשון "גס", כלומר
מתגאה. 94) צ"ל: "המלך".

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ח

הלכות שקלים

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא: לִתֵּן כָּל אִישׁ מִחֲצִית
הַשֶּׁקֶל בְּכָל שָׁנָה. וּבִאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק ראשון

1) נתבארו בו עניני מצות "מחצית השקל", שיעורה,
והחייבים בה והפטורים ממנה, ושאינה נוהגת אלא בפני
הבית, ודין ההכרזה על השקלים. ונסתיים הפרק בענין כפיה
על השקלים.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לִתֵּן כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה². אִפְּלוּ עֲנֵי הַמִּתְפָּרְנֵס
מִן הַצִּדָּקָה חֵיב, וְשׂוֹאֵל מֵאַחֲרֵים אוֹ מוֹכֵר פְּסוּת
שָׁעַל פְּתָפוֹ, וְנוֹתֵן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל כֶּסֶף; שֶׁנֶּאֱמַר:
הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט וְגוֹמַר. וְאֵינוֹ

"חכמי ישראל" למד הרמב"ם מרבי יהושע בן חנינא שהיה
ידוע בחכמתו ונשלח להתווכח עם חכמי אתונה.

"ראשי ישיבות" למד הרמב"ם מרבי שמעון, כיון שרבי הוא
תואר למי שיש לו תלמידים.

"הסנהדרין" למד מרבן שמעון בן גמליאל שהיה נשיא
הסנהדרין.

"הזקנים" למד מהלל הזקן המוזכר גם הוא ברשימת
המשתתפים בשמחת בית השואבה.

(על פי לקו"ש חלק יו, פרשת אמור ד')

81) בחג השבועות מפורש (דברים טז, יא): "ושמחת לפני
ה' אלקיך", ובחג הסוכות (שם טז, יד): "ושמחת בחגך",
וחג הפסח הוקש לחג השבועות וחג הסוכות, שהרי הוקשו
כל המועדים זה לזה (ראש השנה ד:). 82) חרץ ממה
שנאמר "ושמחת בחגך" (דברים שם). 83) משנה, סוכה
נא, א. 84) ויבואו לידי עבירה.

1 יג. וְהִיאֲךָ הִתָּה שְׂמִיחָה זוֹ? הַחֲלִיל מִכָּה⁸⁵, וּמִנְגִּנִין
2 בְּכִנּוֹר וּבִנְבָלִים⁸⁶ וּבִמְצִלְתִּים⁸⁷, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
3 בְּכִל־שִׁיר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לִנְגֵן בוֹ; וְכִי שִׁירָדָע בָּפָה -
4 בָּפָה. וְרוֹקְדִין וּמְסַפְּקִין⁸⁸ וּמְטַפְּחִין⁸⁹ וּמְפַזְזִין
5 וּמְכַרְכְּרִין⁹⁰, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שִׁירָדָע, וְאוֹמְרִים
6 דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְשְׂמִיחָה זוֹ אֵינָה דוּחָה, לֹא
7 אֶת הַשִּׁבְתָּ וְלֹא אֶת יוֹם-טוֹב⁹¹.

85) מלשון המשנה בביכורים פ"ג מ"ד. 86) זה כלי שהי'
לו כמה יתירים ונקרא נבל, שהיו ניגוניו מתוקים ביותר, עד
שמנבל כל כלי שיר שבעולם ("ירושלמי" פ"ה דסוכה ה"ו).
87) שתי קערות של מתכת שמקישים (=שמכים) זו בזו
(סוכה נ:). 88) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש
המשניות להרמב"ם, ביצה פ"ה מ"ב). 89) מכים כף על
כף, כמו שכתבו (מלכים ב יא, יב): "ויכו כף ויאמרו יחי
המלך" - "ויכו" מתורגם: "וטפחו". 90) מלשון הכתוב
(שמואל ב ו, טז): "ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר",
שהוא לשון ריקוד (תוס' יו"ט). 91) פירוש, שבשבת אסור
לחלל בחליל ובכלי שיר. ואף שהשיר שהיו שרים על
הקרבנות בכלי, היה דוחה שבת ויו"ט - שיר של שמחה
אינו דוחה, ואסור ביו"ט ושבת (מגיד-משנה).

8 יד. מִצְוָה לְהִרְבּוֹת בְּשְׂמִיחָה זוֹ. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין
9 אוֹתָהּ עַמִּי-הָאֶרֶץ וְכָל מִי שִׁירָדָע; אֲלָא גְדוֹלֵי חֲכָמֵי
10 יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי הַיִּשְׁבּוֹת וְהַסְּנֵהֲדִין וְהַחֲסִידִים
11 וְהַזְּקֵנִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה - הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין וּמְסַפְּקִין
12 וּמִנְגִּנִין וּמְשַׁמְּחִין בְּמִקְדָּשׁ בִּימֵי חַג הַסֻּכּוֹת. אֲבָל כָּל
13 הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים, כָּלֵן בָּאֵין לְרֹאוֹת וּלְשִׁמְעַ.

14 טו. הַשְׂמִיחָה שִׁישְׂמַח אָדָם בְּעֲשִׂית הַמִּצְוָה וּבִאֲהַבַת
15 הָאֵל שֶׁצִּוָּה בָּהֶן - עֲבוּדָה גְּדוֹלָה הִיא⁹². וְכָל הַמוֹנֵעַ
16 עַצְמוֹ מִשְׂמִיחָה זוֹ, רָאוּי לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר:
17 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשְׂמִיחָה וּבְטוֹב

35 מהם⁹. אָבֵל הַכּוֹתִים¹⁰ שֶׁנִּתְּנוּ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל - אֵין
36 מִקְבָּלִין מֵהֶם. קָטָן שֶׁהִתְחִיל אָבִיו לִתֵּן עָלָיו מִחֲצִית
37 הַשֶּׁקֶל - שׁוֹב אֵינּוּ פּוֹסֵק, אֲלֹא נֹתֵן עָלָיו בְּכָל שָׁנָה
38 וְשָׁנָה, עַד שֶׁיִּגְדֵּל וְיִתֵּן עַל עַצְמוֹ¹¹.

(5) כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות ושחררו, שדינם כגרים. (6) שנאמר "ונתנו איש כופר נפשו" - איש ולא אשה. (7) שלא שוחררו, שדינם כנשים. (8) שלא הביאו שתי שערות. (9) ודווקא אם נתנו במתנה גמורה ומסרום לציבור בלב שלם. (10) שנינו: "וכן מפורש על ידי עזרא (כשרצו הכותיים לסייען לבניין בית המקדש, ושלחו להם "נבנה עמכם כי ככם נדרוש לא-לוהיכם") לא לכם ולנו לבנות בית לא-להינו". (11) שאומרים לו, מאחר שנתת עליו בשנה שעברה והעמדת עליו זאת המצוה, תן עליו תמיד עד שיגדל ולא תפסוק.

39 ח. הַשֶּׁקֶלִים אֵינָן נֹהֲגִין אֲלֵא בַּפְּנֵי הַבֵּית¹². וּבִזְמַן
40 שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, נֹתְנִין אֶת הַשֶּׁקֶלִים בֵּין בָּאָרֶץ
41 יִשְׂרָאֵל בֵּין בַּחוּצָה לָאָרֶץ¹³; וּבִזְמַן שֶׁהוּא חָרֵב,
42 אָפְלוּ בָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין נֹהֲגִין.

(12) כל זמן שבית המקדש קיים. (13) שהרי מצוות שקלים היא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.

43 ט. בָּאֶחָד בָּאָדָר מִשְׁמִיעִין עַל הַשֶּׁקֶלִים¹⁴, כְּדִי שִׁיכִין
44 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שְׁלֹ, וְיִהְיֶה עֲתִיד לִתֵּן.
45 בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ יֵשְׁבוּ הַשְּׁלֹחֲנִים¹⁵ בְּכָל מְדִינָה
46 וּמְדִינָה וְתוֹבְעִין בִּנְחָת; כָּל מִי שִׁיתָן לָהֶם - יִקְבְּלוּ
47 מִמֶּנּוּ, וּמִי שֶׁלֹא נָתַן - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן. בַּחֲמִשָּׁה
48 וָעָשָׂרִים בּוֹ יֵשְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ לְגָבוֹת, וּמִכָּאן וְאֵילָף כּוֹפִין
49 אֶת מִי שֶׁלֹא נָתַן עַד שִׁיתָן, וְכָל מִי שֶׁלֹא יִתֵּן -
50 מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתוֹ, וְלוֹקְחִין עֲבוּטוֹ¹⁶ בְּעַל כְּרָחוּ וְאָפְלוּ
51 בְּסוּתוֹ.

(14) מכריזים בכל ערי ישראל. (15) החלפנים (=הפורטים כספים). (16) חפץ למשכון.

52 י. כָּל מִי שֶׁאֵינּוּ חֵיב בַּשֶּׁקֶלִים¹⁷, אֵף עַל פִּי שֶׁדָּרְבּוּ
53 לִתֵּן אוֹ הוּא עֲתִיד לִתֵּן¹⁸ - אֵין מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתוֹ. וְאֵין
54 מִמִּשְׁכָּנֵי אֶת הַפְּהִיגִים לְעוֹלָם, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם;
55 אֲלֹא כִּשְׁתֵּנּוּ - מִקְבָּלִין מֵהֶן, וְתוֹבְעִין אוֹתָן עַד
56 שִׁיתָנָם¹⁹.

(17) כגון נשים ועבדים. (18) כגון קטן כשיגדל. (19) כן למד רבינו ממה שאמרו גבי קטן: "אין ממשכנין - הא לתבוע תובעין".

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק שִׁנִּי

(1) ביאר בו רבינו כיצד כונסים השקלים, שלש עשרה תיבות שבמקדש, בשלושה פרקים בשנה תורמים הלשכה, וכיצד תורמין אותה.

1 נֹתְנוּ בַּפְּעָמִים רַבּוֹת, הַיּוֹם מַעֲט וְלִמָּחָר מַעֲט, אֲלֹא
2 נֹתְנוּ כָּל כָּאֶחָת בַּפֶּעַם אֶחָת.

(2) שהרי דרשו על הכתוב "זאת עולת חדש בחדשו וחדשי השנה" - אמרה תורה, חדש והבא קרבן (בניסן) מתרומה חדשה, הרי שבכל שנה בחדש שהוא ראש השנה לתרומת השקלים - צריכים לחדש הבאת מחצית השקל לקנות מהם קרבנות ציבור.

3 ב. מִנֵּן כֶּסֶף הָאֹמֶר בַּתּוֹרָה בְּאֹנֶס וּבִמְפֹתָהּ וּבִמּוֹצִיא
4 שֵׁם רַע וְהוֹרֵג עֶבֶד, הוּא שֶׁקֶל הַנֶּאֱמָר בְּכָל מְקוֹם
5 בַּתּוֹרָה. וּמִשְׁקָלוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָעָשָׂרִים שְׁעוּרָה. וְכִבְר
6 הוֹסִיפוּ חֲכָמִים עָלָיו³, וָעָשׂוּ מִשְׁקָלוֹ כִּמְשָׁקֶל הַמִּטְבַּע
7 הַנִּקְרָא סֵלַע בְּזִמְנָן בֵּית שָׁנִי. וְכִמָּה הוּא מִשְׁקָל הַסֵּלַע?
8 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאַרְבַּע וְשִׁמּוֹנִים שְׁעוּרָה בִּינּוֹתִי.

(3) ששית ממשקלו.

9 ג. הַסֵּלַע - אַרְבַּעַה דִּינָרִין, וְהַדִּינָר - שֵׁשׁ מָעֵין.
10 וּמָעָה הִיא הַנִּקְרָאֵת בִּימֵי מִשָּׁה רַבֵּנוּ גֵּרָה. וּמָעָה הִיא
11 שְׁנֵי פוֹנְדִינִין, וּפוֹנְדִינִין - שְׁנֵי אֶסְרִין. וּפְרוּטָה -
12 אֶחָת מִשְׁמוֹנָה בְּאִיסָר. נִמְצָא מִשְׁקָל הַמָּעָה, וְהִיא
13 הַגֵּרָה - שֵׁשׁ עָשָׂרָה שְׁעוּרוֹת, וּמִשְׁקָל הָאִיסָר - אַרְבַּע
14 שְׁעוּרוֹת, וּמִשְׁקָל הַפְּרוּטָה - חֲצִי שְׁעוּרָה.

15 ד. וְעוֹד מִטְבַּע אַחֵר הָיָה שֵׁם, שֶׁהָיָה מִשְׁקָלוֹ שְׁתֵּי
16 סֵלָעִים, וְהוּא הָיָה נִקְרָא דְרַבּוֹן. וְאֵלוּ הַמִּטְבָּעוֹת כָּלָן
17 שֶׁאִמְרָנוּ, וּבִאֲרָנוּ מִשְׁקָל כָּל אֶחָד מֵהֶן, הֵן שֶׁמִּשְׁעָרִין
18 בָּהֶן בְּכָל מְקוֹם; וְכִבְר בְּאֲרָנֵם, כְּדִי שֶׁלֹא אֶהְיָה
19 צָרִיד לְפָרֵשׁ מִשְׁקָלָם בְּכָל מְקוֹם.

20 ה. מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל זֶה מִצֹּתָהּ שִׁיתָן מִחֲצִית מִטְבַּע
21 שֶׁל אוֹתוֹ הַזְּמַן, אָפְלוּ הָיָה אוֹתוֹ מִטְבַּע גָּדוֹל מִשְׁקָל
22 הַקֶּדֶשׁ. וְלְעוֹלָם אֵינּוּ שׁוֹקֵל פָּחוֹת מִחֲצִי הַשֶּׁקֶל
23 שֶׁהָיָה בִּימֵי מִשָּׁה רַבֵּנוּ⁴, שֶׁהוּא מִשְׁקָלוֹ מָאָה וְשָׁשִׁים
24 שְׁעוּרָה.

(4) מותר להוסיף ולהעלות את המטבע של שקל האמור בתורה אבל לא לפחות.

25 ו. בְּזִמְנָן שֶׁהָיָה מִטְבַּע שֶׁל אוֹתוֹ זֶמֶן דְּרַכּוֹנוֹת, הָיָה כָּל
26 אֶחָד וְאֶחָד נֹתֵן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שְׁלֹ סֵלַע; וּבִזְמַן
27 שֶׁהָיָה הַמִּטְבַּע סֵלָעִים, הָיָה נֹתֵן כָּל אֶחָד מִחֲצִית
28 הַשֶּׁקֶל שְׁלֹ חֲצִי סֵלַע, שֶׁהוּא שְׁנֵי דִינָרִין; וּבִזְמַן שֶׁהָיָה
29 הַמִּטְבַּע חֲצִי סֵלַע, הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נֹתֵן מִחֲצִית
30 הַשֶּׁקֶל אוֹתוֹ חֲצִי הַסֵּלַע. וּמַעֲוָלָם לֹא שִׁקְלוּ יִשְׂרָאֵל
31 בַּמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל פָּחוֹת מִחֲצִי שֶׁקֶל שֶׁל תּוֹרָה.

32 ז. הַכָּל חֵיבִין לִתֵּן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל: פְּהִיגִים, לְוִיִּים
33 וְיִשְׂרָאֵלִים, וְגֵרִים וְעֲבָדִים מִשְׁחָרְרִים⁵; אָבֵל לֹא
34 נְשִׁים⁶ וְלֹא עֲבָדִים⁷ וְלֹא קִטְנִים⁸. וְאֵם נִתְּנוּ - מִקְבָּלִין

א. פיצד פונסין השלחנים את השקלים? בכל²
מדינה ומדינה³ מניחין לפנייהם שתי תבות⁴. שולי
התבה רחבין מלמשה, ופיה צר מלמעלה, כמין
שופר; כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח
מהן בנחת⁵. ולמה עושין שתי תבות? אחת -
שמשליכין בה שקלים של שנה זו⁶, והשניה -
מניחין בה שקלי שנה שעברה⁷, שגובין ממי שלא
שקל בשנה שעברה.

(2) בכת"י: "מכל", וראה למעלה פ"א ה"ט. (3) בשקלים
פ"ב מ"א: "כשם שהיו שופרות במקדש, כך היו שופרות
במדינה". (4) מיעוט "שופרות" שתיים (כסף-משנה
ר'תוספות יום טוב). (5) ב'ירושלמי' שקלים פ"ו ה"א:
"השופרות הללו עקומות היו, צרות מלמעלה ורחבות
מלמעלה, מפני הרמאין" (שלא יוכלו להכניס ידן להראות
עצמן כאילו נותנים לתוכן, ונוטלין מתוכן - 'קרבן העדה').
(6) שקלים פ"ו מ"ה. ונקראת "תקלין חדתי". (7) ונקראת
"תקלין עתיקין". והנה מפורש בדברי רבינו, שגם במדינה
היו תקלין חדתי. ואילו ב'ירושלמי' (פ"ב ה"א) מפורש:
"ותני כן עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה" (ועי'
ב'תוספות יום טוב'). וברור הדבר שלהרמב"ם היתה נוסחא
אחרת ב'ירושלמי', וכן יוצא מתוך פירושו של הריבב"ן שם
ב'ירושלמי'. זוה לשון ה'ירושלמי': "ויעשה אותן מרגליות
(=יקנה בשקלים מרגליות, למעט טורח הדרך) - שמא
תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד וכו', מתניתא
בתקלין חדתי אבל בתקלין עתיקין לא בדא". ופירש
הריבב"ן: "כלומר בתקלין עתיקין מותר לקנות מרגליות ולא
חיישינן (=ולא חוששים) שמא תזול שאין באין אלא
לחומות העיר ומגדלותיה" (פ"ד משקלים מ"ב, ועי' ברא"ש
ורע"ב פ"ו מ"ה), הרי שגם במדינה היו תקלין עתיקין. ולפי
זה, על כרחנו דלא גרס הא "דתני כן עתיקין במקדש ואין
עתיקין במדינה". וכן אמנם נמצא ב'ירושלמי' שהיה לפני
בעל 'מעשה רוקח'.

ב. ובמקדש היה לפנייהם תמיד⁹ שלש עשרה תבות,
כל תבה כמין שופר: ראשונה - לשקלי שנה זו¹⁰.
שניה - לשקלי שנה שעברה¹¹. שלישית - לכל מי
שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה, אחד
עולה ואחד חטאת¹², משליף דמיהן לתבה זו.
רביעית - לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד,
משליף דמיה לתבה זו. חמישית - למי שהתנדב
מעוֹת לקנות עצים למערכה בהן¹³. ששית - למי
שהתנדב מעוֹת ללבונה. שביעית - למי שהתנדב
זהב לפפרת¹⁴. שמינית¹⁵ - למותר חטאת. כגון
שהפריש מעוֹת לחטאתו, ולקח חטאת והותיר מן
המעוֹת, ושליף השאר לתוכה. תשיעית - למותר
אֶשֶׁם. עשירית - למותר קני זבים וזבות ויולדות.
אחת עשרה - למותר קרבנות נזיר. שתים עשרה -
למותר אֶשֶׁם מצרע. שלש עשרה - למי שהתנדב
מעוֹת לעולת בהמה.

(8) בעזרה (רא"ש ורע"ב). ומקור הדברים בשקלים פ"ו מ"ה.
(9) ואילו השופרות שבמדינה לא היו אלא מחמשה עשר
באר, כמבואר בפרק הקודם הלכה ט. (10) והוא תקלין
חדתי. (11) והוא תקלין עתיקין. (12) שקלים פ"ו מ"ה.
כחכמים החולקים על רבי יהודה (שם). (13) ב'מעשה
רוקח', חסירה תיבת "בהן". (14) נראה מדברי רבינו
בפירוש המשנה, שהכוונה לכפורת של ארון הקודש, וראה
בפירוש הרא"ש ובהערת הרב ניסן זק"ש שם. (15) מכאן
עד סוף ההלכה, הוא על-פי התוספתא פ"ג דשקלים, ושם:
"ששה לנדבה כנגד מותר חטאות ומותר אשמות ומותר קיני
זבין, קיני זבות, קיני יולדות (קיני) [ומותר] קרבנות נזיר
ומצורע, האומר מנה זו לנדבה וסלע זו לנדבה כו' ולוקחין
בהן עולות". ועי' 'תוספות יום טוב' שם.

ג. וְשֵׁם כָּל דָּבָר, שִׁיְהִיו מְעוֹתָיו בְּתוֹךְ הַתֵּבָה, כְּתוּב
עַל הַתֵּבָה¹⁶ מִבְּחוּץ¹⁷. וְתִנָּאֵי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל
הַמּוֹתְרוֹת, שִׁיקְרָבוּ עוֹלָת בְּהֶמָּה¹⁸. נִמְצְאָתָ לְמֹד,
שֶׁכָּל הַמַּעוֹת הַנִּמְצְאוֹת בְּשֵׁשׁ הַתֵּבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת -
לְעוֹלַת בְּהֶמָּה, וְעוֹרוֹתֶיהָ - לַכֹּהֲנִים, כִּשְׁאָר כָּל
הָעוֹרוֹת; וְכָל הַמַּעוֹת שֶׁבַתֵּבָה שְׁלִישִׁית - לְקַח בָּהֶן
עוֹפוֹת, חֲצִיָּן עוֹלוֹת וְחֲצִיָּן חֲטָאוֹת; וְשֶׁבְרִיעִית -
כָּלָן עוֹלַת הָעוֹף.

(16) שקלים פ"ו מ"ה. (17) לדעת לאיזו תיבה לשים
המעוֹת שהביא. (18) שם, מ"ו. מדרשו של יהודיע הכהן
הגדול, ממה שנאמר (מלכים-ב יב, יז): "כסף אשם וכסף
חטאות לא יובא בית ה', לכהנים יהיו", שאם נשאר לו כסף
ממה שהפריש לחטאת או לאשם, לא יובא בית ה' לברק
הבית, אלא לכהנים יהיה אותו הכסף, והם לוקחין ממנו
עולות. וממה שנאמר (ויקרא ה, יט): "אשם הוא, אשום
אשם לה", "אשם הוא", שמשמע כדין אשם הנאכל
לכהנים, ו"אשם לה", משמע שיהיה כולו לה', הא כיצד?
- כל שבא משום חטאת ומשום אשם (=מותר חטאת ומותר
אשם), ילקח בהם עולות; הבשר לה' ועור לכהנים.

ד. בכל מדינה ומדינה, כשגובין השקלים, משליחין
אותן ביד שלוחים למקדש. ויש להם לצרף¹⁹ אותן
בדיני זהב, מפני משאוי הדרדור²⁰. והכל מתקבצין²¹
למקדש, ומניחין אותן בלשכה אחת מן הלשכות
במקדש, וסוגרין כל דלתותיה²² במפתחות, והותמין
עליה חותמות. וממלאין מכל השקלים שיקבצו שם
שלש קפות גדולות; שעור כל קפה - כדי שתכיל
תשע סאין²³, והשאר מניחין אותו בלשכה. וזה
שבתוך הקפות - הוא הנקרא תרומת הלשכה²⁴, וזה
שישאר שם יתר על מה שיש בקפות - הוא הנקרא
שירי הלשכה²⁵.

(19) להחליף. (20) שקלים פ"ב מ"א. (21) בכת"י:
"מתקבץ". (22) שלא תשלוט בהם יד, שלכן תיקנו חכמים
תיבות כמין שופרות (למעלה בהלכה א): "ולא יהיה אפשר
ליקח מהן בנחת". (23) כן הוא ב'ירושלמי' (שקלים פ"ג
ה"ב): "תניא, בשלש קופות של שלש סאין שהן תשע סאין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והלכה כרבי מאיר (ועי' כסף-משנה, ופ"ו מהל' מעילה הי"ג).

ז. שלש קפות הקטנות, שהוא תורם בהם ומוציאן לחוץ, כתוב עליהן: א"ל, ב"ת, גימ"ל³⁷; כדי שיתפסקו מן הראשונה³⁸ עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השניה, ואחר כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מן הקפה האחת הגדולה³⁹, ומחפה אותה הגדולה במטפחת⁴⁰; ותורם השניה מהקפה הגדולה השניה, ומחפה אותה הגדולה במטפחת; ותורם השלישית מן הקפה הגדולה השלישית, ואינו מחפה אותה במטפחת; כדי שתהיה נכרת שפה סים, ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שניה, כשיכנס קדם עצרת. ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגלה, ומחפה אותה; ותורם השניה מן הגדולה שתרם ממנה בראשונה תחלה, ומחפה אותה; ותורם השלישית מן הגדולה הסמוכה לה, ואינו מחפה אותה; כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית, כשיכנס בתשרי. עד שנמצא תורם ראשונה ושניה ושלישית הקטנות מכל אחת ואחת מן הגדולות⁴¹.

(37) שקלים פ"ג מ"ב. (38) 'ירושלמי' שם ה"ב. (39) בשקלים פ"ג מ"ד, תנן: "תרם את הראשונה ומחפה בטבלאות, שניה ומחפה בטבלאות, שלישית לא היה מחפה, שמה ישכח ויתורם מן הדבר התורם". ופירשו הרא"ש והרע"ב: תרם את הראשונה - תרומה ראשונה - בפרוס הפסח. ומחפה - כל השקלים שנשארו בלשכה. שניה - בפרוס עצרת. שלישית - בפרוס החג, ומדוע היה מחפה בראשונה ובשניה? שמה יתורם מן השיריים, ולכן מחפה אותם ומביאים שקלים חדשים ושמים על החיפוי. ובשלישית אין צריך לחפות שהרי כבר גמרו לתרום. אבל רבינו מפרש: הראשונה מהקופה הגדולה הראשונה. השניה - הקופה הגדולה השניה. השלישית - הקופה הגדולה השלישית (והעיר הרא"ש על זה, הלא במשנה לא מוזכרות כלל הקופות הגדולות, ורק ב'ירושלמי' נזכרו), ומחפה קופה גדולה ראשונה ושניה, ואינו מחפה שלישית "שמה ישכח ויתורם מן הדבר התורם", כלומר יתחיל לתרום גם בעצרת מאותה שהתחיל בה בפסח. ולדעת רבינו, אין חשש שמה יתורם מן השיריים, שלפי דעתו (למעלה ה"ד) שיריים אינם אלא אותם הנשארים חוץ משלש הקופות הגדולות. (40) במשנה, שם: "בקטבלאות" - עורות רבים. (41) ונמצא שמכל קופה גדולה תרם לכל ישראל: לשם ארץ ישראל, לשם כרכים המוקפות לה, ולשם בבל ומדי והמדינות הרחוקות וכל ישראל, כמפורש להלן ה"ח, שהרי בכל קופה וקופה תורם הוא על קצת מישראל ('פירוש המשניות' שם). וראה להלן הערה מד.

ח. כשהוא תורם שלש קפות אלו⁴², תורם את הראשונה לשם ארץ ישראל⁴³, והשניה לשם פרסין המקפין⁴⁴ לה ולשם כל (אָרֶץ) ישראל⁴⁵, והשלישית

שהן עשרים ושבע סאין, תורמין את הלשכה". והביאו רבינו בפירוש המשנה. ומתוך אותן קופות גדולות תורמים בשלשה פרקים בשנה, כל פעם שלש קופות קטנות, שכל אחת מכילה שלשה סאים (פ"ג דשקלים מ"א ומ"ב), וראה ברא"ש ורע"ב שם, ולהלן הלכה ה והערה לא. (24) וממנה קונים קרבנות הציבור של כל השנה (להלן פ"ד ה"א). (25) וממנה קונים צרכי העיר ומגדליה וכו', כמבואר להלן בפ"ד ה"ח.

ה. בשלשה פרקים²⁶ בשנה תורמין את הלשכה: בראש חדש ניסן²⁷, ובראש חדש תשרי, קדם יום טוב²⁸ או אחריו²⁹, וקדם עצרת פחמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה? אחד נכנס לפנים מן הלשכה, והשומרים עומדים בחוץ, והוא אומר להם: אתרם? והן אומרים לו: תרם, תרם, תרם - שלש פעמים³⁰. ואחר כך ממלא שלש קפות קטנות, כל קפה מהן מכילה שלש סאין³¹, מאותן שלש קפות הגדולות³², ומוציאן לחוץ, כדי להסתפק מהן³³ עד שיכלו. וחוזר וממלא אותן השלש קפות הקטנות מן שלש גדולות פעם שניה קדם עצרת, ומסתפקין מהן עד שיכלו.

(26) שקלים פ"ג מ"א. (27) כמפורש במשנה, שם: "בפרוס הפסח בפרוס עצרת ובפרוס החג", ובירושלמי שם: "פרס - פלגא, פלגא דשלשים יום (=חצי משלשים יום, דהיינו חמשה עשר יום) קודם למועד שדורשים בהלכותיו". (28) משנה, שם: "ולא אמרו באחד בתשרי, מפני שהוא יום-טוב". (29) סובר רבינו שכשם שאפשר להקדים לפני יום-טוב, כמו כן אפשר לאחר (כסף-משנה). (30) שקלים פ"ב מ"ג. וכן דרך חכמים לשלש כל דבר, כמו במנחות סה. וביבמות קו: (הרא"ש והרע"ב). (31) שם משנה ב. (32) ראה למעלה הלכה ד והערה כב. (33) לקנות קרבנות ציבור הצריכים למקדש.

ו. וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש קפות הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש חדש ניסן; ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה חדשה³⁴. לא הספיקו להן השקלים שבשלש קפות הגדולות, וכלו עד שלא הגיע ניסן³⁵ - חוזרין ותורמין משירי הלשכה³⁶.

(34) ראש השנה ז, א: "באחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים", שנאמר (במדבר כח, יד): "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה" - "אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה". ובניסן הכתוב מדבר, ונלמד ממה שנאמר (שמות יב, ב) "ראשון הוא לכם (=חודש ניסן) לחדשי השנה". "לחדשי השנה" - "לחדשי השנה" גזירה-שוה היא: מה שם ניסן, אף כאן ניסן. (35) בכת"י: "אשר הגיע". (36) 'ירושלמי' שקלים פ"ג ה"א: "שלמה שלישית חוזר לשניה, שלמה שניה חוזר לראשונה, שלמו שלשתן חוזר ושוקל, רבי מאיר אומר חוזר לשיריים, שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשיריים, שמה יצטרכו להן בסוף",

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) כלל בו דיני קלבון, שיעורו והחייבים בו, ומי שאבד שקלו.

א. חֲצִי הַשְּׁקָלִים - הַכֹּל צָרִיכִין לָהֶן, כְּדֵי שְׂתִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד חֲצִי שְׁקָל שֶׁהוּא חֵיב. לְפִיכָּה, כְּשֶׁהִיָּה אֶדָם הוֹלֵךְ אֲצֵל הַשְּׁלֹחֲנִי וּמִצָּרָה² שְׁקָל בְּשָׁנֵי חֲצָאִין, יִתֵּן לוֹ תוֹסֶפֶת עַל הַשְּׁקָל³, וְאוֹתָהּ תוֹסֶפֶת נִקְרָאת קִלְבוֹן⁴. לְפִיכָּה, שְׁנַיִם שְׁנִתְּנוּ שְׁקָל עַל שְׁנֵיהֶם - חֵיבִין בְּקִלְבוֹן⁵.

(2) ופורט. (3) דמי חילוף המטבע. (4) יש שכתבו שזהו נוטריקון: "קל-בון", דבר קל ומועט שנותנים להכריע ביניהם בשביל פירוט הכסף (רא"ש ורע"ב). (5) בקלבון אחד (שקלים פ"א מ"ו). ונראה מדברי רבינו שאחד הנותן מחצית השקל פטור מקלבון (תוספתא פ"א) ולא כרבי מאיר שמחייב בקלבון אף באופן זה (שם). ולדבריו, שנים שנתנו שקל - חייבים בשני קלבונות (משנה, שם).

ב. כָּל מִי⁶ שֶׁאִינוּ חֵיב בַּשְּׁקָלִים, כְּגוֹן שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים⁷, שְׁנִתְּנוּ שְׁקָל⁸ - פְּטוּרִים מִן הַקִּלְבוֹן. וְכֵן אִם הִיָּה אֶחָד חֵיב וְאֶחָד פְּטוּר, וְנָתַן הַחֵיב עַל יְדֵי הַפְּטוּר⁹, כְּגוֹן אִשׁ שְׁנָתַן שְׁקָל עָלָיו וְעַל אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד - פְּטוּר מִן הַקִּלְבוֹן. וְכֵן¹⁰ הַפְּהִינִם פְּטוּרִין מִן הַקִּלְבוֹן¹¹. וְהַשּׁוֹקֵל עַל יַד הַפְּהִין פְּטוּר מִן הַקִּלְבוֹן.

(6) משנה, שם. (7) במשנה שם שנינו: "אבל לא כהנים ונשים ועבדים וקטנים". ויתכן כי רבינו לא גרס במתניתין "כהנים" (ראה בכסף-משנה וב'תוספות יום טוב') וכן לא גרס "קטנים", כי השוקל לקטן אינו בדרך הלוואה אלא דרך מתנה, כי הרי אין התחייבות בקטן, ובאופן זה גם השוקל לגדול פטור מן הקלבון, כמפורש להלן ה"ג. וכן נראה בפירוש המשניות שלא גרס "קטן", שהרי לא הזכיר קטן כלל. (8) לפנים משורת הדין. (9) דרך הלוואה שיחזירו לו כשתמצא ידו. אבל אם נתן בדרך מתנה - פטור אפילו אם נתן על-ידי מי שחייב בשקלים, כדלהלן ה"ג (עי' רא"ש ורע"ב). (10) בכת"י חסר מכאן עד סוף ההלכה (מ'עשה רוקח"). (11) הכהנים חייבים במחצית השקל מצד הדין (כמבואר למעלה בפ"א ה"ז) אבל אין ממשכנים אותם (שם ה"י) ולכן פטורים מלתת תוספות קלבון (כסף-משנה).

ג. הַנּוֹתֵן¹² שְׁקָל עָלָיו¹³ וְעַל הָעֵינִי¹⁴ אוֹ עַל שְׁכָנוֹ אוֹ עַל בֶּן עֵירוֹ: אִם נָתַנוּ לָהֶם מִתְּנָה - פְּטוּר מִן הַקִּלְבוֹן, שֶׁהֵרִי נָתַן חֲצִי שְׁקָל מִתְּנָה כְּדֵי לְהַרְבוֹת בַּשְּׁקָלִים; וְאִם נָתַן לָהֶם הַחֲצִי שֶׁשְׁקָל עַל יָדָם הָרַף הַלּוֹאָה, עַד שְׁיִחְזִירוּ לוֹ כְּשֶׁתִּמְצָא יָדָם - חֵיב בְּקִלְבוֹן.

(12) שם פ"א מ"ז. (13) בשביל עצמו. (14) ובשביל העני.

ד. הָאֲחִיזִין¹⁵ שְׁעָדִין לֹא חֲלָקוּ מֶה שֶׁהִנִּיחַ לָהֶם

1 לְשֵׁם כָּבֵל וְלְשֵׁם מְדִי וְלְשֵׁם הַמְּדִינֹת הָרְחוֹקוֹת
2 וְלְשֵׁם שָׂאָר כָּל יִשְׂרָאֵל.

(42) שקלים, שם. (43) שהם הראשונים שהספיקו להביא את שקליהם, שהם קרובים למקדש. [והכוונה למקומות הקרובים בארץ ישראל, ראה להלן הערה מד]. (44) הסמוכים, כלומר הקרובים לארץ ישראל, כגון: עמון ומואב בעבר הירדן המזרחי. (45) בכת"י התימנים, חסירה המלה "ארץ". [אבל כמו שהוא לפנינו, כן הוא גם בדפוס רומי וב'מעשה רוקח', וכן נכון. ונראה שהכוונה לשם המקומות הרחוקים בארץ ישראל גופא. שהרי כתב רבינו בפירוש המשניות שבכל קופה וקופה הוא תורם על קצת מישראל, ואילו לנוסחת כת"י תימן הוא תורם בשניה על כל ישראל. וראה בפרישת הרא"ש לשקלים עמוד ל' והערה סו].

3 ט. כְּשֶׁהוּא תוֹרֵם⁴⁶, מִתְּפֹן לְתוֹרֵם עַל הַגְּבוּי שִׁישׁ
4 בַּלְשָׁכָה⁴⁷, וְעַל הַגְּבוּי שְׁעָדִין לֹא הִגִּיעַ לְלִשְׁכָּה⁴⁸,
5 וְעַל הַעֲתִיד לְגִבּוֹת⁴⁹; כְּדֵי שְׂיָהוּ אֵלֹו הַשְּׁקָלִים,
6 שֶׁהוּצִיאָן לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן, כְּפָרָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְכִאֵלּוּ
7 הִגִּיעוּ כָּל שְׁקָלֵיהֶן לְלִשְׁכָּה, וְנִתְּרָמָה מֵהֶן תְּרוּמָה זו.

(46) כתובות קח, א. (47) שאינו בשלש הקופות הגדולות. (48) ונמצא בדרך. (49) שנאנס ולא שלח שקלו באדר, והיה משלחו כל השנה כולה.

8 י. כְּשֶׁיִּכְנַס הַתּוֹרֵם⁵⁰ לְתוֹרֵם, לֹא יִכְנַס בְּכַגֵּד שֶׁאֵפְשֵׁר
9 לְהַחֲבוֹת בּוֹ פֶסֶה, וְלֹא כְּמַנְעַל וְלֹא כְּסַנְדָּל, וְלֹא
10 בְּתַפְלָה⁵¹ וְלֹא בְּקִמְעָ; שְׂמָא יַחֲשִׁדוּ אוֹתוֹ הָעָם
11 וְיֹאמְרוּ: הֲחִבִּיא מַמְעוֹת הַלְשָׁכָה תַּחְתּוֹ כְּשֶׁתְּרָמָה⁵².
12 וּמִדְּבָרִים הָיוּ עֲמֹו מַשְׁעָה שִׁיכְנַס עַד שְׁעָה שְׁנִיאָה,
13 כְּדֵי שְׁלֹא יִתֵּן לְתוֹף פִּיּוּ⁵³. וְאֵף עַל פִּי שְׁנִזְהָרִים כָּל
14 כֶּף, עֲנִי אוֹ מִי שֶׁהוּא נִבְהַל⁵⁴ לַהוֹן לֹא יִתֵּרֵם, מִפְּנֵי
15 הַחֲשָׁד; שְׁנֵאמַר: וְהִיָּיתָם נָקִים מֶה וּמִיִּשְׂרָאֵל⁵⁵.

(50) שקלים פ"ג מ"ב. (51) במשנה, שם: "בתפילין" בלשון רבים. וכן הוא בנוסח אחר בדברי רבינו (מ'עשה רוקח"). (52) במשנה (שם) אמרו: "שמא יעני, ויאמרו מעוון הלשכה העני, או שמא יעשיר, ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר". שהרי "אחד נכנס לפנים מן הלשכה" (למעלה ה"ה). (53) וב'ירושלמי' (שקלים פ"ג ה"ב) שאלו: "וימלא פומיה מים (ימלא פיו מים, ועל-ידי-זה יראו שאין כסף בפיו)? אמר רבי תנחום, מפני הברכה (שצריך לברך על התרמת תרומת שקלים)". (54) ב'ירושלמי' (שם): "תני דבי רבי ישמעאל, קוּץ לֹא יִתְרוֹם מִפְּנֵי הַחֲשָׁד". הרבב"ד כאן מפרש, קוּץ הוא בעל שיער, מלשון קווצותיו תלתלים, שמא יחביא בשער. אבל הרמב"ם מפרש שהוא עני ונבהל להון, מלשון: "ירקוצו" (שמות א, יב), או "קצתי בחיי" (בראשית כז, מו), או שגורס "קבץ" מלשון קבצן. (55) לשון המשנה (שם): "לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות, כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר: והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר: ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם".

22 אֵלָא מְנִיחִין אוֹתָן הַשְּׁלֻחִים בְּפָנֵי עֲצָמָן, עַד
23 שְׂיִסְתַּפֵּק מִזֶּן הַהֶקְדָּשׁ.³⁰

26 שקלים פ"א מ"ז. (27) למעלה פ"א ה"ו. (28) ובזמן שהיו נותנים סלע שלם, היה הקלובן מעה שלמה, שלעולם צריך לתת הכרעה אחד מעשרים וארבעה (עיי' 'תוספות' שבועות מד: ד"ה התקבלת). (29) שהרי מעולם לא שקלו פחות מחצי שקל (למעלה פ"א ה"ו). (30) ב'ירושלמי' (שקלים פ"א ה"ד): "לאיכן היו הקלובנות נופלין? רבי מאיר אומר: לשקלים, רבי לעזר אומר: לנדבה, רבי שמעון שזורי אומר: ריקועי זהב וציפוי לבית קודש הקדשים, בן עזאי אומר: שולחנין היו נוטלין אותן בשער, ויש אומרים: להוצאת דרכים (להביא השקלים לירושלים)". ונראה שרבינו פוסק כרבי לעזר שאמר לנדבה, ועי' בלחם-משנה.

24 ח. מי שֶׁאֵבֵד שֶׁקֶל - חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ, עַד שְׂיִמְסְרֵנוּ
25 לַגִּזְרֵי. ³¹ בְּנֵי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת שֶׁקְלֵיהֶן בְּיַד שְׁלִיחַ, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֶבְדוּ, אִם שׁוֹמֵר חֲנֹם הוּא ³² - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע לָהֶם ³³ וְנִפְטָר, בְּדִין כָּל שׁוֹמְרֵי חֲנֹם ³⁴, וְהָן חֲזוּזִין וְנוֹתְנִין שֶׁקְלֵיהֶן פָּעַם שְׁנִיָּה ³⁵. וְאִם אָמְרוּ אֲנָשִׁי הָעִיר: הוֹאִיל וְאָנּוּ מְשַׁלְּמִין שֶׁקְלֵינוּ, אֵין רְצוֹנָנוּ שְׂיִשְׁבַּע הַשְּׁלִיחַ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן לָנוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן; לְפִי שֶׁתִּקְנַת חֲכָמִים הִיא, שְׁאֵין הֶקְדָּשׁ יוֹצֵא כֹּלָא שְׁבוּעָה ³⁶. נִמְצָאוּ הַשְּׁקָלִים הָרָאוּשׁוֹנִים אַחֵר שֶׁנִּשְׁפָּע הַשְּׁלִיחַ - אֵלוּ וְאֵלוּ שֶׁקְלִים הֵם. וְאֵין עוֹלִין לָהֶן לְשִׁנָּה אַחֲרָת ³⁷, וְהָרָאוּשׁוֹנִים יִפְלוּ לְשֶׁקֶל הַשְּׁנָה, וְהָאֲחֵרוֹנִים יִפְלוּ לְשֶׁקֶל שְׁנָה שְׁעִבְרָה ³⁸.

31 'ירושלמי' שקלים (פ"ב ה"א) כרבי יוחנן. וכן מפורש במשנה המובאה בסמוך. (32) שקלים פ"ב מ"א. לפי האוקימתא של רבי אלעזר בבבא מציעא נח. (33) שנגנב או שנאבד, ולא שלח בו יד להשתמש בו וגם לא פשע בשמירתו (פ"ד מהל' שאלה ופקדון ה"א). ושבועה זו תקנת חכמים היא, שהרי מן התורה אין שבועה בהקדש (בבא מציעא שם). (34) החייבים בפשיעה ופטורים מגניבה ואבידה. (35) שכיון שמסרו השקלים לשומרי חנם, שאינם מחויבים לשמור כל-כך, פושעים הם וחייבים לשקול פעם שניה, אף אם כבר נתרמה התרומה, וראה להלן הלכה י (כסף-משנה). (36) 'ירושלמי' שקלים, שם. (37) שקלים פ"ב מ"א. כלומר אינו יכול לצאת ידי חובתו לשנה הבאה בשקלים המיותרים הנ"ל. (38) תקלין עתיקין ('ירושלמי' שקלים פ"ב ה"א). ומי הם ראשונים ומי הם אחרונים? יבואר להלן סוף הלכה ט, עיי"ש הערה מג.

37 ט. שֶׁלְחוּ אֶת שֶׁקְלֵיהֶם בְּיַד שׁוֹמֵר שְׁכָר ³⁹, שֶׁהָרִי הוּא חֵיב בְּגִנְבָה וְאֶבְדָּה, וְאֶבְדוּ מִמֶּנּוּ בְּאִנְס, כְּגוֹן שֶׁלְקָחוּם לְסֻטִּים מְזִינִים, שֶׁהוּא פְטוּר - רֹאִין: אִם אַחֵר שֶׁנִּתְרַמָּה הַתְּרוּמָה ⁴⁰ נֶאֱנַס - נִשְׁפָּע הַשְּׁלִיחַ לַגִּזְרִים ⁴¹, וּבְנֵי הָעִיר פְטוּרִין; שֶׁהַתְּרוּם תּוֹרֵם עַל הַגְּבוּיָה ⁴² וְעַל הָעֵתִיד לְגִבּוֹת, וּבְרִשׁוֹת הֶקְדָּשׁ הֵן, וּבְנֵי הָעִיר מֵהָ הִיא לָהֶן לַעֲשׂוֹת? הָרִי לֹא מְסֻר

1 אֲבִיהֶם, וְכֵן הַשְּׁתַּפִּים ¹⁶ שֶׁנִּתְּנוּ שֶׁקֶל עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם
2 - פְטוּרִין מִן הַקְּלָבוֹן ¹⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
3 בְּשִׁתְּפִין שֶׁנִּשְׁאָו וְנִתְּנוּ בְּמַעוֹת הַשְּׁתַּפּוֹת, וְנִשְׁתַּנָּה עֵין
4 הַמַּעוֹת ¹⁸; אֲבָל אִם הִבִּיא זֶה מַעוֹתָיו וְזֶה מַעוֹתָיו
5 וְעָרְבוּם ¹⁹, וְעָדִין לֹא נִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת וְלֹא הוֹצִיאוּם -
6 הָרִי אֵלוּ חֵיבִין בְּקְלָבוֹן ²⁰. נִשְׁאָו וְנִתְּנוּ, וְאַחֵר זְמַן
7 חִלְקוּ, וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - חֵיבִין בְּקְלָבוֹן ²¹, עַד
8 שְׂיִשְׁאָו וְיִתְּנוּ בְּשִׁתְּפוֹת זֶה הָאֲחֵרוֹנָה, וְיִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת.

(15) משנה, שם. (16) רבינו גרס במשנה שם: "האחים והשותפים". והראב"ד גרס: "האחים השותפים", וראה להלן. (17) האחים פטורים, שכיון שלא חלקו עוד את הרכוש, הרי נחשב הדבר כאילו אביהם נותן בעדם, ופטור מקלובן. והשותפים פטורים, שחשוב הדבר כאילו אדם אחד נותן בעדם, ופטורים. אבל הראב"ד חולק על זה, כי הוא גורס במשנה "האחים השותפים", וזהו דין אחד: האחים שהם שותפים בעזבון אביהם. (18) שהכספים שהכניסו לשותפות התחלפו בינתיים. (19) שעירוב זה עושה השותפות (פ"ד מהל' שלוחין ושותפין ה"א). (20) דין השותפות הוא: שכל זמן שהמעוץ קיימין, ופחתו או הותירו מחמת שינוי המטבע - חולקים השכר או ההפסד לפי חלקם במעות (כאילו לא נשתתפו). ואילו נשאו ונתנו בהם ופחתו או הותירו, חולקים השכר או הפחת ביניהם בשוה (הל' שלוחין ושותפין שם ה"ג), וראה 'מגדל עוז' ו'כסף משנה'. ועי' להלן הערה הבאה מהמשנה בכורות נו: (21) משנה, בכורות נו, ב. ולדעת רבינו ששותפים פטורים מקלובן, הוכרח לפרש שכאן מדובר כשעוד לא הוציאו המעות. וכן כתב בפירוש המשנה שם.

9 ה. הָאֲחִין וְהַשְּׁתַּפִּין שֶׁהִיהָ לָהֶן בְּהֵמָה וּכְסָפִים,
10 וְחִלְקוּ בְּכַסְפִּים - חֵיבִים בְּקְלָבוֹן, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין
11 לֹא חִלְקוּ הַבְּהֵמָה. וְאִם חִלְקוּ הַבְּהֵמָה, וְלֹא חִלְקוּ
12 הַכְּסָפִים - פְטוּרִין מִן הַקְּלָבוֹן, עַד שְׂיִתְּחַלְקוּ
13 הַכְּסָפִים; וְאֵין אֲמֹרִין: הָרִי הֵם עוֹמְדִין לְחִלְקָה ²².

(22) בכורות נו, ב.

14 ו. הַנוֹתֵן שֶׁקֶל לְהֶקְדָּשׁ, כְּדִי שְׂיִחְשְׁבוּ לוֹ מַחְצִית
15 הַשֶּׁקֶל שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ, וְיִטַּל חֲצִי שֶׁקֶל מִמֶּה שֶׁנִּגְנְבָה
16 מִן הָאֲחֵרִים - חֵיב שְׁנֵי קְלָבוֹנוֹת ²³; שְׁאֵלוּ הִיא
17 הַשֶּׁקֶל כֹּלּוּ לְשֶׁקָלִים ²⁴, הִיא חֵיב קְלָבוֹן אַחֵד ²⁵.

(23) בשקלים פ"א מ"ו: "הנותן סלע ונוטל שקל (העם קורין שקלים לחצי הסלעים שהיו שוקלים בכל שנה, ושקל של משה קורין סלע, כתרגומו - רמב"ן בפירושו על התורה) חייב שני קלובנות". (24) כששוקל שקל שלם, עליו ועל חבירו בדרך הלוואה (למעלה הלכה ג). (25) ועכשיו שהוציא מההקדש חצי שקל, חייב עוד קלובן.

18 ז. בְּמָה הוּא שְׁעוֹר הַקְּלָבוֹן? ²⁶ בְּזִמְן שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין
19 בְּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל שְׁנֵי דִינָרִין ²⁷, הִיא הַקְּלָבוֹן חֲצִי
20 מַעָּה, שֶׁהִיא אֶחָד מִשְׁנֵים עָשָׂר בְּדִינָר ²⁸. וּמַעוֹלָם לֹא
21 נִתַּן הַקְּלָבוֹן פָּחוֹת מִזֶּה ²⁹. וְהַקְּלָבוֹנוֹת אֵינָן כְּשֶׁקָלִים,

25 מַעֲשֵׂר שְׁנִי - יֹאכֵל פְּגָדוֹ⁵⁹ פִּירוּשָׁלַיִם; מִדְּמִי
26 שְׁבִיעִית⁶⁰ - יֹאכֵל פְּגָדוֹ בִּקְדָשֶׁת שְׁבִיעִית. הִזָּה שֶׁל
27 עֵיר הַנִּדְחָת - לֹא עֲשֶׂה כָלוּם⁶¹.

(56) שקלים פ"ב מ"ב. (57) בשוגג. שיש בידו שקל של בדק הבית, וסבר שהוא של חולין (רע"ב). (58) כלומר, כשקרבה הבהמה שקנו מאותה התרומה. אבל כל זמן שלא קרבה - הקדש הוא בכל מקום שהוא, ולא נשתנה, ואין חיוב מעילה (פירוש המשנה). (59) יביא כסף חולין מביטו, ויאמר: כל מקום שנמצא חצי השקל של מעשר-שני, יהא מחולל על הכסף הזה. ויקנה עבורו פירות וחלה עליהם קדושת מעשר-שני. וחצי השקל שביד המוכר יוצא לחולין (עי' 'תוספות' קידושין נו. ד"ה מתקיף). ונמצא שלמפרע נקנה הקרבן גם בחצי השקל הזה ויוצא ידי חובת מחצית השקל. והוא-הדין לענין שביעית שבסמוך. (60) שניתנה רק לאכילה ולא להפסד וכו' (ראה בפ"ה מהל' שמיטה ויובל). (61) זה מוסב על מה שנאמר למעלה "נתנו ממעות מעשר שני" - שאם מעשר שני זה היה של עיר הנדחת שדינו להגנו, כמפורש בפ"ד מהל' עכו"ם הט"ו, ואי אפשר להוציאו לחולין, שאם יפדוהו, יהיה טעון שריפה, כמפורש שם לענין הקדש (ה"ג), ולפיכך לא עשה כלום ואינו יוצא ידי חובת מחצית השקל, שהרי חצי שקל זה נשאר באיסורו ולא נקנה ממנו הקרבן. ועי' 'מרכבת המשנה'.

28 יב. הַמִּפְרִישׁ⁶² שֶׁקֶל, וְסָבִיר שֶׁהוּא חֵיב בּוֹ, וְנִמְצָא
29 שְׂאִינוֹ חֵיב - לֹא קִדְשׁ⁶³. הַמִּפְרִישׁ שְׁנִים, וְנִמְצָא
30 שְׂאִינוֹ חֵיב אֲלֹא אֶחָד: אִם פָּזָה אַחֵר זֶה - הָאֶחָד
31 לֹא קִדְשׁ⁶⁴; וְאִם בָּכַת אֶחָת - הָאֶחָד שְׁקָלִים, וְהַשְּׁנִי
32 מוֹתֵר שְׁקָלִים⁶⁵. הַפִּרִישׁ שֶׁקֶל וָמֵת - יִפֹּל לַנִּדְבָה⁶⁶.

(62) 'ירושלמי' שקלים פ"ב ה"ג. (63) שהקדש בטעות אינו הקדש. (64) כיון שכבר יצא בראשון. (65) ויוצא לחולין, כמו שכתב בסמוך בהלכה יג. (66) 'ירושלמי' שם ה"ד. והטעם מפני שאמרה התורה בשקלים (שמות ל, טו) "לכפר על נפשותיכם", ואין כפרה למתים ('מנחת חינוך', מצוה קה).

33 יג. הַלּוֹקֵחַ⁶⁷ מְעוֹת בִּידוֹ וְאָמַר: אֵלּוּ לְשֶׁקְלִי, אִו
34 שֶׁהִיָּה מִלֶּקֶט מְעָה מְעָה⁶⁸ או פְּרוּטָה פְּרוּטָה,
35 וּבִשְׁהִתְחִיל לְלַקֵּט אָמַר: הִרִינִי מִלֶּקֶט מְעוֹת לְשֶׁקְלִי
36 - אֲפֹלוֹ לֶקֶט מָלֵא פִּיס, נוֹתֵן מִהֵן חֲצִי שֶׁקֶל שֶׁהוּא
37 חֵיב בּוֹ, וְהַשָּׂאֵר חֲלִין; שְׁמוֹתֵר הַשְּׁקָלִים - חֲלִין⁶⁹.

(67) 'ירושלמי' שם ה"ג. (68) שקלים פ"ב מ"ג, כבית הלל. (69) שלא התכוון להקדיש אלא עד כדי שקלו, ומה שצירף יותר הוא הקדש בטעות ואינו הקדש.

38 יד. מְעוֹת⁷⁰ שֶׁנִּמְצְאוּ בֵּין תְּבָה שֶׁל שְׁקָלִים לְתֵבָה
39 שֶׁל נִדְבָה⁷¹: קְרוֹב לְשֶׁקְלִים - יִפֹּלוּ לְשֶׁקְלִים, קְרוֹב
40 לַנִּדְבָה - יִפֹּלוּ לַנִּדְבָה, מִחֲצָה עַל מִחֲצָה⁷² - יִפֹּלוּ
41 לַנִּדְבָה⁷³; מִפְּנֵי שֶׁהַנִּדְבָה כְּלָה עוֹלָה לְאִשִּׁים⁷⁴,
42 וְהַשְּׁקָלִים מְסַתְּפִין מִהֵן לְעוֹלוֹת וּלְדָבָרִים אֲחֵרִים⁷⁵.

(70) שקלים פ"ז מ"א. (71) ראה למעלה בפרק שני ה"ב.

1 אֲלֹא לְשׁוֹמֵר שֶׁכֶּר, שֶׁהוּא חֵיב בַּגִּנְבָה וּבַבְּדָה, אֲבָל
2 הָאִנָּס אֵינוֹ מְצוּי. וְאִם אָבְדוּ קֶדֶם שְׁנִיתִרְמָה
3 הַתְּרוּמָה - עֲדִין בְּרִשׁוֹת בְּנֵי הָעִיר הֵם, וְהַשְּׁלִיחַ
4 נִשְׁבַּע לִפְנֵי אֲנָשֵׁי הָעִיר, וְהָן מְשַׁלְּמִין. נִשְׁבַּע וְגָבּוּ
5 שְׁקָלִים שְׁנִית, וְאַחֵר כִּף הַחֲזִירוֹם הַלִּסְטִים - אֵלּוּ
6 וְאֵלּוּ שְׁקָלִים. וְאִין עוֹלִין לָהֶן לְשִׁנָּה אַחֶרֶת⁴³,
7 וְהַשְּׁנִיִּים יִפְלוּ לְשֶׁקְלִי שְׁנָה שְׁעֶבְרָה. וְשׁ מִי
8 שְׁאוֹמֵר, שֶׁהַשְּׁקָלִים הֵרָאשׁוֹנִים שִׁיפְלוּ לְשֶׁקְלִי
9 הַשְּׁנָה, הֵם הַשְּׁקָלִים שֶׁנִּגְנְבוּ בַּתְּחִלָּה וְאָבְדוּ אוֹ
10 וְנִאֲסוּ וְחִזְרוּ; וְיֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר, שֶׁהַשְּׁקָלִים
11 הֵרָאשׁוֹנִים הֵן שֶׁהִגִּיעוּ לְיַד הַגִּזְבָּר תְּחִלָּה⁴⁴.

(39) שקלים פ"ב מ"א שם, לפי אוקימתת שמואל בבא-מציעא שם. (40) המבוארת למעלה בפ"ב ה"ט. (41) אף שבועה זו היא מתקנת חכמים כנ"ל הערה לב (כסף-משנה). (42) בכת"י: "על הגבוי ועל האבוד". (43) בכת"י נוסף כאן: "והראשונים יפלו לשקלי הקדש" - כמו בהלכה הקודמת ('מעשה רוקח'). (44) כן הוא ב'ירושלמי' (שם): "אילו הן (איזו הם) הראשונים? ואילו הן השניים? רבי פנחס ב"ר חייא אבא מארי, חד אמר אלו ששלחו בני העיר תחילה, וחרונה (=השני) אמר אלו שהגיעו לידי גזברין תחילה".

12 י. הַנּוֹתֵן⁴⁵ חֲצִי שֶׁקֶל לְחִבְרוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְשֶׁלְּחָנִי לְשֶׁקֶל
13 אוֹתוֹ עַל יָדוֹ⁴⁶, הִלָּךְ⁴⁷ וּשְׁקָלוֹ עַל יְדֵי עֲצָמוֹ⁴⁸, כְּדִי
14 שֶׁלֹּא יִמְשְׁכְּנוּ אוֹתוֹ⁴⁹, אִם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה - מְעַל
15 הַשְּׁוֹקֵל⁵⁰; שִׁנָּה הַשְּׁקָל בְּרִשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הוּא, שֶׁכֶּבֶר
16 תָּרָמוּ עַל הָעֵתִיד לְגִבּוֹת, וְנִמְצָא זֶה הֲצִיל עֲצָמוֹ⁵¹
17 בְּמִמּוֹן הַהֶקְדֵּשׁ וְנִהְיָה בַּשְּׁקָל הַזֶּה. וְאִם לֹא נִתְרַמָּה
18 הַתְּרוּמָה - לֹא מְעַל, וְהוּא חֵיב לָתֵן לְחִבְרוֹ חֲצִי שֶׁקֶל
19 שְׁנֵתָן לוֹ. וְכֵן הַגּוֹזֵל אוֹ הַגּוֹנֵב חֲצִי שֶׁקֶל וּשְׁקָלוֹ⁵² -
20 יִצָּא⁵³, וְהוּא חֵיב לְשֹׁלֵם לְפַעֲלִים שְׁנִים⁵⁴ אוֹ לְהוֹסִיף
21 חֲמִשָּׁ⁵⁵.

(45) שקלים פ"ב מ"ב. (46) בשבילו, כלומר בשביל המשלח. (47) בשוגג. (48) בשביל עצמו. (49) שהרי ממשכנים את מי שאינו נותן שקלים (למעלה פ"א ה"ט). (50) חייב לשלם קרן וחומש להקדש ולהביא קרבן מעילה. ויש אומרים שאף כאן, כמו להלן ה"א, המדובר כשקרבה הבהמה (רא"ש. ועיי"ש עמוד יט הערה 8). (51) שלא ימשכנו אותו ('ירושלמי'). ועצם קיום מצות מחצית השקל לא חשובה הנאה לחייבו קרבן מעילה. משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו (רמב"ם בפירוש המשנה). (52) בשביל עצמו. (53) ידי חובתו במצות נתינת מחצית השקל. (54) אם עדיין לא נתרמה התרומה. וזה מוסב על "הגונב", אבל "הגוזל" אינו משלם כפל. (55) אם כפר ונשבע לשקר ושוב הודה (פ"ז מהל' גזילה ה"א).

22 יא. הַנּוֹתֵן⁵⁶ מִחֲצִית הַשְּׁקָל מִן הַהֶקְדֵּשׁ⁵⁷, וְנִתְרַמָּה
23 הַתְּרוּמָה מִמֶּנּוּ - כְּשִׁיִּסְתַּפְּקוּ מִמֶּנָּה⁵⁸, יִתְחַיֵּב
24 בְּמַעֲלָהּ, וְיִצָּא יְדֵי מִחֲצִית הַשְּׁקָל. נִתְּנוּ מִמְּעוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) הוא ספק מאין נפלו המעות, והולכים לחומרא. 73) שהיא חמורה יותר, כמו שממשיך לבאר. 74) נשרף על האש, ואין הכהנים אוכלים מבשרה. 75) שמשירי הלשכה עושים צרכי העיר ומגדליה, כמבואר להלן בפ"ד ה"ח.

26 בֵּין בְּגָדֵי פֶהָן גָּדוֹל בֵּין שְׁאָר בְּגָדֵי הַכֹּהֲנִים שֶׁעוֹבְדִין
27 בֶּהָן בְּמִקְדָּשׁ - הַכֹּל מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

3) גזבר ההקדש גובה לשם כך מכל אחד מישראל.
4) שבבית הראשון הייתה מחיצה בנוייה שרוחבה אמה, מבדלת בין ההיכל לבין קדש הקדשים, ובבית השני שהיה ההיכל גבוה מאוד ולא יכולה מחיצה בנוייה להתקיים בגובה כזה - עשו שתי פרוכות וביניהן שיעור אמה במקום מחיצת הבניין שבבית ראשון, ולכן, יש לה דין בניין, שהוצאותיו באות מבדק הבית. 5) שנעשו שם לצניעות לכסות על הפתחים.

28 ג. כָּל הַבְּהֵמוֹת הַנִּמְצָאוֹת בִּירוּשָׁלַם אוּ בְּחוּצָה לָהּ
29 בְּקֶרֶב מִמֶּנָּה - בָּאוֹת עוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּפִסְוִלֵי
30 הַמִּקְדָּשִׁין; נִסְפִּיהֶן בָּאִין מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. וְכֵן עוֹבֵד
31 כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁלַח עוֹלָתוֹ מִמִּדְיָנָה אַחֲרָת, וְלֹא שָׁלַח
32 עִמָּה דָּמִי נִסְכִּים - יָבִיאוּ נִסְכֵיהֶם מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.
6) שאין מקבלים מיד עובד כוכבים אלא קרבן עולה בלבד.

33 ד. גֵּרִי שָׁמַת וְהֵנִיחַ זִבְחִים, אִם יֵשׁ לוֹ נִסְכִּים⁸ -
34 קָרְבִּין מִשְׁלוֹ, וְאִם לֹא - בָּאִין מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.
35 פֶּהָן גָּדוֹל שָׁמַת, וְלֹא מִנּוֹ אַחֵר תַּחֲתָיו - מִקְרִיבִין
36 אֶת הַחֲבָתִין מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. מִבְּקָרֵי מוֹמִים
37 שֶׁבִּירוּשָׁלַם, וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְּלַמְּדִים הַלְכוֹת
38 שְׁחִיטָה לַכֹּהֲנִים וְהַלְכוֹת קְמִיצָה, וְנָשִׁים הַמְּגַדְּלוֹת
39 בְּגִיהֶן⁹ לְפָרָה אֲדָמָה - פֶּלֶן נוֹטְלִין שֶׁכֶּרֶן מִתְרוּמַת
40 הַלִּשְׁכָּה. וְכִמָּה הוּא שֶׁכֶּרֶן? כְּמוֹ שֶׁיִּפְסְקוּ לָהֶן בֵּית
41 דִּין.

7) שאילו ישראל שמת, מקריבים יורשיו נסכיו. אבל גר שמת אין לו יורשים. 8) שהפרישן בחייו. 9) שהיו שומרים עליהם משעת לידתם שלא יטמאו בשום טומאה בעולם.

42 ה. בְּשֵׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שֶׁהִיא הַפֶּקֶר, שׁוֹכְרִין בֵּית דִּין
43 שׁוּמְרִין, שֶׁיִּשְׁמְרוּ מִקְצַת סְפִיחִים¹⁰ שֶׁצִּמְחוּ, בְּדִי
44 שֶׁיָּבִיאוּ מִהֶן הָעֵמֶר וְשִׁמְי הַלֶּחֶם, שֶׁאֵין בָּאִים אֲלָא
45 מִן הַחֲדָשׁ. וְאֵלּוֹ הַשׁוּמְרִין נוֹטְלִין שֶׁכֶּרֶן מִתְרוּמַת
46 הַלִּשְׁכָּה.

10) הם הזרעים שצמחו מאליהם, ומותרים באכילה מן התורה אלא שחכמים אסרום גזירה שמא יזרע ויאמר מאליהם צמחו.

47 ו. מִי שֶׁהִתְנַבֵּב לְשֹׁמֵר בָּחֲנָם - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ¹¹;
48 מִשׁוּם בְּעֵלִי זְרוּעַ, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ וְיִטְלוּ מִהֶן. לְפִיכָךְ
49 תִּקְנּוּ לָהֶם חֲכָמִים שֶׁיִּטְלוּ שָׁכָר מִן הַלִּשְׁכָּה, בְּדִי
50 שֶׁיִּפְרְשׁוּ הַכֹּל מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁאֵלּוֹ שׁוּמְרִים שָׁם.

11) שעל ידי שההקדש ישלם שכר שמירה יתפרסם הדבר שהספיחים הם צורך קרבן, ולא יקחום בעלי זרוע.

ז. מִגִּיהֶן¹² סְפִירִים שֶׁבִּירוּשָׁלַם וְדִנְיָן¹³ שֶׁדִּנְיָן אֶת

1 טו. וְכֵן⁷⁶ כָּל הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּין כָּל תְּבָה וְתְבָה
2 - יִפְּלוּ לְקֶרֶב. נִמְצָאוּ מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה⁷⁷: אִם בֵּין
3 עֵצִים לְלִבְנוֹנָה נִמְצָאוּ - יִפְּלוּ לְלִבְנוֹנָה⁷⁸, בֵּין קֵינִים⁷⁹
4 לְגוֹזְלֵי עוֹלָה - יִפְּלוּ לְגוֹזְלֵי עוֹלָה⁸⁰. זֶה הַכֹּל:
5 הוֹלְכִין אַחֵר הַקֶּרֶב בְּכָל⁸¹, מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה -
6 לַהֲחִמִּיר. וְכָל הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּהַר הַבֵּית -
7 חֲלִין⁸²; שֶׁאֵין הַגִּזְבָּר מוֹצִיא מְעוֹת מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה
8 עַד שֶׁהוּא מַחֲלִין עַל הַבְּהֵמוֹת שֶׁלּוֹקְחֵם לְקַרְבָּנוֹת⁸³.

76) שקלים פ"ז מ"א. 77) בכת"י: "על מחצה". - הרי זה ספק ונותנים הכסף לחמור ביותר, כמו שמבואר. 78) שהיא עצמה קרבן, ואילו עצים אינם אלא מכשירי קרבן. 79) קרבן יונים, שאחד חטאת ואחד עולה. 80) שהעולה כולה כליל, ואילו בקנים יש גם חטאת הנאכלת לכהנים. 81) בין להקל ובין להחמיר. 82) שקלים פ"ז מ"ב. 83) "ירושלמי" שם ה"ב.

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ח

פרק רביעי

1) נתבארו בו מה עושים מתרומת הלשכה, וממותרה, וממותר שייר הלשכה. ונסתיים בדין הקרבת קרבנות מתרומה חדשה מ"ח ניסן ואילך.

9 א. תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה מֶה יַעֲשֶׂה בָּהּ? לּוֹקְחִין מִמֶּנָּה
10 תְּמִידִין שֶׁל כָּל יוֹם, וְהַמּוֹסְפִין, וְכָל קַרְבָּנוֹת הַצֶּבֶר,
11 וְנִסְפִיהֶם, וְהַמְּלַח שֶׁמוֹלְחִין בוֹ כָּל הַקַּרְבָּנוֹת. וְכֵן
12 הָעֵצִים, אִם לֹא הִבִּיאוּ עֵצִים² וְלֹא נִמְצָאוּ אֲלָא
13 בְּדָמִים. וְהַקְטֶרֶת, וְשֹׁכֵר עֲשִׂיתָהּ. וְלֶחֶם הַפָּנִים,
14 וְשֹׁכֵר עוֹשֵׂי לֶחֶם הַפָּנִים. וְהָעֵמֶר, וְשִׁמְי הַלֶּחֶם,
15 וּפְרָה אֲדָמָה, וְשֹׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית
16 שֶׁקּוֹשְׁרִין בֵּין קֶרְנָיו. כָּל אֵלּוֹ בָּאִין מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

2) כי "זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים ולהביא עצים למערכה".

17 ב. אֲכָל פֶּר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צִבּוֹר וְשֹׁעִירֵי עֲבוֹדַת
18 כּוֹכָבִים - בַּתְּחִלָּה גּוֹבִין לָהֶן³, וְאֵינָן בָּאִין מִתְרוּמַת
19 הַלִּשְׁכָּה. פְּרוּכוֹת שֶׁל הֵיכָל - תַּחַת בִּנְיָן עֲשׂוּיוֹת,
20 וְאֵינָן בָּאִין מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, אֲלָא מִקְדָּשֵׁי בֶּדֶק
21 הַבֵּית⁴; אֲכָל פְּרוּכוֹת שֶׁל שְׁעָרִים - בָּאִין מִתְרוּמַת
22 הַלִּשְׁכָּה⁵. הַמְּנוּרָה וְכָלִי שֶׁרֶת - מִצּוֹתָן שֶׁיָּבוֹאוּ
23 מִמּוֹתֵר הַנִּסְכִּים. וּבְהַלְכוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִים
24 בוֹ יִתְבָּאֵר מֶה הוּא מוֹתֵר הַנִּסְכִּים. וְאִם לֹא הָיָה לָהֶן
25 מוֹתֵר נִסְכִּים - יָבִיאוּ מִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. בְּגָדֵי כֹהֲנָה,

צבור אלא מתרומה חדשה. ואם לא פאה החדשה
- לוקחין מן השנה²⁵. לפיכך, אם הגיע ראש חדש
ניסן, ויש עמיהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה -
פודין אותן ויוצאין לחלין, אף על פי שהן
תמימין²⁶, ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקציצין בה
את המזבח; שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות
שלוקחין לתמידין, שאם לא יהיו צריכין להן -
יצאו לחלין.

(25) "קרבות ציבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן
החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה".
(26) והלכה היא שאין קדשים יוצאים לחולין על ידי פדיון
אלא אם כן נפל בהם מום.

יב. וכך היו עושין במותר הקטרת²⁷: משיגיג ראש
חדש ניסן, מחללין אותו על שבר האמנין²⁸,
וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח, ונוטלין האמנין
מותר הקטרת בשכרן, וחוזרין ולוקחין את הקטרת
מהן מתרומה חדשה, כדי להקריבה ממעות תרומה
חדשה. ואם אין להן תרומה חדשה - מקטירין
אותה מתרומה ישנה²⁹.

(27) שהלכה למשה מסיני שהקטורת תהיה במשקל שס"ח
מנים, ואין מקריבים מהם אלא שני' מנים לשנ"ד ימים של
שנות הלבנה, מנה לכל יום, ועוד שלושה מנים יתירים
שמקטירין ביום הכפורים בקדשי הקדשים, נשארו אחד
עשר מנים יתירים בכל שנה. (28) מפטמי הקטורת ששכרם
מתרומת הלשכה. (29) משנה שעברה.

סליקו להו הלכות שקלים

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ח הלכות קדוש החדש

הוא מצות עשה אחת, והיא: לחשב ולידע ולקבץ
באי זה יום תחלת כל חדש מחדשי השנה¹.

ובאור מצוה זו בפירוט אלו:

(1) שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב)
"וזה הוא מצות קידוש החודש" (ספר המצוות, עשה קנג).

פרק ראשון

(1) נתבאר בו ההבדל בין חדשי הלבנה לחדשי החמה,
ושמצוה מן התורה על ב"ד לחשב ולידע ולהודיע על
קידוש החודש, ונסתיים הפרק בדין אין קובעין חדשים
בחורף לארץ.

א. חדשי השנה הם חדשי הלבנה², שנאמר: עלת
חדש בחדש³, ונאמר: החדש הזה לכם ראש
חדשים. כן אמרו חכמים⁴: הראה לו הקדוש ברוך
הוא למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו:
כזה ראה וקדש⁵. והשנים שאנו מחשבין הם שני
החמה⁶, שנאמר: שמור את חדש האביב⁷.

הגזלנין פירושלים - נוטלין שכן מתרומת הלשכה.
וכמה היו נוטלים? תשעים מנה בכל שנה. ואם לא
הספיקו להן¹⁴ - אף על פי שלא רצו¹⁵, מוסיפין להן
כדי צרכן, הם ונשיהם ובעיהם ובעייתן¹⁶.

(12) "של כל אדם ואדם, שאסור להשהות ספר שאינו מוגה,
משום: אל תשכן באהליך עוולה. וראו בית דין שהיו
מתעצלים בדבר, והפקירו תרומת הלשכה על כך".
(13) הדיינים נוטלים שכר בטלה שהרי אסור ליטול שכר כדי
לדון. (14) למזונות. (15) הדיינים לקבל. (16) לפי
שבטלו ממלאכתם הוכרחו להספיק להם פרנסתם מכספי
הציבור.

ח. כבש¹⁷ היו בונים מהר הבית להר המשחה,
שעליו היו מוציאין פרה אדמה¹⁸, וכבש שמוציאין
עליו שעיר המשחל¹⁹. וישניהם נעשין משירי
הלשכה. וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות -
נעשין משירי הלשכה. אמת המים²⁰ שפירושלים
וחומת ירושלים²¹ וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר -
באין משירי הלשכה. ועובד פוככים שהתנדב מעות
לדברים האלו או לעשות עמיהם בחנם - אין
מקבלין ממנו, ואפלו גר תושב²²; שנאמר: לא לכם
ולנו לבנות וגומר, ונאמר: ולכם אין חלק וגומר.

(17) גשור. (18) שעשו שני גשרים זה על גבי זה מהר הבית
להר המשחה, ועל העליונה הוציאו את הפרה וכל
מתעסקיה, כדי שלא יטמאו בטומאת התהום. (19) שעשו
גשר מהעזרה שהייתה בקצה העיר, עד חוץ לעיר, שיעבור
עליו המשלח את השעיר ביום הכפורים, מפני עמי הארץ
שהיו דוחפים אותו למהר הליכתו לצוק, כדי שתושלם
הכפרה ויתלבן לשון של זהורית של פתח ההיכל.
(20) תיקון הנחל העובר בעזרה. (21) תיקון החומה.
(22) גוי שאינו עובד עבודה זרה.

ט. מותר תרומת הלשכה ושירי הלשכה - לוקחין
בו זכרים וקורבו בלן עולות; שתנאי בית דין הוא
על כל המותרות שיקורבו עולת בהמה. אבל לא
עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואילו
העולות הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים קיץ
למזבח²³.

(23) שכשהמזבח בטל מביאים מהם עולות, כמו שדרך בני
אדם להעלות מיני מתיקה על השולחן בגמר סעודתם.

י. שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור -
מוציאין את הראוי להם מקדשי בדין הבית; אבל
אין בדין הבית מוציא את הראוי לו מקדשי
המזבח²⁴.

(24) ופירושה לדעת רבינו היא, שאם נחסר מעות לקדשי
מזבח ולוקחים את החסר מקדשי בדין הבית אבל לא להיפך.
והראב"ד חולק עליו.

יא. משיגיג ראש חדש ניסן, אין מקריבין קרבנות

מֵאַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם⁹. לְפִיכָּה, בְּשִׁיתְקִבֵּץ מִן הַתּוֹסֶפֶת
הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹ פְּחוֹת מֵעֵט אוֹ יוֹתֵר מֵעֵט
- מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד¹⁰, וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ, וְהִיא הַנִּקְרֵאת שָׁנָה מַעֲבֵרֶת¹¹. שְׂאִי
אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַשָּׁנָה¹² שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ וְכָךְ וְכָךְ
יָמִים¹³, שְׁנַאֲמַר: לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה - חֹדְשִׁים אֶתָּה מוֹנֶה
לְשָׁנָה, וְאִי אֶתָּה מוֹנֶה יָמִים¹⁴.

(8) כלומר שנה פשוטה שאין בה אלא שנים עשר חדש בלבד
(להלן פ"ו, ה"ד). (9) המספר המדויק (להלן שם): "עשרה
ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים".
(10) כדעת רבן שמעון בן גמליאל (ראש השנה יט:). שעיבור
השנה הוא חודש (ולא כדעת תנא קמא שם, שאמר
"שלושים יום"), כלומר "רצה חודש, רצה שלשים". וכן
כתב רבינו להלן פ"ד ה"י: "שהרשות לבית-דין להוסיפו
מלא או חסר", וכדעת רב פפא שם. (11) דוגמת אשה
שנוסף לה עובר, שנקראת "מעוברת". (12) כל שנה ושנה.
(13) "קרוב לאחד עשר יום", כנ"ל, במקום חודש אחד נוסף
אחת לשנים או לשלוש שנים. (14) מגילה ה, א.

ג. הִלְכָּנָה נִסְתַּרְת בְּכָל חֹדֶשׁ¹⁵ וְאֵינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי
יָמִים¹⁶, אוֹ פְּחוֹת¹⁷ אוֹ יוֹתֵר מֵעֵט¹⁸; כְּמוֹ יוֹם אֶחָד
קֹדֶם שֶׁתִּדְבֹּק בְּשִׁמְשׁ¹⁹ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ, וְכְמוֹ יוֹם אֶחָד
אַחֵר שֶׁתִּדְבֹּק בְּשִׁמְשׁ וְתִרְאֶה בְּמַעֲרֵב²⁰ בְּעֶרְבּ. וּבְלִיל
שֶׁתִּרְאֶה בְּמַעֲרֵב אַחֵר שֶׁנִּסְתַּרְתָּ - הוּא תְּחִלַּת הַחֹדֶשׁ,
וּמוֹנִין מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם; וְאִם יִרְאֶה
הַיָּרֵחַ לֵיל שְׁלֹשִׁים - יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ,
וְאִם לֹא יִרְאֶה - יִהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד
וּשְׁלֹשִׁים, וְיִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים מִחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר. וְאִין
נִזְקָקִין לִיָּרֵחַ²¹ בְּלִיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, בֵּין שְׁנִירְאָה בֵּין
שֶׁלֹּא נִרְאָה; שְׂאִין לָךְ חֹדֶשׁ לְכָנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים
יָוִם²².

(15) הלבנה יש לה צורת כדור, והיא מקבלת אורה מן
השמש. מכאן השינויים בגודל השטח המואר של הלבנה,
המונתה במצב הלבנה כלפי השמש. המצב שבו השמש
והלבנה נמצאות מעבר האחד של הארץ, מכוונות זו למטה
מזו על קו אחד, נקרא התקבצות הלבנה עם השמש. הירח
נמצא אז בין הארץ ובין השמש. הצד המואר של הירח
מופנה לשמש, והצד הבלתי מואר - לארץ. יום אחד לפני
ההתקבצות, אין פס האור הצר של הלבנה הישנה נראה,
מפני שהוא קטן מאד, ויום אחד אחר ההתקבצות - אין הפס
הצר של אור הלבנה החדשה נראה - מאותה הסיבה.
(16) רבי זירא בשם רב נחמן: עשרים וארבע שעות נסתרת
הלבנה. לאנשי בבל נסתרת הלבנה הישנה בשש שעותיה
האחרונות, והחדשה - בשמונה עשרה השעות הראשונות;
לאנשי ארץ-ישאל - הישנה בשמונה עשרה השעות
האחרונות, והחדשה בשש השעות הראשונות (ראש השנה
כ:). בשעות אלה אין הלבנה נראית, מכיון שקו האור שלה
קטן מדי. הרמב"ם מדבר על "שני ימים" בדרך כלל (רוב
המקרים), והתלמוד מדבר על "עשרים וארבע שעות" -

".... הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה
ואמר לו כזה ראה וקדש".

וצריך להבין מדוע שינה ממקור הדברים במכילתא
דרשב"י "הראה לו הקב"ה למשה באצבע דמות הלבנה
כו" ולא הזכיר כלל שהראהו במראה הנבואה, ובפרט
שהלשון "כזה ראה וקדש" הוא ציווי על קידוש החודש על
ידי בית-דין שבכל הדורות שנעשה על ידי ראיית הלבנה
בפועל ממש, ופשיטא שאם יבואו עדים ויאמרו שראו את
מולד הלבנה במראה הנבואה אין מקדשים על פיהם.

והביאור בזה: במכילתא הקשה "והלא כל הדברות
שנתדבר על משה לא נתדבר עמו אלא ביום, החודש הזה
הראהו בלילה וכיצד היה מדבר עמו ביום והראהו בלילה,
ומתוך שנדבר ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשכה".
אמנם תירוצו זה הוא דחוק, שהרי מיד אחר הציווי על
קידוש החודש נאמר הציווי לקרבן פסח - "ויקחו להם
איש שה לבית אבות שה לבית" והרי לא מצינו שיהיה
הפסק בין הדברים בקריאה נוספת ומיוחדת, וא"כ קשה
תירוצו המכילתא שלפיו היה הפסק גדול ביניהם. לכן כתב
הרמב"ם שמה שהראהו היה במראה הנבואה, וממילא כל
הדיבור אל משה היה ביום ומה שהראהו היה במראה
הנבואה.

ראיה להסבר זה מצינו בגמרא במסכת פסחים ששאלה
"וממאי דבריש ירחא קאי, דילמא בארבעה או בחמשה
בירחא קאי" והלא פשיטא לכו"ע שהדיבור היה בר"ח
שנתקשה משה בראיית הלבנה. ועל פי האמור מובן
שמכיוון שהראהו במראה הנבואה הרי שיכול להיות גם
בחמשה בניסן.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן לט)

(2) שכל אחד מהם הוא "תשעה ועשרים יום, ושתיים-עשרה
שעות, ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים (היינו ארבעים
וארבע דקות וחלק אחד, לפי חשבון של שמונה-עשר
חלקים בכל דקה), וזהו חדשה של לבנה" (להלן פ"ו, ה"ג).
(3) כלומר בחידושו, וזה אפשר לומר על הלבנה בלבד,
שאורה מתחדש אחרי שנעלם. [וכן לשון הרמב"ם ב'מאמר
העיבור': "ומאחר שאמר הצור יתברך זאת עולת חודש
בחדשו לחדשי השנה, נתחייבו למנות חדשינו בלבנה, כי
באיזהו חודש יתבאר בו החידוש, ואין זה אלא ללבנה"].
(4) [מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי, פרשת בא (מהדורת
הרי"ג אפשטיין ע' 8)]. (5) כשתראה את הלבנה בשיעור
זה, תקדש אותו יום לראש חודש, הרי שהמדובר בחדשי
הלבנה. (6) "שנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים
יום ושש שעות" (להלן פ"ו, ה"ד). (7) כלומר "שמור
אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן" (סנהדרין יג:), וכן
כתב רבינו להלן פ"ד, ה"א.

1 ב. וְכִמְהָ יִתְרָה שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הִלְכָּנָה? קְרֹוב

יָדְעוּ בַּחֲשׁוֹבֹן שְׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁירָאָה - אֵין יוֹשְׁבִים יוֹם
שְׁלֹשִׁים וְאֵין מְצַפִּין לְעֵדִים. וְאִם בָּאוּ עֲדִים - יוֹדְעִין
בְּיָדָאֵי שֶׁהֵן עֲדֵי שְׁקָרָה⁴⁰, אוֹ שֶׁנִּרְאָתָה לָהֶם דְּמוּת לִבְנָה
מִן הָעֵבִים⁴¹ וְאִינָה הִלְכָּה הַנִּדְאִיתָה.

(32) עיי"ש כ, ב. (33) החוזים בכוכבים. (34) יש קרובים
לשמש ולארץ, ויש רחוקים מהם. (35) מסלול ההקפה של
הקרובים לשמש, קטן יותר ממסלול הכוכבים הרחוקים
יותר. (36) בחשבון. (37) פרטי החקירה מובאים במשנה
ראש השנה כג, ב. ועי' להלן פ"ב, ה"ד. (38) על-ידי
התאמה לחשבון הבית-דין. (39) לחודש שיצא.
(40) ראש השנה כג, ב. (41) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו
שמים בעבים ונראית דמות לבנה..." (ראש השנה כה.).

ז. מְצֻנָה עֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל בֵּית דִּין, שֶׁיִּחְשְׁבוּ
וְיִדְעוּ אִם יִרְאָה הֵיכָל אוֹ לֹא יִרְאָה, וְשִׁיִּדְרְשׁוּ אֶת
הָעֲדִים⁴² עַד שֶׁיִּקְדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ⁴³, וְיִשְׁלַחוּ
וְיִוָּדְעוּ⁴⁴ שְׁאֵר הָעָם בְּאֵי יוֹם הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ,
כְּדֵי שִׁיִּדְעוּ בְּאֵי יוֹם הֵן הַמוֹעֲדוֹת⁴⁵; שְׁנֵאמַר:
אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, וְנֵאמַר: וְשִׁמְרָתָם אֶת
הַחֻקָּה⁴⁶ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה.

(42) "ואומרים לו (=לעד): כיצד ראתה את הלבנה, לפני
החמה או לאחר החמה..." (ראש השנה כג:). וראה להלן
פ"ב ה"ב, והערה ח. (43) כתוב "החודש הזה לכם" -
"עדות זו תהא מסורה לכם" (ר"ה כב.), כלומר תפקיד
בית-דין הוא לברר את אמיתות דברי העדים בכל הדרכים,
גם על-פי החשבון וגם על-ידי חקירת העדים. (44) "על
ששה חדשים השלוחין יוצאין..." (ר"ה יח.). (45) "על
ניסן מפני הפסח - על אלול מפני ראש השנה, ועל תשרי
מפני תקנת המועדות" (שם). (46) כרבי עקיבא שאמר:
חוקה זו נאמרה לענין פסח (מנחות לו:). וכן הביאה
הרמב"ם ב'ספר המצוות' מצוה קנ בשם המכילתא [ובפ"ד
מהל' תפילין ה"ה, הביאה לענין תפילין, רצ"ע].

ח. אֵין מִחְשְׁבִין וְקוֹבְעִין חֹדְשִׁים וּמְעַבְרִין שָׁנִים
אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁷, שְׁנֵאמַר: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה,
וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַיִם⁴⁸. וְאִם הָיָה אָדָם גְּדוֹל בַּחֲכָמָה,
וְנִסְמָךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיָצָא לְחוּץ לְאֶרֶץ, וְלֹא הֵנִיחַ
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתוֹ - הָרִי זֶה מִחְשֵׁב וְקוֹבֵעַ חֹדְשִׁים
וּמְעַבֵּר שָׁנִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁹. וְאִם נוֹדַע לוֹ שֶׁנִּעְשָׂה
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָדָם גְּדוֹל כְּמוֹתוֹ, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר
גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְקַבֵּעַ וּלְעַבֵּר בְּחוּצָה
לְאֶרֶץ⁵⁰; וְאִם עָבַר וְקַבֵּעַ וְעַבֵּר - לֹא עֲשֶׂה כָּלוּם⁵¹.

(47) כל זה יוצא מן הסיפור על חנינא בן אחי רבי יהושע,
שהיה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ, ומיחו בו
חכמים (ברכות סג.). (48) שם סג, ב. (49) כן עשה רבי
עקיבא (שם סג.). (50) גם המעשה ברבי חנינא היה כך,
שכשירד לגולה לא הניח כמותו בארץ ישראל, ובינתיים
"נעשו הגדיים תישים", כלומר גדולים בחכמה כמוהו
(שם). (51) שם.

מינימום (לחם-משנה). (17) כשהאזיר זך היא נראית יותר
מוקדם. (18) בדפוס רומי ר"מ, וכן בדפוס קושטא, חסירה
המילה "מעט". (19) שתתקבץ עם השמש, כמבואר
בהערה טו. (20) הלבנה לאחר חידושה, נמצאת תמיד
במעבר. (21) אין צורך לראות את הירח. (22) הזמן בין
התקבצות אחת של השמש והירח עד להתקבצות השניה
הוא עשרים ותשעה יום, שתיים עשרה שעות, ארבעים
וארבע דקות וחלק אחד. מכאן הוודאות שבליל שלושים
ואחד כבר התחיל החודש החדש.

ד. חֹדֶשׁ שִׁיְהִיָּה תִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים, וְיִרְאָה יָרֵחַ בְּלִיל
שְׁלֹשִׁים - נִקְרָא חֹדֶשׁ חָסֵר; וְאִם לֹא יִרְאָה הַיָּרֵחַ²³,
וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר שְׁלֹשִׁים יוֹם - נִקְרָא חֹדֶשׁ
מְעַבֵּר²⁴, וְנִקְרָא חֹדֶשׁ מָלֵא. וְיָרֵחַ שִׁירָאָה בְּלִיל
שְׁלֹשִׁים - הוּא הַנִּקְרָא יָרֵחַ שֶׁנִּרְאָה בְּזִמְנוֹ²⁵; וְאִם
נִרְאָה בְּלִיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְלֹא נִרְאָה בְּלִיל שְׁלֹשִׁים
- הוּא נִקְרָא יָרֵחַ שֶׁנִּרְאָה בְּלִיל עֲבוּר²⁶.

(23) בליל שלושים. אז יתחיל החודש החדש בליל שלושים
ואחד. (24) בגלל תוספת היום לחודש שעבר. (25) ראש
השנה כה, א. (26) ר"ה שם.

ה. אֵין רְאִיתָ הֵיכָל מְסוּרָה לְכָל אָדָם²⁷ כְּמוֹ שֶׁבֵּית
בְּרֵאשִׁית²⁸, שֶׁכָּל אֶחָד מוֹנֶה שֶׁשָּׂה וְשׁוֹבֵת בַּשְּׁבִיעִי²⁹;
אֶלָּא לְבֵית דִּין הַדָּבָר מְסוּרָה, עַד שֶׁיִּקְדְּשׁוּהוּ בֵּית
דִּין³⁰ וְיִקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ - הוּא שִׁיְהִיָּה
רֹאשׁ חֹדֶשׁ; שְׁנֵאמַר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם³¹ - עֲדוּת זוֹ
תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֶם.

(27) כלומר, אין כל אדם רשאי לקבוע ראש-חודש ולעשות
המועדים על פי ראייתו הוא. (28) הכוונה לכל השבתות,
וההוספה "בראשית" באה כדי למנוע טעות, כי גם המועדים
נקראים "שבת". (29) [ראה בפ"ב מהל' שבת הכ"ב].
(30) "מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, שבת בראשית אין צריכה
קידוש ב"ד" (נדרים עח:). כלומר מקדשים את החודש לשם
קביעת המועדים, אבל אין מקדשים יום ראשון בשבוע, כדי
לעשות שבת ביום השביעי. (31) המילה "לכם" מיותרת,
וללמד באה ש"עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר קבלת
עדי ראיה וקידוש החודש מסורים לחשובי הדור בלבד, כגון
משה ואהרן, הנזכרים בפסוק הקודם "ויאמר ה' אל משה
ואל אהרן" (ראש השנה כב.).

ו. בֵּית דִּין מִחְשְׁבִין בַּחֲשׁוֹבוֹתָהֶם³² כְּדֶרֶךְ שְׁמִחְשְׁבִים
הָאִיצְטְגִינִים³³, שִׁיִּדְעִין מְקוֹמוֹת הַפּוֹכְכִים³⁴
וּמִהֶלְכֶם³⁵, וְחוֹקְרִים וּמְדַקְדְּקִים³⁶, עַד שִׁיִּדְעוּ אִם
אֶפְשָׁר שִׁירָאָה הֵיכָל בְּזִמְנוֹ, שֶׁהוּא לִיל שְׁלֹשִׁים, אוֹ
אֵי אֶפְשָׁר. אִם יָדְעוּ שֶׁאֶפְשָׁר שִׁירָאָה - יוֹשְׁבִין
וּמְצַפִּין לְעֵדִים כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים.
אִם בָּאוּ עֲדִים, וּדְרָשׁוּם וְחִקְרוּם בְּהִלְכָּה³⁷ וְנֵאמְרוּ
דְּבָרֵיהֶם³⁸ - מְקִדְשִׁין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא נִרְאָה, וְלֹא בָּאוּ
עֲדִים - מְשַׁלְּמִין שְׁלֹשִׁים³⁹, וְיִהְיֶה חֹדֶשׁ מְעַבֵּר. וְאִם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'ח' ניסן תשע"ח

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה מט.

המצוה המ"ט — הצווי שנוצטוינו בעבודת היום, 38
 כלומר: כל-הקרבנות והודוין ש'הן חובה ביום צום פפור 39
 לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל- 40
 החקה האמורה ב'אחרי מות' (ויקרא טז, א). והראיה 41
 שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מפפורים (ס): 42
 "כל-מעשה יום הפפורים האמור על הסדר, הקדים 43
 מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני 44
 מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת יומא. 45

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה מט. קיח.

המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.

המצוה הקי"ח — הצווי שנוצטוינו שכל-הנהגה 46
 מן-הקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה בשגגה — 47
 יחזיר מה שאכל או כדי מה-שנהגה עם תוספת חמש, 48
 והוא אמרו יתעלה: "ואת אשר חטא מן-הקדש שלם 49
 ואת-חמישתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טז), ואמר עוד: 50
 "והאיש כִּי-יאכל קדש בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר 51
 נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו). וגם במסכת 52
 תרומות (פרק ז). 53

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קיג.

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבוד 54
 בקדשים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו יתעלה: 55
 "לא תעבד בבכר שורך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר 56
 קדשים מן-הבכור שיהיו כלם אסורים בעבודה. וכבר 57
 נתבאר בסוף מסכת מכות (כא), שהעובד באחד מן- 58
 הקדשים — לוקה. 59

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קיד.

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז (לגוז) 60
 אר הקדשים והוא אמרו: "ולא תגז בכור צאנך" (דברים 61
 טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו כלם 62
 אסורים בעבודה וגזזה. וכבר נתבאר דיני שתי המצוות 63
 האלה כלומר: גזזה ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגוזז 64
 דבר (כמות קטנה ביותר) מן-הקדשים — לוקה. 65

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה צא.

המצוה הצ"א — הצווי שנוצטוינו לשרוף הנותר 1
 (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר 2
 הזמן הוא "נותר"), והוא אמרו יתעלה: "והנותר מבשר 3
 הנזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, יז). ובפרוש 4
 אמרו על זה שאמר יתעלה בכבש הפסח: "לא תותירו 5
 ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שמות 6
 יב, י), אמרו במכילתא: "בא הכתוב לתן עשה על לא- 7
 תעשה". ובמקומות רבים בפסחים (פד). ובמכות (צ: וטז). 8
 וזוילתם (מקומות רבים נוספים) אמרו בפרוש שלא דנותר 9
 לא שנתק לעשה הוא (שם מקיים את ה"עשה": "באש 10
 תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), ולפיכך אין לוקין עליו. 11
 והעשה הוא מה-שהזהרנו, שנקמר: "והנותר ממנו עד 12
 בקר באש תשרפו". ודין הפגול (שהכהן המקריב חשב 13
 מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) והנותר שנה, כמו 14
 שאבאר במצות לא-תעשה (לא תעשה קלב), שפבר הזכיר 15
 את-הפגול בלשון "נותר". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו 16
 בפסחים (כו): ובסוף תמורה (לד). 17

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה צ.

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שנוצטוינו 18
 לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר 19
 אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט), 20
 ובגמרא שבת (כד): באו-לבאר, מה-טעם אסור להדליק 21
 שמן תרומה שנטמא ואמרו: "שבתון" (מצות השבייתה 22
 ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והני יום טוב עשה 23
 ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה 24
 את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: 25
 שעשית מלאכה ביום טוב אסורה, והעושה עובר על 26
 מצות עשה, שכן בטל מצות עשה, והוא אמרו ביום 27
 טוב: "יהיה לכם שבתון" (שם כג, כד); ועובר על מצות 28
 לא-תעשה, לפי שעבר על לאו, והוא אמרו: "כל- 29
 מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז), כלומר: ביום 30
 טוב. אבל שריפת קדשים טמאים אינה אלא מצות עשה, 31
 ולפיכך אסור לשרוף ביום טוב מחמת הכלל שהזכיר: 32
 "אין עשה דוחה את לא-תעשה ועשה". ואמרו שם (שבת 33
 כה). עוד דבר, וזו לשונו: "בשם שמצוה לשרוף קדשים 34
 שנטמאו, כך מצוה לשרוף שמן (לאו דוקא) תרומה 35
 שנטמא". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (פב). 36
 ובסוף תמורה (לג). 37

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

המצוה הקי"ז נדפסה ביום הקודם.

1 המצוה הנ"ה — הצווי שצטוינו לשחוט כבש
2 הפסח ביום י"ד בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ושחטו אתו
3 כל קהל עדת ישראל בין הערבים" (שמות יב, ו). וכל-
4 העובר על מצוה זו ונמנע מלהקריבו בזמנו במזיד —
5 הרי זה חייב כרת, בין שהוא איש או אשה. לפי שקבר
6 נתבאר בגמרא פסחים (צא), שפסח ראשון חובה לנשים
7 ודוחה את השבת. כלומר, הקרבתו בארבעה עשר שחל
8 להיות בשבת, כמו פליאיש ואיש מישאל. ומאמר
9 התורה בו הוא כרת, והוא אמרו: "והאיש אשר-הוא
10 טהור ובדרף לא-היה וחדל לעשות הפסח ונקרתה"
11 (במדבר ט, יג). ובגיש מסכת כרתות (פרק א משנה א),
12 באשר מנו את המצות שהעובר עליהן חייב כרת — והן
13 כלן מצות לא-תעשה — אמרו: "והפסח והמילה
14 במצות עשה". וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה"
15 שבסוף הכללים). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת
16 פסחים.

17 המצוה הקט"ו — האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש

18 הפסח על החמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ
19 דם-זבחי" (שמות כג, יח), וכבר נכפל לאו זה בלשון זה
20 עצמו (".. על חמץ דם זבחי"): "לא-תשחט וכו'" (שם לד, כה),
21 וענינו: שזמן שחיטת הפסח, והוא בין הערבים, לא
22 יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות
23 הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני
24 תבונה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על
25 קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה
26 העת — לוקה. ובמכללתא (פרשת משפטים שם): "לא-
27 תשחט על-חמץ דם-זבחי" — לא תשחט הפסח ועדין
28 החמץ קיים. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה'
29 מפסחים (סג).

30 המצוה הקט"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר
31 אמורי הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא
32 אמרו: "ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ובלשון
33 המכללתא (פרשת משפטים שם): "לא-ילין" בא הכתוב
34 ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה
35 (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכפל
36 הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-ילין
37 לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה).

אגרות קודש

ב"ה, ח"י ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' הרב נפתלי שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הספר, דברי שאול, שהו"ל ות"ח ת"ח.

וכיון שהנ"ל בא בהמשך לשיחתנו בעת שנפגשנו, הרי בטח זוהי גם הזדמנות להזכיר ע"ד נקודה עיקרית שנגענו אז בה אודות ניצול כשרונותיו וידיעותיו שלו להפצת התורה הנגלה והחסידות גם יחד, שהרי תורה אחת היא שאם בכל הזמנים ובכל המקומות נצטוונו על אמור עאכו"כ בתקופתנו זו בעקבתא דמשיחא, וכידוע אגרת הקדש של הבעש"ט, שלכשיפוצו מעינותיו חוצה קאתי מר דא מלכא משיחא, ובמדינה זו שרואים במוחש שנעשית מרכז של עמנו בני ישראל, לא רק מרכז גשמי כי אם גם מרכז רוחני וד"ל.

שכן האחריות וביחד עם זה גם הזכות של כל אחד שהיכולת בידו לעשות בזה, ולעשות בסגנון חז"ל כדבעי למיעבד, והרי ידוע שעם כל ציווי התורה הרי גם היכולות ניתנה למלאות הציווי, ובפרט כבהנ"ל שזהו זכות הרבים.

ויהי רצון שבעמדתנו בזמן חירותנו, חירות מכל העניינים המבלבלים, כן יהי' בהאמור, וינעם לי להתבשר טוב בזה.

בכבוד ובברכה.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו

ישעיה פרק נט ד-י

ו אין קרא בצדק ואין נשפט באמונה במוח על תהו ודבר שוא הרו עמל והוליד און: ה ביצי צפעוני בקעו וקורי עכביש יארגו האכל מביציהם ימות והזורה תפקע אפעה: ו קוריהם לא יהיו לגנר ולא יתפשו במעשיהם מעשיהם מעשי און ופעל חמס בכפיהם: ז רגליהם לרע ירצו וימהרו לשפד דם נקי מחשבותיהם מחשבות און עד ושבר במסלותם: ח דרך שלום לא ידעו ואין משפט במעגלותם נתיבותיהם עקשו להם כל דרך פה לא ידע שלום: ט על פן רחק משפט ממנו ולא תשיגו צדקה נקוה לאור והנה חשד לנגחות באפלות נהלך: י נגששה כעורים קיר וכאין עינים נגששה פשלונו בצחרים כנשף באשמונים כמתים:

רש"י

דבר נשפט באמת כמשפטו: נתיבותיהם עקשו להם. הם העוו את דרכם לעצמם: (ט) רחק משפט ממנו. שהיינו צועקים חמס מאויבינו ואין הקב"ה שופט לנקום נקמה: ולא תשיגו צדקה. הנחמות הטובות שהבטיחנו אין משיגות אותנו לבוא: לנגחות. נקוה ובאפלות נהלך: (י) באשמונים. מנחם פתר לשון מחשכים ורוב הפותרי מודים לו אבל דונש פתר בו לשון שומן והאל"ף נוסף בו כמו אל"ף שבאחותי (איוב יג) ושכאכזב (ירמיה טו) ודרך האתרים (במדבר כא) אף כאן בין האשמוני בין החיים השמוני אנחנו כמתים וי"ת לשון מסגר איתאחד באפנא כמה דאחידין קבריא באפי מיתא:

מצודת ציון

(ד) תהו. דבר שאין בו ממש: הרו. מלשון הריון: (ה) צפעוני. שם מין נחש רע: וקורי עכביש. אריגת השממית קורא בלשון קורי על שמיסך אריגותיו בקורות הבית: והזורה. ענין מעור להוציא הבלוע וכן כי רגל תזורה (איוב לט) והוא מלשון ויור את הגיזה (שופטים ו): אפעה. הוא הצפעון ובשתי השמות נקרא: (ו) קוריהם. אריגת השממית המחבור בקירות: (ז) ירצו. מל' רצה ורדיפה: שור. מלשון שרידה וגזלה: במסלותם. מלשון מסילה ודרך: (ח) במעגלותם. ענין שביל ודרך כמו מעגל צדיק תפלס (לעיל כח): נתיבותיהם. מלשון נתיב ודרך: עקשו. ענין עקום ומעוקל: להם. לעצמם: דורך. מלשון דריכה והלוך: (ט) תשיגו. ענין קריבה: לנגחות. מלשון נוגה והארה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח): באפלות. מלשון אופל וחושך: (י) נגששה. ענין משוש והנגיעה בדבר ואין לו דמיון במקרא ובדרד"ל בזמן שהספינה גוששת (גיטין ז): קיר. כותל: בצהרים. הוא חצי היום: כנשף. ענינו חשכת הלילה כמו ויקומו כנשף (מ"ב ז): באשמונים. בקברים השוממים כמו תאשם שמרון (הושע יד) והנזן נוספת:

מצודת דוד

(ד) אין קורא בצדק. אין מי קורא לה' בצדק ובכוונת הלב: ואין נשפט באמונה. כי הדיינים מעוותים את המשפט: בטוח על תהו. כל אחד בוטח על תהו כי כאשר יבטח מי לחברו לא יקיים ההבטחה: ודבר שוא. כל אחד מדבר שוא: הרו עמל. מדמה המחשבה להריון והמעשה ללידה ור"ל לא בהזדמן עשה און כי אם חשב עליה מתחילה לעשותה: (ה) ביצי צפעוני בקעו. ר"ל כמו הביצים האלה שעד לא נתבקעו עדיין אין המזיק בעולם וכאשר יתבקעו אז תצא הצפעון ובא המזיק כן הם חושבים רע בקרבם ואח"י יעשוהו ויזיקו לבני אדם: וקורי עכביש יארגו. ר"ל אין תועלת וקיום והעמדה במעשיהם כמו שאין תועלת וקיום ביריעות העכביש: האוכל מביציהם ימות. האוכל מביצי הצפעון ימות ר"ל המתחבר עמהם עוד הרעה טמונה בקרבם ישיגהו המיתה והאבדון: הזורה. הממעך אותם להוציא הבלוע הנה מן הבקע תצא אפעה ותזיקנו ור"ל וכן המתגרה בו להראות קלונו יפול ברעה ואין תקנה אלא ללכת מנגד: (ו) קוריהם. ר"ל כמו שאין ראוי לעשות בגד מיריעות העכביש כן אין קיום למעשיהם: ולא יתכסו. לפי שהמשיל מעשיהם לקורי עכביש אמר לשון כסוי הנופל ביריעה ור"ל אין

העמדה למעשיהם: ופעל חמס. מעשה עושק וגזל: (ז) לרע ירצו. ברדיפה ילכו לעשות רע: במסלותם. במקום שהם הולכים ימצא שם שור ושבר כי הם יעשו אותם בדרכיהם: (ח) לא ידעו. אינם מכירים דרך שלום כי בכל מקום שהולכים אין למו שלום בסיבתם: ואין משפט. אין במעגל דרכיהם דבר העשוי במשפט ובישוש: נתיבותיהם. הנתיבות שהולכים בהם העוו אותם לצורך עצמם ר"ל עשו אותם מעוקל ומעוקם למען יכשלו שם בני אדם ויהיו להם לשלל: כל דורך בה. כל הפוסע בזה הדרך לא ידע מן השלום כי השודדים יצפנו שמה לשלול שלל: (ט) על כן. בעבור זה רחק משפט שאין המקום שופט משפטנו לקחת נקם מיד העכו"ם: ולא תשיגו צדקה. הצדקה שהבטיח לנו המקום לא השיגו אותנו: נקוה לאור. ר"ל אנו מקוים לישועה ובא עוד צרה: לנגחות. אנו מקוים לנגחות ולא כן הוא כי נהלך בחושך והוא כפל עניין במ"ש: (י) נגששה. בעבור החושך נמשש הכותל ללכת אצלה בדרך העורים והוא ענין מליצה לומר שגבר עלינו חשכת הצרות: וכאין עינים. כמו שממשש מי שאין לו עינים כן נמשש אנו וכפל הדבר במ"ש: כשלונו בצהרים. בעת הצהרים כשלונו באבני מכשול כמו שהדרך להכשל בחשכת הלילה ר"ל אף שיש שלום בעולם אנו יושבים בצער ובחרדה: באשמונים. כאילו אנו שוכנים בקברים השוממים כמו המתים:

איוב פרק מ בה-לב

כה תִּמְשֹׁךְ לַיּוֹתֵן בַּחֲבֶל וּבַחֲבֶל תִּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ: כו הַתְּשִׁים אֶגְמוֹן בְּאָפוֹ וּבְחוֹחַ תִּקְוֶה לַחַיִּי: כז הִירֶבֶה אֱלֹהִי תַחְנוּנִים אִם־יִדְבֹּר אֱלֹהִי רַבּוֹת: כח הִיכָרְת בְּרִית עִמָּךְ תִּקְחֶנּוּ לְעֶבֶד עוֹלָם: כט הַתְּשַׁחֲקֶנּוּ בַּצָּפוֹר וְתִקְשְׁרֶנּוּ לְנִעְרוֹתֶיךָ: ל יִכְרוּ עָלָיו חֲפָרִים יִחְצוּהוּ בֵּין פְּנֵעִים: לא הִתְמַלֵּא בִשְׁפּוֹת עוֹרֹ וּבְצִלְצֹל דְּגָיִם רֹאשׁוֹ: לב שִׁים־עָלָיו כִּפֶּךְ זָכַר מְלַחְמָה אֶל־תּוֹסֵף:

רש"י

מכשפות שיחצוהו ויחלקוהו בין תגרים כעניין שעושים ציידי הים שצדין דגים גדולים בחכמתם ובאים התגרים וקונים מהם: יכרו. ל' כורה שוחה (ירמיה יח): חברים. ל' וחבר חבר: כנענים. תגרים: (לא) התמלא. אם תמלא תאותך ותעשה סוכות מעורו: ובצלצל דגים ראשו. ואם תעשה מראשו צלצל דגים כפל לשון: צלצל. סוכת דגים ולסוכה עשויה מראשו קורא אותה צלצל דגים לפי שעשויה ממנו: צלצל. אמבורין בלע"ז ל' צל הוא והוא מתיבות כפולות כמו ירקק אדמדם (ויקרא יד) פתלתל (דברי לב) קעקע (ויקרא ט): (לב) שים עליו כפך. התגבר לערוך לפניו שתשים עליו כפיך להכותו: זכור מלחמה אל תוסף. ואל תוסיף זכור גבורתך להלהם בו במלחמה: אל תוסף. מן יסף כמו ולא יסף עוד לדעתה (בראשית לח) ובלע"ז רקריטר"ש, אל תוסף סמ"ך נפתחת מפני סוף פסוק כמו אל תותר (בראשית מט) ותותר (רות ב) וכן הרבה כמוהו:

(כה) תמשך ליותן וגו'. כאשר תמשכנו בחכה ותשים אגמון באפו הידבר אליך תחנונים כלו' לא תוכל (להתקרב אליו) בכלי מצודה: תשקיע לשונו. תשקיע חבל בלשונו להוציאו ממקומו: (כו) אגמון. הוא כפוף כמו כיפה ואגמון (ישעיה ט) ועשוי של ברזל לצוד בו דגים: התשים. אם תשים אגמון באפו להוציאו מן הים: ובחוח. כלי של ציידי דגים: תקוב. כמו תנקוב: (כז) הירבה אליך תחנונים. אם ירבה לך תחנונים ויבקש על נפשו שתניחנהו: אם ידבר. כפל מלה: רבות. דברים של תחנונים: (כח) היכרות ברית עמך. אם יכרות ברית לעבדך שתקחנו להיות לך עבד עולם: (כט) התשחק. אם תשחק ותטייל בו כאילו הוא צפור קטן: ואם תקשרנו. לצוארי (ס"א לצורך) נעריך הקטנים שיטיילו בו כצפרים קטנים שנותנין לתינוקות לטייל ולפייסו: (ל) יכרו עליו חברים. אם יכרו ויחכמו עליו חברים ומכשפים לצוד אותו להוציאו מן הים ע"י

מצודת ציון

(כה) בחכה. הוא מכלי הצדיה כמו משליכי ביאור חכה (ישעיה ט): תשקיע. ענין שימת הדבר בעומק כמו ככה תשקע בבל (ירמיה נא): (כו) אגמון. וחוח. גם הם מכלי הצדיה האגמון הוא כעין מחט כפוף כגומא שע"פ המים: (ל) יכרו. ענין סעודה כמו כרה גדולה (מ"ב ו): חברים. בעלי הקסמים כמו וחבר חבר (דברים יח): יחצוהו. ענין חלוקה כמו ותחץ לארבע רוחות (דניאל יא): כנענים. סוחרים כמו כנענים נכבדי ארץ (ישעיה כג): (לא) התמלא. ענין חתוך וכריתה כמו ימולל ויבש (תהלים ז): בשכות. מל' סכין ועם היא בשי"ן וכן ושמת שכין בלועיך (משלי כג): ובצלצל. הוא שם כלי מכלי הצדיה אשר בו יצלל וישקע ראש הדג והוא מלשון צללו כעופרת (שמות טו) שר"ל נשקעו בעומק:

מצודת דוד

(כה) תמשוך. כאלו אמר התמשוך ותחסר ה"א התימה בדבר המובן ובא עתה לספר מפלאות גבורת הליותן ואמר לו וכי תמשוך את הליותן מן המים בחכה כאשר ימשכו יתר הדגים: ובחבל תשקיע לשונו. הוא הפוך וכאילו אמר וחבל תשקיע בלשונו וכן ותשם בפוך עיניה (מ"ב ט) ומשפטו ותשם פוך בעיניה ור"ל וכי תשים את החבל תוך עומק לשונו למשכו אחריו: (כו) התשים. וכי תשים אגמון באפו וכי תנקוב לחיו בחוח כדרך אשר יעשו ליתר הדגים לצודם כי לרב כחו לא יועיל תחבולה אף זרוע עם גבורה: (כז) הירבה. וכי ירבה לך תחנונים ודברים רכים בכדי לעזבו לנפשו וכאומר הלא א"א לצודו ואיך יחנן אליך לעזבו: (כח) היכרות. וכי יכרות עמך ברית שתקחנו לעבד עולם ותשלחו בברית זה: (כט) התשחק. וכי תלעיג בו כאשר תלעיג בצפור אשר נתן לפניו גרעיני תבואה אל הפח והוא יורד בה לאכול ונלכד שם וזהו השחק שעם הצפור אשר ירמהו לרדת אל הפח ואמר וכי גם את הליותן תוכל לצוד בתחבולה כזאת: ותקשרנו. וכי תקשור אותו לבל יכרח ותמסור אותו לנערוותיך לשחק בו כאשר יעשו בצפור קטן: (ל) יכרו. וכי חוברי חבר יצדוהו בקסמים שבידם ויכרו ממנו כרה גדולה וסעודה חשובה או האם יחצוהו לחלקים בין הסוחרים אשר יקנוהו מידם: (לא) התמלא. ואף אם תצודו וכי תכרות בסכנים את עורו להפשיטו מעליו הלא עורו קשה עד מאד ואין לחתכו בסכין: ובצלצל. וכי תשקיע את ראשו בכלי העשוי להשקיע בו ראש הדג ולצודו בזה: (לב) שים עליו כפך. בחון נא ושים עליו כפיך לאחוז בו והן ידעתי כי לא תוסף עוד לזכור מלחמה למולו כי מה מאד ירעיש למולך ותורעד ממנו והוא ענין מליצה:

יב יבם קטן שפא על יבמה קטנה – יגדלו זה עם זה; **בא על יבמה גדולה** – תגדלנו. **היבמה שאמרה בתוך שלשים יום: לא נבעלתי** – בופין אותו שיחלץ לה; **לאחר שלשים יום** – מבקשים הימנו שיחלץ לה. **ובזמן שהוא מודה, אפלו לאחר שנים עשר חדש** – בופין אותו שיחלץ לה. **יג הנודרת הנאה מיבמה, בחיי בעלה** – בופין אותו שיחלץ לה; **לאחר מיתת בעלה** – מבקשין הימנו שיחלץ לה. **ואם נתפנה לכהן, אפלו בחיי בעלה** – מבקשין הימנו שיחלץ לה.

פרק ארבעה עשר

א חרש שנשא פקחת, ופקח שנשא חרשת, אם רצה – יוציא, ואם רצה – יקים; פשם שהוא פוגם ברמיזה, כך הוא מוציא ברמיזה. פקח שנשא פקחת, ונתחרשה, אם רצה – יוציא, ואם רצה – יקים. נשתפית – לא

פירוש ברטנורא

יב יגדלו זה עם זה. ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל דגם קטן אינו גמ: **היבמה שאמרה בתוך שלשים יום.** שכנסה היבם, לא נבעלתי ליבם, והוא אומר בעלתך ודיך בנך, כופין אותו לחלוץ והיא נאמנת, דעד חלתין יומין מוקי אינש נפשיה ולא בעיל: **לאחר שלשים יום.** הוא נאמן, דלא מוקי אינש נפשיה מלבד יום יותר משלשים יום. ומיהו איהו לא משתריא, דשוותה אנפשה חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה, ומבקשים ממנו שיחלוץ, אבל לא כופין, דהא הוא אומר שבעל. והא דכופין אותו לחלוץ תוך ל' יום ומבקשין אותו לחלוץ לאחר ל' יום ואין כופין ומבקשים לייבם, מוקי בגמרא כגון שגמ יוצא מתחת ידה, שכיון שנתן גמ לזיקתו נפסלה עליו, ומיהו בעיא חליצה למשרייה לעלמא. ואי אמרה היא נבעלתי והוא אומר לא בעלתי, אין חוששים לדבריו ולא בעיא חליצה:

יג הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה. דלא אסקא דעתה שימות בעלה ותפול לפניו ליבום, ונטולת כתובתה: **אבל לאחר מיתת בעלה.** היא מורדת, וקיימא לן כתובין אגרת מרד על שומרת יבם: **ומבקשים ממנו לחלוץ.** ויתן כתובתה אם ירצה, ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו ובאה להפסיד כתובתה, כופין אותו לחלוץ:

יד א חרש. בשם שבונוס ברמיזה. כלומר כקדושין כך גרושין. וכן פקח בחרשת ברמיזה כנס שרמו לה עד שנתרצית לו וברמיזה יוציא אם רצה להוציא: **ונתחרשה.** אע"פ שקדושין נמורים היו שפקחת היתה באותו זמן: **אם רצה להוציא יוציא.** דלא בעינן דעת האשה: **נשתפית לא יוציא.** ואע"פ שיודעת ונתחרשה.

משניות מבוארות – קהתי

לו, **בופין אותו שיחלץ לה** – שלא העלתה על דעתה בשעה שנדרה שימות בעלה ותיפול לפניו לייבום, והרי שלא נתכוונה להפקיע את עצמה ממצוות הייבום, הלכך כופים בית דין את יבמה שיחלוץ לה, ונטולת היא את כתובתה; **לאחר מיתת בעלה** – אבל הנודרת הנאה מיבמה לאחר מיתת בעלה, שכבר נפלה לפניו לייבום, **מבקשין הימנו שיחלץ לה** – אבל אין כופים אותו, הואיל ונתכוונה להפקיע את עצמה מן הייבום. וכשיתרצה לחלוץ לה, יתן לה כתובתה. ואם לא רצה לחלוץ לה, והיא מוותרת על כתובתה, כופים אותו לחלוץ לה **(רמב"ם: ברטנורא).** **ואם נתפנה לכהן** – אם יש הוכחה שנתכוונה בנדרה, לבטל מצוות הייבום, **אפלו בחיי בעלה** – אפילו נדרה בחיי בעלה, אין כופין את היבם, אלא **מבקשין הימנו שיחלץ לה** – כמו שבארנו לעיל.

יום ראשון

באור משנה א

פרק זה דן בנישואי חרש או חרשת לענין גט וייבום. וכבר הזכרנו בפרק הקודם, שאין נישואי חרש או חרשת אלא מדברי סופרים, שהואיל ואינם בני דעת אין קידושיהם קידושין מן התורה, אלא שחכמים תיקנו להם קידושין.

חרש – שאינו שומע ואינו מדבר, **שנשא פקחת** – היינו שאינה חרשת, **ופקח שנשא חרשת** – או מי שאינו חרש שנשא חרשת, **אם רצה, יוציא** – יגרש את אשתו בגט, **ואם רצה, יקים** – אותה; **פשם שהוא פוגם ברמיזה, כך הוא מוציא ברמיזה** – כלומר הטעם שחרש יכול לגרש, לפי שהגירושין הם כנישואין, כשם שהוא נושא אשה ברמיזה, כך הוא מגרשה ברמיזה. וכל שכן בפיסקא שנשא חרשת שיכול לגרשה, שהרי אין צורך בדעת האשה בגירושין **(המאירי).** **פקח שנשא פקחת, ונתחרשה, אם רצה יוציא** – אף על פי שנישואיהם היו נישואי תורה, שהרי בשעה שנשאה היתה פיקחת, מכל מקום יכול הוא לגרשה לאחר שנתחרשה, לפי שאין צריכים דעת האשה בגירושין, ונמצא שאף הגירושין גירושי תורה הם. **ואם רצה, יקים** – וכל שכן שאם רצה לקיימה, מקיימה. **נשתפית** – יצאה מדעתה, **לא יוציא** – אותה; ואף על פי שהיא יודעת לשמור גיטה, והיא מתגרשת מן התורה, מכל מקום תיקנו חכמים שלא יגרשנה, שמא ינהגו בה מנהג הפקר. **נתחרש הוא,**

יום ראשון

באור משנה יב

יבם קטן שפא על יבמה קטנה – היינו קטן וקטנה שביאתם ביאה שהיבם הוא מבן תשע שנים ולמעלה, והיבמה היא מבת שלש ולמעלה **(המאירי)**. **יגדלו זה עם זה** – ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל, שגטו של קטן אינו גט; וכן הקטנה אינה יכולה לקבל גט עד שתהא יודעת לשמור עליו. **בא על יבמה גדולה** – יבם קטן שבא על יבמה גדולה, **תגדלנו** – תמתין עד שיגדיל, שאינה יכולה לצאת ממנו לא בגט ולא בחליצה עד שיהיה גדול. **היבמה שאמרה בתוך שלשים יום** – משכנסה היבם: **לא נבעלתי** – ליבם, וצריך הוא לחלוץ לי; בגמרא מבואר שמדובר כאן בכגון שיש בידה גט ממנו, ונמצא שאינו ראשי עוד לבוא עליה, וטוענת היבמה שלא נבעלה כלל ליבם, ואין הגט מתירה להינשא לאחר עד שיחלוץ לה; והיבם טוען: "בעלתך ודיך בגט שנתתי לך", ואינו רוצה לחלוץ לה, כי מתבייש הוא מזה שתירוק לפניו בבית דין **(תוספות; ועיי' תוספות יום טוב.)** **בופין אותו שיחלץ לה** – לפי שהיבמה נאמנת בתוך שלשים יום לומר שלא בא היבם עליה, שכן ביבמה אמרו, שעד שלשים יום היבם מעמיד עצמו לפעמים שלא לבעול אותה **(גמרא)**. ברם, אם לא גירשה עדיין, כופין אותו לייבמה או לחלוץ לה. **לאחר שלשים יום** – אם באה היבמה לאחר שלשים יום משכנסה היבם, ואמרה: "לא נבעלתי", והיבם טוען שייבמה וגירשה, **מבקשים הימנו שיחלץ לה** – מפני טענתה. אבל אין כופין אותו לחלוץ, שלאחר שלשים יום חזקה שבעל אותה ואין היא נאמנת בדבריה, אבל הואיל ולפי דבריה אסורה היא לאחר עד שיחלוץ לה, שהרי לגבי עצמה נאמנת היא, לפיכך מבקשים ממנו שיחלוץ לה. **ובזמן שהוא מודה** – שלא בא עליה, **אפלו לאחר שנים עשר חדש, בופין אותו שיחלץ לה** – כדי להתירה להינשא לאחר.

באור משנה יג

הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה – שאסרה על עצמה בנדר הנאה מאחי בעלה, ונמצא שלאחר שמת בעלה אסורה היא להתייבם

יוצא. נתחרש הוא, או נשתפה – אינו מוציא עולמות. אמר רבי יוחנן בן נורי: מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה, והאיש שנתחרש אינו מוציא? אמרו לו: אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונה.

ב העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת שהשיאה אביה, שהיא יוצאה בגמ. אמרו לו: אף זו פיצא בה. ג שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות, או לשתי אחיות פקחות, או לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת פקחת; או שתי אחיות חרשות, נשואות לשני אחים פקחים, או לשני אחים חרשין, או לשני אחין, אחד חרש ואחד פקח – הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום. ואם היו נכריות – יבנסו, ואם רצו להוציא – יוציאו.

ד שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי אחיות פקחות; מת חרש בעל הפקחת, מה יעשה פקח בעל הפקחת? תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת, מה יעשה חרש בעל הפקחת? מוציא אשתו

פירוש ברטנורא

לשמור גיטה ומתגרשת מן התורה, תקנו חכמים שלא יגרשנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: נתחרש הוא. לאחר קדושין, הואיל והיו קדושין קדושין גמורים לא יוצא עולמות, שאין גרושין שאינם גמורים מפקעין קדושין גמורים:

ב שהשיאה אביה. בקטנותה וקבל קידושה והיו קדושין גמורים, א"ע שהיא חרשת, שעל דעת אביה נתקדשה ולא על דעתה: יוצאה בגמ. אפילו לאחר שנדלה ופקע בה אב מקבלת היא את גיטה: אף זו. פקחת שנתחרשה, כיוצא בה:

ג הרי אלו פטורות. דהואיל ושניהן חרשים או שתיהן חרשות, כקדושי זו כך קדושי זו, ואתו קדושין דאשתו א"ע פ' שאינם גמורים ומפקעין זיקת יבמותו שהרי אינה זיקה גמורה: יבנסו. שאין חליצה בחרש וחרשת, שאינם בואמר ואמרה. ואח"כ אם רצו להוציא יוציא בגמ, דאחי גט ברמיה ומפקע נשואין דיריה וזיקת אחיו דהוא ברמיה:

משניות מבוארות – קהתי

אז לשני אחים חרשין – זו היא הדוגמה שברישא: שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות, ונשנתה שנית כדי להשלים כל הדוגמות בסיפא כמו ברישא, אז לשני אחין שמהם אחד חרש ואחד פקח – בכל המקרים הללו, אם אחד האחים מת בלא בנים, הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום – שהואיל ושני האחים חרשים או שתי האחיות חרשות, הרי נישואי שניהם שווים, שאינם אלא מדברי סופרים, הלכך באים נישואי אשתו של היבם ומפקיעים את זיקת יבמותו משום אחות אשה, שהרי אף הזיקה של יבמתו אינה אלא מדברי סופרים. ואם היו – שתי הנשים, נכריות – ולא אחיות, יבנסו – אם מת אחד מהאחים בלא בנים, מייבם השני את אשת אחיו המת; אבל אינו חולץ לה, שאין חליצה בחרש ובחרשת, כמו ששנינו (לעיל יב, ד): "החרש שנחלץ והחרשת שחלצה... חליצתה פסולה". ואם רצו להוציא – את היבמה, יוציאו – לאחר הייבום בגט, שהגט הניתן ברמיה מפקיע את נישואיו מכוח זיקת אחיו, שהיו אף הם ברמיה, כמו ששנינו לעיל (משנה א).

אז נשתפה – שנשא אשה כשהיה פיקח ואחר כך נתחרש או נשתטה, הואיל ונישואיו היו נישואין גמורים, אינו מוציא עולמות – אינו יכול עכשיו לגרש את אשתו, שהרי אינו בן דעת, ואין גירושיו שאינם גמורים יכולים להפקיע את נישואיו הגמורים. אמר רבי יוחנן בן נורי: מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה, והאיש שנתחרש אינו מוציא – בגמרא מבואר, שרבי יוחנן בן נורי חולק על חכמים וסובר, שכשם שהאיש שנתחרש אינו מוציא, כך האשה שנתחרשה אינה יכולה להתגרש, אלא שהוא שאל את החכמים: מה טעם אתם מבדילים בין האיש ובין האשה? אמרו לו – חכמים לרבי יוחנן בן נורי: אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה – שיכול אדם לגרש את אשתו אף שלא לרצונה, הלכך אף האשה שנתחרשה יכולה להתגרש, והאיש אינו מוציא אלא לרצונה – וכיון שנתחרש ואינו בן דעת, אינו יכול להוציא את אשתו שקידשה בקידושין גמורים כשהיה פיקח.

באור משנה ב

העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת שהשיאה אביה – שקיבל אביה כסף קידושין כשבילה כשהיתה קטנה והשיאה, והרי היא אשת איש גמורה, שהיא יוצאה בגט – שהיא עצמה מקבלת את גיטה; ואף על פי שהיא חרשת ואינה בת דעת, הואיל ואשה מתגרשת אף שלא לרצונה, אין צריכים דעתה. אמרו לו – חכמים לרבי יוחנן בן נורי, שנחלק עליהם במשנה הקודמת: אף זו – אף הפיקחת שנתחרשה, שנישואיה היו נישואין גמורים, פיצא בה – דינה כחרשת שהשיאה אביה, שאף על פי שנישואיה גמורים, היא מתגרשת, לפי שאין צורך בדעתה. – כוונת משנה זו, שחכמים הביאו גם את עדותו של רבי יוחנן בן גודגדה כדי להשיב על דברי רבי יוחנן בן נורי.

יוסל' שי

באור משנה ג

שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות, או לשתי אחיות פקחות, או לשתי אחיות חרשות, נשואות לשני אחים פקחים, פקחת; או שתי אחיות חרשות, נשואות לשני אחים פקחים,

באור משנה ד

ש המשניות שלפנינו (ד-ט) הן ברוב הספרים משנה אחת, אבל נקטנו לפי לוח המשנה היומית, המחלק את המשנה הזאת לשש משניות.

שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי אחיות פקחות; מת חרש בעל הפקחת – שנישואיו לא היו נישואים גמורים, ונפלה אשתו לפני אחיו הפיקח לייבום, מה יעשה פקח בעל הפקחת – שאשתו הפיקחת היא אחות יבמתו? תצא – היבמה בלא ייבום ובלא חליצה, משום אחות אשה – שהרי נישואי הפיקח נישואים גמורים, ונמצאת היבמה אסורה עליו משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת – ונפלה אשתו לפני אחיו החרש לייבום, והרי זיקתה מן התורה, מה יעשה חרש בעל הפקחת – שאשתו היא אחות יבמתו, אבל נישואיה אינם אלא מדברי סופרים? מוציא אשתו בגט – שזיקת אחותה הבאה מכוח נישואים של תורה, אסורה על היבם את אשתו משום אחות זקנתו, ואין כוח בנישואיו, שאינם אלא מדברי סופרים, לרחות את היבמה משום אחות אשה, ואשת אחיו – היבמה, אסורה לעולם – לכל אדם, שהואיל וחרש הוא אינו יכול לחלוץ לה, שחליצת חרש פסולה; ואף לייבמה הוא אסור,

בגמ, ואשת אחיו אסורה לעולם.

ה' שני אחים פקחים, נשואים לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת פקחת; מת פקח בעל החרשת, מה יעשה פקח בעל הפקחת? תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת, מה יעשה פקח בעל החרשת? מוציא את אשתו בגמ, ואת אשת אחיו בחליצה.

ו' שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת פקחת; מת חרש בעל החרשת, מה יעשה פקח בעל הפקחת? תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת, מה יעשה חרש בעל החרשת? מוציא אשתו בגמ, ואשת אחיו אסורה לעולם.

ז' שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות פקחות; מת חרש בעל הפקחת, מה יעשה פקח בעל הפקחת? או חולץ או מיבם. מת פקח בעל הפקחת, מה יעשה חרש בעל הפקחת? בוגם, ואינו מוציא לעולם.

ח' שני אחים פקחים, נשואים לשתי נכריות, אחת פקחת ואחת חרשת; מת פקח בעל החרשת, מה יעשה פקח בעל הפקחת? בוגם, ואם רצה להוציא – יוציא. מת פקח בעל הפקחת, מה יעשה פקח בעל החרשת? או חולץ או מיבם.

ט' שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות, אחת חרשת ואחת פקחת; מת חרש בעל החרשת, מה יעשה פקח בעל הפקחת? בוגם, ואם רצה להוציא – יוציא. מת פקח בעל הפקחת, מה יעשה חרש בעל הפקחת?

פירוש ברטנורא

ד' מוציא את אשתו בגמ. דוקת אחותה הבא מבח קדושין גמורים אוסרתה עליו, ואין כח בקדושין רדיה לדחות היבמה משום אחות אשתו: ואשת אחיו אסורה לעולם. דרש לא חליץ, ולכנס אי אפשר משום אחות אשה:
ז' בוגם ואינו מוציא לעולם. דלא אתי נגד רדיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון:

משניות מבוארות – קהתי

שנישואי אשתו אוסרים אותה עליו משום אחות אשה מדברי סופרים.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ז

שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות פקחות – לשתי נשים פקחות שאינן אחיות; מת חרש בעל הפקחת – שאין נישואיו גמורים, ונפלה אשתו לפני אחיו הפיקח לייבום, מה יעשה פקח בעל הפקחת – שנישואיו גמורים, וזיקת יבמתו אינה אלא מדברי סופרים? או חולץ או מיבם – כדן כל יבמה. מת פקח בעל הפקחת – ונזקקה אשתו לאחיו החרש, מה יעשה חרש בעל הפקחת? בוגם – את יבמתו, ואינו מוציא לעולם – שאין גיטה שהוא מדברי סופרים, יכול להפקיע את זיקת יבמתו, שהיא מן התורה; ולחלוץ אינו יכול, שאין החרש חולץ.

באור משנה ח

שני אחים פקחים, נשואים לשתי נכריות, אחת פקחת ואחת חרשת; מת פקח בעל החרשת – ונפלה אשתו לפני אחיו, בעל הפקחת, לייבום, מה יעשה פקח בעל הפקחת? בוגם – את יבמתו; ואינו חולץ לה, שאין חליצה בחרשת, ואם רצה להוציא, יוציא – לאחר הייבום בגמ. מת פקח בעל הפקחת – ונפלה אשתו לפני אחיו לייבום, מה יעשה פקח בעל החרשת? או חולץ או מיבם – שהרי הוא פיקח ויבמתו פיקחת.

י ו ס ש י

באור משנה ט

שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות, אחת חרשת ואחת פקחת – החרש נשוי לחרשת והפיקח לפיקחת; מת חרש בעל החרשת – ונפלה אשתו לפני אחיו הפיקח לייבום, מה יעשה פקח בעל הפקחת? בוגם – את יבמתו החרשת; אבל אינו חולץ לה, שאין חליצה בחרשת, ואם רצה להוציא – את היבמה, יוציא – לאחר הייבום בגמ. מת פקח בעל הפקחת – ונפלה אשתו לפני אחיו החרש לייבום, מה יעשה חרש בעל

י ו ס ר ב י ע י

באור משנה ה

שני אחים פקחים, נשואים לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת פקחת; מת פקח בעל החרשת – שנישואיו לא היו נישואים גמורים, ונפלה אשתו לפני בעל אחותה לייבום, מה יעשה פקח בעל הפקחת – שנישואיו היו נישואים גמורים, וזיקת אחות אשתו אינה אלא מדברי סופרים? תצא משום אחות אשה – שהרי אפילו אחות אשה שנישואיה היו גמורים, פטורה מן הייבום ומן החליצה, ומכל שכן זו שנישואיה לא היו נישואים גמורים. מת פקח בעל הפקחת – ונפלה אשתו לפני בעל החרשת לייבום, מה יעשה פקח בעל החרשת – שנישואיו אינם אלא מדברי סופרים, ואילו זיקת יבמתו מן התורה היא? מוציא את אשתו בגמ – לפי שזיקת אחותה אוסרתה עליו משום אחות וזקוקתו, ואת אשת אחיו בחליצה – להתירה לשאר בני אדם. אבל לייבמה הוא אסור, מפני שהיא אחות אשתו מדברי סופרים.

באור משנה ו

שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת פקחת – החרש נשוי לחרשת והפיקח לפיקחת; מת חרש בעל החרשת – שנישואיו לא היו גמורים, ונפלה אשתו לפני אחיו הפיקח, בעל אחותה, לייבום, מה יעשה פקח בעל הפקחת? תצא – יבמתו בלא ייבום ובלא חליצה, משום אחות אשה – שהרי נישואי הפיקח נישואים גמורים, ונמצאת היבמה אסורה עליו משום אחות אשתו. מת פקח בעל הפקחת – ונפלה אשתו לפני אחיו החרש לייבום, מה יעשה חרש בעל החרשת – שנישואיו אינם גמורים, וזיקת יבמתו מן התורה היא? מוציא אשתו בגמ – לפי שזיקת אחותה אוסרת אותה עליו, ואשת אחיו אסורה לעולם – לכל אדם, שאינו יכול לחלוץ לה, משום שאין חליצה בחרש, ואף לייבמה הוא אסור, מפני שהיא אחות אשתו מדברי סופרים.

החֲרַשְׁתָּ? כּוֹנֵם, וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם.

פ ר ק ח מ י ש ה ע ש ר

א הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבִעֻלָּהּ לַמְדִינָה הֵימָּן, שְׁלוֹם בֵּינוּ לְבִינָה וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וּבָאת וְאָמְרָה: מֵת בְּעָלִי – תִּנָּשָׂא; מֵת בְּעָלִי – תִּתְיַבֵּם. שְׁלוֹם בֵּינוּ לְבִינָה וּמִלְחָמָה בְּעוֹלָם, קָטָמָה בֵּינוּ לְבִינָה וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וּבָאת וְאָמְרָה: מֵת בְּעָלִי – אֵינָה נֶאֱמָנָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינָה נֶאֱמָנָה, אֲלָא אִם כֵּן בָּאת בּוֹכָה וּבִגְדִיָּה קְרוּעִין. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת זֹאת וְאַחַת זֹאת – תִּנָּשָׂא.

ב בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: לֹא שָׁמַעְנוּ אֲלָא בִּבְּאָה מִן הַקָּצִיר, וּבְאֻתָּהּ מְדִינָה, וּבְמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שְׁמַאי: אַחַת הִבָּאָה מִן הַקָּצִיר, וְאַחַת הִבָּאָה מִן הַבְּצִיר, וְאַחַת הִבָּאָה מִמְדִּינָה לַמְדִּינָה; לֹא דִבְּרוּ חֲכָמִים בְּקָצִיר אֲלָא בְּהִיָּה. חֲזִירוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת בְּבֵית שְׁמַאי.

ג בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: תִּנָּשָׂא וְתִטַּל בְּתַבְתָּהּ. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: תִּנָּשָׂא וְלֹא תִטַּל בְּתַבְתָּהּ. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית

פירוש ברטנורא

טו א האשה. שלום בינו לבינה. שאם היתה קטמה בינו לבינה דלמא מחמת שנאה מכונה לאסור עצמה עליו: ושלום בעולם. שאם היה שעת חירום דלמא כשראתה ששהה הרבה זמן ולא חזר אמרה ודאי לפטים הרגתה. אי נמי, ראתה אותו מוכה במלחמה וסברה ודאי ימות. אבל כששלום בעולם אי לא חזרתה דמית ודאי חיישא לקלקולא שמה יבא לאחר שתנשא, ומהא מקולקלת: רבי יהודה אומר כן. ולית הלכתא כוותיה: אמרו לו. לרבי יהודה פקחת תנשא שומה לא תנשא, אלא אחת זו ואחת זו תנשא:

ב בבאה מן הקציר. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חטין ונשכו נחש לאחד מהם ומת, ובאה והודיעה בבית דין ושלחו ומצאו כדבריה. ולא התירו חכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב, אבל ממדינת הים אינה נאמנת: אלא בחוה. מעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר מקומות:

משניות מבוארות – קהתי

לאמת דבריה על ידי כבי ובגדים קרועים – "תוספות יום טוב" לא תינשא? אלא אחת זו ואחת זו תינשא.

שבת קודש

באור משנה ב

בית הלל אומרים: לא שָׁמַעְנוּ – שאשה נאמנת לומר: "מת בעלי", ומתירים לה להינשא, אֲלָא בִּבְּאָה מִן הַקָּצִיר – ואמרה: "מת בעלי מנשיכת נחש", וּבְאֻתָּהּ מְדִינָה – שבית דין יכולים לברר הדבר. וּבְמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה – שהלכו עשרה בני אדם לקצור חטים, נשכו נחש לאחד מהם ומת, ובאה אשתו והודיעה לבית דין, ושלחו ומצאו כדבריה. באותה שעה אמרו: האשה שאמרה: מת בעלי – תינשא; מת בעלי – תתייבם (וגמרא); ולא התירו חכמים אלא בכגון זה שהיה הדבר קרוב להתברר, ומתוך כך אין חוששים שמה האשה תשקר. אבל אשה שבאה ממדינת הים, אינה נאמנת. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שְׁמַאי – לבית הלל: אַחַת הִבָּאָה מִן הַקָּצִיר, וְאַחַת הִבָּאָה מִן הַיָּדִיתִים, וְאַחַת הִבָּאָה מִן הַבְּצִיר, וְאַחַת הִבָּאָה מִמְדִּינָה לַמְדִּינָה – בין שהיא באה מן הקציר, בין שבאה מן המדינה של הידיתים, בין מן הבציר של ענבים, ואפילו באה ממדינת הים, הרי היא נאמנת לומר שמת בעלה, לא דִבְּרוּ חֲכָמִים בְּקָצִיר אֲלָא בְּהִיָּה – שמעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר מקומות (וש"י). בגמרא מובאת ברייתא: "אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריהם אין לי אלא קציר חטים; קציר שעורים מניין? ואין לי אלא קוצר; בוצר, מוסק, גודר, עודר – מניין? אלא מעשה שהיה בקציר, והוא הדין לכולם; אף כאן מעשה שהיה באותה מדינה והוא הדין לכולן". חֲזִירוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת בְּבֵית שְׁמַאי – שאף הבאה ממדינת הים נאמנת לומר: "מת בעלי", ומתירים לה להינשא.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא דנה באשה שהתירו לה להינשא על סמך דבריה שמת בעלה, אם היא מקבלת את כסף כתובתה. **בית שמאי אומרים:** תִּנָּשָׂא וְתִטַּל בְּתַבְתָּהּ – כיון שמתירים לה להינשא, הרי היא מקבלת את כסף כתובתה. **בית הלל אומרים:** תִּנָּשָׂא וְלֹא תִטַּל בְּתַבְתָּהּ – שלענין מומן אינה נאמנת עד שתביא עדים. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שְׁמַאי – לבית הלל: הִתְרַתָּם עֲרוּהָ חֲמוּנָה – הרי הודיתם לנו שמותרת היא להינשא, ומאחר שהאמנתם

החֲרַשְׁתָּ? כּוֹנֵם – את יבמתו, וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם – שהואיל והוא חרש, אין כוח בגיטו, שהוא מדברי סופרים, להפקיע את זיקתה, הבאה מכוח נישואיו הגמורים של אחיו, שהיא מן התורה.

באור משנה א

שני הפרקים שלפנינו, שהם האחרונים במסכתנו, חוזרים לרדן בענין האשה שמת בעלה במדינת הים, שקצת מהלכותיה כבר נידונו בפרק י'. **האשה שהלכה היא וביעלה למדינת הים** – לארץ רחוקה, שְׁלוֹם בֵּינוּ לְבִינָה וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם – בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה פיסקה זו משום שהיא רוצה להשיענו בסיפא: "קטטה בינו לבינה" או: "מלחמה בעולם", אבל בענייננו אין צורך לידע בבירור שיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם, אלא אף בסתם הדין כך; וּבָאת – האשה ממדינת הים, וְאָמְרָה – לבית דין: מֵת בְּעָלִי – התירוני להינשא, תִּנָּשָׂא – מתירים לה להינשא, שמאמינים לה; וכן אם אמרה: מֵת בְּעָלִי – ואין לו בנים, תִּתְיַבֵּם – מתירים לה להתייבם לאחי בעלה; ואף על פי שהחזקה באשת איש ואין לה עדים שמת בעלה, מכל מקום משום תקנת עגונות הקילו חכמים להאמין לה, שכן חזקה על אשה שלא תינשא עד שתחקור היטב ויוברר לה שמת בעלה, כי חוששת היא שמה יבוא בעלה לאחר שתינשא ונמצאת מקלקלת עצמה, שתיאסר על בעלה הראשון ועל זה ותפסיד כתובתה ויהיו בניה ממזרים כדין אשת איש שנישאה לאחר. מכאן אמרו חכמים: האשה נאמנת לומר שמת בעלה. שְׁלוֹם בֵּינוּ לְבִינָה וּמִלְחָמָה בְּעוֹלָם, או קָטָמָה בֵּינוּ לְבִינָה וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וּבָאת וְאָמְרָה: מֵת בְּעָלִי – אֵינָה נֶאֱמָנָה – שאם מלחמה בעולם, אנו חוששים, שמה הלך בעלה ולא חזר, ומתוך השערה בלבד היא אומרת שמת; ואם קטטה בינו לבינה, אנו חוששים, שמה מחמת שנאתה לבעלה היא רוצה לאסור עצמה עליו. בגמרא מבואר: קטטה בינו לבינה – כגון שאמרה לבעלה: "גירשתי בפני פלוני ופלוני", ואלה אמרו: לא היו דברים מעולם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינָה נֶאֱמָנָה – לומר שמת בעלה, אֲלָא אִם כֵּן בָּאת בּוֹכָה וּבִגְדִיָּה קְרוּעִין – מחמת אכלה על בעלה. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי יהודה: אַחַת זֹאת וְאַחַת זֹאת, תִּנָּשָׂא – בין בוכה ובגדיה קרועים בין אינה בוכה ואין בגדיה קרועים מותרת להינשא כשהיא אומרת שמת בעלה. בברייתא בגמרא מובא: "אמרו לו רבי יהודה: לדברך פיקחת (היודעת להתחכם לבוא בכבי ובבגדים קרועים, כדי שיאמינו לה) תינשא, שומה (שאינה נותנת לבה

שְׁמַאי: הִתְרַתָּם עֲרוֹהָ חֲמוּרָה, לֹא תִתִּירוּ אֶת הַמָּמוֹן הַקָּל? אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הַלֵּל: מִצִּינוּ שְׂאִין הָאֲחִים נִכְנְסִים לַנִּחְלָה עַל פִּיהָ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: וְהִלָּא מִסְפָּר כְּתֻבָּתָהּ גָּלוּמָה, שֶׁהוּא פּוֹתֵב לָהּ: שְׂאֵם תִּנְשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְּלִי מֶה שֶׁפְּתוּב לִיכִי. וְחִזְרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי.

פירוש ברטנורא

ג שֵׁאִין הָאֲחִים נִכְנְסִים. לנחלת בעלה, דרחמנא אמר (דברים י"ז) על פי שנים עדים. וגבי נשואין דידה הוא דאקילו רבנן משום עגונה: **מספר כתובתה.** מנוסח הכתוב בשטר כתובה, כשתנשאי לאחר, והרי היא נישאת, ואם כן תטול כתובתה:

משניות מבוארות – קהתי

לה לענין איסור אשת איש, שהוא איסור חמור של עריות, והתרתם לה להינשא, **לֹא תִתִּירוּ אֶת הַמָּמוֹן הַקָּל** – היאך לא תאמינו לה בענין גביית כתובתה, שאינו אלא ענין ממון קל? **אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הַלֵּל** – לבית שמאי: **מִצִּינוּ שְׂאִין הָאֲחִים נִכְנְסִים לַנִּחְלָה עַל פִּיהָ** – באמת מוצאים אנחנו שבענין ממון אין מאמינים לה, שהרי אין האחים זכאים לירש את נכסי בעלה על סמך עדותה שהוא מת; ומכאן שלא האמינוה אלא לענין נישואין, משום תקנת עגונות, אבל לענין ממון צריכים שני עדים, שנאמר (דברים י"ז, טו): "על פי שני עדים... יקום דבר". הלכך תינשא ולא תיטול כתובתה. **אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: וְהִלָּא מִסְפָּר כְּתֻבָּתָה גָּלוּמָה** – מנוסח הכתובה אנו למדים שהיא נוטלת כסף כתובתה, **שֶׁהוּא פּוֹתֵב לָהּ** – שהרי הבעל כותב לה בכתובה: **שְׂאֵם תִּנְשְׂאִי לְאַחֵר תִּטְּלִי מֶה שֶׁפְּתוּב לִיכִי** (לך) – וכיון שהיא מותרת להינשא לאחר הרי זכאית היא לקבל את כסף הכתובה. **וְחִזְרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי** – שאף על פי שאין האחים נכנסים לנחלת בעלה על פי עדותה, מכל מקום הואיל והתירוה להינשא הרי היא גובה כתובתה.

אגרות קודש

ב"ה, ב' ניסן, יום הסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב),
ה'תשכ"א. שנת המאה להולדתו זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
ברוקלין, נ. י.

לכל אחד ואחת אשר בכפר חב"ד - מיסודו ובהנהלתו

של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע -

ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

לקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי
לכל אחד ואחת מהם - ברכה לחירות מכל ענינים המבלבלים מעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב ולחג
כשר ושמח.

אשר שמחה פורץ גדר, שנוהג בעיני תומ"צ למעלה מגדרו וטבעו, וההנהגה עמו מלמעלה -
שפורצין בשבילו גדרו של עולם ומתברך בבני חיי ומזוני (ובכל ענינים אלה - באופן ד'רוויחי).

ומתאים לפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר חג הפסח נמשך ומאיר בכל יום ומאיר תמיד - יהי
רצון שיהי' כן בכל עניניהם הפרטים והכללים גם יחד, ובימי כל השנה כולה,

עדי יבוא הפורץ - משיח צדקנו - ויגאלנו בגאולה האמתית ויקיים היעוד - ופרצת ימה וקדמה
וצפונה ונגבה.

בברכת חג הפסח כשר ושמח ולקץ בריא ושמח.

שלחתי - מצה שמורה, ובקשתי אשר ועד הכללי של כפר חב"ד עם ועד הרוחני והרה"ג הרה"ח
הו"ח אי"א נ"מ כו' הרש"ז שליט"א מרא דאתרא בראשם - יחלקון לתושבי כפר חב"ד ולבחירי
עסקני חב"ד אשר באה"ק ת"ו - שליט"א.

ויהי רצון שתפעל המצה פעולתה, פעולת מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא במילואה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

משו מפניו — היו מתחבאים. **העבודה** — שבועה. **ביתום ויתומה** — לזווג זה לזו. **אכלבא** — אוצר של חטים. **אוהבך** — הקדוש ברוך הוא. **אלא באחר מעניי ישראל** — משום דמעשה נסים הוא, ואסור לאדם להנות ממעשה נסים, כדאמר לעיל (כב,): ואם עושין לו נס — מנכין לו מזביותיו. **רבי יהודה נשיאה** — היה בנו של רבן גמליאל בר רבי. **לשמואל הרמתי** — שירדין גשמים בשבילו, דכתיב "הלל קציר חטים היום". ועכשיו באין כל ישראל והטילו על ר' יהודה בן גמליאל דצוות, וליכא דמשגח ביה. **שנתקע** — תקוע. **והא לא קבלינן מאתמול** — בהדיהו. **גרידין** — (גרירינן) גרויין ומשוכין אנו אחריהן, וכמי שקבלנו עלינו.

דף כא ע"א: הגמרא מביאה מעשה נסים נוסף שאירע לחכם: **אַלְעָזָר אִישׁ בִּירְתָא, כִּד הָוּ חָזוּ לִיה גַּבְאֵי צַדִּיקָה הָווּ מָשׁוּ מִינֵיהּ** - כשהיו רואים אותו גבאי צדקה היו נחבאים מפניו, משום **דְּכָל מָאִי דְהָוָה נִפְיָה וְיָהִיב לָהּ** - שכל מה שהיה אצלו היה נותן להם עבור העניים, ולא רצו לקחת כל רכשו. **יֻמָּא חַד הָוָה סָלִיק לְשׁוּקָא לְמִזְבֵּן נְדוּנָא לְבִרְתֵּיהּ** - היה עולה לשוק לקנות נדוניה לבתו לקראת נישואיה, **חֲזוּהוּ גַבְאֵי הַצַּדִּיקָה וּמָשׁוּ מִינֵיהּ, אֹל וְרַחֲמֵי בִתְרֵיהּ** - הלך ורץ אחריהם, וכשהשיגם **אָמַר לָהּ, אֲשַׁפְּעֲתִיכּוּ בְּמָאִי עֲסָקִיתּוּ** - משביעכם אני שתאמרו לי במה אתם עוסקים. **אָמְרוּ לִיה, עוֹסְקִים אֲנִי בִיתוּמָה וְיִתוּמָה** להשיאם. **אָמַר לָהּ, הָעֵבֶדְתָּ** [לשון שבועה] **שֶׁהָן קוֹדֶמִין לְבִתִּי** בצרכי הנישואין. **שָׁקַל כָּל דְּהָוָה בְּחֵדְרֵיהּ, וְיָהִיב לָהּ** - לקח כל מה שהיה אצלו לצורך הנדוניה ונתן להם, **וּפָשׁ לִיה חַד זֵוָא** - ונשאר לו זוג אחד שהחזירו לו הגבאים מאחר שלא היו זקוקים לו, **וְנָכַן לִיה חִיטִּי** - וקנה בזוג זה חטים, **וְאָסִיק שְׂדֵינָה בְּאֶבְלָבָא** - והעלה אותם לביתו וזרקם באוצר של חטים. אחר כך **אָתְּאִי דְבִיתָהּ וְאָמְרָה לָהּ לְבִרְתֵּיהּ** - באה אשתו ואמרה לבתו, **מָאִי אֵייתִי אַבּוּךָ** - מה הביא אביך מן השוק. **אָמְרָה לָהּ, כָּל מָה דְּאֵייתִי, בְּאֶבְלָבָא (שְׂדִיתִיה) [שְׂדִי]** - באוצר זרק. **אָתְּאִי לְמִפְתַּח כְּבָא דְּאֶבְלָבָא** - באה לפתוח את דלת האוצר, **וְחָזַת אֶבְלָבָא דְּמִלֵּיא חִיטִּי** - וראתה את האוצר שהתמלא כולו חטים, **וְקָא נַפְקָא בְּצִינּוּרָא דְרִשָּׁא** - והיו החטים כה רבות עד שהיו יוצאות בחור שבמפתח הדלת שבו סובב צירה, **וְלֹא מִפְתַּח כְּבָא** - ולא יכלה הדלת להיפתח מרוב חטים. **אֲזַלָּא בְרִתֵּיהּ** - הלכה בתו **לְבִי מְדֻרְשָׁא, וְאָמְרָה לִיה** - לאביה, **בָּא וְרֵאָה מָה עָשִׂה לָךְ אוֹהֲבְךָ** - הקב"ה, שכל האוצר התמלא ממעט החטים שהבאת. **אָמַר לָהּ, הָעֵבֶדְתָּ שְׂהִי הָן כְּתָקְרֵשׁ עֲלֵיךְ, כְּלוּמַר, כִּסֵּף זֶה יֵהָא לְצַדִּיקָה, מְשׁוּם שֶׁאֲסוּר לִיהֵנּוּת מִמַּעֲשֵׂי נִסִּים, וְאִין לָךְ בְּהָן חֶלֶק אֱלָא בְּאַחֵר מַעֲנִי יִשְׂרָאֵל** המתפרנס מן הצדקה.

הגמרא חוזרת להביא מעשי החכמים בתפילתם על הגשמים: **רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה בִּן רַבִּי גַמְלִיאֵל בִּן רַבִּי גִזּוֹר תַּעֲנִיתָא** על עצירת גשמים **וְכַעֲרִי רַחֲמֵי** - וביקש רחמים, **וְלֹא אָתְּא מִיטְרָא** - ולא ירדו גשמים. **אָמַר, כְּמָה אִיכָא מְשֻׁמוּאֵל הָרַמְתִּי לִיהוּדָה בֶּן גַּמְלִיאֵל** - כמה הבדל יש בין שמואל הנביא אלי, שבשמואל נאמר (שמואל א' יב יז) "הלא קציר חטים היום וגו'", ויקרא שמואל אֵל ה' וַיִּתֵּן ה' קֶלֶת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא, שנענה מיד אף שהתפלל לבד ובעת הקציר, ואילו אני שהטילו עלי לבקש רחמים, אף שעתה עת הגשמים וגזרתי תענית יחד עם הרבים, לא נענית, **אִין לֹא לְדוֹר שְׁכֵן נִתְקַע** - שנתמנה לו נשיא כזה שאין נשמעת תפילתו, **וְאִין לֹא לְמִי שֶׁעָלְתָה בְּיָמָיו כָּךְ** - שיש בימיו צרה ואין מי שראוי להתפלל עליה. ומתוך כך **חָלַשׁ דַּעֲתֵיהּ** של רבי יהודה וְאִזְ אָתְּא מִיטְרָא.

מעשה נוסף: **רַבִּי נְשִׂיאָה (גזר) [גזור] תַּעֲנִיתָא** - בבית הנשיא גזרו תענית על הציבור שיתענו למחר מפני עצירת גשמים, **וְלֹא אוֹדְעִינָהוּ** - ולא הודיעו לרבי יוחנן ולר' לקיש שיקבלו עליהם התענית, אלא רק **לְצַפְרָא** - בבוקר יום התענית **אוֹדְעִינָהוּ. אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, הָא לֹא קָבִילְנָא עָלֵן מְאוּרְתָא** - הרי לא קיבלנו עלינו את התענית מאתמול, ושמוא לא נתפלל תפילת תענית. **אָמַר לִיה, אֲנִי בִתְרֵיהּ גְרִידִין** - נגריים אנו אחריהם והם קיבלו עליהם את התענית מאתמול, ולכך אנו יכולים להתפלל.

כדי לבטל את עניין הגלות, יש צורך להמשיך מבחינת יחיד לבחינת אחד.

פרק המישי - השוכר את הפועל

פרק זה עוסק בדיני יין נסך וסתם יין של גוי, ואיסורי הנאה אחרים, ובדיני טבילת כלי גוי והכשרתם.

משנה

המשנה מבארת מהו דין השכר שמקבלים על מלאכה הנעשית ביין נסך: עובד כוכבים השוכר את הפועל היהודי לעשות עמו מלאכה כגון נסך – ביין שניסכו אותו לשם עבודת כוכבים, כגון להריקו מכלי לכלי או להעבירו ממקום למקום, שִׁכְרוֹ של היהודי אסור בהנאה.

אך אם העובד כוכבים שִׁכְרוֹ לעשות עמו מלאכה אחרת, ולא לעשות מלאכה ביין נסך, אזי אף על פי שאמר לו 'העבד לי חבית של יין נסך מִמָּקוֹם לְמָקוֹם', מכל מקום שִׁכְרוֹ מותר. וכן עובד כוכבים השוכר את החמור מיהודי, כדי להביא עליו יין נסך, שִׁכְרוֹ אסור בהנאה. אך אם הגוי שִׁכְרוֹ לעשות בה מלאכה אחרת, כגון לִישֵׁב עָלֶיהָ, אזי אף על פי שהגוי עובד כוכבים לגינו – כלי של יין שלו שיש בו יין נסך עָלֶיהָ, מכל מקום שִׁכְרוֹ מותר.

גמרא

שואלת הגמרא: מאי טעמא – מה הטעם ששִׁכְרוֹ של יין נסך אסור בהנאה. אילימא – אם נאמר שהואיל ויין נסך אסור בהנאה, לפיכך שִׁכְרוֹ נמי – גם הוא אסור בהנאה, משום שכל ריוח המגיע מחמת איסור הנאה נחשב כהנאה מהאיסור, ונאסר בהנאה אף הוא, אם כן קשה, הרי פירות של עֶרְלָה ופירות של כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, דאסורין בהנאה, ואף על פי כן תנן במשנה (קידושין נז) שאם מִכְרוֹ וְקִדְּשׁ אֶשֶׁה בְּדַמִּיתָן – בדמים שקיבל עבדו, מִקְדָּשָׁתו, ומוכח שריוח המגיע מחמת איסורי הנאה אינו נאסר בהנאה, שהרי המקדש אשה באיסורי הנאה אינה מקודשת.

מיישבת הגמרא: אלא, הטעם ששכר יין נסך אסור בהנאה, הואיל ויין נסך תופס את דמיו, כלומר שאם מכרוהו נתפסים הדמים שהתקבלו תמורתו באיסורו, ונאסרים גם הם בהנאה, שמאחר שהתנסך לעבודת כוכבים הרי הוא כְּעִבּוּדֵי כּוֹכָבִים עצמה, שמצינו לעיל (נד) שתופסת דמיה, ומאחר שדמי יין נסך אסורים בהנאה, לכן גם שכרו אסור בהנאה. אבל ערלה וכלאי הכרם שאינם תופסים את דמיהם, גם שכרם אינו אסור.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: והרי שביעית, תּוֹפֶסֶת אֶת דְּמֶיהָ, שהמוכר פירות שביעית נעשים המעות קדושים בקדושת שביעית כמו הפירות, ואף על פי כן תנן במשנה (שבועות פ"ח מ"ד), שהאומר לפועל בשנת השמיטה הִלֵּךְ דִּינָר זֶה, וְלָקוּט לִי בּוֹ יָדָךְ של שביעית היום, שִׁכְרוֹ של הפועל אסור להשהותו אחרי זמן הביעור, אלא צריך לבערו בשביעית, משום שלשון 'לקוט לי בו' משמעותה שהפועל מקבל את הדינר תמורת הירקות, וכאילו אמר לו 'לקוט ירק בשווי דינר ותמכור לי אותו', ונמצא שהפועל מכר לבעל הבית ירקות שביעית, והדינר שקיבל נתפס בקדושתם. אך אם אמר בעל הבית לפועל 'הילך דינר זה וְלָקוּט לִי יָדָךְ של שביעית

היום, ולא אמר לו 'בו', שִׁכְרוֹ מותר להשהותו אחר זמן הביעור, ואינו נתפס בקדושת שביעית, משום שלשון זו משמעותה שנותן לו את הדינר בתמורה למלאכה שעושה עבורו, ולא בתמורה לירקות. מבואר, שאף ששביעית תופסת דמיה, מכל מקום שכר המלאכה הנעשית בפירות שביעית לא נאסר, ואם כן גם ביין נסך אין לאסור את שכרו, אף שתופס דמיו.

הגמרא מבארת ביאור אחר בטעם איסור שכרו של יין נסך: אלא אִמְר רַבִּי אֶבְרָהָם אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, איסור זה אינו מעיקר הדין, אלא כְּגֵם הוּא שֶׁקִּנְסוּ חֲכָמִים, בְּחֻמְרֵין וּבְיֵין נֶסֶךְ.

מבארת הגמרא: מה שאמר רבי יוחנן שקנסו ביין נסך, הרי זה הא דאִמְרֵין – דין זה שאמרנו, ששכר יין נסך אסור בהנאה, והטעם הוא שקנסו חכמים את הפועל. אך מה שאמר רבי יוחנן שקנסו חכמים בחמורין, מאי היא – מה כוונתו.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בעניני שביעית ומבארת אותה, ומתוך כך יתבררו לבסוף דברי רבי יוחנן. משיבה הגמרא: דְּתִנִּיא בברייתא, החמורין ו-המנהיגים את החמורין שְׁחִיו עוֹשִׂין מִלֵּאכָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית, כלומר שהיו מוליכים את הפירות על החמור, שִׁכְרוֹ שְׁבִיעִית.

מבארת הגמרא: מאי – מה הביאור 'שכרן שביעית'. אילימא – אם נאמר שהביאור הוא דְּחֻבֵּינָן להו – שנותנים להם שִׁכְר מִפִּירוֹת שְׁבִיעִית, איך מותר לעשות כן, הרי נִמְצָא שוה – השוכר את החמורים פוֹרֵעַ להם את חובו מִפִּירוֹת שְׁבִיעִית, ואסור לעשות כן, הואיל והתורה אָמְרָה (ויקרא כה ט) 'וְהִיָּתָה שֶׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה', ודרשו מכאן לְאֶכְלָה – פירות שביעית ניתנו לאכילה, וְלֹא לְחֻזְרָה – ולא לעשות בהן סחורה. ופריעת חוב היא כסחורה, משום שמרויח מפירות שביעית.

מביאה הגמרא אפשרות אחרת: וְאֵלָּא 'שכרן שביעית' היינו, דְּקָדוּשׁ שִׁכְרוֹ – שהשכר שהם מקבלים נעשה קדוש בְּקִדּוּשַׁת שְׁבִיעִית.

דוחה הגמרא: וּמִי קָדוּשׁ – והאם אכן שכרם נעשה קדוש בקדושת שביעית, וְתִנִּיא – שנינו במשנה (שבועות פ"ח מ"ד) שהובאה לעיל, הָאֹמֵר לְפֹעֵל הִלֵּךְ דִּינָר זֶה, וְלָקוּט לִי יָדָךְ הַיּוֹם, שִׁכְרוֹ מותר, ואינו נתפס בקדושת שביעית. אך אם אמר לפועל הילך דינר זה, וְלָקוּט לִי יָדָךְ הַיּוֹם, שִׁכְרוֹ נתפס בקדושת שביעית ואסור להשהותו אחרי זמן הביעור. ואם כן, כשם שבאופן שלא אמר לו לשון 'בו', אין השכר נעשה קדוש בקדושת שביעית, אף שהתקבל תמורת מלאכה שנעשתה בפירות שביעית, כך גם השכר שקיבלו החמורים בעד מלאכה שעשו בפירות שביעית אינו קדוש בקדושת שביעית.

הגמרא מביאה מחלוקת בביאור המילים 'שכרן שביעית': אִמְר אֲבִי, לְעוֹלָם הַכוּוּנָה היא שְׁחֻבֵּינָן לִיה – נותנים לחמר את השִׁכְר מִפִּירוֹת שְׁבִיעִית. ודָּקָא קִשְׁיָא לָךְ – ומה שהקשית על כך ממה שדרשו חכמים לְאֶכְלָה וְלֹא לְחֻזְרָה, שאסור לפרוע חובותיו בפירות שביעית, יש ליישב, דְּבַעַל הַבֵּית יְהוֹבִיָּה נִהְלִיָּה בְּצֵד הִיתָר – נתן לחמר את הפירות באופן המותר. בְּתִנִּין במשנה (מעשר שני פ"ג מא) לגבי מעשר שני, שהדין הוא שצריך להעלותו לירושלים ולאכלו בטהרה, לֹא יֵאמָר אָדָם לְחִבְרוֹ

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סב עמוד א – מותר מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רכא רש"י תוספות

משנה השוכר – גוי ששכר את ישראל לעשות עמו מלאכה בין נסך, להריקו מכלי אל כלי או להעביר חבית ממקום למקום. ובין נסך ממש קאמר, שנתנסך לעבודה זרה, וסתם יין מביעיל לן בגמרא. שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת – כל שכרו מותר, דאף על גב דאגרא דרזיב לא משום מלאכה אחרת היא. ובגמרא מפרש לה שפיר. **גמרא** מקודשת – אלמא איסורי הנאה דמיון מותרין, וכל שכן שכר פעולתו אלא הואיל ותופס את דמיו כעבודה זרה – דבין דנתנסך לעבודה זרה הרי היא כעבודה זרה דדמיה אסורין, כדאמרן (עבודה זרה נד, ב): כל שאתה מדיה הימנו הרי הוא כמורה, וכי הכי דדמיו אסורין שכר פעולתו נמי אסור. לקוט לי בן – לשון מכר הוא, דמשמע: לקוט לי שווי ירק. שכרו אסור – לשהותו אחר זמן הביעור, אלא מתבער בשביעית. לקוט לי ירק – לשון שכירות הוא ולא לשון מכר, ואין לו דמים שיתפסו בקדושת שביעית. צד היתר – מנתת חנם. כרתנן – גבי מעשר שני. לחלק

השוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך שכרו אסור. שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת, אף על פי שאמר לו: "העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום" שכרו מותר. השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרה אסור. שכרה לשב עליה, אף על פי שהניח גוי לגינו עליה – שכרה מותר. גמרא מאי מעמא שכרו אסור? אילימא, הואיל ויין נסך אסור בהנאה – שכרו נמי אסור; הרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה, ותנן: מברן וקידש בדמיהן – מקודשת! אלא, הואיל ותופס את דמיו כעבודה זרה; והרי שביעית דתופסת את דמיה, ותנן, האומר לפועל: "הילך דינר זה, לקוט לי בו ירק היום" – שכרו אסור, "לקוט לי ירק היום" – שכרו מותר! אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: קנס הוא שקנסו תכמים בתמרין ובין נסך. יין נסך הא דאמרן. תמרין מאי היא? דתנא: התמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית – שכרן שביעית. מאי "שכרן שביעית"? אילימא דיהבין להו שכר מפירות שביעית נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית, והתורה אמרה: "לאכלה" ולא לסחורה! ואלא דקדוש שכרן בקדושת שביעית, ומי קדוש? והתנא: האומר לפועל: "הילך דינר זה ולקוט לי ירק היום" שכרו מותר, "לקוט לי ירק בו היום" שכרו אסור! אמר אביי: לעולם יהבין ליה שכר מפירות שביעית; ודקא קשיא לך: "לאכלה" ולא לסחורה דיהביה ניהליה בצד היתר, כדתנן, לא יאמר אדם לחבירו: העלה

השוכר את הפועל. מאי טעמא שכרו אסור – מותר השיטה משמע כי מעתה היה יודע שיין נסך תופס דמיו כעבודה זרה, ואף על פי כן היה רוצה לדמות שכר יין נסך לדמי ערלה ולשכר שביעית. אף על גב דאיכא בין נסך תרי חומרי: איסור הנאה, ותופס דמיו. והכי פריך: מאי טעמא שכרו אסור? נהי דתופס דמיו כעבודה זרה, מכל מקום שכרו אין בו איסור אלא מדרבנן, ואינו חשוב כדמי יין נסך, ומה טעם גזרו עליה אילימא משום דין נסך גופיה אסור בהנאה מן התורה, הלכך גזרו על שכרו אטו הגוף – והרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה מן התורה ולא גזרו על הדמים אטו הגוף; ואין להתמיד כאן בשכר יותר מהותם בדמים, דהשתא דמים שמצינו איסורי הנאה שגם דמיהם אסורין מן התורה כמו הגוף באותן תוספותין, ואפילו הכי לא גזרו דמים אטו גוף באותן שאין תוספין דמיהם, שכר שאינו אסור בשום איסור הנאה מן התורה – כל שכן שלא גזרו שכר אטו הגוף ומשני: אלא הואיל ותופס דמיו כעבודה זרה, כלומר, שכר בגוף לא מוחלק, אבל שכר בדמים מוחלק. ופריך: והרי שביעית דתופסת דמיה, וקאמר: שכר מותר, דמשמע: לגמרי, ולא נתפס בקדושת שביעית, ולא גזרין שכר שביעית אטו דמי שביעית! ואין לומר דשאני יין נסך דאית ביה תרי חומרי: איסור הנאה ותופס דמיו, דלא מוחלקי שכר בדמים בתרי חומרי יותר מבחומרא אחתו ומסיק, אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: קנס הוא שקנסו בו. והוא משום גזרה לא שייך למיגר כדפרישית, דאי מטעם מוחלק הוא – לא היה לנו לחלק בין פועל דין נסך לפועל דשביעית. וכן שביעית גופיה לא היה לחלק בין תמרים לפועל, אלא מטעם קנס הוא, וחכמים שקנסו ראו לקנות בתמרים יותר משום דנפיש אגרייהו, וכן פועל דין נסך – משום חומרא דין

נסך, כדמסיק רבא בסמוך. ודוקא בשנים אלו החמירי, יין נסך ושביעית, לפי שתופסין דמיון ראוי לקנות בשכר דהוי קצת כעין דמים, אבל בשאר איסורי הנאה שאין תוספין דמיהם מסתבר דלא קנסו. **והתנן** מברן וקדש בדמיהן מקודשת – תימנה: לפי מה שפירש בקונטרס לעיל בפרק "רבי ישמעאל" (נד, ב) דדוקא לקדש אשה חתירה אבל לאיתוהני מינייהו אסור מדרבנן, אבל לאיניש אחרינא שרו אותן מעות, והכי נמי גבי שביעית המעות אינם אסורין לאחרים כדאמר לעיל פרק "רבי ישמעאל" (שם). מאי קא פריך? הא דקאמר אסור במתניתין – היינו דוקא לפועל שאסורין הן כמו למכור דוקא ויש לומר: ד"אסור" דמתניתין משמע לכולי עלמא. מידו תימנה: מאי קפריך? שאני התם דהיינו בדיעבד, כדמכחך בגמרא פרק "הושפחין" (מו, ב) אבל לכתחלה אסור, ומתניתין לכתחלה איירי? יש לומר: ד"אסור" דמתניתין משמע ליה אפילו בדיעבד. **ברמיהן** מקודשת – משמע: הא בגוף הערלה אסור לקדש, וטעמא – משום דלית ביה שוה פרוטה. וקשה: בגופה נמי איכא שוה פרוטה בשלא כדרך הנאתו או באפרן, כדתנן (תמורה לד, א): כל הגשרפין אפרן מותר! ויש לומר: כיון שכל זמן שהוא בעין אסור למכור מן התורה – כמו כן אסור לקדש בו אשה, דהוי כמו מכירה חשובה ויש בו הנאה כשמקדש את האשה, דגמרינן (קידושין דף ב, א) קידה כיון ששדה עפרון, וזה לא דמי לקידה דשדה עפרון שראוי לקנות בו חפץ, או לשאר הנאות. **לקוט לי ירק היום** שכרו מותר – פירוש: דהוי כמו שכרו ללקוט מציאות, שאין אלו דמי פירות שביעית. ואם תאמר: הניחא למאן דאמר (בבא מציעא ח, א): המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, אם כן זה המלקט קנאם, וכשנתנם לבעל הבית בדיו זה נמצא מוכר לו פירות שביעית! יש לומר: דלא חשיב מוכר, דיד פועל כיו בעל הבית דמי. ועוד יש לומר, דשאני התם דאמר: לא קנה חבירו עד שתבא מציאה לידו, ואם ירצה המגביה יכול לזכות בה קודם שתבא ליד חבירו. אבל הכא שאין המלקט מתכוין לזכות כלל לא בתחלה ולא בסוף, וכשנתן לבעל הבית או זכה בעל הבית. וכי האי גוונא פירש רבינו תם שיליה "משיליך" (ביצה לט, ב) גבי מילאן ונותן לחבירו, דאמר רב נחמן: כרגלי מי שנתמלא לו, ואף על גב דאית ליה לרב נחמן דלא קנה חבירו, כיון שלא נתכוין לזכות הוא, וכשתנה לחבירו זכה חבירו. **נמצא זה** פורע חובו מפירות שביעית – אמר רבינו יצחק: דהסחורה שהיא אסורה בפירות שביעית – היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הכול למקום היוקר, וכמו שהיו עושים אסופי שביעית שפסולין לעדות בפרק "זה הורר" (סנהדרין כו, א) מטעם סחורה, וכן פורע חובו מפירות שביעית, שזה משתכר בפירות שביעית ולא "לאכלה" קרינא ביה, אבל אם הוא לוקט למכור על יד לקנות בו דבר אכילה – אין דבר זו סחורה. וכן שנינו פרק "לולב הגזול" (סוכה לט, א): מבלע דמי אתרוג בלולב. ובלא הבלעה נמי היה מותר אילמלא טעמא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, אלמא מותר למכור. ועוד תנן במסכת שביעית (פרק ז משנה ג): לא יאמר לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, אבל לוקט ובנו מוכר על יד. משמע דאפילו לכתחלה. ואם תאמר: תיקשי רישא לסיפא, רישא אסור לוקח למכור בשוק, משמע – הא לוקט מותר ואפילו בשוק, וחדר תני לוקט ובנו מוכר על יד – הא למכור בשוק אסור! ונראה דיש במשנה ברישא טעות סופר, וגרס בשניהם "לוקט". מיהו יש ליישב הגירסא, ואשמעינן דרין לוקח ולוקט שוין, דבשניהם אסור למכור בשוק, ורישא תנא לוקח והוא הדין לוקט, וסיפא לוקט והוא הדין לוקח. ויש ליתן טעם למה אסור יותר בשוק, כשבשמעמיד חנות בשוק דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית. ואף על פי שאמרנו שאסור לפרוע חובו מפירות שביעית משום דלאו "לאכלה" הוא, כדאמרין פרק "האיש מקדש" (קידושין נב, א): מעשה אחד שקידש חמש שנים בכלכלה של שביעית, ואמרו חכמים: אין האריות מקודשות, הא אחרות מקודשות. וטעמא, דמשום פריה ורבייה אקילו ביה רבנן, ומיהו יש לדחות, דהתם דיעבד אבל לכתחלה אסור. **דירחיב** ניהליה בצד היתר – ואם תאמר: כיון דרזיב ליה בצד היתר, מאי איירא דפועלים עושין בפירות שביעית הללו? אפילו היו עושין מלאכה אחרת יהיו מותרין לפרען מפירות שביעית! ויש לומר: דוקא כשעושין המלאכה בפירות שביעית עצמן – או אינו נראה כנותן שכר מה שפורען מפירות שביעית, ומשום הכי נקט עשה מלאכה בפירות שביעית ו"העלם לאכלה" דוקא, דדומה שהם של שנים יחד לאכלה. אבל עושה במלאכה אחרת – יכול להיות שהוא אסור, דדומה שפיר שכר מלאכה, העלה

יציאה מן ההגבלות והמדידות, כולל הגבלות ומדידות דקדושה, שיצא משביעיות רצונו מעצמו וממצבו.

רכב עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

העלה לי פירות לירושלים לחלק – רהוי כמבור מעשר שני, ואסור למבור מעשר שני. ודרכה משניות מוכיחות במסכת מעשר שני דאסור לעשות סחורה במעשר שני. ומסתבר דכל מידד דאין מתחלל עליו זהו סחורה האסורה בו, ואינו מתחלל אלא על דבר אבילה ושתייה, כדתנן (מעשר שני פ"ב מ"א): מעשר שני ניתן לאבילה שתייה וסיכה. וקשה: דהא תנן בסוף פרק קמא דמעשר שני: אין

הַעֲלָה לִי פְּרִיֹת הַלָּלוּ לְיִרְוּשָׁלַיִם לְחֶלֶק, אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: הָעֵלֶם לְאוֹכְלֵם וְלִשְׁתּוֹתֵם בִּירוּשָׁלַיִם, וְנוֹתְנִין זֶה לָזֶה מִתְּנֶה שֶׁל חֲנָם, וְרָבָא אָמַר: לְעוֹלָם דְּקָדוֹשׁ בְּקָדוֹשֶׁת שְׁבִיעִית, וְדָקָא קָשִׁיף לָךְ פּוֹעֵל, פּוֹעֵל דְּלֹא נִפְשִׁי אֲגִרְיָה – לֹא קָנְסוּהוּ רַבְּנָה, חֲמִירָן דִּנְפִישׁ אֲגִרְיָהוּ – קָנְסוּ רַבְּנָה בְּהוּ, וּמִתְנִיתִין – חוֹמְרָא דִּינָן נֶסֶךְ שְׁאֵינִי. אִיפְעָא לְהוּ: שְׁכָרוּ לְסִתָּם יִינָן, מַהוּ? מִי אֲמִירִינָן: פִּינָן דְּאִיסוּרָא חֲמור פְּרִינָן נֶסֶךְ, שְׁכָרוּ נִמְי אֲסוּר, אוֹ דְּלִמָּא הוּאֵלִי וּמוֹאֲמָתוֹ קִיל, אָף שְׁכָרוּ נִמְי קִיל? תָּא שְׁמַעִי: דִּהְהוּא גְּבָרָא דְּאֲגָר אֲרִיבִיהּ לְסִתָּם יִינָן, וְהָבוּ לִיהּ חִישׁ פֶּאֲגָרָא, אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב חֲסִדָּא, אָמַר לִיהּ: זֶל קְלִינְהוּ וְקָבְרִינְהוּ בְּקַבְרִי. – וְלִמָּא לִיהּ: בְּדִרְיָנְהוּ! – אֲתוּ בְּהוּ לִידֵי תַקְלָה. – וְלִקְלִינְהוּ וְלִבְדִּירִינְהוּ! – דְּלִמָּא מוֹבִיל בְּהוּ. – וְלִקְבִירִינְהוּ בְּעִינְיָהוּ! מִי לֹא תֵנָן: אַחֲד אֲבָן שְׁנִסְקֵל בְּהּ, וְאַחֲד עֵץ שְׁנִתְלָה עָלָיו, וְאַחֲד סִינָה שְׁנִהָרָה בּוּ, וְאַחֲד סוֹדֵר שְׁנִחֲנֵק בּוּ – פּוֹלֵם נִקְבְּרִים עֲמּוֹ! – הֵתֵם דְּקָא קִבְרִי בְּבִי דִינָא, מוֹכַחַא מִלִּתָּא דְּהִרְוִי בֵּית דִּין נִינְהוּ; הֵכָא לֹא מוֹכַחַא מִלִּתָּא, אָמַר אֵינִשׁ גִּבֵּי וְאִימִי קִבְרָא הֵכָא. דְּבִי רַבִּי יִצְחָי וְרַבִּי פִירִי שְׁבִיעִית מְעַנִּים וּפְרַעְוִי לְהוּ בְּשִׁמְיִית, אֲתוּ אֲמִירוּ לִיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לְהוּ: יָאוּת הֵן עֲבָדִין; וּבְנִגְדָן בְּאֲתָנָן – מוֹתֵר. דִּתְנִינָא: נִתֵּן לָהּ וְלֹא בָּא עָלֶיהָ, בָּא עָלֶיהָ וְלֹא נִתֵּן לָהּ – אֲתִנְנָהּ מוֹתֵר; נִתֵּן לָהּ וְלֹא בָּא עָלֶיהָ, פְּשִׁיטָא, פִּינָן דְּלֹא בָּא עָלֶיהָ, מִתְּנֶה פְּעִלְמָא הוּא דִּיחִיב לָהּ! וְתוּ, בָּא עָלֶיהָ וְלֹא נִתֵּן לָהּ – הָא לֹא יִחִיב

לחלק – שחטול שם חלק בהם, דאסור לפרוע חובו ממעשר שני, ואף על גב שגם זה אוכלו בירושלים. ומתניתין – דין נסך, דקניס נמי פועל דלא נפיש אגריה – חומרא דין נסך שאני. דאיסוריה חמור – דאסור בהנאה כיון נסך ממש. דמומאין קיל – כדאמרין ב"אין מעמידין" (עבודה זרה ל, ב.) שלש ימות הן, יין נסך – אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכיות, סתם יין – אסור בהנאה ומטמא טומאת משקן ברביעית. אריכה = ספינתו. בי קיברי = בית הקברות. וליבדריננו = יפוסם כמות שהם, למה לי לשרפן? אתו ביה – אינש לדיד תקלה, דהדרי ומלקטי להו. ולקברינו – הכי בעינייהו בולן נקברין עמו – דכתיב: "לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו" – אף העץ במשמע. והכי אמרין בפרק "נגמר הדין" "עץ, שומע אני בית תלש בין מחובר? תלמוד לומר: "כי קבור תקברנו", מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה שמוחוס קבורה ותלישה. אלמא עץ גופיה איסורי הנאה, וקברי ליה בעיניה ולא חיישין לתקלתו שאני התם כיון דקברי כבי דינא – בבית הקברות המתוקנים בבית דין, מוכחא מילתא לכל, מאן דמשבח להו התם ידע דמהרוגי בית דין הו ופירש. יופי פירי שביעית – קודם זמן הביעור. ופרעי להו בשמינית – אשתכח דאכלי עניים בשמינית אחר הביעור חליפי פירות שביעית. יאות הן עבדין – כיון דהדיא שעתא לא הו הך בעין, ולא איחלופי הני בחי – לאו חליפין נינהו ולא חיללא קדושת שביעית עליהו. ובגדו באתנן – בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר להקברה, דכיון דלאו בשעת ביאה יהיבי נידחיה, כי דר יחב לה הווא טלה – מתנה בעלמא הוא. נתן לה ולא בא עליה ביי – מפרש ואזיל, אלא הכי קאמר נתן לה ולא בא עליה – עכשיו, אלא לארר זמן. או בא עליה – ולא נתן לה עכשיו, אלא לארר זמן. לחול

לָהּ וְלֹא מִידֵי, וְכִינָן דְּלֹא נִתֵּן לָהּ מִאי "אֲתִנְנָהּ מוֹתֵר"? אֲלֹא הֵכִי קָאָמַר: נִתֵּן לָהּ וְאַחֲרָא קָד בָּא עָלֶיהָ, אוֹ בָּא עָלֶיהָ וְאַחֲרָא קָד נִתֵּן לָהּ – אֲתִנְנָהּ מוֹתֵר. נִתֵּן לָהּ וְאַחֲרָא קָד בָּא עָלֶיהָ, לְכִי בָּא עָלֶיהָ לחול

העם! ויש לומר: דהויא בקבר בגין שאסור בהנאה, אבל הכא בי קברי קרקע עולם, שאינו נאסר. וכן משמע בסנהדרין פרק "נגמר הדין" (מו, ב): קבריה דרב דהו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא. **אחי** לובלי – ואם תאמר: ומה בכך? הא פסקין לעיל (מט, א) כרבי יוסי דאמר: זה וזה גורם מותר (בבבא), דהוי ובל דאיסור וקרקע דהיתרי ויש לומר: שלכתחלה יש לחוש לדברי רבנן שחולקין עליו, דאמר: אף הוא נעשה ובל. **ולקברינוהו** בעינייהו – ומסיק: לא מוכחא מילתא ואסור. ואם תאמר: מאי שנא מכל הנקברין דחשיב פרק בתרא דתמורה (לג, ב) שור הנסקל ועגלה ערופה ושער נזיר וכל דקברי בעינייהו אף בלא בי קבריה ויש לומר: כיון שאין דרך לקבור בשר ושער מוכחא מילתא, אבל חשיב אין קבורתו מוכחא, דאיכא למימר איניש גב וקבר ואייתו הכא. וכן דרך עתה לקבור בכורות. ונראה שצריך לקברן מעט בעומק פן יבא לחטט אחרייהם. ולאחר שנעשו עפרא אין לחוש שמא יקחום לזבל בהם, דאין דרך לחטט אחר הקברים משום ובל. **יופי** פירות שביעית מענים ופרעי להם בשמינית – אשתכח דאכלי עניים בשמינית לאחר הביעור חליפי פירות שביעית. צריך לפרש שהאיסור היה מה שהיו אוכלים אותם בחוקת שלהם, דאלו בתורת שביעית אפילו הפירות עצמן יכולין עניים לאכול לכולי עלמא, כדתניא בתוספתא (פרק ח דשביעית): הגיע שעת הביעור עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אחד עניים אחד עשירים אוכלים אחר הביעור. אי נמי, העניים היו עושים מהם מלוגאנו וא סחורה, ולפיכך הקפידו עליהם אותם שבאו ואמרו לרבי יוחנן. **יאות** הן עבדין – דכיון דבהדיא שעתא לא הוה הך בעין – לא חליפין נינהו ולא חילל עליהו קדושת שביעית. ולפי זה, אפילו בשביעית עצמה היו יכולין לפרוע אם כבר אכלו פירות שביעית. והדיא דאמרין ב"לולב הגזול" (סוכה לט, א) דמבליע זמי אתרוז בלולב – הוא הדין בלא הבליע אם היה עם הארץ ורצה לקרקע עד שיכלה האתרוז. ולא היה כאן דמי שביעית. ומכאן דקדק הרב רבי אלחנן הלכה למעשה, שאם יש ביד ישראל יין נסך ועבודה זרה ודברים האסורים, ומכרן לגוי בהקפה, ומכרם הגוי לאחר קודם שיתן לזה הישראל הדמים – שהדמים מותרין בדביעור, ואף על פי שהאיסור עדיין ישנו בעולם. ועוד הוסיף רבינו יצחק, שאפילו לא מכרם הגוי, אלא כיון שמשכסם אצלו קודם שיתן הדמים, דקימאן ק"י (עבודה זרה עא, א) משיב גוי קונה, הוי כמו בא עליה ואחר כך נתן, דאתננה מותר כיון שלא היה ברשותה בשעת הביאה – והכא נמי לא היתה עבודה זרה ברשותו בשעת פריעת המנות. ומעם רבית לא היה לאסור, דאותן דבי רבי יצאי היה להם תבואה בביתם, וסאק בסאק מותר ביש. **אלא** הכי קאמר דבי נתן לה ואחר כך בא עליה אבננה מותר – פירוש: דכגון דאמר לה "חילק טלה מעכשיו", ובשעת ביאה תהא נגמרת מתנתה. ופרקי: ולחולל עלה איסור אתנן למפרע משעה דיהיב לה! ומסיק: כשקדמה והקריבו קודם הביאה. ופרקי: היכי דמי בשאמר לה חילק טלה מעכשיו, איך לשון אמר לה? אי דאמר לה "קני מעכשיו" – פשיטא דמותר, דהא ליתיה בשעת ביאה. אבל לשון גירסת הספריים "מתנה הוא דיהיב לה" קשה קצת, דהא לא מתנה הוא, שהרי אמר לה לכשתבעל תהא נגמרת כדפרישית. ובתמורה (כט, א) נמי אינו בספריים. ואי גרסינן ליה נפרש כן: כמו מתנה הוא, כיון שהקריבו כבר. **אלא**

העלה לי פירות הללו של מעשר שני לירושלים, לחלק – ובתמורה
 תיטול חלק בהם, משום שנראה כפורע חובו ממעשר שני, שהדבר
 אסור, אף שגם המקבל יאכלם בירושלים. אבל אומר לו, העלה –
 העלה את הפירות הללו כדי לאוכלם ולשתותם – שנאכל ונשתה
 מהם יחדיו בירושלים, ובלשון זו לא אסרו, שאינו נראה כפורע
 חובו, אלא כמזמין את חבריו לאכול עימו פירות מעשר שני
 בירושלים, והרי הם כמי שנותנין זה לזה פירות מעשר שני במתנה
 של חנם, ששינוי מע"ש פ"א מ"א – שהדבר מותר. וכך מבאר אב"י את
 דברי הברייתא 'שכרן שביעית', שמותר לבעל הבית לתת לחמרים
 את שכרם מפירות שביעית, אם אומר להם זאת באופן המותר,
 כגון 'הוליכו לי פירות אלו כדי שנאכל מהם יחדיו'.
 ודבא אמר, כוונת הברייתא אינה כן, אלא לעולם הביאור הוא
 דקדוש – ששכרם של החמרים נתפס בקדושת שביעית. ודבא קשיא
 לך – ומה שהקשית על כך מפועל שלקט פירות שביעית, שאם
 שכרו בעל הבית בלשון שכירות אין שכרו נתפס בקדושת
 שביעית, יש ליישב, שפועל דלא נפיש אגריה – שאין שכרו רב, לא
 קנסוהו רבנן – לא קנסו אותו חכמים שיהיה שכרו קדוש בקדושת
 שביעית. אבל חמריה, דנפיש אגרייהו – ששכרם רב, קנסו רבנן בהו
 – קנסו בהם חכמים, ששכרם יהיה קדוש בקדושת שביעית.
 מקשה הגמרא על רבא: ומהנייתן – מדוע שנינו במשנתנו שקנסו
 פועל העושה מלאכה בין נסך, הרי אמרת שלא קנסו את
 הפועלים.
 מתרצת הגמרא: הוסיף נסך שאני – יין נסך חמור יותר, ולכן
 קנסו בו אפילו פועל.
 וכוונת רבי יוחנן שאמר (לעיל ע"א) שחכמים קנסו בחמרין היא לדין
 זה, ששכרם של החמרים קדוש בקדושת שביעית מגזירת חכמים.
 התבאר במשנה שהשכר הניתן תמורת עבודה בין נסך אסור
 בהנאה, הגמרא מסתפקת מה הדין בין של נכרי שלא ראינו
 שניסכו לעבודה זרה, הנקרא 'סתם יינם': איכא להו – הסתפקו
 בני הישיבה, שכרו הגוי לישראל לעשית מלאכה בקתם יינן, מהו
 – מה דינו, כלומר האם שכרו מותר בהנאה. וצדדי הספק הם, מי
 אגרינן – האם אנו אומרים שפיון דאיסורא – שאיסור סתם יינם
 חמור באיסורו דיון נסך, שהרי הוא אסור בהנאה כמוהו, על כן
 שכרו נמי – גם כן אסור, וכדין שכר מלאכה של יין נסך, או דלמא
 – או שמא נאמר שהאילן ופיומאיו של סתם יינם קיל – קלה
 משומאת יין נסך, שהרי יין נסך מטמא כמת, ומטמא בכזית, ואילו
 סתם יינם אינו מטמא אלא כמשקים שנטמאו משרץ, ומטמא רק
 בכמות של רביעית הלוג, אף שכרו נמי קיל – שמא גם לגבי
 ההנאה משכר של סתם יינם קל יותר לחכמים, ולא אסרוהו בהנאה.
 הגמרא פושטת את הספק ממעשה שהיה: תא שמע, דההוא גברא
 – מעשה באדם דאמר אגריה לתת יינן – שהשכיר את ספינתו
 להובלת סתם יינם, והכווין לה יינא דאגריה – ושוכרי הספינה נתנו
 לו חטים כתשלום עבור השכירות. אהא לקמייה דרב חסדא – בא
 המשכיר לפני רב חסדא ושאלו האם מותר לו ליהנות מהחטים.
 אמר ליה רב חסדא, זיל קליניהו וקבריניהו (בקברי) [פי קברי] – לך
 שרוף אותם וקבור אותם בבית הקברות, ומוכח שגם השכר של
 סתם יינם אסור בהנאה.
 הגמרא תמזה על הוראתו של רב חסדא. שואלת הגמרא: ולימא
 ליה דבריניהו – שרב חסדא יאמר לו לפורם כמו שהם, ומדוע הורה
 לו לשורפם. משיבה הגמרא: אהו בהו לדי תלקה – יש חשש שאם
 יפורם כמות שהם, יבואו בני אדם לידי מכשול ויהנו מהם.
 שואלת הגמרא: וליקליניהו וליבריניהו – אם כך די היה שישורפם
 ויפורם, ומדוע הורה לו לקבורם. משיבה הגמרא: דלמא מובלי בהו
 – יש חשש שאנשים ישתמשו באפר לזבל את שדותיהם.
 ממשיכה הגמרא ושואלת: ולקבריניהו גענייהו – די היה שיקבור
 את החטים כמות שהם, ומדוע יש צורך לשורפם קודם לכן.
 ומביאה הגמרא ראיא שאיסורי הנאה די להם בקבורה, ללא
 שריפה, מי לא (תנן) [תניא] – וכי לא שנינו בברייתא בענין

החפצים שבית דין עונשים מיתה באמצעותם, אחר אכן שנקבל בה
 הנידון לסקילה, ואחר העין שנתלה עליו לאחר שנסקל, ואחר סוף
 (חבר) שנהרג בו הנידון להרג, ואחר סוף שנתקם בו הנידון לחנק,
 כולם נקברים עמו, ומבואר בגמרא (סנהדרין מ"ד) שטעם קבורתם הוא
 כיון שהם אסורים בהנאה, ומוכח שאף על פי כן לא הצריכו
 לשורפם תחילה ולא חששו שבני אדם יכשלו ויהנו מהם, ומדוע
 הצריך רב חסדא לשרוף את החטים קודם הקבורה.
 משיבה הגמרא: תתם – שם, בהרוגי בית דין, דבא דבא
 – שהנידונים היו נקברים בבית קברות שבית דין יחדיו להרוגי בית
 דין, מופתא מילתא – מוכח הדבר שהחפצים שנקברו שם דהרוגי
 בית דין ניהו – היו שייכים להרוגי בית דין, ולא יבואו ליהנות
 מהם. אבל תתם – כאן, בענין קבורת החטים שנתקבלו כשכר
 לסתם יינם, אם אדם ימצאם קבורים בקרקע לא מופתא מילתא –
 אין הדבר מוכיח שמדובר באיסור הנאה, ואם ימצאם אדם, אומר
 – יאמר בליבו, אינש ננב ואיתא קברא תתם – שמא אדם גנבם
 וקבר אותם להחביאם כאן, ויטלם ויהנה מהם, ולכן צריך לשורפם
 תחילה.
 הסוגיא להלן עוסקת בחליפי פירות שביעית ותשלומי אתנן,
 ומתוך כך חזרת הגמרא לעסוק בתשלומי שכר של פועלים בין
 נסך. מספרת הגמרא: דבי – בני ביתו של רבי ינאי ופי פירי שביעית
 – לזו פירות שביעית מעניינת קודם זמן הביעור, ופרעו להו בשמינית
 – והחזירו פירות בשנה השמינית, ונמצא שהעניינים אכלו
 חליפי פירות שביעית לאחר הביעור. שהרי המוליק פירות
 שביעית בפרי אחר, נתפסת קדושת שביעית בפרי האחר, ואם עבר
 זמן הביעור לפני הראשון, אסור לאכול גם את חליפיו, כמבואר
 לעיל (נ"ד).
 אהו אמרו ליה לרבי יוחנן – באו וספרו זאת לרבי יוחנן כדי לדעת
 אם נכון לנהוג כך. אמר להו רבי יוחנן לשואליו, דבי רבי ינאי יאות
 הן עבדין – יפה ונכון הם עושים, ואין איסור בדבר, כיון שפירות
 השנה השביעית כבר נאכלו ואינם קיימים בשעה שנתן את
 תמורתם, ולכן אין התמורה נחשבת לחליפי פירות שביעית, ולא
 חלה עליה קדושת שביעית.
 הוסיף רבי יוחנן ואמר: ונגנבן – ובדומה לכך מצאנו שגם באתנן
 (ו-שכר ביאת גנות מותר, והיינו שמי שהתחייב לתת טלה באתנן,
 אלא שנתנו לה לאחר שבא עליה, אינו נאסר למזבח, משום
 שאתנן נאסר רק כשהוא ניתן כשכר על הביאה וכשהוא נמצא
 בידי באתנה שעה. וכאן בשעה שבא עליה עדיין הטלה לא היה
 בידיה, ולאחר מכן כשהוא נותן לה את הטלה, אין זה אלא מתנה
 בעלמא.
 הגמרא מביאה ברייתא שבה מבואר כדברי רבי יוחנן: דתניא
 בברייתא, נתן לה טלה ולא בא עליה, או שבא עליה ולא נתן לה
 טלה, אתננה מותר – הטלה מותר בהקרבה.
 וכדי לבאר את הראיה מקדימה הגמרא ומקשה: בברייתא נאמר
 שנתן לה ולא בא עליה אתננה מותר, פשיטא – הלא פשוט הוא דין
 זה, שפיון דלא בא עליה, אין זה אתנן אלא מתנה בגלמא הוא דיהיב
 לה – הוא נותן לה, ולמה הוצרכה הברייתא להשמיעו. ותו – ועוד
 קשה, ששינוי בסיום הברייתא שאם בא עליה ולא נתן לה אתננה
 מותר, וקשה, תא לא יהיב לה ולא מיד – הרי לא נתן לה כלום,
 ובין דלא נתן לה כלום, אין כאן כלל אתנן, ופאי – ומה כוונת
 הברייתא שאתננה מותר.
 אלא ודאי צריך לתרץ דהכי קאמר – שכך היא כוונת הברייתא,
 נתן לה ודאי בא עליה מיד, ואחר כך בא עליה, או בא עליה ולא נתן
 לה מיד ורק אחר כך נתן לה, אתננה מותר, וכדברי רבי יוחנן,
 שכיון שבשעת ביאה, לא זכתה עדיין בטלה, לא חלים עליו דיני
 אתנן, אף שנתנו לה לאחר מכן.
 מקשה הגמרא: גם אם זו כוונת הברייתא, עדיין הרישא אינה
 מובנת, שהרי נאמר נתן לה טלה ואחר כך בא עליה אתננה מותר,
 ומדוע הוא מותר, לבי בא עליה – כאשר בא עליה לאחר מכן,

55 שהטלה עדיין בעולם אלא שאינו ברשותה, לא התכוין הנותן
56 להקנותו לה.
57 מתרצת הגמרא: דרבי אליעזר גופיה קא מיבעיא ליה – רב הושעיא
58 הסתפק בדעת רבי אליעזר עצמו, מאי – מה הוא סובר, האם
59 מיפשיט פשיטא ליה לרבי אליעזר דבאופן שהקריבתו דוקא אינו
60 אתנן, אבל הקדישתו לא, דהא איתיה – שהרי הטלה קיים בשעת
61 ביאה, ונותן האתנן התכוין להקנותו לה בשעת ביאה, והוא אתנן,
62 או דלמא שבאופן שהקריבתו, פשיטא ליה שאין זה אתנן, ואילו
63 באופן שהקדישתו מופשיטא ליה – הסתפק רבי אליעזר שמא כוונת
64 נותן האתנן להקנותו לה גם לצורך זה, ולכן העמיד את הברייתא
65 בהקריבתו. וכיון שאין אנו יודעים מה דעתו של רבי אליעזר, אי
66 אפשר לפשוט ממנו את הספק.
67 מסיקה הגמרא לגבי ספקיו של רב הושעיא: תיקו – תעמוד שאלה
68 זו בספק, שלא נפשטה.
69 הגמרא מבארת עתה את הדין השני בברייתא לעיל (סב). שנינו
70 בברייתא: בא עליה תחילה, ורק אחר כך נתן לה טלה באתננה,
71 מותר הטלה להקריבה. מקשה הגמרא: ודמינתי – יש לכך סתירה
72 מברייתא אחרת, שכן שנינו בה, בא עליה ואחר כך נתן לה, אפילו
73 הרחיק את הנתינה מכאן עד שלש שנים, אהננה אסור. מתרצת
74 הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אמר רב תנאי, לא קשיא – אין
75 סתירה בין הברייתות, הא – הברייתא שאמרה שגם אם נתן לה
76 לאחר זמן נחשב לאתנן, עוסקת באופן דאמר לה התבטלי לי בטלה
77 זה, וכיון שייחד לה טלה לביאה, זכתה בו משעת ביאה, ואף שנתנו
78 לאחר זמן, אסור. והא – והברייתא שאמרה שאתננה מותר, היינו
79 באופן דאמר לה התבטלי בטלה פתם, ולא זכתה בטלה עד שנתנו
80 לה, ובאותה שעה אין זה אתנן אלא מתנה.
81 מקשה הגמרא: וכי אמר לה 'בטלה זה' מאי הוי – מה בכך שייחד
82 לה טלה מסוים, הא מחבר משיכה – הלא חסר קנין משיכה כדי
83 שתזכה בו. מתרצת הגמרא: הברייתא עוסקת בזונה עוברת
84 בוכבים, דלא קניא במשיכה – שאינה קונה במשיכה, ואף שכל
85 קנינו של גוי אינו אלא בכסף, והביאה היא התשלום עבור הטלה.
86 ואיבעית אימא – ואם תרצה תיישב כך, לעולם – באמת מדובר
87 בזונה ישראלית, ובגין דקאי פהצירה – והברייתא מדברת באופן
88 שהטלה עומד בחצירה, ומיד בשעת ביאה זכתה בו בקנין חצר.
89 מקשה הגמרא על התירוץ השני: אי מדובר דקאי – שעומד הטלה
90 פהצירה, כיצד מתפרשת לשון הברייתא 'בא עליה ואחר כך נתן
91 לה', שמשמע שלאחר הביאה נתנו לה, הא קניא לה – הלא מיד
92 בשעת ביאה היא קנתה אותו בקנין חצר. מתרצת הגמרא: לא
93 צריכא – לא הוצרכה הברייתא לומר זאת, אלא באופן דלא הקנה
94 לה את הטלה מיד, אלא שויה ניהלה אפותיקו – שעבד לה את
95 הטלה שהיה מיוחד לפרעון האתנן, והיינו דאמר לה כך, אי
96 מיינתא ליה וזו מכאן עד יום פלוני – אם אביא לך מעות באתנן
97 מהיום ועד יום פלוני, מושב, והטלה ישאר ברשותי, ואי לא אביא
98 לך מעות, שקליה באתנניך – קחי את הטלה הזה ביום המיועד
99 באתנן. וכיון שהטלה היה משועבד לה משעת נתינה ועמד כל
100 העת בחצירה, ולא נתן לה מעות עד היום המיועד, התברר
101 שזכתה בטלה משעת ביאה, וחל על הטלה דין אתנן.
102 הגמרא חוזרת לדון למבואר לעיל (סב) שדבי רבי ינאי קיבלו
103 הלוואת פירות בשנה השביעית ופרעו את ההלוואה בפירות בשנה
104 השמינית, ולא החשיבום לחליפי פירות שביעית: מתיב – הקשה
105 רב ששת על דבי רבי ינאי, שנינו בברייתא, אומר אדם להמריז
106 [המולכים את החמור] ולפועליו הגוים או עמי הארץ, הא לכם
107 דינר דמי עבודתם, ולכו ואכלו בדינר זה, וצאו וישתו בדינר זה, ואינו
108 חושש – ואינו צריך לחשוש,

1 ליחול עליה – יחול על הטלה איסור אתנן למפרע משעת הנתינה,
2 שהרי מתחילה נתנו לה כשכר עבור הביאה, וכשבא עליה והטלה
3 הידי קיים בשעת ביאה, נמצא שאכן הטלה הוא שכר ביאה.
4 מתרצת הגמרא: אמר רבי (אליעזר), מדובר שנתן לה את הטלה
5 בשכר ביאה שיבוא עליה אחר כך, ובשקדנותו והקריבתו קודם
6 שבא עליה, וכיון שבשעת הביאה הטלה אינו בעולם, לא חל עליו
7 שם אתנן למפרע.
8 מקשה הגמרא: היכי דמי – באיזה אופן מדובר כאן, אי דאמר לה
9 בשעת נתינת הטלה קני ליה מעבשיו, ולא התנה את קנינה בביאה
10 שתהיה אחר כך, פשיטא דשרי – פשוט שהטלה מותר למזבח, ואף
11 אם לא הקריבה אותו קודם הביאה, דהא איתיה – שהרי הטלה
12 אינו נקנה בשעת ביאה, ובתנא בעלמא הוא דחייב לה – וסתם מתנה
13 הוא נתן לה. ואי מדובר דלא אמר לה קני ליה מעבשיו, אלא התכוין
14 שתקנה את הטלה רק בשעת ביאה, היכי מיצי מקריבה – כיצד יכלה
15 להקדישו ולהקריבו קודם הביאה, הלא 'איש כי יקדש את ביתו
16 קדש לה' אמר רחמנא – אמרה תורה (ויקרא כו יד), ודרשו חכמים,
17 מה ביתו המוזכר בפסוק הוא פרשותו של המקדש, אף כל דבר
18 שנמצא פרשותו יכול הוא להקדישו, וכן דרשו (ב"ק סח) מה 'ביתו'
19 הוא שלו, אף כל דבר שהוא שלו יכול להקדישו אבל דבר שאינו
20 ברשותו או אינו שלו, אינו יכול להקדישו, והטלה לא היה שלה
21 ואינה יכולה להקדישו.
22 מתרצת הגמרא: אמר מדובר דאמר לה קחי את הטלה ולהוי גביה
23 – ויהיה אצלך עד שעת הביאה, ומאותה שעה יהיה הטלה קניו לך,
24 ואי מיצטרף ליה קני מעבשיו – ואם תצטרכי אותו, כגון להקריבה,
25 הרי הוא קניו לך כבר מעבשיו, ובאופן זה הרי הקרבן שלה
26 ורשאית להקריבו. והידידוש בזה, שאף שלכתחילה נתנו לה רק
27 משעת ביאה, אין אומרים שעיקר כוונתו היא לאתנן, ואף אם
28 תצטרך אותו מעבשיו דינו כאתנן, אלא כוונתו שאם תצטרך את
29 הטלה קודם הביאה יתברר שהטלה קניו לה משעת הנתינה
30 כמתנת חנם, ולא כשכר ביאה, ואין זה אתנן.
31 התבאר לעיל שאם נתן לה טלה ואמר לה שיהיה אצלה עד שעת
32 ביאה ואם תצטרך לו תקנהו מעבשיו, והקדימה והקריבתה, אף
33 שאחר כך בא עליה, מותר, כיון שהתברר שזו מתנת חנם. הגמרא
34 דנה באופן שרק הקדישה את הטלה ועדיין לא הקריבתה: בעי –
35 הסתפק רב הושעיא, קדמה והקדישתו ואחר כך בא עליה, מהו –
36 האם הוא כשר להקריבה. וצדדי הספק, האם כוונתו להקנות לה
37 את הטלה מעבשיו גם לצורך הקדשתו, וכך מתפרשים דבריו,
38 שאם לא יהיה הטלה ברשותה בשעת ביאה, וכגון שתקדישנו,
39 יהיה קניו לה משעת הנתינה. ובגין דאמר מר במשנה (קדושין כח)
40 שאמירתו לגובה – הקדשת חפץ באמירה נחשבת כמסירתו להדידו
41 – כקנין הנעשה בהדיוט, ואינו יכול לחזור בו, הרי זה כאילו אין
42 הטלה ברשותה, ואם כן מכאן דאקריבתייה דמי – הרי זה כאילו
43 הקריבתו, כלומר כשם שהוא מקנה לה את הטלה לצורך
44 הקריבתו, כך הוא מקנה לה אותו לצורך הקדשתו, ואין זה אתנן.
45 אי דלמא שכונתו היא שכל זמן שהטלה קיים בעולם לא יהיה קניו
46 לה עד שעת ביאה, ואם כן אף שהיה אמרה שהיא קדוש, אבל
47 השתא מיהא הא קאי ואיתיה בעיניה – מכל מקום בעת הוא עומד
48 וקיים כמות שהוא, ולצורך הקדשתו אינו מקנה לה אותו,
49 וההקדש אינו חל, והרי זה אתנן.
50 מקשה הגמרא: מדוע הסתפק רב הושעיא, ותפשוט – והרי אפשר
51 לפשוט את הספק מדבריו דרבי אליעזר, דאמר רבי אליעזר
52 שהברייתא שכתבה שאינו אתנן, עוסקת באופן שקדמה והקריבתו,
53 ויש לדייק בדבריו, שדוקא אם הקריבתו, שהטלה אינו בעולם, אינו
54 אתנן, כיון שהקנה לה אותו משעת הנתינה, אבל אם רק הקדישתו,

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכה רש"י תוספות

1 ליחול עליה איסור אתנן למפרע – שהרי מתחלה על מנת ביאה נתנו לה. קני מעבשיו
2 – קודם ביאה – פשיטא דמותר, דאף על גב דעל מנת ביאה יהיבה ניהלה, כיון דמקמי
3 ביאה יהיבה ניהלה – לאו שכר ביאה הוא. ואי מצטרף ליה קני מעבשיו – הלכך,
4 אינטרדך מתניתין לאשמועינן דאף על גב דאמר לה: לא נקיני לך עד שעת ביאה, כיון
5 דהדר אמר לה: אי מצטרף לך קני מעבשיו –
6 הויה לה מתנת חנם כי שקלתיה ואקריבתי. 1
7 כיון דאמר מר – (בתוספתא) ובמתניתין 2
8 דקידושין בפרק קמא (כו, ב). בטלה זה – כל 3
9 כמה ידדיב לה הוי אתנן, דמהשתא קניתי. 4
10 בטלה סתם – כי ידדיב לה לאחר זמן לאו אתנן 5
11 הוא, דהשתא הוא דקנייה (ליה) [לה]. גוי – לאו 6
12 בר משיכה, דכי כתיבא משיכה – בישראל 7
13 כתיבא "אין קנה מיד עמיתך". הא קנייה (ליה) 8
14 [לה] – מהשתא קודם ביאה, ודכי קרי ליה "בא 9
15 עליה ואחר כך נתן לה" ואי לא שקליה – ביום 10
16 פלוני באתנניך. הלכך בא עליה ואחר כך נתן 11
17 לה הוא. ומיהו, הואיל ומשעת ביאה שוויה 12
18 אפותיקי, ועמד בחצירה – חייל עליה אתנן. 13
19 מתיב רב ששת – לרבי ינאי. לפועלי ולחפריו 20
20 – גרים או עמי הארץ. לא

1 ליחול עליה איסור אתנן למפרע! אמר רבי אליעזר:
2 פשקדמה והקריבתו. היכי דמי? אי דאמר לה: "קני
3 לך מעבשיו" – פשיטא דשרי, דהא ליתיה בשעת
4 ביאה, ומתנה בעלמא הוא דיהיב לה. ואי דלא אמר
5 לה: "קני לך מעבשיו", היכי מצי מקריב? ואי
6 כי יקדש את ביתו קדש? אמר רחמנא, מה ביתו
7 ברשותו, אף כל ברשותו! אלא, דאמר לה: "להוי
8 גביך עד שעת ביאה, ואי מצטרף לך קני מעבשיו".
9 בעי רב הושעיא: קדמה והקדשתו, מהו? כיון
10 דאמר מר: אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט – כמאן
11 דאקריבתי דמי, או דלמא השתא מיהא הא קאי
12 ואיתיה בעיניה? – ותפשוט מדברי אליעזר, דאמר
13 רבי אליעזר: שפקדמה והקריבתו; דוקא הקריבתו,
14 אבל הקדשתו לא! – דרבי אליעזר גופיה קא מיבעיא ליה: מאי?
15 לרבי אליעזר דהקריבתו דוקא, אבל הקדשתו לא, דהא איתיה
16 בשעת ביאה. או דלמא הקריבתו ליה, והקדשתו מספקא ליה?
17 תיקו. בא עליה ואחר כך נתן לה –
18 אתנה מותר. ורמינהו: בא עליה ואחר כך נתן לה, אפילו
19 מאן קאן עד שלש שנים –
20 אתנה איסור! אמר רב נחמן בר יצחק אמר רב חסדא, לא קשיא:
21 הא דאמר: "התבעלי" – הא דאמר: "התבעלי
22 לי בטלה זה", הא דאמר לה: "התבעלי בטלה" סתם. וכי
23 אמר לה: "בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי
24 לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
25 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
26 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
27 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
28 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
29 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
30 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
31 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
32 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
33 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
34 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
35 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
36 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
37 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
38 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
39 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
40 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
41 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
42 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
43 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
44 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
45 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
46 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
47 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
48 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
49 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
50 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
51 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
52 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
53 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
54 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
55 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –
56 הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי
57 בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר:
58 "התבעלי לי בטלה זה" – הא דאמר: "התבעלי לי בטלה זה" –

1 אלא דאמר לה ליהוי גבך – כלומר, לא תקני עד שעת ביאה. והלכך לא הוי פשיטא
2 דליהוי מותר, מאחר שגלה בדעתו שלא תקנה עד שעת ביאה. ומשום אתנן נמי
3 ליכא, דהא אמר לה: אי צריכא לך קני מעבשיו. ואי דלמא השתא מיהא קאי בעיניה – ואף
4 על פי שאין אתנן חל על המוקדשין, דכתיב "לכל נדר" פרט לנדר, שמתחלה מאחר דאיתיה
5 בשעת ביאה חל איסור אתנן למפרע משעה
6 ידידיב לה, ואו לא היה הקדש. והוא מחסרא
7 משיכה – פירוש: ואפילו לרבי יוחנן דאמר דבר
8 תורה מעות קונות, הכא גבי אתנן לא קני, כיון
9 שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונה ואוקמה
10 אמשיכה – גם ממנה הפקיעו, ואין כאן אתנן כלל.
11 ולא דמי להדיא דפרק "החוב" (בבא מציעא מז, א):
12 נתנה לסיטון – מעל, שקנייתו בחסד מועיל,
13 דכיון דממל מן התורה מי פקיעה דהמלכה ממעות
14 הקדש. בזונה גויה – לא קניא במשיכה. וכרבי
15 שמעון בן לקיש משני, דאמר: לעמיתך במשיכה
16 הא לגוי בכסף, דאילו לרבי יוחנן – אית ליה לגוי
17 במשיכה. ומשום דרב חסדא אית ליה פרק "החוב"
18 (בבא מציעא מז, ב) ברבי יוחנן, הדר משני שניא
19 אחרתא דלרבי יוחנן לא תקשי. כגון דהוה
20 בחצירה – ואם תאמר: לישני חריווהו ב"ב דהוה,
21 הא דקאי בחצירה והא דלא קאי בחצירה! ויש
22 לומר: דנחא ליה לאוקמה בטלה סתם, אפילו קאי
23 בחצירה עם טלאים אחרים שלו, אף על פי שאינו
24 יכול לדחותה טלה מן השוק, אפילו הכי אין שם
25 אתנן חל אפילו למאן דאית ליה ברידה אלא על
26 המבור בשעת ביאה. ואינו חושש לא משום
27 שביעית – פירש בקונטרס: שמא ינסור דמים
28 הללו למי שחשוד על השביעית, ותנאי: אין
29 מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ. ופרקי הכי
30 מדרקאסר ב"צאו ואכלו ואני פורע", אלמא כי
31 קפרע דמי איסורא קפרע, ונקראים דמי שביעית
32 ואף על פי שבראבא כולסם – הכא נמי דבי רבי ינאי
33 כי קפרעי דמי שביעית הם, וקשה: ומי הויקם
34 לשנות פירות שביעית ממעשר ויין נסך, שהשעת
35 מפני שנראה כמאכל לפועלי דבר שאינו מעושר
36 או יין נסך, הכא נמי היה לו לפרש שנמאכל
37 שביעית לפועלי ונמצא פורע חובו מדמי שביעית!
38 ועוד תקשי לרב ששת דמפרש טעם הברייתא משום דמי פירות שביעית, דלמא אחר הבעור איירי, ואיסורא משום דנהנה מפירות שביעית וטעמא משום דנהנה מן נסך. אי נמי אפילו קודם הבעור, וטעמא משום שפורע חובו מפירות שביעית, שקנה פירות שביעית ומאכליו לפועלי, והא דמי כלל דבי רבי ינאי ועוד קשה, בסמוך דמסקי:
40 בחנוני המקיפו דמשעבד ליה רבין דרביה לאקופי קני ליה דירג גביה, פירוש: רבין דרביה לאקופי לבעל הבית סמך עליו, ומשועבד לו בעל הבית לפי ששקם עליו, וכך דמי שביעית. אבל רבי
41 רבי ינאי לא הוה חנוני המקיפו, ולא סמכא דעתיהו כולי האי ולא משעבדי להו דבי רבי ינאי מהשתא, וכי פרעי להו אחר זמן לאו חליפי שביעית ניהלו. וקשיא, דמדמי לעיל ההיא דרבי ינאי
42 לאתנן דבא עליה ואחר כך נתן לה, ואוקימנא אפילו עשאו לה אפותיקי ועומד בשעת ביאה בחצירה, ואף על גב דמשעת ביאה אישתעבד לה. ואין להחריז מטעם שאין השיעבוד על טלה זה
43 אלא על נכסי, וכשיתן לה טלה זה לפנות השיעבוד מנכסיו הוי חליפי אתנן דשרי, כדאמרין פרק "כל האסורין" (תמורה ל א), דאם כן מאי ראינא מביא לעיל מאתנן על דבי רבי ינאי שאני
44 התיב דחליפין מותרין ואילו חליפי שביעית אסורין! אלא ודאי אף על גב דמשעבד אינו נתפס באיסור אתנן כלל, והוא הדין לרבי ינאי אף על גב דמשעבדי ועוד, לפירושו לשון "קנה
45 לא דירג גביה" יתור לשון הוא, לא היה לו להחריז רק משעבד ולא משעבד! לכך נראה לרבינו יצחק לפרש: ואינו חושש לא משום שביעית – שפורע חובו מפירות שביעית, שכבר פרע
46 לו הדינר, ואין שום חוב מוטל עליו לפרוע אחר שאכלו האיסור. אבל אמר "ואני פורע" חושש משום שביעית, שהוא כאילו לקחם בעל הבית לעצמו ונתנם לפועלי, ונמצא פורע חובו מפירות
47 שביעית. וחשתי, אפילו איירי ברייתא לאחר הבעור פרץ שפיר: אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע, ואי איתא דבעלמא לא חשיב דמי פירות שביעית כבי האי גוונא שפורע אחר שכלו
48 הפירות מן העולם, גם בבאן לא היה לנו לחשוב כאילו לקחם בעל הבית לעצמו ונתנם לפועלי, מאחר שהן לוקחין הפירות מבית החנוני והוא פורע המעות לאחר שאכלו! ומסקי: תרגומא
49 רב פפא בחנוני המקיפו דמשעבד ליה רבין דרביה לאקופי קני ליה דירג גביה, פירוש: דמשעבד ליה – שקנה שיעבוד בנכסי לאלתר כנגד מה שנתן לפועלי. והיינו: קני ליה דירג גביה
50 דקאמר – לשיעבוד הדינר קונה בנכסיו שוה דירג, ולא קנין גמור שיוכל להקדישו. מעת ששקנה הדינר בנכסי בעל הבית לאלתר בשקן בעין ונתנו לפועלי, הוי ליה מה שקנה בנכסי בעל
51 הבית דמי הפירות, ולכך חשיב בעל הבית כלוקח הפירות והדיק מחנוני ומאכל לפועלי בשכר, ולכסוף כשיתן הדינר לחנוני לפנות השיעבוד מנכסיו הוי דמי שביעית אחרון אחרון נתפס.
52 ואם היו העניים שלווים מהם דבי רבי ינאי על ידי רבי ינאי כחנני המקיפו, והיה אמר רבי ינאי לבני ביתו: "צאו ולווא אני פורע" – היה נתפס באיסור שביעית מה שרבי ינאי פורע להם מטעם
53 זה דפירש. אבל הם לא היו כחנני המקיפו, ולהכי לא גמרו ומקני להו שיעבוד בנכסי לאלתר כשנתנן פירות שביעית לבני ביתו, דהוי דבתורת ערבות וקבלתו משעבד להם לעניים, סובר
54 עתה זה המתוך שאין משעבד בערבות אף בקבלתו חן גוף הערב והקבלו, אבל בנכסיו של ערב אין המלוה קונה כלום לאלתר ואפילו שיעבוד. אי נמי, היה טועה בזה שאין שיעבוד בנכסי
55 ערב אלא במלוה ולוה. אבל אם היה אומר: "חן לפלוני מנה", או הלוהו, ויהא קני לו והוא ידא פטור ממך ואני נתון לך, או ואני פורע לך", שזוהו כעין מעשה דרבי ינאי דהכא – אין כאן דין
56 ערבות. אף על גב דאמרין בסוף "גט פשוט" (בבא בתרא קעד, א): "חן לו ואני נתון לך" אין לו למלוה על הלוה כלום, דמשמע – אבל על הערב יש לו, מרלא קאמר "אין לו על זה ועל ודי"
57 – לא היה מסיק אדעתיה השתא מהדיא, כי הדין דלא אסיק אדעתיה הך דרבא, וכי אייתי דרבא חרא מיניהו נקט. והתלמוד נושא ונתן לפי טענות, ואמר: אבל חנוני שאין מקיפו מאי מותר
58 בוי? ותו, חנוני שאין מקיפו מן לא מישעבדי כלומר, וכי אין נכסיו משעבדין ממש כדון ערב? והא אמר רבי כו קנה מדון ערב, וכשהוא

תולה

אצל כל אחד ואחד מישאל צריך להיות העבודה דבחינת שה, שה מורה על עניין הביטול ומסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת. ממאמר י"ב ניסן, ה'תשכ"ז

תולה הדבר שאומר "קנו נכסי לך" – תולה הקנין ברין ערב, אלמא משמע שדין ערב הוא שנכסי הערב משתעבדין למלוה בשעת ערבות ולא גופו לבדו ולפי טעות האחר נמי יש להוכיח שישיר בו דין ערבות אפילו בענין זה שאמר "תן לפלוני מנה ואני פורע לך". אלא לא שנה מקיפו ולא שנה אין מקיפו – משתעבד

וקנה חנוני דינר גביה, ואפילו הכי כיון דלא מייחד משעבד לא מיתסר, דלא חשיב דינר הקני ליה בענינים של רבי ינאי דמי שביעית. ומה שנחשב ב"צאו ואכלו ואני פורע" בקונה הפירות הדין והאכלו לפועליו, ואף על פי שבמשתכח לא נתכוונו אלא לזכות לעצמו, ואף החנוני נתכוון בדעתו להקנות לעצמו רק שיחזור על בעל הבית – לא בשביל שמשפיע יחשוב דמי הפירות, דהא אינם בעין בשעת הפרעון – שהקדים לו דינר לזכות לו בעצמו בדמי הפירות כשינתנם לפועלים. ובלא קושיא דרבא היה יכול להקשות: כיון דאתה מתיר בדבי רבי ינאי מטעם חנוני שאין מקיפו, מה היה מדמה רבי יוחנן שהאין דאתנן לדבי רבי ינאי? אף לפי טעונו הואי אמינן בעין בשעת גופו ולא נכסיו, ואי נמי לא משתעבד אלא במלוה שאינו פוסט המקבל ויש שם דין ערבות, אבל לא בנותן שפוסט המקבל וסומך על חבירו שנוצח ליתן לו ויחזור עליו, ולכן לא היה פירות שמינית שפורע רבי ינאי דמי שביעית. מכל מקום למא לא חשב באתנן שכר ביאה, אף על פי שלאחר ביאה נותנה להו' הלא בשעת ביאה נקנה הטלה ביטלה וז' במקום שמעות קונות או דקאי בחצרה, אם כן גם "ביטלה" סתם ישתעבדו נכסיו בשביל הטלה ועוד, כי דבר פשוט הוא שכל המקבל מעות מחבירו בשביל חפץ שיתן לו שנכסיו משתעבדין לו, דלא גרע מנמלה שהנכסים משתעבדים לו, כי אין להחיות שם טעם חנוני אלא כדפרישתי. אלא משום הכי אייתי דרבא, דניחא ליה לאקשוי על מעשה דרבי ינאי גופיה יותר מעל הראיה דאתנן. כשהקדים לו דינר – כשהקדים לו דינר – דניחא ליה לאוקומי כולם במקדים. הני טלו ואכלו ויש וטעם ותאמר: אדמפלגי בין "דינר וז' לדינר" סתם – לפלוג בין "טלו ואכלו" ל"צאו ואכלו" יש לומר: דרישא רבוחא קא משמע לך, דבי אמר להם "טלו ואכלו בדינר וז' והם נתנו הדינר לחנוני, אף על פי שנשא נתן ביד – מותר, דאינו אלא שלוחו של חנוני. וסיפא רבוחא קא משמע לך, דאף על פי שבשעה שנתן להם האיסור לא קא חייב לחנוני ולא מיד, וסלקא

דעתך דשליחותיה דחנוני קעבדי, קא משמע לך: כיון שלבסוף הוא פורע איגלאי מילתא שהוא קונה האיסור ומדידה אקבלי. ויתבי' רב חייא בר אמי בגיזו – רבינו תם היה מודקדק, שבכל מקום שהוא אומר "ויתבי' פלוני בגיזו" מזכירו כן לפי שהוא זורח להם דבר חדוש, ובאן לא דבר בר חייא בר אמי קמייחו אלא רב נחמן שהשיב להם. ואומר כי זה המעשה היה עם אותו דכרבותא (גג, א) אמר להו רב חייא בר אמי תנינא אשתו ארוסה וכו', ועל אותו דהזכר, והתלמוד קבע הדברים על סדר המסכתות. אין עודדין עם הגוי בכלאים – הרב רבינו תם דחק להביא ראיות דכלאים וערלה נהגין בשל גוים, וכולן דחיותו הן. אף הביא ראיא מזהאי דעלע: אסרו גביות הגוים מפני שנעמדין בשוק ערלה, ודוחק הוא לומר שנועלה של ישראל הן לוקחין. אכן ראיא גדולה הביא רבינו תם מירושלמי דסוף ערלה וסוף קידושין, דתנן: מצות תתלוי' בארץ אין נהוגות אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים, רבי אליעזר אומר: אף החדש. רבי יונה בעי: ולמה לא תנינן אף החלה? אמר ליה רבי יוסי: לא אתיא מתניתין אלא דברים שנהגין בישראל וגוים, חלה – בישראל נהוגה, וגוים אינה נהוגה. פירוש: המקשה סבירא ליה דחלה בומן הזה דאורייתא, כרבנן דפלגין עליה דרב הונא בריה דרב יוחנן בפרק שני דכרבותא (כה, א). שמעין מיהא דערלה וכלאי הברם וחדש נהגין בשל גוים ואפילו בחוצה לארץ, שנוהג בה חרש כדקיימא לן נמי במגות (סח, ב) אין עודדין עם הגוי בכלאים – אין לפרש שהיו כלאי הברם, ומייתא ראיא מכלאי הברם דאסורי בהנאה לין נסך דאסור בהנאה דלמעוטי תיפלה שפיר דמי. דאם כן, כי מוקי לה כרבנן, ופריך: מאי אריא לעקר, אפילו לקיים נמי שרי – והלא משתכר הוא באיסורי הנאה אם הוא מקיים. ואין לומר דלחכי שרי, לפי

לא משום שביעית – שמו יקחו בו פירות שביעית מן החשוד למכרם, ותניא במסכת סוכה (לט, א): אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר משל שעדות. ולא משום מעשר – דאם עמי הארץ הם ויקחו שאינו מעשר, ונמצא זה מאבילו, דהא איהו לא ספי להו מדי אלף פריטי יהב להו. ולא משום יין נסך – אם גוים הם ונמצא מאבילן יין נסך, ודרי מוונותיהן עליו ונתנה מיין נסך. ואני פורע – הוי אידו לזקק האיסור ומאבילו, דהשתא לא סליק נפשה מינייהו בפרטי. המקיפו – שרגיל אצלו בהקפה. דמשעבד ליה – האי בעל הבית משעתא דיהיב חנוני פירי, והוי בנותן מיד ליה. קני ליה דינר גביה – חנוני סמיך על זה שכבר חייב בו, שכל מקום שישנו הדינר קני לו לחנוני, הלכך חליפי ניהו. אבל הני דבי רבי ינאי, כיון דתנן עניי דמחופי להו פירי לאו חנוני הרגיל להקפין ניהו

לא – לא סמכא דעתיה כולי האי, ולא משתעבד להו דבי רבי ינאי, הלכך כי פרע לאחר זמן לאו חליפי שביעית ניהו. אי הכי – דטעמא משום מקיפו הוא, אבל אין מקיפו שרי. ארתני – רישא, אבל הני דבי רבי ינאי, כיון דתנן אשכח אלא ב"צאו ואכלו בדינר וז' דסליק מינייהו נפשיה בפרטי. ליפלוז ולתני – היתרא אפילו בדלא סליק, וכגון "צאו ואכלו ואני פורע", ובחנוני שאין מקיפו, דלא משתעבד ליה האי בעל הבית מיד, וכל שכן היכי דנטסלת לגמרי! ותו חנוני שאין מקיפו – אי יחייב לשלוחה בדעל הבית. מי לא משתעבד – ליה בעל הבית מהשתא, דקא שרית להו לדבי רבי ינאי משום האי טעמא? והאמר רבא האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנו נכסאי לך – באותו מנה, ונתן. קנה – הלוקח את נכסיו של זה, ואף על גב דלא מטא הנאת האי מנה לידה. מדין ערב – מההוא דינר דמחייב ערב לשלומי, ואף על גב דלא מטי הנאה לידה, והאי נמי לא שנה. אלמא אף על גב דלאו חנוני המקיפו הוא, כי יחייב ליה לשלוחה משתעבד ליה האי? אלא אמר רבא – לא תיתני טעמא דבריותא משום שיעבודא ובמקיפו, דאפילו אין מקיפו איכא שיעבודא, ומיהו לדבי רבי ינאי לא תקשי, דבין מקיפו בין אין מקיפו. אף על גב דמשעבדי ליה – נכסיה לשלומי. כיון דלא מייחד שיעבודיה – שלא ייחד לו מיד מעות לכך, לאו חליפין ניהו ולא מיתסר. הכי גרסינן: והבא אמר רב פפא, ולא גרסינן "אלא הבא דקתני חושש אמר רב פפא, כשהקדים לו – בעל הבית דינר לחנוני קודם ששלח אצלו, דהשתא מדבעל הבית קאבלי, ואיסורא דידה הוא. ואני פורע – הא כבר פרע. ואני מחשב מבעי ליה – אני

אעשה לו חשבון ממה שהקדמתי לו. שנשא – מיד החנוני ונתן להם, דהשתא איהו ספי להו איסורא. ולא משום פרעון דלאחר זמן הוא. אלא דקנהו במשיכה, ואשתכח שלקח יין נסך והשקוה לפועליו. אבל הני דבי רבי ינאי, כי שקלי פירי שעת היתר הוא, וכי פרעו לאחר זמן בשעת איסור שביעית לאו חליפין ניהו לאיתפוס. צאו – משמע שאינו הולך עמו. לשבור ביין נסך – לשבר הבית ולשפור את הדין. כמו – שיהא שכרה מותר. פי אפרינן ביין – דישאל זה רוצה בקיומן של בחיות האלו, שלא ישתברו עכשיו מאלוים עד שישברם הוא ויטול שכרם, אסור. אין עודדין – אין חופרין. אבל

מצות תתלוי' בארץ אין נהוגות אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים, רבי אליעזר אומר: אף החדש. רבי יונה בעי: ולמה לא תנינן אף החלה? אמר ליה רבי יוסי: לא אתיא מתניתין אלא דברים שנהגין בישראל וגוים, חלה – בישראל נהוגה, וגוים אינה נהוגה. פירוש: המקשה סבירא ליה דחלה בומן הזה דאורייתא, כרבנן דפלגין עליה דרב הונא בריה דרב יוחנן בפרק שני דכרבותא (כה, א). שמעין מיהא דערלה וכלאי הברם וחדש נהגין בשל גוים ואפילו בחוצה לארץ, שנוהג בה חרש כדקיימא לן נמי במגות (סח, ב) אין עודדין עם הגוי בכלאים – אין לפרש שהיו כלאי הברם, ומייתא ראיא מכלאי הברם דאסורי בהנאה לין נסך דאסור בהנאה דלמעוטי תיפלה שפיר דמי. דאם כן, כי מוקי לה כרבנן, ופריך: מאי אריא לעקר, אפילו לקיים נמי שרי – והלא משתכר הוא באיסורי הנאה אם הוא מקיים. ואין לומר דלחכי שרי, לפי שאין

שאם בעל הבית אמר לפועליו 'צאו ואכלו ואני פורע' עליו
להזהירם שלא יקנו מאכלות אסורות, דווקא בתנאי המקיפו,
דמשמע קודם, ונחשב שבעל הבית קנה מהחנוני את המאכלים
הללו ומאכיל בהם את פועליו, אבל בתנאי שאין מקיפו, כיון שאין
בעל הבית משעבד עצמו לחנוני, אין המעות חליפי איסור, ומותר
לו לומר לפועלים צאו ואכלו ואני פורע.
מוסיפה הגמרא ומקשה: ועוד קשה, לדברי רב חסדא שכל ההיתר
של דבי רבי ינאי הוא משום שדינם כדין חנוני שאינו מקיפו, הרי
עצם הדין קשה, בתנאי שאין מקיפו הנותן לשלחו של בעל הבית,
מי לא משמע קודם – וכי אין בעל הבית משתעבד לחנוני הנותן פירות
לשלחו, והאמר רבא, האומר לחבירו תן מנה לפלוני, וינקן כל
נכסאי לך באותו מנה, ונתן המנה לאותו פלוני, קנה נתן המנה את
נכסי האומר מדין 'ערב', כלומר, כשם שערב חייב לפרוע את
ההלוואה למלוה אף שאם קיבל כל הנאה מההלוואה, כיון שמחמת
ערבותו נתן המלוה ללוה מעות, אף כאן, כיון שעל פי דברי
המתחייב נתן הלה מנה לפלוני, נקנו כל נכסי האומר לנותן המנה,
וכמו כן בחנוני שאין מקיפו, כיון שנתן לפועליו של בעל הבית על
פי ציוויו, ודאי השתעבד לו בעל הבית מיד, וכיון שכן, בטל טעם
ההיתר בדבי רבי ינאי.
רבא חולק על תירוצו של רב חסדא: אלא אמר רבא, לא שניא
מקיפו ולא שניא שאין מקיפו – אין הדין שונה בין חנוני הרגיל לתת
בהקפה ובין חנוני שאינו רגיל להקיפו, אלא בשניהם בעל הבית
משתעבד לחנוני, ואף על גב דמשמע קודם ליה – ואף שהוא משתעבד
לו, מכל מקום כיון דלא מייחד שיעבודיה – כיון שבעל הבית לא
ייחד בשעת ההקפה דינר מסוים לפרוע, לא מיתסר – לא נחשב
הדינר לחליפי המאכלים שהחנוני נותן לפועלים, ולכן לא חל על
הדינר איסור המאכל. מסיים רבא את דבריו: אלא לפי דברי, שכדי
שהמעות יהיו חליפי הפירות צריך בעל הבית לייחד דינר עבורם,
אם כן קשה לכאורה, הקא – כאן, בברייתא לגבי 'צאו ואכלו',
אמאי הושת בעל הבית משיום שביעית, ועליו להזהירם שלא יקבלו
מהחנוני פירות שביעית, הא לא מייחד שיעבודיה – הלא בעל הבית
לא ייחד דינר לתשלום לחנוני. והקא אמר רב פפא – ועל קושיא
זו תירץ רב פפא, שהברייתא מדברת בגזון שהקדים לו בעל הבית
לחנוני דינר קודם ששלח אליו את הפועלים, ותמורתו נתן החנוני
את המאכלים לפועלים, ונמצא שהמאכלים האסורים שנותן
החנוני לפועלים כבר שייכים לבעל הבית והוא מאכיל בהם את
פועליו.
אמר רב פהנא, אמרייה לשימעתא – אמרתי שמועה זו ותירוצו של
רב פפא קמיה דרב ינאי – לפני רב זבדי מנהרדשא, אמר לי רב
זבדי, אי הך, שמדובר שבעל הבית הקדים דינר לחנוני קודם
שבאו הפועלים, אדתי – במקום שהתנא יכתוב 'צאו ואכלו, צאו
ושנתו, ואני פורע', שמשמע שפורע את הדינר אחרי שיאכלו, הרי
'צאו ואכלו צאו ושנתו ואני פורע' מביע ליה – היה עליו לכתוב,
והיינו שאני אעשה חשבון עם החנוני האם נתן לכם מאכלי בשווי
הדינר, או שמא הוסיף או פחת ממנו. אמרייה ליה – אמרתי לו לרב
זבדי, תני – באמת תשנה בברייתא 'צאו ואכלו ואני פורע'.
תירוצו נוסף: רב אשי אמר, הברייתא עוסקת בגזון שנטל בעל הבית
את המאכלים מיד החנוני וקנאם במשיכה, ונתן אותם ביד
הפועלים, שבאופן זה הרי הוא מאכיל את הפועלים בידים
מאכלים האסורים.
מקשה הגמרא על תירוצו של רב אשי: אמר ליה רב יימר לרב אשי,
אי הך, שמדובר שבעל הבית האכיל בידים, אדתי – עד שהתנא
כותב 'צאו ואכלו צאו ושנתו' שמשמע שהפועלים הולכים למקום
אחר ואוכלים, 'שלו ואכלו מלו ושנתו' מביע ליה – היה לו לכתוב,
שהרי הוא מאכילם בידיו. אמר ליה רב אשי, תני – באמת תשנה
בברייתא 'שלו ואכלו מלו ושנתו'.
התבאר במשנה (סב) ששכר עבודה ביין נסך אסור בהנאה. הגמרא
דנה בפועל שנשכר לעקור עבודה זרה, האם שכרו אסור: יתיב –

לא משום איסור שביעית, שמא יקנו בדינר זה פירות שביעית אצל
חנוני החשוד על השביעית, ויתנו לו את הדינר שנתפסה בו עתה
קדושת שביעית, והרי הם מוסיפים דמי פירות שביעית לעם הארץ.
ולא משום מעשר – אף אם פועליו עמי הארץ אינו צריך לחשוש
שמא יקנו בדינר זה פירות שאינם מעושרים, ולא משום יין נסך –
אם פועליו גויים, אינו צריך לחשוש שמא יקנו בדינר יין נסך, אף
שהוא חייב במונותיהם ונמצא נהנה מיין נסך. והטעם שאינו
חושש לדברים אלו, משום שבנתינת הדינר פרע להם את חובו
והסתלק מהם, ומה שהם קונים בדינר, הם עושים זאת על דעת
עצמם. ואולם אם אמר להם צאו ואכלו אצל החנוני, ואני פורע
אחר כך לחנוני מה שאכלתם, או שאמר להם צאו ושנתו אצל
החנוני ואני פורע לו אחר כך, נמצא שבעל הבית לא סילק עצמו
מהם במעות, אלא הוא הקונה את המזון מהחנוני ומאכילו
לפועלים, ולכן חושש משום שביעית, ומשום מעשר, ומשום יין נסך,
ועליו להזהירם שלא יקנו דברים אלו, שהרי הוא חייב
במונותיהם, ונמצא שפורע את חובו בדברי איסור.
מסיים רב ששת את קושייתו: מבואר על כל פנים בברייתא באופן
השני, שאם בעל הבית אמר צאו ואכלו ואני פורע, עליו להזהירם
שלא יקחו מהחנוני פירות שביעית, אלא – מוכח מזה, כי קא פרע
– שבאשר הוא פורע לחנוני מה שאכלו, נחשב הדבר שדמי איסור
שביעית קא פרע – והוא פורע, כלומר, הדינר שפורע בעל הבית
לחנוני תמורת הפירות שנטלו הפועלים, נתפס בקדושת שביעית
של הפירות, וכשנתנו לחנוני הוא מוסיף דמי שביעית לעם הארץ,
ומבואר שהקדושה נתפסת על אף שהפועלים כבר אכלו את
פירות השביעית, ואם כן הקא נמי – גם כאן, במקרה של דבי רבי
ינאי שלוו פירות שביעית מהעניים, כי קא פרע – כאשר הם פרעו
את חובם בפירות של השנה השמינית, דמי איסורא קא פרע –
נחשב הדבר שהם חליפי פירות שביעית, אף שפירות השביעית
כבר נאכלו, וחל עליהם קדושת שביעית, ונמצא שהאכילו לעניים
פירות שביעית אחר הביעור.
מתרצת הגמרא: תרגמה – והעמיד וביאר רב חסדא את הברייתא,
בתנאי המקיפו – שדרכו למכור לבעל הבית בהקפה, ולקחו ממנו
הפועלים אוכל, דמשמע קודם ליה – שבעל הבית משעבד עצמו
לחנוני בשעה שנותן לו בהקפה, וכל מה שנותן לפועלים קנו
לבעל הבית, ואם לקחו אצלו דברים אסורים בעל הבית משתעבד
לחנוני ממזון כנגדם. ושעבוד כזה של חנוני המקיפו, גורם לכך
שהדינר משמש לחנוני נעשה חליפי הפירות שנתן החנוני
לפועלים, דכיון דאדריה לאקיפו – שכיון שדרכו לתת לו בהקפה,
שהרי הוא מכיר את בעל הבית שפורע לו תמיד את הקפותיו, קני
ליה דינר גביה – סומך החנוני על כך שדינר מנכסי בעל הבית יהא
קנוי לו, ולכן הדינר שבעל הבית פורע אחר כך, נחשב לחליפי
הפירות שקיבלו הפועלים, ואם לקחו פירות שביעית, הדינר נעשה
חליפי פירות שביעית שנתן לפועלים, ונתפסת בו קדושת שביעית,
ונמצא מוסר דמי שביעית לעם הארץ. אבל בחנוני שאינו רגיל
לתת לבעל הבית בהקפה אין הדין כן, ולכן במקרה של דבי רבי
ינאי, שהעניים לא היו רגילים לתת להם בהקפה, לא השתעבדו
דבי רבי ינאי לעניים, ומה שהם פרעו לעניים בשנה השמינית, אין
זה חליפי שביעית.
מקשה הגמרא על תירוצו של רב חסדא: משמע מתירוצו זה
שדווקא בחנוני הרגיל לתת בהקפה נחשב הדינר לחליפי איסור,
אבל תנאי שאין מקיפו – שאין דרכו להקיפו, מאי – מה יהיה הדין,
משמע שיהיה מותר לומר לפועלים צאו ואכלו ואני פורע, לפי
שאף אם יקנו בו איסור, הדינר אינו חליפי האיסור, אי הך – אם
כן, כשהתנא בא לכתוב ברישא דוגמא להיתר, אדתי – עד שהוא
כותב אופן שאמר להם צאו ואכלו בדינר זה צאו ושנתו בדינר זה,
ונראה מזה שלא מצא התנא אופן להיתר אלא אם סילק בעל
הבית עצמו מהפועלים במעות, היה לו לילף לו וליתני בדיה –
לחלק באותו אופן של הסיפא ולכתוב כך, קמה דברים אמורים

האם עבודה זרה תופסת דמיה גם כשהיא ביד עובד פוכבים, שמכרה וקיבל דמיה, או שמא לא תופסת דמיה אלא כשישראל מוכרה.

אמר ר' לוי רב נחמן, מסתברא שדמי עבדות פוכבים ביד עובד פוכבים מותרין בהנאה, שאינה תוספת דמיה. והראיה, מדרבנן (אבות) גויים שרצו להתגייר דאיתו לקמיה – שבאו לפניו דרבה בר אבבה לשאלו מה לעשות בעבודה זרה שברשותם, אמר להו, זילו ובינו כל מה דאית לכו – לכו ותמכרו את כל העבודה זרה שיש לכם, ותו איתגייירו – ורק לאחר מכן תתגיירו, ומאי טעמא של רבה בר אבבה, משום דקסבר שדמי עבדות פוכבים ביד עובד פוכבים מותרין, ועל כן טוב שימכרוה עתה ויהיו הדמים מותרים להם לאחר שיתגיירו, מאשר שימכרוה לאחר שיתגיירו ויאסרו הדמים.

דוחה הגמרא: ודלמא – ושמן אין זה טעמו של רבה בר אבבה, דמי עבודה זרה ביד גוי אסורים בהנאה, ושאינן דרבה בר אבבה של הגוי לאינייורי, ודאי שפסקה לעבודה זרה כסלה שהתגייר, ועובד כוכבים שביטל עבודה זרה שבידו הרי היא בטלה ומותרת בהנאה, ולכך כשימכרנה יהיו הדמים מותרים, אולם אם היה מתגייר תחילה, היתה זו עבודה זרה ביד ישראל שאין לה ביטול עולמית, וכשימכרנה יתפסו דמיה באיסור עבודה זרה.

הגמרא מביאה ראייה אחרת: אלא יש ללמוד זאת מהקא – מהברייתא הזו, ישאל שניה נוספה (תובע) בעובד פוכבים חוב של מנה, ויפבר הגוי עבדות פוכבים ויבא לו – למלוה את הכסף שקיבל תמורתו, או שהיה לו יין נסך שהיה לו את הכסף שקיבל תמורתו, מותר למלוה ליהנות מהכסף. אבל אם אמר לו הגוי הלוח למלוה, הנותן לי בפרעון החוב עד שאמכור עבדות פוכבים שיש לי ואביא לך את תמורתו, או עד שאמכור יין נסך שיש לי ואביא לך את תמורתו, הכסף אסור בהנאה. מהרישא ברייתא מוכח שדמי עבודה זרה שביד גוי מותרים לישראל בהנאה, ולכן מותר למלוה הישראל ליהנות מהכסף שהגוי פורע לו.

הגמרא מבארת את הברייתא. מבררת הגמרא: מאי שנא רישא שנאמר בה שמותר המלוה ליהנות מהכסף ומאי שנא סיפא שנאמר בה שאסור לו ליהנות ממנו, אמר רב שיש, בסיפא אסור הוא ליהנות מהכסף, משום דהוה ליה כי רוצה בקיומו, שכאשר הגוי הלוח אומר למלוה המנות עד שאמכור את העבודה זרה, רוצה המלוה שהעבודה זרה לא תאבד ותתקלקל קודם שימכרנה הגוי ויהיו לו מעות לפרוע את ההלוואה, וכיון שהמלוה רוצה בקיומה של העבודה זרה, לכן אסור לו ליהנות מהכסף.

מקשה הגמרא: וכי רוצה בקיומו של עבודה זרה כי האי גוונא – באופן כזה שאינו עושה מעשה אלא ממתין עד שיקבל את תמורתה, מי אסיר המעות בהנאה, והתנן (דמאי פ"ו מ"ה), גר ועובר פוכבים שירשו את אביהן עובד פוכבים, והירושא כללה עבודה זרה, יין נסך ושאר חפצי היתר, הירושא הדר יכול לומר לו לאחיו הגוי, נחלק כך את הירושא, שטול אתה עבדות פוכבים ואני אטול מעות בשווי של העבודה זרה, וכן יכול לומר לו מל אתה יין נסך ואני פירות בשווי של היין נסך. אולם, אם משכא לרשות הדר, כלומר אם כבר התחלקו בירושא ונפל לחלקו של הדר עבודה זרה או יין נסך, אסור לו להחליף עם אחיו את העבודה זרה והיין בחפצים אחרים, לפי שאם יעשה כך, יתפסו החפצים הללו באיסור עבודה זרה, שהרי הם דמי עבודה זרה. וממה שנאמר ברישא שיכול הוא לומר לאחיו שיטול דברי היתר כנגד העבודה זרה, אף שהוא רוצה בקיומה עד אחר החלוקה, מוכח שבשאינו עושה מעשה אלא ממתין לקבל את תמורתה, מותר הדבר.

מתרצת הגמרא: אמר רבא בר עולא, מתניתין עוסקת בעבדות פוכבים העשויה מזהב או מכסף המתחלקת לפי שווי שבריה, שאם תשבר יחלקו היורשים ביניהם את השברים, ולכן לא איכפת לגר שתשבר, ונמצא שאינו רוצה בקיומה, אך בברייתא שהמלוה כן רוצה בקיומה, אסור לו לקבל את דמיה.

אבל עוקרין עמו בכלאים להשליכם לאיבוד. ועל אף שהפועל הישראלי רוצה בקיומם של הכלאים שלא יעקרו עד שהוא יעקרו וישתכר מעות עבור עבודתו, מכל מקום הדבר מותר ביד למעושי את התיפלה – איסורי כלאים מהעולם.

הגמרא מבארת את הראיה: סברו בני הישיבה, הא מני – ברייתא זו בשיטת מי נאמרה, הלא אפילו לשיטת רבי עקיבא היא נאמרה, דאמר המקיים בכלאים על ידי שעשה להם גדר מקוצים או מאבנים לשומרים, לוקה משום איסור כלאים, אם כן, לדעת רבי עקיבא עובר הפועל על איסור כלאים כיון שהוא רוצה בקיומם, דתניא בברייתא, הנותן ומהתנה בכלאים, כלומר תולש קוצים ועשבים רעים ממקום שנזרעו בו כלאים, או שמכסה בעפר את הזרעים שנזרעו כלאים, לוקה משום איסור זריעת כלאים, שכוונתו להצמיח על ידי כך, והרי הוא כוורע. רבי עקיבא אומר אף המקיים כלאים, שעושה פעולות לשימור זרעי כלאים, כגון שבוניהם להם גדר סביב מאבנים או מקוצים, לוקה משום איסור זריעת כלאים.

הגמרא מבארת את מקור דינו של רבי עקיבא: מאי טעמא דרבי עקיבא, אמר רבא (ורקא יט ט) 'שדך לא תזרע כלאים', אין לי ללמוד חיוב מלקוח, אלא לאדם הזורע כלאים, אבל מקיים כלאים, מנין שאף הוא לוקה, תלמוד לומר 'לא כלאים', שכיון שנאמר (שם) בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים, וסמכה תורה תיבת 'כלאים' לתיבת 'שדך', יש לקרוא את הפסוק 'כלאים' שדך לא, ודיינו שגם אם כבר קיימים כלאים בשדה, לא תיטעם.

הגמרא חוזרת עתה לראיה לרב נחמן: כיון שהברייתא סוברת גם כרבי עקיבא שאסור לקיים כלאים או לרצות בקיומם, ואילו למעושי התיפלה שרי – ואף על פי כן נאמר בברייתא שמותר לפועל לעבוד עם הגוי ולעקור את הכלאים ולמעט בכך איסורי הנאה מהעולם, אף שרוצה בקיומם של הכלאים שלא יעקרו לפני שהוא עושה זאת, שהרי הוא רוצה להרויח מעבודתו זאת, ומעתה יש ללמוד שגם בעבודה זרה, אף שיש איסור לרצות בקיומה, אם הוא רוצה בקיומה על מנת לבערה שכרה מותר, וכדבר רבי נחמן.

הגמרא דוחה את הראיה: לא, אפשר לומר שהא מני – ברייתא זו בשיטת מי נאמרה, רק בשיטת רבנן היא, הסוברים שהמקיים בכלאים אינו עובר בלאו, ואין איסור לרצות בקיומם של הכלאים, ולכן מותר לעקור עם הגוי את הכלאים, אבל לגבי יין נסך שיש איסור לרצות בקיומו, יתכן ששכרו אסור.

מקשה הגמרא: אי ברייתא בשיטת רבנן, מאי איריא – מדוע אמר הנהא דווקא שנקרין כלאים, משמע שהדיתר הוא רק משום מיעוט התיפלה, הלא לחכמים אפילו קיומי נמי שפיר דמי – אפילו לעבוד כדי לקיים את הכלאים מותר. מתרצת הגמרא: הקא במאי עסקינן, בגין דקא עבדי הפועל עם הגוי בחנם, וברייתא זו כשיטת רבי יהודה היא, דאמר ליתן להם לגויים מתנת חנם אסור, ומעיקר הדין היה אסור לפועל לעבוד עם הגוי בחנם, ולכן חידשה הברייתא שהתירו זאת כדי למעט את התיפלה.

הגמרא ממדה על דחית הראיה. מקשה הגמרא: עדיין יש ראייה לרב נחמן, שהרי מהדין דרבי יהודה נשמע (גלמוד) לרבי עקיבא, וכי לאו אמר רבי יהודה אסור ליתן להם (לגויים) מתנת חנם, אבל בכדי למעושי התיפלה שפיר דמי, יש ללמוד מכך לרבי עקיבא נמי, אף על גב דאמר רבי עקיבא המקיים בכלאים לוקה, מכל מקום למעושי התיפלה שפיר דמי. ואם כן מוכח מכאן כדינו של רב נחמן. מסיימת הגמרא: ותו לא מיד – ושוב אין להקשות בענין זה, כלומר אכן ישנה הוכחה מברייתא זו לרב נחמן.

לעיל (ד) נאמר בגמרא שעבודה זרה תופסת דמיה, כלומר שכל מה שמקבל אדם תמורת עבודה זרה שבידו, חלים עליה דיני עבודה זרה. הגמרא דנה האם דין זה אמור גם בעבודה זרה שביד גוי הדר יתבי וקמפיקא להו – חזרו וישבו החכמים שנזכרו לעיל (טז), והסתפקו, דמי מבירת עבדות פוכבים שהם ביד עובד פוכבים, שמכר עבודה זרה וקיבל את תמורתה, מהו, מה דין הדמים, מי –

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות
רש"י

תניא נמי הכי – פירוש: כמו שמתרץ רב פאפ. דירושט גר אקילו בה רבנן. דאילו מרישא דגר וגוי שירשו דיכול לומר "טול עבודה זרה" ליכא למשמע לזה, דהוה אמנא דברין הוא מטעם ברידה. אבל מברייא דנשתתפו מייית שפיר, דודאי אין טעם הדותר מכח ברידה, דאם כן אף בשנשתתפו היה מותר. ומשום הכי, בפרק קמא דקידושין (ו).

ג) אתר שהוכיח ירושת גר דרבנן מהדיא דגר (ו). הוצרך להביא "תניא נמי הכי" שלא תדחה ראייתו אצל טעם ברידה. **מסתברא** דפלה מבטל דלא פלה לא מבטל – והא דאמרין לעיל פרק "כל הצלמים" (מב, א) שישאל היה יכול לבטל עבודה זרה של גוי אי לאו טעמא דדלמא מגבה לה ודחר מבטל לה – היינו דוקא לרבי שמעון בן לקיש, ורבי יוחנן פליג עליה. **איזהו** גר תושב בו – במסכת קאמר דהיינו להחיותו. ואם תאמר: והלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה, דאדחת בני נח היא מיתתו בלא עדים והתראתו יש לומר: דכל זמן שלא דנהו בית דין את חייב מיתה. תדע, דהא אמרין: הגויים לא מעלין ולא מורדין. **אחרים** אומרים בו – דה כרחק "אחרים" דהבא לאו אחרים רב מאיר, דהא פליג עליה. וכן מצינו בכמה מקומות "אחרים" במחלוקת אצל רבי מאיר, ריש "אומרים" אצל רבי נתן. **אין** מפקדין אצלו יין ואפילו בעיר שרובה ישראל – פירש רש"י: לפי שאין מקפיד על מנוע גוי. והקשה רבינו חם על זה, דאם כן אפילו ליחד נמי לפי שעה עד שילך כדי מיל או יותר כמו שפירש בקונטרס עצמו היה לנו לאסור, דעל כרחק בהודיעו שהוא מפליג מיייר, דאי לא הודיעו אף בגוי מותר, ואם כן למה לא ניהוש למנוע גוי הרגיל בחנותו כיון שאינו מקפיד? לכן נראה לרבינו חם כמו שפירש רש"י והגיה בפירושים שלו, ומוחק הטעם לפי שאינו מקפיד, וכתב: אין מפקדין למנוע מרובה – דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שאסור, כדקתני סיפא: יינו כשנמו. ונראה שרש"י חור בו מטעם ראשון, משום דמחילי אסור יינו בשנמו משמע שאין לאסור כי אם מטעם חתנות, ואי לא היה מקפיד על מנוע גוי היה לאסור אסור גמור. אבל מייחדין אצלו יין – ישראל מותר בחנותו עד שילך כדי מיל או יותר, מה שאין כן בגוי, דהא כיון שלא פלה לעבודה זרה לא נגע ולא מנסך. עד כאן היה כתוב בפירושו. והוספתי רש"י והגיה: ולמנוע גוי דאתי מעלמא בביתו לא חיישין, דכיון דאין לו הנאה בכך אין מניחו ליגע, ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש. ולפי זה הפירוש אין להוכיח בבירור שיהא מותר מנוע גר תושב בינו של ישראל לחתירו בשתיה. ויש ליישב פירוש הקונטרס ראשון, דאין מפקדין בביתו יין לפי שאינו מקפיד על מנוע, שרגילין הגויים לייכנס בביתו. אף על גב דיינו כשנמו –

תניא נמי הכי: פמה דברים אומרים – שירשו, אבל נשתתפו – אסור. הדור יתבו וקמיבעיא להו: גר תושב מהו שיכבול עבודה זרה? דפלה – מבטיל, דלא פלה – לא מבטיל. או דלמא כל דבר מנייה מבטיל, והאי בר מנייה הוא? אמר להו רב נחמן: מסתברא, דפלה – מבטיל, דלא פלה – לא מבטיל. מיתבי: ישראל שמוציא עבודה זרה בשוק, עד שלא באתה לירו – אומר לגוי ומבטלה, משבאתה לירו – אינו אומר לגוי ומבטלה, מפני שאמרו: גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, בין עובדה ובין שאין עובדה; מאי "עובדה", ומאי "שאין עובדה"? אלימא אידי ואידי גוי – היינו "שלו ושל חבירו"! אלא לאו "עובדה" – גוי, ומאי "שאין עובדה" – גר תושב, ושמע מופה: גר תושב נמי מבטל! – לא, לעולם אימא קד: אידי ואידי גוי, ודקאמר: היינו "שלו ושל חבירו"! רישא – זה וזה לפעור וזה וזה למרקולים, סיפא – זה לפעור וזה למרקולים. מיתבי: איזהו גר תושב? כל שקיבל עליו פגיו שלשה חברים שלא לעבוד עבודה זרה, דבר רבי מאיר. ויחכמום אומרים: כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח. אחרים אומרים: אלו לא באו לכלל גר תושב, אלא איזהו גר תושב? זה גר אוכל גבולות, שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור גבולות. מייחדין אצלו יין, ואין מפקדין אצלו יין ואפילו בעיר שרובה ישראל, אבל מייחדין אצלו יין ואפילו בעיר שרובה גוים. שמנו פיינו. שמנו פיינו סלקא דעתך? שמן מי קא הוי יין נסך? אלא, יינו כשנמו. ולשאר כל דבר – הרי הוא כגוי. רבן שמעון אומר: יינו יין נסך, ואמרי לה: מותר בשתייה. קתני מיהא: ולשאר כל דבריו הרי הוא כגוי; למאי הלכתא? לאו דמבטל עבודה זרה כגוי? אמר

רב נחמן בר יצחק: לא, ליתן רשות ולבטל רשות, וכדתניא: ישראל משומר, משומר שבתו בשוק – מבטל רשות, שאין משומר שבתו בשוק – אין מבטל רשות, מפני שאמרו: ישראל נותן רשות ומבטל רשות. ובגוי – עד שישפוך, ביצד? אומר לו: "רשותי קנויה לך", "רשותי מבוספלת לך" – קנה, ואין צריך לזכות. רב יהודה שדר ליה קורבנא לאבדנא

גר תושב – אינו עובד עבודה זרה, ובר מנייה של גוי הוא בכל שאר עבירות. אי נימא אידי ואידי גוי – קאמר, דזה מבטל יראתו של זה, ואף על פי שהמבטל לא עבר את זו מעולם כי אם שלו הוא עובד. היינו שלו ושל חבירו. זה וזה לפעור – זה יש לו פעור שלו וזה יש לו פעור שלו, ואשמעינן רישא דזה מבטל פעורו של חבירו וזה מבטל פעורו של חבירו, וסיפא אשמעינן דאפילו זה לפעור וזה למרקולים מבטל זה את של חבירו. אלו לא באו לכלל גר תושב – יהיה ישראל מצויים להחיותו, שהרי אף גוים גמורים נצטוו על עבודה זרה ועל שאר המצוות. כל שאיכל גבולות – ושאר כל המצוות מקיים. אין מפקדין אצלו יין בביתו לזמן מרובה, דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שהוא אסור, כדקתני סיפא: יין כשנמו. אבל מייחדין אצלו יין – ישראל מניח בחנותו עד שילך כדי מיל או יותר, מה שאין כן בגוי. דהאי כיון דלא פלה לא נגע ולא מנסך. ולמנוע גוי דאתי מעלמא בביתו לא חיישין, דכיון דאין לו הנאה בכך אינו מניחו ליגע. ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש. שמנו בינו – משמע: שמנו אסור בינו, ולהחמיר בא. ושפנו מי חיי נסך אלא יינו – מותר בהנאה כשנמו. וקודם שדותר השמן באכילה קאי, אבל בשתייה אסור. יינו יין נסך – דאינו מקפיד על מנוע גוי. הרי הוא כגוי – דכיון דלא מל, חשוד הוא לכל התורה. ליתן רשות – שאינו יכול ליתן רשותו לישראל אלא אם כן שבר ממנו מערב שבת. משפך שבתו בשוק – בפרהסיא, ואף על פי שהוא משומר לחלל שבת בצניעא. נותן רשות – אם היה פתח ביתו פתוח לחצר שישאל דרין בה, ושכח ולא עירב עמון – מבטל להם את רשותו של חצר. ואם לא ביטל – אסור להוציא מבתיה לחצר, דהוה לזו מוציאין מרשות המיוחדת לכל אחד לרשות שיש לזה חלק בה, וחכמים גזרו שלא להוציא מרשותו לרשות חבירו. ביצד – ישראל הנותן רשות אומר: רשותי קנויה לך, וזה נותנה ממנו ומוציא לחצר. קנה – הוטל באמיתה בעלמא, בלא מתן מותר. ואין צריך לזכות – על ידי קנין. קורבנא = תשורה. לאבדנא

היינו בשל עצמו, אבל בשל ישראל אינו מקפיד. אי נמי, הא דיינו כשנמו – בידוע שלא נגע בו הגוי. אבל מייחדין יין בזמן מועט ליכא למיחש למנוע גוי, שאין הגוים רגילים לייכנס בתוך החנות. ולמנוע עצמו לא חיישין, כיון דלא פלה לא נגע ולא מנסך. כיון שקבל עליו שבע מצות. מיהו, לרבי מאיר, שלא קבל עליו אלא שלא לעבוד עבודה זרה, צריך לומר: אף על פי שגזרו על יינו לא גזרו על מנוע ביין של ישראל, אבל רבינו יצחק כתב: מייחדין אצלו יין אפילו בעיר שרובה גוים – פירוש: דמותר מנוע בשתיה. והא דלא תנא בהדיא מנוע מותר – דרבותא קא משמע לך, דאפילו בעיר שרובה גוים לא חיישין שמא יגע בו גוי אף על פי שרוב גוים מצויין שם, כיון שאין מניחו אלא לפי שעה. ואין מפקדין בו – הטעם כדפירש בקונטרס בהגוה. כתב רבינו יהודה: מעשה היה בגר אחד שמל ולא טבל סבילה כראוי, ועמד בבית ישראל ימים רבים, ונגע בינו, והתירו רבינו יצחק בשתיה, כפירשו דגר תושב מנוע מותר בשתיה, כל שכן זה שמל וקבל עליו מצות. ואף על גב דאמרין לעיל: עבדים ובני שפחות שמלו ולא טבלו עושין יין נסך – היינו לפי שאימת רבן עליהם ואינם מתגיירין בלב שלם כדפירש לעיל (נו, א) גבי שיקוע עבודה זרה. ועוד ראייה. דאמרין לעיל (נט, א) גבי גרים שמלו ולא טבלו: "צא והכרע על גניבה שמהם מנזרים", ואף על פי שמסתמא נוגעין ביין לא היה מקפיד על יינם, כמו במזנו גוים ושתי ישראל. ועוד, בשל סוסייה הלק אחד המיקל בסתם יינם בשתיה, והוא הדין במנוע. ואפילו ללישא דקאמר: יינן כשנמו – היינו משום חתנות, אבל על מנוע בשל ישראל לא יקפיד. אף על פי כן לא רצה רבינו יצחק להקל. ביקורתין

עבודה זרה דף עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלא

הגמרא מביאה ראיה מברייטא לתירוצו של רב פפא: תנא נמי הכי
בברייטא, בפה דברים אמורים שרשאי הגר לומר לאחיו הנכרי טול
אתה עבודה זרה ואני נוטל מעות, כשישנו, אבל אם גר וגוי
נשתתפו בעבודה זרה ובין נסך ובשאר חפצי היתר, אסור להם
לחלוק באופן שהגוי יטול את העבודה זרה והגר את המעות,
משום שהגר רוצה בקיומה של העבודה זרה עד שיחלוק, כדי
שיקבל את תמורתה. וטעם החילוק הוא שבירושת הגר הקלו
באיטור זה, וכדברי רב פפא.
הדר יתבי וקמייצא להו – שוב היו יושבים החכמים שנזכרו לעיל
(סו), והסתפקו, גר תושב – גוי שיקבל על עצמו שלא לעבוד עבודה
זרה בלבד, מהו שיכביל עבודת פוכבים כגוי היכול לבטל, או שהוא
כישראל שאינו מבטל (לעיל ג). האם רק גוי דפלח (שעבוד)
עבודה זרה מכביל, אבל גוי דלא פלח עבודה זרה לא מכביל, ולכן
גר תושב שאינו עובד עבודה זרה אינו יכול לבטלה, או דלמא כל
דבר מיניה מכביל – כל מי שהוא בן מינו של גוי, יכול לבטל עבודה
זרה, ויהא – וגר תושב זה אף שאינו עובד עבודה זרה, בר מיניה
הוא – הוא בן מינו של גוי לענין שאר עבירות, ויכול לבטל.
אמר להו רב נחמן לחכמים שישבו עמו, מסתברא דפלח מכביל דלא
פלח לא מכביל, ולכן גר תושב אינו יכול לבטל עבודה זרה.
הגמרא מקשה מברייטא על דברי רב נחמן: מיתיבי, שנינו בברייטא
ישראל שמצא עובדת פוכבים בשוק, עד שלא באתה לידו, אומר
לעובד פוכבים לבטלה ומכבילה. ומותרת בהנאה. משפחתה לידו,
אין אומר לעובד פוכבים ומכבילה. והטעם שאם לא באה לידו,
אומר לגוי ומבטלה, מפני שאמרו חכמים, עובד פוכבים מכביל
עובדת פוכבים שלו ושל חברו, בין אם הגוי המבטל עובדה
לעבודה זרה זו, ובין שאין עובדה, ולכן הגוי יכול לבטל את
העבודה זרה שנמצאה בשוק, ואף שאינה שלו ואינו עובדה.
מבררת הגמרא: מאי כוונת הברייטא באומרה 'עובדה', ומאי
'שאינו עובדה', אלימא שאירי ואירי – בין בזה ובין בזה מדובר
שהוא עובד פוכבים, והכוונה שגוי מבטל בין עבודה זרה שהוא
עובדה ובין עבודה זרה שאינו עובדה אלא חברו עובדה, לא יתכן
לפרש כך, שהרי היינו שלו ושל חברו – זה מה שנאמר בברייטא
בתחילת הענין שגוי מבטל עבודה זרה בין שלו ובין של חברו.
אלא לאו – האם אין כוונת הברייטא ש'עובדה' הכוונה שהוא עובד
פוכבים, ומאי 'שאינו עובדה', שהוא גר תושב שאינו עובד עבודה
זרה, ונאמר בברייטא ששניהם מבטלים עבודה זרה, וישמע מיניה
שגר תושב נמי מכביל עבודה זרה, ושלא כדברי רב נחמן.
הגמרא דוחה את הראיה: לא, לעולם אימא לך שאירי ואירי עובד
פוכבים – בין בעבודה ובין באינו עובדה, מדובר בגוי שאינו גר
תושב, שעובד עבודה זרה, ולכן הוא יכול לבטלה, וכמו שאמר רב
נחמן, ודקאמרת – ומה ששאלת הלא היינו שלו ושל חברו, ומה
ההבדל בין שני החילוקים שחילקה הברייטא, התשובה היא,
הרישא, כלומר החילוק הראשון שאמרה הברייטא 'שלו ושל
חברו', עוסק בשני גויים שעובדים זה זהו לעבודה זרה של פוער
זכן בעובדים זה זהו למרקוליס, וחידשה הברייטא שכשם שגוי
מבטל עבודה זרה של פוער השייכת לו, כך הוא מבטל גם את
העבודה זרה של פוער השייכת לחבירו, וכן לגבי עבודה זרה של
מרקוליס. והסיפא של הברייטא שאמרה 'בין עובדה ובין שאינו
עובדה', עוסקת באופן שזה עובד לפוער זה עובד למרקוליס,
וחידשה הברייטא שכשם שהוא מבטל את הפעור שלו שדרכו
לעבודה, כך הוא מבטל את המרקוליס של חברו, אף שאינו עובד
עבודה זרה זו. אבל גר תושב שאינו עובד כלל עבודה זרה, אינו
יכול לבטלה.
הגמרא מקשה על רב נחמן מברייטא. מקשה הגמרא: מיתיבי,
שנינו בברייטא איזהו – איזה גוי נקרא גר תושב, שמצוה מהתורה
להחיותו, כל שלא מל ולא טבל ושקיבל עליו בפני שלשה חברים –
תלמידי חכמים שלא לעבוד עובדת פוכבים, דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח,
הוא הנקרא גר תושב. אחרים אומרים, אלו שהזכירו רבי מאיר
וחכמים, לא באו לקבל גר תושב, כלומר לא לאלה התכוונה
התורה שמצוה להחיותם, שהרי כל הגויים מצווים על שבע

מצוות בני נח, אלא איזהו גר תושב, זה גר שאוכל נבילות, כלומר
שקיבל עליו לקיים את כל המצוות האמורות בתורה חוץ מאיסור
נבילות. ואלו הם דיני גר תושב בהם הוא שונה משאר גוי, בענין
איסור יינם, ומגעו בין של ישראל: מיתרין אצלו יין – אם לישראל
יש חנות של יין, ונכנס שם גר תושב, רשאי הישראל בעל החנות
להניח את הגר תושב לבדו בחנות ולצאת לזמן קצר, ואינו צריך
לחשוש שמא נגע הגר תושב בין הנמצא בחנות, או ניסך אותו,
שהרי הוא אינו עובד עבודה זרה. וכן אין צריך לחשוש שהגר
תושב החליף יין הנמצא בחנות ביין שלו, כיון שבזמן קצר לא
חוששים להחלפה. וכן אינו צריך לחשוש שנכנס שם גוי אחר ונגע
ביין, כיון שהגר תושב הנמצא שם לא יניח לו ליגע ביין לפי שאין
לו בהנאה מכך. ואין מפקדין אצלו יין לזמן מרובה, ואפילו בעיר
שרובה ושרא, אף שאין לחשוש שנכנס אצלו גוי וניסך את היין,
שהרי רוב אנשי העיר ישראלים והמיעוט הם גויים ולא מסתבר
לחשוש למיעוט, מכל מקום יש חשש שהגר תושב יחליף את יינו
של הישראל ביין שלו, והרי יין של גר תושב אסור בשתיה,
כמבואר להלן בברייטא. אבל מה שאמרנו שמיידין אצלו יין
בחנותו של הישראל, ואפילו בעיר שרובה עובדי פוכבים שיש
חשש שיכנסו לחנות, נאמר דין זה, ואף על פי כן אין חוששים, כיון
שהגר תושב הנמצא שם לא יתן להם לנגוע ביין של הישראל. ודין
נוסף: שמינו של גר תושב אסור בהנאה כיינו. מקשה הגמרא: שמינו
כיינו סלקא דעתך, שמינו מי קא הוי (יין) נסך – האם בשמינו יש
לחשוש לניסוך, שמחמת כן יחא אסור בהנאה. מתרצת הגמרא:
אלא זו כוונת הברייטא, יינו של גר תושב מותר בהנאה ואסור
בשתיה, כשמינו שהוא מותר בהנאה ואסור בשתיה. ולשאר כל
דבר, כלומר לשאר מצוות התורה, הרי הוא כעובד פוכבים. רבן
שמינן [בן גמליאל] אומר יינו יין נסך ואסור אף בהנאה, משום שיש
חשש שגוי נגע ביין, והגר תושב אינו מקפיד על כך. ואמר לה –
ויש אומרים בשם רבן שמעון בן גמליאל, שיינו מותר אף בשתיה.
הגמרא מסיימת את הקושיא מהברייטא על רב נחמן: קתני מיהא
– מכל מקום נאמר בברייטא ולשאר כל דבריו של גר תושב, הרי
הוא כעובד פוכבים. מבררת הגמרא: למאי הלכתא – לאיזה ענין
נאמרה הלכה זו, האם לאו לענין זה דמכביל עובדת פוכבים כעובד
פוכבים, אף שהוא עצמו אינו עובד עבודה זרה, ושלא כדברי רב
נחמן.
מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לא, כוונת הברייטא
שדינו כגוי לענין עירובי חצירות, שאינו רשאי ליתן רשות ולכביל
רשות, כלומר אם ביתו של גר תושב פתוח לחצר שונים בה
ישראלים, אין בני החצר רשאים להוציא מביתם שהיא רשות
המיוחדת להם, לחצר המשותפת לכל בני החצר, עד שישכרו
מהגר תושב את רשותו מערב שבת, ואין הוא יכול לבטל את
רשותו לגבי בני החצר כדי להחיר להם להוציא. וכתבנא
בברייטא, אם אחד מדיירי החצר הוא ושרא מוקד שמשר שבת
בהיותו בשוק, אבל בצינעא הוא מחלל שבת, ושכח ולא עירב עם
בני החצר והרי הוא אסור עליהם להוציא מביתם לחצר בשבת,
אזי הוא מכביל רשות – יכול לבטל את רשותו לגבי בני החצר כדי
שיוכלו להוציא. אולם אם הוא ישראל מומר שאין משמר שבת
בשוק, כלומר שגם בשוק הוא מחלל שבת, ונזכרו בשבת שלא
שכרו ממנו את רשותו, אין מכביל רשות – אינו יכול לבטל את
רשותו, ואסור לכל אחד מבני החצר להוציא מביתו לחצר. מפני
שאמרו חכמים, שכח אחד מבני החצר לערב יחד עם שכניו, אם
הוא ושרא אזי בשבת נותן רשות ומכביל רשות, ועובד פוכבים –
ואם הוא גוי, אין ישראל הדר בחצר רשאי להוציא מביתו לחצר,
עד שישכור הישראל ממנו את רשותו. מבארת הברייטא: כיצד
מבטל או נותן הישראל לבני החצר את חצירו, אומר לו הישראל
לשכנו רשותי קנייה לה, רשותי מכבילה לה, הרי שכנו קנה את
רשותו באמירה בלבד בלי נתינת מעות, ואין צורך לזכות, כלומר
לעשות מעשה קנין אחר.
הגמרא מביאה מעשה של שליחת דורון לגוי שאינו גר תושב,
ביום חג: רב יהודה שדר ליה קורבנא – שלח תשורה

יין נסך מותר בכל ענין. תמזה הגמרא: וכי שכרו מותר אף על גב
 דלא אמר ליה הגוי להעביר את החבית לעיתותי ערב, בסוף היום
 לאחר גמר העבודה, אלא אף אם אמר לו זאת באמצע היום, וכי
 אפשר לומר כן, וימינתי – וקשה ממה ששינוי בברייתא. השוכר
 את הפועל, ולעיתותי ערב אמר לו העביר חבית של יין נסך במקום
 למקום, שכרו מותר, ויש לדייק, טעמא דאמר ליה – בעל הבית
 לפועל להעביר את החבית לעיתותי ערב, אין – אכן השכר מותר,
 משום שהגוי התחייב לשלם לו כל שכרו קודם שהעביר את
 החבית, ונמצא שהשכר אינו על העברת החבית אלא על
 המלאכה האחרת, אולם אם ביקש ממנו להעביר לו את החבית
 בולי יומא – במשך כל היום קודם גמר העבודה, לא הותר השכר,
 לפי שהשכר שמקבל הפועל בסוף היום הוא גם על העברת
 החבית, והרי זה שכר יין נסך, ואילו במשנתו משמע שגם באופן
 זה מותר. מתרצת הגמרא: אמר אביי, כי תנן נמי מתניתין שהשכר
 מותר, דאמר לעיתותי ערב תנן.
 תירוץ נוסף: רבא אמר, לא קשיא, הא – הברייתא שאמרה שאם
 במשך היום אמר לו העביר לי חבית של יין נסך שכרו אסור, מדובר
 דאמר ליה הגוי העביר לי מאה חביות במאה פרוטות, שכל עוד
 שאינו מעביר את כל החביות לא יתן לו הגוי כלום, נמצא שקבלת
 השכר עבור כל החביות קשורה לעבודה בחבית של יין נסך, ולכן
 כל השכר אסור. ורק אם אמר לו להעביר יין נסך לעתותי ערב,
 השכר מותר משום שבאופן זה כבר התחייב הגוי לשלם שכרו
 קודם העברת היין נסך. אולם רבא – המשנה שמשמע ממנה שאף
 אם אמר לו העביר לי חבית של יין נסך באמצע היום, שכרו מותר,
 מדובר דאמר ליה העביר לי כך וכך חביות ושכר כל חבית וחבית
 בפרוטה. באופן זה אין התשלום על כל החביות ביחד, אלא על כל
 אחת באופן נפרד, ולכן אין שכר שאר החביות נאסר מחמת שכר
 חבית היין נסך. ועל הפועל ליטול מהגוי פרוטה על כל חבית של
 היתר, ועל החבית של היין נסך לא יטול שכר. ואם כבר קיבל את
 הפרוטות עבור כל החביות שהעביר, כולל חבית היין נסך, יקח את
 הפרוטה שקיבל עבור היין נסך, ויזרקנה לנחר.
 הגמרא מביאה שאף בברייתא נאמר כן: והתניא – וכך שינוי
 בברייתא. השוכר את הפועל, ואמר לו העביר לי מאה חביות במאה
 פרוטות, ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן, שכרו אסור, ואם אמר
 לו חבית חבית בפרוטה, ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן, שכרו
 מותר.
 שינוי במשנה: גוי השוכר את החמור מישראל להביא עליה יין נסך,
 שכרו אסור בהנאה. מקשה הגמרא: הא הו למה לי – למה הוצרכה
 המשנה לשנות פעם נוספת ששכר יין נסך אסור בהנאה, היינו
 רישא – הלא כבר למדנו דין זה ברישא, שהשוכר את הפועל
 לעבוד עמו ביין נסך שכרו אסור. מתרצת הגמרא: סיפא איצטריךא
 ליה – התנא הוצרך לשנות זאת, מחמת הדין השני בסוף המשנה,
 שאם הגוי שוכר – את הבהמה לישיב עליה, אף על פי שהניח עובד
 בוכבים לגינו – בעין כד של עין עם יין נסך עליה, שכרו מותר,
 שמאחר ואין הדרך להניח את הכד על החמור, השכר שמשלם
 הגוי הוא על הרכיבה על הבהמה ולא על נשיאת הכד.
 תמזה הגמרא: למימרא – האם בא הדבר לומר דלגין לאו דינא הוא
 לאותוביה – שאין לו זכות מצד הדין להניח את הכד על הבהמה,
 לפי שאין הדרך להניחו עליה, וימינתי – וקשה מברייתא שאמרה,
 השוכר את החמור מחבירו, השוכר מניח עליה כסותו – בגדו
 ולגניתו – וכדו ומוזנותיו של אותו הפרד, אף שהדרך עשויה
 להמשיך כמה ימים, מכאן ואילך – אבל אם ירצה להניח על החמור
 יותר משיעור זה, חסר – מוביל החמור מעבב עליו שלא יניח. וכן
 החסר מניח עליה שעורים ותבן למוזנות בחמתו ומוזנותיו של אותו
 היום בלבד, מכאן ואילך – אם החמור רוצה להניח עליה שיעור
 גדול מזה, השוכר מעבב עליו. מוכח שדרך השוכר להניח את הכד
 על החמור, והשכר גם על כך, ואם כן יש לאסור את שכרו.
 מתרצת הגמרא: אמר אביי, נהי דלגין דינא הוא לאותובי – אמנם

לאבדקתא – גוי ששמו כן, והיה זה ביום אידם – יום חג של הגויים
 לעבודה זרה, אמר רב יהודה, מה ששלחתי לו ואינו חושש שילך
 ויורה לעבודה זרה על התשורה, משום שידענא ביה דלא פלח –
 שאני יודע בו שאינו עובד לעבודת בוכבים. אמר ליה רב יוסף לרב
 יהודה, והתניא בברייתא, איתיה גר תושב כל שקיבל עליו בפני
 שלישה חברים שלא לעבוד עבודת בוכבים, משמע שאם לא קיבל
 על עצמו אינו נחשב שאינו עובד עבודה זרה. השיב לו רב יהודה,
 כי תניא יהיא – ברייתא זו עוסקת בגר תושב לענין המצוה
 להתחיות, ולא לענין נתינת תשורה ביום אידו.
 מקשה הגמרא: והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, גר תושב
 שקיבל עליו שנים עשר חדש משעה שקיבל עליו שלא לעבוד
 עבודה זרה, ולא מל, הרי הוא כמין שקיבלי בוכבים, כלומר
 ככופר שבאומות, שמוכח שהוא אדוק בעבודה זרה, ואיך הותר
 לרב יהודה לשלוח דורון לאבידרנא שלא מל עצמו אחר שכבר
 עברו י"ב חודש. מתרצת הגמרא: (שם) מדובר בגון שקיבל
 עליו למול ולא מל, ולכן דינו כמין, אבל גוי שפרש מעבודה זרה
 ולא קיבל על עצמו למול, אין להוכיח ממה שלא מל שהוא אדוק
 בעבודה זרה, ומותר לשלוח לו דורון.
 מעשה נוסף בענין זה: רבא אמר ליה קורבנא – הביא תשורה לרב
 שישיב – גוי ששמו כן, ביום אידם. אמר רבא, מותר הדבר כיון
 שידענא ביה דלא פלח לעבודת בוכבים. אול אשכחיה דריתבי עד
 צאתיה בגורדא – הלך רבא ומצאו יושב עד צוארו במרחץ של מי
 ווודים, ונעמדות וזנות פרוטות קמיה – לפניו במרחץ של מי
 ליה בר שש, אית לבו כי האי גוונא לעלמא דאיתי – האם יהיה לכם
 תענוג כזה בעולם הבא. אמר ליה רבא, דידן עדיפא טפי מהאי –
 התענוג שלנו בעולם הבא עדיף יותר מתענוג זה. אמר ליה בר
 שש, טפי מהאי מי הוה – האם קיים תענוג גדול מזה. אמר ליה
 רבא, אתון איכא עליוני אימתא דמלכותא – אתם, יש עליכם אימת
 מלכות, אנן לא תיתו עלן אימתא דמלכותא – אבל עלינו בעולם
 הבא לא תהיה אימת מלכות. אמר ליה בר שש, אפא מיהא מאי
 אימתא דמלכותא איכא עלי – אני, על כל פנים, איזו אימת מלכות
 יש עלי. עד דיתבי – עד שישבו, אתא ההוא פריסתקא דמלכא – בא
 שליח המלך, אמר ליה לבר שש, קום דקבעי לך מלכא – עמוד,
 לפי שהמלך מבקש אותך. כי נפיק ואיל – כאשר בר שש יצא
 ללכת למלך, אמר ליה לרבא, עינא דבעי למיחוי לבו בישותא
 תיפקע – העין שרוצה לראות ברעתכם, ודאי תתעקר, שהרי
 הקדוש ברוך הוא, ממלא את רצונכם, שאף שיחתכם מתבררת
 נכונות. אמר ליה רבא, אמא כן ידיר רצון. פקע עיניה – נעקרה עינו
 דבר שישיב, שהתקיימה בו קללתו של רבא, לפי שהיה רוצה
 לראות ברעתם של ישראל.
 הגמרא מביאה מה יכל רבא לענותו עוד: אמר רב פפי, איבעי ליה
 למימרא ליה מהאי קרא – היה לו לרבא לענות לו מהפסוק (תהלים
 מ"ח) קנזת מלכים ביקרויתך נאכה שגל לימיתך בכתם אופיר –
 השפחות שישרתו אותך תהיינה בנות מלכים, ויהיה זה לך לכבוד,
 והמלכה תתייצב לימינך מקושטת בתכשיטי זהב. הבא מאופיר.
 ומכאן היה רבא יכול להוכיח שמעלת ישראל לעתיד לבוא גדולה
 ממעלתו של בר שש, שאת ישראל ישמשו בנות מלכים בדרך
 כבוד, ואילו את בר שש שישמשו נשים שפלות בדרך בזיון.
 אמר רב נחמן בר יצחק, איבעי ליה למימרא ליה מהכא (ישעיה ס"ד)
 עין לא ראתה אלהים וזלתך יעשה למחבה לו – מלבד עינו של
 הקדוש ברוך הוא, לא ראתה עין כבוד וגדולה כמו הכבוד שיעשה
 הקדוש ברוך הוא לזה שמחכה לו ומאמין בו, כלומר שאין כבוד
 וגדולה כמותה.
 הגמרא שבה לבאר את הדין השני במשנה לעיל (סב.) שכרו הגוי
 את הפועל הישראלי לעשות עמו מלאכה אחרת, שלא ביין נסך, אף
 על פי שאמר לו העביר לי חבית של יין נסך ממקום למקום, שכרו
 מותר.
 מלשון המשנה משמע ששכרו של הפועל שהעביר את החבית של

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלב רש"י

ביקורות – פירוש בקונטרס: לכבוד לך, לשון "קיר". אבל בתהלים פירש: "ביקורת" – לשון ביקור, וכן (וזה המובן) ומומב הנחישות) יהיה לי לבקר. ואף על פי שהידר יתירה – מנחה היא במסורת עם יד של "מי נתן למשיחה, כלומר מבקרת לך ועומדות לשרת. **מַעֲמָא** דאמר ליה לעיתותי ערב כי – הא דלא משני מנתיק כרנן שמעון בן גמליאל דאמר: ימכר כולו חוץ ממדי יין נסך, וכאן נמי שכרו מותר חוץ ממדי תבית – דנחנו נחא. דלא לאקמי כרבנן, אי נמי, "שכרו מותר" משמע כל שכר. אי נמי, בהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל מודי, דהתם אין דרך ליקח יין מן הגוי, והבא דרך בני אדם ליקח שכר מן הגוי, ויש לאסור כל השכר. וחילוק זה יש בירושלמי ולעיל סוף פרק "כל הצלמים" (מט, ב) גבי "ארגו בא ואת הבגד". ולפי התיורו דנחא לאוקמא כרבנן נחא. דלא חיקשי: נוקמה כרבי אליעזר דאית ליה לעיל יש פדיון לעבודה זרה, ויוליך נחא לים המלח אף בלא זה וזה גורם, וקיימא לן בוותה. ולתיורו האחר נמי יש לומר: "שכרו מותר" משמע בלא פדיון. **הא** דאמר ליה העבר לי מאה תביות במאה פרוטות – ובהא אסרה ברייתא כי לא אמר לו לעיתותי ערב, דכל במה דלא אעבידנו לבולו לא דייב ליה מידי, הלכך כוליה אגרא שייך ביה. כן לשון הקונטרס. משמע, הא אמר ליה לעיתותי ערב – מותר, ואף על גב שדיא מאותם תביות שהתנה עמו. וקשה: דמכל מקום שכר האיסור מעורב בכל ההיתר לכן נראה לפרש: לעיתותי ערב – אחר שהשלים קבלתו אמר לו כן, ואשמעין שאף על פי שלא עשה עמו תנאי חדש, אלא על פי תנאי הראשון הוא מעביר בפרטה לפי חשבון מאה במאה פרוטות, וסלקא דיעך שהכל שכר אחד הוא, ונמצא בשכרו מעורב שכר יין נסך – קא משמע לן דשרי, והוה ליה כמעביר ביום של אחריו, מאחר שכבר השלים קבלתו. **הכי** גרס רבינו תם: "שוכר מניח עליה כסתר", מלשון כסת. ולא גרס "כסות", דדבר פשוט הוא, וכי ילך ערום: ואם תפרש כסותו שניה שיש לו, אם רגיל ללבושה – פשיטא שמותר, ואם בא להתיר אף על פי שאינו רגיל – היה לו לפרש. אלא "כסות" גרס, והוא כסת קטנה שיושב ע"ה או נותן דראש למראשותיו, "ריכ" – הגדול ששוכב עליו. והעולם טועים שאומרים לקטן "כר" ולגדול "כסת". וראיה ממסכת תמיד (פרק א משנה א): "איש כסותו בארץ", וכן תנא בכלים (פרק כז משנה ה): כר שעשאו סדין, וכסת שעשאו מטפחות. וגם במקרא (יחזקאל יג): "למחפרות כסותות כל אציל ידים". "ריכ" הוא לשכוב עליו, כדמשמע פרק "השולח" (גיטין מז, א): רבי שמעון בן לקיש היה שוכב על מעים ואומר: "בתי, כרסי כרסי". וכן פרק בתרא דעירובין (ק, ב): ונעשית כר לבעלה. והא דכתבי (בראשית לא): "ותשימם בכר הגמל", אותו "כר" עברי של "עבוס", כדמתרגמונין: "עביטא דגמלא". "רחור כרפס" (אסתר א) – אותו כר היה גדול כמסות המוצעות לכבוד הבית. **מאונא** לאונא – פירושו: ממסע למסע, ממהלך יום למהלך יום, כמו: "נטל ועבר תלאת אונק" דסנחריב. והא דאמרין (בסנהדרין (צד, ב): עשר מסעות נסע אותו רשע באותו היום – בתרגום אינו חושב כי אם ערים גדולות. והא דכתבי "גבע מלך לנר", דמשמע שלנו שם לילה אחת – שטא מקצת אלו הלכו תחילה ולנו מקצת במקומות הללו, והוא ושאר החיל הבאים אחריהם עמו עברו עי ירושלים וחלכו הכל ביום אחד, לפי שהיה ממחר להיות שם באותו היום.

לאבידרנא – שם הגוי. **בוורא** – במרוק של וורדים. עינא דבעיא למחוי לכו בישראל – עין המתאווה לראות רעתכם – תעקר, ששרי הקדוש ברוך הוא ממלא כל האוהבתם, שאף שיחתכם מתבררת. ביקורותך – לכבוד לך. לישראל קא מבשר נביא. עין לא ראתה – זולתי עין של הקדוש ברוך הוא את אשר יעשה למחכה לו, לא נראה כבוד וגדולה דוגמתה. ואף על גב – דהעברת חבית לאו לעיתותי ערב, לאחר שנשעל כל זמן שכר פועלת, אלא קודם גמר זמן שכירותו אמר לו: "העבר חבית של יין נסך", קתני מנתיק: שכרו מותר: בתמיה. ולעיתותי ערב – דכבר נתחילו כל שדי פרוטה לתרוא, אי נמי לא שקל מדי גוי, ואינך משתרה, דהא לא שייך שכר ההוא חבית כהדי אינך, דכל חרא קנין אגרא באפי נפשא. וברייא – דכי לא אמר ליה לעיתותי ערב היו כל שכרו אסור – כגון דאמר ליה "העבר מאה תביות במאה פרוטות", דכל כמה דאמר אעבידנו לבולו לא ידוב ליה מידי, הלכך כולי אגרא שייך ביה. והתניא – בנחיתא. **סיפא** אצטריך ליה – לאשמעין דאגרא לאו אלגין מקבל ליה, ושרי. לנינו – של יין נסך לאו דריכה לאותוביה, הלכך אגרא לאו עליה קא מתייב. של אותו הדרך – אפילו הוא מהלך שלשה ימים. **מי** אפרינן ליה – לחמור: נבי ליה, פחת לו שכר הלגין: וכיון דכי לא מוהיב לא מנבי, כי מוהיב נמי אגרא לאו עליה מתחייב, ושרי. **חייבי** דמי – דשוכר מניח עליה מוזהב כל הדרך, וחמור אינו מניח אלא מוזהב יום אחד. **אי** דשכית למיזן בדרך הליכתו מוצאין מוזהב ליקח כל שעה. **מאונא** לאונא ממסע למסע, מהלך יום אחד, כמו: "נטל ועבר תלאת אונק" דסנחריב. והוה

ערב. ורמיניה: השוכר את הפועל, ולעיתותי ערב אמר לו: "העבר חבית של יין נסך במקום למקום" – שכרו מותר; **טעמא** דאמר ליה לעיתותי ערב – אין, כולי וקמא – לא! אמר אפיו: כי תנן נמי מנתיקין – דאמר לעיתותי ערב תנן, רבא אמר: לא קשאי, הא דאמר ליה: "העבר לי מאה תביות במאה פרוטות", הא דאמר ליה: "העבר לי מאה תביות במאה פרוטות", ואמר לו: "העבר לי חבית חבית פרוטות", ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן – שכרו אסור, "חבית חבית פרוטה", ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן – שכרו מותר. "השוכר את החמור להביא עליו יין נסך – שכרו אסור". הא תו למה ליה: היינו רישא! – סיפא איצטריבא ליה: שכרה לישב עליו, אף על פי שהיה גוי לגינו עליו – שכרו מותר. למימרא, דלגין לאו דינא הוא לאותוביה. ורמיניה: השוכר את החמור – שוכר מניח עליו כסותו ולגינו ומוזנותיו של אותו הדרך, מכאן ואילך חמור מעכב עליו; חמור מניח עליו שעורים ותבן ומוזנותיו של אותו היום, מכאן ואילך שוכר מעכב עליו! אמר אפיו: נהי דלגין דינא הוא לאותובי, מיהא אי לא מוהיב ליה, מי אפרינן ליה: נבי ליה אגרא דלגינו? היכי דמי? אי דשכית למיזן – חמור נמי לעכב, ואי דלא שכית למיזן – שוכר נמי לא לעכב! אמר רב פפא: לא צריכא, דשכית למיטרח ולמיזן מאונא לאונא; חמור דרפיה למיטרח ולמיזן, שוכר לאו דרפיה למיטרח ולמיזן. אבויא דרב אחא בריה דרב איקא הוה

דסנחריב. והא דאמרין (בסנהדרין (צד, ב): עשר מסעות נסע אותו רשע באותו היום – בתרגום אינו חושב כי אם ערים גדולות. והא דכתבי "גבע מלך לנר", דמשמע שלנו שם לילה אחת – שטא מקצת אלו הלכו תחילה ולנו מקצת במקומות הללו, והוא ושאר החיל הבאים אחריהם עמו עברו עי ירושלים וחלכו הכל ביום אחד, לפי שהיה ממחר להיות שם באותו היום.

כ" קא טרם בהתירא קא טרם – פירש רש"י: דין נסך לא הוי עד דמטיין לקרקעיתו דזיק דידהו. והא דלא מיתסר העליין בהנאה בנצוק – כרבן שמעון בן גמליאל לקמן (ער, א), דאמר: יין ביון ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו, וקימאן לן כוותיה. ואפילו היה נשאר יין משלם בתוך כליהם, אין לאסור של מעלה בנצוק ולומר שטורח באיסורי

הנאה. ולדברי רבינו תם דפסק נצוק אינו חיבור לא קשיא מידי, ולקמן (עב, א) בשמעתין דנצוק נאריך בעזרת השם יתברך. אי נמי, מיידי הכא שחזיקו בליהם יפה, שאינו יין נסך עד שיגע. **פריסדקין** – פירש רבינו חננאל: של חרס, כדים וריקים. ולשונא יבקעו שניהם כולי האי לא חיישינן. **ואם** היו מבוקעות אסורות – בירושלמי מפרש דמייירי בענבים המחזורים לאשכול, אבל אם ניטל העוקץ הוה כמבוקעות מפני נקב הנשאר בנבו. **הכי** גרסין דסורא המשנה: יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיוחם והם מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות. ומעשה בביתו בן זוןן שהיה מביא גרוגרות כו' זה הכלל כל שבהנאתו כו' כגון חומץ שנפל לגוריסים כו' גוי שהיה מעביר על עד כאן לשון רבינו שמואל. ולפי זה צריך לפרש שמעשה בגמרא: מעשה לסתור – על נפילת יין בענבים קאי, דגרוגרות דמו למבוקעות. אבל לספרים דגרסי במשנה: נפל על גבי תמרים ותאנים אם יש בהם בנותן טעם אסור ומעשה בביתוס כו', ופריך בגמרא בפשטות: מעשה לסתור – דפריך מגרוגרות לתאנים, ומשני דין על גבי גרוגרות נותן טעמא לפגם. וקשה, שהיה לו לומר: חסורי מחסרא והכי קתני: במה דברים אמורים – בתמרים ותאנים לחים, אבל ביבשות נותן טעם לפגם הוא, ומעשה כו'. ובספר רבינו הם לא היה גרס ליה. **איתייבית** רבה בר לויא לרבה – כי האי פירכא פרכה רבה בר לויא לרבה גבי ההיא ארבא דטבעא בחישה בפסחים (מ, ב) דשרייה רבא לזבני לגוים, והדר ביה רבא. צריך לומר שאחר שני המעשים אלו הקשה לו, אך התלמוד קבע פירכא על שניהם, כי אין נכון לומר שטעה ורבאן שתי פעמים. **הבגד** שאבד בו כלאים – ואם תאמר: וליבטיל ברבוב, כדפריך בשליח תמורה (לד, א) גבי שער כבוד ושער נזיר שארג בבגד, ושם היה בטל אי לא דמטיין לה בשותפתו שגור דבר חשוב ולא בטל ותוין. הרב רבינו יוסי בר יוס טוב: דשאני כלאים, דכל עיקרן אין אוסרין אלא על ידי עירוב, שהרי שניהם היתר, לכך אוסר עירובן ולא בטלי. ואם תאמר: והרי בשר בחלב, דכל אחד לחוד שרי ועירובו אסור, ואפילו הכי בטל כדאמרין פרק "כל הבשר" (חולין קח, א) טיפת חלב שנפלה על

הוה שפיר להו חמרא לגוים, ואילו מעבר להו מעבדא, ויהבו ליה גולפי באגרא. אתו אמרו ליה לאבוי, אמר להו: פי קא טרם – בהתירא קא טרם. – והא רוצה בקיומו, דלא נצטרו ויקי! – דמתני בהדיהו; אי נמי, דמיתו פריסדקי בהדיהו. – והא קא מעבר להו מעבדא, דקא טרם באיסורא! – דאמר ליה למברויא מעיקרא; אי נמי, דנקיטי ביה קימרי. **משנה** יין נסך שנפל על גבי ענבים – ידיוח והן מותרות, ואם היו מבוקעות – אסורות. נפל על גבי תאנים או על גבי תמרים, אם יש בהן בנותן טעם – אסור. ומעשה בביתוס בן זוןן שהביא גרוגרות בספינה, ונשתתפה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאל לחכמים והתירו. זה הכלל: כל שבהנאתו בנותן טעם – אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם – מותר, כגון חומץ שנפל על גבי גריסין. **גמרא** מעשה לסתור? – חסורי מיחסרה והכי קתני: אם נותן טעם לפגם הוא – מותר. ומעשה נמי בביתוס בן זוןן שהיה מביא גרוגרות בספינה, ונשתתפה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ובא מעשה לפגי חכמים והתירו. והוא כרי דחייבי דנפל עליה חביתא דייין נסך, שרייה רבא לזבניה לגוים. איתייבית רבא בר לויא לרבא: בגד שאבד בו כלאים – הרי זה לא ימכרנה לגוי, ולא יעשנה מרדעת לחמור, אבל עושה אותו תכריכין למת מצוה; לגוי מאי טעמא לא? דלמא אתי לזבניה לישראל, הכא נמי אתי לזבניה לישראל! הדר שרא למיטחיניה ולמפיניה ולזבניה לגוים שלא בפני ישראל. תנן: יין נסך שנפל על גבי ענבים – ידיוח והן מותרות, ואם היו מבוקעות – אסורות; מבוקעות – אין, שאין מבוקעות – לא! אמר רב פפא: שאני חיטי, הואיל ואנב צירייה כמבוקעות דמיין.

חמרא

הוה שפיר להו חמרא לגוים – הוא היה מוכר להם יין, ודרך למוכרי חביות של יין ליתן גם החביות ללוקחין, והכי אמרין ב"המפקדי" (בבא מציעא מ, ב): איכא גולפי ושרדיה, שדלוקח מוכרו בחנות מנשחר בן לבד מה שהוא מנשחר ביון, ורב איקא הוה שפך להו מגולפי שלקחו ממנו, ויהיב בזיק דידהו, ונקבר – לכן את מעבר המים, ויהבו ליה גולפי – דבזון מנייה באגרא. כי קא טרם – לשפוך. בהדיה קא טרם – שהיין אינו נאסר עד שמגיע לקרקעית של זיק דידהו, זיק – של עור, גולפי – של חרס. ולקמיה פריך: הא קא מעבר להו מעבדא, דהיינו לאחר שנאסר! והא רוצה בקיומו – לאחר שנאסר. דלא נצטרו ויקי – שלא יתבקעו הנודות שלהם, ויצטרו לגולפי ולא ידבי להו ניהליה. דמתני בהדיהו – דאי נמי נצטרו ויקי לא ידוב להו מוסר גולפי, אי נמי פריסדקי נקיטי בהדיהו – כלים רקים לקבל היין היוצא מן הנודות כשהן מתבקעין, דלא איכפת להו אי נצטרו ויקי. דאמר ליה למברויא מעיקרא – רב איקא ריש נהרא דהוה, ואמר ליה למברויא, לספן, מעיקרא: הרי ימים רבים כל עת ששיגעו אנשים הללו, העבירים בתבוס. קימרי – קישורי סימן הוא מוסר גולפי, ומכירם הספן ומעבירים, ואידו לא טרם מידי. **משנה** ידיוח – במים. ואם היו מבוקעות אסורות. יוכן יין שנפל לתוך החומץ? כו' לא גרס. נהגות = תאנים יבשים. כל שבהנאתו בנותן טעם – שנהגה בטעמו לא אסור, דהיינו בנותן טעם לשבח – אסור. וכל שאין בהנאתו בנותן טעם – שנהגה בטעמו. כגון חומץ שנפל לתוך גריסין – דנותן טעם לפגם הוא, מותר. יוכן הוי עושין? כו' לא גרסין במתניתין. **גמרא** מעשה לסתור – יש אדם שמביא ראיות לסתור את דבריה קתני: אם יש בזה בנותן טעם אסורות, והדר תני מעשה דגרוגרות והתירו: גרוגרות – היין פוגמן, שאבד בו כלאים – שריא חוץ ישראל דישאל אחד ואין מקומו ניכר, ולא ימכרנו לגוי – כדמפרש: שמא יחזור וימכרו לישראל, והבא נמי איכא למיחש שגזא יחזור וימכר לישראל תכריכין למת – דכתיב: "במתים חפשי" – כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. ולפניניהו – דהוה לא זבין דשרא לאגוי, דפתן אסורה. **שלא בפני ישראל** – דאי חזי ישראל דישאל חבירה מזבין ליה לגוי, הדר זבין ליה איהו מידי גוי, דסבר: פת של היתר היא שישראל אפאה. צירייהו = סדק שבחטיין. צירייהו – לשון "מיצטרו ויקי" (עבודה זרה ל, א), חמרא

חתיכת בשר, אם יש בנותן טעם וכו'! ויש לומר: דשאני בשר בחלב דגלי קרא בהדיא דבטיל, כדאמרין התם: דרך ביטול אסרה תורה. **הרי** זה לא ימכרנו לגוי – דוקא אבד גורין שמא ימכרנו לישראל, וכן לא יעשנו מרדעת לחמור שמא יקרע בגדו ויתפרטו עליו. אבל בכלאים דהיינו ליכא למיחש מידי, כדתנן (במסכת כלאים פרק ט משנה ד): מרדעת החמור ותכריכי המת אין בהן משום כלאים. דוקא בהצעה, כגון מרדעת החמור שהוא יושב עליה, וטעמא – לפי שהוא דרבנן, כדאמרין בפרק קמא דביצה (יד, ב): "לא יעלה עליך" אבל אתה מותר להציעו תחתיו, אבל בהעלאת אסור, כדתנן: ולא יעלה על כתפו אפילו להביא עליה חובל. והצעה צריך נמי ליחוד שלא היה בשור נוגע בהם. ואף על פי שהצעה נמי גזר חכמים אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תחתיהם, גזירה שמא תיכרך נימא על בשור, מכל מקום הכא לא גזר. **אבל** עושין אותו תכריכין למת מצוה – והוא הדין בלא אבד, כדתנן במסכת כלאים (פרק ט משנה ד) שהבאתי. אי תאמר: הא איכא "לועג לרש" כדאמרין גבי ציצית פרק "התכלת" (מנחות מא, א): והדיא שעתא דאי רמינן להו משום לועג לרש, פירוש: שעה שיקברוהו ויטלו בו ציצית משום לועג לרש. שנראה שאינו חייב במצותו! ויש לומר: דשאני ציצית שהיא שקולה כנגד כל המצות ואיכא "לועג" ספי. ורבי יוחנן היה אומר דהדיא דהאיתא (מא, א) אליבא דשמואל, דאזיל לטעמיה דאית ליה אין מצות בטלות לעתיד לבא, נמצא כשעמדו הצדיקים כלבושהיה היו בלא ציצית ויש כאן עבירה. והא דתלי טעמא ב"לועג לרש" – לפי שבא ליתן טעם שהעומדים יש להן, ואם כן הן לועגין שאינן חשובין כו' והוא אינו יכול לעשותו. ושמואל מוקי חך דהבא כדברי רבי ינאי דלא שרי אלא לסופה, אבל לקוברו בכלאים אסור מטעם דפרשית. ולפי זה החילוק נחת מנהיגו שאנו מסידין הציצית מטלית המתים, דקימאן לן כרבי יוחנן דפליג אדבי רבי ינאי ושרי אף לקוברו, ולטעמיה דאית ליה מצות בטלות. ועוד סמך למנהיגו ממסכת שמחות (פרק יב) שצוה אבא שאול: התירו תכלת מאפיליני. ועל פי פירים החיצונים אנו נהוגין במה דברים, כגון "יחול משח" לבילי תעניות, ובמגילת (לא, א) תננין: קללות וברכות. ורבינו יצחק היה מחלק: לראשונים שהיו להם בחייהם, דהוה וזרי במצות ציצית כל ימיו, אי לא רמינן ההיא שעתא הוי לעג, כלומר: כלומר: לא קיימו. אבל האידאנא דלא וזרי במצות כולי האי, אצרכה, אי רמינן הוי לעג לומר: שקיים ולא קיים. ואפילו לאותן שקיימו אין להטיל, שלא לבזיז האחרים, כדאמרין במסכת נדה (עא, א): בראשונה היו מטבילין על גבי גדות מתות והיו חיות מתביישות, התקינו שיהו מטבילין הכל. **ולמפיניהו** ולזבניהו לגוים שלא בפני ישראל – ואין לחוש שמא יאכלו הגוים ישראל בקעה אחת כל אחד מפתו, (כדאמרין) וכדכתבנן פרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לה, ב), דלא תמירא פת של גוים מדמאי שמותר בתערובות, כיון דלא שכיחא לא גורין למידי.

עבודה זרה דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלה

טעם האיסור המורגש בו ומשביחו, וכל שאין בהנאתו כנותן טעם
– שאינו נהנה מטעם האיסור, מותר לאכול את ההיתר עם האיסור
המעורב בו, שלא אסרה תורה לאכול טעם פגום של איסור.
המשנה מביאה דוגמא לדבר הפוגם, כגון חומץ של יין נסך שנשפל
על גבי גריסין של היתר, שטעמו של החומץ פוגם את טעם
הגריסים, ואינו אוסרם.

גמרא

הגמרא מבררת מדוע הובא במשנתנו המעשה בביתוס בן זונין.
מקשה הגמרא: מעשה לסתור – וכי הדרך להביא מעשה הסותר
את הדין שנאמר קודם לכן, ומאחר ושנינו שיש נסך הנותן טעם
בפירות אוסרם, איך מביאה המשנה מעשה שהתירו גרוגרות
שנפל עליהן יין נסך.

מתרצת הגמרא: חסורי מיחסף – יש ללמוד את המשנה כאילו
היא חסירה, והכי קתני – וכך יש לשנות בה, אם היין נותן טעם
לפגם הוא, המאכל מותר. ומביאה המשנה ראייה לדין זה, ומעשה
נמי בביתוס בן זונין שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של
יין נסך, ונפל על גביהן, וכא מעשה לפני חכמים והתירו, מפני שיש
הנסך פוגם את טעם הגרוגרות.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בתערובת של יין נסך בדבר המותר:
הוא כרי דחיי – ערימה של חיטים דגפול עליה חביתא דין נסך –
שנשפך עליה חבית של יין נסך, והיין נתן בהם טעם. שרייה רבא
לזבניה לעובדי בוכבים – התיר רבא למכור את החיטים לגוי,
שמותרות הן בהנאה ולא נאסרו אלא באכילה.

איתביה רבה בר לויא לרבא, שנינו בברייתא, כגד שאבד בו כלאים
– בגד פשתן שנארג בו חוט אחד של צמר, ואין מקומו ניכר, ונאסר
הבגד באיסור כלאים, הרי זה לא ימכרנה לעובדי בוכבים ולא יטול
בגד זה ויעשנה מרדעת לחמור, אבל עושה אותו תכריזה למת
מצות, שבשעה שמת האדם נעשה חפשי מהמצוות, ושוב אינו
עובר איסור בלבישת כלאים. מבאר רבה בר לויא את קושייתו,
לעובדי בוכבים מאי טעמא לא – מה טעם לא ימכור בגד זה לגוי,
דלמא אתי לזבניה לישראל – שמא יבוא הגוי למכור בגד זה
לישראל שאינו יודע שאבד בו כלאים, ויכשילנו. אם כן חבא נמי
לענין יין נסך שנשפך על חיטים, אתי לזבניה לישראל – יבוא הגוי
למכרם לישראל, ויכשילנו באיסור יין נסך, ולכך יש לאסור
למכור את החיטים לגוי.

הרי (חזרו) רבא מהתירו הראשון מפני קושיא זו, ושלא למיחשינהו
– והתיר לטחון את החיטים האלו שנפל עליהם היין, ולמפיניהו –
ולאפות מהם לחם, ולזבניהו לעובדי בוכבים ולמכור לגוי, שלא
בפני ישראל – כשאין ישראל רואה את המכירה, ושוב אין לחשוש
שישראל יקנה פת זו מהגוי, שחושב שהגוי אפאה, ופת עכרים
אסורה באכילה. אבל לא ימכור את הפת לגוי בפני ישראל אחר,
שיש לחשוש שהרואה את המכירה יחשוב שישראל אפה פת זו
ומכרה לגוי, והיא מותרת באכילה, והוא אינו יודע שבלע בפת זו
טעם יין נסך.

הגמרא מקשה על שאסרם באכילה: תנן במשנתנו, יין נסך שנשפל
על גבי ענבים, דיתן ותן מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות, לפי
שהיין נבלע בסדקיהן ואין מועילה להם הדחה. מקשה הגמרא:
משמע במשנה שענבים מבוקעות אין (כן), בהם שנינו שאסור
לאכלם אף על ידי הדחה, אבל שאין מבוקעות לא נאסרו, שאין
היין נבלע בהם, ודי להם בהדחה. ומכיון שהחיטים אינן מבוקעות,
מה הטעם שאסרם רבא באכילה.
מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, שאני חייבי – שונה דין חיטים
מענבים, הואיל וגם כשהחיטים שלמות, אנו צרייהו במבוקעות
דמיין – מפני הסדק שיש בהם הרי הם כמבוקעות, והיין נבלע בהם
ואסורות באכילה.

היה מוכר יין בקנקנים לחנונים (ביניהם גם גויים), והכסף ששלמו
הלוקחות כלל גם תשלום עבור הקנקנים, ומנהגו כך היה, הנה
שפיר להו חמרא לעובדי בוכבים – היה טורח ושופך את היין
מהקנקנים לנודות של הגויים שהיו בהם שאריות של יין נסך, ואילו
מעבר להו מעקרא – אחר כך היה הולך ומעביר את החנונים עם
הנודות את הנהר על ידי ספינה, ויהבו ליה גולפי פאגרא – והגויים
היו נותנים לו את הקנקנים כתמורה לשפיכת היין ולהעברת
הנהר. אהו – ואו ואמרו ליה לאבי שרב איקא מקבל שכר ואת
הקנקנים עבור טרחתו ביין נסך, שהרי היין שהוא שופך לנודות,
נאסר בהנאה מחמת תערובת שאריות היין נסך הנמצאות שם,
והרי שכר יין נסך אסור בהנאה. אמר להו אביי, רב איקא נהג
כדין, משום שכי קא פרה, כהתירא קא פרה – כאשר הוא טרח
ביין, הטיחה היתה ביין שעדיין לא נאסר, כיון שהיין לא נאסר עד
שינוח הנודות, ומלאכת השפיכה נגמרת כבר כאשר היין נכנס
לארץ הנהר, ואז הוא עדיין מותר. ולכך השכר עבור השפיכה אינו
שכר יין נסך.

מקשה הגמרא: אף שאינו שכר יין נסך, והא רב איקא רוצה בקיומו
של היין נסך לאחר שנאסר, והיינו דלא נצמרו ויין – שהנודות לא
יתבקעו ויצטרכו להעביר את היין חזרה לקנקנים, והלוקחות לא
יתנו לו את הקנקנים. ולעיל (סד) התבאר, שהרצח בקיומו של יין
נסך כדי לא להפסיד את ממונו, אותו ממונו נאסר בהנאה, ואם כן
יש לאסור את הקנקנים בהנאה. מתרצת הגמרא: דמתני בהדיהו –
שרב איקא התנה עם הלוקחותיו, שגם אם יתבקעו הנודות לא יתן
להם את הקנקנים, ואם כן לא איכפת לו בקיומו. אי נמי – תירוצן
נוסף, דמיתו פריסרין בהדיהו – שהלוקחים מביאים איתם כלים
ריקים למקרה שהנודות יתבקעו ויעבירו אליהם את היין, ולא
איכפת להם אם יתבקעו, ויחזירו לו את הקנקנים בכל ענין.

מקשה הגמרא: והא קא מעבר להו מעקרא – והלא הוא היה מעביר
את הלוקחות עם היין נסך במעבר המים, דקא פרה פאסורא –
ונמצא שטרח ביין נסך האסור בהנאה שהרי היה זה לאחר שהיין
נכנס לנודות ונאסר, ונמצא שהקנקנים שקיבל מהם הם שכר
טרחתו ביין נסך ואסורים בהנאה. מתרצת הגמרא: רב איקא היה
ממונה על הספינות בנהר, והמעשה היה דאמר להו למפרויא
מעיקרא – שאמר לספן של הספינה זמן רב קודם שקנו אצלו,
להעביר אנשים אלו בחינם בכל עת שיבואו, והוא עצמו לא היה
טורח, ואם כן אין זה שכר טרחתו ביין נסך. אי נמי – אופן נוסף,
דנקיטי פיה קיטרי – שהיה עושה סימן של קשר, והספן ידע על פי
הסימן שהם לקוחותיו והיה מעבירם בחינם, נמצא שרב איקא לא
טרח כלל ביין ואין זה שכר על טרחתו ביין נסך.

משנה

המשנה מבארת דין יין נסך שנתערב במאכל של היתר: יין נסך
שנשפל על גבי ענבים שלמות, הענבים נאסרות וכשריצה להכשירם
לאכילה, דיתן – יטסוף את הענבים במים, והן מותרות באכילה,
שאין היין נבלע בתוכם, ודי להם בהדחה. ואם היו הענבים
מבוקעות, הרי הן אסורות באכילה, מפני שהיין נכנס לתוך
הסדקים, ואינו יוצא בהדחה. ואם נפל יין נסך על גבי תאנים, או על
גבי תפוחים, אם יש בהן כנותן טעם – שמורגש בהם טעם היין, אסור
הכל באכילה, ואין די להם בהדחה, מפני שהתאנים רכות
והתמרים עשויים קמטים קמטים והיין נבלע בהן, ואינו יוצא על
ידי הדחה.

המשנה מביאה מעשה בדין זה: ומעשה בביתוס בן זונין שהביא
גרוגרות ו-תאנים יבשות בספינה, ונשתברה חבית של יין נסך, ונפל
היין על גביהן של הגרוגרות, ושאל לחכמים, והתירו חכמים
באכילה.
זה הכלל בדבר איסור שנתן טעם בהיתר, כל שבהנאתו כנותן טעם
– כל שנהנה מטעמו של האיסור, אסור לאכול את ההיתר, מפני

הגמרא דנה בדין יין נסך שנתערב בענבים: **הַמָּרָא עֲתִיקָא** – יין ישן של גוים, שנתערב **בְּעֵנְבֵי** – בענבים מבוקעות, דַּבְרֵי הַכֵּל בְּגִזְתָּן מַעֲם – אין הענבים נאסרות אלא אם ניכר בהם טעם היין הישן. אמנם אם נתערב **הַמָּרָא חֲדָתָא בְּעֵנְבֵי** – יין חדש בענבים, נחלקו אמוראים בדינו, **אֲבֵי אָמֵר** היין אוסר את הענבים בְּמַשְׁהוּ, וְרַבָּא אָמֵר בְּגִזְתָּן מַעֲם – אם יש בהם טעם יין, ומכיוון שאין טעמו של יין חדש מורגש בענבים, ישער בשישים.

הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: **אֲבֵי אָמֵר בְּמַשְׁהוּ**, מפני שבכדי לקבוע מהו מין המאכל, בְּתֵר מַעֲמָא אֲזֵלִין – אנו הולכים אחר הטעם, וְאֲדִי וְאֲדִי – וזה וזה, הן היין החדש והן הענבים, הַד מַעֲמָא הוּא – טעם אחד להם, דִּתְהוּ לִיה מִין בְּמִינוּ – והרי הם נחשבים כמין במינו, וְהָדִין הוּא שְׁמִין של איסור שנתערב בְּמִינוּ הֵיתֵר, אוסר תערובתו בְּמַשְׁהוּ, ולכן גם יין חדש זה אוסר את הענבים אפילו במשהו. וְרַבָּא אָמֵר בְּגִזְתָּן מַעֲם, מפני שבכדי לקבוע מהו מין המאכל, בְּתֵר מַעֲמָא אֲזֵלִין – אנו הולכים אחר שמו, שכל שני מינים ששמים שזה נחשבים כמין אחד, אף אם חלוקים בטעמם. וְהָאִי שְׁמָא לְחֹד – והיין החדש יש לו שם נפרד שנקרא 'יין', וְהָאִי שְׁמָא לְחֹד – והענבים המותרים גם להם יש שם נפרד שנקראים 'ענבים', וְהָאִי לִיה מִין בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ – והרי הם כמין מאכל של איסור שנתערב בשאינו מינו, ומִין שנתערב בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ, אינו אוסר תערובתו אלא בְּגִזְתָּן מַעֲם – כשמורגש טעם האיסור בהיתר.

הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי אביי: תַּנּוּ, וְיָן נֶכֶף שְׁנַפְלָא עַל גְּבֵי עֲנָבִים כו' ידיחם והם מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות, מפני שהיין נכנס לתוך הסדקים. ומבארת הגמרא את קושייתה, קָא סִלְקָא דִּתְהוּ, הַמָּרָא חֲדָתָא בְּעֵנְבֵי שהמשנה עוסקת ביין חדש שנפל על הענבים, וּמָאִי לָאו – וכי אין כוונת המשנה, שהענבים המבוקעות נאסרו מהיין בְּגִזְתָּן מַעֲם, וכדברי רבא, וקשה מכאן על אביי שאמר שמפני שטעמם שווה הרי הם כמין אחד האוסר תערובתו במשהו. מתרצת הגמרא: לֹא – אין כוונת המשנה שהיין אוסר בנתינת טעם, אלא אוסרם בְּמַשְׁהוּ, וכדברי אביי.

דוחה הגמרא תירוץ זה: הָא מִדְּקִתְנֵי סִיפָא – והלא מכך ששנינו בספיא, וְהַ הַכֵּל כֹּל שֶׁבְּהִנְחָתוֹ בְּגִזְתָּן מַעֲם, אָסוּר לֵאכּוּל את ההיתר, מפני טעם האיסור המורגש בו ומשביחו, וְכַל שְׁאִין בְּהִנְחָתוֹ בְּגִזְתָּן מַעֲם, מוֹתֵר לֵאכּוּל את ההיתר עם האיסור המעורב בו, מִכֵּלל – משמע מזה דְּבִגְזָתָן מַעֲם עֲקָרִין – שאף ברישא המשנה עוסקת ביין האוסר את הענבים בנתינת טעם, והסיפא באה לפרש את הרישא, שנתינת הטעם שברישא אוסרת רק כשהיא לשבח ולא לפגם. וחוזרת הקושיא לאביי, שאמר שישן חדש בענבים אוסר במשהו.

מתרצת הגמרא: וְאֲבֵי מחמת קושיא זו יפרש, מִתְּנִיתִין אינה עוסקת ביין חדש אלא בְּהַמָּרָא עֲתִיקָא בְּעֵנְבֵי – ביין ישן שנתערב בענבים, ומכיוון שחלוק היין מהענבים אף בטעמו, גם אביי מודה ששני מינים הם, ואין התערבות נאסרת אלא בנתינת טעם.

הגמרא מביאה דין נוסף שנחלקו בו אביי ורבא אם הולכים אחר הטעם או אחר השם: הַלָּא דְּהַמָּרָא וְהַלָּא דְּשִׁיכְרָא – חומץ יין וחומץ שכר אחד של איסור ואחד של היתר, שנתערבו זה בזה. וְכֵן הַמָּרָא דְּחִיטִי וְהַמָּרָא דְּשַׁעְרִי – שאור של חטים ושאור של שעורים, שנתערבו, אֲבֵי אָמֵר החומץ או השאור אוסרים בְּגִזְתָּן מַעֲם, מפני שבתר מַעֲמָא אֲזֵלִין – אנו הולכים אחר הטעם, וְהָאִי מַעֲמָא לְחֹד – חומץ היין או שאור החטים יש לו טעם נפרד, וְהָאִי מַעֲמָא לְחֹד – וכן חומץ השכר או שאור השעורים יש לו טעם נפרד, וְהָאִי לִיה מִין בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ – והרי הם כמין שנתערב בשאינו מינו, ומִין בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ בְּגִזְתָּן מַעֲם.

וְרַבָּא אָמֵר החומץ או השאור, אוסרים בְּמַשְׁהוּ, מפני שבתר מַעֲמָא אֲזֵלִין – שאנו הולכים אחר השם, כדי לקבוע מהו מין המאכל,

וְהָאִי הַלָּא מִיְקָרִי – חומץ זה של יין נקרא בשם 'חומץ', וְהָאִי הַלָּא מִיְקָרִי – וכן חומץ זה של שכר נקרא בשם 'חומץ', וְכֵן הָאִי הַמָּרָא מִיְקָרִי – שאור זה של חטים נקרא בשם 'שאור', וְהָאִי הַמָּרָא מִיְקָרִי – ושאור זה של השעורים נקרא בשם 'שאור', וְהָאִי ששמים שזה הַהוּא לִיה מִין בְּמִינוּ, וְכַל מִין בְּמִינוּ, בְּמַשְׁהוּ.

אביי מביא מקור לדבריו: אָמֵר אֲבֵי, מִנָּה אֲמִינָא לֵה דְּבִתֵּר מַעֲמָא אֲזֵלִין – שהולכים אחר הטעם, מִמָּה (דתניא) [דְּתַנִּין] (שרלה פ"ב מ"א), שאם נפלו לתוך קדירה תבלין שְׁנִים וְשִׁלְשָׁה וְהָדִין מִין אֶחָד – שנים או שלשה תבלינים שחלוקים בשמותיהם, אבל כולם ממין אחד, וכגון שלשה מיני פלפל, שחלוקים בשמותיהם שנקראים כפי צורתם 'פלפל ארוך', 'פלפל לבן', ו'פלפל שחור', או שנפלו לתוך הקדירה תבלינים מִמִּין שִׁלְשָׁה – משלשה מינים ולהם שלש שמות, אֲסוּרִין וּמַצְטְרִפִין – אם התבלינים הם של איסור מצטרפים הם זה לזה, ואף אם בכל תבלין בפני עצמו אין בכדי לתבל את הקדירה, כל של של ידו צירופם הקדירה מתובלת, הרי היא אסורה. וְאָמֵר הַתַּנָּה הֵטַעַם ששלשה מינים מצטרפים זה לזה אף שגם בשמותיהם אינם שווים, מפני דְּהָא בְּמִינוּ מִתְּקִיחָא עֲקָרִין – שכאן מדובר בתבלינים שטעמם מתוק, והואיל וְהָאִין לְמַתְק בְּהוּן אֵת הַקְדִירָה – לתת בתבשיל טעם טוב שיהיה ראוי לאכילה, נחשבים הם כמין אחד ומצטרפים לאסור.

אביי מבאר את ראייתו: אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא בְּתֵר מַעֲמָא אֲזֵלִין, ויתישבו דברי הסיפא של המשנה שבתבלינים משלשה שמות מצטרפים זה לזה, מפני שכולי הַד מַעֲמָא הוּא – שכולם טעם אחד להם. אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ בְּתֵר מַעֲמָא אֲזֵלִין – אלא אם תאמר שהולכים אחר השם, הָאִי שְׁמָא לְחֹד וְהָאִי שְׁמָא לְחֹד – הלא לתבלין זה יש שם לבדו ולזה שם לבדו, ואיך יצטרפו זה לזה. ומכך ששנינו שמצטרפים, יש להוכיח שהולכים אחר הטעם, ולא אחר השם.

וְרַבָּא אָמֵר לָךְ – אין להביא ממשנה זו ראייה שהולכים אחר הטעם, כִּי הָאִי מִנִּי – מי הוא התנא ששנה משנה זו, רַבִּי מֵאִיר הוּא, ולדבריו אכן מצטרפים מיני תבלין זה לזה אף שאינם שווים כלל זה לזה לא בשם ולא בטעמם, דְּתַנִּין, רַבִּי יְהוּדָה אָמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, מִנִּין לְכָל אִיסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁמַּצְטְרִפִין וְהָ עַם זֶה, שאם אכל חצי זית מאיסור זה ועוד חצי זית מאיסור אחר, לוקה על שניהם כאילו אכל כזית מאיסור אחד. שְׁנַאמְרֵי (דברים א') לֹא תֹאכַל כָּל תְּבוּעָה, ודרש רבי מאיר שפירוש הפסוק, שְׁכַל שֶׁתִּיעָבְתִי לָךְ – כל דבר שאסרתי עליך, ואמרתי לך לתעבו ולהתרחק ממנו, הֵרִי הוּא בָּבֶל תֹּאכִיל – הרי הוא ככלל אוזרת הכתוב 'לא תאכל', ולמדנו מכך שלוקים על אכילת כזית המצורף מכל האיסורים. וכשם שלוקים עליהם, כך גם מצטרפים לאסור את הקדירה, אף שאינם שווים לא בשםם ולא בטעמם, וזהו טעם המשנה בערלה שכתבה ששלשה מינים ושלש שמות מצטרפים. וחכמים חולקים על רבי מאיר וסוברים שאין כל האיסורים מצטרפים, ואמר רבא שלפי שיטתם, רק איסורים השווים בשםם מצטרפים זה לזה.

הגמרא מבארת דין יין וחומץ שנתערבו: הַלָּא לָנוּ הַמָּרָא – חומץ של איסור שנפל לתוך יין של היתר, לְדַבְרֵי הַכֵּל אין היין נאסר במשהו, אלא בְּגִזְתָּן מַעֲם – שאם החומץ נותן טעם ביין, היין אסור. וטעם הדין, מפני שבשעה שנתערבו חלוקים הם לגמרי זה מזה בין בשםם ובין בטעמם ובין בריחם, וכל שנתערב מין בשאינו מינו אין אוסר תערובתו עד שיתן האיסור טעם בהיתר.

אולם אם נתערב הַמָּרָא לָנוּ הַלָּא – שנפל מעט יין אסור לתוך חומץ מרובה, ודרך יין הנופל לתוך חומץ, שמדי כשנכנס לאויר הכלי נהפך ריחו לריח חומץ, ובשעה שהגיע היין לתוך החומץ, שווים הם בריחם אלא שאינם שווים בטעמם. אֲבֵי אָמֵר, היין אוסר בְּמַשְׁהוּ, אפילו אם לא מורגש בחומץ טעם היין, וְרַבָּא אָמֵר היין אוסר בְּגִזְתָּן מַעֲם.

הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: אֲבֵי אָמֵר בְּמַשְׁהוּ,

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלז רש"י תוספות

חמרא עתיקא – טעמו ניכר בענבים. חמרא חדתא – בנותן טעם. וכל היכא דאיתמר נותן טעם ואין טעמו ניכר, הוה שיעורא בששים. חלא החמרא וחלא דשיכרא – חד דאיסור וחד דהיתר. חמיירא דחישי וחמיירא דשערי – חד דחולין וחד דתרומה, ונפלו זה לתוך זה. וכל מין במינו כמשוה – לקמן פסקין דלאו הלכתא הכי, אלא אפילו מין במינו בנותן טעם, חוץ מבטל

ויון נסך. תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד או מין שלשה אסורין. ומצטרפין – הכי גרסינן במסכת ערלה: שלשה שמות והן מין אחד, כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך, או מין שלשה ושלשה שמות יש להן – אסורין, ומצטרפין – אם נפלו לקדירה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל, ונצטרפו ותיבלו והן של אסור – למצטרפין קאמר דמצטרפין, ואמר דחוקה: הכא דקאמר מין שלשה ושלשה שמות להן מצטרפין, אף על גב דתלתא מיני נינהו ובשמא נמי לא שוו. במיני מתיקה עסקין – שכולן טעמן מתוק, ומשום הכי מצטרפין, ודעמן שוה למתק בהן הקדירה. ורבא אמר לך הא מני רבי מאיר היא – ואף על גב דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא קאמר דמצטרפין, ודחוקה ליתא. חלא שנפל לנו חמרא – חלא דאיסור לגו חמרא דהיתר – דברי הכל בנותן טעם. דכי נפיל לגוה לא הוי דמי ליה לא בריחא ולא בטעמא, שאין היין מבטל ריח החומץ עד שנתברר לחוכו, ולא החומץ מבטל ריח היין משום דרובא חמרא. אבל חמרא לגו חלא – משעה שהגיע לאויר הכלי נהפך היין בריחו לריח החומץ, וקודם שנתערבו היו שוין בריחו וריחה

חמרא עתיקא בענבי – דברי הכל בנותן טעם; חמרא חדתא בענבי – אביי אמר: במישוה, ורבא אמר: בנותן טעם. אביי אמר במישוה – בתר טעמא אזלינן, אידי ואידי חד טעמא הוא, דהוה ליה מין במינו, ומין במינו במישוה. ורבא אמר בנותן טעם – בתר שמא אזלינן, והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד, והוה ליה מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנותן טעם. תנן: יין נסך שנפל על גבי ענבים כו'; קא סלקא דעתין חמרא חדתא בענבי, מאי לאו בנותן טעם? – לא, במישוה. – הא מודקתני סיפא "זה הכלל: כל שבהנאתו בנותן טעם – אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם – מותר", מכלל דבנותן טעם עסקין! – ואביי? מתיניתין – בחמרא עתיקא בענבי. חלא דחמרא וחלא דשיכרא, וחמרא דחישי וחמרא דשערי – אביי אמר: בנותן טעם; בתר טעמא אזלינן, והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד, והוה ליה מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנותן טעם. ורבא אמר: במישוה; בתר שמא אזלינן, והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי, והאי חמרא מיקרי והאי חמרא מיקרי, והוה ליה מין במינו, וכל מין במינו במישוה. אמר אביי: כנא אמינא לה דביתר

טעמא אזלינן? דתניא: תבלין, שנים ושלשה שמות והן מין אחד, או מין שלשה – אסורין ומצטרפין; ואמר חזקיה: הכא במיני מתיקה עסקין, הואיל וראוין למתק בהן את הקדירה. אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן – כולי חד טעמא הוא, אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן, האי שמא לחוד והאי שמא לחוד. – ורבא אמר לך: הא מני? רבי מאיר היא; דתניא, רבי יהודה אומר משום רבי מאיר: מניין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין זה עם זה? שנאמר: "לא תאכל כל תועבה", כל שתיעבתי לך הרי הוא בכל האכל. חלא לגו חמרא – דברי הכל בנותן טעם; חמרא לגו חלא – אביי אמר: במישוה, ורבא אמר: בנותן טעם. אביי אמר במישוה, ריחה

מכלל דרישא בנותן טעם עסקין – יש שהיו מפרשים דכל איסור דהוי במשוה לא אמרינן ביה נותן טעם לפגם מותר, דהא אין לך טעם בטל יותר ממשוה באלף, הוא הדיון נותן טעם לפגם. ומפרש כאן: מכלל דבנותן טעם עסקין – דלכך מותר בשאין בהנאתו בנותן טעם, דאי במשוה – הא אפילו לפגם אסור. ואין ראיא מכאן, דלא דייק הכא אלא מדמפליג בסיפא בהכי מכלל דרישא בנותן טעם, דבהכי איירי ממתניתין, ועוד, דמשוה מין במינו אין הטעם בטל כלל אפילו באלף כיון שהטעם שווה, אבל לפגם הטעם בטל. ובחמץ בפסח, לספרים דגרסי "במשוה" כרב (פסחים ל, א), אף על גב דשלא במינו אסור במשוה אף על פי שהטעם בטל, מכל מקום אין לאסור טעם לפגם, שלא ידא טפל חמור מן הזיקק, דשלא במינו אינו אסור אלא אטו מיני. ולשנא דבריתא אין חילוק, דכל נותן טעם לפגם מותר. תבלין של שנים ושלשה שמות אסורין ומצטרפין – פירש הקונטרס: אם נפלו לקדירה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל, ונצטרפו ותיבלו והם של איסור – מצטרפין לאסורה. וקשה: דלפירושו משמע דדורא מלתא, הא, ולישנא דבריתא, משמע דרבי מלי יניחו לבן פירש רבני שמואל בן מאיר: ד"אסורין" דקאמר – רוצה לומר אסורה העיסה או הקדירה בנתינת טעם, "ומצטרפין" – בדבר יבש לאסור ואפילו בלא נתינת טעם, כגון שנפלו לתוך חולין ויש בו מאתיים לבטל אחד מן האיסורין – אפילו הכי לא בטיל עד שיהו בו מאתיים מן השנים. ואם תאמר: אמאי תני תרוייהו, "אסורין ומצטרפין"? ליתני "מצטרפין" לחוד, ושפיר שמעינן תרוייהו בין בלח בין ביבש! ויש לומר: דאי הוה תני הכי, הוה אמינא דרבי שמעון דפליג בסיפא – בתרוייהו פליג, בין להצטרף לנותן טעם בקדירה בין להעלות באחד ומאתים. משום הכי תני תרוייהו, לאשמועינן דרבי שמעון לא פליג בנתינת טעם לקדירה, אלא מודה דמצטרפין (כדחוי) [בדחוקה], דאף על גב דלא גזר על תערובת דמאי, אפילו הכי קאמר: שאני שאור ותבלין דלעצמא עבידי ולא בטלי. והא דטעמא לא בטיל, לא בעי למימר דלא בטיל כלל, אלא דלא בטיל כדון שאר אסורין, אבל בשאר דאי שפיר כי ידעינן דאי דנבטל הטעם, כגון ביורה גדולה. תבלין של שנים ושלשה שמות והם מין אחד – פירש רש"י: כגון פלפל

לבן פלפל שחור פלפל ארוך, והם מין אחד וכולן קרוין פלפלין. או שלשה מיני תבלין, כגון פלפל וכמון וקמנון. וקשה על זה, דבמסכת ערלה (פרק ב משנה י) קתני סיפא, רבי שמעון אומר: בין שלשה שמות והם מין אחד, בין שלשה מינים והם שם אחד, אינם מצטרפין. ולפירוש הקונטרס דפירש ד"שמות" לשון שם ממש, בשלמא שלשה שמות והם מין אחד משכחת לה כדפירש, אלא שלשה מינים והם שם אחד היכי משכחת לה, כיון ד"שם" רוצה לומר שם ממש! ועוד קשה, דבכל דוכתא הוי פירוש "שם" – איסור, כמו "השמות הלל" (ראיהו נשך) (בבא מציעא עד) [ודפרק "המקביל" בבא מציעא קיד, ב! לכן נראה, ד"שמות" דקאמר היינו שם דאיסור, כמו "מן לא השם הוא זה" בסוף פרק "חורק" (שבת דף קב, א) גבי יש אובלח אבילה אתה חזיב עליה חמש חטאות. והכי פירושו הכא: תבלין של שנים ושלשה שמות – כגון פלפל דכלאין ופלפל דערלה ופלפל דתרומה, דתלתא אסורין וכולן מכללין דם. או שלשה מינים – פלפלים וקמנון ושאר מינים, וכולם איסור אחד. והשתא נחא, דמשכחת שפיר שלשה מינים והם שם אחד, כגון מאיסור אחד, פירוש: מתרומה או מערלה או מכלאי הכרם. וכן משמע בירושלמי, דתנן בפרק שני דמסכת ערלה: התרומה ותרומת מעשר והחלה והבכורים מצטרפין זה עם זה. וקאמר עלה בגמרא: לרבי שמעון נצרכא, דאף על גב דאמר רבי שמעון אין שני שמות מצטרפין, מודה הכא שכולם שם תרומה. משמע בהדיא ד"שמות" היינו איסורין. ורבא אמר האי מני רבי מאיר היא – ואם תאמר: אם כן מאי איריא "מיני מתיקה" דאמר חזקיה? אפילו בלא מיני מתיקה נמי מצטרפין, משום ד"כל מה שתיעבתי לך" כו! ופירש רש"י: דאין הכי נמי, אליבא דרבא ליתא לדחוקה דמוקי לה במיני מתיקה דוקא. ולא נראה, דאם כן אין הלכה כחזקיה, מדפליג רבא עליוה דהוא בתראה, ובשבת סוף פרק "רבי עקיבא" (פט, ב) משמע שהתלמוד תופס עיקר דא דחזקיה, דקא פריך ההם, והתנן: תבלין של שנים ושלשה שמות בו רבי מאיר חזקייה במיני מתיקה שנו כאן! מדיקא פריך תלמודא ממילתיה דחזקיה, שמע מינה דהלכה כמותו. לכן נראה לרבא נמי דמוקי לה כרבי מאיר איתא דחזקיה. ואף על גב דאמר רבי מאיר: כל איסורים שבתורה מצטרפין ואפילו בלא מיני מתיקה, משום ד"כל מה שתיעבתי לך" כו' – הני מילי כשאיסורין בעין, וכן ודאי מצטרפין חצי וזית מזה וחצי מזה לחייב אפילו אינם שוים במתיקה. אבל כשהם מעורבין בתבשיל, שאינם בעין, כי ההיא דתבלין שנים ושלשה כו' ומיירי שמתבל בהם בקדירה – אפילו רבי מאיר מודי לחזקיה דדוקא במיני מתיקה מצטרפין כיון שהם שוים למתק הקדירה, אבל אם אינם שוים במיני מתיקה – לא מצטרפין, כיון שאינם שוין בנתינת טעם בקדירה, שוה בא למתק זה בא לחזק. כל שתיעבתי לך כו' – ואפילו למאן דאמר לאו שבכללות אין לוקן עליו – הני מילי כגון עליו ולולבין דמפקי מ"כל אשר יעשה מגופן היין", וכן וכו' ומבושל בחמי טבריה דמפקין מיכי אם צלי אש!, אבל היכא דהאיסור מפורש כל אחד לבדו, כגון בכל איסורי דעלמא, אי חזוין מהבא שמצטרפי – לא חשיבין ליה לאו שבכללות. ורבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמא חמרא – תימה: דקשה הלכתא אהלכתא, דקימאי לן כרבא לגבי אביי, וקימאי לן כרבי יהושע בן לוי נמי דאמר פרק "המוכר פירות" (בבא בתרא צג, א) דריחיה חלא וטעמא חמרא – חלא, ורבי יוחנן אמר: דריחיה חלא וטעמא חמרא – חמרא (כבר כהנא) וכרבא! ויש לומר: דהתם איבא לישראל אחרניא, ודרומאי מתני איפכא, דרבי יוחנן אמר: ריחיה חלא וטעמיה חמרא – חלא, ורבי יהושע בן לוי אמר: חמרא, כרבא דהכא. ומכאן נראה דמותר לקדש בערב שבת על היין שריחו חלא וטעמיה חמרא. בת

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

1 **בת** תיהא – פירש הקונטרס: נקבין נקב במגופת חבית להריח. מיהו לשון "בת" קשה.
2 ופירש רבינו חננאל: שיש קנה שקוע תוך החבית ובוולט חוץ, ומניחין לתוך קנה
3 קטן במין דר ומריחין דרך אותו דר, ומשום הכי נקט "בת". וגם יש ליישב פירוש רש"י,
4 שבתוך אותו נקב שנקבו במגופה נותנין קנה קטן ומריחין דרך אותו קנה, ומשום הכי
5 קרי לה "בת". **גוי** בדישראל שפיר דמי – וקא

6 משמע לו דלא גורנין אטו ישראל בדגוי דאסר
7 אביי. **ישראל** בדגוי רבא אמר מותר – עריך
8 לומר דמיירי שאין הגוי נותן לו שכר ולא מחזיק
9 לו טובה, דחוקת טובה נמי חשיבא הנאה, ונמצא
10 משתכר באיסורי הנאה. **אביי** אמר אסור ריחא
11 מילתא היא – וחשבינן ליה כשותה. אבל אין
12 לומר דחשיבין נהנה, דאם כן מאי פריך במכמן
13 של תרומה שנכנס ריחו שפת של ישראל? שאני
14 תרומה דשריא לישראל בתנאה שאינה של כליו
15 כי הבא דליבא אלא ריחא, דמיירי שלא הסיק
16 ישראל את התנור דאם כן כלה התרומה, אלא
17 שדקן הסיק. אלא ודאי הכי פליגי, אי חשבינן
18 כשותה או לא. וטעמא דרבא דלא חשיב ליה
19 כשותה, לפי שהריח נכנס בפניו ומזיק, והקלקול
20 רבה של התקון, ושרי, כדאמרין פרק קמא דחליץ
21 (ת, א) גבי סכין של עבודה זרה מותר לשחוט
22 בו משום דקלקולו רבה על תקונו. אבל יולוף
23 של יין נסך ודאי אסור, דהויא הנאה גמורה
24 כדאמרין בפרק קמא דפסחים (ב, ב): שותים מלוג
25 שלעל ומזלפים מלוג בשתיים. אבל בשתייה ודאי
26 לא מחשבינן ליה לזילוף, מדמתירין בפרק קמא
27 דפסחים (ב, ב) לזלף היין של תרומה טמאה, ואי

28 כשתיה חשיב הוה ליה שותה תרומה טמאה שבמיתה. אלא יולוף הנאה לחדו הוא דחשיב, ומיתסר גבי יין נסך. ולא דמיא לכת תיהא שהריח יוצא דרך הנקב ונכנס בחוץ בגופו ומזיק, אבל
29 יולוף דריח מתפזר. **רבא** אמר מותר ריחא לאו מילתא היא – פרק "כיצד צולץ" (פסחים ע, ע) פליגי נמי רב ולוי בריהא גבי בשר שמן שצלאו עשר בשכר נבילה, רב אסר ולוי שרי, ודחתם
30 תניא כותיה דרב. ופירש שם רש"י: ואף על גב דתניא כותיה דרב דאסר, מכל מקום הלכה כלוי דשרי, משום דרבא סבר כותיהא הכא גבי בת תיהא, והלכה כרבא לגבי אביי, ופסק כך
31 רש"י פרק "כיצד צולץ". ולא נראה, דחתם קאמר דעובדא הוה בהווא בנייתא דאיסורא בהדי בישרא ואסריה רבא מפרזקא למיכיליה בכותחא, ומעשה רב. וגם מר בר רב אשי אסור שם
32 אפילו במילתא, והלכה כמותר בו מותרי מילי. ועוד קשה: דאי פליגי אביי ורבא בפלוגתא דרב ולוי, אם כן הוה ליה לאיתורי פלוגתייהו דהם לכן נראה, דוראי הלכה כרב דחתם דריחא
33 מילתא היא, והלכה כרבא נמי הכא גבי בת תיהא דריחא לאו מילתא היא. ואביי נמי דהבא דאמר ריחא מילתא היא, אמר לך: אנא דאמרי אפילו כלוי דאמר דהם ריחא לאו מילתא
34 היא, דשאני הכא שהווא נהנה ומריח מן האיסור היין עצמו, הלכך הוי לגמרי כאילו שותה מן היין עצמו, אבל דהם אינו אלא ריח האיסור נכנס בתוך ההיתר והוא אוכל את ההיתר, ובהא
35 אפילו אביי מודה דריחא לאו מילתא היא. ורבא נמי דהבא אמר לך: אנא דאמרי אפילו כרב דאמר דהם ריחא מילתא היא, דשאני הכא שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו, ולכך אמר
36 דריחא לאו מילתא היא. הלכך, בין אביי בין רבא דהבא מצו סברי בין כרב בין כלוי דהם, ודשהא הוי טובא גונוי דריחא: ריח החוץ שבכולן – פת חמה וחבית פתוחה, דאסור לכולי
37 עלמא, וריח בשר – פלוגתא דרב ולוי, וקיימא לן כרב. וריח דבת תיהא, וקיימא לן כרבא. למטה מהם – פת צוננת וחבית פתוחה, או פת חמה וחבית מגופה. והמותר לכולי עלמא – פת
38 צוננת וחבית מגופה, ולענין ריחא, דהתם הלכה כרב דאמר ריחא מילתא היא – הני מילי בתנוריהם שלהם שהיו קטנים, והוא היין תחת מחבת שלנו שקורין תרפי"ד בלעז שאופין תחתיה
39 דהשטייה, כמו כן ריחא מילתא היא, אבל בתנוריהם גדולים שלנו אין לחוש לריחא, ולכבר שריא היין תחת מחבת. ואין לחוש אם אפילו פשטי"א של בשר עם כריס"א של בינה בתנור
40 אחד, רק שלא ירע זה בזה, ואם לאו, הוה אסור, פירוש: כגון פשטי"א של נבילה אין לחוש. כמו כן, אם שוננוי האיסור של המורה שקורין פאלי"ה בלעז – אסור ליתן היתר עליה כל היום.
41 מיהו כשאנייה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה, ולא גורר שאינה בת יומא אטו בת יומא אפילו לכתחלה, כיון דלא אפשר, שהרי הגוי לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם
42 ופעם שישפוך עליה של איסור. אבל אם יצא משננוי האיסור דנבילה ונגע להיתר או תחת היתר – אסור. ואם תאמר: אמאי לא הכיאי פרק "כיצד צולץ" גבי פלוגתא דרב ולוי ההיא
43 דכמון של תרומה דהבא ולדחתה, כמו שהביא בשמעתין? ויש לומר: משום דלא דמי לריחא, דהתם מיירי בריחא דפטם כגון בשר נבילה, ולכך אמר רב דריחא מילתא היא, דאילו היא
44 ומפטם היא. אבל גבי כמון, שהווא מעשה תנור ולא פיתום – אפילו רב מודה דריחא לאו מילתא היא. ועל חטה וחמץ שנמצאת באחת מן המצות בארבעה עשר, לא מביעאי קודם שש
45 שעות דמותרות האחרות, לפי שבטל בששים כמו חמץ שלא בזמנו, אלא אפילו אחר שש שעות מותרות האחרות, משום דלא הוי חמץ בזמנו, וחמץ שלא בזמנו אינו במשורה עד זמנו ממש
46 דהיינו בשבעה ימים של הפסח, וכן משמע בפסחים בפרק "כל שעה" (ל, א) דקאמרין לשם: חמץ בשווא לאחר זמנו בנותן טעם, אפילו לרבי יהודה דקאמר: חמץ בשווא לאחר שפסח
47 בלאו, והוא הדין לאחר שש שעות. אך אותה מצה נכון לאסורה. ואם אפי' המצות בשבעת ימי הפסח ונמצאת חטה וחמץ באחת מן – כולן אסורות. ובתנור נמי יש לאסור, דאף על
48 גב דתנוריהם שלנו ריחא לאו מילתא היא, מכל מקום נהי דטעם ליכא מכל מקום משהו בעלמא איכא, ואפילו במעשה תנור דלאו פטום. **אמר** רבא מנא אמניא לה דריחא לאו מילתא
49 היא דתניא תנור שהסיקו בממון של תרומה ואפה בו את הפת מותרת – ואם תאמר: מאי שנא מהא דאמר בפסחים פרק "כל שעה" (ב, ב): תנור שהסיקוהו בקליפיה ערלה ואפה בו את
50 הפת – אסורה למאן דאמר יש שבה עצים בפת? ויש לומר: דלא שייך לאסור שבה עצים בפת אלא דוקא באיסורי הנאה, משום דיש שבה עצים בפת היינו שבה הנאה דעצים בתוך הפת,
51 וחשיב נהנה מן העצים, הלכך דהם גבי ערלה דאסור בהנאה אסרינן מהאי טעמא. אבל הכא בתרומה, דוראי מותרת בהנאה לורים – אין לאסור משום יש שבה עצים בפת. ותדע, דהאמר:
52 דמכשל בשבת, בשוגג – יאכל, במזיד – לא יאכל, ואמאי בשוגג יאכל? הא כל עצים בשבת מוקצים אפילו נחלשו מאתמול, ויש שבה עצים בפת, אם כן כשאוכל הפת שנאפה עם העצים
53 – יש שבה ואוכל מוקצה? אלא ודאי כדפירשתי, דלא אסרינן משום שבה עצים אלא דוקא באיסורי הנאה כדפירשתי, ומוקצה מותר בהנאה הוא. ומכאן יש להיתר (פפ) ופתו כשהוא לאחר שנאפה
54 ביום טוב, דאין לאסור משום דשמה העצים שנאפה בתן נחלשו היום ומוקצים הם, דמה בכך? הא פירשית דלא אמר יש שבה עצים בפת רק לענין איסורי הנאה, ואם משום שמא טחנו
55 החיטין היום וגם נילוש – אין בכך כלום, כיון דמעיקרא בעודם חיטין היו ראויין לכוס, מיהו, בהלכות גדולות חשיב לוד גולד כשטחן ביום טוב, מיהו, רבי יחיאל היה נוהג היתר בדבר,
56 וגם בשבת יש שמתיירין ליקח פת חמה מן הגוי מטעמא דפירשתי. אמנם בשני ימים של ראש השנה שנעז מורי שיש אסורין, לפי שלפעמים שהקציר נמשך עד ראש השנה ויכולין לקצור
57 ביום טוב של ראש השנה ולאפות ביום טוב שני. ונכון להחמיר בשני ימים טובים של ראש השנה. **ובן** חומץ שנפל לתוך הגריסין – קשה: וכו' עד השתא לא אשמועינן דנותן טעם לפגם
58 מותר? הא מיעזא ליה ויש לומר: דאף על גב דכי נפל לתוך הגריסין צננין משביח כדאמר בגמרא, אפילו הכי לתוך גריסין רוחצין שרי, דלא גורנין אטו צננין.

1 ריחיה חלא – יין זה סמוך לעירובו היה ריחיה חלא וטעמיה חמרא, ובתר ריחיה אולינן,
2 וכשנתערבו הוה ליה מין במינו. **בת תיהא** – נקב נקבים במגופת חבית להריח את היין,
3 לבדוקו אם יכול להתקיים. להריח גוי בין ישראל שפיר דמי. **הפת מותרת** – לורים.
4 **שאין בה טעם כמון אלא ריח כמון** – ואי משום דחוסק לא איכפת לן, דתרומה אין
5 אסורה איסור הנאה. **רבי מאיר אוסר** – לפי
6 ששאבה את ריח היין, **לרבא** – דאמר לאו
7 מילתא היא – ודאי על בורחיה בתנאי אמרה
8 למילתיה, ולא דברי הכל היא, דהא רבי מאיר
9 אוסר, וליכא למימר איסור אלא משום ריחא.
10 **לאביי** – דאמר: מילתא היא. **לימא בתנאי היא**
11 – מי אמרינן רבי יהודה לית ליה דאביי, או
12 דלמא לעולם אית ליה, וטעמא דרבי יהודה
13 דהא – דקסבר אין ריח היין נכנס בפת, אבל
14 בבת תיהא דריח נסך נכנס בגוף מודי?
דברי

שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת – **הפת מותרת, לפי שאין טעם בכמון**
אלא ריחא בכמון. – **ואביי? שאני התם, דמיקלא אוסוריה**. **אמר רב מרי, בתנאי: הרוזה**
פת חמה ונתנה על פי חבית של יין של תרומה – **רבי מאיר אוסר, ורבי יהודה**
מותר. **רבי יוסי מתיר בשל חימין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות;**
מאי לא בהא קמפילי, דמר סבר: ריחא מילתא היא, ומר סבר: ריחא ולא כלום
הוא? לרבא ודאי תנאי היא, לאביי מי לימא תנאי היא? – אמר לך אביי: לאו
מי איתמר עליה, אמר רבה בר רב חנה אמר ריש לקיש: בפת חמה וחבית פתוחה
דבר

אבל דמיא לכת תיהא שהריח יוצא דרך הנקב ונכנס בחוץ בגופו ומזיק, אבל
יולוף דריח מתפזר. **רבא** אמר מותר ריחא לאו מילתא היא – פרק "כיצד צולץ" (פסחים ע, ע) פליגי נמי רב ולוי בריהא גבי בשר שמן שצלאו עשר בשכר נבילה, רב אסר ולוי שרי, ודחתם
תניא כותיה דרב. ופירש שם רש"י: ואף על גב דתניא כותיה דרב דאסר, מכל מקום הלכה כלוי דשרי, משום דרבא סבר כותיהא הכא גבי בת תיהא, והלכה כרבא לגבי אביי, ופסק כך
רש"י פרק "כיצד צולץ". ולא נראה, דחתם קאמר דעובדא הוה בהווא בנייתא דאיסורא בהדי בישרא ואסריה רבא מפרזקא למיכיליה בכותחא, ומעשה רב. וגם מר בר רב אשי אסור שם
אפילו במילתא, והלכה כמותר בו מותרי מילי. ועוד קשה: דאי פליגי אביי ורבא בפלוגתא דרב ולוי, אם כן הוה ליה לאיתורי פלוגתייהו דהם לכן נראה, דוראי הלכה כרב דחתם דריחא
מילתא היא, והלכה כרבא נמי הכא גבי בת תיהא דריחא לאו מילתא היא. ואביי נמי דהבא דאמר ריחא מילתא היא, אמר לך: אנא דאמרי אפילו כלוי דאמר דהם ריחא לאו מילתא
היא, דשאני הכא שהווא נהנה ומריח מן האיסור היין עצמו, הלכך הוי לגמרי כאילו שותה מן היין עצמו, אבל דהם אינו אלא ריח האיסור נכנס בתוך ההיתר והוא אוכל את ההיתר, ובהא
אפילו אביי מודה דריחא לאו מילתא היא. ורבא נמי דהבא אמר לך: אנא דאמרי אפילו כרב דאמר דהם ריחא מילתא היא, דשאני הכא שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו, ולכך אמר
דריחא לאו מילתא היא. הלכך, בין אביי בין רבא דהבא מצו סברי בין כרב בין כלוי דהם, ודשהא הוי טובא גונוי דריחא: ריח החוץ שבכולן – פת חמה וחבית פתוחה, דאסור לכולי
עלמא, וריח בשר – פלוגתא דרב ולוי, וקיימא לן כרב. וריח דבת תיהא, וקיימא לן כרבא. למטה מהם – פת צוננת וחבית פתוחה, או פת חמה וחבית מגופה. והמותר לכולי עלמא – פת
צוננת וחבית מגופה, ולענין ריחא, דהתם הלכה כרב דאמר ריחא מילתא היא – הני מילי בתנוריהם שלהם שהיו קטנים, והוא היין תחת מחבת שלנו שקורין תרפי"ד בלעז שאופין תחתיה
דשטייה, כמו כן ריחא מילתא היא, אבל בתנוריהם גדולים שלנו אין לחוש לריחא, ולכבר שריא היין תחת מחבת. ואין לחוש אם אפילו פשטי"א של בשר עם כריס"א של בינה בתנור
אחד, רק שלא ירע זה בזה, ואם לאו, הוה אסור, פירוש: כגון פשטי"א של נבילה אין לחוש. כמו כן, אם שוננוי האיסור של המורה שקורין פאלי"ה בלעז – אסור ליתן היתר עליה כל היום.
מיהו כשאנייה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה, ולא גורר שאינה בת יומא אטו בת יומא אפילו לכתחלה, כיון דלא אפשר, שהרי הגוי לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם
ופעם שישפוך עליה של איסור. אבל אם יצא משננוי האיסור דנבילה ונגע להיתר או תחת היתר – אסור. ואם תאמר: אמאי לא הכיאי פרק "כיצד צולץ" גבי פלוגתא דרב ולוי ההיא
דכמון של תרומה דהבא ולדחתה, כמו שהביא בשמעתין? ויש לומר: משום דלא דמי לריחא, דהתם מיירי בריחא דפטם כגון בשר נבילה, ולכך אמר רב דריחא מילתא היא, דאילו היא
ומפטם היא. אבל גבי כמון, שהווא מעשה תנור ולא פיתום – אפילו רב מודה דריחא לאו מילתא היא. ועל חטה וחמץ שנמצאת באחת מן המצות בארבעה עשר, לא מביעאי קודם שש
שעות דמותרות האחרות, לפי שבטל בששים כמו חמץ שלא בזמנו, אלא אפילו אחר שש שעות מותרות האחרות, משום דלא הוי חמץ בזמנו, וחמץ שלא בזמנו אינו במשורה עד זמנו ממש
דהיינו בשבעה ימים של הפסח, וכן משמע בפסחים בפרק "כל שעה" (ל, א) דקאמרין לשם: חמץ בשווא לאחר זמנו בנותן טעם, אפילו לרבי יהודה דקאמר: חמץ בשווא לאחר שפסח
בלאו, והוא הדין לאחר שש שעות. אך אותה מצה נכון לאסורה. ואם אפי' המצות בשבעת ימי הפסח ונמצאת חטה וחמץ באחת מן – כולן אסורות. ובתנור נמי יש לאסור, דאף על
גב דתנוריהם שלנו ריחא לאו מילתא היא, מכל מקום נהי דטעם ליכא מכל מקום משהו בעלמא איכא, ואפילו במעשה תנור דלאו פטום. **אמר** רבא מנא אמניא לה דריחא לאו מילתא
היא דתניא תנור שהסיקו בממון של תרומה ואפה בו את הפת מותרת – ואם תאמר: מאי שנא מהא דאמר בפסחים פרק "כל שעה" (ב, ב): תנור שהסיקוהו בקליפיה ערלה ואפה בו את
הפת – אסורה למאן דאמר יש שבה עצים בפת? ויש לומר: דלא שייך לאסור שבה עצים בפת אלא דוקא באיסורי הנאה, משום דיש שבה עצים בפת היינו שבה הנאה דעצים בתוך הפת,
וחשיב נהנה מן העצים, הלכך דהם גבי ערלה דאסור בהנאה אסרינן מהאי טעמא. אבל הכא בתרומה, דוראי מותרת בהנאה לורים – אין לאסור משום יש שבה עצים בפת. ותדע, דהאמר:
דמכשל בשבת, בשוגג – יאכל, במזיד – לא יאכל, ואמאי בשוגג יאכל? הא כל עצים בשבת מוקצים אפילו נחלשו מאתמול, ויש שבה עצים בפת, אם כן כשאוכל הפת שנאפה עם העצים
– יש שבה ואוכל מוקצה? אלא ודאי כדפירשתי, דלא אסרינן משום שבה עצים אלא דוקא באיסורי הנאה כדפירשתי, ומוקצה מותר בהנאה הוא. ומכאן יש להיתר (פפ) ופתו כשהוא לאחר שנאפה
ביום טוב, דאין לאסור משום דשמה העצים שנאפה בתן נחלשו היום ומוקצים הם, דמה בכך? הא פירשית דלא אמר יש שבה עצים בפת רק לענין איסורי הנאה, ואם משום שמא טחנו
החיטין היום וגם נילוש – אין בכך כלום, כיון דמעיקרא בעודם חיטין היו ראויין לכוס, מיהו, בהלכות גדולות חשיב לוד גולד כשטחן ביום טוב, מיהו, רבי יחיאל היה נוהג היתר בדבר,
וגם בשבת יש שמתיירין ליקח פת חמה מן הגוי מטעמא דפירשתי. אמנם בשני ימים של ראש השנה שנעז מורי שיש אסורין, לפי שלפעמים שהקציר נמשך עד ראש השנה ויכולין לקצור
ביום טוב של ראש השנה ולאפות ביום טוב שני. ונכון להחמיר בשני ימים טובים של ראש השנה. **ובן** חומץ שנפל לתוך הגריסין – קשה: וכו' עד השתא לא אשמועינן דנותן טעם לפגם
מותר? הא מיעזא ליה ויש לומר: דאף על גב דכי נפל לתוך הגריסין צננין משביח כדאמר בגמרא, אפילו הכי לתוך גריסין רוחצין שרי, דלא גורנין אטו צננין.

עבודה זרה דף סו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלט

33 מה יענה על כך שמוכח מכאן שלא כמותו. מבארת הגמרא: אביי
34 יאמר ששאני הָתָם דְּמִיקְלָא אִיסוּרִיה – שונה הדבר שם מבבל
35 ריחא, שאף שכל ריחא של איסור אוסר את המאכל שקיבל ריח
36 זה, מכל מקום שם לא נאסרה הפת, לפי שבשקיבלה הפת את
37 הריח כבר נשרף הדבר האוסר, דהיינו הכמון, ולא נשאר בתנור
38 אלא ריחא, ובאופן זה אין ריח אוסר.
39 הגמרא דנה אם ניתן לומר שמחלוקת אביי ורבא בריחא, אם
40 מילתא היא או לאו מילתא היא, היא מחלוקת תנאים: אָמַר רב
41 מְרִי, מחלוקת אביי ורבא היא בְּתַנְאֵי – במחלוקת תנאים, ששנינו
42 במשנה (תרומות פ"י מ"ג), הָרוּדָה פֶּת חֲמָה מִן הַתְּנוּרָה וְנִתְּנָה כְּשֶׁהִיא
43 חֲמָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁל תְּרוּמָה, שלש דעות בדבר, רַבִּי מְאִיר
44 אוֹסֵר את הפת לאכילה לזרים, לפי ששאבה את ריח היין שהוא יין
45 תרומה ואסור לזרים, ונאסרה אף היא באכילה לזרים. וְרַבִּי יְהוֹדָה
46 מְתִיר את הפת לזרים, לפי שאין ריח היין אוסר אותה. רַבִּי יוֹסִי
47 מְתִיר בְּפֶת שֶׁל חִטִּין שֶׁהוֹנְחָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁל תְּרוּמָה, שפת
48 חִטִּין אֵינָה שׁוֹאֵבֶת מִרִּיחַ הַיֵּין וְעַל כֵּן אֵינָה נֹאסֶרֶת הֵימָנוּ, וְאוֹסֵר
49 בְּפֶת שֶׁל שְׂעוּרִים שֶׁהוֹנְחָה עַל פִּי חֲבִית יֵין תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוּרִים
50 שׁוֹאֵבֹת מִרִּיחַ הַיֵּין, והריח אוסר לזרים כדין תרומה. מסיים רב
51 מרי את דבריו, מְאִיר לֹא בָּהָא קְמִיפְלָנִי – האם לא בכך נחלקו, דְּמִיר
52 (ורבי מאיר) קָבַר שְׂרִיחָא מִיִּלְתָּא הֵיא, ולכן אסר את הפת לזרים, וְמִיר
53 (ורבי יהודה) קָבַר רִיחָא וְלֹא בָּלוּם הוּא, ולכן התירה לכל.
54 הגמרא מבארת את הדעות במשנה לשיטת אביי ולשיטת רבא.
55 מבררת הגמרא: לְרַבָּא שֶׁאִמְרַם שְׂרִיחָא לֹא מִילְתָּא הִיא, וְדֹאֵר צְרִיךְ
56 הוּא לומר שדבריו תְּנָאֵי הִיא – תלויים במחלוקת תנאים, שרבי
57 מאיר סובר ריחא מילתא היא ורבי יהודה סובר ריחא לאו מילתא
58 היא, ודבריו הם כדעת רבי יהודה בלבד, אולם לְאַבְיִי שֶׁאִמְרַם
59 שְׂרִיחָא מִילְתָּא הִיא, מִי לֵימָא תְּנָאֵי הִיא – האם גם הוא יצטרך
60 לומר שדבריו תלויים במחלוקת תנאים, והם כדעת רבי מאיר
61 בלבד.
62 משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ אֲבִי – יוכל אביי להשיב ולומר, לֹא מִי
63 אִיתְּמַר עָלָה – האם לא נאמר על משנה זו כך, אָמַר רַבָּה בְּרַב כְּהֵנָה
64 אָמַר רִישׁ לְקִישִׁי, בְּפֶת חֲמָה וְהִיא מוֹנַחֶת עַל פִּי חֲבִית פְּתוּקָה,

1 מפני שיין שְׂרִיחָה חָלָא וְיִצְטָמָא חֲמָרָא – שריחו כחומץ וטעמו כבין,
2 נידון כחָלָא – כחומץ, וּמְכִינן שבשעה שנתערבו, אף היין היה ריחו
3 כחומץ, הָוָה לִיה מִין בְּמִינוֹ, מפני שיין זה דינו כחומץ, וְכַל מִין בְּמִינוֹ
4 אוסר תערובתו בְּמִשְׁקָהוּ.
5 וְרַבָּא אָמַר, שאין היין אוסר את החומץ במשהו אלא בְּנוֹתָן מַעַם,
6 שיין שְׂרִיחָה חָלָא וְיִצְטָמָא חֲמָרָא – שריחו חומץ וטעמו יין, חֲמָרָא
7 – הרי הוא נידון כבין, ובשעה שנתערבו היין והחומץ, הָוָה לִיה מִין
8 בְּשָׂאֵינוּ מִינוֹ, שהיין וחומץ שני מינים הם, וְכַל מִין בְּשָׂאֵינוּ מִינוֹ,
9 אינו אוסר אלא בְּנוֹתָן מַעַם.
10 אגב מחלוקת אביי ורבא אודות ריחיה חלא וטעמיה חמרא אם
11 הולכים אחר הריח או אחר הטעם, מביאה הגמרא מחלוקת נוספת
12 בין אביי ורבא אודות ריח בין נסך: הֵיא בֵּת תִּיחָא – נקב זה
13 שנוקבים במכסה חבית יין להריח על ידו את יינה ולבודקו אם
14 יכול להתקיים, דינו הוא שלהריח בו עוֹבֵד בּוֹכְבִים בֵּינן דְּיִשְׂרָאֵל,
15 שְׂפִיר דְּמִי – מותר הדבר, שהרי אין הגוי נוגע ביין או שותה ממנו
16 ואינו אוסרו. ולהריח יִשְׂרָאֵל בנקב זה בֵּין דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִים, שהוא יין
17 נסך, נחלקו בדבר, אֲבִי אָמַר אָסוּר, רַבָּא אָמַר מוֹתָר.
18 הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת: אֲבִי אָמַר אָסוּר לִישְׂרָאֵל
19 להריח ביין נסך, משום שְׂרִיחָא מִיִּלְתָּא הִיא – ריח דבר חשוב הוא,
20 והמריח נחשב כשותה את היין, ושתית יין נסך אסורה. רַבָּא אָמַר
21 מוֹתָר יִשְׂרָאֵל להריח ביין נסך, משום שְׂרִיחָא לֹא מִיִּלְתָּא הִיא – ריח
22 אינו דבר חשוב, ואין הרחה נחשבת כשתיה, ולכן אין איסור
23 להריח יין נסך.
24 רבא מביא מקור לדעתו שריחא לאו מילתא היא: אָמַר רַבָּא, מִנָּא
25 אֲמִינָא לָהּ – מדיכן לומד אני לדין זה דְּרִיחָא וְלֹא בָלוּם
26 הוּא, ומותר להריח בבת תיחא, דְּתָנִן – ששנינו במשנה (תרומות פ"י
27 מ"ד), תְּנוּרָה שֶׁהִסִּיקוּ (–הבעירו וחִימוּמוֹ) בְּכַמּוֹן שֶׁל תְּרוּמָה, ולאחר
28 מכן אָמַר בּוֹ אֵת הַפֶּת, הַפֶּת מוֹתֵרֶת בִּאֲכִילָה גַם לזֵרִים האסורים
29 בתרומה, לְפִי שֶׁאֵין בְּפֶת מַעַם כַּמּוֹן אֲמָלָא רַק רִיחָא שֶׁל כַּמּוֹן. ומוכח
30 שאין ריח תרומה אוסר לזרים פת שקיבלה ריח זה, ומכאן מקור
31 לדין זה שריחא לאו מילתא היא.
32 הגמרא מפרשת מה יענה אביי לראיה זו. מבררת הגמרא: וְאַבְיִי

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג ניסן, תשי"ח

ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה' שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מ"יא ניסן, וכן הידיעה אודות חלוקת המצה שמורה ובטח יהיו
יותר פרטים בזה, ועי"ד שעשו אשתקד ומוכן שבוה גם רשימת המקבלים וכלשונו גם אנ"ש הקשורים
הבלתי דרים פה וכו'.

... ת"ח על ברכתו מרא דאתרא של כפר חב"ד של כ"ק מו"ח אדמו"ר וכל המברך
יתברך כמ"ש ואברכה מברכך, יזכה לנהל עדתו בדרכי החסידות שהם דרכי נועם ושלום, וביחד עם
זה מכוונים לכוונת רבותינו נשיאינו היא הכוונה העליונה שמהיסוד שלה היא אהבת ישראל וכידוע
הפתגם ששמענוהו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר בשם הבעש"ט, שצריכים להיות במילואה אפילו לאיש
ישראלי הנמצא בקצה העולם שמעולם לא ראהו, וגם מזה מובן גודל האהבה, שבשביל הפכה סובלים
כל הגלות, ועוד מובן ביותר בהנוגע לאה"ק ת"י אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה
בהוספה על מה שבכל מקום גם בחו"ל ה' נצב עליו כו' ובוחרן כליות ולב.

ברכה לבשו"ט באמת ככהנ"ל.

מארץ ישראל, אף הוא אמר כן בשם רבי יוחנן, והוסיף, וְכָךְ הָיוּ
 עוֹשִׂין בְּעֶרְבֵי שְׁבָתוֹת בְּצִיפְרִי, שְׁנוֹתַיִם חוֹמֵץ לְתוֹךְ גְּרִיסִים צוֹנְגִים,
 וְהֵם מִשְׁתַּבְּחִים עַל יְדֵי הַחוֹמֵץ, וְקוֹרְאִין אוֹתָם בְּשֵׁם שְׁחָלִים,
 ואוכלים אותם בשבת. ונמצאנו למדים שהגריסים משתבחים על
 ידי החומץ, ולכך יש לאוסרם כשהחומץ של איסור.
 הגמרא מביאה שתי דעות אודות נותן טעם לפגם כשהפגם בא
 בצירוף דבר אחר: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, נוֹתֵן טַעַם לַפֶּגֶם שְׁאֵמְרוּ שְׁאֵינוּ
 אוסר את המאכל, לא המדובר באופן שְׁאֵמְרוּ (שיוכלו לומר)
 שְׁקִדְרָה זוֹ הִסְרָה מִלָּח אוֹ יִתְרָה מִלָּח, הִסְרָה תְּבִלִין אוֹ יִתְרָה
 תְּבִלִין, ועל ידי כך פגם האיסור את המאכל. שבאופן זה, שאילו
 היו בה מלח ותבלין כראוי לא היה האיסור פוגמה והיה נותן טעם
 לשבח, לא הותר נותן טעם לפגם. אֲלָא מַה שֶּׁהוֹתֵר נוֹתֵן טַעַם לַפֶּגֶם
 הוּא כֹּל שְׁאֵין הִסְרָה אוֹ יִתְרָה הַקִּדְרָה כְּלוּם, וְאֵינָה נִאֲכָלֶת רַק
 מִפְּנֵי נוֹתֵן טַעַם זֶה שֶׁפִּגְמָה וּבִלְעֲדֵיו הִיתָה נֹאכֶלֶת.
 לשון אחרת והחולקת וסוברת שריש לקיש בא להקל באופן
 האמור, וְאֵיכָא דְאָמְרִי – ויש שאמרו שְׁאֵמְרֵי רִישׁ לְקִישׁ, נוֹתֵן טַעַם
 לַפֶּגֶם שְׁאֵמְרוּ שְׁאֵינוּ אוסר את המאכל, אֵין אֲמִירָן וְתוֹלִים אֵת
 הפגם בכך שְׁקִדְרָה זוֹ הִיא הִסְרָה מִלָּח אוֹ יִתְרָה מִלָּח, הִסְרָה תְּבִלִין
 אוֹ יִתְרָה תְּבִלִין, ולכן אינה נאכלת, ואילו היו בה מלח ותבלין
 כראוי היו מתקנים את הפגם שנתן האיסור במאכל, ואין זה נחשב
 נותן טעם לפגם, אין אומרים כן, אֲלָא אומרים הַשְׁתָּא מִיָּהָא הָא
 מְפָגְמָה – הלא עתה האיסור פגם את התבשיל שבקדירה, ועל כן
 היא מותרת.
 הגמרא מביאה עוד מדברי האמוראים בשם רבי יוחנן בענין זה של
 נותן טעם לפגם: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁנֵי דִינִים הֵם
 בתערובת איסור בהיתר, כאשר אי אפשר להפריד את האיסור
 המעורב, ויש לדון אם הכל נאסר.
 דין ראשון, כֹּל שֶׁנִּתְעַרַב מֵהַאיסוּר בְּהִיתֵר מְעֻמּוֹ וּמְשֻׁוֹ, כְּגוֹן
 חתיכה של איסור שנתערבה בתבשיל של היתר, שגם גוף האיסור
 קיים וגם טעמו קיים, אָסוּר הַכֹּל בְּאֵכִילָה, (לוקין) [ולוקין] עָלָיו אִם
 אכלו, וְזוּהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלַכָה לְמִשְׁהָ מַסִּינָה, שיעור אכילה של
 כֹּזֵית בְּכָדִי וְכוּן שֶׁל אֵכִילַת פָּרִס וְכוּן, ככר לחם, שאם יש
 בתערובת שיעור כזית של איסור בשיעור פרס מהתבשיל, שנמצא
 שכשהוא אוכל מהתבשיל והאיסור המעורב בו, אינו שווה
 באכילת כזית איסור אלא כדי אכילת פרס, לוקה עליו, אבל אם
 כמות האיסור קטנה יותר, שכשהוא אוכל מן התבשיל אי אפשר
 שיאכל מן האיסור כזית בשיעור זה, אינו לוקה על אכילתו.

דְּכָרִי הַכֹּל הִפֵּת אֲסוּרָה שוּדָאִי נִכְנַס בַּהּ רִיחַ, שֶׁהִפֵּת חֲמָה וּמִקְבֵּלַת
 רִיחַ וְהַחֲבִית פְּתוּחָה וְרִיחָה נוֹדֵף, ואף רבי יהודה מודה בכך. כִּפְתָּ
 צוֹנְגָתָ וְחֲבִית מְגוּפָה וְכוּ' – מכוסה וסתומה, דְּכָרִי הַכֹּל הִפֵּת מוֹתֶרֶת,
 שלא נכנס בה ריח, לפי שהפת צוננת ואינה קולטת כל כך מן הריח
 והחבית סתומה ואין ריחה נודף כל כך, ואף רבי מאיר מודה בכך.
 לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אֲלָא כִּפְתָּ חֲמָה וְחֲבִית מְגוּפָה או
 כִּפְתָּ צוֹנְגָתָ וְחֲבִית פְּתוּחָה, שיש באופנים אלו מעלה אחת בלבד,
 שהפת חמה או שהחבית פתוחה, ובה נחלקו האם גם באופן זה
 נכנס בה הריח, שרבי מאיר סובר שנכנס ולכן אוסרה לזרים, ורבי
 יהודה סובר שאינו נכנס ולכן הוא מתירה לזרים. ורבי יוסי סובר
 כרבי יהודה בפת של חטים, שאין הריח נכנס בה באופנים אלו,
 ואילו בפת של שעורים הוא סובר כרבי מאיר, שפת שעורים
 שואבת את הריח ונאסרת.
 מסיימת הגמרא לבאר מה אמר אביי שלא יקשה על דבריו
 מדברי רבי יהודה: וְהָא דִּידִי נִמִּי – וגם מה שאסרתי בריחא של בת
 תיחא, טעמי הוא משום שריח זה כִּפְתָּ חֲמָה וְחֲבִית פְּתוּחָה דְּמִי
 (דומה) שגם רבי יהודה מודה בה שהיא אסורה, ואני סובר שגם
 בבית תיחא הוא מודה שאסורה הרחתה, ומה שאמרתי לדעת הכל
 אמרתי ולא נחלקו תנאים בדבר.
 שנינו במשנה: זֶה הַכֹּלֶל כֹּל שֶׁבִּהְנֵאֲתוּ בְּנוֹתָן טַעַם בּוֹ אִסוּר, כֹּל
 שאין בהנאתו בנותן טעם מותר, כגון חומץ שנפל על גבי גריסין.
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בנותן טעם לפגם: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי הִלְכָתָא – כך היא ההלכה, שנותן טעם לפגם
 מותר, וכאמור במשנה.
 הגמרא מבארת את פרטי הדין האמור במשנה שחומץ של יין נסך
 שנפל על גבי גריסין לא אסרם, לפי שהוא נותן טעם לפגם: וְאָמַר
 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ שְׁחוּמֵץ שֶׁל אִיסוּר שֶׁנִּפְלַע עַל גְּבִי
 גריסים של היתר, לא אסרם, אֲלָא שֶׁנִּפְלַע הַחוֹמֵץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין
 רוֹתְחִין, שהוא פוגם ועל כן לא נאסר, אֲבָל אִם נִפְלַע הַחוֹמֵץ לְתוֹךְ
 גְּרִיסִין צוֹנְגִין, שהם משתבחים על ידי החומץ, ונאסרו, וחזר
 וְהִתְחִיל וְכוּ' – בישלם על האשן לגריסים עם החומץ שבהם, ועתה הם
 נפגמים משום החומץ המעורב בהם, נִעְשָׂה כְּמִי שֶׁהִשְׁתִּיב וְלִכְסוּף
 פָּגֶם, וְאִסוּר. וְכֵן כִּי אָתָּא וְכוּ' – כשבא, רִבִּין מֵאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל אָמַר בְּשֵׁם
 רַבִּי בַר כְּהֵנָה שְׁאֵמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שְׁחוּמֵץ שֶׁל אִיסוּר שֶׁנִּפְלַע
 עַל גְּבִי גריסים של היתר לא אסרם, אֲלָא שֶׁנִּפְלַע לְתוֹךְ גְּרִיסִין
 רוֹתְחִין, אֲבָל נִפְלַע הַחוֹמֵץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין צוֹנְגִין, וחזר וְהִתְחִיל, נִעְשָׂה
 כְּמִי שֶׁהִשְׁתִּיב וְלִכְסוּף פָּגֶם וְאִסוּר. וְכֵן כִּי אָתָּא – כשבא רַבִּי דִּמִּי בּוֹ

אגרות קודש

ב"ה ו' ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מג' ניסן אודות מצב רוחו ומחשבות המבלבלות.

ומהנכון אשר יראה בספר תניא קדישא מרבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשלחן
 ערוך (פוסק בנגלה דתורה) מה שכותב בשלילת העצבות וכו' (עפ"י מפתח ענינים, תניא שבהוצאת
 קה"ת).

ועוד וגם זה עיקר שיתבונן בענין השגחה פרטית, איך שהשי"ת משגיח על כל אחד ואחד
 בהשגחה פרטית ושהוא עצם הטוב ומטבע הטוב להטיב, שמזה הרי התוצאות ומסקנא מידית בלשון
 נעים זמירות ישראל ד' רועי לא אחסר גוי לא אירא.

המשך בעמוד רמג

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רמא רש"י

דברי הכל אסורה – דודאי עייל בה ריחא. והאי דירי – האי בת תיחא דאסרנא, כפת חמה וחבית פתוחה דמי. הכי הלכתא – דנותן טעם לפגם מותר. חומץ פוגם גריסין רותחין, ומשביח את הצונן. והרתיתין – על האור, אחר שנפל החומץ לתוכן. וכן היו עושין – נותנין חומץ לתוך הגריסין צונן והיה משביחן, ורב דימי קאמר לה. לא שיאמרו בו – חומרא היא. כלומר, כלומר, לא שיוכלו לתת פגם בתבשיל מחמת דבר אחר, כגון שתהא חסירה מלח או יתירה, דאם נפגם מחמת דבר אחר – אין תולין הפגם באיסור, ואסור. אלא – איחוד טעם לפגם שומותר. כל שאינה חסירה – שום תקון, ואינה נאכלת מפני זה. כלומר, ואיסור זה פוגם טעמה. ואינה נאכלת" לאו דוקא, דכיון דפגמיתא פורתא קרי לה "אינה נאכלת". ואיכא דאמרי – הא דריש לקיש לקולא, נותן טעם לפגם שאמרו אין אוסר בו – כלומר, אין תולין הפגם בדבר אחר, לומר: חסירה היא מלח, ואילו היתה בתקונה לא היה זה האיסור פוגמה, שהמלח היה מבטל את פגמית טעם האיסור ומתקנו. אלא כיון דטעם האיסור פוגמה עכשיו כמות שאין – זהו כוונתו. ומותר. כל ששפמוס ופשוט לוקין עליו וזהו כוונת כבד אכילת פרס – ועל כגון זה נאמר שיעור כוית בכדי אכילת פרס הלכה למשה מסיני, שאם יש בכשיעור פרס של תבשיל כוית מן האיסור לוקין עליו. אף על פי שאין כוית של איסור נאכל בבת אחת, כיון דאינו שווה באכילתו משהתחיל לאוכלו עד שגמרו אלא כד אכילת פרס – במצטרף אכילתו ולוקה. אבל אם אין בכדי אכילת פרס של תבשיל איסור, הואיל ושווה באכילתו כוית יותר מכדי אכילת פרס – זהו לזה כשתי אכילות של שני ימים, ואין לוקין, דקם להו לרבנן דאכילת פרס הוא שיעור שהיית אכילה. ופרס היא חצי ככר של עירובי תחומין, ושיעור חכמים ככר ממשלש. חציה לבית המנוגע, שנאמר בה: "והאוכל בבית יכבס בגדיה", פרשוהו חכמים לשווא בה שיעור אכילה.

כדנתיב: "האוכל בבית והשוכב בבית", אין לי אלא שוכב ואוכל, לא אוכל ולא שוכב מניין? תלמוד לומר "יכבס את בגדיו" ריבה, אם כן מה תלמוד לומר "האוכל והשוכב"? ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, וכמה היא אכילה – כדי אכילת פרס, והוא ארבע ביצים. טעמו

דברי הכל אסורה, בפת צוננת וחבית מגופה – דברי הכל מותרת, לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה, בפת צוננת וחבית פתוחה; והא דירי נמי בפת חמה וחבית פתוחה דמי. "זה הפלל: כל שפגמיתא בגוהן טעם" כו'. אמר רב יהודה אמר שמואל: הכי הלכתא. ואמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא שפגל לתוך גריסין רותחין, אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיתין – נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם, ואסור. וכן פי אתא רבין אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שפגל לתוך גריסין רותחין, אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיתין – נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם, ואסור. וכן פי אתא רב דימי כו', וכך היו עושין בערבי שבתות בציפורי, וקוראין אותם שחללים. אמר ריש לקיש: נותן טעם לפגם שאמרו, לא שיאמרו: קדירה זו חסירה מלח, יתירה מלח, חסירה תבלין, יתירה תבלין; אלא כל שאין חסירה פגום ואינה נאכלת מפני זה. ואיכא דאמרי, אמר ריש לקיש: נותן טעם לפגם שאמרו, אין חסירה מלח, יתירה מלח, חסירה תבלין, יתירה תבלין; אלא השתא מיהא הא פגמה. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל ששפמוס ופשוט אסור לוקין עליו, וזהו כוונת כבד אכילת פרס. טעמו

דטעם כעיקר לאו דאורייתא. ופירש: כגון חלב שנפל לתוך בשר או חלב שנפל נימוח, שאין ממשו בעין. ואין נראה מה שפירש רש"י חלב שנפל לתוך בשר, דאפילו לפירוש רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא – מודה בבשר בחלב דהוי דאורייתא, דדרך בישול אסרה תורה כדאמר בשמעתא דטיפת חלב כו' פרק "כל הבשר" (שם דף קח, א), ועוד, דהאכיל בשר בחלב אוכל ממשו של איסור כשאוכל הבשר, כדאמר פרק "כל הבשר"

(שם). אלא צריך לומר: כגון חלב נימוח שנפל ונבלע לתוך הבשר, דליכא רק טעם בעלמא, וטעם לאו דאורייתא. מדקאמר אביי: שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב אמאי לא גמרינן דחידוש הוא, אי חידוש אף על גב דליכא טעמא נמי – משמע דכי נמי ליתא בעלמא אלא מדרבנן, גבי בשר בחלב הוי דאורייתא. והכי הלכתא כרבי יוחנן. וכן משמע בפרק "כל הבשר" בשמעתא דטיפת חלב, דאמר אביי: טעמו ולא ממשו דאורייתא, דאי מדרבנן וכו', ורבא אמר: דרך בישול אסרה תורה, משמע דסבר רבא טעמו ולא ממשו דהיינו טעם כעיקר לאו דאורייתא, והלכתא כרבא לגבי אביי. ועוד ראיא מפרק "גיד הנשה", דקאמר גבי זרוע בשלה דאיל נזיר הוא היתר מבכל איסור כזה שהתיר הכתוב לבשל הזרוע עם האל, ואמר רבא: לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור מ"כל אשר יגע בבשרה יקדש", וגבי זרוע בשלה שרי. מדנקט רבא טעם כעיקר בקדשים אסור, משמע – הא בחולין שרי. וקרא דיגעולי גוים שצוה הכתוב להנגיע כל מדין אף על פי שלא היה בהם רק טעם – מנייה לא גמרינן, דחידוש הוא. דהא אפילו קדירה בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא ואפילו הכי אסרה רחמנא, אלמא חידוש הוא, אלא לא גמרינן מנייה. ואף על פי דבפרק "אלו עוברין" בפסחים (מד, ב) מייית קרא ד"משרת ענבים" גבי טעם כעיקר – לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא, אלא אסמכתא בעלמא, ולעולם טעם כעיקר לאו דאורייתא. כך שיטת רש"י. ולא נראה לרבינו תם, דהא רבי יוחנן אית ליה דרבי עקיבא פרק "אלו עוברין" (שם מד, ב) דליף טעם כעיקר מנגיעלי גוים. ואין לומר דאסמכתא בעלמא היא, דהא פריך התם: והאי "משרת" להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא? האי מביעי ליה לטעם כעיקר? מדרפך הכי בהדיא אלמא דרשא גמורה היא, דהא רבי עקיבא מוכח מנייה היתר מצטרף לאיסור לחייב מלקות לנויר ששרה פת בין ויש בו הצטרף מפת ומיין, ורבנן מוכחים מנייה טעם כעיקר, וכי היכי דלרבי עקיבא הוי דרשא גמורה גבי היתר מצטרף לאיסור מדרביי עליה מלקות – הכי נמי לרבנן הוי דרשא גמורה מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא. והוא דפרק "כל הבשר" (חולין קח, א) דאמר רבא: דרך בישול אסרה תורה, דמשמע דאפילו לא אביי, וסיכור דטעם כעיקר לאו דאורייתא כדפרישית לפי שיטת רש"י – לא היא, אלא דאי גב רבא כירא ליה דטעם כעיקר דאורייתא. דבפרק "העירובות" (נחמץ עט, א) קאמר רבא: אימור דאמרי רבנן רובא ובטעמא, וכי היכי דברבא הוי דאורייתא מ"אחרי רבים להטות" הכי נמי בטעמא. והתם בפרק "כל הבשר" הכי קאמר רבא לאביי: מבשר בחלב לא תוכל להוכיח דטעמו ולא ממשו דאורייתא, דהיינו טעם כעיקר, משום דבשר בחלב דרך בישול אסרה תורה. דחידוש בעלמא הוא, אבל דאי טעם כעיקר דאורייתא, כדאמר ליה בפסחים (מד, ב) מ"משרת ענבים". והוא דפרק "גיד הנשה" (חולין צח, ב) דגבי זרוע בשלה דקאמר רבא. גריסין: לא נצרכא אלא להיתר מצטרף לאיסור, דבקדשים אסור מ"כל אשר יגע בבשרה יקדש" והכא שרי – כגון שמקצת בשר הכתף עם כל הזרוע חוץ לזרוע ובולע האל מן הזרוע חצי שיעור, כדפרישתי פרק "גיד הנשה" (שם צט, א), אבל חולין – אין היתר מצטרף לאיסור, דחולין מקדשים לא גמרינן. ועוד יש ליישב גרסת הספרים, והכי פירושו: דבקדשים אסור – והוא חזין בחולין. ונקט קדשים משום דאיידי בהו קרא ד"כל אשר יגע בבשרה יקדש", והיינו משום דאי לא אשכחנא קרא אחרינא לאשמעינן טעם כעיקר, ואוקימנא קרא דחטאת לטעם כעיקר קודם מלהיתר מצטרף לאיסור, אבל בתר דחזינן טעם כעיקר במקום אחר – ודאי אוקימנן לקרא דחטאת להיתר מצטרף לאיסור. ומכל מקום מייית ליה לטעם כעיקר משום דהדרשא פשוטה יותר, כי כן גריל התלמוד, גבי מילה לדחות שבת מ"יום השמיני" ובפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלב, א) דריש לה מ"בן שמונת ימים", וכן למול במקום נגע. והכי מוכח דטעם כעיקר שרי גבי איל נזיר כגון שמשבש

אמר רב יהודה אמר שמואל הכי הלכתא – הכי גריסין בספרים. וכן נראה מדאמר בסמוך: מדברי בולן נלמוד נותן טעם לפגם מותר, ומאי "מדברי בולן"? וכי משום דמפרשין למתניתין ליהוה סברי לה? אלא מדגרסין "הכי הלכתא" נימא מדברי יהודה שמעינן בהדיא. וכן מדברי יוחנן בהדיא, בסמוך דקאמר: אם ריבה נותן טעם לפגם מותר. ומסתמא רבה בר בר חנה ורב (אידי) ודימי נמי שבאו לפרש המשנה כמו כן אולי ששתייה. נעשה כמי שהשביח בו – תימה: אמאי נקט האי לישנא? דהא דאי משביח הוא ויש לומר: לפי שיעקר השבח לא הוי עד לאחר שרתיתיו ויצננו. וקוראין אותו שחללים – לפי שהיו רגילין להניח בו חומץ כמו בשחללים, כדאמרין לעיל ול, ב, גבי (תחלי) ושלחם: אי איכא בהו חלא מיגרי בהו, ואשמעינן רב דימי שהיה שביח מן החומץ. אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם – לא שיוכל לומר שהקדירה נפגמת מחמת דבר אחר כו', להאי לישנא קמא הוי לחומרא, והכי קאמר: מה שרתיתיו חכמים פגם לא מיירי בפגם שיש לתלותו בדבר אחר, כגון בחסרון מלח או ביתרון, כי אותו פגם ודאי לא התייר, כמו שאנו היתה בתקונה ממלח ותבלין היה האיסור נותן בהם טעם לשבח, אלא איחוד פגם שומותר – כל שאינה חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה, פירשו: שהאיסור פוגמה. "ואינה נאכלת" – לאו דוקא שאינה נאכלת כלל, אלא כלומר שנפגמת. ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש: נותן טעם לפגם שאמרו אין אומר קדירה זו – דלוקלא קאמר, והכי קאמר: אין תולין הפגם בדבר אחר כדי לאסור, שיאמרו: אין הפגם מחמת האיסור אלא מחמת יתרון או חסרון מלח, ואילו היתה בתקונה לא היה האיסור פוגמה ואסור – אין אומרינן כן, אלא כיון שהיא פוגמת עכשיו כמו שהיא, בין שתהא חסירה או יתירה מלח – מותר. אמר רבי יוחנן כן שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו – פירש רש"י בפרק "גיד הנשה" (חולין צח, ב) מכאן דטעם כעיקר לאו דאורייתא. ופירש: כגון חלב שנפל לתוך בשר או חלב שנפל נימוח, שאין ממשו בעין. ואין נראה מה שפירש רש"י חלב שנפל לתוך בשר, דאפילו לפירוש רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא – מודה בבשר בחלב דהוי דאורייתא, דדרך בישול אסרה תורה כדאמר בשמעתא דטיפת חלב כו' פרק "כל הבשר" (שם דף קח, א), ועוד, דהאכיל בשר בחלב אוכל ממשו של איסור כשאוכל הבשר, כדאמר פרק "כל הבשר" (שם). אלא צריך לומר: כגון חלב נימוח שנפל ונבלע לתוך הבשר, דליכא רק טעם בעלמא, וטעם לאו דאורייתא. מדקאמר אביי: שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא, דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב אמאי לא גמרינן דחידוש הוא, אי חידוש אף על גב דליכא טעמא נמי – משמע דכי נמי ליתא בעלמא אלא מדרבנן, גבי בשר בחלב הוי דאורייתא. והכי הלכתא כרבי יוחנן. וכן משמע בפרק "כל הבשר" בשמעתא דטיפת חלב, דאמר אביי: טעמו ולא ממשו דאורייתא, דאי מדרבנן וכו', ורבא אמר: דרך בישול אסרה תורה, משמע דסבר רבא טעמו ולא ממשו דהיינו טעם כעיקר לאו דאורייתא, והלכתא כרבא לגבי אביי. ועוד ראיא מפרק "גיד הנשה", דקאמר גבי זרוע בשלה דאיל נזיר הוא היתר מבכל איסור כזה שהתיר הכתוב לבשל הזרוע עם האל, ואמר רבא: לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור מ"כל אשר יגע בבשרה יקדש", וגבי זרוע בשלה שרי. מדנקט רבא טעם כעיקר בקדשים אסור, משמע – הא בחולין שרי. וקרא דיגעולי גוים שצוה הכתוב להנגיע כל מדין אף על פי שלא היה בהם רק טעם – מנייה לא גמרינן, דחידוש הוא. דהא אפילו קדירה בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא ואפילו הכי אסרה רחמנא, אלמא חידוש הוא, אלא לא גמרינן מנייה. ואף על פי דבפרק "אלו עוברין" בפסחים (מד, ב) מייית קרא ד"משרת ענבים" גבי טעם כעיקר – לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא, אלא אסמכתא בעלמא, ולעולם טעם כעיקר לאו דאורייתא. כך שיטת רש"י. ולא נראה לרבינו תם, דהא רבי יוחנן אית ליה דרבי עקיבא פרק "אלו עוברין" (שם מד, ב) דליף טעם כעיקר מנגיעלי גוים. ואין לומר דאסמכתא בעלמא היא, דהא פריך התם: והאי "משרת" להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא? האי מביעי ליה לטעם כעיקר? מדרפך הכי בהדיא אלמא דרשא גמורה היא, דהא רבי עקיבא מוכח מנייה היתר מצטרף לאיסור לחייב מלקות לנויר ששרה פת בין ויש בו הצטרף מפת ומיין, ורבנן מוכחים מנייה טעם כעיקר, וכי היכי דלרבי עקיבא הוי דרשא גמורה גבי היתר מצטרף לאיסור מדרביי עליה מלקות – הכי נמי לרבנן הוי דרשא גמורה מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא. והוא דפרק "כל הבשר" (חולין קח, א) דאמר רבא: דרך בישול אסרה תורה, דמשמע דאפילו לא אביי, וסיכור דטעם כעיקר לאו דאורייתא כדפרישית לפי שיטת רש"י – לא היא, אלא דאי גב רבא כירא ליה דטעם כעיקר דאורייתא. דבפרק "העירובות" (נחמץ עט, א) קאמר רבא: אימור דאמרי רבנן רובא ובטעמא, וכי היכי דברבא הוי דאורייתא מ"אחרי רבים להטות" הכי נמי בטעמא. והתם בפרק "כל הבשר" הכי קאמר רבא לאביי: מבשר בחלב לא תוכל להוכיח דטעמו ולא ממשו דאורייתא, דהיינו טעם כעיקר, משום דבשר בחלב דרך בישול אסרה תורה. דחידוש בעלמא הוא, אבל דאי טעם כעיקר דאורייתא, כדאמר ליה בפסחים (מד, ב) מ"משרת ענבים". והוא דפרק "גיד הנשה" (חולין צח, ב) דגבי זרוע בשלה דקאמר רבא. גריסין: לא נצרכא אלא להיתר מצטרף לאיסור, דבקדשים אסור מ"כל אשר יגע בבשרה יקדש" והכא שרי – כגון שמקצת בשר הכתף עם כל הזרוע חוץ לזרוע ובולע האל מן הזרוע חצי שיעור, כדפרישתי פרק "גיד הנשה" (שם צט, א), אבל חולין – אין היתר מצטרף לאיסור, דחולין מקדשים לא גמרינן. ועוד יש ליישב גרסת הספרים, והכי פירושו: דבקדשים אסור – והוא חזין בחולין. ונקט קדשים משום דאיידי בהו קרא ד"כל אשר יגע בבשרה יקדש", והיינו משום דאי לא אשכחנא קרא אחרינא לאשמעינן טעם כעיקר, ואוקימנא קרא דחטאת לטעם כעיקר קודם מלהיתר מצטרף לאיסור, אבל בתר דחזינן טעם כעיקר במקום אחר – ודאי אוקימנן לקרא דחטאת להיתר מצטרף לאיסור. ומכל מקום מייית ליה לטעם כעיקר משום דהדרשא פשוטה יותר, כי כן גריל התלמוד, גבי מילה לדחות שבת מ"יום השמיני" ובפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלב, א) דריש לה מ"בן שמונת ימים", וכן למול במקום נגע. והכי מוכח דטעם כעיקר שרי גבי איל נזיר כגון שמשבש

רמב" עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

שמבשל חזרובת ברוטב ומקצת חיך עמו, ושאר האיל חוץ לרזטב, והשתא אין חזרובת מתבטל בששים שאין כל כן מן איל עמו ברוטב, והשתא איכא טעמא ואפילו הכי שרי. והוא דהבא טעמו ולא ממשו, מיירי במין במינו דבטל ברובא מדאורייתא, כדאמרינן פרק "התערובות" (זבחים עט, א): אמור רבנן ברובא – כגון מין במינו, פירוש: דמן התורה הוי ברובא אבל מדרבנן הוי בששים, כדאמר רב פרק "גיד הנשה"

טַעְמֵוּ וְלֹא מִמֶּשׁוּ – אֶסּוּר וְאִין לִקּוּץ עֲלִיו, וְאִם רִיבָה טַעַם לִפְנֵם – מוֹתֵר. וְלִימָא: אִם נִתֵּן טַעַם לִפְנֵם – מוֹתֵר? – הָא קַמְשַׁמַּע לָן, דְּאָף עַל גַּב דְּאִיכָא מִיִּלְ אַחֲרֵינִיָּתָא דְּפִגְמָה בְּהִדְיָה, וְהִלְכְתָּא פְּלִשְׁנָא בְּתֵרָא דְּרִישׁ לְקִישׁ, אִמֹר רַב כְּהֵנָּא, מְדַבְּרִי כּוֹלֵם נְלִמְדִּי: נוֹתֵן טַעַם לִפְנֵם – מוֹתֵר. אִמֹר לִיה אֲבִיו: בְּשִׁלְמָא מִכּוּלְהוּ – לְחִי, אֱלָא דְּרִישׁ לְקִישׁ "אִמֹר" קְאָמֵר, וְלִיה לֹא סְבִירָא לִיה. מִכְּלָל דְּאִיכָא לְמָאן דְּאָמֵר: נוֹתֵן טַעַם לִפְנֵם – אֶסּוּר? – אִין, וְהִתְנִיָּא: אַחֵד נוֹתֵן טַעַם לִפְנֵם וְאַחֵד נוֹתֵן טַעַם לְשִׁבָּה – אֶסּוּר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי

שְׁמַעוֹן אֹמֵר: לְשִׁבָּה – אֶסּוּר, וְלִפְנֵם – מוֹתֵר. מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? גִּמְר מְגִיעוּלִי גוֹיִם, גִּיעוּלִי גוֹיִם לֹאֵן נוֹתֵן טַעַם לִפְנֵם הוּא? וְאֶסּר רַחֲמָנָא, הֲכִי נִמִּי לֹא שְׁנָא. – וְאִידֵךְ? פְּרִדְב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב חִיָּא, דְּאִמֹר רַב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב חִיָּא: לֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֱלָא קְדִירָה בֵּת יוֹמָא, דְּלֹא לִפְנֵם הוּא. – וְאִידֵךְ? קְדִירָה בֵּת יוֹמָא נִמִּי אִי אֲפֹשֶׁר דְּלֹא פִגְמָה פּוֹרְתָא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מֵאִי טַעְמָא? דְּתִנְיָא: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל גִּבְלָה לְגַר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ" – כָּל הָרְאוּיָה לְגַר קְרוּיָה גִבְלָה, שֶׁאֵין

דאורייתא, דמהיכא ידיענן דטעם בעיקר דאורייתא – מגיעולי גוים, דקאמר קרא "תעבירו באש", דמשמע: הא אם לא תעבירו אסור, ואין זה כי אם עשה בעלמא, אבל לא ליכא ולכן אין לוקח עליו. וקשה לרבינו חם, דמכל מקום נימא: כיון דאדחריה קרא – אדחריה לדוכתיה דלאו דנבילה וחלבלו ודשאר איסורי דהבי אמרינן בבבורות (טו, ב) גבי פסולי המוקדשין, דכתיב "חובב ואכלת בשר", ודרשינן: "חובב" – ולא גיזה, "ואכלת" – ולא לכלבין, "בשר" – ולא חלב, ואם כן גיזה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה כמו דגיעולי גוים, ואפילו הכי תניא בבבורות (שם): הגוזח התעורב בפסולי המוקדשים סופג את הארבעים, אלא על כרחך היינו טעמא דלוקח – משום דבקדשים תמימים כתיב "לא תעבד ולא תגז", וכי הוממו ונפדו שרו דאו הם חולין גמורין, וקאמר קרא: "חובב" ודרשינן – ולא גיזה, ואם כן אדחרי אסור גיזה ללאו ד"לא תגז" ומשום הכי לוק. ומשום הכי נמי בגיעולי גוים דאמר קרא "תעבירו באש", פירוש: הכלים הבלועים מן הנבילה וחלב ושאר איסורין, "ואם לא תעבירו באש" אסור – תימא נמי דאדחרינהו לאיסורייהו קמא, ללאו דנבילה וחלב ושאר איסורין, ואשמעינן דפליטת איסור מכלי הוא אסור, ולעולם בלאו עוד יש משיבים זה, ופירשתי פרק "גיד הנשה", אבל לא יכולתי להאריך כי נראה בעיני שהוא גדול ביותר, ולכן הוצרכתי לכתור. אכן יסייעני מלכא דעלמא לכתוב קדירה בת יומא ודידה לנו כחומתא, **אֱלָא** דרבי שמעון בן לקיש אמר קמור וליה לא סבירא ליה – ואם תאמר: דרב דיימי נמי נימא הכי, ד"לא שני" קמור, דקאי אמתנותין, ואימא דליה לא סבירא ליה: ויש לומר: כיון דאשכחנא רבי יוחנן דאמר "לא שני" אמתנותין כמו כן, חזינן לרבי יוחנן דאמר בפירוש: נותן טעם לפנם מותר – הכי נמי לרב דיימי דאמר "לא שני" סבירא ליה דנותן טעם לפנם מותר. **מִכְּלָל** דאיכא מאן דאמר נותן טעם לפנם אסור – ואם תאמר: מאי מביעיא ליה? הא רבי לעיל פרק "אין מעמידין" (לה, ב) תנא בהדיא משנה שלימה דנותן טעם לפנם דאסור, גבי שני של גוים אסור, ומפרש טעמא בגמרא: משום שולפיתן של כלים אוסרתן, אף על גב דסתם כלים אינם בני יומן, ולקמן בסוף פירקין (עה, ב) גבי "זכולן נשתמשו בהן עד שלא יטבילו", דמוקי חד ברייתא כמאן דאמר נותן טעם לפנם אסור? ויש לומר: שרצה למצוא תנא שאמר כן בהדיא, ועוד יש לומר דהכי קאמר: מי איכא מאן דאמר נותן טעם לפנם אסור כי האי גזנא, שאפילו היה האיסור בעין היה לפנם? ולא דמי לשמן דלעיל, דשמן אם היה איסור בעין היה לשבח בדפרישית לעיל. **וְאִידֵךְ** קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא – ולהכי יליף מיניה רבי מאיר לאסור פגם בעלמא. משמע: אבל לרבי שמעון דשרי – סבירא ליה דבת יומא לא פגמה כלל, והא בהא תליא: מאן דאמר נותן טעם לפנם אסור סבר דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ומאן דשרי פגם סבר דלא פגמה כלל. ותימא: בפרק "אלו עוברין" (פסחים מד, ב) פליגי רבי עקיבא ורבנן, דרבי עקיבא יליף טעם בעיקר מגיעולי גוים, ורבנן יליף מ"משרת", אבל לא מגיעולי גוים, משום דגיעולי גוים חידוש הוא, דהא כל נותן טעם לפנם מותר והבא גבי גיעולי גוים אסרה רחמנא. ורבי עקיבא סבר: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפנם הוא. ורבנן, קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, אף על גב דלא דמי האי פגם לפנם בעלמא דמותר דפגם אסור כדאמר הבא לרבי מאיר, ודיכיי קאמר התם: ורבנן דחידוש הוא דכל נותן טעם לפנם בעלמא מותר? ויש לומר: דאין הכי נמי, דרבנן דהתם סבר דכל נותן טעם לפנם אסור היכא שאם האיסור בעין היה לשבח, דילפי לא מגיעולי גוים דפגם פורתא כדאמר התם, והא דקאמר התם: נותן טעם לפנם בעלמא מותר – היינו פגם גמור שגם אם האיסור בעין הוא פגם, דהוא פגם ליכא למילף לאסור מגיעולי גוים דפגמה פורתא, דגיעולי גוים אם היה האיסור בעין היה לשבח, והא דקאמר: גיעולי גוים חידוש הוא, אף על גב דלא דמי האי פגם לפנם בעלמא דמותר כדפרישית, מכל מקום אי לא דגלי קרא דגיעולי גוים אסור – היה מותר מן הדין, דמה לי אותו פגם מה לי פגם אחר, ואפילו הכי אסריה רחמנא, וכיון דאסריה רחמנא ילפינן מיהא דכיוצא בו, דהיינו פגם שאם היה האיסור בעין היה לשבח, וקסברי רבנן דפסחים כמתניתין ד"אין מעמידין", ושלשה מחלוקת דבר: דרבי מאיר דשמעתין סבר כל נותן טעם לפגם אסור, אפילו כשהוא פגום גם כשהאיסור בעין, דילף לה לגמרי מגיעולי גוים, ומגבלה לא יליף כלל להחרי, משום דמוקי לה למעוטי סרוחה דמעיקרא כדקאמר. ורבי שמעון מותר כל פגם, אפילו כשהוא שוב כשהאיסור בעין, כיון דהשתא לפגם הוא שרי, דילף לגמרי מגבלה, ומגיעולי גוים לא יליף כלל, דקסברי: קדירה בת יומא שאסרה תורה לא פגמה פורתא. ורבנן דפסחים דפליגי ארבי עקיבא, סבר דדבר שהוא פגם כשהאיסור בעין שרי, דילפינן לה מגבלה, אבל פגם דהשתא שאין האיסור בעין עכשיו, אמנם היה לשבח כשהאיסור בעין – אסור, דילף לה מגיעולי גוים מקדירה בת יומא דפגמה פורתא, וכן סוברת מתניתין ד"אין מעמידין" כרבנן כדפרישית. ועוד יש לומר: דרבנן דרבי עקיבא דפסחים פרק "אלו עוברין" היינו רבי שמעון דשמעתין דשרי כל פגם כדפרישית, והא דקאמר דהם דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ולרבי שמעון צריך לומר על כרחך דלא פגמה כלל, דאי פגמה אם כן ליתר פגם כדמוכח בשמעתין וכדפרישית. יש לומר: דהאי גם רבי שמעון מודי דפגמה פורתא, ומכל מקום לא יליף מיניה לאסור פגם בעלמא כגון שאינה בת יומא, דאיכא פגם רבה, דפגם רבה מפגם פורתא דבת יומא לא ילפינן, הכי סבירא ליה לרבי שמעון, ורבי מאיר סבר דילפינן פגם רבה מפגם פורתא, ואי כדפריש מעיקרא, דפליגי בבת יומא אי פגמה אי לא – זה אינו סברא, דאם כן נחוי אנן, ועוד יש להביא ראיה לזה דמודה רבי שמעון דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא כדפרישית, דאי לא פגמה כלל לרבי שמעון יגועיל דכתב רחמנא למנה לי? פשיטא, כיון דהוי לשבח דמיתר, דשעם דהוי

שנתערב בו, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר, אם האיסור נותן
במאכל טעם לשבת, אסור ההיתר, ואם הוא נותן בו טעם לפגם,
מוותר. נמצא שרבי מאיר הוא הסובר שנותן טעם לפגם אסור.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי מאיר האוסר נותן טעם לפגם.
מבררת הגמרא: מאי טעמא – מהו טעמו דרבי מאיר שאמר שגם
נותן טעם לפגם אסור, אמר – למד זאת מגיעולי – מפליטותיהם של
כלי עובדי כוכבים, שאסרה תורה להשתמש בכליהם כיון שנבלע
בדפנות הכלים ממאכלי האיסור שבישלו בהם, וטעם זה יכול
להפלט לאחר מכן לתבשיל היתר שיבושל בו. והרי גיעולי עובדי
כוכבים, האם לא נותן טעם לפגם הוא, הלא מה שנבלע בדפנות
כליהם ממאכלי האיסור כבר נפגם טעמו, כאשר נפגם כל מאכל
השוהה לילה אחד, ופליטות אלו כאשר יבלעו במאכלים אחרים
יפגמו אותם, ואף על פי כן אסר אותן רחמנא – והקב"ה, הלא נמי
ומכאן יש ללמוד שבכל איסור שנתערב בהיתר, לא שגא – אין
לחלק בין אם הוא נותן בו טעם לשבח או טעם לפגם, שבכל אופן
שהוא הרי הוא אוסר את המאכל.
הגמרא מבארת מה ישיב רבי שמעון על ראייה זו, ומה יענה רבי
מאיר על תשובתו. שואלת הגמרא: ואידך – רבי שמעון הסובר
שנותן טעם לפגם מותר, מה יענה על ראייה זו שמוכח ממנה
שאסרה תורה גם טעם פגום. מבארת הגמרא: סובר הוא כדרכ
הנא בריה דרבי חיאי, דאמר רב הונא בריה דרבי חיאי, לא אסרה
תורה בגיעולי עובדי כוכבים אלא קדירה בת יומא – שבו ביום
בישל בה עובד כוכבים מאכל איסור, שאם ישראל חפץ לבשל בה
באותו יום עליו להכשירה, דטעם האיסור שבדפנותיה עדיין לא
לפגם הוא, ואכן אחר שיעבור הלילה יהא מותר לבשל בקדירה זו
גם ללא הכשרה.
שואלת הגמרא: ואידך – רבי מאיר שלמד מגיעולי עובדי כוכבים
שאסרה תורה גם נותן טעם לפגם, מה יענה לתשובתו של רבי
שמעון שלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא. מבארת הגמרא:
סובר הוא שקדירה בת יומא נמי – גם כן אי אפשר דלא פגמה
פירחא – אי אפשר שלא תפגם מעט בתבשיל שיתבשל בה אחר
כך על ידי שתפלוט את טעם התבשיל שהתבשל בה קודם לכן,
וממה שאסרה תורה טעם הבלוע בקדירה יש ללמוד שנותן טעם
לפגם אסור.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי שמעון המתיר נותן טעם לפגם.
מבררת הגמרא: ורבי שמעון שאמר שנותן טעם לפגם מותר, מאי
טעמא – מהו טעמו, דתניא בברייתא. נאמר בפסוק (דברים יד כא) לא
תאכלו כל נבלה לר אש אשר בשעריך תתננה ואכלה או מקר לנכרי,
ויש לדרוש מהפסוק שכל נבילה הראויה לאכילה לגר, קרויה
נבילה, ואסורה באכילה.

דין שני, כל שנתערב מן האיסור בהיתר רק טעמו ולא ממש, כגון
שנשפך חלב לקדירה של בשר, או שנפל חלב כשהוא נימוח לתוך
תבשיל, שנבלעו החלב והחלב במאכל ואין ממשותם קיימת, אלא
שהם נותנים בו טעם, אסור לאכול את כל התערובת, ואולם אין
לזקק עקלי, אפילו אבל כזית מהאיסור בתוך כדי אכילת פרס. ואם
ריקה – הוסיף האיסור בהיתר טעם לפגם, שפגם את התבשיל,
מוותר הכל באכילה, שלא נאסר טעמו של איסור אם פגם את
התבשיל.
הגמרא מבררת את סיום דברי רבי יוחנן אודות נותן טעם לפגם.
שואלת הגמרא: ולימא – היה לו לרבי יוחנן לומר אמ נותן טעם
לפגם מותר, ולמה נקט את הלשון ואם ריבה טעם לפגם. משיבה
הגמרא: הוה קמשמע לן – דין זה משמיענו רבי יוחנן, דמותר המאכל
אף על גב דאיכא מילי אחרנייתא דפגמה בהדיה – אף שיש בו
דברים אחרים, כגון מלח ותבלין יתרים או חסרים, הגורמים גם כן
לפגמו, שכיון שלמעשה האיסור הוסיף בפגמתו, לא נאסר,
והורה בזה שהלכתא בלישנא ברתא – ההלכה היא כלשון האחרון
דריש לקיש, שאיסור שפגם את המאכל, אפילו בצירוף מה שהיתה
הקדירה יתירה או חסירה מלח ותבלין, לא אסור.
הגמרא מבררת מי הסוברים שנותן טעם לפגם מותר: אמר רב
בהנא, מדרב בולס – כל האמוראים שהזכירו מתחילת הסוגיא, רב
יהודה, שאמר בשם שמואל שההלכה היא שנותן טעם לפגם
מותר ושחומץ שנפל על גריסים ורתחים לא אסרם, ורבה בר בר
חנה ורב דימי שאמרו בשם רבי יוחנן את הדין שחומץ שנפל על
גריסים ורתחים לא אסרם, וריש לקיש שדן באופן שפגם האיסור
הוא מפני חסרון או יתרון מלח ותבלין שבמאכל ההיתר, ורבי
אבהו שאמר בשם רבי יוחנן שאם ריבה טעם לפגם מותר, נלמד
שהם סוברים שנותן טעם לפגם מותר, שהרי כך מתבאר מדבריהם.
אמר ליה אבין, בשלמא – אכן מה שלמדת מכולהו – מכל אלו, רב
יהודה ורבה בר בר חנה ורב דימי ורבי אבהו, לחיי – נכון הדבר
שכך דעתם, אלא מה שאמרת אודות דבריו דריש לקיש, אין
להוכיח מהם שדעתו שנותן טעם לפגם מותר, שהרי נותן טעם
לפגם שאמר קאמר – נקט בלשוננו, ויתכן שליה לא סבירא ליה –
הוא אינו סובר כן כלל.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדבר. שואלת הגמרא: ממנה
שהוצרך רב כהנא למנות את הסוברים שנותן טעם לפגם מותר,
מכלל – יש ללמוד מכך דאיכא למאן דאמר – שיש הסובר שנותן
טעם לפגם אסור, האם כן הדבר. משיבה הגמרא: אין – אכן,
והתניא – וכן שנינו בברייתא, שאם התערב איסור במאכל של
היתר, אחר – בין שהאיסור נותן במאכל טעם לפגם, ואחר – ובין
שהוא נותן בו טעם לשבת, אסור מאכל ההיתר מכח האיסור

המשך מעמוד רמ

ובכלל אין כדאי לבזבז זמנו על התבוננות במצב רוח של עצמו, והרי טוב יותר ללמוד באופן
שאינו מייגע אותו בתורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכנ"ל באופן שלא יתיגע עד שישתפר מצב רוחו
לגמרי.

לכתבו אודות המעלה שאצלו כשמתפלל ביחידות, כמה בכגון זה נוהגים שמתחילים להתפלל
עם הצבור אף שלאחרי כן תפלה שלהם לוקח זמן יותר וממשיכים ביחידות.

מהנכון אשר יבדקו את התפלין שלו וכן את המזוזות שבדירתו שתהיינה כולן כשרות כדיון,
ואשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש פרוטות אחדות לצדקה. נכון אשר ישמור על שלשת
השיעורים דחומש תהלים ותיא.

בברכה לבשורות טובות מתוך שמחה וטוב לבב וחג פסח כשר ושמח.

הגמרא מבררת את דעת רבי יוחנן: איבעיא להו – נסתפקו בני
הישיבה, האם כוונת רבי יוחנן שבפגם מעיקרא מחלוקת רבי מאיר
ורבי שמעון, אבל אם השבית ולבסוף פגם, כגון שנפל חומץ לתוך
גריסים צוננים והרתיחם, דברי הכל אסור המאכל, או דלמא
ו-שמא) כוונתו היא שכן כיון וכן כיון – בין בפגם מעיקרא ובין
בהשביח ולבסוף פגם, מחלוקת. מסיקה הגמרא: תיקו – יעמוד דבר
זה בספק, שלא נפשוט.
אמר רב עקיבא, אפשר איתא להא דרבי יוחנן ולא תניא לה בסתניתין
– האם אפשר שיהיו נכונים דברי רבי יוחנן, שנחלקו בפגם
מעיקרא, ולא ימצא להם רמז במשנה. נפק דק ואשכח – יצא וברק
ומצא (רתניא) [רתנן] משנה (ועלה פ"ב מט) שממנה יש ללמוד דין
זה, וכך נאמר בה, שאור של חולין שנפל לתוך העיסה ו-הבצק, ויש
בו כדי ו-שיעור הראוי להחמיץ אותה, והחמיצה, ואחר כך נפל
לתוכה שאור שנעשה ממני דגן של תרומה או שאור שנעשה ממני
דגן של כלאי הכרם, ויש גם בו כדי להחמיץ אותה, והחמיצה
העיסה יותר מדי ונפגמה, אסור העיסה באכילה, והיינו שדין
העיסה כדין השאור, שאם היה שאור של תרומה, אינה מותרת
אלא לכהנים, ואם היה של כלאי הכרם אסורה לכל, ורבי שמעון
מתיר את העיסה לכל, כיון שפגמה השאור של התרומה או של
כלאי הכרם והחמיצה יותר מדי, והא דאמר – והרי באופן זה, דפגם
מעיקרא הוא, שהרי מיד שנפל השאור השני, של התרומה או
כלאי הכרם, פגם את העיסה, ופליגי – ונחלקו בזה תנא קמא ורבי
שמעון, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפגם מעיקרא, וכדברי רבי
יוחנן.
דוחה הגמרא: אמר רבי יוחנן, יתכן שבפגם מעיקרא אף רבי מאיר
מתיר, וכפי שביאר עולא את דעתו, והאני ו-שונה) עיפה
שהחמיצה יותר מדי, שאין זה נחשב שנפגמה, הואיל וראויה להפגע
ו-להחמיץ בה כמה עיסות אחרות, ככל בצק שהחמיץ הרבה
שאפשר להשתמש בו כשאור לעיסות אחרות, ושבח הוא ולא
פגם, ולכן אסרה רבי מאיר.
תא ו-בוא) שמעון ראה נוספת מברייא אחרת, שאור של תרומה
ושאור של חולין, שנפלו יחדיו לתוך העיסה, ויש בה כדי להחמיץ
אותה לבדו ובה כדי להחמיץ אותה לבדו, ותימצו אותה שניהם
יותר מדי, ונפגמה, אסור העיסה באכילה לישאל, שאינה מותרת
אלא לכהנים כדין תרומה, רבי שמעון מתיר. נפל לעיסה שאור של
תרומה תחלה והחמיצה כראוי, ואחר כך נפל לתוכה שאור של
חולין והוסיף להחמיצה והחמיצה יותר מדי ונפגמה, דברי הכל
אסור באכילה למי שאינו כהן. נפל לתוכה שאור של חולין תחילה
והחמיצה כראוי, ואחר כך נפל לתוכה שאור של תרומה או שאור
של כלאי הכרם והוסיפו להחמיצה עד שנתחמצה יותר מדי
ונפגמה, אסור באכילה, שדין העיסה כדין השאור, שאם היה
שאור של תרומה, אינה מותרת אלא לכהנים, ואם היה של כלאי
הכרם אסורה לכל, ורבי שמעון מתיר. והא דאמר – והרי כאן באופן
זה, דפגם מעיקרא הוא, שהרי מיד שנפל השאור השני, של
התרומה או של כלאי הכרם לעיסה, נפגמה, ופליגי – ונחלקו בזה
תנא קמא ורבי שמעון, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפגם
מעיקרא, וכדברי רבי יוחנן.
וכי תימא – ואם תאמר שהא דאמר – שגם כאן בברייא יש לדחות

ואילו נבילה שכבר אין ראוי להאכילה לה, כגון שהסריחה, אינה
קרויה עוד נבילה ובטל איסורה. ומכאן יש ללמוד שנותן טעם לפגם
מותר.
הגמרא מבארת מה ישיב רבי מאיר על ראייה זו, ומה יענה רבי
שמעון על תשובתו. שואלת הגמרא: ורבי מאיר הסובר שנותן טעם
לפגם אסור, מה יענה לראיה זו. משיבה הגמרא: דעתו היא שההוא
– אותו פסוק שכתוב בו שאין איסור נבילה בנבילה שהסריחה בא
למעוץ נבילה הקרויה מעיקרא ו-מלכתחילה, עוד בהיותה
בחיים, כגון שהיתה מוכת שחין, שכיון שנפגמה לפני שנתנבלה
לא חל עליה מעולם איסור נבילה, אבל אם נאסרה ורק לאחר מכן
נפגמה, לא פקע איסורה, והוא הדין בנותן טעם לפגם, שכיון שהיה
אסור כבר, אין איסורו פוקע.
שואלת הגמרא: ורבי שמעון שלמד מפסוק זה להתיר נותן טעם
לפגם, מה יענה לטענתו של רבי מאיר האומר שלא בא הפסוק
אלא לסרוחה מעיקרא. משיבה הגמרא: סובר הוא שסרוחה
מעיקרא לא צריכא מיעומו – אין צריך הפסוק למעשה, לפי
שפשיטא שכעיקרא בעלמא הוא ואינה נאסרת באיסור נבילה, ועל
כרחוק בא הכתוב למעט נבילה שהסריחה אחר שנתנבלה, שאף
שכבר נאסרה נפקע איסורה הימנה, וממנה יש ללמוד שגם נותן
טעם לפגם מותר.
עולא חולק על המבואר לעיל שנחלקו רבי מאיר ורבי שמעון בכל
נותן טעם לפגם, אפילו בפגם מעיקרא: אמר עולא, מחלוקת רבי
מאיר ורבי שמעון אם נותן טעם לפגם אסור או מותר, אינה אלא
כשהאיסור שנפל להיתר, השבית בתחילה את ההיתר ולבסוף פגם
אותו, שרבי מאיר סובר שכיון שנאסר מתחילה שוב אינו נותר
במה שחזר ונפגם, ורבי שמעון סובר שכיון שעתה פוגם האיסור
את המאכל אינו אסור, אבל אם פגם האיסור את ההיתר כבר
מעיקרא ו-מלכתחילה) כשנפל לתוכו, דברי הכל מותר, שהכל
מודים שנותן טעם לפגם מותר.
הגמרא דנה בדברי עולא מדברי ברייתא בה נראה שחולקים גם
בפגם מעיקרא: איתיביה רב הונא לעולא, שנינו בברייא, וין נסך
שנפל לתוך עדשים, שהוא פוגם את טעמם, וחומץ של יין נסך שנפל
לתוך גריסים, שהוא פוגם, אסור תבשיל העדשים או הגריסים
באכילה מפני האיסור המעורב בו, ורבי שמעון מתיר את העדשים
ואת הגריסים. והא דאמר – והרי באופנים אלו דפגם מעיקרא הוא,
ופליגי – וחולקים בכך, ומוכח שמחלוקת התנאים היא בפגם
מעיקרא.
אמר עולא, הנה לא מידע דע מאי קאמרי רבנן – רב חגא שאינו
מבין את דברי החכמים, האם תיובתא קא מויתב – היכול הוא
להשיב על דבריהם, הנה קמאי עסקינן – בברייא זו מדובר כגון
ו-באופן) שנפל החומץ לתוך גריסים צוננים ולאחר מכן הרתיחם,
שנעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור, ובכך נחלקו, אבל בפגם
מעיקרא מותר לדעת הכל.
רבי יוחנן חולק על עולא וסובר כדעת הגמרא לעיל: ורבי יוחנן
אמר, בפגם מעיקרא מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, האם נותן
טעם לפגם מותר או אסור, וטעמיהם כמבואר לעיל, שנחלקו אם
למדים מגיעולי עובדי כוכבים שאסור או שלמדים מנבילה שאינה
ראויה לגר שמוותר.

אגרות קודש

[ז' ניסן תשכ"א]

...בטח יודע הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"ע שתכנס לחודש החמישי לא תפרסם עד"ז.
וכמובן הדיוק בהנוגע לפרסום, משא"כ באמירה לקרובים ביותר ולא דרך פרסום...

עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמ"רש"י

שאינה ראויה לנר – שהסריחה, אלמא מדאפגים בטל איסורה. סרוחה מעיקרא – מוכת שחין מחיים, דהואיל ואיפגמא מקודם שבאה לידי נבלה לא חל שם נבלה עליה. אבל היכא דאיסר מעיקרא תו לא פקע איסור משום פגם. מחלוקת – דרבי מאיר ורבי שמעון. בפגם מעיקרו – משעה שנפל לתוכו. והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי – דקתני אסור לרבנן. רבי יוחנן – אדעולא אתא לאיפולגי.

אייתא לדרבי יוחנן – דמוקי פלוגתיהו בפגם מעיקרו. שאור של חולין שנפל לתוך העיסה והימצא – כראוי, ואחר כך נפל של תרומה או של בלאי הכרם – אסור. ורבי שמעון מתייר – שהתמיצה יותר מדאי, ונפגמה. והא הכא – דהאי שאור משעה שנפל ביה פגמה, שהרי מחומצת כבר, וקאסר רבי מאיר וראויה לחמץ בה כמה עיסות אחרות – של תרומה. הלכך הימנך דיותר מדאי, אף על פי שפגם הוא לענין אכילה, שבח הוא לענין חימוץ עיסות אחרות. שאור של תרומה ושל חולין שנפלו – ביחד לתוך העיסה, ויש בכל אחד כדי לחמץ, והימצאה יותר מדאי לפגמה. רבי שמעון מתייר – שפגמה, נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור – והואל ומשביחה בתחלה, אף על פי שחור והועיל לפגמה כשנפל שאור של חולין אחריו ושניהם פגמו, הוי משביח ולבסוף פגם, ואסור. ולקמן פריך: אם כן, ירשא נמי, רבי שמעון הרי השביח של תרומה עם של חולין תחלה! נפל של חולין – והימצאה, ואחרי כן נפל של תרומה – דהיינו פגם מעיקרו, אסור, ורבי שמעון מתייר. כדריב

שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה. – ורבי מאיר? ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא. – ורבי שמעון? סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטא, עפרא בעלמא הוא. אמר עולא: מחלוקת – שהשביח ולבסוף פגם, אבל פגם מעיקרא – דברי הכל מותר. אייתיביה רב הונא לעולא: יין שנפל לתוך עדשים, וחומץ שנפל לתוך גריסין – אסור, ורבי שמעון מתייר; והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי! אמר עולא: תנא לא מידע ידע מאי קאמרי רבנן, תיובתא קא מויתבי? הכא במאי עסקינן – בגון שנפל לתוך גריסין צונגין והרתיחם, נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם, ואסור. ורבי יוחנן אמר: בפגם מעיקרא מחלוקת. איבעיא להו: בפגם מעיקרא מחלוקת, אבל השביח ולבסוף פגם – דברי הכל אסור, או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת? תיקו. אמר רב עמרם: אפשר איתא דרבי יוחנן, ולא תניא לה במתניתין? נפק דק ואשכח, דתניא: שאור של חולין שנפל לתוך העיסה ויש בו פרי להחמין והחמיצה, ואחר כך נפל שאור של תרומה או פרי להחמין – אסור, ורבי שמעון מתייר; והא הכא דפגם מעיקרא הוא, ופליגי! אמר רבי ירמיה: שאני עיסה, הואיל וראויה לחמץ בה כמה עיסות אחרות. תא שמע: שאור של תרומה ושל חולין שנפלו לתוך העיסה, בזה פרי להחמין ובה פרי להחמין, והימצאו – אסור, רבי שמעון מתייר. נפל של תרומה תחלה – דברי הכל אסור. נפל של חולין ואחר כך נפל של תרומה או של בלאי הכרם – אסור, ורבי שמעון מתייר; והא הכא דפגם מעיקרא, ופליגי! וכי תימא, הכא נמי כדריב

הוי כעיקר וכי תימא, להא גופיה איצטרך – דטעם כעיקר, דמגיעלי גוים ליקף רבי שמעון דטעם כעיקר בדאמר לרבי עקיבא פרק "אלו עוברין" – אי אפשר לומר כן, דאי ליקף רבי שמעון מגיעלי גוים טעם כעיקר, אם כן תקשי לרבי שמעון: "משרת" דכתב רחמנא למה לי? דהא לא איצטרך לטעם כעיקר כיון דמגיעלי גוים ליקף לה רבי שמעון ואין לומר דאיצטרך "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, בדאמר התם פרק "אלו עוברין" לרבי עקיבא, ולעולם וליף מגיעלי גוים טעם כעיקר, דלמאי איצטרך "משרת" להיתר מצטרף לאיסור? אי כשאובל כות מטעם האיסור הנבלע ובודתי – היינו טעם כעיקר, אי בחצי וית האיסור עם חצי וית היתר לא מצטרף, ומשום הכי שפיר איצטרך להיתר מצטרף לאיסור – דהא שמעינן לרבי שמעון דאמר: כל שהוא למלקות, ואם כן למה לי היתר מצטרף לאיסור? אלא שמע מינה דמודה רבי שמעון דקדידה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, כדפרישית. כך דקדק הרב רבינו שמואל מאירי: "והרב רבינו יקר מקינן דוחה, דאיכא למימר דאבתי שפיר איצטרך "משרת" לרבי שמעון, אף על גב דסבר כל שהוא למלקות – לא פירש רבינו הם בסבות, היינו דוקא שחמסר בבין, אבל לא על ידי תערובת, כדמוכח מההיא דמיייתי בסמוך בערלה וכלאי הכרם אין מצטרפין. וכן צריך לומר על כרחך, דאם לא כן לא תמצא איסור כלל (בטל) לרבי שמעון, לא ברוב ביבש ולא בששים בלח. ואם כן שפיר איצטרך "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, כגון בחצי וית שנבלע בחצי וית פת ואכלו, כדקאמרי דהם: נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כותי חייב, ולעולם טעם כעיקר לרבי שמעון מגיעלי גוים. כך דוחה הרב רבינו יקר. ומורי הרב רבינו פרץ מקיים פירוש הרב רבינו שמואל, ואומר דדיחוי הרב רבינו יקר אינו כלום, דרואי מגיעלי גוים לרבי שמעון תו לא איצטרך "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, משום דבלאו צירוף נמי, כל שהוא, אף על גב דאינו בעין אלא נבלע בתוך הפת מה בכך? הלא כיון דטעם כעיקר מגיעלי גוים, אם כן חשוב הטעם הנבלע כאילו היה בעין, ואם כן, כיון

שאילו היה מן האיסור בעין היה מחייב בכל שהוא לרבי שמעון – הכי נמי כשהוא נבלע בהיתר, כיון שיש בו טעם וטעם כעיקר. ותדע, דהא כיון דאמר רבי שמעון כל שהוא למכות בביתו לרבנן, אם כן לא כל שהוא לרבי שמעון בביתו לרבנן, ובכיתו לרבנן מחייב עליה אפילו כשאינו בעין אלא נבלע בתוך הדחתו, שיאכל כל כן מן הדחתו הבלוע איסור, שאכל כות מטעם איסור הבלוע בתוכו – מחייב עליה כאילו אכל בבית איסור כיון דטעם כעיקר, ואם כן הוא הדין כל שהוא לרבי שמעון, דכשאכלו בתערובת טעם מחייב כאילו אכלו כיון דטעם כעיקר. ואם כן, אי טעם כעיקר מגיעלי גוים לרבי שמעון – תו לא אצטרך לרבי שמעון "משרת" כלל, דלהיתר מצטרף לאיסור לא איצטרך, דהא מכל שהוא מחייב בטעם כאילו היה בעין כדפרישתי; ואם כן (דיכין קאמר ליה) ונחט אחר: דהרא קשיא לדוכתה: "משרת" דכתב רחמנא למה לי דכתיב גבי נזיר לרבי שמעון, אי יעולי גוים לטעם כעיקר משום דלא פגם כלל? אלא על כרחך דקסבר רבי שמעון דקדידה בת יומא פגמה פורתא. והשתא נחא הכל, דלא מצי רבי שמעון למילף טעם כעיקר מגיעלי גוים, דידחיו הוא כיון דפגמו אפילו פגם וזוטא, והיה לנו להיתר כל פגם אי לאו דגלי קרא. והלכך איצטרך "משרת" לטעם כעיקר. ומה שדחה הרב רבינו יקר ממה שפירש רבינו הם לקמן מההיא דערלה והכלאים דבסמוך, דלא אמר רבי שמעון כל שהוא למכות במידי דתערובת, רק בדבר שהוא בעין – אומר מורי דלא קשיא ליה מידי, דרבינו הם לא דיבר רק בתערובת שיש לו להיתר להתבטל, כגון יבש ביבש חד בתרי, דרחמנא אמר "אחרי רבים להטות", או בדבר לא היכא דליכא טעמא כגון דאיכא ששים, דכל מקום דשייך ליה ביטול לאו אמר רבי שמעון כל שהוא למכות, דהא לא עדיף כל שהוא לרבי שמעון מכות דרבנן, וכי היכי דכות דרבנן מתבטל ברוב ביבש ובששים בלח – הוא הדין לרבי שמעון כל שהוא, דהא רחמנא אמר דליבטל. אבל היכא דלא שייך ביטול, כגון היכא דאיכא טעם, דטעם לא בטיל כיון דטעם כעיקר – אם כן הכי נמי מחייב בכל שהוא לרבי שמעון כשהוא בתערובת, כיון שיש בו טעם כאילו היה בעין, כדפרישתי. כן נראה למורי. אמר עולא מחלוקת בהשביח ולבסוף פגם – והשתא צריך לומר לעולא דלא פליגי רבי מאיר ורבי שמעון בקראי דלעיל דנבלה, דאם כן לא הוי מיתסבר לחלק בין השביח ולבסוף פגם לפגם מעיקר. אלא בסברא פליגי, רבי מאיר סבר: כיון שהשביח מעיקרא בשעת נפילה חל איסור עליה – שוב אין לו היתר אם כי פגם אחר כן. ורבי שמעון סבר: כיון דהשתא פגמא הוא שרי. אבל השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור – ואם תאמר: הוא לעיל משמע דפליגי בהשביח ולבסוף פגם גבי נבלה. דרבי מאיר מוקי לה בסרוחה מעיקרא דוקא, אבל לא הסריחה מעיקרא והסריחה לבסוף אסורה, ורבי שמעון מוקי לה אפילו לא הסריחה מעיקרא, והסריחה לבסוף שרי. אלמא פליגי בהשביח ולבסוף פגם ויש לומר: דלא דמי השביח ולבסוף פגם דהכא להדיא נבלה דלעיל, דהבא יש לומר השביח בשעת התערובת, שבשעה שנפל האיסור לתוך הדחתו היה נותן טעם לשבח, ולבסוף פגם אותו טעם המעורב שם, כגון נתן לתוך גריסין צונגין וחרתיקן, ועל זה קאמר דברי הכל אסור, כיון דמעיקרא היה נותן טעם לשבח וחל עליה איסור. אבל ההוא דנבלה דלעיל דפליגי לרבי שמעון ושרי כשהיא סרוחה עכשיו, אף על גב דמעיקרא לא היתה סרוחה, מכל מקום בעודה נבלה פגם ושרי. וא דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת – ואם תאמר: דיכין מספקא ליה בהא? אם כן רבי יוחנן דאמר לעיל: פגם מעיקרא מותר, השביח ולבסוף פגם אסור, דאמר כמאן? לא כרבי מאיר ולא כרבי שמעון, דרבי מאיר אסר כל פגם, ורבי שמעון מתייר כל פגם ויש לומר: דסבר לה כרבי שמעון בחדא – בפגם מעיקר, וכרבי מאיר בחדא – בהשביח ולבסוף פגם. ותיקו ואף על גב דלקמן פשטינן לה מברייאת דפגם מעיקרא פליגי, השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור, מכל מקום עלתה להם בבית המדרש בתיקו, ושוב פשטוה. וכי האי גוונא אשכחנא בנדה בפרק "המפלת" (כה, א) גבי מחלוקת בעבור אבל בצלול כו'.

רמז עבודה זרה. השוכר את הפועל – פרק חמישי דף סח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

תא שמע מסיפא – מדרך ד'נפל של תרומה תחלה' היה יכול לפשוט כמו שמוכח לבסוף, אלא דניחא ליה להביא כל הברייתות עד שמעמידן על האמת. והנ' תלאת בבי – תרתי דשאר, דרך ד'יין שנפל לתוך ערשים'. ואף על גב דבשאר איכא תרי בבי, 'נפל של תרומה תחלה' רנפל של חולין תחלה – תרוייהו חשיב להו חרא, דמשום

כדרבי זירא – דחיימוז יותר מדאי שבה הוא לענין חיימוז עיסות אחרות. והקניני נפל של תרומה תחלה – דהשביח ולבסוף פגם הוא, ומודי רבי שמעון בהו תלאת בני – רישא – היבא דנפלו כאחת, ואשמועינן פלוגתא. מציעתא – נפל של תרומה תחלה. בבא דסיפא – יין שנפל לתוך ערשים. מציעתא נמי אשמועינן דהשביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור. סיפא לא משבח כלל – יין בעדשים, אסורי רבנן. רישא – דתרומה אשבויה כהדי שאור דחולין ברישא, ודרי פגמה תרוייהו, מיבעיא? לרבי שמעון אצטרך – לאשמועינן דרבי שמעון מתיר. מי גרם לה שתחמין בשעה אחת איסור – ונמצא דהשביחו ולבסוף פגם, ובהדיא הא קא מודית לן דאסור. שניהם השביחו – ולא האיסור לבדו השביחו. וליתר – משום משביח ולבסוף פגם, דמודי רבי שמעון בהו הערלה וכלאי הכרם מצטרפין – אם נפלו שניהם לפחות ממאתים. והכא – גבי שרץ, היינו טעמא דאסור בפגם. דהא – איסור שרץ חידוש הוא. דהא מימאס – ובלאו אזהרה בדיקין אינשי מיניה, ולמה ליה דאזהר רחמנא עליה? שמע מינה: אפילו נותן טעם לפגם אסור. אלא מעתה – אי חידוש הוא. יפמאס לה ויבש – שרירי מאוס הוא ובדילי אינשי ממנו, למה ליה דאזהר רחמנא עליה? שמע מינה: אפילו כשהוא יבש מטמא. אלמא תנן – במסכת נדה (נר, ב): אבל השרץ ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין? אלא לאו שמע מינה: לא מאיס שרץ, ולא חידוש, ואיצטרך לאזהרין עליה דגרוס אכלי. וליפעמיך שכבת זרע – הא ודאי ממאס ובדילי אינשי ממנו וחידוש הוא, טמא לא ויבש! אלא – שאני לענין טומאה, אף על גב דחידוש הוא, גזירת הכתוב היא דלא ולא יבש, דכתיב: 'כל אשר יפול עליו מהם במוותם' – כעין מוות, כשהן לחין. שכבת זרע אסור רחמנא בראיה להוריע – 'או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע'. דמתא – עכבר של יישוב מאיס. עכבר דרבא – אשקור'ל בלעז. נפל

כדרבי זירא תא שמע מסיפא: הניו שנפל לתוך ערשים, וחיימוז שנפל לתוך גריסין – אסור, ורבי שמעון מתיר; והא הכי נמי דפגם מעיקרא, ופליגי! וכי תימא, הכא נמי כדשני ליה עוקא לרבי תנא: כשהשביח ולבסוף פגם; ומי פליגי כשהשביח ולבסוף פגם? והא קתני: נפל של תרומה תחלה – דברי הכל אסור! אלא לאו שמע מינה: בפגם מעיקרא מחלוקת, שמע מינה. הני תלאת בני דקתני למה ליה בשלמא בבא דסיפא קא משמע לן: בפגם מעיקרא מחלוקת; מציעתא נמי: השביח ולבסוף פגם – דברי הכל אסור; אלא רישא למה ליה? השתא ומה סיפא דלא קא משבח כלל אסורי רבנן, רישא דקא משבח מיבעיא? אמר אביי: רישא לרבי שמעון אצטרך, והכי קאמר ליה רבנן לרבי שמעון: עיפה זו ראיה להחמין בשתי שעות, מי גרם לה שתחמין בשעה אחת? איסור. ורבי שמעון? כשהשביחו – שניהם השביחו, כשפגמו שניהם פגמו. לרבי שמעון, לציטרך היתר ואיסור בהדי הדדי וליתסר! רבי שמעון למעמיה, דאמר: אפילו איסור ואיסור נמי לא מצטרפי, דתנן: הערלה וכלאי הכרם מצטרפין, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והוא עכברא דנפל להביתא דשיכרא, אסריה רב להחוא שיכרא; אמרוה רבנן קמיה רב ששת, נימא קסברי: נותן טעם לפגם אסור? אמר להו רב ששת, בעלמא סבר רב: נותן טעם לפגם מותר. והכא חידוש הוא, דהא מימאס

מאוס ובדילי אינשי מיניה, ואפילו הכי אסריה רחמנא, הלכך נותן טעם לפגם נמי אסור. אמרו ליה רבנן לרב ששת: אלא מעתה, ליטמא לה ויבש, אלמא תנן: מטמאין לחים ואין מטמאין יבשים! ולמעמיה, שכבת זרע טמא לה ויבש, אלמא תנן: מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין! אלא מאי אית לך למימר? "שכבת זרע" אמר רחמנא – בראיה להוריע, הכא נמי "במתם" אמר רחמנא פגין מותם. מתקין לה רב שימי מנהדרעא: וכו' מאיס? והלא עולה על שלחן של מלכים! אמר רב שימי מנהדרעא, לא קשיא: הא בדרבא, הא בדמתא. אמר רבא, הלכתא: נותן טעם לפגם מותר. ועכברא בשיכרא לא ידענא מאי טעמא דרב, אי משום דקסברי: נותן טעם לפגם אסור, ולית הלכתא פוותיה; אי משום דקסברי: נותן טעם לפגם מותר, ועכברא בשיכרא אשבויה משבח. איבעיא להו

כאילו היה האיסור בעין, דהא טעם בעיקר כדפרישית לעיל. והוא עכברא דנפל בנו חביתא דשיכרא אסריה רב להחוא שיכרא – תימה: דהא צותן בצונן הוא, ולשתרי' ויש לומר: דמיידי ששהה שם יום או יומים והיה כבש בתוך השכר, וכבש הרי הוא כמבושל. דהא מאיס ובדילי אינשי מיניה – פירש הקונטרס: ואם כן למה לי דאסריה רחמנא? דהיינו חידושה. וכן פירש לקמן גבי שכבת זרע. ולא נראה, דגדי דמאס ובדילי אינשי מיניה, מכל מקום לא היה ידענן דהאובלו בלאו האובל שרץ, וכן שיהא טמא בשכבת זרע. ועוד, דאם כן לא היה חידוש כחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד, וחדושו בעלמא רוצה לומר איסור מכלל היתר או היתר מכלל איסורו לכן נראה: דהא בדילי אינשי מיניה, ואם כן מן הדין היה לנו להתירו, משום דהוי פגם ונותן טעם לפגם בעלמא מותר, ואפילו הכי אסריה רחמנא. אף כל נותן טעם לפגם דשרצים אסור, כיון שכל איסור דשרצים. והשתא נראה, דהוה כשאר חידוש דעלמא שבכל התלמוד, דהוא איסור מכלל היתר. אלא מעתה ליטמא לה ויבש – כיון דחידוש הוא. כדאמר. ואם תאמר: מאי פריך? בשלמא גבי איסור הוי חידוש כיון דנותן טעם לפגם בעלמא שרי והכא אסריה רחמנא. אלא גבי טומאה מה בכך אי הוי פגם? הא גבי טומאה נמי הוי חידוש מה שהוה מטמא במה שהוא פגם, שהרי גלי קרא בנבלה דשאנה ראיה לגר, דהיינו שהסריחה, אינה קרויה בנבלה. אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם כו' – פירוש: אף בשרצים. ולא תימא דבשרצים חידוש כדקאמר לעיל וליתר משום פגם דשרצים, אלא אף בשרצים פגם מותר. ועכברא בשיכרא דאסר לא ידענא אי משום נותן טעם לפגם – דקסבר אסור ואף בשאר שרצים, ולית הלכתא כוותיה – פירוש: דאף

חולין תחלה, לאשמועינן דאפילו בפגם מעיקרא קאסר תנא קמא. לרבי שמעון ליצטרף היתר לאיסור – ואם תאמר: אמאי לא תלי פלוגתיהו בזה וזה גורם, כהדיא דסוף פרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מט, א) וז' לומר: דהיינו דוקא שאין בזה כדי להחמין ולא בזה, כי מצטרפי הוה ליה זה וזה גורם. אבל כשש בכל אחד כדי להחמין – אין שייך זה וזה גורם, ואפילו מאן דשרי הכרם אסר הכא. רבי שמעון לטעמיה דאמר אפילו איסור ואיסור לא מצטרפי דתנן הערלה והכלאים מצטרפים רבי שמעון אומר אין מצטרפין – תימה, דבמעילה (יה, א) פריך מזה דקאמר רבי שמעון: הערלה והכלאים אין מצטרפין, אהדיא דרבי שמעון דאמר: כל שהוא למכות, ואם כן למה לי צירוף? ומשני: הוה 'אין מצטרפין' – אין צריכין לצרף, פירוש: דבכל שהוא נמי מדיחייב. והכא משמע דאין מצטרפין ממש קאמר, שאין מצטרפין לחייבו ויתירין רבינו תם: דהדיא דהתם דפריך מינה במסכת מעילה – היינו מתניחא דהתם דמסת ערלה, דאמרין נמי רבי שמעון אומר: אין מצטרפין גבי ערלה וכלאי הכרם, והתנן מיירי בערלה וכלאי הכרם שהם בעיניהו בלא תערובת, ולכן קאמר אין צריכין לצרף. והדיא דמיידי הכא – לא היינו מתניחין דמסת ערלה, אלא היינו מתניחין דמיידי בתערובת. והכי איתא התם: הערלה והכלאים אסורין ומצטרפין זה עם זה, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והכי פירוש: דהוה קמא סבר דמצטרפין זה עם זה לאסור התערובת דהיתר אי ליכא ממתים, שאם נפל חצי לוג מערלה וחצי מכלאי הכרם לפחות ממאתים לגונן דהיתר – מצטרפין לאסור התערובת. ורבי שמעון אומר: אין מצטרפין לאסור, דכיון דאיכא ממתים דהיתר מערלה לחוד או מכלאי כרם, – מותר, אף על גב דליכא ממתים מן כולם. והשתא נראה, דעל כרחך הך אין מצטרפין ממש קאמר כדפרישתי, דליכא למימר אין צריכין לצרף קאמר כי הדיא דמסת ערלה, ומשום דכל שהוא למכות. כדקאמר הוה רבי שמעון כל שהוא למכות – היינו דוקא באיסור בעיניה, אבל על ידי תערובת בהיתר לא, דאם לא כן לא תמצא שום ביטול לרבי שמעון, לא ברוב ולא בשאר ולא במאתים. אלא ודאי באיסור מעורב בהיתר מודה רבי שמעון כדפרישתי, אבל היבא דלא שייך ביטול, כגון היבא דאיכא טעם – חשבנין ליה

כאילו היה האיסור בעין, דהא טעם בעיקר כדפרישית לעיל. והוא עכברא דנפל בנו חביתא דשיכרא אסריה רב להחוא שיכרא – תימה: דהא צותן בצונן הוא, ולשתרי' ויש לומר: דמיידי ששהה שם יום או יומים והיה כבש בתוך השכר, וכבש הרי הוא כמבושל. דהא מאיס ובדילי אינשי מיניה – פירש הקונטרס: ואם כן למה לי דאסריה רחמנא? דהיינו חידושה. וכן פירש לקמן גבי שכבת זרע. ולא נראה, דגדי דמאס ובדילי אינשי מיניה, מכל מקום לא היה ידענן דהאובלו בלאו האובל שרץ, וכן שיהא טמא בשכבת זרע. ועוד, דאם כן לא היה חידוש כחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד, וחדושו בעלמא רוצה לומר איסור מכלל היתר או היתר מכלל איסורו לכן נראה: דהא בדילי אינשי מיניה, ואם כן מן הדין היה לנו להתירו, משום דהוי פגם ונותן טעם לפגם בעלמא מותר, ואפילו הכי אסריה רחמנא. אף כל נותן טעם לפגם דשרצים אסור, כיון שכל איסור דשרצים. והשתא נראה, דהוה כשאר חידוש דעלמא שבכל התלמוד, דהוא איסור מכלל היתר. אלא מעתה ליטמא לה ויבש – כיון דחידוש הוא. כדאמר. ואם תאמר: מאי פריך? בשלמא גבי איסור הוי חידוש כיון דנותן טעם לפגם בעלמא שרי והכא אסריה רחמנא. אלא גבי טומאה מה בכך אי הוי פגם? הא גבי טומאה נמי הוי חידוש מה שהוה מטמא במה שהוא פגם, שהרי גלי קרא בנבלה דשאנה ראיה לגר, דהיינו שהסריחה, אינה קרויה בנבלה. אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם כו' – פירוש: אף בשרצים. ולא תימא דבשרצים חידוש כדקאמר לעיל וליתר משום פגם דשרצים, אלא אף בשרצים פגם מותר. ועכברא בשיכרא דאסר לא ידענא אי משום נותן טעם לפגם – דקסבר אסור ואף בשאר שרצים, ולית הלכתא כוותיה – פירוש: דאף

אין שאור התרומה אוסר אותה, לפי שלא השביחה לבדו.
שואלת הגמרא: לרבי שמעון, מדוע התיר בשאור של תרומה
ושאור של חולין שנפלו יחד לתוך עיסה וחימצה משום שאור
התרומה חימץ את העיסה רק בצירוף שאור החולין, ליצטרף היתר
ואיסור בתי הדין [בכח] וליהסר, ומה בכך ששאור התרומה לא
חימצה אלא בסיוע שאור החולין. מתרצת הגמרא: רבי שמעון
שהתיר בזה, למעשה – לשיטתו התיר, דאמר רבי שמעון שאפילו
איסור ואיסור נמי [גם כן] לא מיצטרפי – אינם מצטרפים לאסור,
דהנן במשנה (ערלה פ"ב מ"א), הערלה וכלאי הכרם מצטרפין לאסור
את תערובתם, שאם נפלו שניהם לפירות אחרים, ואינם ניכרים,
יש בפירות האחרים פי מאתים כנגד פירות הערלה לחד וכנגד
פירות כלאי הכרם לחד, אולם אין פי מאתים כנגד פירות הערלה
ופירות כלאי הכרם יחדיו, שנאסרים כל הפירות. רבי שמעון אומר,
אין מצטרפין לאסור, כיון ששני איסורים הם, אלא הם מתבטלים
כל אחד במאתים שבנגדו. וכיון שלשטתו אין איסורים מצטרפים,
כל שכן שאין איסור והיתר מצטרפים, וכיון ששאור התרומה לא
החמיץ לבדו את העיסה, אינו אוסרה.
הגמרא מביאה מדברי רב בענין נותן טעם לפגם: ההוא עקבא –
אותו עכבר, דנפל לחבייתא דשיכרא – שנפל לחביית שכר ומת,
ושהה שם יום שלם ועל ידי זהות זו בלע השכר מטעמו של
העכבר, שאף לאחר שהוציאו את העכבר מן השכר עדיין טעמו
מעורב בו. אכריה רב לההוא שיכרא.
הגמרא דנה בביאור דעתו של רב: אמריה רבנן קמיה [לפניו] דרב
ששת, האם ניקא קסבר רב שנותן טעם לפגם אסור, כרבי מאיר,
שהרי העכבר נותן בשכר טעם פגום בלבד, וממה שאסרו רב יש
להוכיח שדעתו היא שנותן טעם לפגם אסור. אמר להו רב ששת,
בעלמא – באופנים אחרים קבר רב שנותן טעם לפגם מותר, והכא
שנפל העכבר לשכר אסור רב משום שהיה זה הוא איסורו של
עכבר ושאר שרצים, דהא מימאס מאיס ובדילי אינשי מניה – שהרי
מאוס הוא על בני האדם והם בדלים ממנו גם ללא ציווי התורה,
ולא היתה צריכה התורה לאוסרו, ואפילו הכי אסריה רחמנא,
הלכך יש ללמוד מכך שבאה התורה לחדש בזה שנותן טעם לפגם
בעכבר ובשאר שרצים נמי [גם כן] אסור, ועל כן אסר רב את
השכר מפני טעם העכבר שבו, אף שהוא טעם פגום.
אמרו ליה רבנן לרב ששת, אלא מעתה שאיסורו של עכבר חידוש
הוא, לטמא עכבר מת גם כשהוא לח וגם כשהוא יבש, שכיון
שמאוס הוא ובדלים ממנו, לא היתה צריכה התורה לטמא את
מגועו, וממה שטמאתו בכל זאת יש ללמוד שהוא מטמא גם
כשהוא יבש, ואם כן, אלאה [מדרש] תנן במשנה (נדה נד) שהשרץ
והשכבת זרע מטמאין כשהם לחים ואין מטמאין כשהם יבשים,
ומכאן יש להוכיח שלא כדבריה, שאין חידוש באיסורו ובטומאתו,
והיינו משום שאינו נחשב מאוס כיון שהגרים רגילים לאוכלו. אמר
להם רב ששת, ולמעשה – ולשיטתכם שאין איסורו וטומאתו
חידוש, הלא בשכבת זרע גם אתם מודים שהיא דבר מאוס ובדלים
ממנה, ולא היתה התורה צריכה לטמאותה, וממה שטמאתה
תורה יש ללמוד ששכבת זרע מטמא גם כשהיא לח וגם כשהיא
יבש, אלאה [מדרש] תנן במשנה (שם) שהשרץ והשכבת זרע
מטמאין כשהם לחים ואין מטמאין כשהם יבשים, אלא מאי אית לה
למימר – מה יש לכם ליישב שאלה זו, ששכבת זרע אמר רחמנא
שטמאתה, ויש ללמוד מכך שהטומאה אינה אלא בראויה להוריע,
שכשהיא לחה היא ראויה להוריע ולא כשהיא יבשה שכבר אינה
ראויה לכך, הכא נמי – כך גם לגבי שרצים יש ללמוד שאינם
מטמאים יבשים, משום ש'במותם' אמר רחמנא, ויש לדרוש שלא
יטמאו אלא בעין שעת מותם, שהיו אז לחים, וגזירת הכתוב היא.
הגמרא מבררת האם אכן העכבר מאוס: מתקיף לה רב שימי
מנהרדעא, ומי [והאם] מאיס, והלא הוא עולה [מוגש ונאכל] על
שלחן של מלכים כמאכל חשוב, ואיך אמר רב ששת שמאוס הוא

באמר רבי ירמיה לדחות את הראיה מהמשנה לעיל, שיתכן
שבפגם מעיקרא אף רבי מאיר מתיר, וכפי שביאר עולא את דעתו,
אך בעיסה שהחימצה יותר מדי אין זה נחשב שנפגמה, משום
שראויה שיחמיצו בה עיסות אחרות, ולכן אסרה רבי מאיר, אם
תאמר כן, תא [ובא] שמע מסיפא של הברייתא, שנאמר בה, הנין
נסך שנפל לתוך ערשם, שהוא פוגם את טעמם, וחומץ של יין נסך
שנפל לתוך גריסין, שהוא פוגם, אסור הכל באכילה מפני האיסור
שנתערב שם, ורק בכך נחלקו, ולא בפגם מעיקרא, יש להקשות,
ומי פליגי – והאם יתכן לומר שהם חולקים בשהשביח ולבסוף פגם,
כדברי עולא, והא קהני – והרי נאמר ברישא שאם נפל לתוכה
שאור של תרומה תחלה, שדברי הכל אסור באכילה, והשביח
ולבסוף פגם הוא, שהרי כשנפל השאור של תרומה השביחה בכך
שהחימצה כראוי, ורק לאחר מכן כשנפל השאור של חולין הוסיף
להחימצה עד שנפגמה, ועתה היא פגומה מכח שניהם, שאילו
השאור של תרומה שהחימצה בתחילה לא היתה פגומה עתה,
והיינו השביח ולבסוף פגם, ומודה רבי שמעון שאסורה, הרי שאין
לומר כדברי עולא. אלא לאו שמע מניה – האם אין לשמוע מכך
שבפגם מעיקרא מחלוקת, וכדברי רבי יוחנן. מסיקה הגמרא: אכן
שמע מניה.
הגמרא מבררת מדוע הוצרכו כל הדינים שבברייתא, ואגב כך
מתבררת דעתו של רבי שמעון שהתיר בשאור של תרומה ושאור
של חולין שחימצו יחדיו את העיסה. שואלת הגמרא: הני הלכתא
בבי דקתני – אלו שלושות הדינים שנשנו בברייתא, למה לי. בשלמא
– מובן הדבר מדוע נשנתה בבא דסיפא, האומרת שנחלקו בין
שנפל לערשם וחומץ שנפל לגריסין, משום שקא משמע לו
שבפגם מעיקרא מחלוקת חכמים ורבי שמעון, וכפי שהוכחנו
לעיל. בבא מציעא ו–האמציעית נמי, שאם נפל לעיסה שאור של
תרומה ושוב נפל לתוכה שאור של חולין שהכל מודים שאסורה,
מובן גם כן מדוע נשנתה, שמלמדתנו שאם השביח ולבסוף פגם
דברי הכל אסור, וכפי שהוכחנו לעיל. אלא בבא דרישא, שאם נפלו
יחדיו שאור של תרומה ושאר של חולין שנחלקו בדבר חכמים
ורבי שמעון, למה לי, השתא ומה אם בסיפא, באופן שנפל יין
לערשם וחומץ לגריסין, דלא קא משבח [שאינו משיבחים] כלל,
אף על פי כן אכרי רבנן, מפני שנותן טעם לפגם אסור, האם הדין
של הרישא, שנפל שאור של תרומה ושאר של חולין יחדיו
והחימצה יותר מדי עד שנפגמה, דקא משבח – שהשאור של
תרומה השביח את העיסה, שחימצה יחד עם שאור החולין ואלא
שהוסיפו שניהם להחימצה עד שנפגמה, מיפגעא – צריך הדבר
להיאמר שאסורה חכמים.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, בבא דרישא, לדעתו של רבי שמעון
שמתיר בה, אצטרף [הוצרכהו]. והכי קאמרי ליה רבנן לרבי
שמעון, הלא גם לדבריה היה לך לאסור עיסה זו, שהרי עיפה זו
ראויה היתה להחמיץ בשתי שעות, מי גרם לה לעיסה שתחמיץ
בשעה אחת בלבד, הלא האיסור, ונמצא שהשביחה גם על ידי
התרומה, ומה שנפגמה בא רק לאחר מכן, והרי זה כהשביח
ולבסוף פגם, ואם כן יש לאסור את העיסה.
מבררת הגמרא: ורבי שמעון מה יענה להם לחכמים על טענה זו.
אומרת הגמרא: יאמר להם שבשהשביחו את העיסה, שאור
התרומה ושאר החולין, שניהם השביחו אותה, ולא רק שאור
התרומה לבדו, וכן בשפגמו את העיסה, שניהם פגמו אותה, ועל כן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יח. יוצאין בפשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנין על גבי המכה^{סב} בשבת פרי שלא יסרטו הבגדים את
- 2 המכה^{סג} מפני שהם לו כמו מלבוש^{סד} ובלבד שהוכנו מבעוד יום^{סה} בענין שאין בהם משום טלטול
- 3 מקצה על דרך שיתבאר בסיומן ש"ח^{סה} [182] וכן מתר לכוף סמרטוט על המכה שבירד^{סו} או שבאצבעו ולצאת
- 4 בו לרשות הרבים^{סה} (ואין חוששין למראית העין שיאמרו שמתכוין להוציא הסמרטוט ולא בשביל המכה
- 5 פרכו בירד^{סה}):

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האין יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף יח

ביאורי הלכה

- סב] על גבי המכה - דרך ליתן לפעמים פשתן סרוק וצמר מנופץ על המכה - ולכך הם לו כמלבוש¹⁷⁸.
- סג] את המכה - שמניחם בין המכה לבגדיו.
- סד] כמו מלבוש - מותר להניח על המכה כל דבר שדרך העולם ליתנו על פצעים ומכות, גם אם שוויו יותר מסמרטוט ועושים בו שימוש חוזר¹⁸⁰.

ציונים והוספות

- 178) וכמו בגד שנותנת הנידה להצילה מצער דלעיל ס"י, ודווקא דבר שדרך העולם ליתנו עליה, כמבואר בסעיף הקודם שגם בגד שמותר לצאת בו משום שמגין על גופו - הוא בתנאי שדרך אנשים לצאת כך, וראה להלן לעניין נתינת חוט ומשיחה על המכה עצמה (ובסעיף לד לעניין נתינת מטבע על המכה).
- 179) בסי' שח סוף סנ"ו: ואין איסור בהנחתם על גבי המכה בשבת משום רפואה שגזרו עליה משום שחיקת סממנים... לפי שהם אינם מרפאים ואין מניחים אותם אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה.
- 180) ואינו דומה לחוט ומשיחה (דלהלן סעיף כ) שנותנים על הרטייה שאסור לצאת בהם כיון שאינם בטלים אל הרטייה מחמת חשיבותם, אבל כשמונחים על גופו ממש ומשמשים להגנת גופו - נעשו לו כלבוש (ובתנאי שדרך לפעמים לעשות זאת כמבואר לעיל).
- אמנם במהדורה בתרא (לסי' שא ד"ה ושיטה בביאור דעת הרמב"ם) משמע להחמיר יותר בגדר דבר ש'דרך העולם בכך', ואין לדמות בגד הנידה או בגד הניתן מפני הגשמים שהם דברים קבועים שנשנים תמיד, למכה שהיא דבר מקרי ואין ליתן עליה שום דבר שאין עליו תורת מלבוש ממש: "היינו טעמא דרמב"ם גבי משיחה שעל גבי המכה, לפי שבמקום זה אין דרכה של משיחה זו להיות משמשת צורך לבישה, רק מחמת מקרה שאירע כאן מכה במקום זה, ולא דמי לאגד שתורת בגד עליו".
- ובבדה"ש ס"י קטו ס"ק מא הסיק שלפי המהדו"ב אין לכרוך משיחה על גבי המכה כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה, ולא הותר רק סמרטוט שהוא דרך מלבוש, ודלא כהיתר המשנ"ב בזה.
- וצ"ע אם גם פשתן סרוק וצמר מנופץ אסורים לפי המהדו"ב, או שדינם כמלבוש ממש כסמרטוט. וראה להלן לעניין תחבושת או פלסטר רפואי.
- והנה במהדורה בתרא הוסיף (שם ד"ה אבל) שלפי זה (שדבר מקרי אינו נחשב כדרך ללבשו כך', אף שהדרך ללבשו במקרה כזה) אין היתר לנחבשים לצאת בכבלים (דלא כלעיל סט"ו שהתיר), דלא דמי לאגד אלא למשיחה שעל גבי המכה דאסור משום דלאו אורחה אלא במקרה המכה, והכי נמי מקרה הוא.
- ולחעיר שגם אם נאסור לצאת בכבלים, אינו גורע ממהיתר לצאת במשקפיים, מכשירי שמיעה ושאר הדברים שהוזכרו לעיל שהיתר היציאה בהם נסמך על דין הכבלים, משום שאלו דברים הנעשים בקביעות והם דומים לכבלים דבתולות שהם דבר קבוע (כמבואר במהדו"ב).
- 181) בדה"ש ס"י קטו ס"ק לט.
- 182) סעיף נו (לעניין מוקצה): פשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנים על המכה... שהניחם על מכתו דרך מקרה קודם השבת... מותר לטלטלם בשבת ליתנם על מכתו... ואין צריך לומר אם חשב עליהם מבעוד יום... להניחם עליה למחר בשבת... ואין צריך לומר אם עשה בהם מעשה מבעוד יום להכניסם לכך.
- 183) גם לפי המהדורה בתרא דלעיל, משום שיש לו דין מלבוש בפני עצמו - גם ללא הגנת הגוף.
- 184) עד"ז לקמן סס"ג.
- 185) עד"ז בסי' שח סוף סנ"ז: פשתן וצמר שעל גבי המכה הרי מכתו מוכחת עליו שהוא צריך להם ואינו נראה כמערים אף על פי שלא הניחם עליה מבעוד יום.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום הכיפורים – לפי לוח "רב יומי"

הכיפורים ואומר תנו לי לאכול או שאומר איני יכול לסבול
התענית מחמת חולי וכיוצא בלשונות אלו שנראה מהם
כוונתו שאע"פ שהוא יודע שהיום הוא יום הכיפורים
אעפ"כ רצונו לאכול מאכילין אותו מיד עד שיאמר די לפי
שאינו אנו מחזיקים אותו לרשע ומן הסתם הוא מרגיש
בעצמו שהוא צריך לכך שהלב יודע מרת נפשו.

ולפיכך אפילו מאה רופאים אומרים שאינו צריך לאכול
ואפילו הם אומרים שהמאכל מזיק לו שומעין לחולה
שבדאי הוא צריך לכך כיון שהוא יודע שהיום יום
הכיפורים ואעפ"כ הוא מבקש לאכול:

ב ואפילו אם החולה אומר איני צריך לאכול ויש שם רופא
אפילו הוא נכרי ואומר שהוא צריך לאכול מאכילין
אותו על פיו והוא שיהא בקי ואע"פ שאין הרופא אומר
שאם לא יאכל יסתכן רק שאומר שאפשר שיכביד עליו חליו
מאכילין אותו לפי שאנו חוששים שמא יכביד עליו חליו
ויסתכן ואע"פ שהחולה בעצמו אומר שאינו צריך אין
אמירתו נחשבת לכלום כדי שנחמיר עליו בשביל אמירתו
דשמא מחמת טירוף הדעת הוא אומר כן שאינו מרגיש
בחליו מחמת רוב חולשה וספק נפשות להקל:

ג רופא אחד אומר שהוא צריך לאכול ורופא אחד אומר
שאינו צריך לאכול אם החולה אינו אומר כלום או
שאומר איני יודע מאכילין אותו וספק נפשות להקל אבל
אם גם החולה אומר איני צריך אין מאכילין אותו כיון שיש
רופא אחד שאומר כמותו אין אנו תולים אמירתו בטירוף
הדעת:

ד אם החולה אין אומר כלום או שאומר איני יודע ורופא
אחד אומר שהוא צריך לאכול ושני רופאים אומרים
שאינו צריך אין מאכילין אותו לפי שאין דבריו של אחד
במקום שנים ואם האחד הוא מופלג בחכמה נגד שנים
האומרים שאינו צריך חוששים לדבריו להקל ולהאכילו כיון
שהוא ספק סכנת נפשות:

ה אבל אם שני רופאים אומרים שהוא צריך לאכול אפילו
מאה אומרים שאינו צריך ואפילו אם גם החולה אומר
שאינו צריך מאכילין אותו ואפילו אם האומרים שאינו צריך
הם יותר מומחים והן מופלגים בחכמה נגד אלו השנים אין
הולכין בספק נפשות אחר רוב חכמה ולא אחר רוב מנין
דעות להחמיר אלא כיון ששנים אומרים שהוא צריך לאכול
והן בקיאים בחכמה הרי הן חשובין כמו חכמים מופלגים
כמו שמצינו לענין עדות ששנים חשובים כמאה מגזירת
הכתוב:

ו אם הרופא הוא אשה או נכרי הרי הוא ככשר שבישראל
לענין זה בין להקל בין להחמיר ונאמן להכחיש רופא
הכשר שבישראל ועל דרך שנתבאר:

ז אם החולה אומר שאינו צריך והרופא אומר שאינו יודע
אם הוא צריך לאכול שאפשר שאין שום חשש וספק כלל
שיכביד עליו חליו מחמת מניעת האכילה מאכילין אותו לפי

א ולא מעוברת בלבד אלא אפילו כל אדם שהריח מאכל
ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו לטעום מהמאכל
לפיכך מאכילין אותו ביום הכיפורים כדרך שמאכילין את
המעוברת שהריחה אבל אם לא נשתנו פניו אע"פ שאומר
צריך אני לאכול אין מאכילין אותו.

אלא אם כן הוא חולה שאז אפילו לא הריח ריח מאכל והוא
אומר צריך אני או שהרופאים אומרים שהוא צריך לאכול
מאכילין אותו מיד שצריך לו כדי הצריך לו ולא אמרו ליתן
לו תחלה מן הרוטב אלא במעוברת או מי שהריח ריח
המאכל שאין להם ולא לנו אומד בישוב דעתם פעמים
מתיישב ברוטב ופעמים שצריכין להמאכל עצמו לפיכך
מדקדקין עמהם בכל מה שאפשר אבל חולה שמאכילין
אותו על פי רופאים בקיאים נותנים לו כפי מה שאומרים
הבקיאים וכן אם מאכילין אותו על פי עצמו שאומר צריך
אני נותנים לו עד שיאמר די.

אלא שצריך לזהר להאכיל אותו פחות פחות מכשיעור כמו
שיתבאר בסימן תרי"ח:

ד יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה כלל אפילו אומרת
איני צריכה מאכילין אותה בעל כרחא ומכל מקום יש
להאכילה פחות פחות מכשיעור כמו שיתבאר בסימן תרי"ח.

משלשה ימים עד סוף שבעת ימים ללידתה אם אמרה
צריכה אני לאכול אע"פ שחברותיה וכן הרופאים אומרים
שאינה צריכה אעפ"כ מאכילין אותה מיד פחות פחות
מכשיעור כמו שיתבאר שם.

מכאן ואילך הרי היא כשאר חולה שאין בו סכנה לפי
שבדאי אין שום סכנה מחמת הלידה לאחר שבעה ימים
ללידתה לפיכך אפילו אם אמרה צריכה אני לאכול מחמת
צער הלידה אין מאכילין אותה כיון שאין סכנה בדבר אבל
אם אמרה צריכה אני לאכול מחמת שמתכבד עלי חולי
מאכילין אותה כדרך שמאכילין כל חולה שאומר צריך אני
כמו שיתבאר שם ע"ש:

ה שלשת ימים אלו וכן שבעת ימים אלו אין מונין אותם
מעת לעת כגון אם ילדה ב' בתשרי לאחר חצות היום
אין מחשבין השלשה ימים עד אחר חצות היום של יום
הכיפורים אלא מחשבין אותם לפי סדר ימי בראשית ויום
הכיפורים הוא יום רביעי ללידתה.

ואם אמרה איני צריכה אין מאכילין אותה כלל אבל בסתם
שאינה אומרת כלום או שאומרת שאינה יודעת אם היא
צריכה מאכילין אותה אלא אם כן שחברותיה או הרופאים
אומרים שאינה צריכה שאז אין מאכילין אותה אלא אם כן
אמרה בפירוש צריכה אני לאכול:

חלק ד סימן תריז דין עוברת ומניקה ויולדת ביום הכיפורים:

א חולה שהוא אומר צריך אני לאכול אע"פ שאינו אומר
שאם לא יאכל אפשר שיסתכן אלא לאחר שהודיעוהו
שהיום הוא יום הכיפורים או שידע מעצמו שהיום הוא יום

49 שאין שיעורים הללו מספיקין לו או שנסתפקו בדבר
50 מאכילין ומשקין אותן כל צרכן מיד כפי מה שיאמרו
51 הבקיאין:

52 טו אבל אם המעוברת או היולדת בתוך שבעה ימים או
53 החולה יודעים בעצמם שצריכים לאכול אזי אין
54 מדקדקים עמהם בכל שיעורים הללו אלא נותנים לפניהם
55 מאכל ואומרים לו יום כיפור הוא ואם אתה יודע או
56 שמסתפק לך שמה יש חשש סכנה אם לא תאכל כשיעור
57 אכול כשיעור ואם לאו אכול פחות פחות מכשיעור והוא
58 יאכל כפי מה שיראה בעיניו:

59 טז מי שאחזו בולמוס והוא חולי הבא מחמת רעבון
60 וסימניו עיניו כהות ואינו יכול לראות מאכילין אותו
61 עד שיאורו עיניו ואם אין שם מאכל של היתר מאכילין אותו
62 מאכל של איסור ואם יש כאן שני מיני איסורים אחד חמור
63 מחבירו מאכילין אותו הקל תחלה שמה יספיק לו זה בלבד:
64 יז אם צריך לבשר ויש כאן בהמה שצריכים לשוחטה
65 ובשר נבלה מוכנת עיין בסימן שכ"ח:
66 יח חולה שאכל ביום הכיפורים ונתיישבה דעתו בענין
67 שיכול לברך ברכת המזון צריך להזכיר של יום
68 הכיפורים בברכת המזון שיאמר יעלה ויבא בבונה ירושלים
69 ואם חל בשבת יאמר ג"כ רצה אבל אינו צריך לבצוע על
70 שתי ככרות וגם אינו צריך לקדש על היין ולא על הפת
71 משום שלא תקנו חכמים דברים אלו ביום הכיפורים:

חלק ד סימן תריח דין חולה ביום הכיפורים:

72 א ליל יום הכיפורים נוהגין שקודם שמתפללין מתירים
73 לכל העבריינים והן העוברים על גזירות וחרמות הקהל
74 מתירין להן כדי שנוכל להתפלל עמהם באגודה אחת
75 שאמרו חכמים כל תענית צבור שאין בו מפושעי ישראל
76 אינו תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סמני
77 הקטורת.

78 וכיצד מתירין להם הגדול שבקהל מצרף עמו שני אנשים
79 כדי שהם יהיו משולחים של כל הקהל להתיר להם ואם
80 הגדול שבקהל הוא ש"ץ (קבוע בעיר) אינו צריך לצרף עמו
81 שום אדם להתיר להם לפי שידוע שהוא שליח הצבור והרי
82 זה כאלו כל הקהל התירו להם ויאמר בזה הלשון בישיבה
83 של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת
84 הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים כלומר שהישיבות
85 מסכימות לצרף דעת המקום לדעת הקהל להתיר להם ולא
86 יאמר בתחלה על דעת המקום ועל דעת הקהל ואח"כ
87 בישיבה של מעלה כו':

88 ב ואחר כך אומר הש"ץ כל נדרי כו' ויאמר מיום
89 הכיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה כו'
90 ונוהגין כן כדי להתנות על כל נדרים שידורו בשנה הבאה
91 שהיו בטלים לפי שאין העולם נזהרים בנדריים ועוברים על
92 לא יחל דברו לכך מבטלין אותן בתחלה קודם שיחולו
93 שהתנאי מועיל לבטל הנדר שלא יחול כלל כמ"ש ביו"ד סי'
94 ר"א (ועיין שם כל דיני ביטול הנדר) ולכך צריך לומר

1 שאם היה הרופא אומר שידוע לו שיש חשש ספק בדבר
2 שמא יכביד עליו חליו היו מאכילים אותו לכן גם עכשיו
3 שהוא מסופק בזה מאכילין אותו שכל ספק נפשות הולכין
4 להקל אפילו בכמה וכמה ספיקות:

5 ח אבל אם הרופא אומר שאינו צריך והחולה אינו יודע
6 אין מאכילין אותו לפי שאינו יודע של חולה לאו כלום
7 הוא שרובן של חולים אינן יודעין ובקיאין בחלי שלהן אבל
8 אם החולה הוא בעצמו ג"כ רופא בקי והוא מכיר בחליו
9 ואומר אני יודע אם צריך לאכול ביום הכיפורים מאכילין
10 אותו לפי שאלו היה אומר צריך היו מאכילין אותו לכן גם
11 עכשיו שאומר אני יודע מאכילין אותו מספק:

12 ט ואם הרופא אומר שאינו מכיר את חליו הרי הוא כשאר
13 כל אדם ואין דבריו מעלין כשאומר צריך או שאומר
14 אני יודע שיאכל על פיו וכן כשאומר אינו צריך אין דבריו
15 מורידין כלל ואם החולה (אומר אני יודע או שהחולה)
16 אומר אני צריך ורופא אחד אומר צריך מאכילין אותו ואין
17 משגיחין בדברי רופא זה שאומר אינו צריך כיון שאינו מכיר
18 את החולי:

19 י אפילו במקום שאין שם רופאים בקיאין שיאמרוהו אם
20 הוא צריך לאכול מכל מקום אם נחלש הרבה עד שנראה
21 לרוב בני אדם שאצלו שהוא מסוכן מאכילין אותו:

22 יא אם החולה יודע בעצמו שצריך לאכול ומחמיר על
23 עצמו ואינו אוכל עליו הכתוב אומר ואך את דמכם
24 לנפשותיכם אדרוש וגו':

25 יב כל מקום שמתור לאכול ואינו רוצה לאכול מאכילין
26 אותו בעל כרחו:

27 יג כשמאכילין את החולה שאינו אומר צריך אני לאכול
28 ומאכילין אותו על פי בקיאים וכן כשמאכילין את
29 המעוברת שהריחה מאכל ונשתנו פניה או כל אדם שנשתנו
30 פניו מריח המאכל ולא נתיישבה דעתם בטעימת הרוטב וכן
31 כשמאכילין את היולדת שאינה אומרת צריכה אני לאכול
32 כגון תוך שלשה ימים ללידתה כל אלו מאכילין אותן מעט
33 מעט כדי שלא יצטרף לכשיעור שנתבאר בסי' תרי"ב
34 שחייבים עליו כרת ומלקות כדי להקל מעליהם מאיסור כרת
35 ומלקות לאיסור בלבד לכך מאכילין אותו בתחלה פחות
36 מככותבת דהיינו כשני שלישי ביצה בינונית או מעט יותר
37 רק שלא יהיה קרוב לכביצה שזהו שיעור ככותבת ואח"כ
38 ישהו כדי אכילת ארבע ביצים ולפחות ישהו כדי אכילת
39 שלש ביצים (עיין סי' תרי"ב) ויחזור ויאכילוהו כשיעור
40 אכילה ראשונה:

41 יד והשתיה יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שישלגנו
42 לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו וישקוהו פחות מאותו
43 שיעור וישהו כדי אכילת ארבע ביצים ולפחות ישהו כדי
44 אכילת שלש ביצים ולכל הפחות לא יפחתו מלשתות כדי
45 שתיית רביעית (עיין סי' תרי"ב) ויחזור וישקוהו כשיעור
46 שתייה ראשונה.

47 ואם אמדוהו הרופאים או שאר בקיאים (כגון ביולדת שרוב
48 נשים בקיאות בצרכיהן ויש להן נאמנות כמ"ש בסי' ש"ל)

ציבור וכן הדין בברכת הלל וכן הדין בברכת הלולב שבבית
הכנסת:

1 איחרטנא בהון כו' כלומר כל הנדרים שאדור בשנה הבאה
2 אני מתחרט עליהן מעכשיו ומתנה עליהן שיהיו בטלין:

ט ליל יום הכיפורים ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד בקול רם לפי שאמרו במדרש
כשעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו מקלסין
להקב"ה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד והורידו
לישראל וצוה להם לאומרו בחשאי משל לאדם שגנב חפץ
נאה מתוך פלטרין של מלך ונתנה לאשתו ואמר לה אל
תתקשטי בו אלא בצינעא בתוך ביתך לכן כל השנה אומרים
אותו בלחש אבל ביום הכיפורים שאנו דומין למלאכים
כמ"ש בסי' תרי"א אנו אומרים אותו בקול רם בפרהסיא:

י אם חל בשבת אומרים ויכולו אחר תפלת ערבית והש"ץ
אומר ברכה אחת מעין שבע וחזרת מקדש השבת ואינו
מזכיר יום הכיפורים בברכה זו מטעם שנתבאר בסי' רס"ח.
ואין אומרים קבלת שבת אבל מזמור שיר ליום השבת יש
לאומרו קודם ברכו:

יא ואין אומרים אבינו מלכנו כשחל בשבת מלבד בתפלת
נעילה כמו שיתבאר בסי' תרכ"ג אבל שאר הסליחות
והתחינות אומרים כמו כשחל בחול:

יב אין אומרים באהבה מקרא קודש אפילו כשחל בשבת
אבל באהבה הראשון אומרים אפילו בחול:

יג ונוהגין שאין אומרים אלקינו ואלקי אבותינו רצה
במנוחתנו כשחל בשבת דכיון שהוא יום עיניו אין לנו
רצון כל כך במנוחתנו ואין נתפלל שירצה הקב"ה במנוחתנו
שאינה מנוחה גמורה אבל אומרים והנחילנו באהבה וברצון
שבת קדשך כו' שזהו בקשה על כל שבתות השנה שאינן
יום הכיפורים ואח"כ אומרים וטהר לבנו לעבדך באמת כי
אתה סלחן כו' כלומר שע"י הסליחה מטהר לבנו (ודלא כמו
שכתוב בקצת מחזורים בתפלת ראש השנה ויום הכיפורים
וטהר לבנו כו' קודם והנחילנו כו' שאיך שייך לומר אח"כ
כי אתה סלחן כו' או כי אתה אלהים אמת):

יד בכל תפלות יום הכיפורים צריך להעמיד שני אנשים
אצל הש"ץ אחד מימינו ואחד משמאלו כמו בכל
תענית ציבור כמ"ש בסי' תקס"ו ע"ש ועכשיו אין נוהגין
כלל להעמיד שני אנשים אצל הש"ץ בכל תענית ציבור
מטעם שנתבאר שם ולכן גם ביום הכיפורים אין צריך
להעמיד ולכן נוהגין שתיכף אחר ברכו הולכין מעל הש"ץ
האנשים שעמדו אצלו בשעת אמירת כל נדרי:

ג וגם כל הקהל יאמרו כל נדרי כו' בלחש עם הש"ץ (ועיין
ביו"ד שם דצריך לומר בקול רם מעט בענין שיהא נשמע
להעומדים אצלו) כדי שיתנה כל אחד ואחד בפני עצמו על
נדריו שידור בשנה הבאה שאין תנאי הש"ץ מועיל לאחרים
ולכן ניתקן בלשון יחיד דאינדרנא או די נדרנא או דנדרנא
או דאשתבענא או דאחרימנא כו' כלומר מה שאדור ואשבע
ואחרים ואאסור נכסי בין על נפשי בין על נפשות אחרות
מיום כיפורים זה עד יום הכיפורים כו' (ולא יאמר די נדרנא
בקמ"ץ תחת נו"ן ראשונה לפי שמשמעותה הוא שנדרתי
כבר):

ד ונוהגין להתחיל כל נדרי מבעוד יום דאין מתירין נדרים
בשבת ויו"ט ואע"פ שאין אנו מתירין הנדרים שלעבר
אלא אנו מבטלין הנדרים שלהבא מכל מקום הוא דומה
קצת להתרת נדרים ויש לחוש שמא יטעו לומר מתירין
נדרים בשבת ויו"ט ומטעם זה נוהגין להעמיד שני אנשים
אצל הש"ץ בשעה שאומר כל נדרי כדי שלא יטעו לומר
מתירין נדרים ביחיד:

ה ונוהגין שהש"ץ אומר אותו ג' פעמים וכל פעם מגביה
הקול יותר מבראשונה לפי שבדרך זו נשמע באימה
ובראה.

ו וממשיך בניגונים עד הלילה כדי להתפלל ערבית בזמנה:

ז ואח"כ אומר הש"ץ ג' פעמים ונסלח כו' והקהל אומרים
ג' פעמים ויאמר ה' כו'.

ח ואל ישנה אדם ממנהג העיר אפילו בפיוטים או בניגונים
שמנגנים שם שלא יבלבל דעת הקהל:

ט ואח"כ אומר הש"ץ שהחיינו בלא כוס לפי שיום
הכיפורים הוא דבר הבא מזמן לזמן וצריך לברך
שהחיינו כמו בכל הרגלים אלא שאי אפשר לברך על הכוס
מבעוד יום משום שכיון שצריך שהגיענו לזמן הזה הרי
קיבל עלינו יום הכיפורים ואסור לו לשתות מן הכוס וגם אי
אפשר לברך על הכוס וליתן ממנו לחינוק מטעם שנתבאר
בסי' תקנ"ו ע"ש:

י וזמן הדין היה נכון שכל הקהל יצאו ידי חובתן בברכת
השלוח ציבור ולא יברך כל אחד ואחד בפני עצמו לפי
שברוב עם הדרת מלך כמ"ש בסימן רצ"ח אלא שעכשיו על
הרוב אין השליח ציבור מכיון כלל להוציא אחרים לכן יברך
כל אחד ואחד לעצמו בלחש ויזהר לסיים קודם שיסיים
השלוח ציבור כדי שיוכל לענות אמן אחר ברכת השליח

'תורה אור' פרשת צו – הפרשה החסידית

להבין מה שאומרים בהגדה: "מצה זו"

לעילתו ממשטה למעלה, הנה הוא משיג את עילתו. ולכן
 הוא שש ושמש בו, ותהי השמחה גדולה, במשל בן
 המלך שיצא מן השביה ובא וראה את פני אביו, כך
 תהיה שמחת העלול בהגלות נגלות עליו אור העלה
 שלמעלה, תחת אשר ירד בהשתלשלות ונעשה מרחק
 רב בינו ובין עילתו, ורחק מאור פניו בסתר המדרגות.
 והכל הוא מפני שעתה בגילוי זה יש לו השגה איך
 שיצא מאפילה לאור גדול, ומאכל ליום טוב, ומשעבוד
 לגאולה כו".
 וזהו ענין יום-טוב – גילוי השמחה – שמבחינת "עקרת
 הבית" נעשה "אם הבנים שמחה". פירוש: כי עקרת –
 מלשון 'עקרה', ומלשון "בחולדה זו הדרה בעיקרי
 בתים" – בגמרא – פרק בתרא דפסחים.
 והיא בחינת מלכות שמלובשת כל יומין דחול בבי"ע,
 בקליפת נוגה³ – וביום-טוב היא עולה למעלה באצילות,
 בבחינת "אם הבנים" – בינה והשגה באור איך-סוף
 הנגלה אז, שאור איך-סוף משתלשל ויורד אז באופן
 שיהיה דרך ומבוא לתפיסת והשגה במה שיכולים
 להשיג מאור איך-סוף ברוך-הוא הנגלה, ואיך שהגילוי
 רב מאוד, עד כי "נהפך להם מיגון לשמחה" (אסתר ט, כב),
 ושהיו "בחשך – ראו אור גדול" (ישעיהו ט, א), הוא גילוי
 אור איך-סוף ברוך-הוא המתגלה בבחינת יש והשגה,
 להיות איזו תפיסת והשגה "באור פני מלך" (משלי טו, טו)
 המתגלה אז.
 וכמו על דרך משל הנשמה – שמתענגת בעולם
 הבא מזיו השכינה, תחת היותה מתלבשת בגוף הגשמי,
 ונפרדה משם ועלתה למקור חוצבה – שמתענגת בגן
 עדן העליון ונהנית מזיו כו, הנאה ותענוג נפלא. ועל זה
 נאמר (משלי ח, כא): "להנחיל אהבי יש", שמתגלה אור
 איך-סוף בבחינת יש, להיות השגה ותפיסת להנשמה,
 להיות "נהנית מזיו" ואור הנ"ל, דהיינו, שיש השגה
 והבנה איך שיצאה מאפילה לאור גדול כו.
 וזהו "בנהר יעברו ברגל, שם נשמחה בו" (תהלים סו, ו),
 פירושו: "בנהר" ה"יצא מעדן" (בראשית ב, י), שהוא בינה,
 הוא העלייה בכל רגל משלשה רגלים, ושם הוא מקור
 השמחה⁴.

להבין מה שאומרים בהגדה: "מצה זו שאנו אוכלים
 על שום מה? על שום שלא הספיק כו, 'כי גרשו כו'" (שמות
 יב, לט);
 דמשמע, הא אלו לא גורשו והספיק להחמיץ היו
 אוכלים חמץ, והלא כבר נצטוו "בעשור לחדש הזה כו"
 (שמות יב, ג) – "על מצות ומוררים יאכלוהו" (במדבר ט, יא); וגם
 לדורות נצטוו (שמות יב, יט-כ): "שבעת ימים שאור לא ימצא
 כו, בכל מושבותיכם תאכלו מצות"?
 ובפסוק עצמו יש להבין: שהציווי שלדורות היה זכר
 ליציאת מצרים, והלא פסח מצרים אינו נוהג איסור
 חמץ אלא יום אחד! כדאיתא בגמרא (פרק ט' דפסחים, דף
 צ"ו, עמוד ב').
 והענין:
 דפסח מצרים אינו נוהג אלא יום אחד, ולכן דוקא "כי
 גורשו", ומחמת זה, הוא שאכלו מצה גם בשאר ימות
 הפסח. ואף על פי כן הציווי שלדורות ז' ימים, והם "זכר
 ליציאת מצרים".
 ולהבין קצת ענין אכילת מצה, יש להקדים ענין
 "מועדים לשמחה":
 שעיקר המועדים הוא בחינת השמחה. וכדכתב
 (דברים טו, יד): "ושמחת בחגך", שאז הוא זמן גילוי מוחין
 דאימא, דהיינו מה שאומרים בהלל (תהלים קיג, ט): "מושיבי
 עקרת הבית, אם הבנים שמחה". והנה בשבת הוא גילוי
 מוחין דאבא, והם יותר עליונים – ואין שם בחינת גילוי
 שמחה כביום-טוב?
 אף הענין, כי הנה ביאור מהות מוחין דאימא יובן
 במה שנודע שיש ב' בחינות בגילוי אור איך-סוף ברוך-
 הוא:
 הא': בחינת ההשתלשלות וסדר המדרגות, שהם
 בחינת ההמשכות מעילה לעילה כו, הארה, והארה
 דהארה כו, במשל שכל במדות, ומדות במחשבה כו,
 שכל בחינות ההשתלשלות דרך כלל נקראים יש מיש.
 והב': למעלה מן ההשתלשלות – יש מאין ממש,
 מאין המוחלט כו.
 והנה, בהשתלשלות עלה ועלול, כשהעלול מתקרב

3. כן פירש בספר "שושן סודות" לתלמיד הרמב"ן ז"ל.

4. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור הפתחיל "הנה לי בעזרי").

1. (נאמר יום ב' דחג הפסח תקס"ה).

2. וכן כתב המזרחי בפרשת ראה על פסוק (דברים טו, א) "כי בחפזון יצאת".

נהורין מתחשכאן קמיה' כו', ו'כתר עליון אף על גב
דאיהו אור צח אור מצוחצח - אופם⁸ הוא כו'.
(?) ואפשר שזהו ענין ב' הכפ"ן ד' בחשכה פאורה; כ"ף
ד' פאורה" זהו פתר עליון¹⁰, וכ"ף ד' בחשכה" זהו בענין "כלה
ונחצה" (שעיהו י, כג)¹¹; וכן פרת¹². ולגבי אור אין-סוף
ברוך-הוא - "בחשכה פאורה" כו).
ועל זה נאמר "ישת חשך סתרו" (תהלים יח, יב), שאין שם
אור וגילוי ההשגה כלל אלא ביטול ההשגה. ולכן אין
שם בחינת שמחה ותענוג בגילוי בחינת ביטול זה, מאחר
דלית מחשבה כו', ואינו נחשב לבחינת עלייה כלל,
שאינו עולה ממטה למעלה רק שהוא בא לבחינה
ומדרגה שמעלה ופוסה שוין כו' כנ"ל.
(וזהו (שמות יז, ז): "היש ה' בקרבנו, אם אין", פירוש: אם
הגילוי מבחינת סדר ההשתלשלות שהיא בחינת "להנחיל
אוהבי יש" - וזהו "היש ה' בקרבנו"; או שהגילוי מלמעלה
מסדר ההשתלשלות מבחינת אין - וזהו "אם אין"¹³.
גם, "קנה חכמה קנה בינה" (משלי ד, ה) - ב' פעמים "קנה" -
גימטריא יש. אמנם בחינת אין הוא בחינה העליונה שבחכמה,
שדבוקה במקורה - בחינת "והחכמה מאין תמצא"¹⁴. :
קיצור. ענין "בערב תאכלו מצת", וענין "שלא הספיק
בצקת כו". ענין יום-טוב שהוא "מועדים לשמחה".
בחינת "מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה". "בנהר
יעברו ברגל, שם נשמחה בו". וענין שבת - בחינת גילוי.
והחכמה מאין תמצא" - דלית מחשבה תפיסא ביה".
כי יש בחינת סדר ההשתלשלות - עילה ועלול
ששרשו מהבינה. וזהו שכתוב "נהר היוצא מעדן", ושם
שייך השמחה מההשגה; ויש בחינה שלמעלה מסדר
ההשתלשלות, בחינת "עדן" עצמו, שעל זה נאמר "עין
לא ראתה כו".
וזהו וקראת לשבת ענג" (שעיהו נח, יג) - ראשי תיבות:
עדן, נהר, גן, דהיינו שנמשך מבחינת "עדן" שלמעלה
מבחינת 'נהר' :.

וכל זה הוא מבחינת מוחין דאימא, בינה, עולם-הבא,
גן-עדן עליון, גילוי תענוג הנשמות לפי השגתם. אבל
מוחין דאבא - "החכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב): "אין"
נקרא מה שאינו מושג, למעלה מעלה מבחינת בינה
והשגה. דהיינו שמתגלה בחינת אור אין-סוף ברוך-הוא
מה "דלית מחשבה תפיסא כו", ולא ניתן ליהנות בו,
מאחר שאין שם שום תפיסא והשגה. וענין גילוי זה, הוא
ביטול ההשגה וביטול הנשמות במציאות באור אין-סוף
ברוך-הוא דלית מחשבה כו'.

והגילוי הזה הוא שמתגלה בשבת. ולכן אמרו:
"בקושי התירו לדבר בדברי תורה בשבת", כי "אורייתא
מחכמה נפקת", פירוש "נפקת" - יוצאת לחוץ, כמו
נפקת לבר¹⁵ - שהיא הארה בלבד היוצאת מחכמה.
אבל עצמיות החכמה היא רמה ונשגבה, למעלה מעלה
מבחינת אורייתא¹⁶.

ובגילוי זה לא שייך שמחה ותענוג, שאין השמחה
והתענוג נראה ונגש אלא במה שיש תפיסא והשגה
אין שיצא מאפילה לאור גדול. והיינו מאחר שנגש
בחינת אור גדול, שהוא בבחינת מעלה מעלה, ואחר
שיבין שירד מטה מטה, הנה בעלותו ממטה-מטה
למעלה-מעלה תגדל השמחה במאד מאד.

וכל זה לא שייך אלא במוחין דאימא, שהוא גילוי
אור אין-סוף בבחינת יש והשגה, אין שהוא מעלה
מעלה כו'. אבל מוחין דאבא, שהם בבחינת גילוי מה
שלמעלה מההשגה, שם לא שייך מעלה ומטה כלל,
ומעלה ומטה שוין, ו'בחשכה פאורה" (תהלים קלט, יב),
ש'גם חשך לא יחשיך כו' (שם).

ודקדוק הלשון "בחשכה פאורה" בשני כפ"ן - והנה
ליה למימר "חשכה פאורה"?

אלא משום ד'חשכה פאורה' בלבד, לא סגי, אלא
לומר ש'גם החשך לא יחשיך כו'. אבל "בחשכה פאורה"
בשני כפ"ן משמע, דלא זו שגם החשך לא יחשיך,
והחשך שזה לאור, אלא אף האור שזה לחשך - דכל

12. ענין ב'מאורי אור" אות כ, סעיף ט"ו.

13. וענין בזה חלק ג', שלח, קנ"ח, ב'.

14. וענין בזה פרשת ויקרא, דף ז', על פסוק "כשמן הטוב". וענין מה
שנתבאר בדבור המתחיל "צאניה וראינה" בענין "להצהיל פנים משמן".

ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שיר השירים", בענין "כי טובים
דודיק מדין" (שיר השירים א, ב), כי בחינת יין הוא "המשמח
אלקים" (שופטים ט, יא), ובחינת "דודיק" זהו מה שלמעלה
מבחינת השמחה וכנ"ל.

וענין שם, ובדבור המתחיל "ששים המה מלכות" בענין "ומעין מבית
ה' יצא" כו'. ובדבור המתחיל "ושאבתם מים בקשוח".

5. (לשון הנהר חלק א' קנז, א. זהר חדש פה, א).

6. (וכמו שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "עוטה אור כשלמה",
בשם האריז"ל, בפירוש "נובלות חכמה שלמעלה תורה". וענין מה
שנתבאר בביאור על פסוק "יונתני").

7. (שכל האורות נחשבים לפניו).

8. (חושך, כמו המראה השחור).

9. וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שחורה אני ונאווה"
בפירוש (אסתר א, א) "המולך מהודו ועד כוש".

10. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "יונתני בחגי הסלע".

11. ועל דרך שנוצר בזה חלק א', דף ג' עמוד א'.

טעם, שאין בה ההגבחה כו'. ולמעלה מן הדעת הוא
בחינת אבא, אלא שנמשך בקטנות. ולכן נקרא בזה:
"מיכלא דמדינתא"¹⁸.

והנה, המשכת מוחין דאבא במצה, אינה אלא
בלילה הראשון. אבל משם ואילך,

– הגם דכתיב (שמות יג, ז): "מצות יאכל את שבעת
הימים", ופירוש – שצריך להאכיל את כל ז' הימים,
שהיו נזנין מבחינת אבא; וכנודע מספירה, שבשבוע
הראשון הם ז' מוחין דאבא – שמוח החכמה נמשך בכל
ז' המדות –

הנה פסח מצרים אינו נודג איסור החמץ אלא יום
אחד בלבד. לפי שהיו משה ואהרן, שהם שניהם מבחינת
אבא; ו"לא ימשי עמוד הענן כו'" (שמות יג, כב) – "עננא
דאהרן", דהיינו בחינת מקיפי אבא; ו"הענן היה הורג
נחשים ועקרבים שבמדבר" – שהמקיף מסמא עיני
החיצונים שלא יהיה להם יניקה כו'. ולכן היה די להם
בהמשכת מוחין דאבא בלילה הראשון.

אבל לדורות – "ז' ימים תאכלו מצות"¹⁹. ומכל מקום,
אין זה אלא שלא לאכול חמץ, שלא יהיה יניקה כו'.
אבל מצה – מוחין דאבא, די בלילה הראשון – "בערב
תאכלו מצות" (שמות יב, יח) – ש"קבעו הכתוב חובה". כי
"יומם יצוה ה' חסדו" (תהלים מב, ט) – "יומא דאזיל עם
כולהו כו'", עננא דאהרן דכתיב ביה נמי: "לא ימשי עמוד
הענן יומם כו'" – שכולל כל הימים כו'²⁰, והיינו יום ראשון
בלבד שהוא חסד כו'.

קיצור. ענין "קדש", ו"מקרא קדש". והמשכה זו ביום
טוב של פסח הוא על ידי המצה, על דרך "אין התינוק
יודע לקרות אבא כו". ופירוש "מצות יאכל את שבעת
הימים":

ג' והנה נמצא, כי ב' מצות הם: מצה של לילה הראשון
– חובה, ומצה של כל ימי פסח. ועל בחינה הב' אמר:
"שלא הספיק כו'", כי "אבותינו" לא היו צריכים באמת
להיות להם מצה של שימור כל ימי הפסח כנ"ל.
אך זה היה אצלם ממילא – "שנגלה עליהם מלך
מלכי המלכים":

ב וזהו "ושמרתם את השבת כי קדש היא" (שמות לא, יד):
היא בעצמה, היא בחינת קדש העליון, בחינת חכמה,
מוחין דאבא שמתגלה בשבת.

מה שאין בן יום טוב נקרא "מקרא קדש", הארה
בעלמא מקדש העליון, נה"י דאבא בתוך מוחין דאימא.
שהרי גם ביום טוב – בגילוי מוחין דאימא צריך
להמשיך מוחין דאבא. כי מוחין דאימא הגם שהם
בחינת יש, מכל מקום אינם בחינת דבר נפרד חס ושלום,
אלא הוא ה"ש שנמשך מאין.

כי אין יש – חכמה ובינה – הם "תרין ריעין דלא
מתפרשין"¹⁵. שתמיד נמשך בחינת ביטול מוחין דאבא
להיות בחינת מוחין דאימא – התגלות התענוג,
שהתענוג הוא גם בן מהמשכת אור אין סוף ברוך הוא
ד"לית מחשבה וכו"¹⁶; ולא תענוג מהשגת דבר נפרד חס
ושלום, אלא שניתן לידנות בגילוי אור זה מחמת
ירידתהשתלשלות אור וגילוי זה, עד שפא להשגה אף
שהוא אור גדול כו', וכל מה שלמטה מטה – כולא קמיה
כלא כו'. ועל ידי בן שש ושמו בהגלות נגלות אור וגילוי
זה.

אך בשמחה זו צריך להמשיך מוחין דאבא גם בן,
שהיה השמחה מגילוי אור אין סוף ד"לית מחשבה
כו"¹⁷. וזהו ענין "מקרא קדש" – באדם שקורא לחבירו.
וכמו שהקריאה באדם לחבירו הוא בשמו, שהוא רק זיו
והארה, התפשטות ממנו בלבד, כך הוא ענין "מקרא
קדש" – מבחינת שם, שהוא רק הארה בעלמא מבחינת
אבא. ובענין "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד",
ו"יעש דוד שם כו'" (שמואל ב' ח, יג) – בחינת נה"י כו'.

והנה, הארה והמשכה זו ביום טוב, הוא על ידי
תפלה והלל. אך הם אינם רק מדרבנן, ומדאורייתא –
נמשך בפסח על ידי אכילת מצה, שהוא קטנות אבא.

כי מצה – מוחין דאבא, ש"אין התינוק יודע לקרות
אבא עד שיטעום טעם דגן". ולהיות ידיעה זו בהתינוק,
הוא נמשך מלמעלה מן הדעת המושג. שהרי ידיעה זו
בהתינוק אינו בדעת המושג, שהרי אינו יודע אף ומה
הוא אביו, כי דעת התינוק – קטן כו'. וגם מצה אין בה

15. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ראה אנכי".

16. (תפיסא ביה).

17. (ועיין מה שנתבאר על פסוק (בראשית מט, יא): "אסרי לגפן" –
אסר יו"ד לבחינת גפן כו').

18. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וספרתם לכם", גבי חג

השבועות).

19. ("שבעת ימים מצות תאכלו" שמות יב, טו).

20. (עיין בפרשת אמור, דף ק"ג, עמוד ב'. ומה שנתבאר עליו במקום
אחר).

ועל בחינה הראשונה נאמר (שמות יג, ח): "בַּעֲבוּר זֶה
עֲשֵׂה הוֹיָה לִי" – "בַּעֲבוּר זֶה – בְּשַׁעַה שִׁישׁ מִצָּה כו",
שְׁבַעֲבוּר הַמִּשְׁכַּת מִצָּה "עֲשֵׂה הוֹיָה" – הוּא גִילוי אֹרֶךְ
אָבָא.

ופירוש: דהיינו ענין "עֲשֵׂה הוֹיָה לִי", היינו מה
שְׁנַמְשָׁךְ גִּילוי אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמִטָּה מִמֶּשׁ
בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה. וְזֶהוּ "עֲשֵׂה הוֹיָה לִי", שְׁנַמְשָׁךְ גִּילוי שֵׁם
הוֹיָה בַּעֲשִׂיָּה הַגִּשְׁמִיּוֹת.

ואיך אֲפָשֶׁר שְׁיוֹמְשָׁךְ אֹרֶךְ גָּדוֹל זֶה כָּל כָּךְ לְמִטָּה, עַד
שְׁיוֹמְשָׁךְ "לִי" מִמֶּשׁ – עִם שְׁאֲנִי בַּעֲשִׂיָּה הַגִּשְׁמִיּוֹת
בְּמִצְוֹת? וְזֶהוּ אִי אֲפָשֶׁר, רַק "בַּעֲבוּר זֶה", דִּהְיִינוּ מִה שֶׁעַל
יְדֵי הַמִּצְוָה נִמְשָׁךְ מוֹחִין־דְּאָבָא. שְׁ"הַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא",
שֶׁהִיא לְמַעַל מִסֵּדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, עַד שֶׁשֵּׁם נֶאֱמָר
בְּחֻשְׁבָּה כְּאוֹרֶה, וְ"הַשְׁוֶה וּמִשְׁוֶה כו", לְכֵן יוֹכֵל לְהִיּוֹת
עֲשֵׂה הוֹיָה לִי – שְׁיוֹמְשָׁךְ הָאֹרֶךְ "לִי" – לְמִטָּה בַּעֲשִׂיָּה
הַגִּשְׁמִיּוֹת.

וְהַעֲנִין: כִּי הִנֵּה כְּתִיב (שמות יב, יב): "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם" – "אֲנִי וְלֹא מִלֵּאךְ וְלֹא שָׂרָף כו" שֶׁהֵם בְּחִינַת
בִּי"ע. וְכֵן בְּאֲצִילוֹת עֲצֻמָּה יֵשׁ בְּחִינַת בִּי"ע – שֶׁהַמְּלָכוֹת
נִקְרָא עֲשִׂיָּה־שְׁבַאֲצִילוֹת, וְחֻגִּית וּבִינָה הֵם יִצְיָרָה
וּבְרִיָּאָה דְּאֲצִילוֹת.

וְזֶהוּ גַם כֵּן פִּירוּשׁ "אֲנִי וְלֹא מִלֵּאךְ": שֶׁהַמְּלָכוֹת נִקְרָא
גַּם כֵּן "הַמְּלָאךְ כו". אֲלֵא "אֲנִי" דּוֹקָא, שֶׁהוּא עַל יְדֵי
הַמִּשְׁכַּת אֹרֶךְ־אָבָא, מְקוֹר הַחֲכֵמָה שֶׁהוּא אֲצִילוֹת־
שְׁבַאֲצִילוֹת²⁵. לְפִי שְׂאָרֶךְ מִצְרַיִם הִיָּה מְקוֹם טוֹמְאָה,
וְהוֹצֵרֶךְ דּוֹקָא לְהִיּוֹת הַמִּשְׁכָּה עֲלִיוְנָה שְׁגֵם "חֹשֶׁךְ לֹא
יִחַשְׁקֶךָ", וְ"כְחֻשְׁבָּה כְּאוֹרֶה", וְהִיָּנוּ אֹרֶךְ־אָבָא וְלֹא אִימָא
כו.

וְהִיָּנוּ, כִּי מִה שְׁנַמְשָׁךְ עַל יְדֵי מִלֵּאךְ אוֹ שְׁלִיחַ, עִם
הִיּוֹת שֶׁהַכֵּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְהַמְּלָאךְ הוּא רַק שְׁלִיחַ,
וְ"כְחוֹמֶר בִּיד הַיּוֹצֵר" הוּא בִּידוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִךְ עִם כָּל זֶה
הָאֹרֶךְ וְהַשְׁפַּע הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי מִלֵּאךְ וְשְׁלִיחַ הוּא מִמְּקוֹר
סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת. שְׁמִבְחִינָה זֶה נִמְשָׁךְ, עַל יְדֵי
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵילָה וְעֵלּוּל, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּבִחִינַת מִלֵּאךְ אוֹ
שָׂרָף כו. לֹא כֵן הַהִמְשָׁכָה שְׁמִלְמַעַלָּה מִסֵּדֶר
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֵין הַמְּלָאךְ יוֹכֵל לְהִיּוֹת כָּלִי וְשְׁלִיחַ
לְגִילּוֹי בְּחִינָה זֶה כו. וְזֶהוּ עֲנִין "אֲנִי וְלֹא מִלֵּאךְ כו"²⁶.

פִּירוּשׁ: דְּמָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "מִלֵּךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים" כְּפִשְׁטוֹ, הִיָּנוּ: "הַמְּלָכִים" הֵם הַמְּלָכִים
שֶׁלְמִטָּה בְּעוֹלָם־הַזֶּה, וְ"מַלְכֵי הַמְּלָכִים" הֵם הַשְּׂרִים
הָעֲלִיוֹנִים שְׁבַעֲבָא הַמְרוֹם²¹. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדִנְיָאֵל סִיקוֹן
י"ד, יג: "וְשָׂר מַלְכוּת פָּרַס כו"²². וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא
מִלֵּךְ עַל "מַלְכֵי הַמְּלָכִים".

וְעוֹד נִקְרָא "מִלֵּךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים" – בְּבִחִינַת מַלְכוּתוֹ
וְהַנְהַגְתּוֹ הָעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי עֲשֵׂר סְפִירוֹת: "הַמְּלָכִים" הֵם
נְה"י; וְ"מַלְכֵי" – חֲג"ת; וְ"מִלֵּךְ מַלְכֵי" הִיָּנוּ חֲב"ד:

כִּי בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה מְאִירִים בְּחִינַת נְה"י; וּבְעוֹלָם
הַיְצִירָה מְאִיר חֲג"ת; וּבְעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה – בִּינָה; אִךְ
בְּאֲצִילוֹת מְאִיר בְּחִינַת חֲכֻמָּה. וְהִיָּנוּ, כִּי בְּחֻכְמָה שׁוֹרָה
אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַנִּקְרָא "מִלֵּךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים"²³. וְגִילּוֹי חֲכֻמָּה הוּא גִילּוֹי אֹרֶךְ־אָבָא, שְׁנִגְלָה
בְּבִחִינַת גִּילּוֹי. לְפִיכָךְ מִמּוֹיָלָא לֹא הֵנִיחַ לְהַחֲמִיץ בְּצֶקֶם
כו – לְהִיּוֹת יִנְיָקָה חֹס וְשׁוֹלֵם.

וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "יֵרָא אֵת ה' בְּנֵי וְמִלֵּךְ" (בְּמִשְׁלֵי כ"ד, כא),
דִּהְפִּירוּשׁ כְּפִשְׁטוֹ הִיָּנוּ: כְּשֵׁם שֶׁתְּצַטְרֵךְ לִירָאָה אֵת הַשֵּׁם
יִתְבָּרֵךְ, אִךְ עַל פִּי שְׂאִין אֵתָּה רֹאדָה, וְעִם זֶה תִּפְרוֹשׁ מִן
הָעֲבִירָה, כֵּן תְּצַטְרֵךְ שִׁתְּתִירָא מִן הַמִּלֵּךְ הַמּוֹלֵךְ בְּאֶרֶץ,
וְתִשֵּׁם צוּרְתּוֹ נִכַּח פְּנִיךְ אִךְ עַל פִּי שְׂאִי אֵתָּה רֹאדָה,
וְכֵן תִּנְצֵל מִחַיִּיב מִיָּתָה לְמַלְכוּת – כֵּן פִּירֵשׁ בְּ"כַד
הַקְּמַח", עֲרַךְ יִרְאָה.

וְיֵשׁ עוֹד בְּפִירוּשׁ הַפֶּסוּק – כְּמָה שְׂאִמְרוּ רַז"ל²⁴: "יֵרָא
אֵת ה' בְּנֵי וְמִלֵּךְ" – "וּמִלּוֹךְ עַל יִצְרֶךְ".

וְשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים אִמָּת, וְהִיָּנוּ: שֶׁעַל יְדֵי הִירָאָה
הָאִמָּתִית מִה שֶׁהוּא "מִלֵּךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים", עַל יְדֵי זֶה
וְ"מִלּוֹךְ עַל יִצְרֶךְ", שֶׁלֹּא לְהִמְשָׁךְ אַחֵר תֵּאֲוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת
– מִחֲמַת הִירָאָה וְהַבִּיטוּל.

וְהִיצֵר הָרַע הוּא הַחֲמִין, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ע"א, ד):
"מִכֶּפֶךְ מַעוֹל וְחוֹמִין". וְלָכֵן עַל יְדֵי "שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מִלֵּךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא", אֲזִי מִמּוֹיָלָא "לֹא
הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ כו". אֲבָל אֲצִילוֹנוּ נַעֲשֶׂה חַיִּיב לְדוֹרוֹת
לְהִיּוֹת "מִצּוֹת יֹאכֵל אֵת שְׁבַעַת הַיָּמִים", שֶׁהֵם ז' הַמִּדּוֹת,
שֶׁבִּהֶם יֵשׁ שְׁלִטָּה לִיצֵר הָרַע, שְׁשִׁבִירַת־הַכִּפְלִים הִיָּה בְּז'
תַּחְתּוֹנוֹת. וְעַל כֵּן צְרִיךְ לְהִמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּחִינַת מִצָּה
וּבִיטוּל.

21. (ראוה בחיני על המשנה אבות ג, א).

22. (שר של מעלה מן מלכות פרס – מצודת דוד).

23. וענין בזה חלק א', דף ג', עמוד א'. ובהער חלק ב', יתרו, דף ס"ז, עמוד ב'.

24. (דברים רבה ב, לג).

25. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וילהיין בתוספת ביאור ענין ויצר כו", שכתבו כן בד' בחינות דצח"מ שבאצילות – חכמה־עילאה היא בחינת מדבר כו. ענין שם).

26. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויקרא אל משה".

(דברים טז, ג), המִשְׁכַּת אור־אֶבֶן כו'. אֲבָל כָּל ז' הַיָּמִים –
הוא אַחֵר יֵצִיאת מִצְרַיִם – "מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שְׁבַעַת
הַיָּמִים", וְהֵינּוּ לְדוֹרוֹת. כִּי אֲבוֹתֵינוּ לא הָיוּ צְרִיכִים לָזֶה,
אֶלָּא "שְׁלֹא הִסְפִּיק" – מִמִּילָא כו'.

(וביאור ענין "בַּעֲבוּר זֶה":)

הִנֵּה פִירוֹשׁ מוֹחִיץ־דָּאָבָא מְבוֹאֵר לְמַעֲלָה שֶׁהוּא הַמִּשְׁכָּה
מִלְמַעֲלָה מִסֹּדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּקַמְיָה "כַּחֲשֻׁכָּה כְּאוֹרָה" מִמֶּשֶׁ,
מִזֶּה שֶׁאֶפִּילוֹ כֶּתֶר עֲלִיּוֹן כו', אוֹכְמָא הוּא קָדָם כו'.

וְעַם הַיּוֹת דָּשֵׁם – בַּחֲנִינָת "אִם צִדְקָתָהּ מִדָּתָהּ לֹא" (איוב לה,
ז), אֲמַנָּם כְּשֶׁנִּמְשָׁךְ וּמֵאִיר מִשָּׁם בַּחֲכֻמָּה־עֵילָאָה הַנִּקְרָא אֲבָא,
וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּנִים לְבַחֲנִינָת אֲבָא, כְּמִשְׁלֵה הֵבֶן שְׁנִמְשָׁךְ
מִמּוֹחַ הָאֵב – וְאִזֵּי נִקְרָא הַמִּשְׁכָּה הַנִּל מוֹחִיץ־דָּאָבָא, אִם כֵּן
עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַמִּשְׁכָּה רַק בְּסִטְרָא־דְּקוּשָׁה דְּקָא³¹.

וְהוּוּ "עֲזִי וְזִמְרַת יְה" (שמות טו, ב), שֶׁהֵם אֲבָא וְאֵימָא, וְעַל יְדֵי
זֶה (שם): "זֶה אֵלֵי כו'".

וְהִנֵּה, הַמִּשְׁכָּה מַחֲכֻמָּה־עֵילָאָה הוּא עַל יְדֵי יְסוּד־אֲבָא
הַמִּתְלַבֵּשׁ בִּיסוּד יו"א, וְהוּוּ עֲנִין "בַּעֲבוּר זֶה"³². וְהוּוּ שְׁבַחֲנִינָת
י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים שֶׁהֵן רַחֲמִים גְּדוֹלִים בְּלִי גְבוּל, עִם כָּל
זֶה נִקְרָאִים 'מִדּוֹת הָרַחֲמִים' – שֵׁשׁ בַּחֲנִינָה הַמְּגִבִּיל הָרַחֲמִים
שֶׁלֹּא יוֹמְשֻׁכוּ רַק בְּמִקּוֹם הָרְאוּי. וְכַעֲנִין "כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַה
אֶסּוּר לְרַחֵם עָלָיו כו'³³.

וְהוּוּ גַם כֵּן פִירוֹשׁ "בַּעֲבוּר זֶה". וּפִירוֹשׁ בְּרִבּוּת עַל פְּסוּק
(בראשית ה, א) "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם". "זֶה" הֵינּוּ י"ב שְׁבָטִים,
וְעַם שֶׁבֶט לִי הֵם י"ג, שֶׁהֵם נֶגֶד י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים כו'.

וְהוּוּ "רִבּוּת עֲשִׂית אֵתָהּ ה' אֱלֹקֵי, נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמִחֻשְׁבוֹתֶיךָ
אֵילֵינוּ וְגו'" (בתהלים סט, ו); פִירוֹשׁ "רִבּוּת" – כָּל דָּבָר שֶׁהוּא
רַב וְעֶצוֹם³⁴.

וּבְרִבּוּת סוּף מְגַלֵּת אֶסְתֵּר: "אֵתָהּ מוֹצֵא שְׁמִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא בְּהַשְׁפָּע, בְּפִרְיוֹ וּרְבוּיָהּ הַטּוֹב, בְּרַבּוּי הַחֶסֶד,
בְּרַבּוּי הָרַחֲמִים, בְּרַבּוּי כו'. עֵיין שָׁם.

הִנֵּה נִגָּל – נוסח ההגדרה.

31. וְעֵיין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר לְקַמְנָן בְּעֵינֵן "עֲבָדִים הֵינּוּ כו', וְיוֹצִיאֵנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ
כו'". וְעֵיין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּי עָמָן מְקוֹר חַיִּים", גְּבִי עֲנִין
"הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם כו'" (דברים כו, טו). וְסוּף דִּבּוּר
הַמִּתְחִיל "שִׁמְיָי כְּחוֹתֶם".

32. וְעֵיין וּבִזְהָרָה בְּפִרְשֵׁת וְיָצָא דָף ק"ג, עֲמוּד ב', בְּעֵינֵן פִירוֹשׁ "וְזֶה שֶׁעַר
הַשָּׁמַיִם" (בראשית כח, יז). וּבְפִרְשֵׁת בְּשִׁלַּח, ס"א, א'. יִתְרוֹ דָף ע'. וְעֵיין
מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי כו' בְּיוֹם הַזֶּה כו'".

33. וְעֵיין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר מִזֶּה סוּף דִּבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיֹּאכִלְךָ אֶת הַפֶּה".

34. עֵיין זֶהר חֶלֶק א', פְּרָשֵׁת וַיְחִי, דָף רמ"ז, א'.

1 אֶךְ לְהִבִּין מִזֶּה שְׁכָתוֹב: "אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר", דְּמִכִּין
2 שְׁכָבֶר פִּירוֹשׁ: "וְלֹא עַל יְדֵי מִלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא
3 עַל יְדֵי הַשְּׁלִיחַ", אִם כֵּן מִי הוּא הָאֲחֵר שֶׁיִּצְטָרֵךְ לֹמַר עַל
4 זֶה עוֹד "אֲנִי וְלֹא אַחֵר"?

וְהַעֲנִין הוּא:

6 כִּי הִנֵּה בְּאִלּוּל וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים מוֹזְכִּירִין י"ג מִדּוֹת
7 הָרַחֲמִים, לְהִיּוֹת שֶׁהֵם הַמִּשְׁכּוֹת עֲלִיוֹנוֹת הַמִּתְגַּלּוֹת
8 בְּבַעַל תְּשׁוּבָה. כִּי מֵאַחֵר שֶׁחֲטָא וּפָגַם – בְּמָה יִתּוֹקֵן? אֶלָּא
9 עַל יְדֵי הַמִּשְׁכּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁמֵּאֵד נַעֲלָה, וְ"כַחֲשֻׁכָּה
10 כְּאוֹרָה כו'". וְלִכֵּן הֵם שֶׁהִמְשִׁיכִם מִשָּׁה רַבִּינוּ עָלֵינוּ
11 הַשְּׁלוֹם בְּחֻטָּא הַעֲגֵל – לְתַקֵּן הַחֲטָא.

12 וְהִנֵּה שֵׁם נֶאֱמַר (שמות לד, ח): "וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקּוֹד אַרְצָה
13 וַיִּשְׁתַּחוּ", כִּי "אַרְץ אֲפִים" רָאָה – אֶף לְרִשְׁעִים כו'²⁷. וְכִי
14 שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִנְיָקָה לְחִיצוֹנִים גַּם כֵּן, זֶה הִנֵּה בְּקִשְׁת מֹשֶׁה
15 (שמות לג, טז): "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי" – "בִּיקֵשׁ שְׁלֹא תִשְׁרָה
16 שְׁכִינָה"²⁸.

17 וְהִבְטִיחַ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא (שמות לג, יז): "גַּם אֵת
18 הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֹשֶׂה". הָא אֵילוֹ לֹא הִבְטִיחַ לוֹ
19 כֵּן, הִנֵּה שׁוֹרָה. וְכִמוֹ בְּבִלְעָם – הִגַּם שֶׁהִיָּה מוֹזְהֵם כו'. לְפִי
20 שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ כָּל יוֹבֵל, וְ"כַחֲשֻׁכָּה כְּאוֹרָה כו', גַּם חֲשָׁךְ
21 כו'²⁹. וּמִשָּׁם הִנֵּה יִנְיָקָת פִּרְעָה בְּאַחֲרֵי הַעוֹרָף – מִקּוֹם
22 גְבוּהָ כו', וְלִכֵּן "עֲבָדִים הֵינּוּ לְפִרְעָה בְּמִצְרַיִם כו'".

23 אֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם – "בַּעֲבוּר זֶה – בְּשַׁעֲה שִׁישׁ
24 מִצָּה" – הַמִּשְׁכַּת מוֹחִיץ־דָּאָבָא – שְׁמִלְמִטָּה בְּאַתְעֵרוּתָא
25 דְּלִתְתָּא שֶׁהִיא עֲשִׂית הַמִּצְוָה, הִנֵּה אור־אֶבֶן נִמְשָׁךְ "לִי"
26 – בְּפִנְימִית, בְּבַחֲנִינָת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִמְשָׁךְ לְחִיצוֹנִים. וְהוּוּ
27 "לִי וְלֹא לוֹ, אֵלוֹ הִנֵּה שֵׁם לֹא הִנֵּה נִגָּל"³⁰ – וְלֹאבְּאֶשֶׁר
28 מִתְחַלֶּה שֶׁהֵינּוּ עֲבָדִים לְפִרְעָה, שֶׁהִנֵּה לוֹ יִנְיָקָה מֵאוּר־
29 אֲבָא, מֵאַחֲרֵיכֶם כו'. וְהוּוּ "וְלֹא אַחֵר". וְהֵינּוּ עַל יְדֵי
30 הַמִּצְוָה נִמְשָׁךְ "לִי" בְּפִנְימִית.

31 וְנִמְצָא, שֶׁהַמִּצְוָה גֵּרַם לְצִאת מִמִּצְרַיִם "כִּי בְּחַפְזוֹן כו'"

27. (בְּשַׁעֲלָה מֹשֶׁה לְמִרְוֶם מִצָּאָה לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ־הוּא שִׁיּוֹשֵׁב וְכוּתֵּב 'אַרְץ
אֲפִים. אֲמַר לְפָנָיו רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֶרֶץ אֲפִים – לְצִדִּיקִים! אֲמַר לוֹ, אֶף
לְרִשְׁעִים. אֲמַר לוֹ, רִשְׁעִים יֵאָבְדוּ אֲמַר לוֹ, הַשְׁתֵּא חַיִּית מֵאִי דְּמִבְּעִי לָךְ וּבַעַת
אֵתָהּ רוֹאָה מִזֶּה שֶׁנֶּחַ לָךְ. בְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל אֲמַר לוֹ (הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא): לֹא כִּי
אֲמַרְתָּ לִי 'אַרְץ אֲפִים לְצִדִּיקִים? אֲמַר לְפָנָיו רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם וְלֹא כִּי אֲמַרְתָּ לִי
'אֶף לְרִשְׁעִים? וְהֵינּוּ דְּחֵיב (בְּמִדְּבָר יד, יז): יִעָתָה יִגְדֵּל נָא בַּח ה' בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ
לֵאמֹר". סְנִידִרִין קִיא א"ב).

28. (בְּקִשְׁת שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׁכִינָה עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְתֵת לוֹ, שְׁנֶאֱמַר (שמות
לג, טז): "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי" – בְּרִבּוּת, א).

29. (תהלים קלט, יב בְּשִׁינוֹ הַסֹּדֶר).

30. (בַּעֲבוּר זֶה עֲשֵׂה ה' לִי בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם) – לִי וְלֹא לוֹ, אֵלוֹ הִנֵּה שֵׁם לֹא

להיות בחינת מרור ומרירות מפה שנמשך אחר
הגשמיית כו', ולהיות "ובחרת בחיים כו'". וזה אינו שייך
רק עכשיו, אבל לעתיד-לבא הוא אומר: "בלע המות
לנצח" (בישעיה סימן כ"ה, חו), שלא יהיה הגשמיית מעלים
ומסתיר כו'.
וזהו "ומחה [...] ה' דמעה" (ישעיהו שם): אשר דמעה
בגשמיות³⁵ ק"ך צירופי אלקים, שמהם נמשך ההעלם
והסתר כו', אלא יהיה כמו שכתוב (בראשית כח, כא): "והיה
הויה לי לאלקים", על דרך "הקדוש ברוך-הוא מוציא
חמה מנרתקה כו'". ואם כן, אז אין שייך בחינת מרור –
שהמרור הוא על בחינת ההסתר הנקרא מות – כי אז
"בלע המות כו' ברוחניות, וכן בגשמיית ממש.
וכן בחינת מצה, שהוא ענן השימור מהחמץ אינו
שייך רק עכשיו, אבל לעתיד-לבא יהיה על דרך "שלא
הספיק להחמץ", שאי אפשר לבא לבחינת חמץ ויש
גשמי כלל מחמת הביטול כו'.
או כי גם מבחינת חמץ לא יהיה יניקה לחיצונים.
דהיינו שלא יהיה החמץ בחינת יש וגסות דקליפה, אלא
על דרך "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' יו, ו), וכמו
שבקרבן תודה היו עשרה חלות חמץ³⁶. והרי אמרו ר"ל
ברבות, פרשה צו, פרשה ט': "לעתיד-לבא כל הקרבנות
בטלין וקרבן תודה אינו בטל כו'". והרי "כל הקרבנות
באות מצה, חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות
חמץ", אם כן מזה מוכרח שלעתיד-לבא מחמת עוצם
הגילוי יתברר ויתעלה גם החמץ³⁷.
ולכן בחינת "בעבור זה" זהו דוקא "בשעה שיש מצה
ומרור" – שהוא בחינת "היום לעשותם", אזי דוקא
ממשיכים בחינת "זה", הוא גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא
ה'סובב כל עלמין' דקמיה מעלה ומטה שוין, על כן

וזהו "רבות עשית": דהיינו המדות עליונות שלמעלה
מהמדה וגבול, שנקראו "רבות" בענין "ורב חסד" (שמות לו, ו);
"ורב טוב כו'" (ישעיהו סג, ז) – "עשית" – שנשתלשלו ונמשכו
בעשייה הגשמיית³⁸;
ועם כל זה: "נפלאותיה ומחשבותיה – אלינו", וכמאמר רז"ל:
"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר". וזהו שכתוב (שם) "ורב
טוב לבית ישראל", וכתוב (תהלים לא, כ): "מה רב טובך אשר
צפנת ליראיך כו'³⁹".
וזהו "בעבור זה – לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה
ומרור": שעל ידי המרור והמרירות מריחוקו מזה, על ידי
זה מעורר י"ג מדות הרחמים כו'⁴⁰.
והענין, כמו שכתוב במנחות דף נ"ג: "בא זה, ויקבל
זאת מזה כו'⁴¹". ודהיינו משה שנתבאר ב"זה", והוא
המשכת התורה⁴².
והנה התורה נקראת "נובלות חכמה שלמעלה". אכן
לעתיד יהיה גילוי פנימית התורה, שמפנימית חכמה
שלמעלה. ועל זה כווננו ברבות ש"לעתיד יאמרו ב'
פעמים "זה" – "הנה אלקיני זה כו', זה הויה" (ישעיהו כה, טו),
דהיינו על ידי שיתגלה גם כן פנימיות-אבא⁴³.
ומכל מקום גילוי זה נמשך על ידי "היום לעשותם"⁴⁴
(דברים ז, יא). וזהו "בעבור זה – לא אמרתי אלא בשעה
שיש מצה ומרור", דהיינו בבחינת "היום לעשותם", שאז
הוא דשייך בחינת הבחירה. וכמו שכתוב (דברים לו, טו):
"ראה נתתי לפניך [...] את החיים ואת הטוב, ואת המות
ואת הרע" – "ובחרת בחיים" (שם, טז).
והנה איתא ב"פרי עץ חיים": מרור גימטריא מות.
ורוצה לומר, כי הגשמיית נקרא 'מות ורע' – שהוא כלה
ונפסד; והרוחניות נקרא 'חיים וטוב'⁴⁵. ועל כן צריך

טו, ב: "זה אלי ואנוהו", "לעם זו" אלו ישראל, שנאמר (שמות טו, טז): "עם זו קנית".

39. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "ראשי המטות" גבי "לאמר זה הדבר".

40. וענין מה שכתב הרמ"ז פרשת תולדות, דף קל"ה, על פסוק זה "ואמר ביום ההוא כו'".

41. «בעולם הזה, ולא למחר לעשותם ולעתיד לבא אם בא לקיים מצות אינו מועיל». עירובין כב, א. עבודה זרה ג, א ורש"י.

42. וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "האזינו השמים".

43. ועם הכולל.

44. וכמו שנתבאר הטעם, על פסוק "מזמור לתודה" (ב"סידור).

45. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידבר" דעשרת הדברות, מענין 'שתי הלחם' שהיו באות חמץ.

35. וכדפירש ב"תורה אור" בדבור המתחיל "יהי מקץ".

36. וענין ברבות תולדות, פרשה ס"ה: "רבות עשית" כו' . כל פעולות ומחשבות שפעלת – 'אלינו' – בשבילנו, למה כהו כו' וענינו של יצחקו? כדי שבא יעקב ויטול את הברכות.

ובפרשה בא, פרשה ט"ו, על פסוק "החדש הזה לכם" (שמות יב, א) הוצדקה שלכם כו', הרחמים שלכם כו'. ענין שם.

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואכלתם אכול" בפירוש "אשר עשה עמכם להפליא". וענין שם.

37. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "קול דודי הנה זה בא כו'".

וענין ברבות בשלח, סוף פרשה כ"ג, בענין "ואמר ביום ההוא כו'" (ישעיהו כה, ט).

38. (שם): ובא זה, ויקבל זאת מזה לעם זה: "בא זה" – זה משה דכתיב (שמות לא, כג): "כי זה משה האיש", ויקבל זאת – זו התורה דכתיב (דברים ד, מד): "וזאת התורה אשר שם משה", "מזה" – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב (שמות

20 ומכל מקום האמת גם כן כנ"ל, דב' בחינות מצה הם,
21 שזוהו גם כן פירוש ראשית ואחרית:
22 פירוש: "ראשית" – מלמטה-למעלה, וזהו ענין
23 "ראשית חכמה יראת ה'" (תהלים קא, י), שזוהו ענין יראה
24 תתאה, שעל זה אמרו (אבות ג, ז): "אם אין יראה אין
25 חכמה", והיא המצה הא'.
26 ומזה נמשך אחר כך בחינת "אחרית" היא המצה הב'.
27 וכמו שכתב ב"פרדס", בערכי הבינוניים ערך אחרית,
28 שזוהו בחינת יובל. וכנודע דיציאת מצרים נמשך מבחינת
29 יובל, שמשם נמשך החירות כו'.
30 וב"מאורי אור" פירש: "אחרית" עם הכולל – גימטריא
31 פתר. והוא ענין "שנגלה עליהן מלך מלכי המלכים כו".
32 וזהו "מגיד מראשית אחרית" – פירוש: "מגיד" – לשון
33 המשכה, כמו "נהר דינור – דנגיד ונפיק"⁴⁷. שעל ידי
34 בחינת "ראשית" שהוא יראה-תתאה, זכו לבחינת
35 "אחרית", היינו יראה-עילאה, שעל זה אמרו (אבות שם):
36 "אם אין חכמה אין יראה".
37 וזהו "ובמורא גדול זו גילוי שכינה כו", ובענין "נעוץ
38 תחלתן בסופן כו".:

1 נקרא "זה". וכמו שכתוב (ירמיהו כג, כד): "את השמים ואת
2 הארץ אני מלא".
3 מה שאין כן לעתיד-לבא אין מועיל בחינת תשובה,
4 וכמו שכתוב בגמרא פרק כ"ג דשבת, דף קנ"א עמוד ב', על
5 פסוק (קהלת יב, א) "אשר תאמר אין לי בהם חפץ" – "שאין
6 בהם לא זכות ולא חובה כו"⁴⁶.
7 ועוד יש לומר, לתוך הקושף דלעיל בענין "מצה זו
8 שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא הספיק בצקת
9 של אבותינו להחמיץ" – והלא כבר נצטוו מקודם "בערב
10 תאכלו מצות"?
11 שיש לומר, שהוא על דרך מה שכתוב (ישעיהו מז, י):
12 "מגיד מראשית אחרית". כמו שכתוב ברבות פרשת
13 בראשית, פרשה ט"ו, על פסוק (בראשית ב, יא) "הוא הסובב
14 את כל ארץ החוילה": עדיין לא היתה חוילה ואתה
15 אומר הסובב אתמהא! אלא "מגיד מראשית אחרית".
16 וכמו כן כאן, עיקר הענין ד"מצה זו שאנו אוכלים"
17 הוא "על שם שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ
18 עד שנגלה כו". ומה שכתוב מקודם "בערב תאכלו
19 מצות", וזהו על דרך "מגיד מראשית אחרית".

47. "נהר די נור נגד ונפק מן קדמוהי" דניאל ז, י.

46. נענין מה שנתבאר בדבור המפתיל "קול דודי", בענין "הנה זה בא, מודלג כו".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

15 וכמ"ש הלוח ונסוע וא' בזה הלוח ונסוע מדרגא
16 לדרגא כו'. והנה באמת יש להבין בענין קירוב זה
17 דאברהם. בהיות שאנו רואים במעלת ההתקרבות למלך
18 בשר ודם כמו האוהב הנאמן למלך שאהבתו רבה
19 ונפלאה אליו מנקודת נפשו במס"כ כו' הנה ודאי
20 מתקרב אליו תכלית הקירוב והחיבור בדביקה חשיקה
21 נפלאה בקירוב אחר קירוב עד שנעשים כאיש א'
22 חברים ממש שאין דבר מפסיק וחוצץ ביניהם כלל
23 וכאהבת דוד ויהונתן אהבת נפש כו' וכה"ג וא"כ ודאי
24 שהמלך לא יוכל להתאפק מלגלות לאוהב הנאמן כזה
25 כל מצפוני לבבו וכל עמקי סתרי סתריו אשר בחכמתו
26 ורצונו ומדותיו בהנהגותיו עם כל ב"ב והנהגת המלוכה
27 כו' לא יחד ממנו דבר ולא חצי דבר ולפ"ז ודאי
28 האוהב הזה מכיר ויודע היטב בכל איכות ומהות נפש

1 (טז) אך לכאורה אין דבר זה מובן כלל מאחר ששורש
2 התהוות הנשמה מבחי' לבוש המחשבה לבד
3 איך אפשר שתעל' להשתאב ולהכלל בבחי' גופא
4 דמלכא שהוא למעלה הרבה מבחי' הלבוש כנ"ל דאין
5 אפשר שיעלה בחי' הלבוש הנפרד מן הגוף ואין לו
6 ערך עמו כלל להיות בבחי' ומדריגת גופא דמלכא בחי'
7 א"ס ממש הענין הוא דלזאת הוא הכוונה בבחי'
8 הבריורים בזמן הגלות בחליפין ליתן היפך כל א'
9 לחבירו זרעא דאברהם בגלותא דאדום כנ"ל כדי שעי"ז
10 יוכלו הנשמות לאשתאבא בגופא דמלכא כנ"ל וד"ל.
11 דהנה ידוע בבחי' ומדריגה דאברהם בחי' חסד דקדושה
12 היינו בבחי' האהבה רבה ועצומה כמ"ש אברהם אוהבי
13 כו' בקירוב אחר קירוב בדביקה חשיקה נפלאה בעילוי
14 אחר עילוי מדי יום ויום הולך ומתקרב יותר באה"ר

ולפ"ז גם האה"ר שנולדה מצד ההתבוננות הזאת אע"פ
 שתתקרב מאד מאד כנ"ל אין הקירוב הזה בא רק מצד
 הליכת הנשמה בעמקי ההשגות בעילוי אחר עילוי
 בבחי' ההפשטה יותר מהגבלות השגות הנשמה
 מתחלת' כו' וא"כ כל מה שתופשט יותר מהגבלותיה
 יותר תכיר ותשיג באמיתת גודל עוצם ריחוק ערך
 הנברא כנ"ל לגבי בלתי ב"ג ולפ"ז הרי יותר תגדל
 אצלה מחמת השגה זאת בחי' התפעלות הביטול
 במציאות שהוא בחי' ההשתחווה וגודל הריחוק ערכה
 מערך אלקים אע"פ שבאה לכלל קירוב מחמת האה"ר
 ועצומה ותגבורת האה"ר הוא ענין הקירוב הגדול היפך
 בחי' הריחוק והביטול במציאו' הנה באמת הא בהא
 תליא דעוצם הקירוב הזה שמחמת התפעלות אה"ר
 בהשגה נפלאה ועמוקה יותר בעצמות אא"ס כנ"ל הרי
 הוא המביא לידי בחי' ריחוק שהוא עוצם הביטול
 והשתחווה' כו' וכל שנתקרב יותר יותר נרחק וזהו
 ענין הריחוק והביטול שאינו בא רק לפי ערך הקירוב
 והדיבור רק שנק' השתחווה' מקרוב דוקא וכידוע
 שבחי' ההשתחווה' מקרוב הוא בבחי' האצי' משא"כ
 בבריא' ויצי' כתיב שרפים עומדים ולא משתחוים
 בבחי' ביטול במציאות ממש כו' וד"ל. ולהבין זה
 בתוס' ביאור הנה עד"מ האוהב אמיתי של המלך
 בהתקרבותו מאד אל המלך לדבר עמו בגנוי סתרי
 סתרים בחדר לפני מחדר הרי הוא הולך ומתקרב וכל
 שמתקרב יותר יותר בא לבחי' הביטול בעצמו עד
 כשבא לפני המלך ממש בהיכלו היותר פנימי שם
 יבוטל ממציאותו לגמרי וישתחוה לפני רגליו ממש
 ואע"פ שהשתחווה' זאת בחי' ביטול וריחוק הוא מ"מ
 הרי הוא בא רק מחמת עוצם הקירוב שנתקרב ביותר
 כו' וכך יובן ענין השתחווה' מקרוב דאברה' אוהבי
 באה"ר הנ"ל דהנה ודאי הוא עולה במעלת הקירוב
 ודיבור בדביקה וחשיקה בה' אחד מחמת עילוי
 ההשגה המופשטת יותר הרי אע"פ שמצד האה"ר
 שנתפעל מחמת ההשגה נראה כמתקרב יותר אל ה' וכל
 המתקרב אין ערכו ומהותו מרוחק כ"כ מערך ומהות
 המלך עד שנכנס בהיכלו הפנימי לגלות לו כל מצפונו
 כנ"ל מ"מ הרי עוצם הקירוב הזה הוא העושה עוצם
 בחי' הביטול וההשתחווה' עד כאשר בא בקירוב היותר
 פנימי שם הוא משתחוה ממש כמשל משתחוה לפני
 רגלי המלך כנ"ל וזהו הנק' השתחווה מקרוב שבאה
 רק מסיבת הקירוב העצום:

המלך בכל פנימית ועצמות רצונו וחכמתו ומדותיו
 והנהגותיו כו' כמו שידוע בנפשו ממש מאחר שמדבר
 עמו בקירוב גדול מאד כמו שמדבר עם עצמות נפשו
 ממש כו' וא"כ יובן מזה שבהכרח לומר שמהות נפש
 הא"נ הזה מקושר בעצם בנפש המלך עד שנקרא רעהו
 אשר כנפשו אשר יחוייב מזה שיש ערך ויחוס בעצם
 למהות נפש האוהב עם מהות נפש המלך וקרוב להיות
 שהנפשות שלהם קשורים להיות בבחי' מהות א' ממש
 כידוע וד"ל. והנה ע"ד דוגמא כזאת ודאי לא יתכן
 לומר בענין אהבה וקירוב דאברהם אוהבי הנ"ל דהגם
 שנאמר וה' אמר המכסה אני מאברהם כו' שזהו ממש
 כאוהב האמיתי הנקרא ריע המלך אשר אהבת נפשו
 אהבו שלא יוכל המלך להעלים כל מצפונו לבו ורצונו
 הפנימי הנעלם בהעלם אחר העלם כו' כך אמר המכסה
 אני כו' כלומר האוכל לכסות ולהעלים ג"כ מבחי' אור
 עליון היותר פנימי ונעלם בעצמות המאציל שנקרא
 סדכ"ס ומאיר בסתימות חכמתו במדותיו ובהנהגותיו
 באבי"ע שנקרא כבשי דרחמנא כו' על כל זה אמר
 המכסה אני כו' ועכ"ז שהכל לפניו נגלה א"א לומר
 שיש לנשמת אברהם ערך ויחוס בעצם במהות עצמות
 המאציל ממש כדרך התקשרות ב' נפשות מוגבלות
 שיוכלו להכלל כא' אבל נשמה מוגבלת אין לה ערך
 ויחוס כלל וכלל לגבי עצמו' המאציל שהוא בלתי
 מוגבל ואיך אפשר לומר שתכיר במהות ועצמות אא"ס
 ותתקשר שם בבחי' מהות א' כו' אלא צ"ל בהיפוך
 דהגם שבחי' אה"ר דאברהם היה בתכלית הקירוב עד
 שלא נעלם ממנו דבר כו' מ"מ לא נתקרב קירוב
 האמיתי להיות במהות דעצמות אא"ס ממש אלא
 אדרבה כל שנתקרב יותר באה"ר ועצומה ע"י השגה
 נפלאה ועמוקה יותר יותר נרחק לבא לבחי' ביטול
 במציאו' והשתחווה' עד שקרא א"ע עפר ואפר כו'
 אלא שנק' בחי' השתחווה' זו השתחווה מקרוב
 דהיינו שבאה מסיבת עוצם הקירוב דוקא (משא"כ
 השתחווה' דיצחק שהיא השתחווה' מרחוק וכמשי"ת
 בסמוך ב"ה) וביאור הדברים הנה ידוע בבחי'
 התקרבות הנשמה המוגבלת באה"ר וחשיקה נפלאה
 בה' אחד פשוט בלתי מוגבל היא נולדה ובאה מצד
 ההתבוננות העמוקה ונפלאה בעצמות אא"ס איך שהוא
 אין סוף ואין לו ראשית כו' וכל שתשיג יותר בהפלות
 מעלת עצמות אא"ס תשיג ותכיר יותר גודל עוצם
 ריחוק ערך הנברא ב"ג לגבי אא"ס הבלתי גבול כו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

23 וכמבואר בס' בינונים שזהו מדרגת בינוני להיות תמיד
24 במלחמה זו כל ימי חייו, ואח"כ ע"י מ"ע נמשך פנימי'
25 שזהו ענין הארת הסובב. וזהו ירידה צורך עלי' שזהו
26 ירידת הנשמה מבחי' טהורה למעלה בבי"ע עד שבא
27 בגוף גשמי, וגם התורה ומצות ג"כ ירדו ג"כ בדברים
28 גשמי' וע"י אתהפכא חשוכא לנהורא שזהו יתרון האור
29 מתוך החושך ע"י בחי' אתכפי' יהי' עלי' למעלה
30 לאשתאבא בגופא דמלכא, וגם המשכה למטה בג'
31 עולמות בבי"ע מבחי' סובב.
32 וזהו ענין ואיש כי ימרט ראשו וגו' טהור הוא, כי הנה
33 יש בחי' שערות כידוע שהשערות הן מותרות
34 מוחין וזהו ענין ריבוי ההתחכמות בפרנסה נק' שערות
35 וכמ"ש כי לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר שזהו
36 ריבוי התחכמות רק וברכך ה"א בכל אשר תעשה כתי',
37 רק שצריך לעשות איזה כלי וממילא באה הברכה
38 למעלה. וזהו כי ימרט ראשו טהור הוא להעביר
39 השער המותרות, וכמו בלוי' כמ"ש והעבירו תער על
40 כל בשרם שזהו ענין מותרות, אבל בקדושה דוקא ע"י
41 בחי' שערות וכמ"ש קוצותיו תלתלים תילי תילים של
42 הלכות שזהו ג"כ בחי' שערות דקדושה, שמלמעלה
43 ממקום גבוה ביותר א"א לבוא רק דוקא ע"י בחי'
44 שערות.

ואיש כי ימרט כו'

1 אך באמת צריך להבין למה צריך הירידה בגוף גשמי
2 דווקא וע"י תו"מ בגשמיות דווקא, אך זהו כמ"ש
3 מי יתן טהור מטמא דווקא, טהור שמבחי' טמא, הגם
4 שלמעלה בשרשה היא ג"כ בבחי' טהורה, א"א לה
5 לבוא משם לבחי' קדושה, ודווקא ע"י ירידה בגוף
6 גשמי והתורה בדברים גשמיים יהי' מזה העלי', כי יתרון
7 האור מתוך החושך דווקא, כשנהפך מחושך לאור אזי
8 יש בזה יתרון יותר מאור בעצם, הגם שהנשמה למעלה
9 ג"כ בחי' טהורה שזהו הפי' במ"ש וכעצם השמים
10 לטהור שזהו ענין טהור ונקי מכל סיג ופסולת רק כמו
11 שהיא בבחי' אין עדיין אבל העיקר הוא דווקא כשהיא
12 בבחי' ירידה בגשמיות, וזהו טהור מטמא דוקא. וזה"ע
13 סור מרע ועשה טוב כי זלע"ז עשה אלקים כי כמו
14 שהמצות הם בג' בחי' מחדו"מ שזהו ועשה טוב כך
15 הל"ת הוא ג"כ בג' בחי' מחדו"מ, היינו במח' הרהורי
16 עבירה קשין מעבירה וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם
17 ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, ובדיבור לשון
18 הרע ורכילות וכדומיהן ומעשה העבירה בגשמיות, וע"י
19 שמירת הרע בג' בחי' מחדו"מ שזהו נק' טהור מטמא
20 לברר ולהפוך מרע לטוב זהו ענין טהרה שזהו הביטול
21 היש בדרך כפי' זהו ענין אתכפי' (הגם שבלב הרע יש
22 בעצם אבל שלא להניח אותו לבוא בג' בחי' מחדו"מ

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

12 המעורב בהם, כן איש לפי מהללו הוא בחי' הבירור
13 שלו בתפלה לפי ערך ההילול והשבח בהתבוננותו בה'
14 אחד ושמו אחד, הוא בחי' האמונה בסובב וממלא
15 והמשכת הדעת בהם שה"ע ורעה אמונה להמשיך דעת
16 באמונה שיהי' כאילו רואה כו'. ובכדי לבוא לזה צריך
17 להקדים תחלה פסוד"ז הוא לזמר עריצי' ולהכרית כל
18 החוחי' המונעי' ומעכבי' מבית ומבחוץ, והוא ע"י
19 ההתבוננו' בביטול ושירת המלאכי' והילול כל מה
20 שנברא בששת ימי בראשית, ואיך כי הוא צוה ונבראו
21 בדרך ממילא ומאליו וכמשנ"ת ביאור ד"ז במ"א
22 באורך, ולכן אני הוי' לא שנית, ואתה הוא קודם

1 והנה מתרומת מחצית השקל היו לוקחי' קרבנות
2 כמארז"ל במשנה רפ"ד דשקלי' התרומה מה
3 היו עושים בה לוקחי' בה תמיד' ומוספי' כו' וכל
4 קרבנות הצבור, ונת' במ"א שורש ענין הקרבנות
5 בעבודה שהוא בחי' בירור נה"ב ועכשיו תפלה במקום
6 קרבנות תיקנו, שהתפלה היא ג"כ בירור נה"ב, וז"ש
7 (משלי י"ז ג') מצרף לכסף כור לזהב בוחן לבות ה',
8 ופי' בזהר מצרף לכסף דא אברהם, כור לזהב דא
9 יצחק, בוחן לבות דא יעקב, וכת' (משלי כ"ז א')
10 מצרף לכסף כור לזהב איש לפי מהללו, פי' שכמו ע"י
11 המצרף והכור מבררי' ומנקי' הזהב והכסף מן הפסולת

21 שחטא, שלכאו' אינו מוכן כו'. אך באמת כן הוא
22 שקודם התפלה דרך איש ישר בעיניו שמאחר שלא
23 חטא מאומה וגם עשה מצוה, נדמה לו שהוא קרוב
24 לאלקות וכ"ש שלא חטא, אמנם לאחר שמתבונן במוח
25 בינתו הדק היטב ענין ביטול המלאכי, ה"ה מבין
26 שענין ביטולו אינו מגיע אפי' לשליש ולרביע, ואח"כ
27 בק"ש בהתבוננו' ה' אחד ושמו אחד יחור"ע ויחור"ת
28 בבחי' דעת והכרה, ה"ה מוצא א"ע איך שהוא מרוחק
29 מה' אחד בתכלית הריחוק וכל מה שעשה בקיום
30 מצותיו ית' ה"ה לגרמי' בלתי קבלת עול מלכות שמים
31 ועול מצות כדבעי למהוי שז"ע מארז"ל למה קדמה
32 שמע לוהי' אם שמוע כדי שיקבל עליו עומ"ש תחלה
33 ואח"כ יקבל עליו עומ"צ כמשנ"ת ביאור דבר זה מן
34 ד"ה והתהלכתי בתוכם עד שובה ישראל, ק"ט, ואז
35 אומר בתפלה סלח לנו כי חטאנו, פי' שחסר לו הרבה
36 ויודע ומכיר בעצמו החסרון והפחיתות שלו ומבקש
37 סליחתו שיומשך מאוא"ס בעל הרצון מקור כל
38 הרצונות שיתמלא הפגמי' והחסרונות בהרצון על שלא
39 קיים רצונו ית' כדבעי למהוי כו', וזהו שורש ענין
40 העבודה.

כי תשא את ראש בני

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

1 שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע בלי שום שינוי
2 כלל וכלל, והיינו מפני כי ה' אחד שגם עכשיו לאחר
3 שנבה"ע הוא אחד ומיוחד שלא יש שום מציאות
4 אמיתי זולתו ית', וכל מה שנברא הם היום ונפסדי'
5 ולכן אינם מציאות אמיתי. וכד דייקת בהו שפיר
6 תמצא שגם הם כחות אלקות המוסתר ונעלם כמ"ש
7 בד"ה מי כמוכה הנ"ל, ונתהוו מכח שמו ית' שז"ע
8 שאנו אומרים אח"כ ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
9 ועד. ולפי ערך האריכות בהלול הלזה והעמקת הדעת
10 בהתבוננו' במוח בינתו ותבונתו לפי ערך זה ממש הוא
11 בחי' העבודה שבלב זו תפלה. וזהו שאומרים סלח לנו
12 כי חטאנו בשמו"ע שלכאו' הי' מהראוי להתחיל
13 הקדמת התפלה בזה שהרי אין לך מדרגה היותר
14 נמוכה מהחוטא שהוא לי' חסרון מל' והייתי אני ובני
15 שלמה חטאי' שחסר הכל, והי' מהראוי להתחיל בזה
16 איך שחסר לו ומבקש שיומשך וימולא החסרון,
17 ומה"ע שמתחילי' בהודאה תחלה בקומו משנתו מודה
18 אני, וגם בהתחלת התפלה הודו לה', ואח"כ פסוד"ז,
19 ואח"כ ברכת ק"ש וק"ש, ואח"כ בתפלה אומר סלח
20 לנו כי חטאנו שאחר אריכות התפלה כ"כ אז אומר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

14 וכמו כן הוא בענין התשובה גם כן דתשובה דבחינת
15 נפש על מעשיו בפועל ממש מניע למעלה יותר מאשר
16 התשובה על התעוררות המידות והשגת האלקות כו'.
17 וזהו ענין דהשתלשלות הכתרים זה מזה⁹⁴ - בשונה
18 מהיחס של הספירות בעולמות השונים, שאופן
19 המשכתם הוא שההיצוניות של הדרגה העליונה נעשית
20 הראש של הדרגה התחתונה (מחיצוניות המלכות
21 דאצילות נמשכת החכמה של בריאה, ומחיצוניות
22 המלכות של בריאה נמשכת החכמה של יצירה וכן
23 הלאה), המשכת הכתרים הם זה מזה באופן ישיר ולא
24 דרך עשר הספירות של כל עולם. והמשמעות של זה
25 היא כנזכר לעיל, שבהשתלשלות הכתרים אין ירידת
26 איכות זה מזה.

1 הנה על פי המתבאר בפרק זה, שבכתר של העשיה יש
2 עוצמה לא פחות מהכתר של האצילות ואף יותר, הנה
3 בענין עבודת התשובה הפירוש הוא, שבכדי לעשות
4 תשובה על המעשים של האדם בפועל, הוא צריך לגלות
5 בתוכו את כח הרצון בעוצמה חזקה יותר מאשר הרצון
6 והתשובה על ענין של רוח (מידות) ונשמה (שכל).
7 וגם על ידי תשובתו האמיתית דוקא על בחינת נפש -
8 על ענין המעשה בפועל ממש, מאיר אור עליון יותר כו'.
9 וכידוע בענין הפסוק⁹² אז אתם, ש"אתם מורכב מ -
10 א' תם והוא רומז דתמים במעשיו כלומר שלמות
11 בעשיה בפועל ממש מניע בבחינת אלף שהיא דרגת
12 הכתר, המקור והראש לכל הגילויים, שזהו תמימות
13 הרצון פשוט וכמו שיתבאר⁹³.

94. ראה גם לקוטי תורה ריש פרשת קרח. דיבור המתחיל
נשא תרס"ה (ספר המאמרים תרס"ה עמוד רס ואילך).

92. תהילים יט, יד.
93. פרק פב.

27 "השתלשלות" - אינו בסדר והדרגה דהשתלשלות להיות
28 בחינת הארה זה מזה בו, אין הכוונה שהכתרים נמשכים
29 אחד מהשני, באופן שכל אחד מקבל הארה בלבד
30 מהכתר שמעליו, כפי שזה בדרך כלל הפירוש של
31 המושג "השתלשלות", דהשתלשלות באופן בזה של
32 הארה הוא רק במדרגות שנאים בבחינת התלבשות בו'
33 שהם האורות הפנימיים המתלבשים בכלים.
34 וכמו שנתבאר לעיל פרק נ"א, - שם נתבאר ההבדל בין
35 כח הרצון לשאר הכוחות ביחס לאופן המשכתם
36 באברים, שכיון שלרצון אין כלי מיוחד הרי כשנמשך
37 לאברים הרי עצמותו נמשך לשם, ואילו כח השכל שיש
38 לו כלי מיוחד במוח ובא באופן של התלבשות, הרי
39 כשנמשך בשאר האברים אין זה עצמות הכח, כי אם רק
40 הארה חיצונית לבד.
41 ובמשכת הכתרים הוא שעצם המהות נמשך בכל מקום
42 וחכל הוא מהות אחת ממש בו'. - אף שכתר של
43 הבריאה השתלשל מהכתר של האצילות, זה לא באופן
44 של המשכת הארה בלבד אלא שהמהות עצמה נמשכת.
45 ונמצא דבחינת הרצון שזהו דרגת הכתר אין בו
46 התחלקות מדרגות שזהו עליית הרצון הראשונה עוד
47 לפני הצמצום בחינת האור שבבחינת אין סוף ובבחינת
48 בלי גבול דאין סוף ממש להתפשטותו שנמשך בכל
49 מקום בו', ובכל מקום שנמשך הרצון, גם בתוך הדרגות
50 של סדר ההשתלשלות אינו בבחינת התלבשות והוא
51 בבחינת אין סוף ממש בו'. וזהו ענין "השתלשלות
52 הכתרים זה מזה".

שורבא ישראל

בס"ד. שבת תשובה, תע"ד

1 דכתר דבריאה וגם כתר דעשיה למרות שהוא כתר
2 לעולם אחר לגמרי יש לו שייכות לבחינת כתר דאצילות
3 יותר מבחינת חכמה דאצילות, - למרות שבחינת סדר
4 המדרגות, החכמה דאצילות נמשכת לאחר הכתר של
5 האצילות, ואילו הכתר של העשיה הוא תחת כל
6 האצילות והבריאה והיצירה, הנה בכל זאת, יש קשר
7 ושייכות גדולה יותר בין הכתר של העשיה לכתר של
8 האצילות, יותר מהקשר בין החכמה של האצילות לכתר
9 של האצילות.
10 דהחכמה מאין תמצא⁹⁵ - כלומר אופן המשכת החכמה
11 מהכתר היא לא באופן של המשכה ישירה אלא בעין יש
12 מאין מבחינת הכתר בו', שענין יש מאין, הוא שהיש
13 לא מכיר ומרגיש את מקורו, והיינו שהמשכת החכמה
14 היא בצמצום עצום מהכתר, וכיש מאין. והמשכת
15 הכתרים הוא בבחינת השתלשלות זה מזה בו'. הכתר של
16 הבריאה היא המשכה ישירה באופן של השתלשלות
17 (ולא באופן של יש מאין) מהכתר של האצילות,
18 ומהכתר של הבריאה משתלשל הכתר של היצירה,
19 וממנו הכתר של העשיה, באופן שעוקף את כל סדר
20 ההשתלשלות של העשר הספירות שבעולמות.
21 נמצא אם כן, שכאשר בוחנים את סדר ההשתלשלות של
22 האורות הפנימיים (עשר הספירות), הרי יש בניהם
23 הבדלי איכות, אבל כאשר בוחנים את הסדר של
24 המשכה של המקיפים (הכתרים), הרי יש בניהם קשר
25 ישיר של המשכה אחד מהשני.
26 וענין ההשתלשלות בזה - כלומר, מה שזה נקרא בשם

95. איוב כח, יב.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[ניסן ה'תד"ש]

7 צריך להבין, מהי הכוונה בכך שכל הנמנה על עם
8 ישראל צריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא
9 ממצרים?
10 אם הכוונה היא רק שכל אחד ידע ויחוש בקרבו שהוא
11 בעצמו יצא ממצרים, הרי אחר-כך נאמר "לא את

2 "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא
3 יצא ממצרים"¹.
4 בכל דור, במשמעות של זמן ומצב, צריך כל יהודי,
5 איש או אשה, ללא חילוק גיל ומעמד, לראות את עצמו
6 כאילו הוא או היא עצמם יצאו ממצרים.

(1) פסחים קטז, ע"ב.

כביכול בכבודו ובעצמו גאל אותנו מצרים, אבל
עם זאת הגאולה באה לאחר ה"ונצעק אל ה' אלקי
אבותינו"³, שאז "וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו
ואת עמלנו ואת לחצנו".
לא תמיד, חס-ושלום, מועיל ה"ונצעק אל ה'". ה'
יתברך שומע את תפילתם של בני ישראל כל פעם
ובכל הזמנים, אבל לא תמיד הקדוש ברוך-הוא מקבל
את זעקתם של בני ישראל.
אז, במצרים, הקדוש ברוך-הוא קיבל את זעקתם של
בני ישראל, הוא יתברך ראה את כאבנו ואת סבלנו ואת
לחצנו.
כך היא הגאולה הרוחנית ממצרים בעבודה, שעלידי
ה"ונצעק" בא ה"וישמע" ואז באה גאולת מצרים.
קיצור. מבאר שהשם "דור" מציין גם את איכותם של
בני האדם, כשם שהוא מציין את כמות הזמן. הגאונים
הגדולים ביותר, כמו בני ישראל הפשוטים, כולם
מחויבים לראות ולחוש בעצמם שהם עצמם יצאו
ממצרים. גאולת מצרים באה עלידי ה"ונצעק אל ה'
אלקי אבותינו".

אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך-הוא ממצרים אלא אף
אותנו – הוא יתברך – גאל".
מה הכוונה, בכך ש"בכל דור כו"?
גם צריך להבין, הגדר "דור" מציין לא רק את משמעות
הזמן, שהוא ענין של כמות – שבכל זמן, ללא חילוק
כמה זמן זה יהיה מאז יציאת מצרים, "חייב אדם
לראות כו", אלא הוא מציין גם את ענין האיכות² –
ללא חילוק בין האדם הפשוט ביותר עד התלמיד-חכם
והגאון הגדול ביותר, "חייב לראות את עצמו כאלו
הוא יצא ממצרים", כי הגאולה מגלות מצרים לא היתה
גאולה גשמית בלבד, זו היתה גם גאולה נשמתית
רוחנית, והגאולה הרוחנית מגלות מצרים קיימת תמיד
בחיי האדם והנהגתו.
זו הכוונה "בכל דור ודור חייב אדם וכו'", כי כל נשמה
שהקדוש ברוך-הוא שם בחיים גופניים, זו היא גלות
מצרים הרוחנית, ועבודת האדם צריכה להיות גאולת
מצרים הרוחנית.
למרות שגאולת מצרים היתה בחסד ה', ש"נגלה
עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם" – שהקב"ה

ב.

39

מגבלות בחייהן הרוחניים, ברגשות ובהבנות, ביחס
לאלו שהיו מנת חלקן לפני שה' יתברך הוריד אותן
בחיים גופניים ובהבנות הארציות הטבעיות.
אלא שגלות מצרים של הנשמה והנפש האלקית הם
בשביל גאולת מצרים.
מצרים ברוחניות היא 'מיצר מ'⁴.
כתוב⁵ "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". הגביהו
את עיני שכלכם כדי להבין אלקות וראו מי ברא את
כל אלה.
יש ללמוד תורה וחסידות ואז מקבלים מושג בבריא
העולם, שרק ה' ברוך-הוא ברא זאת.
מכל ההבנות וההתבוננויות הללו, גדלות הבורא ברוך-
הוא נעשית קרובה וברורה יותר, וההבנה בגדלות
הבורא ברוך-הוא צריכה להביא להתפעלות של אהבה
ויראה, אהבה עזה אל הבורא ברוך-הוא או יראה
גדולה מפניו.
כתוב⁶ "לפי שכלו יהולל איש". "איש" הכוונה
למידות, כמו שכתוב⁷ "כאיש גבורתו".

כל החגים והמועדים שה' אלקינו נתן לנו, כל בני
ישראל, אין זה שהם רק בזמניהם בלבד – היום
השביעי של כל שבוע הוא שבת, היום הראשון בתשרי
הוא ראש השנה, היום החמשה-עשר בניסן הוא פסח
וכך כל החגים – אלא כל חג ומועד משתקף בחייו
הרוחניים של כל יהודי.
חייו הרוחניים של יהודי הם החיים האמיתיים שלשם
כך ה' יתברך שלח למטה את הנשמה האלקית – כדי
להחיות את הגוף הגשמי ולבצע את הכוונה האלקית
בבריא העולם.
גלות מצרים וגאולת מצרים, כמו כל שאר הענינים,
קיימים תמיד בעבודה הרוחנית.
הירידה הכללית של הנשמה בגוף, וירידת הנפש
האלקית המתלבשת בנפש השכלית הטבעית ובנפש
הבהמית נקראת בשם גלות מצרים.
שורש המילה מצרים הוא מיצר, הגבלה.
בכך שהנשמה האלקית יורדת בגוף, והנפש האלקית
יורדת בנפש הטבעית, נעשות הנשמה והנפש האלקית

המצות פרק ז.

(5) ישעיהו מ, כו. לקוטי תורה, פקודי ד, ג. במדבר, ו, ד.

(6) משלי יב, ח.

(7) ספר שופטים ח, כא.

(2) לקוטי תורה, מסעי צה, ע"ב. ספר המאמרים תש"א ע' 55.

תשמ"א ע' 205.

(3) תבא כו, ז.

(4) לקוטי תורה – להאריז"ל – וישב. פרי עץ חיים, שער חג

7 שיוצרת את המידות.
8 קיצור. מבאר שכל החגים והמועדים משתקפים בחיי
9 בני ישראל הרוחניים. ירידת הנשמה בגוף והתלבשות
10 הנפש האלקית בשכל האנושי היא גלות מצרים, כי
11 ההבנות והרגשות שלהן נעשים מוגבלים מאוד לגבי
12 מה שהיו קודם. מידות הן ככן ופועל-יוצא של הבנה.

1 בכל אדם, התפעלות המידות שלו – באהבה או במורא
2 ופחד – היא לפי ערך הבנתו, כי ההבנה יוצרת את
3 המידות.
4 זהו "מי" – שהוא בינה⁸, הבנה, "ברא" – יצר –
5 "אלה", הן המידות. מידות הן תשוקת הלב שזהו הבכך
6 והפועל-יוצא מההתבוננות וההתעמקות בהבנה

ג.

13

44 למשל, היראה ופחד שנופלים על אדם כאשר הוא
45 רואה מלומד גדול בעל מידות-טובות גדול, או שליט,
46 מצד היראה ופחד נרתעים לאחר.
47 כך הוא גם כאשר מתבוננים בגדלות הבורא ברוך-הוא
48 המופלא והגדולה לאין שיעור, שכל מה שהוא,
49 ברוך-הוא, ברא, אין לו שום ערך והוא כמו אינו קיים,
50 שההתבוננות הזו מעוררת יראה ופחד שאין לו עוז
51 להתקרב לאלקות, אלא הוא חש בקרבו שפלות גדולה
52 ונמיכות הרוח מפני האלקות ש"מלא כל הארץ
53 כבודו"¹³, וזה מביא אותו ללימוד התורה וקיום
54 המצוות המעשיות בדרך קבלת-עול מלכות-שמים.
55 זוהי גלות מצרים – כאשר למרות שהוא לומד ענין של
56 הבנה אלקית, למשל, את ענין "ואתה מחיה את
57 כולם"¹¹, או את ענין "מלא כל הארץ כבודו"¹³, והוא
58 מבין זאת טוב מאוד, בכל זאת ההבנה אינה יוצרת
59 התפעלות הלב או בכך ופועל-יוצא ממידת האהבה או
60 מידת היראה.
61 אז צריך להיות ה"ונצעק אל ה' וגו'" בעבודה שבלב,
62 שאז "וירא את ענינו" – את ההשגה העניה שלנו
63 באלקות, "ואת עמלנו ואת לחצנו" – בעבודה בפועל
64 בדרך קבלת-עול מלכות-שמים, ואז באה גאולת מצרים
65 – שמקיימים תורה ומצוות ברגש פנימי רוחני
66 ובשמחה.
67 קיצור. מבאר ש"אלה" הן מידות שיוצרת "מי" –
68 בינה. לכל מידה יש הבנה שונה שיוצרת את המידה.
69 לאהבה ומורא יש תכונות שונות. תכונת האהבה היא
70 קירוב, לקיים תורה ומצוות בחיות. תכונת היראה היא
71 ריחוק, לקיים תורה ומצוות בקבלת-עול מלכות-שמים.
72 על-ידי ה"ונצעק אל ה'" זוכים לגאולת מצרים.

14 זהו "וראו מי ברא אלה"⁵.
15 המידות נקראות "אלה"⁹, כי כל מידה, ממידת החסד
16 עד מידת היסוד, מורכבת מכל שש המידות ושש
17 פעמים שש הם שלושים ושש, כמנין הגימטריא של
18 המילה "אלה".
19 האם היוצרת את המידות היא בינה, הבנה, כמו
20 שכתוב¹⁰ "כי אם לבנים תקרא".
21 זהו "מי ברא אלה":
22 "אלה" – המידות, ומכיון שכל מידה היא פועל-יוצא
23 מההבנה היוצרת את הבינה, הרי מובן שלכל מידה יש
24 הבנה נבדלת.
25 לגבי המידות אהבה ויראה, למשל, יש הבנה נבדלת
26 שיוצרת את מידת האהבה ויש הבנה נבדלת שיוצרת
27 את מידת היראה, שכן, לאהבה ויראה יש תכונות
28 שונות.
29 תכונת האהבה היא קירוב, שהאוב מתקרב אל מי
30 שהוא אוב, כהורים המתקרבים לילדם, שזה מעורר
31 אצל הילד רגש עמוק, עד שהוא נעשה מסור לגמרי
32 להורים.
33 כך גם בתלמיד שהרב מלמדו תורה ומידות טובות,
34 שבכך התלמיד נעשה קרוב ומסור ביותר אל הרב.
35 כאשר מתבוננים בהבנה של "ואתה מחיה את כולם"¹¹
36 – כפי שהבורא ברוך-הוא מחיה את כל הנבראים,
37 ושעם ישראל הוא "עם קרובו"¹², שהבורא ברוך-הוא
38 בחר בעם ישראל, ומתבונן בזה בהתבוננות והבנה
39 מעמיקה איך היא גדלות הבורא ברוך-הוא –
40 מתעוררת בלבו אהבה גדולה לבורא ברוך-הוא, והוא
41 מתמסר ללמוד תורה ולקיים מצוות מעשיות בחיות
42 וברגש.
43 אבל תכונת היראה היא ריחוק.

בכל דור ודור

תש"ד, ע' 52.

(11) נחמיה ט, ו.

(12) תהלים קמח, יד.

(13) ישעיהו ו, ג.

(8) זוהר, חלק ב, קיז, ע"א.

(9) ראה לקוטי תורה, מאמר ד"ה "אלה פקודי" ס"ה [הערת כ"ק אדמו"ר].

(10) משלי ב, ג. זוהר, חלק א, ריט ע"א. ספר המאמרים

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

1 יט. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי, שביו"ד
2 כסלו תרל"ה דיבר אביו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
3 מוהר"ש על ההדרכה שהוד כ"ק אדמו"ר האמצעי
4 הדרין, על פי הוראת אביו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן,
5 את האברכים שישבו בליאזנא.
6 הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי אמר למחונכים, מי
7 שאינו עוסק בעניני עבודה מתוך הרגש פנימי ומטעה
8 את עצמו במעמדו ומצבו הרוחני, אין הוא מטעה אף
9 אחד, הוא מטעה רק את עצמו, ומה טפשי הוא
10 להטעות טיפש.
11 כ. אימרת חינוך זו פתחה חלון באברכים דרכו
12 האיר להם אור השמש של עבודה בדרכי החסידות,
13 מה שגילה הוד כ"ק רבנו הזקן.
14 כא. אצל מחונכים מובן באופן מוחשי שמהותו
15 של חסיד הוא רק זה שעוסק בלימוד עניני חסידות
16 השייכים לתיקון המדות, ואז כשנעשים כלי טהור על
17 ידי שרוחצים עצמם בדמעות בתפלה, נעשים כלי
18 קיבול להשכלה של תורת החסידות.
19 כב. חסידי חב"ד בכל דור ודור ידעו אימרת
20 העבודה שהיו זקני החסידים מוסרים מהמאמרים
21 הקצרים הראשונים שאמר הוד כ"ק רבנו הזקן
22 בבואו ממזריטש:
23 בלע מרור לא יצא⁶ - אכילת מרור בליל פסח היא
24 חובה ומברכים עליה ברכה בנוסח אשר קדשנו
25 במצותיו, שקידש אותנו במצותיו לומר על אכילת מרור.
26 הציווי אינו לבלוע מרור, אלא לאכול מרור, ללעוס את
27 הלא-טוב המר על ידי התבוננות בהעמקת הדעת עד
28 ל"בכה יבכה" במר נפשו על מעמדו ומצבו הרוחני.
29 בעלי ההרגש יכולים להבין בציור מוחשי, מה
30 פעלה תורה זו על חסידים והאור והחיות הפנימיים
31 שהיא נתנה להם.
32 כג. כיום מסתפקים חסידים במועט. מתפללים
33 כמה רגעים יותר מאשר המנין מתפלל, אחרי התפלה
34 מדברים דברים בטלים והחסידות נבלעת ובפועל
35 ממש נשאר רק מה שהוא נקרא חסיד. חיים בעולם
36 החסידי בזכות אבות. בעצמו הרי הוא כפי שהוא, רק
37 האבא, הסבא או הדוד וכו' היו חסידים בעלי עבודה.
38 כד. (ניגנו ניגון, ואמר כ"ק אדמו"ר):
39 כל האומר דבר בשם אומרו יהא רואה כאילו
40 בעל השמועה עומד לנגדו.
41 כשמנגנים ניגון נעשים מקושרים למחשבת

42 הצדיק בעל הניגון: כשחוזרים על תורה - מקושרים
43 בדיבורו של הצדיק: וכאשר חוזרים על סיפור -
44 מקושרים בכוח המעשה של הצדיק.
45 כה. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק חנין אותי משנות
46 ילדותי בסיפורי החומש, נביאים ועין יעקב.
47 כשהתבגרתי קצת היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
48 מספר לי סיפורים ממורנו הבעל-שם-טוב, מהמגיד
49 ממזריטש ומהוד כ"ק רבנו הזקן. לעתים קרובות היה
50 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מסביר את הסיפור בענין
51 של עבודה ובירור ותיקון המדות.
52 כו. בסדר שני של פסח תרנ"א, סיפרו הוד כ"ק
53 אאמו"ר הרה"ק ואחיו דודי הרז"א, סיפורים שונים
54 ששמעו מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש בליל
55 פסח, שאחדים מהם נקלטו בכוח זכרונם. על סיפור
56 אחד אני חוזר כאן בפניכם:
57 אצל מורנו הבעל שם טוב היו גם הלא-טובים -
58 הכוונה על שדים המכונים בתואר לא-טובים -
59 מצייתים להוראותיו. והם סיפרו סיפור על אופן
60 הפעולה והשימוש בכל דבר שבעולם לקרב יהודי
61 בכלל ובן תורה בפרט לדרך החסידות.
62 בעיירה קטנה בפודוליה היו שני אנשים, חסידי
63 הבעל שם טוב מחברת הצדיקים הנסתרים. אחד היה
64 רב והשני שואב מים. אף פעם הם לא נפגשו יחד
65 אצל הבעל שם טוב, במילא לא ידעו שהם חברים
66 בדיעה ובהנהגה.
67 פעם אחת אמר מורנו הבעל-שם-טוב לשואב
68 המים: שנינו זקוקים לכספים רבים, אני נצרך
69 לסכומים גדולים עבור פדיון שבויים ועבור פרנסת
70 הצדיקים הנסתרים, ואתה זקוק לכספים מרובים כדי
71 לחתן את בתך ולקחת חתן בן תורה ולפרנס אותו כדי
72 שיוכל להתמסר לתורה ועבודה. לך למקום פלוני
73 ותמצא שם אוצר, תביא את האוצר אלי ונתחלק
74 בינינו ולשנינו יהיה על הצטרפותנו.
75 תלמידו של הבעל-שם-טוב, הצדיק הנסתר, הלך
76 למקום עליו הצביע מורנו הבעל-שם-טוב, מצא שם
77 אוצר של זהב ואבנים טובות ומרגליות והביא הכל
78 אל מורנו הבעל שם טוב.
79 מורנו הבעל-שם-טוב חילק את האוצר לשני
80 חלקים, חלק אחד לאספקת הצדיקים הנסתרים
81 ופדיון שבויים, והחלק השני נתן לצדיק הנסתר הגאון
82 ר' שמעון, ואמר לו ללכת לעיירה זעלודניק במחוז
83 וילנה וישתדך עם הגאון ר' אליהו בונם.

שביעי של פסח בסעודת הגילוי

אגרות קודש

[תחלת אייר תרצ"א]

אל הנהלת ישיבת תומכי תמימים
דליובאוויטש אשר בווארשא יע"א ה'
עליהם יחיו

1 שלום וברכה!

2 מאז שבתי מנסיעתי גליתי להם את דעתי אשר רצוני
3 שהמוסד תומכי תמימים יהי בקירוב מקום אלי, וגם היו
4 בזה איזה הצעות, אבל לסבות שונות עדיין לא באו אל
5 הפועל.

6 עכשו בעזה"י החלטתי להביא חפצי מאז אל הפועל,
7 וליסד ישיבה תומכי תמימים במקום מגורי, באותו הסדר
8 שהי' בליובאוויטש, היינו אשר המוסד יכיל בקרבו: (א)
9 תלמידי האולם, אשר יהיו במקום מגורי. (ב) מכינות, אשר
10 יכולות להיות לאו דוקא במקום מגורי בקירוב מקום.

11 ואשר ע"כ אני חפץ בזה להגיד להם אשר אני חפץ
12 לקחת מהמוסד תומכי תמימים שבוארשא לערך מספר
13 של שלשים - שלשים וחמשה תלמידים שי' מהתלמידים
14 הגדולים, מובן אלו אשר יחפצו וגם יוכלו לנסוע לפה,
15 ואחרי הבחינה אשר ימצאו מתאימים לחפצי.

16 ולמטרה זו שלחתי את ידידנו הרה"ג הנכבד הר"י שי'

17 עבר למחנם לבחון את התלמידים שי' ולשלוח לי הרצאה
18 ממצב כל תלמיד בפרט כדי שאוכל לבחור באלו
19 המתאימים לחפצי, ובטח יעזרו על ידו ויסייעו לו בעבודה
20 זו.

21 ומעכשו אשר המוסד תומכי תמימים יהי' במקום
22 מגורי, פוסק המוסד תומכי תמימים שבוארשא להתקיים
23 בתור מוסד בפ"ע, ונשאר רק בתור מכינה אל המוסד
24 תומכי תמימים הראשי שבמקום מגורי.

25 מובן מאליו אשר לפ"ז יצטרך המוסד שבוארשא
26 להסתדר בסדר חדש מתאים לתעודתו החדשה רק בתור
27 מכינה, והוצאותיו כמובן יקטנו הרבה, פקידים יתרים
28 אינם נחוצים, וישאירו רק אלו הנחוצים למחלקת מכינה
29 (ומכאן תשובה ברורה לשאלות מר שמואל שי'
30 זאלמאנאו בנדון המשגיח ר' יהושע דוב שי'). ובהנוגע
31 להחובות, אני חושב אשר ע"י מכירת חלק המעון יוכלו
32 לסלק החובות בשלמות.

33 בהנוגע לרשיונות עבור התלמידים שי', הנה רשיונות
34 הכניסה אשיג בעזה"י, ורשיונות היציאה אני חושב
35 שצריכים לסדר כעין עקסקורסיה. בטח הדבר תלוי בזמן,
36 ואשר ע"כ ייטיבו לכתוב מיד מה שדרוש לזה.

37 הדו"ש.

אג"ק מוהר"י צ' נרץ יז

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מד' חוהמ"פ:

מובן וגם פשוט, ולפלא גם הספק בזה שעליו להתעסק בענין ה... ומכמה טעמים, ולראש
ולראשונה, שהדבר הרי מוכרח הוא, והוא כבר נתמחה בענין (למרות העניינים בלתי רצויים אודותם
כותב).

ולכללות תוכן מכתבו זה והקודמו - לפלא שהטענות שלו מופנות לא ע"פ הכתובת הנכונה,
ובאם הי' מפנה אותם בנכון, הרי תומ"י הי' בטל כל יסוד לתלונותיו, ואפרש דברי:

חונן מהשגחה העליונה בכשרונות טובים וגם נעלים ביחד עם מרץ המתאים להוציאם מן הכח
אל הפועל. כוונתי - בשטח ההוראה, בארגון עניינים ובעסקנות צבורית, אלא ששתי נקודות המפריעות

לו לנצול ככל הדרוש וככל האפשרי בהן (שמאיזה סיבה שתהי' - אינו רוצה לשנותן - ובמילא נראה לו שגם אינו יכול): שיתוף פעולה עם אחרים (ז.א. כשותפים, ששניהם מעוניינים אך ורק בטובת הענין, ומוכרחים מפני זה לוותר על כו"כ עניינים, וד"ל). והב', שהמרץ - **כרגיל** בטבע כמה בני אדם - מפריעו במדה ידועה לעשות עניינים בסדר מסודר ו**מתוכנן**. [דא"ג - שגם לזה מועיל שיתוף פעולה אם אחרים שהרי השני אין המרץ של הראשון מבלבלו לעריכת תכנית וחשבון בעוד מועד].

למרות שתי נקודות האמורות, הנה הכשרונות שלו והמעלות - המנויות לפני זה, **מכריעות** בהרחבה את שתי נקודות האמורות, אף שאין הן בטלות לגמרי, וכאשר בטח נוכח בהעבר, ז.א. בהס"ה שהי' טוב ובטוב לא רק בדוחק, אלא הרבה יותר מזה, אף שהיו מגרעות, כנ"ל.

בסיכום האמור: מוכרח וגם טוב, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, שימשיך בענייניו ב... בפרט, אלא שישתדל כפי האפשרי - באם לא לבטל כליל שתי הנקודות הנ"ל עכ"פ למעט בהן...

עוד נקודה - לסיום מכתבו שדבר עם...מזקני החסידים וצעק עליו וכו' - הנה לאחר בקשת סליחתו של זקן החסידים הנ"ל, בתוך שאר זקני החסידים, אני אין לי אלא מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהמעשה הוא העיקר (ואת"ל - הרי זה גם משנה מפורשת). וכשנעשה סה"כ מפעולות זקני החסידים ב... בהנוגע לעשי' בפועל, הרי נראה בפועל: שהשיבה שישדו היתה פוחתת והולכת עד שבטלה לגמרי [אלא שנתארך הזמן כי בינתיים באו אנ"ש מרוסיה ועשו על דעת עצמם וללא רצון זקני החסידים ד... וכו' ועכ"פ נתיסדה ישיבת...] והמצב ד... בודאי ידוע. כן מצב הבתי כנסיות החסידותיים ב... וכו' ופעולותיהם בהפצת המעינות וכו' וכו'. ובמילא אין פלא שגם לאחרים מיעצים להתנהג באופן האמור, אלא שאלו השומעים עצתם - יכולים להסתכל בתוצאות שיטה זו דזקני החסידים בהנוגע לפועל, ולשער בודאות איך תהינה התוצאות בהווה **בכל** עניני חב"ד באם הי' ח"ו שומעים להוראתם האמורה. ונפלא הדבר - שאף שבכלל קשה להנ"ל להתדבר ביניהם באיזו נקודה שתהי', הרי כשבא להשיטה דשב ואל תעשה עדיף, כולם פה אחד ובלב אחד ונעשים לאגודה אחת. וד"ל בענין המצער ומבהיל...

מובן וגם פשוט שבידו וברשותו להראות שורות אלו לאלו שמיעצים לו ולדכוותי' לאחוז בהשיטה דשב ו**אל** תעשה וכו'.

בידעי תכונות נפשו, יש מקום לומר שהתגובה הראשונה בקרא[ן] מכתבי - תהי', לא ככוונתי להשתדל **בהוספת** פעולה - כ"א התנועה בסגנון חז"ל, דמה לי ולצרה הזאת. או - מה שג"כ לא רצוי במדה גדולה, נפילת רוח. ולכן חוזר הנני הכתוב בשורות הראשונות דמכתבי זה, שחונן במרץ יוצא מן הכלל ובכשרונות נעלים **ויכול וטוב בגו"ר** וצריך ומוכרח שינצלם במילואם דוקא, ופשיטא שדין קדימה בזה - לעניני חב"ד, ובפרט, שכפי שכתבתי זה **כמה** פעמים - משפיעים ויוצקים (מ'גיסט) הצלחה בכל עניני חב"ד באופן **בלתי** משוער, אלא שמוכרח - פעולות ולא רק מחשבות ולא שקו"ט וטו"מ באסיפות שהמסקנא שלהן "שב ואל תעשה עדיף, ואני את נפשי הצלתי, שהרי גליתי חו"ד שלי", כ"א פעולות ממשיות ופעולות בהרחבה כהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר...

ויהי רצון שיקרא וישמע (דערהעריץ) מכתבי זה כתוכנו **האמיתי** וכוונתו - שיפעול הגבהת רוח בגו"ר **ויסיף** בפעולות מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וכו"ל מתוך שמחה, וט"ל,

מ. שניאורסאהן

פרשת צו

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֶה צוֹ אֲתָה אֲהַרֵן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מִקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ: וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ כֹּד וּמִכְנָסִי־כֹד וְלִבֶּשׁ עַל־בָּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת־הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּשְׁמֹו אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (לוי) וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדָּשָׁן אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: ה' וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבֹעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֹצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעַד עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: וְאֵשׁ תָּמִיד תִּקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס (ישראל) וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקֹּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אֲהֶרֶן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ה' וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה וְאֵת כָּל־הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזִכָּרָתָהּ לִיהוָה: ט' וְהִנְחִיתָ מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֲהֶרֶן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד וְיֹאכְלוּהָ: י' לֹא תֹאפֶה חֲמִין חֲלָקִים נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הִוא כַּחֲטָאת וְכַאֲשֶׁם: י"א כָּל־זֶכֶר בְּבִנֵּי אֲהֶרֶן יֹאכְלֶנָה חֲקֵעוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִנְעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטרשיחות כרך כב ע' 2)

זאת תורת העולה (ו, ב)

והודיעך, שאף-על-פי שתרב בית-המקדש ואין קרבן נהג, אלולי המינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד. . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושניין בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה"

(תחומא)

מסבך בתורת החסידות, שמעלתה של הקרבת הקרבנות, היא לא בעבודה הרוחנית, אלא דוקא שהיא פעלה גשמית

- שחיסת בהמה גשמית ע"ג המזבח. שנה מבטא את בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות של ישראל, אלא מפני רצונו החפשי של הקב"ה. לכן מעשה גשמי מביע את הקשר העמוק בין הקב"ה לישראל. על-פיה נכלל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי המינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד, כי בשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא הלמוד והבנת הענין, שנה בעקר פעלה רוחנית. ואלו כאשר ילד קורא בפרשת הקרבנות, הוא עדן אינו יודע ומבין כלל בענין, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא רק פעלה גשמית.

שני י' וידבר יהוה אל-משה לאמר: ז' זה קרבן אהרן ובניו אשר-יקריבו ליהוה ביום המושח אתו עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב: י' על-מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח-ניחח ליהוה: י" וזהבון המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק-עולם ליהוה כליל תקטר: י" וכל-מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל: פ' וידבר יהוה אל-משה לאמר: ה' דבר אל-אהרן ואל-בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא: י' הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד: כ' כל אשר-ינע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על-הפגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש: כ" וכלי-חרש אשר תבשל-בו ישבר ואם-ככלי נחשת בשלה ומרק ושטף בכמים: כ" כל-זכר בפהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא: כ" וכל-חטאת אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ' ו' וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא: כ' במקום אשר ישחטו את-העולה ישחטו את-האשם ואת-דמיו יורק על-המזבח סביב: ג' ואת כל-חלב וקריב

מִמֶּנּוּ אֶת הָאֱלֹהִים וְאֶת־הַחֹלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־
הַקָּרִיב: וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר
עֲלִיָּהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרָתָהּ עַל־
הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת יִסְרְנָה: וְהִקְטִיר אַתֶּם
הַכֶּתֶן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא: וְכָל־
זָכָר בְּכַהֲנִים יֵאָכְלוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ
קֹדְשִׁים הוּא: וּכְחֹטֵאת כַּאֲשֶׁם תֹּוֹרָה אַחַת
לָהֶם הַכֶּתֶן אֲשֶׁר יִכְפְּרוּ לוֹ יִהְיֶה: וְהַכֶּתֶן
הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עֹזֵר הָעֹלָה אֲשֶׁר
הַקָּרִיב לַכֶּתֶן לוֹ יִהְיֶה: וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֹּאפֶה בַּתָּנוּר וְכָל־נִעְשָׂה בַּמִּרְחָשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת
לַכֶּתֶן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה: וְכָל־מִנְחָה
בְּלוֹלָה־בְּשָׂמֶן וְחֹרֶבָה לְכָל־בָּנֵי אֹהֶל־תִּהְיֶה
אִישׁ בְּאַחִיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך כה ע' 134)

וְהָרִים אֶת הַדָּשֵׁן . . וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשֵׁן
אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה אֶל מָקוֹם טָהוֹר (ו' ג-ד)
שְׂרַפַת חֲלָקֵי הַקָּרְבָן עַל הַמִּזְבֵּחַ מְסַמֶּלֶת אֶת זְכוּכּוֹ שֶׁל
הָעוֹלָם הַגָּשְׁמִי, וְהַעֲלָאתוֹ לַקֹּדֶשׁ. בְּאֵפֶן כָּלֵלִי נִחְלָקִים הֵם
לְשָׁנִים: חֲלָקֵי הַקָּרְבָן שְׂנֵי־שָׂרָפִים כָּלֵל, הֵם מְסַמְּלִים אֶת
הַחֲלָקִים הַנִּפְסִים שְׂבָעוּלָם, שְׂנֵי־חֲפָכִים לְהִיּוֹת חֶלֶק מִהַקֹּדֶשׁ,
כְּמוֹ תְּשֻׁמִּישֵׁי מִצְוָה. לְעֵמֶת זֹאת, הָאִפֶּר שֶׁנִּשְׂאָר מִן הַקָּרְבָן,
מְסַמֵּל אֶת הַחֶלֶק הַגָּס שְׂבָעוּלָם, שְׂאִינוּ יָכוֹל לְעֹלּוֹת לַקֹּדֶשׁ,
וְנֶקֶד מִשְׁמֵשׁ אֶת הַיְּהוּדִי לְצָרִים אֲחֵרִים.
גַּם הָאִפֶּר עֲצָמוֹ נִחְלָק לְשָׁנִים, יֵשׁ אִפֶּר שְׂבֹו מְקִימִים אֶת
מִצְוַת 'תְּרוּמַת הַדָּשֵׁן', הָאִפֶּר מְסַלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, אֵיךְ הוּא
נִשְׂאָר "אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ" - קְרוֹב לַמִּזְבֵּחַ, אֵלּוֹ חֲלָקֵי הָעוֹלָם
שְׂאִינָם הוֹפְכִים לְהִיּוֹת חֶלֶק מִהַקֹּדֶשׁ, אֵיךְ רֹאִים בָּהֶם שֶׁהֵם
מִשְׁמִשִּׁים לְעִנְיָנֵי קֹדֶשׁ. וְאֵלּוֹ יֵשׁ אִפֶּר שְׂבֹו מְקִימִים אֶת
מִצְוַת 'הוֹצֵאת הַדָּשֵׁן', אִפֶּר זֶה מוֹצֵא אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה, עַל
פָּנָיו אֵינוֹ נֹאָה כָּלֵל שְׂמוּעִיל לְעִנְיָנֵי קֹדֶשׁ, אֵיךְ גַּם בּוֹ
הַמִּסְרָה הַסּוּפִית הִיא לְהִבִּיא תוֹעֵלָתָהּ לְעִנְיָנֵי קֹדֶשׁ.

שְׁלִישִׁי י וְזֹאת תֹּוֹרַת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב
לַיהוָה: י אִם עַל־תִּזְדָּה יִקְרִיבֻנָּה וְהַקָּרִיב י
עַל־זִבְחַת הַתֹּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בְּשָׂמֶן
וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשָׂמֶן וְסֹלֶת מִרְבֵּכַת

חֲלֹת בְּלוֹלֹת בְּשָׂמֶן: י עַל־חֲלֹת לֶחֶם חֲמִין
יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זִבְחַת תֹּוֹדָת שְׁלָמָיו: י וְהַקָּרִיב
מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֶּתֶן
הַזֹּרֵק אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: י וּבִשֹׁר זֶבַח
תֹּוֹדָת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר: י וְאִם־נָדָר י אִזְנֵה זֶבַח קָרְבָּנוֹ
בְּיוֹם הַקָּרִיבֻ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמְחֹרָת וְהַנּוֹתָר
מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל: י וְהַנּוֹתָר מִבִּשֹׁר הַזֶּבַח בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף: י וְאִם הָאֵכֵל יֵאָכֵל
מִבִּשֹׁר־זֶבַח שְׁלָמָיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה
הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשֹׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֵכֵלָת מִמֶּנּוּ עֹנָה תִּשָּׂא: י וְהַבִּשֹׁר אֲשֶׁר־נִנְּעַ
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף וְהַבִּשֹׁר
כָּל־טָהוֹר יֵאָכֵל בִּשֹׁר: י וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֵּאָכֵל
בִּשֹׁר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וּמִמְחֹרָת
עָלָיו וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָה: י וְנֶפֶשׁ
כִּי־תִנְּעַ בְּכָל־טָמֵא בְּטָמֵאת אָדָם אִזְנֵה בְּכַהֲנָה
טָמֵאָה אִזְנֵה בְּכָל־שֹׁקֵץ טָמֵא וְאֵכֵל מִבִּשֹׁר־זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מֵעַמּוּיָה: י וְיִדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י וְדַבֵּר
אֶל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֹלֶב שׁוֹר וְכִשֵּׁב וְעִז
לֹא תֹאכְלוּ: י וְחֹלֶב זֶבֶלָה וְחֹלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה
לְכָל־מְלָאכָה וְאֵכֵל לֹא תֹאכְלוּ: י כִּי כָל־אֵכֵל
חֹלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה
לַיהוָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הָאֵכֵלָת מֵעַמּוּיָה: י וְכָל־
דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף
וְלַבְּהֵמָה: י כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכֵל כָּל־דָּם
וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָה: י וְיִדְבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י וְדַבֵּר אֶל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְחַת שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה זֶבַח שְׁלָמָיו: י יָדָיו תְּבִיאֶנָּה אֶת־
אִשִּׁי יְהוָה אֶת־הַחֹלֶב עַל־הַחֹזֶה יָבִיאֻנָּה אֶת־

הַחֹהֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תִּגְנֹפֶה לִפְנֵי יְהוָה:
 וְהִקְטִיר הִכֵּתָן אֶת־הַחֹלֶב הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
 הַחֹהֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: ^א וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין תִּתְּנוּ
 תְּרוּמָה לִכְהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם: ^ב הַמִּקְרִיב
 אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֹלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ
 תִּהְיֶה שֹׁק הַיָּמִין לְמִנָּה: ^ג כִּי אֶת־חֹהֶה
 הַתִּגְנוּפָה וְאֵת ^ד שֹׁק הַתְּרוּמָה לִקְחֹתִי מֵאֵת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵתָּן אֲתָם לְאַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֹק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ה זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה
 בְּיוֹם הַקָּרִיב אֲתָם לִכְהֵן לַיהוָה: ^ו אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה לַתֵּת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֲתָם מֵאֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: ^ז זֹאת הַתּוֹרָה
 לַעֲלֹל לַמִּנְחָה וּלְחֻטָּאת וּלְאִשָּׁם וּלְמִלּוּאִים
 וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים: ^ח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 בְּהָר סיני בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב

אֶת־קֶרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סיני: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטר־שיחות כרך 12 ע' 1)

וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וּלְבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים (ו, ד)
 אין זו חובה, אלא 'דרך ארץ' - שלא ילכלך בהוצאת
 הדָּשֶׁן בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תָּמִיד (רש"י)
 הקשה הרמב"ן: מִנֵּן לְרִשִּׁי שָׁאִין זו חובה? וַיֵּשׁ לַיִּשָּׁב
 בַּפְּשֻׁטוֹת, אִם הָיְתָה חוֹבָה לְהַחֲלִיף אֶת הַבְּגָדִים, הֲיָה צָרִיף
 לַצּוּת לְהַכִּין סֵט נֹסֵף שֶׁל בְּגָדִים פְּחוֹת חֲשׂוּבִים מִהַבְּגָדִים
 הָרְגִילִים שֶׁיִּשְׁמְשׁוּ לְהוֹצֵאת הַדָּשֶׁן. וּמָדָה שָׁאִין צוּי מִיָּחָד עַל
 כֵּן - מִשְׁמַע שֶׁהַחֲלֵפֶת הַבְּגָדִים הִיא 'דֶּרֶךְ אֶרֶץ' וְלֹא חוֹבָה.

רבי ח ^א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב קַח
 אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
 שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ^ג פֶּר הַחֻטָּאת וְאֵת שְׁנֵי
 הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצּוֹת: ^ד וְאֵת פְּלִי־הַעֲדָה
 הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ה וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדְּבָר
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: ^ז וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־

אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: ^ח וַיִּתֵּן עָלָיו
 אֶת־הַכֹּהֲנָת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ
 אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ
 בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: ^ט וַיִּשֶׂם עָלָיו
 אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאֹרִים וְאֶת־
 הַתָּמִים: ^י וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם
 עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוֹל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב נֹר
 הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יא} וַיִּקַּח
 מֹשֶ�ה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם: ^{יב} וַיֵּן מִמֶּנּוּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַ פַּעַמִּים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ לְקֹדֶשׁ:
^{יג} וַיִּצֹק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח
 אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ: ^{יד} וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
 וַיַּלְבֵּשֶׁם כִּתְנֵת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבֵנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם
 מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטר־שיחות כרך 12 ע' 5)

וְהָרִים אֵת הַדָּשֶׁן . . וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו
 וּלְבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֵת הַדָּשֶׁן אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה (ו, ד)
 (גד)

בְּגָדִים שֶׁבִּשְׁל בָּהֶן קִדְּרָה לְרֵבּוֹ - אֵל יִמּוֹג בָּהֶן כּוֹס לְרֵבּוֹ,
 לִכֶּךָ "וּלְבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים" - פְּחוֹתִין מִהֵן (רש"י)
 אִם הוֹצֵאת הַדָּשֶׁן הִיא פְּעֻלָּה פְּחוֹתָה מִתְּרוּמַת הַדָּשֶׁן, מִדּוּעַ
 אוֹתוֹ כֵּהֵן עוֹשֶׂה אֵת שְׁמֵי הַפְּעֻלוֹת? לְכַאוֹרָה מֵתָאִים יוֹתֵר
 שִׁיעָשׂוּ עַל־יְדֵי שְׁנֵי כְּהָנִים שׁוֹנִים? וַיֵּשׁ לַיִּשָּׁב, וְלִלְמֹד מִכֶּךָ
 הוֹרָאָה בַּעֲבוּדַת הָאֲדָם: כַּאֲשֶׁר הָאֲדָם הוּא בְּכֻטִּל גְּמוּר לְבוֹרָא,
 וְכָל מִסְרַת פְּעֻלוֹתָיו הִיא לְמַלְא אֶת רִצּוֹן ה', אִין הַבְּדֵל אֶצֶלוֹ
 אִם הַפְּעֻלָּה שְׁעוֹשָׂה חֲשׂוּכָה אוּ פְּחוֹתָה, בָּאִם צָרִיף לַעֲשׂוֹת -
 הוּא עוֹשֶׂה. לָכֵן יְכוֹל הַכֵּהֵן לַעֲשׂוֹת אֵת שְׁמֵי הָעֲבוּדוֹת, לְמִרּוֹת
 שְׂאֻחַת מִהֵן פְּחוֹתָה בַּמַּעֲלָה, מִפְּנֵי שְׂמֻצְד נְקֻדַּת מִכְּסוֹ שֶׁל
 הַכֵּהֵן כִּלְפֵי הַקֶּבֶ"ה אִין הַבְּדֵל בֵּין שְׁמֵי הַפְּעֻלוֹת.

חמישי י ^א וַיִּגָּשׁ אֵת פֶּר הַחֻטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֻטָּאת: ^ב וַיִּשְׁחֹט
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֹא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם
 יִצֹק אֶל־יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשׁוּ לְכַפֵּר עָלָיו:

מִשֶּׁה מִן־הָדָם עַל־תִּנּוּד אֲזָנָם הִמְנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הִמְנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הִמְנִית וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הָדָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ה וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיָּה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִים וְאֶת־חֶלְבָּהֶן וְאֵת שׁוֹךְ הַיָּמִין: ^ו וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֲלֹת מִצֶּה אַחַת וְחֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִיקִיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹךְ הַיָּמִין: ^ז וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל פְּנֵי אֹהֶרֶן וְעַל פְּנֵי בָנָיו וַיִּנָּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: ^ח וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֹתָם מֵעַל פְּפִיָּהֶם וַיִּקְטֹר המִזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לָרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: ^ט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת־הַחֹה וַיִּנִּיפֵהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים לְמִשֶּׁה הָיָה לְמִנָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשֶּׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וְהָיָה יִתְרֵת הַכֹּהֵן . . . וְהַקֶּטֶר הַמִּזְבֵּחַ . . . וְהַנִּיחָה מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו . . . לֹא תֹאכְלָה חֶמֶץ חֲלָקִים (ו, ח"י)
לֹא תֹאכְלָה חֶמֶץ חֲלָקִים - אֶף הַשִּׁירִים אֲסוּרִים בַּחֶמֶץ (רש"י)
קָרְבַּן הַמִּנְחָה, הָעֲשׂוּי מִקֶּמֶח, רוּמוֹ עַל צִרְכֵי הָאֵדָם.
הַקֶּמֶץ הַמְיוֹרָם מִן הַמִּנְחָה וּמִקְטֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ, רוּמוֹ לְזֶמֶן הַמִּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וְתַפְלָה - שֶׁבִּדְרָךְ כָּל הַנּוֹ מִקְצַת הַיּוֹם, וְאֵלּוּ שְׁנֵי הַמִּנְחָה - הַמְתָּרִים בְּאֻכְלֵה - מוֹרִים לְשָׂאֵר הַזֶּמֶן שְׁבוּ עוֹשִׂים בְּעִנְיַי הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּשֶׁם שֶׁהַקֶּרֶב הַקֶּמֶץ מִקְדָּשָׁת וּמִתִּירָה אֶת הַשִּׁירִים, כִּף הַזֶּמֶן הַמִּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וְתַפְלָה בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם, מִתִּיר וּמִקְדָּשׁ אֶת שְׂאֵר הַיּוֹם שֶׁהַעֲסוֹק בְּעִנְיַי הָעוֹלָם יִהְיֶה "חֲלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהֻרַת הַקֹּדֶשׁ". וְכֹשֶׁם שֶׁשְׁנֵי הַמִּנְחָה אֲסוּרִים בַּחֶמֶץ, כִּף גַּם כִּשְׁהָאֵדָם עוֹסֵק בְּשָׂאֵר הַיּוֹם בְּעִנְיַי הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָיו לַעֲבֹד מִתּוֹךְ עֲנוּה וְהַתְּבַשְׁלוֹת לְבוֹרָא הָעוֹלָם.

שְׁבִיעִי וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הָדָם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזְזֵה עַל־אֹהֶרֶן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ: ^א וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה אֶל־אֹהֶרֶן וְאֶל־בָּנָיו בְּשָׁלוֹ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ

וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִים וְאֶת־חֶלְבָּהֶן וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה הַמִּזְבֵּחַ: ^ב וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־עֹרֹ וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ שֶׁרָף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחָנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשֶּׁה: ^ג וַיִּקְרָב אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^ד וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הָדָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ה וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנֶּתְחִים וְאֶת־הַפֶּר: ^ו וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכֶּרְעִים רִחֵן בְּמִים וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לָרִיחַ־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשֶּׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 217)

אֲשׁ תְּמִיד תִּקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה (ו, ו)
תְּמִיד - אֲפִילוֹ בַשַּׁבָּת, תְּמִיד - אֲפִילוֹ בַטִּמְאָה (ירושלמי יומא פ"ד ה')

מִבְּאֵר בְּתוֹרַת הַתְּסִידוֹת שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְרֻמָּה עַל לְבוֹ שֶׁל הָאֵדָם. וְאֵשׁ תְּמִיד רומֶזֶת עַל הַתְּשׁוּקָה וְהַתְּלַבְּבוֹת לְקַבֵּ"ה הַבּוֹעֶרֶת תְּמִיד בְּלְבוֹ שֶׁל כָּל אָדָם. מִדְּבַר הַיְּרוּשָׁלַמִי נִתֵּן לְלַמֵּד הוֹרָאָה בְּעִבְדוֹת הָאֵדָם: שַׁבָּת - מִשְׁמַעוֹתָה הַתְּנַתְּקוֹת מַעֲנִיגֵי הָעוֹלָם, וְהַתְּחַבְּרוֹת אֶף וְרַק לְעִנְיָנִים רִחוּנִים. בְּמַצֵּב כֶּנֶז יָכוֹל לְחַשֵּׁב הָאֵדָם שְׂאִינוֹ זָקִיק לְלֶהֱט וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁבְּלְבוֹ לְהַתְּקַרֵּב אֶל הַקֶּבֶ"ה. אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה, "אֵשׁ תְּמִיד - אֲפִילוֹ בַשַּׁבָּת", גַּם כִּשְׁהָאֵדָם נִמְצָא בְּהַתְּעַלּוֹת רִחוּנִית וּמִנְתֵּק מַעֲנִיגֵי הָעוֹלָם, צְרִיכָה לְכַעַר בּוֹ גַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַתְּלַבְּבוֹת וְהַתְּשׁוּקָה. טִמְאָה - הוּא הַמַּצֵּב הַגֵּרוּעַ בְּיוֹתֵר, הָאֵדָם נִמְצָא בְּרַחוּק גְּמוּר מִן הַקֹּדֶשׁ. וְאִם כִּף עֲלוֹל הוּא לְחַשֵּׁב, שְׂאֵבֵד אֶת הַקֶּשֶׁר עִם הַקֹּדֶשׁ, וְלָכֵן אֵינוֹ צְרִיךְ לְהַרְגִּישׁ תְּמִימוֹת וְהַתְּלַבְּבוֹת בְּדָבָרִים שֶׁבְּקִדְשָׁה. כֹּא הַתְּנוּב וּמִלְּדוֹ, "אֵשׁ תְּמִיד - אֲפִילוֹ בַטִּמְאָה", גַּם בְּמַצֵּב גֵּרוּעַ בְּיוֹתֵר, הָאֵדָם צְרִיךְ לְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ אֶת 'אֵשׁ הַתְּמִיד' וְהִיא תְּרוֹמֶם אוֹתוֹ מִמַּצְבוֹ הַיְּדוּד.

שְׁשִׁי וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלֵּאִים וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^א וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תִּנּוּד אֲזָנָהֶן הִמְנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הִמְנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הִמְנִית: ^ב וַיִּקְרָב אֶת־בָּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן

ולא תודה לה' סתם? וגם אם הפונה על גס, מה הקרח לומר שהם דוקא ד' נסים אלו בלבד? ויש לומר: אלו קרבן תודה הוא הודאה לה', היו צריכים להביא קרבן תודה כל יום, שהרי הקב"ה עושה חסדים בכל רגע ורגע עם כל אדם. וזה אינו מתקבל על הדעת. לכן רש"י מפרש שקרבן תודה מביאים על ארבע חריג – גס. ודוקא ד' נסים אלו, כי הצווי להביא קרבן תודה נאמר לדור המדבר, שם קרו נסים גלויים כל יום – ירידת המן, ענני הכבוד, באר מרים וכו', ואם הפונה בקרבן תודה היא על גס סתם, היו דור המדבר צריכים להביא קרבן כל יום. לכן רש"י מפרש דוקא ד' נסים הללו, שהיו בדור המדבר.

מפטיר ^א ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם פי שבעת ימים ימלא את ידכם: ^ב פאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשות לכפר עליכם: ^ג ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת יהוה ולא תמותו פייכן צויתי: ^ד ויעש אהרן ובניו את פליהדברים אשר צוה יהוה ביד משה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, ס' ויקרא ע' מ)

ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו (ח, יב)

יש להבין בפנימיות הענינים, מדוע משיחת אהרן נעשתה על ידי משה, אף שכהן הוא? משה פחותה בדרגתה מכהן של אהרן. בתורת הסידות מבאר שמשה ואהרן הם כנגד תורה ותפלה. משה כנגד תורה – 'זכרו תורת משה עבדי'. אהרן כנגד תפלה – 'תפלות כנגד קרבנות תקנום'. לכן משיחת אהרן היתה על ידי משה, היות שכל הענינים שבעולם שרשם מן התורה, לכן גם התפלה (אהרן) צריכה לבוא על ידי תורה (משה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עניינים הם למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

ואת הלהם אשר בסל המלאים פאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלו: ^א והנותר בבשר ובלחם באש תשרפו: ^ב ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם פי שבעת ימים ימלא את ידכם: ^ג פאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשות לכפר עליכם: ^ד ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת יהוה ולא תמותו פייכן צויתי: ^ה ויעש אהרן ובניו את פליהדברים אשר צוה יהוה ביד משה: ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

♦ ♦ ♦

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדל, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

♦ ♦ ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי משיחות כרך יב ע' 20)

אם על תודה יקריבנו (ז, יב)

אם על דבר הודאה על גס שנעשה לו, כגון יורדי הים והלכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י) יש להקשות: מנין לרש"י שקרבן תודה הוא על גס דוקא,

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאָמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלוֹתֵיכֶם שְׁמֹעוּ בְּקוֹלִי כִּי אֶפְסוּ חוֹסִיפוֹ אוֹתָם עַל־זִבְחֵיכֶם עַל זִבְחֵי שְׁלֵמִיכֶם וְתִקְרְבוּ אוֹתָם וְאֶכְלוּ בִּשְׂרֵךְ שְׁהֵרִי אִינֶם לָרְצוֹן לִפְנֵי וְלִפְנֵי תַפְסִידוֹ הַבָּשָׂר: כֹּכ כִּי לֹא־דַבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דַּבְּרֵי עוֹלָה וְזֶבֶח כִּי תַחֲלֹת תִּנְאִי לֹא הָיָה אֵלָּא אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה (שמות יט): כֹּכ כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי בְּעַצְמִי אֲשַׁפֵּעַ לָכֶם טוֹבָה בְּוֹלַת אִמְצָעִי וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהָיָה הָעֵשֶׂר וְהַבָּאָה הַתְּרַבֵּנוֹת הַיָּא בְּאֶחָד

מכל המצוות שאין נחת בהם בולת שמוע בקול ה' והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם לא יבוא לי תועלת מזה רק למען ייטב לכם: כד ולא שמעו ולא־הטו את־אזנם אף יוצאי מצרים, וילכו במעצות בעצה שלהם בשררות לכם הרע מה שחמור והתאוו ויהיו לאחור הלכו לאחור בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה' ולא לפנים: כה למן־היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה הנה הנה פותחים והולכים ואשלח אליכם את־כל־עבדי הנביאים יום השכם ושלח בכל יום אני משכים ומשלח: כו ולוא שמעו אלי אנשי הדור הזה ועוד ולא הטו את־אזנם כי לא רצו בכל לבחון דברי הנביאים ויקשו את־ערפם וגם לא הסבו אותו לאחוריהם לראות, ובה הרעו מאבותם: כז אמר ה' לרמיהו ודברת כאשר תברר אליהם את־כל־הדברים האלה דעתי אשר ולא ישמעו

הפטרת פרשת צו ירמיה פרק ז

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלוֹתֵיכֶם סָפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאֶכְלוּ בָשָׂר: כֹּכ כִּי לֹא־דַבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דַּבְּרֵי עוֹלָה וְזֶבֶח: כֹּכ כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים

שי למורא

(כד) במעצות, בעצות שלהם, לא בעצתי, וכפי שממשך "בשררות לכם הרע". בשרירות לכם, כפי שלכם רואה. מלשון "אשורנו" (במדבר כד, יז). פרוש אחר, בתקף לכם, מלשון "שרר וקנס". ובתרגום יונתן בן עוזיאל, בחרור לכם. ויהיו לאחור, בלומר, בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה' ולא לפנים, ולא היו מוסיפים והולכים. (כה) יום השכם ושלח, מדי יום ביום השכם ושלח.

וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהָלַכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אֶתְכֶם לָמַעַן יִיטַב לָכֶם: כֹּכ וְלֹא שְׁמְעוּ וְלֹא־הָטוּ אֶת־אָזְנָם וַיִּלְכוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשִׁרְרוֹת לָכֶם הָרַע וַיִּהְיוּ לְאַחֹר וְלֹא לְפָנִים: כה לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֲשַׁלַּח אֵלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשָּׁכָם וְשַׁלַּח: כו וְלֹא שְׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הָטוּ אֶת־אָזְנָם וַיִּקְשׁוּ אֶת־

עטרת מרים

אליך ויכרו להם וקראת ואם תקרא אליהם ודעתי ולא יענוכה כי לא יענו לך: כח או ואמרת אליהם אין אלה מבני ישראל אשר שמעו דבר ה' בסיני, אלא זה הגוי אשר לוא שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר מעולם אברה האמונה אמונת האל אברה מלכם ונכרתה מפיהם ולא זכרו בה: כב כה | אמר יהוה אליהם חכם בחכמתו כי לא תועיל לו כיון שלא ידע את ה' ולא הלך בדרכיו ואליהם חכם הנגבור הנגבורתו שייכל להציל נפשו מן המות או מן השבי אליהם עשיר בעשרו לפדות בו נפשו מן המות או מן השבי: כג כי אם בואת ותהלל המתהלל בשבח את עצמו השכל כמה שחשיל וידע

שי למורא

(כח) ונכרתה מפיהם, ונפסקה חקרתה בפיהם.

ערפם הרעו מאבותם: כו ודברת אליהם את כל הדברים האלה ולא

ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה: כח ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר

אברה האמונה ונכרתה מפיהם: ט כב כה | אמר יהוה אליהם חכם בחכמתו ואליהם חכם הנגבור הנגבורתו אליהם עשיר בעשרו: כג כי אם בואת ותהלל המתהלל השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ כרבאלה חפצתי נאם יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשפח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משפח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

ד' א' וְעֵרְכָה תַעֲרֹב לַיהוָה מִנְחַת תְּשׁוּבָה יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם
הם ימי משה ובשנים קדמוניות הם ימי שלמה שקבל המקום קדמוניהם
ברצון וירדה אש מן השמים ואכלתם על המזבח: ה' וְקִרְבָּתִי אֵלֵיכֶם תְּהִי
שְׁתִּיתָ בַּיּוֹם תְּהִיָּה אֶרֶב לְמִשְׁפַּחְטָא לְשָׁלֵם גְּמוּל מַעֲשֵׂה כָל אִישׁ וְהָיִיתִי אֲנִי

בעצמי אהיה עד מוחר שאגלה לכל
מה עשה במכשפים ובמגאפים
ובנשבעים לשקר ובששקי גזל
שכיר אלמנה ויתום ומטי
משפט הגר ולא יראוני אמר יהוה
צבאות: ופי אני יהוה לא
שנית מעולם את דברי ותבטחתי כל
אכלה אתכם, לכן ואתם בני־יעקב
לא כליתם אינכם כלים מלפני:
ז למימי אבותיכם סרתם מחקי
ולא שמרתם שובו אלי לשמור
מצותי ואשובה אליכם לחיוב
עמכם כמאז אמר יהוה צבאות
יהוה תעזו פניכם ואמרתם במה
נשוב בעבור מה נשוב במה חטאנו:
ח היקבע האם הגון שיעשק אדם
אלהים פי אתם קבעים גזלים
אתי ואמרתם במה קבענו
ומשיבים לו, הלא הוא המעש
והתרומוה שאחם גזלים מן הכהנים
ומן הלויים: ט בעבור זה במארה
חולי כתבואה ובמעשים אתם נארים
מקוללים ואותי אתם קבעים הגוי
כלו לא יחידים לך: י לכן הביאו
מעשה את־כל־המעש אשר־אל־בית
האוצר בבית המקדש ויהי טרף
מזון בבית לכהנים וללויים ובחגוני
נא בחנו אותי בזאת המצוה אמר
יהוה צבאות אם־לא אפתח
לכם את ארבות השמים
והריקתי ואשפוך לכם ברכה עד־
בלידי לגמול מצוה זאת:
יא וגערתי לכם אונן בשבילכם

שי למורא

ד' וְעֵרְכָה לַה', בְּזֶמַן הַנֶּאֱלָה, יַעֲרֹב לַה' וְיִקְבַּל בְּרָצוֹן מִנְחַת יְהוּדָה
וִירוּשָׁלַם, הַמִּנְחָה וְהַקִּדְשׁ שֶׁקִּרְבוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
שְׁבִיתָהּ. בְּיָמֵי עוֹלָם, הם ימי משה רבנו. וְכַשְׁנִים קְדָמוֹנִית, השנים
הקדומות של בית המקדש שבה שלמה, שקבל חכ"ה קדמוניהם ברצון וירדה
האש מן השמים ואכלה על המזבח.

ה' וְקִרְבָּתִי אֵלֵיכֶם, לדור שיתיה
ביום תהיה. וכן הדורות שיעברו כבר,
אם לא קבלו דינם בעולם הזה, וקבלו
בעולם הבא. וְהָיִיתִי עַד מוֹחֵר,

כלומר, לא יתמוכמה המשפט עד
שיחקרו את העדים, פי אני בעצמי
אתיה עד מחר להגיד הדברים. ומימי
גר, ממים משפט הגר לחיוב בחנם.

ו' פִּי אֲנִי ה' לא שנית, ארעליפי
שאני מאריך אפי, לא השתנתה דעתי
מבראשונה לארב את הדר ולשנא את

הטוב. ואתם בני יעקב לא
כליתם, ארעליפי שהרשעים שכם
מחים ברשעם ולא קבלו עונשם בחייהם,

הרי לא כליתם מלפני ואוכל לבות דיני
מתקצשות בניהם. ור"ל פרשו, "אני ה'
לא שנית", לא הביתי אמה ושנית

להבות בה. אבל "אתם בני יעקב לא
כליתם", פי אחר הפרענות העמדתי
אתכם הרבה, וחצי כלים ואתם אינכם

כלים. ז' שובו אלי, לשמור מצותי.
ואשובה אליכם, לחיוב עמכם
כמאז. ואמרתם במה נשוב, ותעזו

פניכם לומר, בעבור מה נשוב, במה
חטאנו. ח' היקבע אדם אלהים,
האם הגון הדבר שיעשק אדם את

אלהים. פי אתם קבעים אותי,
שהרי אתם עושקים אותי. ואמרתם
במה קבענו, ואם תאמרו במה

עשקנו אותי. המעש והתרומוה,
מה שאינכם נוהגים את המעש ללויים
ואת התרומוה לכהנים, והו העשק

שאחם עושקים אותי. ט' במארה
אתם נארים, הלא בעבור זה אתם
מקוללים בקללה, פי אין הארץ נוהגת וכולה. ואותי אתם קבעים, ועם זה לא תקחו מוסר ואתם עושקים אותי. הגוי כלו, כל העם, פי אין אחד מכם שיחן

המעש והתרומוה. י' הביאו את כל המעש אל בית האוצר, מעשה הביאו אל בית האוצר העשוי לקד בבית המקדש, כמו שכתוב "את
מעש המעש לבית אלהינו אל השכות לבית האוצר..." (נחמיה יטז.) ויהי טרף בבית, כדי שיתיה המזון מצוי לאנשי בית, הם הכהנים וללויים. ובחגוני
נא בזאת, בחנו אותי במצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה. אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, ענין שבועה הוא, הרי תראו אם לא

יהיה דבר זה שאפתח לכם את ארבות השמים. "ארבות", חלונות, כמו "וארבות השמים נפתחו" (בראשית וי.) והריקתי לכם ברכה עד בלי די,
ואשפך לכם ברכה עד שלא יהיה די מקום בגרות להחזיק את הכל. פרוש אחר פרשו ר"ל, עד שיכלו שפתותיכם מלומר די. יא' וגערתי לכם באכל, וְעֵרְכָה לַה' וְיִקְבַּל בְּרָצוֹן מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עוֹלָם

שי למורא

עטרת מרים

בְּאֵלֶּל בָּאֲרֶבֶת הָאוֹכֵל אֶת הַתְּבוּאָה וְלֹא־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁכַּל לֹא תַחֲסִיד לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה מִפְּרִיהָ אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יֵב וְאִשְׁרוֹ יִשְׁבְּחוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם לִפְי מְרִיבֵת הַתְּחִלָּה בִּירְתָּהּוּ אִתְּם אֶרֶץ חֶפְץ אֶרֶץ שְׁחָפִץ ה' בַּת לְכָרֶד אוֹתָהּ וּלְהַשְׁמִית עָלֶיהָ אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יֵב חֲזָקוּ קָשִׁים עָלֶי

דְּבָרֵיכֶם וְאַתֶּם מִתְחַזְּקִים בְּיָבִיחַ לְסִתּוֹר אֶת דְּבָרֵי אֲמַר יְהוָה וְאַמְרָתֶם מִח־נִּדְבָּרְנוּ עָלֶיךָ: יֵד אֲשִׁיב לָכֶם כִּי מִח שְׁאִמְרָתֶם שׁוֹא בְּחֶם עָלֵינוּ לַעֲבֹד אֱלֹהִים כִּי לֹא נִקְבַּל שָׂכָר וּמִח־בְּצַע תּוֹעֵלֶת בָּא לָנוּ כִּי שְׁמָרְנוּ מִשְׁמֶרְתּוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קִדְרָנִית שְׁחוֹת וּבִהְכַנְּנָה מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת לְרִיק נִגְעַת בַּעֲבוּדָתָנוּ וְאִין לָנוּ שָׂכָר כָּל מֵאוֹכֵה: מִן עוֹד הוֹאִיל וְעִתָּה רָאִינוּ שְׁאִין תּוֹעֵלֶת לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֶרֶת הַקּוֹסֶם, הַחַ הַנִּחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים מִשְׁבָּחִים הַחֲדָשִׁים שֶׁהֵם אֵינֶם נִגְעִים לַעֲבֹד אֶת ה', וְכָל זֹאת גַּם־נִבְנוּ עֲשֵׂי רִשְׁעָה וְקִנְיִים בְּכִנְיָן, וְלֹא תַחֲסִידוּ מֵאוֹכֵה גַּם בְּחִנּוּ אֱלֹהִים לְדַעַת אִם יוֹכֵל לְהַעֲשִׂי אוֹתָם וְהַחַ וּיְמַלְטוּ כִּי לֹא נַעֲשֶׂה לָהֶם מֵאוֹכֵה רַע: מִן אִין כִּשְׁשָׁמְנוּ רִאִי ה' דְּבָרֵי הַרְשָׁעִים הָהֵם תַּמְעוּרִים סְפִיקוֹת וְתַלְנוֹת נִדְבָּרוּ יִרְאִי יְהוָה הַמִּשְׁפִּילִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ נוֹשָׂאִים בָּהֶם עַד שִׁמְצָאוּ בִּשְׁכָלֶם כִּי כָל דְּרָכֵי מִשְׁפָּם, אֵל אִמְנוּת וְאִין עוֹל וְיִקְשָׁב יְהוָה וְיִשְׁמָע וְיִתֵּן לָהֶם שָׂכָר בְּחַ וְיִכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְחַיֹּת זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאִי יְהוָה הֵם הַצְדִּיקִים, וְלִחְשָׁבִי שְׁמוֹ הֵם חֲכָמֵי לֵב וְיִדְעִי סוֹד הַשֵּׁם הַנִּבְכָּד וְהַנּוֹרָא: יֵד וְהָיוּ אֹמְרִים שְׁמוֹרִים לִי אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת לִיֹּם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה אוֹצֵר נִחְמָד לְשֵׁלם לְכָל אִישׁ בְּמַפְעָלֵי אוֹ וְחִמְלִיתִי עֲלֵיהֶם בְּאִשֶּׁר

יִחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הַעֲבֹד אוֹתוֹ מֵאֲהָבָה: יֵחַ עַם כִּי עִתָּה רִואִים הַחֲדָשִׁים בְּשִׁלּוֹם וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם וְתִרְאוּ הַתְּכַדֵּל בֵּין צְדִיק לְרִשָּׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים מֵאֲהָבָה לְאִשֶּׁר לֹא עֹבֵד מֵאֲהָבָה אֵלָּא מִתְקוֹת גְּמוּל וְרֵאִתָּה עֹשֶׂה: יֵחַ בִּירְתָּהּ הַיּוֹם הַמִּשְׁפָּט בָּא בַּעַר פִּתְגָּמוֹ אֵשׁ וְהָיוּ כָל־יִדְיִים וְכָל־עֹשֶׂה רִשָּׁעָה נִזְחִים לְהַשְׁרֵף בְּקֵשׁ וְלִהְיוֹת אִתָּם הַיּוֹם הַבָּא לָהֶם שְׂרָשׁ וְעֶנְף: כִּי וְזִרְחָה לָכֶם יִרְאִי שְׁמִי שְׁמוֹשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכִנְפֵיהָ וַיִּצְאָתֶם וּפְשָׁתֶם

בַּעֲבוּרְכֶם אֲנֵר בָּאֲרֶבֶת הָאוֹכֵל אֶת הַתְּבוּאָה, וְלֹא יִשְׁחַת וְגו'. וְלֹא תִשְׁכַּל לָכֶם הַגֶּפֶן, כְּלוּמָר, לֹא תַחֲסִיד אֶת פְּרִיהָ. (יב) וְאִשְׁרוֹ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם, כָּל הַגּוֹיִם יִשְׁבְּחוּ שְׁאִין חֶפֶץ בָּכֶם וּבִאֲרָצְכֶם. כִּי תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפֶץ, שְׁתִּיחֻי אִתָּם יוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ חֶפֶץ שְׁחָפִץ

ה' לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ בָּהּ, וְתַעֲשֶׂה בָּהּ רְצוֹנִי. (יג) חֲזָקוּ עָלֶי דְּבָרֵיכֶם, בָּאן שָׂב הַנְּבִיא מִלֵּאכִי לְהוֹכִיחֶם עַל מַח שְׁתִּיחֻי אֹמְרִים שְׁאִין דִּין וְאִין דִּין, וְאַמַּר, דְּבָרֵיכֶם חֲזָקִים וְקָשִׁים עָלֶי. שׁוֹא עֹבֵד אֱלֹהִים, עַל חֶם נַעֲבָדְנוּ, כִּי לֹא נִקְבַּל שָׂכָר. קִדְרָנִית, בְּשִׁפְלָה רוּחַ וְהַכְנָעָה מִפְּנֵי ה'. (טו) וְעִתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים זָדִים, הַחַ עֲבָשׁוּ אֲנַחְנוּ מִשְׁבָּחִים אֶת הָאֱנָשִׁים הַחֲדָשִׁים שֶׁלֹּא חֲשָׁשׁוּ עַל מִשְׁמֶרֶת הַתּוֹרָה. גַּם נִבְנוּ עוֹשֵׂי רִשָּׁעָה, כְּלוּמָר, טוֹכָה כְּפִילָה הַיּוֹתָה לָהֶם, שֶׁהֵם קִנְיִים בְּכִנְיָן, וְיֵחַם בְּחִנּוּ אֱלֹהִים וּיְמַלְטוּ, בְּחִנּוּ לְדַעַת אִם יוֹכֵל לְחַת עֲנֵשׁ עַל עוֹן, וְהַחַ נִמְלָטוּ מִן הָעֲנֵשׁ וְלֹא הִשְׁתָּם. (טז) אִין נִדְבָּרוּ וְגו', אֲנִי מִשִּׁיב עַל דְּבָרֵיכֶם, שְׁאִין נִדְבָּרוּ וְרִאִי ה' שְׁלֹא לְהַדְבִּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַרְעִים. וְיִכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו, אֶרֶץ־לִפְי שְׁאִין מִמֶּה לְהַשְׁבִּי גְמוּל, צִוִּיתִי לְכַתֵּב לָהֶם סֵפֶר זִכְרוֹן, (יז) וְהָיוּ לִי, וְהָיוּ לִי דְבָרֵיכֶם מְקִימִים, לִיֹּם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה סִגְלָה, לִיֹּם אֲשֶׁר אֲצַרְתִּי כְמוֹ בְּאוֹצֵר וְהַחֲמִיתִי לְשֵׁלם בִּן גְּמוּלִי, וְחִמְלִיתִי עֲלֵיהֶם וְגו'. וְלִחְשָׁבִי שְׁמוֹ, הֵם חֲכָמֵי לֵב וְיִדְעִי סוֹד שְׁמוֹ הַנִּבְכָּד וְהַנּוֹרָא. (אבן עזרא). עַל בְּנוֹ הַעֲבֹד אוֹתוֹ, עַל בְּנוֹ הַנּוֹרָא בַּעֲבוּדָתוֹ. (יח) וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם וְגו', הַחַ אוֹ תִשְׁכַּח וְתִרְאוּ הַתְּכַדֵּל בֵּין צְדִיק לְרִשָּׁע. (יט) הַיּוֹם הַבָּא, יוֹם הַמִּשְׁפָּט בָּא. שְׂרָשׁ וְעֶנְף, כְּלוּמָר, בְּנִים וּבְנֵי בְנִים. (כ) שְׁמוֹשׁ צִדְקָה, כְּלוּמָר, הַצְדָּקָה שְׁעֲשִׂיתֶם

תִּאֵיר לָכֶם כְּשִׁמְשׁ. שְׁמוֹצוֹת הַצְדָּקָה בַּעֲצָמָה תִּשְׁלֵם לָכֶם גְּמוּל טוֹב. וּמִרְפָּא בְּכִנְפֵיהָ, בְּזִרְחָתָהּ תִּהְיֶה לָכֶם רְפוּאָה וְתַעֲנוּג. וַיִּצְאָתֶם וּפְשָׁתֶם, כָּל אִשֶּׁר תִּצְאוּ וְתִבְאוּ תִפְרוּ וְתִרְבוּ. "וּפְשָׁתֶם", עֲנִין רַבּוּי, כְּמוֹ "וּפְשִׁי פְרָשִׁיו" (חֲבִירָה א.ח). כְּעִנְיָן מִרְבָּק, כְּעִנְיָן הַנִּבְכָּד לְדִיר לְפָתְקָם.

אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזוּב לָהֶם שְׂרָשׁ וְעֶנְף וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאִי שְׁמִי שְׁמוֹשׁ שְׁמוֹשׁ וּמִרְפָּא בְּכִנְפֵיהָ שֶׁל הַשֵּׁם הַתְּפִירִים עַל הָאֶרֶץ, וְהָיוּ לָכֶם לְרְפוּאָה וְתַעֲנוּג, וַיִּצְאָתֶם בְּכָל מְקוֹם שֶׁתִּצְאוּ וְתִבְאוּ וּפְשָׁתֶם תִּתְעַנְּנוּ בְּטוֹב וְתִתְרַבּוּ

שי למורא

עטרת מרים

כא) ועפֿותם רשעים, ותכבשו את הרשעים. "ועפֿותם", ענין מעיד וכבוש, מלשון "מעסים רמוגי" (שיר השירים ח.ב). ביום אשר אני עושה, ביום המשפט שאני שופטם. כב) זכרו תורת משה עבדי, זכרו ושמרו למצות, כי היא תלמדכם דרך יראת ה', וכבא היום הנזכר תמלטו. הנה

אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו', בנות למור וקיום התורה, אשלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. כד) והשיב לב אבות על בנים, והוא ישיב את לב האבות להקב"ה על ידי בנים, שיאמר לבנים דרך אהבה ורצון "לכו ונדבר אל אבותיכם לאחו בדרכי הקב"ה". וכן לב בנים על אבותם, שיאמר לאבות וכו'. ודו"ל דרשוהו, שאלתו: ובוא לשום שלום בעולם. פן אבוא והפיתי את הארץ חרם, ולכן אשלח את אליה הנביא לפני בוא יום ה', שאם אבוא ביום ההוא לשלום גמול ועדון לא שבו, אפה את כל יושבי הארץ בחרם ואבדון, לכן אשלח את אליה קדם לכן להשיב אותם אלי להיות נכונים לקבל הגמול הטוב.

בעגלי מרבק: כא ועפֿותם רשעים פייהני אפר תחת פפות רגליכם ביום אשר אני עשה אמר יהוה צבאות: כב זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותי בחרב על־כל ישראל חקים ומשפטים: כג הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא: כד והשיב לב־אבות על־בנים ולב בנים על־אבותם פן־אבוא והפיתי את הארץ חרם: כה הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

בבשר ושוין בעגלי בעגלים המפסמים במרבק ביד שלהם: כא ועפֿותם אתם תמעכו ותכתשו את הרשעים פייהני אפר תחת פפות רגליכם ותרקמו אותם ביום המשפט אשר אני עשה שופטם לכליון אמר יהוה צבאות: כב הואיל ותקבלו גמול טוב, לכן בכל דור ודור זכרו

תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על־בלי־ישראל כי בשמירת חקים ומשפטים תקבלו הגמול: היא הנבואה האחרונה שאמרתי לא יבא עוד נביא ויהיה עד עת קץ: כג הנה בנות התורה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא הוא יום הגמול: כד והשיב לב־אבות להקדוש ברוך הוא על ידי בנים ולב בנים על עם אבותם פן־אבוא פתאום והפיתי את הארץ חרם ולכן יקדים לשלוח מלאך הברית להשיבם בהשוכה ולהיות מוכנים לפני ה' בבואו לשפוט את הארץ והיתה לה' המלוכה: כה הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש ט ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ויאמר אל־אהרן קח־לך עגל בן־בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה: ואל־בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר־עזים לחטאת ועגל וכבש בני־שנה תמימם לעלה: ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם: והקחו את אשר צוה משה אל־פני אהל מועד ויקרבו בלהעדה ויעמדו לפני יהוה: ויאמר משה זה הדבר אשר־צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה: (לח) ויאמר משה אל־אהרן קרב אל־המזבח ועשה את־חטאתך ואת־עלתך וכפר בעדך וכעד העם ועשה את־קרפן העם וכפר בעדם

באשר צוה יהוה: ה ויקרב אהרן אל־המזבח וישחט את־עגל החטאת אשר־לו: ויקרבו בני אהרן את־הידים אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על־קרנות המזבח ואת־הדם ואת־הדם יצק אל־יסוד המזבח: ואת־החלב ואת־הכֶּלֶת ואת־היתרת מן־הכֶּבֶד מן־החטאת הקטיר המזבחה באש צוה יהוה את־משה: (ישראל) י ואת־הכֶּשֶׁב ואת־העור שרף באש מחוץ למחנה: י וישחט את־העלה וימצאו בני אהרן אליו את־הדם ויזרקו על־המזבח סביב: י ואת־העלה המציאו אליו לנתחיה ואת־הראש ויקטר על־המזבח: י וירחץ את־הקרב ואת־הפרעים ויקטר על־העלה המזבחה: י ויקרב את קרפן העם ויקח את־שעיר החטאת אשר לעם וישחטו ויחטאוהו בראשון: י ויקרב את־העלה ויעשה כמשפט:

לוח זמנים לשבוע פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	19:31	18:34	19:21	18:17	18:55	17:51	10:45	9:49	9:42	8:46	9:08	8:13	6:40	5:48
חיפה (ח)	19:31	18:26	19:21	18:16	18:57	17:53	10:44	9:48	9:41	8:46	9:06	8:11	6:39	5:47
ירושלים (ח)	19:29	18:17	19:19	18:15	18:58	17:54	10:43	9:47	9:40	8:45	9:06	8:11	6:38	5:46
תל אביב (ח)	19:31	18:34	19:21	18:17	18:55	17:51	10:45	9:49	9:42	8:46	9:07	8:12	6:40	5:48
אוסטריה, וינה (ח)	18:59	17:53	18:46	18:37	18:13	18:04	9:57	10:03	8:53	9:01	8:09	8:16	5:50	6:02
אוסטרליה, מלבורן (ק)	20:05	19:11	19:54	20:03	19:27	19:36	11:26	11:26	10:24	10:22	9:48	9:46	7:26	7:21
אוקראינה, אודסה (ח)	19:00	17:55	18:47	18:39	18:15	18:07	10:00	10:05	8:56	9:03	8:13	8:20	5:53	6:05
אוקראינה, דונייצק (ח)	18:33	17:28	18:20	18:11	17:47	17:38	9:32	9:37	8:28	8:35	7:43	7:51	5:24	5:36
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	18:45	17:39	18:32	18:23	17:58	17:49	9:43	9:48	8:39	8:46	7:54	8:01	5:35	5:47
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	19:13	18:05	18:59	18:49	18:24	18:15	10:08	10:14	9:04	9:11	8:17	8:25	6:00	6:13
אוקראינה, קייב (ח)	19:06	17:57	18:52	18:42	18:17	18:07	10:01	10:06	8:57	9:04	8:09	8:17	5:52	6:06
איטליה, מילאנו (ח)	19:25	18:24	19:12	19:04	18:43	18:35	10:26	10:31	9:23	9:29	8:40	8:47	6:19	6:31
אקוודור, קיטו (ח)	18:54	18:06	18:46	18:47	18:23	18:25	10:19	10:21	9:17	9:18	8:48	8:50	6:17	6:19
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	19:37	18:44	19:26	19:34	19:00	19:09	11:00	10:59	9:58	9:56	9:23	9:21	7:00	6:55
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	20:31	19:34	20:19	20:29	19:50	20:00	11:52	11:51	10:50	10:47	10:11	10:09	7:52	7:46
ארה"ב, בולטימור (ק)	20:02	19:03	19:51	19:45	19:22	19:16	11:10	11:14	10:06	10:12	9:28	9:34	7:04	7:13
ארה"ב, ברוקלין (ק)	19:53	18:53	19:41	19:35	19:12	19:06	10:59	11:04	9:55	10:01	9:17	9:23	6:53	7:02
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	19:53	18:54	19:42	19:35	19:13	19:06	11:00	11:04	9:56	10:02	9:17	9:23	6:53	7:03
ארה"ב, דטרויט (ק)	20:31	19:30	20:19	20:12	19:49	19:42	11:35	11:40	10:32	10:38	9:52	9:58	7:28	7:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	20:11	19:18	20:01	19:57	19:36	19:33	11:25	11:29	10:22	10:27	9:49	9:53	7:20	7:28
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	19:44	18:48	19:33	19:29	19:07	19:02	10:56	11:00	9:52	9:57	9:17	9:22	6:50	6:58
ארה"ב, מיאמי (ק)	20:08	19:16	19:59	19:56	19:34	19:31	11:25	11:28	10:22	10:26	9:50	9:54	7:21	7:27
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	19:49	18:49	19:38	19:31	19:08	19:02	10:55	10:59	9:51	9:57	9:12	9:18	6:48	6:58
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	20:17	19:17	20:05	19:59	19:36	19:30	11:23	11:28	10:20	10:25	9:41	9:47	7:17	7:27
ארה"ב, שיקגו (ק)	19:49	18:48	19:37	19:30	19:07	19:01	10:54	10:58	9:50	9:56	9:10	9:17	6:47	6:57
בוליביה, לה-פס (ח)	19:12	18:23	19:03	19:08	18:40	18:45	10:38	10:39	9:36	9:36	9:06	9:07	6:37	6:36
בלגיה, אנטוורפן (ח)	19:51	18:42	19:37	19:27	19:02	18:52	10:45	10:51	9:41	9:48	8:53	9:01	6:36	6:50
בלגיה, בריסל (ח)	19:51	18:42	19:37	19:27	19:02	18:52	10:45	10:51	9:41	9:49	8:53	9:02	6:37	6:50
ברזיל, סאן פאולו (ח)	18:47	18:01	18:38	18:43	18:18	18:24	10:12	10:13	9:10	9:10	8:39	8:39	6:12	6:10
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	18:35	17:45	18:26	18:31	18:02	18:07	10:00	10:01	8:58	8:58	8:27	8:27	6:00	5:58
בריטניה, לונדון (ח)	19:10	18:05	18:56	18:45	18:22	18:11	10:03	10:09	8:59	9:06	8:10	8:19	5:54	6:08
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	19:22	18:13	19:07	18:56	18:29	18:18	10:11	10:17	9:07	9:15	8:16	8:25	6:02	6:17
גרמניה, ברלין (ח)	19:18	18:08	19:03	18:52	18:28	18:17	10:09	10:15	9:05	9:13	8:15	8:24	6:00	6:14
גרמניה, פרנקפורט (ח)	19:33	18:25	19:19	19:09	18:44	18:35	10:28	10:34	9:24	9:31	8:37	8:45	6:20	6:33
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	18:48	18:04	18:39	18:45	18:20	18:27	10:13	10:13	9:11	9:10	8:39	8:39	6:13	6:10
הודו, מומבאי (ח)	19:23	18:32	19:14	19:12	18:50	18:49	10:43	10:46	9:40	9:44	9:10	9:13	6:40	6:45
הודו, פונה (ח)	19:19	18:28	19:10	19:08	18:46	18:45	10:39	10:42	9:36	9:40	9:06	9:10	6:36	6:41
הונגריה, בודפשט (ח)	18:48	17:42	18:35	18:26	18:02	17:53	9:47	9:52	8:43	8:50	7:59	8:06	5:39	5:51
טורקיה, איסטנבול (ח)	18:57	17:57	18:46	18:39	18:16	18:10	10:04	10:08	9:00	9:06	8:21	8:27	5:58	6:08
יוון, אתונה (ח)	19:20	18:22	19:09	19:03	18:41	18:35	10:29	10:33	9:25	9:31	8:48	8:54	6:23	6:32
מולדובה, קישינב (ח)	19:08	18:03	18:55	18:47	18:23	18:14	10:08	10:13	9:04	9:11	8:20	8:27	6:00	6:12

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:42	6:36	9:10	9:07	9:41	9:37	10:43	10:40	18:46	18:48	19:10	19:11	18:30	19:20
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	6:28	6:36	8:49	8:52	9:31	9:34	10:34	10:36	18:46	18:35	19:18	19:06	18:19	19:19
נפאל, קטמנדו (ח)	6:10	6:04	8:37	8:32	9:09	9:05	10:11	10:08	18:14	18:17	18:39	18:42	17:58	18:52
סין, בייג'ין (ח)	6:22	6:12	8:42	8:36	9:20	9:14	10:22	10:18	18:24	18:30	18:52	18:59	18:09	19:10
סינגפור, סינגפור (ח)	7:10	7:08	9:41	9:39	10:09	10:07	11:12	11:10	19:16	19:14	19:38	19:36	18:57	19:45
פולין, ורשא (ח)	5:44	5:30	7:53	7:45	8:42	8:34	9:44	9:38	17:45	17:56	18:22	18:32	17:36	18:47
פרו, לימה (ח)	6:12	6:12	8:43	8:42	9:12	9:11	10:15	10:14	18:20	18:16	18:43	18:39	17:59	18:48
צרפת, ליון (ח)	6:48	6:36	9:04	8:57	9:47	9:40	10:49	10:44	18:50	18:58	19:22	19:30	18:39	19:43
צרפת, פריז (ח)	6:58	6:45	9:12	9:04	9:57	9:49	10:59	10:53	19:02	19:11	19:34	19:43	18:51	19:56
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:01	5:59	8:32	8:30	9:01	8:59	10:03	10:01	18:07	18:06	18:30	18:29	17:49	18:37
קנדה, טורונטו (ק)	7:24	7:13	9:43	9:36	10:23	10:17	11:25	11:21	19:30	19:37	19:58	20:05	19:18	20:18
קנדה, מונטריאול (ק)	7:01	6:50	9:18	9:11	10:00	9:53	11:02	10:57	19:05	19:13	19:36	19:44	18:54	19:56
קפריסין, לרנקה (ק)	6:52	6:44	9:16	9:10	9:51	9:46	10:53	10:49	18:55	19:00	19:22	19:27	18:41	19:38
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:04	6:49	9:10	9:01	10:03	9:54	11:05	10:58	19:05	19:17	19:44	19:56	18:57	20:11
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:38	6:22	8:42	8:33	9:36	9:27	10:38	10:32	18:42	18:54	19:18	19:31	18:34	19:46
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:29	6:17	8:44	8:36	9:27	9:20	10:29	10:24	18:31	18:39	19:03	19:12	18:20	19:25
שווייץ, ציריך (ח)	6:33	6:21	8:48	8:41	9:32	9:25	10:34	10:29	18:40	18:48	19:08	19:17	18:29	19:30
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:24	6:20	8:54	8:51	9:23	9:20	10:26	10:23	18:29	18:29	18:52	18:52	18:11	19:01

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגינו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00620
18/03/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

